VODITELJ

v

bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.
Sap. 7, 15.

Izdali

profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Uredil

Frančišek Kovačič.

Letnik VI.

V Mariboru, 1903.

Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

Z 35/1903

Štud. knjižnica
MARIBOR
Lan. Zaed. društva

S 575

Kazalo

k VI. letniku „Voditelja“.

Dogmatika in apologetika.

Stran

Darine (charismata sv. Duha. Dr. Josip Somrek 1, 129
Gospodova zadnja večerja. Dr. Josip Somrek 272, 385
Beseda »krstiti« v dogmatičnem oziru. E. Rakovec 425
Pojem o grehu pri starih Egipčanih. Dr. Josip Hohnjec 257, 415
Črtice o hipnotizmu. Al. Čižek 380

Cerkvena zgodovina.

Bazilika sv. Jurija v Rimu. Avg. Stegenšek 21
Arhivalni izpiski za zgodovino lav. škofije. (Visitatio a. 1744.) J. Munda . . 62
»Gregorijanski« koral. Fr. Sal. Spindler 148
Spominski križ v marib. stolnici. J. Majcen 177
O grških napisih v katakombi sv. Priscile. Avg. Stegenšek 285
Kdaj je živela sv. Cecilija? 127
Mrliška oprava Bonifacija VIII. A. Stegenšek 253
Vrtljiv tabernakelj. Fr. Zmazek 511

Cerkveno pravo.

Oskrbovanje cerkvenega imetja. Dr. A. Jerovšek 32, 159, 298
Impedimentum uxorcidii 197
Separatio quoad mensam et thorum 198
Obljuba čistosti. M. M. 443

Dušno pastirstvo.

α) Pastirsko vodstvo.

Poslovni red za cerkovnike 63
Predvelikonočno izpraševanje. Dr. J. S. 68
Čas izpovedovanja. M. Š. 72
Nevesta, ki ni v krstno knjigo vpisana, pa vendar cerkveno poročena . . . 75
Kaj naj spovednik bolnika na smrtni postelji pred vsem vpraša? 76
Od škofijstva nepotrjeni molitveniki 76

Stran

Poenitens confitetur se tempore unius mensis alicui vicino mala imprecatum esse et intra idem tempus aliquam puellam concupivisse. Je taka spoved natančna? 76
Bernard dvomi o veljavnosti zadnje spovedi, ker ni obžaloval svojih grehov na dan spovedi, ampak dan poprej. Je bila spoved veljavna? . . . 76
Pismena vprašanja pri župn. izpitu 77, 324
Duhovnik pri bolniku. Dr. J. S. 194
Dolžnosti katol. moža 195
Sme-li duhovnik maševati, ako zaradi bolezni ne more izpolnjevati vseh rubrik? 196
Tretja božja, prva in druga cerkvena zapoved. J. E. K. 197
Parochi intrusi. Dr. J. S. 197
Slučaji, v katerih se ne izgubi ius petendi debitum coniugale 198
Commutatio votorum in exemplis authenticis. Dr. J. S. 198
Pastoralno-konferenčna in teološčna vprašanja 199
O starosti otrok, ki imajo iti k prvemu sv. obhajilu J. Kragelj 313
In necessariis unitas. J. A. 316
Duhovno sorodstvo med krstiteljem in krščencem 320
Razglašanje uslišanih molitev. F. K. 321
Ali se gluhomutci lahko vdeležijo odpustkov? 323
Aedituis hac in re diligenter invigiletur. A. Stergar 447
Lastovke v cerkvi. A. Stergar 449
Nekaj za mladeniške in dekliške družbe 451

β) Liturgika.

Novi odloki zastran črnih sv. maš 77
Modi applicandi Missam. Dr. J. S. 80
Krizmale, kako se rabi? J. V. 81
»Magnificat« in »Benedictus« v mrtvaškem opravilu. M. Š. 199
Obhajanje bolnika med sv. mašo 204
Beseda o cerkvenem ljudskem petju 205
Tonus orationis. M. Š. 324
Orglanje pri mrtvaških opravilih. M. Š. 325
Zakaj se papežu poljubuje noga? J. E. K. 326
Prelomljena hostija 321
Kvašen kruh za sv. mašo in obhajilo dovoljen. Dr. J. S. 452
Se-li sme maševati za rajne male otroke? Dr. J. S. 453
Enake komemoracije 453

γ) Katehetika.

Priprave za biblične katekeze. A. Kržič 81, 206, 332, 454
Molitve v novem katekizmu. J. Vogrin 214
Postna postava v šoli. M. Š. 342

δ) Ascetika.

Duhovno sv. obhajilo. F. S. G. 89
Correctio fraterna po nauku sv. Tomaža Akv. 217
Liber regulae pastoralis s. Gregorii I. J. Č. 345, 460

Cerkveni letopis.

Stran

Petdesetletnica misijonarjev sv. Vincencija Pavl. v Celju 95
Koralni tečaj v Gradcu. M. Š. 96
Petindvajsetletnica Cecilijinega društva v Ljubljani. M. Š. 99
† Dr. Jos. Pavlica 99
Pokrajinska sinoda v Bosni 100
Komisija za biblične študije 100, 255
Vzhodna cerkev 101, 223, 476
Papeževa okrožnica o izobrazbi duhovščine 219
Jubilej sv. očeta 221
Dve novi rimski komisiji 223
Visoki gostje v Rimu 350
Cerkvene zadeve v Avstriji 351
Verski boj na Francoskem 357
† Leon XIII. 471
Pij X. 473
Četrta lavantinska sinoda 474
Ljubljanska škofijska sinoda 475
Katoliški shodi 475
Misijonski obzornik 103, 226, 358, 476

Slovstvo.

a) Ocene.

L. Fonck S. J., Die Parabeln des Herrn 111
Guil. Wilmers, De fide divina 113
Const. Hasert, Was ist der Mensch? 114
Sporer-Bierbaum, Theologia Moralis 115
W. Scherer, Der erste Clemensbrief an die Corinther 116
Jerovšek A., Die römischen Katakomben 119
Wagner Dr. P., Einführung in die gregorianischen Melodien 119, 241
Haberl, Storia e pregio dei libri corali ufficiali 120
Noldin, Die Andacht zum heiligst. Herzen Jesu 121
Kovačič A., Pobožni ministrant 121
Gürtler E., Vollständige Katechesen 121
Fr. Bobelka, Beiträge zum Religionsunterricht 122
Lampe-Krek, Zgodbe sv. pisma 236
Kaulen Dr. Fr., Der biblische Schöpfungsbericht 237
Müller Dr. Aug., Ist die kath. Moraltheologie reformbedürftig? 237
Pastrnek Dr. Fr., Dějiny slov. apoštolů Cyrilla a Methoda 239
Schermann, Die griechischen Quellen des hl. Ambrosius in ll. III. de Spiritu sancto 240
Perrè dr. Fr., Trstenik 241
Slava Gospodu 242
Krebs, Aphorismi Eucharistici 243
Dissel, Der Schlüssel zum Himmel 244
Perger, Homiletische Predigten 244
Zschokke Dr. Herm., Historia sacra 365
Dr. Schöpfer, Geschichte des alten Testaments 367

Stran

Pesch Chr., Praelectiones dogmaticae 368
Odgovori na ugovore proti sv. veri 368
Hasert Const., Antworten der Natur 369
Gurry-Barret, Compendium Theol. Moral. 369
Widmann, Die Echtheit der Mahnrede Justins 370
Napotnik Dr. Mihael, Die festliche Einweihung der Kreuzkapelle 371
Jurkovič M., Vrtec sv. devištva 371
Preces Gertrudianae 372
Erker Jos., Missae de Requie 372
Stadler dr. Jos., Sveto evangjelje po Ivanu 486
Scheiwiler Dr. Al., Die Elemente der Eucharistie in den ersten drei Jahrhunderten 487
Lehmkuhl Aug. S. I., Casus conscientiae I. 489
Cabrol Fern., Dictionnaire d' arhéologie chrétienne et de liturgie 491
Barlè J., Zagrebački arcidjakonat 492
Sattner Hugol., Slava Jezusu 492
Tschupik Joh. Nep., Sämmtliche Kanzelreden 493
Schmitt Jac., Manna quotidianum sacerdotum 494
Valerian Joh., Neue Wege im Religionsunterricht 495
Die Analyse und Synthese im Religionsunterricht 495

β) Književni razgled.

Najnovejše arabske študije. M. Slavič 122, 245
Patristične in cerkvenozgodovinske študije 125, 247, 491
Cerkveno-pravna dela 126
Socialno vprašanje 251
Apologetika: Harnack-Schell (Christus) 373
Comma ioanneum. Fr. Ostrž 496
Koralno vprašanje. F. Trop 505

Raznoterosti.

Nekaj misli o našem bogoslovnem znanstvu. F. K. 44, 177
Slovar egiptovskega jezika 128
Najnovejše mariologično delo 256
Književno naznanilo 256
Zgodovinsko društvo 384
Te Deum 512

Priloga: List sv. apostola Pavla Hebrejcem. Preložil in razložil dr. Jos. Pajek.

I.

Darine (charismata) sv. Duha.

Drugi del.

Tretje poglavje.

Darini, ki delita zmožnost govorjenja.

Božji Zveličar je ukazal apostolom in njihovim naslednikom: »Pojdite po vsem svetu in učite vse narode ... učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal«[1]. Da bi to zapoved izpolnjevali, so šli namestniki Kristusovi res po vsem svetu in so oznanjevali in razširjali zveličavne nauke Kristusove. Toda kakor bi apostoli ne bili imeli dobrega uspeha, ako bi jim sv. Duh ne bil posebno pomagal pri zgovorništvu, tako bi tudi drugi oznanjevalci ne dosegli svojega namena, ko bi pri oznanjevanju sv. Duh ne bil podpiral njihovega jezika.

Govorjenje pa lahko opazujemo v kolikor je govorica (idioma), v kateri kdo govori, ali v kateri ga drugi razumejo; ali pa se pri govorjenju moremo ozirati na vsebino tega, kar nam kdo pove. To tedaj, da ima človek zmožnost govoriti v razumljivem jeziku na čudežen način, spada k darini govorjenja (genera linguarum — γλώσσαις λαλεῖν). Zmožnost pa, da kdo zna tolmačiti zmisel tega, kar se govori, imenujemo razlaganje govorov (interpretatio sermonum — ἑρμηνεία γλωσσῶν).

Zaradi boljšega pregleda raznovrstnih nazorov o tej tvarini bomo celo snov tako razdelili, da bomo v prvem oddelku navedli razna nasprotna mnenja, v drugem bomo pojašnjevali pravo mnenje o raznovrstnosti jezikov, v tretjem oddelku pa bomo obravnavali razlaganje govorov.

---

[1] Mat. 28, 19

1. Nasprotna mnenja o raznovrstnosti jezikov ali glosolaliji.

Ni darine, o kateri bi se bilo toliko pisalo in toliko pričkalo v katoliškem in v nekatoliškem taboru, kakor o raznovrstnosti jezikov ali glosolaliji. Zato tudi o nobeni darini ni toliko nasprotnih in krivih nazorov, kakor o tej.

Da po vrsti spoznamo posamezna mnenja in da dospemo do pravega pojma te darine, bomo govorili najprej o bistvu, potem o lastnostih in konečno o namenu darine govorjenja.

A. Nasprotna mnenja o bistvu glosolalije.

Γλῶσσα — jezik se lahko jemlje v trojnem pomenu:

a) prvotno znači del telesa, ki je v ustih kot orodje govorjenja;

b) preneseno znači govorico (idioma) ali ono obliko govorjenja, ki je kakemu narodu lastna n. pr. Slovencem, Nemcem, Italijanom;

c) nenavadne izraze (idiotismus) t. j. tuje, nejasne besede ali take, ki se malokdaj rabijo, bodisi zaradi starosti, bodisi zaradi ódtujenosti.

Po razliki tega pomena nahajamo tudi ravno toliko skupin raznih mnenj z nekaterimi spremembami. Le eno skupino še moramo pridjati, ker je neodvisna od trojnega omenjenega pomena.

a) Oni, ki γλῶσσα tolmačijo v navadnem in prvotnem pomenu, se dajo razdeliti v dve vrsti:

α) Prvi pravijo: bistvo te darine je v tem, da navdihnjeni govoré z nerazločnimi glasi (Lallen mit der Zunge). Wieseler meni, da so bili ti nerazumljivi glasovi nekako tiho mrmranje (leises Gemurmel). Če so ga hoteli navzoči razumeti, je seveda moralo biti razloženo. Zato baje sv. Pavel tako odločno poudarja, kako potrebno je razlaganje govorov.

Kakor Bardili[1], Eichhorn[2] smatra tudi Berthold[3] γλώσσῃ λαλεῖν kot »Fähigkeit, sich in den Zustand der höchsten Begeisterung, worin das äußerliche Bewußtsein verschwunden ist, zu versetzen, und das innerliche Bewußtsein, d. h. was innerlich die Seele denkt und empfin-

---

[1] Bardili: Significatus primitivus vocis προφητης, cum novo tentamine interpretandi I. Cor. 14. Gotting. 1786.

[2] Allgem. Biblioth. der bibl. Litt. B. I. St. 1. S. 91. ff; S. 5. St. 775 ff; Einleitung N. T. III. 123.

[3] Einleitung in das A. und N. T. VI. 3325 ff.

det, in unarticulirten Tönen (gleichsam nur mit einem Lallen der Zunge, woher der Ausdruck γλώσσῃ λαλεῖν) in verschiedener Art auszudrücken, dergleichen Erscheinungen man noch in den Versammlungen der Quäker öfters sehen kann.«

Slično razlaga Thieß[1]: »Eine Art instinktmäßiger Beredsamkeit, wobei die Apostel, denen nun das Zungenband gelöst war, sich, auch wohl mit Verläugnung ihrer Mundart und mit Beiseitsetzung der heiligen Sprache, im gemeinen Volksdialekt ausdrücken und so ganz verschiedenartige Töne hervorbringen mochten, die, weil es ihren Zöglingen an der Gewandheit fehlte, zuletzt in einen leeren Schall verflogen oder in lauter Geberdenspiel übergingen.«

Kakor Ch. F. Böhme[2] tolmači tudi H. Bauer[3] γλ. λ. kot »ein Reden, wo die bloße Zunge allerlei Töne laut werden läßt, ohne daß der sonst beim Reden wirkende νοῦς das treibende und leitende Princip wäre — ein Reden in bloßen Zungentönen, ohne Sinn und Verstand für den die gewöhnliche Sprache redenden Menschen.«

Wieseler[4] se posebno trudi s svojo preiskavo in pride do zaključka: Pavel razume pod besedo γλ. λ. »ein ekstatisches Reden in unverständlichen Ausdrücken, d. i. in leisen, kaum vernehmlichen, unarticulirten Worten, Tönen und Lauten, in denen sich das begeisternde fromme Gefühl Luft machte — unterschieden von der Prophetie durch ein stärkeres Zurücktreten der Reflexion und die damit zusammenhängende Unverständlichkeit seines Inhaltes.« Z njim se strinja Kuntze[5]. Po njem je γλ. λ. »ein im Zustande höchster Begeisterung oft in der Form des Gebetes und des Lobgesanges sich kundgebendes Reden über die Geheimnisse und Segnungen des Evangeliums in rasch dahinströmenden, abgebrochenen, unzusammenhängenden Worten und Sätzen, deren Sinn dem Hörer unverständlich blieb.«

β) Druga vrsta teh, ki tolmačijo γλῶσσα v prvotnem, besednem pomenu podaje to-le razlago: Navdihnjeni so govorili v pretrganih vzklikih ali stavkih brez celotnega zmisla. To se je zgodilo slično kakor pri Pythiji delfičnega preročišča, ko je od soparja omamljena neskupne in pretrgane besede izgovarjala, da jih ni mogel nikdo razumeti.

---

[1] Thieß: Neuer krit. Kommentar über das N. T. Halle 1806, Bd. II. S. 452.

[2] Böhme in den Analecten f. d. Studium d. exeg. und system. Theol. von Keil und Tzschirmer, B. I. St. 2. S. 178.

[3] Bauer: Theol. Stud. u. Krit. 1843. H. 3. S. 669.

[4] Wieseler: Theol. Stud. u. Krit. 1838. H. 3. S. 703.

[5] Theolog. Mitarbeiten, 1840 S. 119.

V to vrsto razlagalcev spada David Schulc[2], ki ima γλ. λ. za »jauchzendes Anstimmen neuer Weisen oder Melodien zur Verherrlichung Gottes und Christi in fessellos dahinströmmenden Jubeltönen. Dies ist die Wirkung und Folge des zum höchsten Enthusiasmus gesteigerten christlichen Wonnegefühles, welches sich vorzugsweise unter der Form gottbegeisterter Andacht und exaltirter Lob- und Dankgebete darstellte.

Die außerordentliche Gemühtsaufregung, welche sich der Christgläubigen ältester Zeit bei dem Gedanken an das nunmehr in Christo erschienene Heil zuweilen bemächtigte, wurde auch als ein besonderes Gnadengeschenk der Gottheit, und, da ein näheres Erklärungsmittel nicht vorlag, als eine unmittelbare Gabe des heiligen Geistes betrachtet. Darum gab sich solcher Exaltation gern ein Jeder hin, trug auch kein Bedenken, seine Seelenlust durch fröhliche Jubeltöne und jauchzendes Gott-Lobsingen theils in alten und bekannten, theils in neu gebildeten Weisen kund zu geben. Dergleichen Jubelexclamationen sind: Halleluja, Hosanna, Ach, Och, Jo, Ju, Eva, Evoe, Euge, Age, Juchhei, Vivat, Hurrah.«

Schulzevo naziranje so mnogi z veseljem kot edino pravo sprejeli, ne oziraje se na druge razlage. Tako Wahl v svojem delu: Clavis Novi Testamenti philologica; in Ziegler[3] je že prej slično učil. Po njegovem nauku je γλ. λ. darina, s katero so z najvišjo navdušenostjo in vnemo pri predavanju izrekali pretrgane in radi tega nerazumljive glase, ki niso imeli nikake koristi in nobenega pomena za poslušalce, ako jih ni kdo v celotnem predavanju razložil.

b) Drugi pa tolmačijo γλῶσσα, lingua, jezik v prenesenem pomenu (metonymice). Tako znači posebno govorico (Sprache) kakega naroda. Ti se v razlagi zopet popolnoma ne strinjajo, tako da moramo razločevati dvojno vrsto.

α) V prvo štejemo tiste, ki trdijo, da navdihnjeni govorijo oni jezik, ki so ga ljudje govorili, predno jim je Bog v Babelu zmešal govorico, ali katerega so vsaj ljudje prvotno govorili, tako, da so iz njega nastali vsi današnji jeziki. Vsaj njih korenike kažejo, da imajo svoj skupni izvor.

To mnenje zagovarja Oswald[1]: »Die Glossenrede in der apostolischen Kirche ist nichts anderes, als die vorübergehende Wiederauf-

---

[1] Schulz: Die Geistesgaben der ersten Christen. Breslau 1836. S. 141. 160. 147. — Nachträgliche Bemerkungen über γλ. λ. in Theol. Stud. u. Krit. 1839. H. 3. S. 752. — [2] Ziegler: Theol. Abhandlungen. B. II. S. 33.

[3] Oswald: Über das Charisma der Glossenrede im N. T. Kath. Magazin für Wissenschaft und Leben. B. II. S. 209 ff. 279 ff.

hebung jenes bei der Völkertrennung von Gott zur Zügelung des menschlichen Hochmuthes über die Menschheit verhängten Strafgerichtes der Sprachentheilung oder die infolge der Erlösung wiederhergestellte ursprüngliche Spracheneinheit, mit anderen Worten, sie ist die Gedankenmittheilung in der allgemeinen menschlichen Central- und Universal-Sprache, welche entweder mit der vorchristlichen Ursprache vollkommen coincidirt, oder doch zu ihr in nächster Analogie steht.«

Tako si tudi Sepp[1] razlaga binkoštni čudež. Wichart[2] pa trdi o tem čudežu, da ni bilo drugega, kakor »die wunderbar durch den heiligen Geist wiedererweckte Central- und Universal-Sprache der Menschheit, die Adam im Paradiese gesprochen hatte — wo Hörer und Sprecher dergestalt eins sind, daß der Hörer gleichsam im Gemüthe des Sprechenden und nicht bloß in seiner äußeren Sprache hört.«

Temu mnenju se med novejšimi razlagalci pridruži tudi Bisping[3], ga priporoča in zagovarja. Potem pa pravi: »Von der Beschaffenheit dieser Universalsprache können wir uns allerdings keine klare Vorstellung machen; sie war aber gewiß analog oder dieselbe mit der Sprache Adams vor dem Sündenfalle, also mit jener Sprache, die Gott ihm gegeben und durch welche Adam alle Dinge nach ihrer innern Natur benennen konnte.«

β) S tem naziranjem se mnogi ne strinjajo, ampak trdijo: Navdihnjeni od sv. Duha so govorili v raznih tujih jezikih, katerih se niso nikoli učili. Zato so govorili tako, kakor jih je ravno podpiral sv. Duh.

To mnenje najdemo že pri Ireneju († 202)[4]: »Apostolus ait: Sapientiam loquimur inter perfectos (I. Cor. 11, 6); perfectos dicens eos, qui perceperunt spiritum Dei, et omnibus linguis loquuntur per Spiritum Dei, quemadmodum et ipse loquebatur et multos audivimus fratres in ecclesia prophetica habentes charismata et per Spiritum universis linguis loquentes et absconsa hominum in manifestum producentes ad utilitatem et mysteria Dei enarrantes[5], quos et spirituales apostolus vocat.

[1] Sepp: Leben Christi III. 717.

[2] Wichart: Jahrbuch f. Theol. u. christl. Philos. 1835. B. V. S. 288.

[3] Bisping: Erkl. d. I. Br. an die Korinther, 3. Aufl. 1883. S. 250 ff.

[4] Irenaeus: Adv. haer. V. 6. n. 1.

[5] Irenaeus, L. cit: Καὶ πολλῶν ἀκούομεν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χαρίσματα ἐκόντων καὶ παντοδαπαῖς λαλούντων διὰ τοῦ πνεύματος γλώσσαις, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων εἰς φανερὸν ἀγόντων ἐπὶ τῷ συμφέροντι καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκδιηγουμένων.

Filastrij[1]: Angelu je moči znati vse človeške jezike, a po Kristusovi veri dobijo verniki brez truda znanje vseh jezikov, kakor beremo, da so apostoli in istotako narodi, ki so tedaj verovali v Kristusa, Gospoda odrešenika, brez truda oznanjevali, ker jim je bilo podarjeno znanje vseh jezikov; kakor se je zgodilo pod Petrom in Pavlom in drugimi, da je prišel, ko so ljudi učili, Duh od Boga in so lahko govorili v mnogih jezikih, da so se poslušalci čudili o ljudeh, ker so tudi oni po Kristusovi veri imeli znanje tolikih jezikov, katero so dobili brez učenja.«

Ciril Jeruz.: »In začeli so govoriti v drugih jezikih, kakor jim je dal Duh izgovarjati. Galilejec Peter in Andrej je govoril ali perzijski ali medijski. Janez in drugi apostoli so govorili vsak jezik ... Sveti Duh pa uči mnogo jezikov, katerih oni ne znajo vsakokrat«[2].

Sv. Janez Zlatoust: »Če je bil kdo krščen, je takoj jezike govoril ... Ta perzijskega, drugi rimskega, drugi indijskega, zopet drugi je takoj govoril kak drug jezik te vrste«[3].

Hieronim: »Deseti dan, je rekel, po Gospodovem vnebohodu, t. j. petdeseti po vstajenju, je prišel sv. Duh, in verniki so prejeli jezike, tako da je vsak govoril jezik vseh narodov«[4]. Binkoštni dan jim je bilo še obljubljeno, da ... bodo pri pridiganju mnogim narodom

---

[1] Philastrius: De haeres. 76. (ap. Galland. VII. 499): Angelicae virtutis est, linguas scire omnium hominum, per fidem autem Christi, sine labore linguarum omnium credentibus subministratur scientia, sicut legimus docente divino spiritu, apostolos atque gentes itidem credentes tunc temporis in Christum Dominum Salvatorem, sine labore linguarum omnium donatam scientiam praedicasse; ut sub Petro et Paulo et aliis factum est, cum docerent gentes, venisse spiritum Dei a Deo et linguis multis eos potuisse eloqui, ut audientes homines mirarentur de gentibus, quod tantarum linguarum et ipsi per fidem Christi scientiam haberent sine doctrina consessam.

[2] Cyrillus Hier.: Καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. Γαλιλαῖος ὁ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ἢ ἐπέρσιζεν ἢ ἐμήδιζεν. Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι πᾶσαν γλῶσσαν ἐλάλουν ... Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἅμα διδάσκει πολλὰς γλώσσας, ἅςπερ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ ἐκεῖνοι οὐκ οἴδασιν. Cat. XVII. n. 16.

[3] Chrysost.: Εἴ τις ἐβαπτίσατο, γλώσσαις εὐθέως ἐλάλει ... Καὶ ὁ μὲν τῇ Περσῶν, ὁ δὲ τῇ Ρωμαίων, ὁ δὲ τῇ Ἰνδῶν, ὁ δὲ ἑτέρᾳ τινὶ τοιαύτῃ εὐθέως ἐφθέγγετο γλώσσῃ.

[4] Hieron.: Decima die, dixit post ascensionem Domini, hoc est, quinquagesima post resurrectionem Spiritum sanctum descendisse linguasque credentium esse divisas, ita ut unusquisque omnium gentium sermone loqueretur. Ep. 27. al. 54. ad Marcellam. — Die Pentecostes eis amplius repromissum est, ut ... praedicaturi multis gentibus acciperent genera linguarum ... Qui multis gentibus annuntiaturus erat, multarum linguarum acceperat gratiam. Hedilo. 9.

prejeli govorjenje jezikov . . . Kdor je imel mnogim narodom oznanjevati, je prejel darino mnogih jezikov«[1].

Avguštin: »Vsi, ki so bili navzoči, so znali le en jezik. Prišel je sv. Duh, bili so napolnjeni in so začeli govoriti razne jezike vseh narodov, katerih niso znali in se jih niso naučili, temveč jih je naučil oni, ki je prišel. In tedaj je bilo to čudežno znamenje: kdorkoli je prejel svetega Duha, je bil takoj poln Duha ter je govoril v vseh jezikih, ne pa samo onih stodvajset. Samo sv. pismo nas uči: potem so ljudje verovali, so bili krščeni, so prejeli sv. Duha, so govorili jezike vseh narodov«.

Ti in drugi cerkveni očetje in cerkveni pisatelji zastopajo mnenje, s katerim se bomo pozneje še natančneje bavili.

c) S tako razlago se mnogi racijonalisti niso mogli sprijazniti ter so iznašli novo. Z velikim učenjaškim naporom skuša Bleek[2] dokazati, da pomeni γλῶσσα zastarele besede, idiotizme, provincializme. V tem pomenu hoče najti »γλῶσσα« pri grških kakor tudi pri rimskih klasikih. Navaja pa posebno Dionizija Halikarnaškega, Seksta Empirika, Plutarha, Platona in Aristotela.

Govornik po tem mnenju ni rabil tujih jezikov, ampak le svojo materinščino. Njej pa je pogostoma primešal take navadne izraze. Po Bleeku je bilo to govorjenje »ein Reden in ungewöhnlichen und auffallenden, aus verschiedenen Sprachen entlehnten Ausdrücken und Formeln, das aber gleichwohl eine besonders charakteristische Äußerung des in den Christen sich aussprechenden göttlichen Geistes sein sollte.«

Bleekova razlaga ni našla mnogo pristašev. Pa nekaterim se je zdela edino prava. Zato so jo zelo hvalili n. pr. Hemsen[3] in posebno še Heinrici[4]: »Es ist das Verdienst vom Bleek, in seiner Abhandlung zuerst umfassend, mit philologischer Akribie und voller Überschau des Problems den Versuch gemacht zu haben, einen sicheren Einheitspunkt für die verschiedenartigen Äußerungen dieses Charisma in der eigentümlichen, geschichtlich bedingten Bedeutung von γλῶσσα zu finden.«

---

[1] August. Serm. 267. in die Pent. I. n. 2: Omnes qui aderant, unam linguam didicerant. Venit Spiritus sanctus, impleti sunt, coeperunt loqui linguis variis omnium gentium, quas non noverant nec didicerant, sed docebat ille, qui venerat. Et tunc hoc erat signum: quicumque accipiebat Spiritum sanctum, subito impletus spiritu linguis omnium loquebatur, non illi solum centum viginti. Docent nos literae ipsae: postea crediderunt homines baptizati sunt, acceperunt Spiritum sanctum, linguis omnium gentium locuti sunt.

[2] Bleek: Theol. Stud. u. Krit. 1829. H. 1. S. 3; 1830. H. 1. S. 45.

[3] Joh. Tychsen Hemsen: Der Apostel Paulus. Gött. 1830. S. 216.

[4] Heinrici: Das erste Sendschreiben des Apostels Paulus an die Korinther, 1880. S. 381.

d) Konečno najdemo skupino razlagalcev, ki pri glosolaliji enostransko povdarjajo ekstatično stanje ali vsaj večje ali manjše navdušenje. Tajijo pa govorjenje v tujih jezikih.

Hase[1] piše: »In Zungen reden heißt: das Aussprechen neuer Weissagungen und Göttersprüche, die Auslegung derselben und jede Rede, da das begeisterte Herz sich in Hymnen aussprach, wohl selbst Gränzen der Sprache kühner als Pindar und Äschylus überflügelte, und daher dem kalten Zuschauer eben so leicht rasend und berauscht vorkommen konnte, als des Dichters Auge nach Shakespeare im heil'gen Wahnsinn rollend. Ein solcher Zustand, den Tagen einer Begeisterung, in welcher man Hab' und Gut an die Armen vertheilte, so natürlich, konnte aber auch, sobald er für das Zeichen einer höheren Weihe angesehen wurde, leicht in bloßes Nachäffen übergehen, das nirgends leichter ist als in Worten.«

Steudel[2]: »γλώσσαις λαλεῖν bestand in der Anregung, aus der innersten Tiefe des Gemüthes die dem Christenthum entsprechenden Gefühle in hoch und warm begeisterter Rede auszusprechen. Dieses Aussprechen, drang es aus einem vom richtig aufgefaßten wesentlichen Kerne des Christenthums ergriffenen Gemüthe, und begegnete es einer entsprechenden Stimmung bei andern, konnte sich eignen, in diesen das lebendigste Bewußtsein der Einstimmung, eine Ansprache des wahrsten innersten Geisteswesens anzufachen: während, wo der Geist des Christenthums selbst noch mangelhaft und einseitig erfaßt war, und dessen Kundthuung keiner entsprechenden Stimmung bei anderen begegnete, sie für diese völlig unfruchtbar, vielleicht langweilig, gar anstößig werden mochte.«

Neander smatra γλώσσας λ. kot »nicht allgemein verständlichen Vortrag aus einem ekstatischen Gemüthszustande in einem höheren, über die Sprache der gewöhnlichen Mittheilung sich erhebenden Schwunge der Rede.«

Posebno značilna je razlaga Henell-ova[3]: »Die Juden glaubten, ihre Propheten haben unter dem Einflusse einer göttlichen Inspiration geredet und gehandelt, welche bei gewissen Veranlassungen über sie gekommen sei und der Geist des Herrn oder der hl. Geist genannt wurde. In dem Propheten Joel wird verheißen, daß in der Zeit der künftigen Größe Israels — der Geist in reichem Maße mitgetheilt werde (Joel. 2, 28).

---

[1] Hase und Winer's Zeitschr. f. wissensch. Theol. I. 269.

[2] Tüb. Zeitsch. f. Theol. 1830. H. 2. S. 133.

[3] Henell: Untersuchung über den Ursprung des Christenth. Aus dem Engl. von Dr. Dav. Fr. Strauß. Stuttg. 1840. S. 212.

Die Jünger, von dem Glauben beseelt, daß ihre Zeit die der Erfüllung der Weissagungen sei, bezogen diese Verheißungen des Geistes auf ihre Gemeinde. In Umständen, welche Gemüthserregungen begünstigten, bei öffentlichen Zusammenkünften, bei feierlichen Aufzügen, bei der Taufe der Neubekehrten u. dgl. war der Glaube an das Warten auf jenen Einfluß hinreichend, die Gemüther Einzelner in einen Zustand von Ekstase zu versetzen, welche man als eine thatsächliche Bestätigung desselben ansah. In diesem Zustand machte sich die Aufregung des Gemüths in unzusammenhängenden Ausdrücken Luft, welche man, indem sie für einen Erguß des Geistes angesehen wurden, in der That aber unverständlich waren, eine unbekannte Sprache nannte.

Diese Anfälle (!), welche bei Einzelnen natürlich waren, wurden bald von anderen, um Aufmerksamkeit zu erregen, nachgemacht und gesteigert. Indem einige Worte wirklich fremder oder verwandter Sprachen sich in diese Rhapsodien einmischten, mochte sich leicht das Gerücht verbreiten, daß der hl. Geist die Kraft gebe, in fremden Sprachen zu reden. Sehr wahrscheinlich hatte eine solche Aufregung in der Versammlung der Jünger am Pfingstfest stattgefunden, und Lukas hat einen vergrößerten Bericht davon aufbewahrt, welcher ihm einige Jahre später zukam. Der mächtig brausende Wind ist wohl ein etwas übertriebener wirklicher Umstand; die sichtbaren Feuerzungen sind spätere Zugabe, die Reden der Menge v. 7—12 Erfindung des Lukas selbst.«

Tako smo torej spoznali najrazličnejša mnenja o bistvu govorjenja raznih jezikov ali glosolalije. Nekateri učenjaki so napravili iz omenjenih zopet nove podmene ali hipoteze, ker so združili eno ali po dvoje v skupen sestav. In zdelo se jim je, da so našli pravo pot. — Poglejmo še razven bistva tudi lastnosti!

B. Razna mnenja o lastnostih glosolalije.

a) Teodoret Ciren. in Ciril Aleks. učita, da so navdihnjeni od sv. Duha govorili tuji jezik, ob enem pa tudi umevali. Kajti zdi se nespametno, da bi bil kdo navdihnjen od sv. Duha in bi govoril na nerazumljiv način.

b) Nikolaj Lyran in Dioniz. Kartuzijan pa menita: Navdihnjeni so sicer razumeli besedni pomen, ne pa celega zmisla govorovega.

c) Kardinal Kajetan pa uči: Tej darini ni bistveno, da bi govornika drugi razumeli, niti to, da bi govornik razumel besede, ki mu jih podaje sv. Duh. Ampak kdor je imel to darino, ga je nagibal sv.

Duh, da je govoril o veličastvu božjem, kakor ga je ravno tačas podpiral sv. Duh.

C. Razna mnenja o smotru glosolalije.

a) »Darina, o kateri govori apostol[1] ni bila podeljena za pouk, temveč, da bi Boga molili, hvalili in slavili. Nadalje tudi o darini jezikov, katera bi služila pouku, tudi ne govori ostalo sv. pismo« [2] ... Dasi ne zanikamo, da bi bili torej apostoli in drugi oznanjevalci sv. evangelija, kjer je bilo treba, prejeli tudi ono darino, da bi z jeziki, katerih se niso priučili, razširjali vero; o njej pa sv. pismo ne govori. In darina, o kateri Pavel in drugi sv. pisatelji govoré, se ozira le na molitev« [3].

b) Ko je bilo treba z malim številom moč sv. vere med raznimi narodi oznanjevati, so dobili nekateri sposobnost od Boga, da so razne jezike govorili[4]. Zadostno so bili poučeni od Boga Pavel in drugi apostoli v jezikih vseh narodov, kolikor je tirjal verski pouk[5]. Najvažnejša korist ali potreba te darine je bila v tem, da so apostoli in njih učenci mogli brez ovire povsod pridigati, in da so jih razumele vse narodnosti[6].

2. Pravo mnenje o raznovrstnosti jezikov ali o glosolaliji.

Darino jezikov ali raznovrstnost jezikov je obljubil Kristus med znamenji, ki bodo sledila njegovi veri: »Kateri pa verujejo, pojdejo ta znamenja za njimi; v mojem imenu bodo hudiče izganjali, nove je-

---

[1] I. Kor. 14.

[2] Cornely: Comment. in I. Cor. pag. 413: Charisma, de quo Apostolus loquitur (I. Cor. 14.) ad docendum datum non esse, sed dumtaxat ad Deum precandum eiusque laudes celebrandas. Porro de linguarum dono, quod ad docendum inservierit etiam reliquae Scripturae non loquuntur.

[3] Ibid. pag. 414: Licet igitur Apostolis aliisque evangelii praeconibus, ubi opus erat etiam illud donum concessum esse non negemus, ut linguis quas non addidicerant, fidem propagarent, de eo tamen in Scripturis sermo non est; atque charisma, de quo Paulus et alii Scriptores loquuntur ad solam precationem spectat.

[4] Thomas Aqu., Summa contra gent. c. 154: Quando oportuit per paucos virtutem fidei in diversis gentibus praedicari, instructi sunt quidam divinitus, ut linguis variis loquerentur.

[5] Thomas Aqu., Summa theol. 2. 2. qu. 176. a. 1. ad 1: Sufficienter et alii Apostoli fuerunt instructi divinitus in linguis omnium gentium quantum requirebatur ad fidei doctrinam.

[6] Suarez: Utilitas vel necessitas eius (doni linguarum) praecipua fuit, ut apostoli et eorum discipuli sine impedimento possent ubique praedicare et ab omnibus nationibus intelligi. De div. gratia. P. I. Proleg. III. c. 5. n. 47.

zike govorili«[1]. In res na binkoštni praznik je sv. Duh prav posebno razodel svoj prihod s to darino[2]. Tudi pagani so dobili to darino v dokaz, da se imajo neposredno sprejeti v Kristusovo cerkev[3]. Po tej darini se je pokazala tudi razlika med krstom Janeza Krstnika in med krstom Gospodovim, kakršnega so dobili apostoli[4].

Imena te darine so zelo različna že v sv. pismu: Raznovrstnost jezikov (genera linguarum, γένη γλωσσῶν)[5], jeziki (γλῶσσαι, linguae)[6], jezik govoriti (lingua loqui, λαλεῖν γλώσσῃ)[7], ako se menijo tudi mnogi[8]; jezike govoriti (λαλεῖν γλώσσαις, linguis loqui)[9], ako se meni tudi le en govornik[10]; nove jezike govoriti (novis linguis loqui, λαλεῖν καιναῖς γλώσσαις)[11], druge jezike govoriti (aliis linguis loqui, ἑτέραις γλώσσαις λαλεῖν)[12], vsakovrstne jezike govoriti (omnis generis linguis loqui, παντοδαπαῖς γλώσσαις λαλεῖν)[13].

Ti izrazi, kakor tudi stiki dotičnih mest, kjer se nahajajo, nas bodo privedli do tega, da spoznamo bistvo, lastnosti in smoter zmožnosti jezikov ali glosolalije.

A. Bistvo glosolalije.

Glosolalija je bila pred vsem jasen, odločen glas, ki se je lahko slišal. To je jasno iz njegovega nasprotja »molčati«[14] in drugih izrazov, ki jih rabi sv. pismo o tem govorjenju, namreč: z jezikom moliti (orare lingua, προσεύχεσθαι), blagrovati, blagoslavljati (benedicere, εὐλογεῖν), zahvaljevati (gratias agere, εὐχαριστεῖν), peti (psallere, ψάλλειν)[15]. Isto sledi tudi iz primerjanja z raznimi godali (tibia, cithara)[16]. Nasprotnik tega mnenja se tudi ne more sklicevati na besede[17]: nemo audit (οὐδεὶς γὰρ ἀκούει), ki pomenijo: nihče ga ne razume (audire, animadvertere non corporeo organo sed spirituali)[18].

Zato je mnenje Wieselerjevo in drugih[19], ki trdijo, da je bila glosolalija kako tiho mrmranje (leises Gemurmel), popolnoma napačno.

Nadalje je bila glosolalija razločno govorjenje. To je jasno iz zgoraj omenjenih besed: moliti, peti, blagrovati, zahvaljevati, jezik govoriti — orare, psallere, benedicere, gratias agere, lingua loqui = manifestum sermonem dare (λόγον διδόναι)[20]. Λόγος namreč nikdar ne pomeni glasu samega (za katerega rabi grščina φωνή) ampak besedo,

---

[1] Mark. 16, 17. — [2] Djan. 2, 4 sl. — [3] Djan. 10, 46. — [4] Djan. 19, 6.
[5] I. Kor. 12, 10. 28. — [6] I. Kor. 13, 8. — [7] I. Kor. 14. 2. 4. — [8] I. Kor. 14, 9.
[9] I. Kor. 12, 30; 13, 1; 14, 5. — [10] I. Kor. 13, 1; 14, 5. — [11] Mark. 16, 17.
[12] Djan. 2, 4. — [13] Irenaeus. adv. haer. V. 6, 1. — [14] I. Kor. 14, 18; Djan. 18, 9.
[15] I. Kor. 14. 14—17. — [16] I. Kor. 14, 7. — [17] I. Kor. 14, 2.
[18] Cf. Mark. 4, 33; Djan. 22, 9. — [19] Cf. A. sub ", α. — [20] I. Kor. 14, 9.

govor, izrekanje — verbum, sermonem, locutionem. Nov razlog je še v tem, da se lahko tolmači[1] in obrača na Boga[2].

Vsled tega ni mogoče vzdržati nazorov, kakršne zastopajo Bardili, Eichhorn, Berthold, Thieß, Böhme, Bauer, Kuntze itd.[3], da bi bilo bistvo te darine v nerazločnih glasih (Lallen mit der Zunge, unartikulierte Töne, bloße Zungentöne). Tudi ne moremo sprejeti sorodnega mnenja[4], po katerem bi navdihnjeni bili govorili v pretrganih vsklikih ali stavkih brez celotnega zmisla kakor Pythia. Kajti ravno nasprotno je dokazano in razvidno po omenjenih svetopisemskih izrekih.

Razen tega si hočejo razlagalci teh nazorov tako pomagati, da prištevajo poročila sv. Luke[5] o binkoštnih dogodkih bajeslovnim pretiravanjem ter jih iz sv. pisma črtajo. Jednako ravnajo z drugim delom Markovega evangelija[6]. Tega tudi ne sprejmejo za pristen del sv. pisma, da bi njihova trditev z Gospodovimi besedami: καιναῖς γλώσσαις λαλεῖν ne bila ovržena. Tudi ne morejo razložiti, zakaj ena oseba po besedah sv. pisma lahko govori γλώσσαις (plur.) in mnoge osebe γλώσσῃ. Tudi ne morejo raztolmačiti γένη γλωσσῶν — genera linguarum — vrste jezikov, ako smatrajo jezik kot ud človeškega telesa vsled besedne razlage.

Kako pa bi bil sv. Pavel kako »mrmranje« ali »juckanje« trpel v krščanski službi božji, kako bi ga bil prišteval darinam sv. Duha, za katere bi morali biti Bogu hvaležni[7]? Na binkoštni praznik bi takih vsklikov gotovo nikdo ne bil občudoval kot svojo materinščino!

Kar se tiče Bleekove razlage[8], da pomeni γλῶσσα zastarele besede, idiotizme, provincializme, se mora ravno tako prištevati neopravičenim podmenam. Edini izraz γλώσσῃ λαλεῖν je najboljši protidokaz. Ali more kdo govoriti z enim zastarelim izrazom? Še nespametnejša bi bila zveza καιναῖς — γλώσσαις po tej razlagi: govoriti v novih — zastarelih izrazih!

Če si še ogledamo one tolmače[9], ki pri glosolaliji enostransko povdarjajo ekstatično stanje ali vsaj večje ali manjše navdušenje, se tudi ne moremo zadovoljiti. Pred vsem so omenjene razlage, kakor jih navajajo Hase, Steudel, Neander in Hennell, zelo nejasne. Po tem mnenju so govorili navdihnjeni le v svoji materinščini. Kako pa je mogoče, da jih ljudje niso razumeli, čemu so rabili tolmače? Če bi bilo navdušenje še tako veliko, apostol bi ne bil mogel reči: οὐδεὶς ἀκούει.

---

[1] I. Kor. 14, 5. 13. 27. 28. — [2] I. Kor. 14, 2. — [3] Cf. A. sub *a*, α.
[4] Cf. A. sub *b*, β. — [5] Djan. 2. — [6] Mark. 16, 9 s. — [7] I. Kor. 14, 18.
[8] A. sub *c*; zgoraj. — [9] A. sub *d*.

Tako nam preostaja le še ena vrsta razlagalcev[1], katoliških in nekaterih nekatoliških, ki tolmačijo γλῶσσα v prenesenem pomenu kot posebno narodno govorico.

Seveda se tudi ti popolnoma ne strinjajo. Že Gregor Naz. († 390) kaže posebno naziranje[2] in naredi iz jezikovnega čudeža z ozirom na prvi binkoštni praznik čudež poslušanja. Po njem torej nekateri cerkveni očetje učijo: Apostoli so govorili v aramejskem jeziku kot svoji materinščini, pa navzoči so jih na čudežen način razumevali, kakor bi bili v njih lastnem jeziku govorili.

Tako govori Bazilij Seleucijski († 459) o vinu, »s katerim je bil apostolski zbor napolnjen, ko je prejel duhovno roso nebeško vsak v svojem jeziku in je govorniško moč podelil ušesom zbranih narodov, ker je milost vsakemu jednoten glas prilagodila, da so ga umevno slišale vse narodnosti; tako da je tok besed, ko je prišel iz ust, primeren in spremenjen dospel vsakemu do ušes, ker je Duh glas preobrazil po navadnem govoru vsakega poslušalca«[3]. Slično mislijo tudi Beda, Arnold, Bonevalski, Erazem in drugi.

Tudi Oswald, Sepp, Bisping hočejo na tak način zagovarjati, da so navdihnjeni govorili le en jezik in vsi so jih razumeli po svojem jeziku. Pa to mnenje se ne more vzdržati. Bisping sam mora priznati: »Von der Beschaffenheit dieser Universalsprache können wir uns allerdings keine klare Vorstellung machen. Sie war aber gewiß (!) analog oder dieselbe mit der Sprache Adams vor dem Sündenfalle.« Tako si sam ugovarja; vsaj o rečeh, o katerih nima jasnih pojmov, ne more nihče nič gotovega trditi. V sv. pismu bi razen tega izraz γλῶσσα moral stati vedno v ednini, ne pa γλώσσαις, še manj pa καιναῖς γλώσσαις, ἑτέραις γλώσσαις, γένη γλωσσῶν. Vseh teh izrazov po Bispingovem mnenju ni mogoče znanstveno raztolmačiti. Zato se po pravici z naziranjem teh učenjakov[4] ne moremo sprijazniti, temveč trdimo:

---

[1] A. sub *b*.

[2] Ἤκουον ταῖς ἑαυτῶν διαλέκτοις ἕκαστοι, ὡς φέρε εἰπεῖν, μίαν μὲν ἐξεχεῖσθαι φωνήν, πολλὰς δὲ ἀκούεσθαι, οὕτω κτυπουμένου τοῦ ἀέρος, καὶ, ἵν' εἴπω σαφέστερον, τῆς φωνῆς φωνῶν γινομένων. Orat. 44. Migne, tom. 37.

[3] Maxima bibliot. vet. Patr. tom 8. Orat. 37, pag. 477: (vinum), quo apostolorum chorus repletus est, quando rorem spiritus coelo defluentem sua quisque lingua excipiens collectarum nationum auribus oris virtutem impertiebatur, unicam cuiusque vocem ad omnium nationum audiendi sensum conformante gratia; adeo ut orationis flumen ore profusum aptum modificatumque ad cuiusque aures accideret, spiritu vocem transformante pro cuiusque audientis lingua vernacula.

[4] Cf. zgoraj. A. *b* sub α.

Navdihnjeni od sv. Duha so govorili v raznih tujih jezikih, katerih se jim ni bilo treba nikoli učiti[1].

Z ozirom na to piše sv. Tomaž Akvinski[2]: »Dasi bi se bilo to oboje lahko zgodilo, da bi one, ki v enem jeziku govore, vsi razumeli, ali da bi govorili v vseh jezikih, vendar je bilo primernejše, da so govorili sami vse jezike, ker to je tirjala popolnost njihovega znanja, po katerem niso mogli le govoriti, ampak tudi razumeti, kar so drugi povedali.«

Ako bi bili pa vsi njih eden jezik razumeli, bi se to zgodilo po znanju tistih, ki so njih govor razumeli, ali pa bi bila nekaka prevara, ko bi besede drugih drugače prišle do njih ušes, kakor so jih sami izgovorili. Zato pravi glosa Djan. II.: z večjim čudežem se je zgodilo, da so sami vsakovrstne jezike govorili; in Pavel pravi[3]: Zahvaljujem svojega Boga, da govorim jezik vas vseh.«

Cerkveni očetje so z redkimi izjemami vsi edini v tem, da je bila glosolalija v prvotni cerkvi govorjenje v tujih jezikih vsled čudežnega vpliva sv. Duha. Navedli smo že[4] Ireneja, Filastrija, Cirila Jeruzalemskega, Janeza Zlatousta, Hieronima in Avguština. Vsi so zanesljive priče pravega naziranja o tej darini. Dodenemo le še besede Leona Velikega, Maksima Turinskega in Gregorija Velikega.

Leon Veliki[5]: O kako nagel je govor modrosti, in kako naglo se naučimo naukov, kjer je Bog učenik! Ni se rabila razlaga, da bi se slišal, ne vaja, da bi se rabil, ne čas za učenje, ampak vêl je, kjer je hotel, duh resnice, glasovi posameznim narodom lastni so postali skupni v cerkvenih ustih ... Tudi je bilo veličastvo sv. Duha

---

[1] Ibid. sub β.

[2] Thom. Aqu. Summa theol. 2. 2. qu. 176. a. 1. ad 2: Quod quamvis utrumque fieri potuisset, scilicet quod per unam linguam loquentes ab omnibus intelligerentur, aut quod omnibus linguis loquerentur: tamen convenientius fuit quod ipsi omnibus linguis loquerentur, quia hoc pertinebat ad perfectionem scientiae ipsorum, per quam non solum loqui, sed etiam intelligere poterant, quae ab aliis dicebantur. Si autem omnes unam eorum linguam intellexissent, hoc vel fuisset per scientiam illorum, qui eos loquentes intelligerent, vel fuisset quasi quaedam illusio, dum aliorum verba aliter ad eorum aures perferrentur quam ipsi ea proferrent; et ideo Glossa dicit Act. II, quod »maiori miraculo factum est, quod ipsi omnium linguarum generibus loquerentur«; et Paulus dicit: »Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor«. — [3] I. Cor. 14, 18. — [4] Zgoraj: A, *b* sub β.

[5] Leo M; Serm. 75. de Pentec. I. (Opp. ed. Ballerin. T. I. p. 297): O quam velox est sermo sapientiae et ubi Deus magister est, quam cito discitur, quod docetur! Non est adhibita interpretatio ad audiendum, non consuetudo ad usum, non tempus ad studium, sed spirante, ubi voluit, spiritu veritatis, propriae singularum gentium voces factae sunt in ecclesiae ore communes ... Nec dubium, in illo omnium humanarum vocum exultante concentu maiestatem Spiritus s. fuisse praesentem.

v onem vzvišenem soglasju vseh človeških glasov brezdvomno pričujoče.

Maksim Turinski[1]: Bratje, kako čudežno je bilo to, da je Hebrejec začel ne svoje besede izgovarjati in je poučeval o veličastvu božjem Grka, učil Rimljana, nagovarjal Egipčana, in navajal vse barbarske narodnosti ž njih lastnimi jeziki k veri.

Gregorij Veliki[2]: Sv. Duh se je prikazal nad učenci v gorečih jezikih in je dal znanje vseh jezikov.

Tudi katoliški eksegetje so vsa novozakonska mesta, ki govoré o glosolaliji, soglasno s cerkvenimi očeti v tem zmislu tolmačili. Le v tem zmislu, da so namreč navdihnjeni od sv. Duha govorili različne jezike, katerih se niso učili, se dajo lepo tolmačiti svetopisemski izrazi: novis linguis loquuntur — v novih jezikih govoré, ker je vsak jezik, ki ga prvokrat rabimo, nov. Aliis linguis loquuntur — v drugih jezikih govore t. j. v takih, ki so različni od materinščine.

Včasih so govorili v istem jeziku ali ob raznih priložnostih v samo enem ali v večih jezikih, kakor jih je navdihoval sv. Duh. Zato se prilega edninska in množinska oblika γλώσσῃ in γλώσσαις λαλεῖν. Tudi γένη γλωσσῶν — genera linguarum po pravici razločujemo, ker je treba ločiti tuje jezike od grščine in latinščine in tudi posamezni jeziki se lahko smatrajo kot vrste — genera podrejenih narečij. Sv. Irenej torej po pravici piše o παντοδαπαῖς γλώσσαις — mnogovrstnih jezikih[3].

S to darino človek ne doseže, da bi vedno popolnoma lepo in krasno govoril tuje jezike, ampak vsaj toliko, da se lahko sporazume z drugimi, da njega drugi razumejo in on razume druge[4].

Nekatere lastnosti namreč, ki jih pridene človeška govorniška umetnost, besedno lepotičje in gladki tok besed, so imeli apostoli v svoji materinščini in ne v tujih jezikih[5]. Kajti drugače bi se zdelo, da so apostoli bolj s človeškimi govorniškimi sredstvi kakor z božjo močjo privedli narode h Kristusovi veri.

B. Lastnosti raznovrstnih jezikov.

Darina jezikov je po svoji naravi govor v tujih, neznanih jezikih. Zato teh jezikov ob sebi ni mogoče razumeti. To uči sv. Pavel[6] in tudi cerkveni očetje. Sv. Janez Zlatoust pravi: Nekdaj jih je

[1] Maxim. Tur; Sermo 20. de Pent: Quanti illud, fratres miraculi fuit, quod Hebraeus homo subito erumpens in verba non sua de magnalibus Dei instruebat Graecum, docebat Romanum, alloquebatur Aegyptium atque omnes barbaras nationes propriis earum linguis informabat ad fidem!

[2] Gregor M; In Evang. l. II. hom. 30. n. 4: Spiritus sanctus super discipulos in igneis linguis apparuit, omniumque linguarum scientiam dedit.

[3] Cf. Cornely, Comment. in I. Cor. pag. 412. — [4] I. Cor. 1, 21; Act. 2, 2.

[5] Kor. 14, 2. 9. 14. 16. — [6] Ib.

bilo mnogo, ki so imeli dar molitve z jezikom, in sicer so molili in jezik govorili, Perzov in Rimljanov, ko so glasno molili; njih razum pa ni vedel, kaj se je govorilo[1].

Istotako meni Ambroziaster[2]: Očividno je, da naš duh ne ve, če govori jezik, katerega ne razume, kakor navadno Latinci pojejo grško, se veselijo glasu besed, vendar ne vedo, kaj govoré. Iz tega tedaj razvidimo, da Teodoret in Ciril Aleks. nimata prav, ko učita, da so govorniki vsikdar umevali tuj jezik, ako so ga govorili. Tudi Nikolaju Lyranu in Dionizu Kartuzijanu zato ne moremo pritrditi, ako menita, da so navdihnjeni sicer razumeli besedni pomen, ne pa celega zmisla govorovega, ker nobeno ne spada k bistvu te darine.

Najverjetnejše je torej Kajetanovo mnenje, da ni bistveno potrebno razumeti besede govornikove. Še celo govornik sam sebe večkrat ne razume, ker govori le po nagibu sv. Duha. Nikakor pa ni nespametno, da govori človek po nagibu sv. Duha skrivnosti, katerih ne razume sam, ne poslušalci, ako so izpolnjeni nekateri pogoji. Besede morajo biti pobožne, na govorniku se mora zapaziti, da je ganjen od pobožnih čustev, in navzoč mora biti vsaj en razlagatelj (interpres). Estij meni, da je v prvotni cerkvi sv. Duh morda zato nagibal k takemu govorjenju, da bi mi imeli vzgled in nauk: Molitev in slavospevov ne smemo zaničevati ali jih imeti za brezpomembne pred Bogom, ako jih kdo opravlja, pa besed ne umeva n. pr. samostanski bratje in sestre latinske molitve.

Zmožnost govorjenja je bila včasih v zvezi z navdušenjem, z vnemo in sličnim stanjem, kakor je ekstaza. To se da sklepati iz večih mest Pavlovih listov, posebno pa iz besed[3]: »Ako bi se tedaj sešla vsa cerkev in bi vsi v jezikih govorili, pa bi vstopili nepoučeni in neverni; ali ne porečejo, da ste ob pamet?« »Množica se je sešla in zavzela, ker jih je vsak slišal v svojem jeziku govoriti ... Drugi pa so se posmehovali in rekli: Sladkega vina so polni«[4].

To pa je ravno tako gotovo, da taki govorniki niso izgubili svoje zavesti in svoje volje. Kajti lahko so molčali, če so tudi v sebi čutili nagib sv. Duha h govorjenju, po katerem so tudi sami sebe vzbujali k pobožnosti. Navdušenje je bilo primerno ne le pri molitvi, ampak tudi pri pouku, pa cerkveni očetje razven sv. Janeza Zlatousta o ekstazi ne poročajo.

---

[1], [2] Oba pri Cornely-ju l. cit. pag. 412: Erant antiquitus multi, qui orationis donum habebant cum lingua et orabant quidem et lingua loquebantur aut Persarum aut Romanorum voce orantes; mens autem eorum nesciebat, quod dicebatur. — Manifestum est ignorare animum nostrum si lingua loquatur, quam nescit, sicut assolent Latini homines Graece cantare oblectati sono verborum, nescientes tamen quid dicant. — [3] I. Kor. 14, 23. — [4] Djan. 2, 6. 13.

Sv. Tomaž Akvinski [1] primerja zmožnost jezikov darini preroštva ter daje prednost preroštvu iz treh razlogov: 1. Zmožnost jezikov se nanaša na izrekovanje raznih glasov, ki značijo kako umljivo resnico, kakor gledanje podob pri preroštvu. Ker je pa preroško razsvetljenje odličnejše, kakor gledanje v podobah, je tudi preroštvo odličnejše od darine govorjenja. 2. Preroštvo povzroči spoznanje raznih reči, zmožnost jezika pa le usposobi znanje glasov. Predmet preroštva je boljši, zato je boljša tudi darina. 3. Preroštvo je koristnejše k povzdigi sv. cerkve, pa tudi govorniku samemu in nevernikom prinaša večji dobiček kakor zmožnost jezikov.

Rekli smo v splošnem delu o darinah v obče, da niso trajna lastnost kake osebe (per modum habitus), vendar uči sv. Tomaž o raznovrstnosti jezikov, da jo je mogoče imeti tudi trajno. Pravi namreč: »Raznovrstnost jezikov se ozira na nekako omejeno znanje, namreč človeških glasov; in zato ne nasprotuje nepopolnosti tega življenja, da bi jo imeli popolnoma in trajno« [2].

C. Smoter glosolalije.

Namen raznovrstnosti jezikov označi sv. apostol Pavel [3]: »Jeziki so v znamenje ne vernikom, ampak nevernikom«. Prvotno in naravnost torej ta darina ni odrejena, da bi vernike potrdila v veri, ampak da bi se odkrila in nekako kaznovala nevera brezvernih ljudi. Neverniki bi se naj po novosti čudeža spreobrnili. V drugi vrsti pa bi naj ta darina prišla vernikom v prid s poukom in potrjenjem v veri.

Glosolalija ima torej mnogovrsten smoter: 1. Nevernikom naj bi služila v — znamenje in signum (εἰς σημεῖον) [4].

2. Vernikom α) v zasebni rabi k — spodbuji (ad aedificationem, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ) [5], kar se je zgodilo τῷ προσεύχεσθαι [6], εὐλογεῖν [7], εὐχαριστεῖν [8], ψάλλειν [9]. Iz izrazov se vidi, da je glosolalija v zasebni rabi hvalna, zahvalna molitev v tujem jeziku.

β) Za javno rabo pri božji službi je le tedaj glosolalija imela svoj pomen, ako je bil navzoč razlagalec tujega jezika. Kajti le takrat so govornikove besede umevali navzoči. Brez razlagalca je bila torej glosolalija v javni službi božji neumestna in nedovoljena [10].

Več je torej smotrov, katerim je zmožnost govorjenja odločena. Kot čudežno znamenje kaže nevernikom nadnaravno, božje delovanje;

---

[1] Summa theol. 2. 2. qu. 176. a. 2.
[2] Summa theol. 2. 2. qu. 176. a. 2. ad 3. — [3] I. Kor. 14, 22. — [4] Ibid.
[5] I. Kor. 14, 4. — [6] I. Kor. 14, 14. 15.
[7] I. Kor. 14, 16. — [8] I. Kor. 14, 16. 17. — [9] I. Kor. 14, 14. 17.
[10] I. Kor. 14, 17. 19. 4. 9. 16. 27. 28. 39; 12. 10. 28. 30.

združena z razlaganjem (ἑρμηνεία — interpretatio) povzroči v vernikih slične uspehe kakor preroštvo; služi pa tudi pobožnosti, vspodbuji[1], pouku (κατηχήσει)[2]. O bližnjem in glavnem smotru sv. Pavel nič ne pove, ker nima povoda. Pred vsem hoče namreč odpraviti razne napake, ki jih je našel v Korintu. Zato hočemo slišati, kaj nam ustno izročilo pove o smotru te darine.

Mnogi stari cerkveni pisatelji vidijo v zmožnosti jezikov znak krščanske vesoljnosti (symbolum christiani universalismi), zastopstvo edinosti krščanstva, ki ima raznovrstne narode vesoljnega sveta združiti v edinosti zveličavne sv. vere.

Lepo piše sv. Irenej[3]: Sv. Duh je prišel, pravi Luka, po vnebohodu iz nebes, ob Binkoštih nad apostole. Imel je oblast, da gredo vsi ljudje v življenje, odpreti novi zakon. Zato so tudi edini v vseh jezikih proslavljali Boga; kajti Duh je zedinjeval oddaljene narode in jih kot prvino daroval Očetu.

Še bolj pa sv. Avguštin razvija to misel: Čez deset dni je poslal obljubljenega sv. Duha. Ko je ta v vernike prišel, tedaj je bilo največje in najpotrebnejše čudežno znamenje, da je njih vsak govoril jezike vseh narodov. Tako je označil, da bo edinost katoliške cerkve v vseh narodih in da bo v vseh jezikih govorila[4]. Prihodnjo cerkev so v vseh jezikih napovedali. En človek je bil znamenje edinosti; vsi jeziki v enem človeku — vsi narodi v edinosti[5]. Slično pričujejo Ciril Jer., Janez Zlatoust, Gregor Veliki, Beda i. dr.

V tem zmislu pravi tudi sv. Tomaž Akv.[6]: Kakor je tedaj nastala različnost jezikov, ko so se narodi poprijeli malikovanja, tako bi se naj opomoglo tej razliki z darino jezikov, ko so se imeli vsi narodi povrniti k češčenju enega Boga.

---

[1] I. Kor. 14, 5. — [2] I. Kor. 14, 19.

[3] Irenaeus, Adv. haer. III. 17, n. 2: Quem (sc. Spiritum s.) et descendisse Lucas ait post ascensum Domini super discipulos in Pentecoste, habentem potestatem omnium gentium ad introitum vitae ad apertionem novi testamenti; unde et omnibus linguis conspirantes hymnum dicebant Deo, spiritu ad unitatem redigente distantes tribus et primitias omnium gentium offerente Patri.

[4] Augustinus: Post dies decem misit promissum Spiritum s., cuius venientis in eos, qui crediderant tunc signum erat maximum et maxime necessarium, ut unusquisque eorum linguis omnium gentium loqueretur, ita significans unitatem catholicae ecclesiae per omnes gentes futuram ac sic linguis omnibus locuturam. De civit. D. XVIII, 49.

[5] Aug.: Futura ecclesia in omnibus linguis praenuntiabatur. Unus homo signum erat unitatis; omnes linguae in uno homine — omnes gentes in unitate. Sermo 266, n. 2 in Vig. Pent.

[6] 2. 2. qu. 176. a 1.

Razen tega smotra povdarjajo cerkveni očetje posebno, da je zmožnost jezikov dobro sredstvo, da se oznanjuje evangelij narodom raznovrstnih jezikov.

Origen[1]: Menim, da je postal dolžnik raznim narodom zato, ker je dobil moč po darini sv. Duha, da je govoril jezike vseh narodov, kakor sam pravi: Bolje od vas vseh jezike govorim (I. Kor. 14, 18). Ker torej nikdo znanja jezikov ne dobi za se, ampak za one, katerim mora pridigati, postane dolžnik vseh tistih, katerih jezike mu je Bog dal znati. Tako tudi poročata Gregor Nis., Janez Zlatoust.

Hieronim[2]: Binkoštni praznik jim je bilo obljubljeno, da jih bo sv. Duh krstil, in da bodo prejeli moč z nebes, s katero bodo Kristusov evangelij vsem narodom oznanjevali, da bodo imeli moč čudežev in ozdravljanja in da bodo prejeli zmožnost jezikov, ker bodo pridigali mnogim narodom; da bi se že takrat poznalo, katerim narodom bo posamezni apostol oznanjeval. (In o Pavlu reče:) Ker ima pridigati mnogim narodom, je prejel darino mnogih jezikov.

Teodoret[3]: Božjim apostolom je dala milost sv. Duha zmožnost jezikov, da bi, ker so kot učeniki vseh narodov morali znati vse jezike, vsakemu v materinščini oznanjevali sv. evangelij. Iz teh pričevanj nam postane jasno, kako se reši nasprotje med mnenji, katere smo zgoraj[4] navedli.

Vsi apostoli so imeli to darino. Posebno pa se je Pavel odlikoval z darovi mnogoterih jezikov, katere je potreboval oznanjujoč sv. evangelij po Siriji, Mali Aziji, Macedoniji, v Peloponezu, v Iliriji, Italiji in Hispaniji. Da je bil poliglot, spričuje sam, ko prisrčno zahvaljuje Boga za veliko dobroto, rekoč: Zahvaljujem svojega Boga, da bolje od vseh vas jezike govorim. (I. Kor. 14, 17.)[5]

[1] Orig., Sermo de Sp. s: Arbitror, diversis quidem gentibus inde eum effectum esse debitorem, quod omnium gentium linguis eloqui accepit per gratiam Spir. s., sicut et ipse dicit: Omnium vestrum magis linguis loquor (I. Cor. 14, 18). Quia ergo linguarum notitiam non pro se quis, sed pro his, quibus praedicandum est, accipit, debitor omnibus illis efficitur, quorum accepit a Deo linguae notitiam.

[2] Hieron., Hedip. IX.: Die Pentecostes eis amplius repromissum est, ut baptizarentur Sp. s. et induerentur virtute ex alto, qua Christi evangelium cunctis gentibus praedicarent, ut haberent operationem virtutum et gratiam sanitatum, et praedicaturi multis gentibus acciperent genera linguarum; ut iam tunc nosceretur, qui apostolorum, quibus deberent gentibus nuntiare. (Et de Paulo dicit:) Qui multis gentibus annunciaturus erat, multarum linguarum acceperat gratiam.

[3] Theodor. in I. Kor. 12, 1: Τοῖς δὲ θείοις ἀποστόλοις ἡ χάρις τοῦ πνεύματος τὴν τῶν γλωττῶν εἶδεσιν ἐδέδωκεν, ἐπειδὴ τῶν ἐθνῶν ἁπάντων διδασκάλους ἀποφανθέντας ἔδει τὰς ἁπάντων εἰδέναι φωνάς, ἵν' ἑκάστῳ διὰ τῆς οἰκείας φωνῆς τὸ εὐαγγελικὸν προσενέγκωσι κήρυγμα.

[4] C sub. *a* in *b*. — [5] Dr. Mihael Napotnik: Sv. Pavel apostol sveta in učitelj narodov. V Mariboru 1893. II. izdaja str. 94.

Tudi mnogi svetniki so prejeli zmožnost jezikov k oznanjevanju evangelija, n. pr. Štefan[1], Dominik[2], Vincenc Fereri[3], Anton Pad.[4], Alojzij Bertrand[5]. Sv. Frančišek Ksaverij je govoril jezike raznih narodov, h katerim je šel oznanjevat sv. vero, ne da bi se jih bil kdaj učil. Imel je pa v njih tako spretnost in lahkoto, kakor da bi bil povsod domač rojak. Zgodilo se je tudi, da so njegovo pridigo poslušalci raznih jezikov slišali, kakor da bi govoril v njih materinščini[6].

3. Razlaganje govorov.

Razlaganje govorov (interpretatio sermonum, ἑρμηνεία γλωσσῶν) zavzema gledé na glosolalijo slično mesto, kakor razločevanje duhov pri preroštvu. Kakor preroki rabijo razločevanje duhov, da spoznajo krivo preroštvo od pravega, tako donaša tudi razlaganje govorov glosolaliji mnogo koristi.

Nekateri so namreč imeli zmožnost jezikov, pa niso mogli raztolmačiti tega, kar so govorili. Pač pa so splošno vedeli, da govorijo božje reči, da jih nagiba sv. Duh h govorjenju. Drugi pa so imeli zmožnost razložiti to, kar so govorniki pravili v tujih, nerazumljivih jezikih.

Razlaganje govorov se torej razločuje kot posebna darina od drugih darin. To že pokaže sam sv. Pavel, ker jo posebej našteva: ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν — drugemu pa razlaganje govorov[7]; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; μὴ πάντες διερμηνεύουσιν[8]; — ali vsi jezike govore? ali vsi razlagajo?

Ta darina je povzročila, da je to, kar je kdo v tujih jezikih govoril, postalo poslušalcu jasno in razumljivo. Služilo mu je ob enem v pouk in spodbujo. »Večji je, kdor prerokuje, kakor kdor govori jezike; razen če kdo razlaga, da prejme cerkev spodbujo« pravi sv. Pavel[9]. Zato opominja Korinčane, ki so obdarjeni z glosolalijo: »Ako mi je tedaj neznan pomen besede, bom temu, s katerim govorim, tujec; in kateri govori, bo meni tujec. Tako morate skrbeti tudi vi, ker hrepenite po darinah, da jih bodete v spodbujo cerkve imeli obilno. In zato, kdor govori jezik, naj prosi, da ga razlaga«[10].

Zato prepove sv. Pavel, da Korinčani pri očitni službi božji brez razlagalca ne smejo govoriti[11]: »Če kdo jezik govori, naj govorita po dva ali k večjemu po trije, in drug za drugim, in eden naj razlaga.

---

[1] Sylos. in hist. cler. reg. P. II. l. 13, 1626. — [2] Bolland. Act. S. 4. Aug. [3] Bolland. 5. April. — [4] Ibid. 13. Iuni. — [5] Ibid. 10. Octob. [6] Gotti, Vera eccles. Christi. lat. a V. Th. Covi. Venet. 1750, p. 22. [7] I. Kor. 12, 10. — [8] I. Kor. 12, 30 et 14, 13. 26—28. [9] I. Kor. 14, 5. — [10] I. Kor. 14, 11—13. — [11] I. Kor. 14, 27. 28.

Če pa ni razlagalca, naj molči v cerkvi in naj sebi govori in Bogu.« Le v zasebno rabo je torej glosolalija brez razlagalca dovoljena. Kjer je pa sv. Duh podelil glosolalijo v pouk in oznanjevanje evangelijskih resnic v očitnem delokrogu, tam je večinoma glosolalija razumljiva tudi brez razlagalca. To potrjuje pričevanje cerkvenih očetov v ustnem izročilu.

V čem je iskati bistvo razlaganja govorov? Nekateri menijo, da v sami prestavi rabljenih besed v znano narečje, drugi pa, da tudi v razlagi pomena in zmisla celega govora. Najbrž pa je potrebno oboje. Tudi Benedikt XIV. pravi, da je razlaganje govorov v tem, ako se razloži pomen besed in pove zmisel in skrivnost, ki sta v besedah.

Ta darina se je izvrševala vsikdar pri jasni pameti, v čemur se razlikuje od glosolalije, katero so po pričevanju nekaterih spremljala povzdignjena čuvstva, nekaka ekstaza.

Sv. Janez Zlatoust poroča: Nekateri je vedel, kaj je govoril, drugega govorjenja pa ni mogel tolmačiti; drugi pa je prejel to oboje ali eno od teh[1]. To nas uči tudi sv. Pavel. Obojna darina (zmožnost jezikov in razlaganje govorov) je lahko združena v eni osebi[2]; nahaja se pa tudi ločena[3].

Razlaganje govorov se da pridružiti darini preroštva, v kolikor namreč dospe razum do razsvetljenja, da umeva in razloži, karkoli je v govoru nejasnega, bodisi radi težave označenih reči, bodisi radi neznanih besed samih, ki jih rabimo ali zaradi rabljenih prispodob, po Dan. 5, 16: Slišal sem o tebi, da znaš razlagati skrite reči in zapletene razvozljati. V tem oziru ima razlaganje govorov prednost pred raznovrstnostjo jezikov (I. Kor. 14, 5). Raznovrstnost jezikov pa ima prednost v drugem oziru, ker se namreč razteza razlaganje govorov na raznovrstne jezike[4]. *Dr. Jos. Somrek.*

(Konec prihodnjič.)

Bazilika sv. Jurija v Rimu.[5]

Rim je nekdaj štel štiri cerkve posvečene sv. Juriju; ostala je le ena, najstarejša, ona v Velabru, v nižavi ob vznožju Palatina, kjer je bil za dobe cesarjev forum boarium. Komaj si je namreč

[1] Chrys. Hom. 29, 3 in I. Cor. — [2] I. Kor. 14, 5. 13.
[3] I. Kor. 14, 27. 28. — [4] Thomas Aqu., Summa theol. 2. 2. qu. 176, a. 2. ad 4.
[5] Važnejša literatura o tej cerkvi: Memorie istoriche del sacro tempio o sia diaconia di San Giorgio in Velabro dal P. Federico di San Pietro. In Roma

priborilo krščanstvo z mučeniško krvjo zasluženo prostost, že se je začel ob tem trgu razpletati venček božjih hiš. Tempelj Portuna se je spremenil v svetišče, ki nam je še ohranjeno pod imenom sv. Marije Egipčanke, okrogli tempelj solnčnega boga Jova v cerkev Marije Device; vštric Herkulovega templja so Grki postavili svojo »Marijo Krasno«, vrh sedežev cirka maksima pa so pozidali cerkev Vstajenja, in njej nasproti v nižavi našo baziliko sv. Jurija. Ne daleč odtod, ob tuški ulici, ki veže forum boarium z rimskim forom je vzrastla druga cerkvica vzhodnega vojaka in svetnika sv. Teodora, in v preddvorju same cesarske palače, morda celo, kakor nekateri menijo, v prostorih cesarske knjižnice, se je nastavila ena najčastitljivših Marijinih cerkva — Marija Stara. To so pred kratkim učena raziskavanja iztrgala iz naročja zemlje, ki jo je čuvala in hranila skoz 1000 let. Ako še omenim grških cerkev sv. Kozma in Damijana v hiši mestnega arhiva in sv. Sergija in Bakha, ki je izginila začetkom nove dobe, potem se razvidi, kako mogočen je bil grški element v rimski cerkvi,

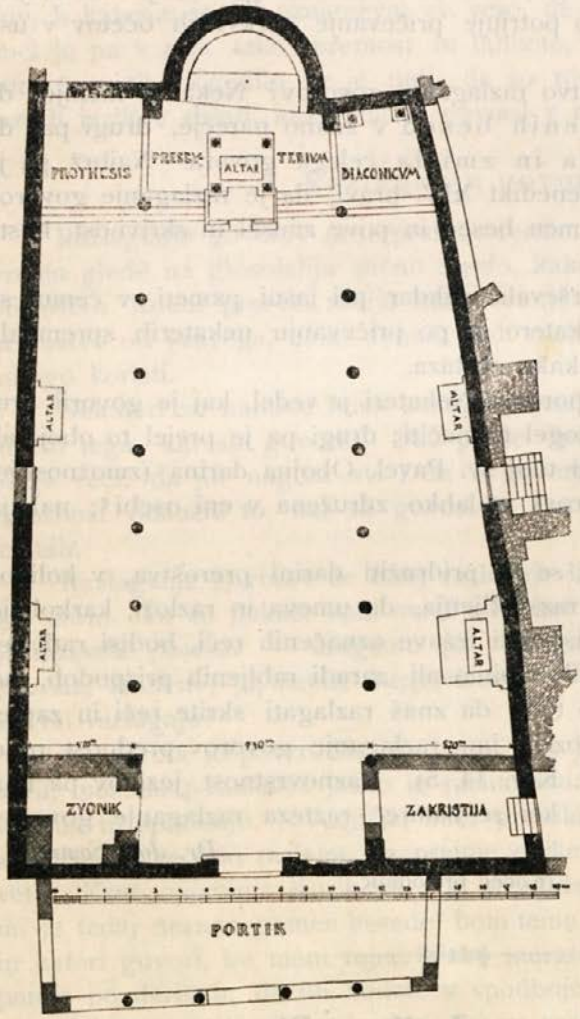

Podoba 1.

MDCCXCI. — Duchesne, Le Liber Pontificalis. Paris 1886. I. p. 362, 434, 439 II. p. 4, 12, 21, 31, 76, 79 etc. 80. — O napisih za staro dobo: Battifol v Mélanges d'archéologie et d'histoire. 1887, in za novejši čas: Forcella, Iscrizioni delle chiese e d'altri edifizi di Roma dal secolo XI fino ai giorni nostri. Vol. XI. pag. 383 seq.

posebno odkar je Bizantij premagal vzhodne Gote, in se je eksarh s svojimi vojaki nastanil v razpadajočih prostorih cesarske palače na Palatinu.

A vsem tem cerkvam je bila usoda več ali manj nemila; s stavbenega stališča je še najbolj ohranjena bazilika sv. Jurija, o kateri hočem zapisati nekaj opomb in na podlagi svojih načrtov pokazati, kako so v oni dobi stavili kristjani svoje hiše božje.

Skoro ni bolj priprostih cerkvenih stavb, kakor so bile prve krščanske bazilike. Bazilika je v tlorisu pravokot, katerega delijo dve ali štiri vrste stebrov v tri ali pet ladij; srednja je širja in končuje s polukrožno absido. Posebnost bazilike pa se pokaže v preseku: Stranske ladije so nizke in izprva brez lastne svetlobe; vsa luč jim prihaja iz srednje ladije, ki ima lastno razsvetljavo. Stene te ladije sloné pri tleh na stebrih, da se tako na vsakem kraju svobodno vidi proti altarju; nad stebrovjem pa se zid povspne čez streho stranskih ladij in nosi ravni strop in gosto vrsto velikih oken, skoz katera lije bogata solnčna luč.

Naša bazilika je 33 *m* dolga, a širokost ji je različna. Pred absido znaša 14·70 *m*, pri vratih 20 *m*. Ves tloris (Pod. 1.) je zverižen. Ako si mislimo pročelni zid kot osnovnico, potem je leva zunanja stena nagnjena za 87 ° (mesto 90 °), a desna za 84 °. Tako se cerkev proti absidi zožuje; tudi dve vrsti stebrov se čedalje bolj druga k drugi bližata. Skončni zid leve stranske ladije je vzporeden s fasado, torej nagnjen proti zunanji steni v dopolnilnem kotu 93 °, in glejte! tudi skončnik desne stranske ladije je nagnjen v dopolnilnem kotu 96 ° in vendar ni vzporeden s fasado, ker stranski zid spremeni svojo smer in stena diakonika ne leži v isti črti ko stena pri zakristiji. Pa tudi absida sama ima zopet svojo posebno lego brez ozira na ta ali oni skončnik, pa tudi ne v osi glavne ladije, ampak zasuče se proti desnici. O tem se vsakdo lahko prepriča, ako pogleda od velikih vrat čez tabernakelski križ proti sredi absidnega oboka, kjer je naslikan Kristus: križ ne zakriva Kristusa, ampak kaže vstran proti levi. Vse te nepravilnosti so brez slehernega simboličnega pomena, ne kakor v poznem srednjem veku, kjer izven osi ležeča absida znači nagnjeno glavo Vzveličarjevo na križu, ampak je lep dokaz za površnost in brezskrbnost stavitelja. Le naključju se ima zahvaliti in pa mnogokratnim popravam, katere so papeži drago plačevali, da se ni njegovo delo že davno porušilo, ker niti naopično ne stojé ti zidovi, ampak ta se nagiba na levo, drugi na desno, in desna zunanja stena je že vsa podzidana in podprta.

Ves obzidan prostor pa je tako-le razdeljen: Po dolgem sta dve vrsti marmornatih stebrov iz raznih redov in razne visokosti in raz-

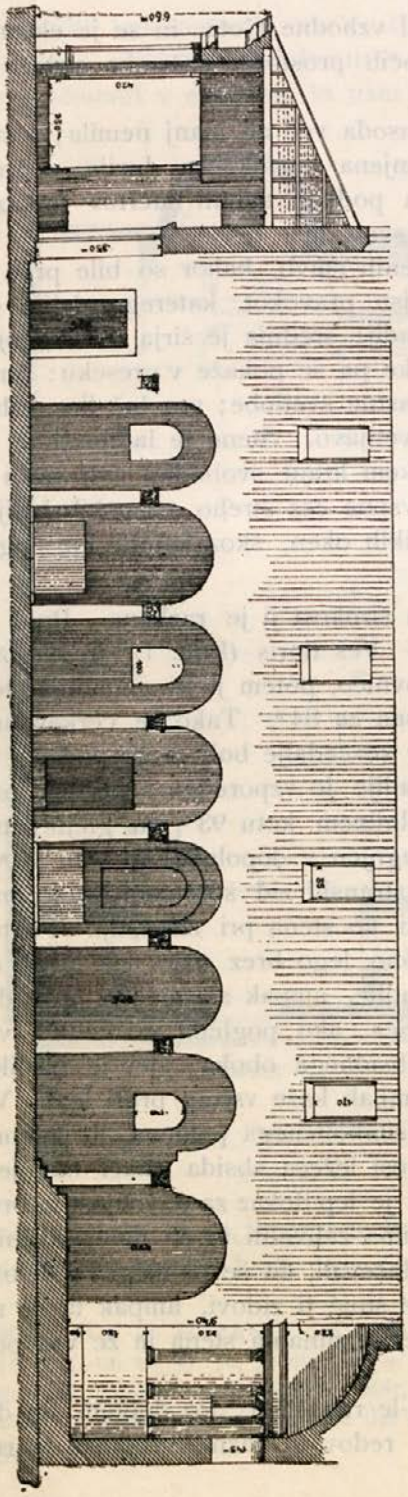

Podoba 2.

nimi kapiteli in delita cerkev v tri ladije. Prvi arkadi vštric vhoda so v IX. stol. zazidali in so na levi postavili zvonik, na desni zakristijo. Koncem ladij so tla vzvišena in sicer se gre po treh stopnicah v protezo, kamor so pri ofertoriju darove prinašali, in v diakonikon, kjer so sv. oblačila shranjevali in knjige, zato tudi secretarium imenovan, po pet stopnicah pa v presbiterij, nad katerim je altar še za eno stopnico vzvišan. Postavljen pa je tako, da mašnik gleda pri sv. daritvi proti ljudstvu.

Omeniti moramo še portik, ki je sicer iz 13. stoletja, a gotovo na mestu prvotnega, ker tukaj ni moglo biti velikega dvorišča — atrija — kakor sicer v Rimu navadno, ker je šla tik cerkve cesta mimo. Ima podobo trapeca in sloni na 4 slopih in 4 stebrih.

Notranjo strukturo kaže podolžni presek. (Pod. 2.) Cerkev je 10·10 *m* visoka in prezbiterij je za 90 *cm* zvišan, tako da se lahko po celi cerkvi vidi, kaj se pri altarju godi. Sicer se pa tudi iz tega načrta nepravilnost v stavbi razvidi. Stebri — skoro vsi brez baz, katere je nekoliko višje ležeči moderni tlak iz opeke zakril — so različni po debelosti in visočini, različna je njih razdalja in loki nad njimi, ki so sicer vsi polukrožni, a eni nižji, drugi višji. Nad vsako drugo arhivolto pride eno okno v steni srednje ladije, pa tudi v stranskih ladijah in v absidi najdemo samolastno razsvetljavo, kakor se je to najprej razvilo v Raveni.

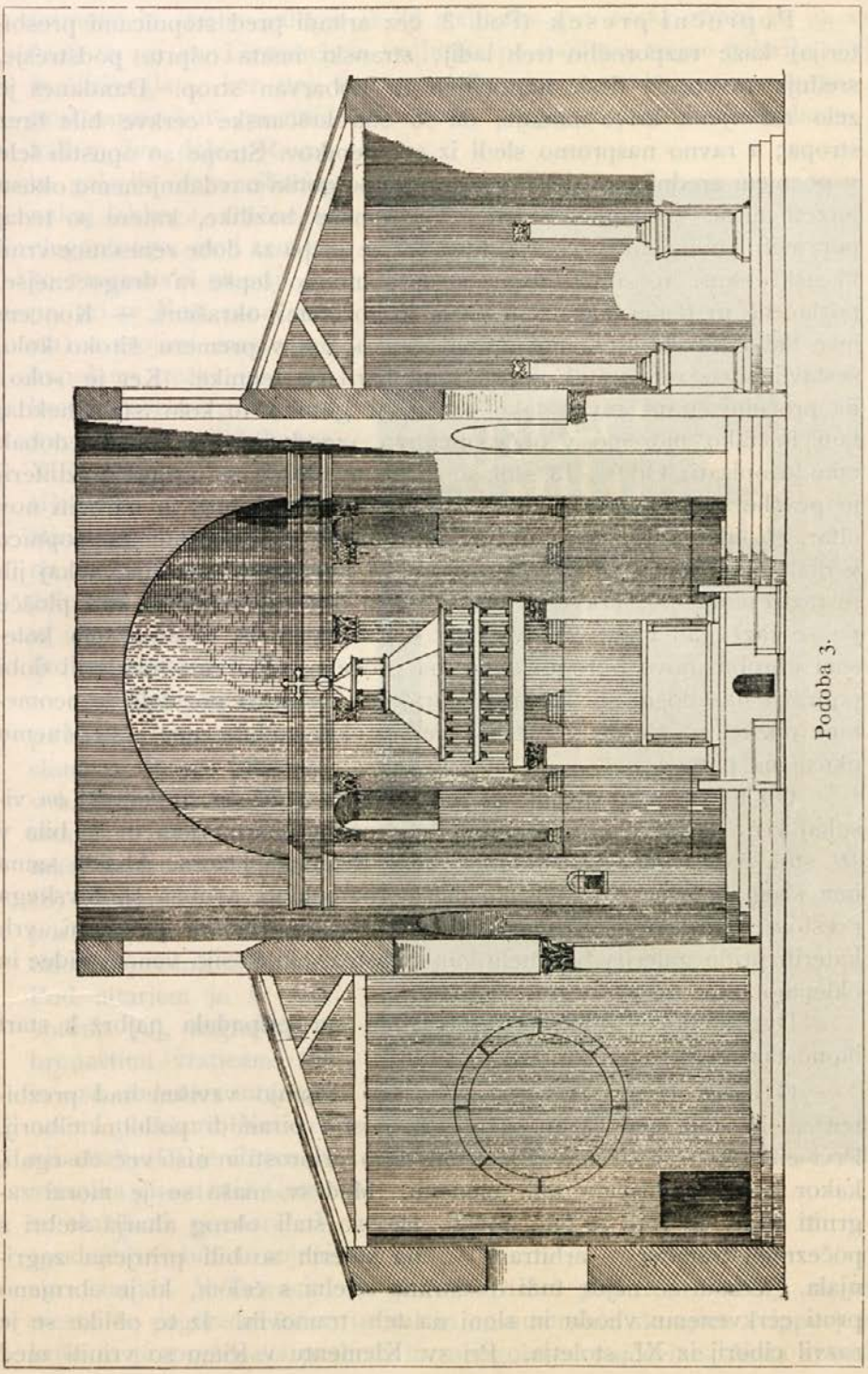

Podoba 3.

Poprečni presek (Pod. 3. čez arkadi pred stopnicami presbiterija) kaže razporedbo treh ladij; stranski imata odprto podstrešje, srednja raven, iz desk napravljen in pobarvan strop. Dandanes je zelo razširjeno krivo mnenje, da so starokrščanske cerkve bile brez stropa; a ravno nasprotno sledi iz spomenikov. Strope so opustili šele v poznjem srednjem veku, ko so začeli po gotiki navdahnjenemu okusu mrzeti mirne horicontalne črte. Vse rimske bazilike, katere so tedaj popravili, so izgubile svoje strope, ko se je pa za dobe renesance vrnil klasiški okus, so zopet dobile strope, mnogo lepše in dragocenejše, pozlačene in pobarvane, z rezbami in rozetami okrašene. — Koncem leve ladije se vidi vzidano v steni veliko, 2 *m* v premeru široko kolo, sestavljeno iz reliefiranih plošč longobardske tehnike. Ker je »oko« na pročelni strani ravno tako veliko, je gotovo to kolo stalo nekdaj tam in tako moremo v obče njegovo »zgodovino« v raznih dobah tako-le opisati: Od 9.—13. stol. so služile te plošče za ograjo prezbiterij in pevske šole. Ko so v 13. stol. popravili prezbiterij in naredili nov altar, so odstranili staro ograjo; nekaj kosov so porabili za stopnice v diakoniku, nekaj za počrezne tramove novega tabernaklja, nekaj jih je raztresenih po cerkvi in druge izpira dež pod kapom, štiri plošče pa so razžagali v dva in dva dela v podobi platišč in so s tem kolesom obrobili novo okroglo okno na pročelju. Ko so v moderni dobi popravili fasado in so kos nad portikom na novo pozidali iz neometane opeke, so plošče prenesli v cerkev, ker so bile zunaj estetičnemu okusu na potu.

Ob levem robu abside se vidi majhna (15·5 *cm* široka, 21 *cm* visoka) lina, ki je vsa obložena z dragocenim marmorjem in je bila v 16. stol. napravljena za shrambo presv. Rešnjega Telesa. Absida sama ima krog in krog 40 *cm* visoko marmornato klop, a nima škofovskega prestola; nad sedeži je stena obložena z marmornatimi ploščami, vrh katerih pride galerija 8 kaneliranih pilastrov, ki nosijo venčni zidec in oklepajo troje oken.

Dva stebriča koncem desne ladije sta pripadala najbrž k stari ikonostazi.

Glavni altar (Pod. 4.) je za eno stopinjo vzvišen nad prezbiterijem in stoji med štirimi stebri, ki nosijo piramidi podobni ciborij. Prvi ciboriji (iz V., VI. stol.) so bili zelo priprosti in niso več obsegali, kakor kar je zadoščalo njih namenu. Med sv. mašo se je moral zagrniti altar, in zato je bilo dovolj, ako so stali okrog altarja stebri s počeznimi tramovi — arhitravi —, na katerih so bili pritrjena zagrinjala. Včasih se najde tudi dvostrana streha s čelom, ki je obrnjeno proti cerkvenemu vhodu in sloni na teh tramovih. Iz te oblike se je razvil ciborij iz XI. stoletja. Pri sv. Klementu v Rimu so vrinili med

tramove in streho galerijo iz 20 stebričev (na vsaki strani se jih vidi šest) in pri sv. Lovrencu in sv. Juriju pa najdemo trojno galerijo. Prva je štirivoglata, ker stoji na tramovih; druga prehaja v osmerokot in nosi osmerokoto piramidasto streho, tretja pa prodré to streho in jo loči v dva dela. Ravno te galerije dajo ciboriju nekaj lahkega, zračnega, elegantnega, med tem ko so renesanski ciboriji (n. pr. pri sv. Neži zunaj mesta) s svojimi masivnimi kupolami težki in neokretni. Posebno gracijozni so gotiški ciboriji iz konca XIII. stol., pri katerih nosijo vitki in visoki stebri štiristransko streho, ki ima na vsako stran trivogelno čelo nad zašiljenim lokom in ob voglih in na vrhu drobne stolpiče (fiale).

Podoba 4.

Altarna plošča (Glej presek altarja, pod. 5.) sloni na štirih pilastrih, v katere so vdelane obstranske plošče in sicer tako, da ostane altar votel (B) kamor lahko vernik porine glavo skozi odprtino na sprednji strani (A). Pod altarjem je še ena votlina (C), zagrajena z bronastimi vraticami (E) in vsa obdana z mramornatimi ploščami. Na zadnji strani (D) je vložen iz mozaika pisani križ. Čemu so služili ti prostori? V spodnjem so bili shranjeni sv. ostanki. V Terracini n. pr. sem našel pod tremi altarji na tem mestu še paganske lonce (urna) in mramornate skrinjice (cippus) pokrite in prepredene s prahom in mnogoletno pajčevino. Naša spodnja

votlina je sedaj prazna. Zgornja pa je značilna za skoro vse rimske altarje iz XI—XII. stoletja in spominja na podobno dispozicijo starokrščanskih žrtvenikov. Kakor pripoveduje Gregor Turski so polagali verniki skoz to votlino robce vrh (ali vsaj blizo) rakve mučenikove, ali pa, če so hoteli za gotovo biti vslišani, so porinili glavo skoz vratica pod altar, da bi, čim bližje so tako bili svetniškemu truplu, tem gorečneje molili in tem prej bili uslišani. (Migne, S. L. LXXI c. 728.

Fasada naše cerkve (Pod. 6.) je izmed najbolj karakterističnih v Rimu. Belomarmornati arhitrav srednjeveškega portika sloni na štirih sivih granitnih stebrih z jonskimi kapiteli in nosi zanimivi, v gotiški majuskuli z mnogimi okrajšavami vsekani napis:

† STEPHANVS EXSTELLA CVPIENS CAPTARE SVPERNA
ELOQVIO RARVS VIRTVTVM LVMINE CLARVS
EXPENDENS AVRVM STVDVIT RENOVARE PROAVLVM
SVMPTIBVS EX PROPRIIS TIBI FECIT SANCTE GEORGII
CLERICVS HIC CVIVS PRIOR ECCLESIAE FVIT HVIVS
HIC LOCVS AD VELVM PRAENOMINE DICITVR AVRI.

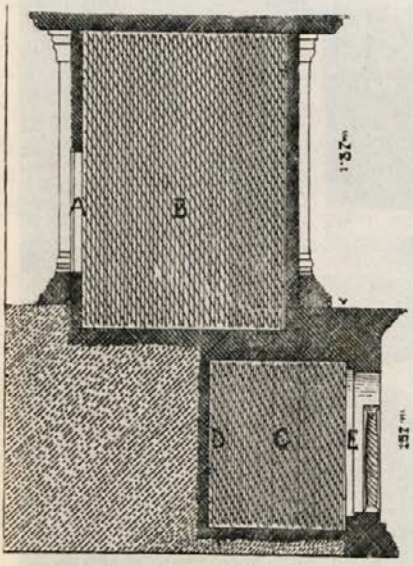

Podoba 5.

Besedo Velabrum so si torej v XIII. stol. razlagali kot »velum aureum«. — Zvonik zavzema sprednji del leve ladije in je pozidan v peterih odstavkih; razna nadstropja krasijo dolbine in okna, ki so v zadnjem nadstropju ločena po kratkih marmornatih stebrih. Ta fasada ob enem s sosednjimi paganskimi stavbami — en vogel zvonikov počiva na slavoločeku, katerega so menjalci in trgovci postavili na čast cesarju Septimiju Severu, vštric pa stoji težki prehodni lok t. zv. Janus quadrifrons, ki pa nima nič opraviti s slavnim Janovim templjom, katerega so zapirali za časa miru — daje vsej okolici nekak melanholičen, tih in starinski značaj.

Lepota v arhitekturi se javi pred vsem v pravem sorazmerju, potem pa v okraskih. Starokrščanskim stavbam smemo pripisovati le prvi, bistveni način lepote; lepo sorazmerje je njih dedšina po stari rimski umetnosti. Ne samo, da so posamezni deli harmonično sestavljeni, ampak tudi med seboj stoji širina, visočina in dolžina teh dvoran v pravem razmerju (ideal tega razmerja je n. pr.: 1 : 1 : 3). Nikjer se ne vidi tako dobro, kako nizke so starokrščanske bazilike kakor v

Marija Večji. Visočina (a) je pri bazilikah po Dehio-u s širokostjo (b) v razmerju:

$$a = b + x.\ b. \qquad x = \frac{b}{8},\ \frac{b}{9},\ \frac{b}{7}$$

Ker so pa srednje ladije zelo široke, zato leži strop še vedno v precejšni visočini in prostor se dozdeva tem širji, prostranejši, svečanejši.

Drugače pa gledé okraskov. Starokrščanska umetnost si ni ustvarila ne ene oblike, da, ni si izposojevala samo oblik, ampak celò materijal, celò člene in dele svojih stavb, stebre in arhitrave si je poiskala pri paganskih stavbah. Radi tega ni imela kiparska obrt zaslužka, a tudi ni nobenega posebnega dela izvršila. Od zunaj značijo prve rimske bazilike goli zidovi, od znotraj pa jih krasijo slike ali še rajši hladna odeja pisanih mozaikov, ki pa spadajo na polje slikarstva, med tem ko je stavbinski okras — n. pr. zidci — tudi znotraj brez razvoja, brez pomena, ali navadno ga niti ni. Tudi to kaže kako naglo, površno so tedaj stavili cerkve, — s tujim materijalom, v priprostih oblikah, z nedostatno trajnostjo.

Podoba 6.

S popisom naše cerkve stoji v zvezi tudi ikonografično vprašanje o sv. Juriju. O njegovi osebi nam zgodovina ni nič sporočila. Že v starokrščanski dobi so zato nekateri skušali dopolniti iz domišljije mučenikovo življenje in njegova dela, a papež Gelazij je te legende obsodil kakor tudi druge o sv. Pavlu in sv. Tekli, o sv. Kvi-

riku in sv. Juliti itd. To pa ni motilo ljudstva v pobožnosti do teh svetnikov — kar tudi ni bil namen papežev — niti ni motilo umetnikov, da so ilustrirali ravno te prepovedane legende. Tako so odkrili v Mariji Stari ob rimskem foru naslikano vso legendo sv. Kvirika in sv. Julite iz VIII. stol. Podobno je moralo biti tudi z legendo sv. Jurija. Edina priča cerkvene obsodbe je to, da tudi dandanes nima zgodovinskega berila v rimskem brevirju.

Pred letom tisoč se je obrazil sv. Jurij kot mladenič v viteški opravi s plaščem (chlamys) čez ramo in s ščitom in sulico v rokah. Ta način je posebno lasten krščanskemu vzhodu; iz zapada mi je znan en vzgled iz Rima, kjer je Ugonio v cerkvi sv. Evzebija na Eskvilinu še videl in popisal tako podobo. Odkar pa se je na zapadu razvil iz konjenice posebni viteški stan in sta konjenik in vitez bila sorodna pojma, se obrazuje tudi naš svetnik na konju. Istodobno se razširja o njem tudi legenda, da je rešil iz zmajevega žrela kraljevo hčer. Kako je bila ta poteza v duhu tedanjega viteštva, se razvidi, ako se pomisli, da je ravno ta stan skazoval ženski posebno čast. Vprvič je vprizorjena ta zgodba v vseh svojih fazah v grškem rokopisu v Parizu iz XI. stol., a najlepše so germanski umetniki, posebno pa realisti iz 15. stoletja predstavljali našega svetnika.

V naši cerkvi je Gregor IV. absido olepšal in sicer najbrž z mozaiki, ker je še nekaj kosov ohranjenih. Ako pogledamo absidne mozaike in slike iz te dobe, se ne bomo motili, ako to kompozicijo tako-le opišemo: V sredi stoji Kristus z iztegnjeno in povzdignjeno desnico, v levici pa drži razgrnjen svitek morebiti z napisom: Ego sum via, veritas et vita. Mladenič sv. Jurij stoji na desni strani Gospodovi v vojaški opravi in hlamidi z vencem v roki, sv. Boštjan pa, postaven, a še čvrst mož, na desni. Ob straneh sta bili še dve osebi, morda papež Gregor IV. sam in pa vojak-svetnik sv. Teodor. Ta svoj opis moremo z dvema razlogoma podpreti: Prvič so si navadno abside v gotovem stoletju med seboj zelo podobne in dispozicijo, kakor je opisana, nahajamo v IX. stol. v baziliki sv. Marka (mozaik) in v cerkvi sv. Boštjana na Palatinu (freska). Drugič predpostavljajo sedanje podobe iz XIII. stol. v asidi sv. Jurija starejše in od njih odvisne. V tej dandanašnji sliki so sv. osebe tako-le razporejene:

Sv. Jurij — Marija Devica — Kristus — sv. Peter — sv. Boštjan. Umetnik je sprejel motive starega mozaika in jih je povedal v bolj razvitem, modernem jeziku svoje dobe. Ikonografični razvoj se vidi najprej v tem, da sta cerkvena patrona prepustila svoji častni mesti Mariji Devici in sv. Petru. Kult prebl. D. M. se je bil v srednjem veku zelo razvil. Zanimivo je pregledati zaradi tega mozaike koncem XII. stol. Šest absidnih del imamo v Rimu iz te dobe, in v petih se na-

haja Mati Božja. V cerkvi M. D. in Trastevere je vprvič na tem mestu vprizorjeno kronanje Marijino. Mati in Sin sedita na istem prestolu, a Kristus je na sredi abside, Marija izven srede na (našo) desno; na drugi strani Kristusovi stoji sv. Peter. Tukaj je podoba Kristusova po tradicijonalnem načinu še sredotočje vse slikarske dekoracije. V mozaikih Marije Večje se le malo premakne ravnotežje, a idealni pomen se s tem zelo spremeni, poviša. Tukaj se je pomaknil Kristus nekoliko naproti (naši) desnici, tako da obadva — Mati in Sin — zavzemata sredo. Vidi se, da je umetnik s tem hotel skazati prebl. Devici večjo čast, posebno, če še prevdarimo, da sta ti centralni osebi nadnaravne velikosti, svetniki ob straneh pa mali v razmerju. V naši freski iz cerkve sv. Jurija je posebno zanimiva še podoba Vzveličarjeva: Ponovi natančno vzorec iz IX. stoletja, samo da skuša biti bolj naravna, plemenita. Desnica je povzdignjena, levica drži zavit svitek. Nekaj zapovedujočega sije iz te postave, ki spominja na kipe rimskih imperatorjev.

Omeniti moram še sv. Boštjana, ki skoro kopira mozaik iz VII. stol., ki se hrani v cerkvi sv. Petra od verig. Svetnik je postaven mož z gosto sivkasto brado in lasmi; nosi plašč in v rokah ima meč, ščit in sulico. Podobno opravo ima golobradi mladenič sv. Jurij, a mesto orožja nosi v levici bandero s križem — ker so hranili v tej cerkvi njegovo bandero kot relikvijo — in z desno vodi belega konja, od katerega je le prednji del naslikan. Palme, ki rastejo v ozadju nam kličejo tisočletno misel v spomin, da te sv. osebe živé in bivajo v nebeškem raju. — Sliko so prej pripisovali Giottu, v novejšem času se je dokazalo, da jo je napravil rimski umetnik Peter Cavallini. O zgodovini te cerkve pa ne poroča le stavba sama, ampak treba je tudi vprašati po pisanih virih. Tu hočem podati le nekaj važnejših dat. — Celo negotovo je mnenje renesanških »antikvarjev«, ki so iskali na tem mestu Sempronijevo baziliko, katero je bil pozidal Tiberij Sempronij tam, kjer je stala prej hiša P. Scipiona Afričana. Drugi so zopet stavili početek naše cerkve v V. stol. p. Kr., ker nam je znan grobni spominik nekega lektorja »de velabru« — a ta dostavek znači njegovo stanovališče, ne pa cerkev, v kateri je služil; — drugi sklepajo iz listov sv. Gregorija Vel., da je že v njegovi dobi stala in bila potrebna poprave. Papežka knjiga sama pravi, da jo je postavil Leon II. (682—83), in taka, kakor je bila tedaj, stoji še dandanes, seveda ne brez nekaterih sprememb in popravil. Posebno slavo je doživela pod papežem Caharijem (741—52). Tedaj so našli v lateranski dvorni palači glavo sv. Jurija in so jo prenesli v slovesnem sprevodu v našo baziliko. Za Leona III. je bila tu štacija v postnem času. Prejšnji dan je bila pri sv. Sabini. Tam je koncem sv. opravila naznanil dija-

kon zbirališče za naslednji dan s temi-le besedami: Crastina die veniente erit statio in ecclesia s. Georgii Martyris ad velum aureum. Gregor IV. (827—44) je olepšal absido z marmorjem in mozaiki, postavil vežo na stebrih, in zakristijo. Tedaj so bili tukaj naseljeni grški menihi, od katerih še imamo nekatere zanimive nagrobne napise. Skoz 400 let ne zvemo več o popravkih. Začetkom XIII. stol. pa so delali ravno tam kakor Gregor IV.: Na novo so uredili prezbiterij, postavili nov altar in mesto mozaika je dal kardinal Štefaneski (1296) poslikati absido na presno po Petru Cavalliniju, ki je prej že delal zanj v cerkvi sv. Cecilije. V tej dobi je tudi neki neznan klerik Exstella dal postaviti nov portik. Pozneje restavracije (1601, 1703, 1774, 1819, 1828, 1869) niso več bistveno izpremenile cerkve; a to vedno krpanje ji tudi ni bilo v prid, ker se najbrž ni nikdar temeljito popravljalo. Tudi po zadnjih delih za časa Pija IX. je cerkev naprej razpadala, in zdaj premaka dež skozi streho in strop, in že več let ni bilo v njej sv. opravila.

A. Stegenšek.

Oskrbovanje cerkvenega imetja.

Prvi del.

a) Pojem in razne vrste cerkvenega imetja.

Cerkvenemu imetju v širjem pomenu prištevamo vse časne reči, ki so kot cerkvena last od postavne oblasti odločene v cerkvene namene[1]. V tem smislu tvori tudi nadarbinsko premoženje del cerkvenega imetja, ker služi v zdrževanje stalno nameščenih cerkvenih služabnikov in ima tako posredno bogoslužni namen. V ožjem pomenu pa umevamo pod cerkvenim premoženjem vse, kar služi neposredno katoliškemu bogočastju, n. pr. cerkve, paramenti i. dr. ali iz česar se poravnavajo raznovrstni stroški cerkvenega bogoslužja n. pr. cerkv. glavnica in cerkv. zemljišča, katerih dohodki se uporabljajo neposredno za cerkvene potrebe.

Reči ali stvari tvoreče cerkveno imetje se delé po svoji kakovosti v telesne in netelesne, premakljive in nepremakljive, porabljive in neporabljive[2].

Telesnim rečem (res corporales) prištevamo vse, kar zaznavamo s svojimi čutili n. pr. denar, stavbe itd. Netelesne reči (res incorporales) pa so tiste, ki se odtegnejo našim čutilom in ki jih zaznava

[1] Wernz, Ius Decretalium. L. III. p. 154.

[2] Obč. drž. zak. §§ 291, 292, 293, 294 in nsl. Glej: Dr. Kirchstetter, Commentar zum A. B. G. p. 145 nsl.

le naš razum. Netelesne reči se imenujejo tudi pravice, katerim na drugi strani odgovarjajo dolžnosti.

Telesne reči so ali premakljive ali nepremakljive. Premakljive ali premičnine (res mobiles) imenujemo tiste, ki se dajo brez poškodovanja svojega bistva prestaviti z mesta na mesto. Nepremakljivim rečem ali nepremičninam pa prištevamo vse, kar se po svoji naravi ne da prestaviti z enega kraja na drugi kraj n. pr. zemljišča. Spadajo pa semkaj tudi reči, ki so sicer same na sebi premakljive, a se v pravnem smislu smatrajo za nepremičnine, ker so po postavi ali pa po lastnikovi volji stopile v stalno zvezo s kako nepremičnino, katere so postale pritiklina n. pr. vrata in okna na hiši, ki so v stalni zvezi z drugim poslopjem in se ne dado odstraniti brez poškodovanja cele stavbe[1].

Premičnine, ki ne dajejo koristi, ako se ne razdenejo ali ne porabijo, imenujemo porabljive (res fungibiles). Neporabljive pa so reči, ako nudijo korist, ne da bi se razdejale, in ako so shranljive (res non fungibiles ali servabiles).

Netelesne reči ali pravice pa se razločujejo v stvarne pravice in v osebne ali zahtevne pravice.

Stvarne pravice (dingliche Rechte) so tiste, ki nam pristojajo do reči ne glede na kako osebo. Pravice pa, ki jih imamo le proti nekaterim osebam ali neposredno iz postave ali iz kakega obveznega dejanja, imenujemo osebne ali tudi zahtevne pravice (Persönliche Rechte oder Forderungsrechte)[2]. Bistven znak stvarne pravice obstoji v tem, da se more izvrševati neposredno nad kako stvarjo; zahtevne pravice pa se neposredno nanašajo na dejanja kake posebno obvezane osebe in le posredno na stvar samo[3]. Do stvari, ki je naša lastnina, imamo n. pr. stvarno pravico, zato lahko s tako rečjo neposredno razpolagamo po svoji volji. Ako pa smo n. pr. s svojim sosedom napravili kupno pogodbo gledé njegove njive, potem je sosed obvezan vsled pogodbe nam izročiti kupljeno njivo, do katere nam pristoja le osebna ali zahtevna pravica, t. j. mi imamo pravico od soseda zahtevati izpolnitev pogodbe. Neposredni predmet te pravice je torej izpolnilno dejanje sosedovo, njiva sama pa tvori le posredni predmet pravnega razmerja.

b) Cerkev ima pravico do imetja.

Cerkveno premoženje je dandanašnji predmet neprestanih napadov v brezverskih časopisih, ki odrekajo »mrtvi roki« vsako pravico

[1] Obč. drž. zak. § 297. — [2] Obč. drž. zak. §§ 307 in 308.
[3] Kirchstetter, o. c. p. 156.

do imetja ter namigavajo posvetni oblasti, da naj zabrani cerkvi nadaljno pridobivanje imetja, sedanjega premoženja pa se naj polasti in ga obrne v svoje namene. In tako zistematično ščuvanje je ponekod že res obrodilo tudi svoj sad.

Ker se v naših časih omenjene trditve in zahteve cerkvenih nasprotnikov vedno bolj množijo in tudi po naših krajih širijo, zato hočemo tukaj podati kratek dokaz, da ima cerkev vrojeno in postavno pravico do premoženja.

Kristus je cerkev postavil kot popolno in povsem neodvisno družbo, in taka družba mora imeti sama potrebna sredstva v dosego svojega namena. In ravno premoženje je med drugim neobhodno potrebno sredstvo za cerkev, da doseže svoj smoter. Kajti cerkev je vidna družba pravovernih kristjanov. Kot vidna družba pa zahteva vidno duhovništvo in vidno službo božjo. Za vzdrževanje vidnega duhovništva, za poravnavo božje-službenskih stroškov, za olepšanje hiše božje in za podporo ubožcev in sirot pa mora cerkev razpolagati s potrebnim imetjem. S tem torej, da je Kristus cerkev ustanovil kot popolno in neodvisno vidno družbo, ji je ob enem moral podeliti tudi pravico do imetja, ker bi ji drugače bil določil vzvišen namen brez potrebnih pripomočkov v dosego danega smotra, kar bi bilo bogokletno misliti o božjem Ustanovitelju sv. cerkve.

Iz bistva sv. cerkve kot popolne in neodvisne vidne družbe sklepamo torej njeno pravico do imetja.

To pravico pa je Kristus pokazal tudi v dejanju s svojim vzgledom in ravnanjem. Bil je sicer vedno ubog in je ljubil uboštvo ter ga priporočal; a ko je začel ustanavljati svojo cerkev, je vendar od svojih privržencev radovoljno prejemal denar, ter ga dal v skupno blagajno, katero je oskrboval Judež izdajalec[1]. To premoženje je rabil v zdrževanje svoje in svojih učencev[2] ter v podporo ubožcev[3] in v proslavo praznikov[4]. S to blagajno je storil Kristus začetek cerkvenemu imetju, kakor pravi sv. Avguštin: »Tunc primum ecclesiasticae pecuniae forma est instituta«[5].

Cerkev ima torej od svojega božjega Ustanovitelja pravico do premoženja in sicer do premičnin in nepremičnin in to pravico je vedno zagovarjala in tirjala za-se ter je zavrgla in proskribirala tozadevne nasprotne trditve v silabu: »Ecclesia non habet nativum et legitimum ius acquirendi et possidendi.« (Syllab. prop. 26). Sacri Ecclesiae ministri Romanusque Pontifex ab omni rerum temporalium cura ac dominio sunt omnino excludendi (prop. 27).

---

[1] Helfert, Kirchenvermögen. Pag. 11. — [2] Ian. 4, 8. — [3] Ian. 12, 6.
[4] Ian. 13, 29. — [5] Tract. 50 in Ioan. n. 11 in tract. 62 n. 5.

Popolnoma krive so torej trditve modernega liberalizma, da si more cerkev pridobivati in imeti premoženje le vsled dovoljenja posvetne oblasti, ki bi smela »mrtvi roki« vsak čas to pravico in tudi nabrano imetje vzeti in za sebe obrniti. To krivo načelo si je izmislil liberalizem, da bi imel izgovor in pretvezo za bogoskrunsko pograbljenje cerkvenega imetja.

In ravno tako krivično je zatrjeval isti liberalizem, da kupičenje imetja v cerkvenih rokah škoduje občnemu blagostanju, radi česar se mora cerkvi vzeti časno imetje. Cerkev je na svojih posestvih vedno gojila uzorno gospodarstvo ter je učila in še uči s svojim vzgledom ljudstvo umnega kmetijstva posebno v okrajih, kjer po svojih misijonarjih deluje za spreobrnjenje paganov in za razširjanje evropske kulture med njimi. Le pomislimo, koliko so v tem oziru storili benediktinci in cistercienzi in koliko še dandanašnji delujejo trapisti posebno v izvenevropskih deželah!

Pa tudi svoje dohodke obrača cerkev v občekoristne namene. Tukaj ne bomo povdarjali, koliko blagoslova in sreče dobiva človeštvo vsled molitev in prošenj sv. cerkve in koliko dobrega prihaja za človeški rod iz božje službe, ker nasprotniki takih nadnaravnih in po njihovem mnenju nevidnih dobrot ne priznavajo. Tembolj pa moramo poudarjati mnogoštevilne občekoristne in človekoljubne naprave, katere je ustanovila in vzdrževala cerkev s svojim premoženjem.

Preden se je začela država sploh brigati za šolstvo, je cerkev v to svrho že porabila ogromne svote. S cerkvenim denarjem so se ustanovile in vzdrževale prve visoke in srednje šole in cerkev je tudi bila, ki se je začela pečati z ljudskim šolstvom. Koliko umetnin in knjižnic je nastalo s cerkvenim premoženjem! Cerkev je torej rabila in še rabi svoje imetje v občno izobrazbo krščanskega ljudstva. Bila je pa cerkev tudi prva, ki je začela zidati bolnišnice, sirotišnice in druge človekoljubne zavode, v katerih je preskrbovala na tisoče in tisoče zapuščenih in trpečih udov človeške družbe. In kjerkoli se dandanes med neverniki naselijo misijonarji, povsod jim je prva skrb, da si postavijo cerkvico, bolnišnico ter šolo in sirotišnico. In kdo naj prešteje tiste milijone ubožcev, za katere je skrbela in še skrbi cerkev? Cerkvene roke torej niso »mrtve roke«, marveč žive in oživljajoče, in posvetna oblast dela sebi na škodo, ako moti cerkev v posesti njenega imetja.

S pravico do premoženja je cerkev od svojega Ustanovitelja seveda dobila tudi pravico do oskrbovanja svojega imetja, kajti kot popolna in neodvisna družba ne potrebuje tujega jerobstva. Le cerkvena oblast je torej pristojna dajati postave o pridobitvi in upravljanju cerkvenega imetja ter nadzorovati njega oskrbovanje. Zakoni

posvetne oblasti, ki v tej zadevi ni kompetentna, so ničevi in neveljavni, ako jih cerkev ne sprejme in ne prizna.

c) Zgodovinski pregled v pridobivanju in upravljanju cerkvenega imetja.

Začetek cerkvenega premoženja se nahaja, kakor smo že omenili, pri Ustanovitelju cerkve samem, ki je z apostoli imel skupno blagajnico za razne potrebe. Ta vzgled božjega Učenika so posnemali apostoli in njih nasledniki ter so osnovali za cerkvene potrebe posebno blagajno. Skraja je prihajalo cerkvi imetje iz daril pobožnih vernikov, ki so se od dne do dne množila. Mnogi kristjani so prodali vse svoje imetje ter izročili izkupilo apostolom[1]. Na ta način se je nabralo veliko denarja za razne cerkvene namene. To premoženje so v začetku oskrbovali apostoli sami, kar jih je pa oviralo pri učenju in pridigovanju krščanskih resnic; zato so odstopili upravljanje cerkvenega imetja diakonom, ki so to izvrševali pod nadzorstvom apostolov.

Tako skupno življenje seveda ni bilo dolgo mogoče, ker se je krščanstvo vedno bolj širilo. Kristjani so torej obdržali svoja posestva, prinašali pa so od svojih dohodkov obilne darove cerkvenim predstojnikom za cerkvene namene tako, da je razpolagala cerkev z znatnim premoženjem. Evzebij nam pripoveduje, da je rimska cerkev za časa papeža Kornelija (251—253) vzdrževala 44 duhovnikov, 14 diakonov, 94 drugih klerikov in 1500 ubožcev. Razen tega pa je še pošiljala izdatne podpore ubogim kristjanom v Siriji in Arabiji.

V prvih časih so tvorile cerkveno imetje ponajveč premičnine posebno denar, ker cerkev v rimski državi kot nepriznana in nedovoljena korporacija ni imela pravice pridobivati si premoženja. Poleg tega so se premičnine za časa preganjanja lahko poskrile in v varnost spravile, medtem ko so nepremičnine gotovo zapadle konfiskaciji. Kdaj je cerkev začela posestvovati tudi nepremično blago, se ne da natanko določiti; le toliko je gotovo, da je v drugi polovici tretjega stoletja že imela tudi nepremično imetje, kar se sklepa iz dejstva, da je cesar Avrelij zapovedal cerkvi vrniti hišo. In Licinij naroča izrečno v svojem ediktu (l. 313.), da se naj kristjanom vrnejo konfiscirani kraji, kjer so se navadno zbirali, kakor tudi druge cerkvene reči: »et alia, quae ad ius corporis eorum (sclc. christianorum) pertinerent[2].

Cesar Konštantin je dal cerkvi popolno prostost in vse pravice, ki so se ji 300 let krivično kratile. Cerkev si je smela zdaj pridobi-

[1] Dej. ap. 4, 34—35. — [2] Lakt., De mort. persec. c. 48.

vati premoženje. Konštantin sam je pozidal mnogo cerkvâ ter jih dotiral z ležečim blagom. Dovolil je tudi, da sme vsakdo izročiti svoje premoženje cerkvi. Julijan odpadnik je sicer preklical zopet te pravice ter cerkev oropal njenega imetja, a njegovi nasledniki so odpravili krivične odredbe ter cerkvi podelili njene pravice. Cesar Justinijan je vse te pravice na novo potrdil ter jih vsprejel v svoj zakonik.

Cerkvene pravice glede premoženja so upoštevali tudi razni germanski narodi, med katerimi je cerkev uživala popolno prostost. Vladarji so ji bili brez malo izjem naklonjeni ter so ji dali marsikatere predpravice in jo obdarovali z bogatim premoženjem. Tuintam se je sicer dogodilo, da so posvetni vladarji pograbili cerkveno imetje, a pri tem niso kratili cerkvi pravice, pridobiti si novega premoženja. Takoimenovane amortizacijske postave zasledimo še le v 13. veku na Angleškem za časa kralja Henrika III. (1216—1272). Od tega časa so se take in enake težnje vedno bolj pogosto prikazovale. Pospeševal jih je še posebno protestantizem in proticerkvena struja 16. stoletja. Na Nemškem je bil prvi cesar Maksimilijan I., ki je prepovedal prenos nepremičnin na cerkev ali duhovščino brez dovoljenja posvetne oblasti. Njemu je sledil v tem Ferdinand I. Leopold I. je prepovedal cerkvi pod kaznijo ničnosti nepremičnine na kakršnikoli način pridobivati. Te postave sta potrdila tudi Karol VI. in Marija Terezija, ki je cerkvi omejila celo pravico pridobivati premičnine. Cesar Jožef teh odredb ni samo potrdil, temveč je storil še korak dalje ter razpustil veliko samostanov in razprodal njih imetje[1]. Amortizacijske postave so bile v Avstriji v veljavi do konkordata, kjer se je v 29. členu cerkvi zopet vrnila pravica »prosto pridobivati«, vendar se mora vsak novi prirastek cerkvenega premoženja naznaniti vladi[2]. To prostost uživa cerkev v Avstriji še dandanes, ker dozdaj se še ni izdala nobena amortizacijska postava. Pač pa si posvetna oblast v § 6. drž. osnovnega zakona z dne 21. dec. 1867 prilaščuje pravico do take postave.

Kakor je smela cerkev v srednjem veku prosto pridobivati premoženje, istotako je tudi svoje imetje v svojem delokrogu, po svojih zakonih oskrbovala ter ž njim razpolagala. Z amortizacijskimi zakoni obenem pa so se večkrat napravile tudi postave, ki so cerkvi omejile prostost pri upravljanju njenega premoženja. Tudi v Avstriji so bili taki zakoni, pa so se bili s konkordatom popolnoma odstranili. A le kratek čas je uživala cerkev to svobodo. Kajti proticerkvena postava z dne 7. majnika 1874 jo je zopet odpravila in proglasila državno nadzorstvo nad cerkvenim premoženjem. Od tega časa se državna oblast

[1] Dr. Loberschiner, Das Kirchenvermögen str. 4—7. Josef Helfert, Von dem Kirchenvermögen, str. 9—40. — [2] Aichner, Comp. J. E. str. 798.

vdeležuje oskrbovanja cerkvene imovine ter daje tozadevne norme po zakonih in administrativnih odredbah.

Drugi del.

Pridobitni načini cerkvenega imetja.

Avstrijsko pravo priznava katoliško cerkev kot pravno korporacijo ali moralično osebo, in kot taka je cerkev deležna državnega varstva in državljanskih pravic, kakor poedini državljani. Kot juridična oseba sme torej tudi prosto pridobivati imetje. Pri tem se od cerkve zahteva samo to, da se pri pridobitvi premoženja ravna po državnih postavah in da se vsak prirastek cerkvenega imetja naznani deželni oblasti. Zadnje izvršujejo navadno okrajne sodnije, ki kot zapuščinska oblastva sporočajo namestništvu o volilih za cerkve in dobrodelne namene.

Ker se mora cerkev pri pridobitvi svojega premoženja držati državnih postav, zato je potrebno, da upravitelji cerkv. imetja natančno poznajo tozadevna državna določila ter se ravnajo po njih, ker bi drugače cerkev trpela škodo. Vsled tega hočemo v naslednjem kratko razpravljati o raznih pridobitnih načinih pred vsem na podlagi državnih zakonov in določb.

a) Daritev.

Daritev je po avstr. pravu pogodba, po kateri se komu zastonj prepušča kaka reč[1].

Bistvo daritve obstoji v tem, da darovalec svojo reč odstopi brezplačno obdarovancu. Ker avstr. pravo daritev smatra za pogodbo, zato je neobhodno potrebno, da obdarovanec daritev tudi sprejme, ker drugače ni pogodbe. Vendar pa ni treba, da bi obdarovanec privolil v daritev izrečno z besedami, temveč zadostuje tudi, ako to stori molče s takimi dejanji, ki njegovo voljo jasno in nedvomno označujejo[2], n. pr. ako sprejme darilno listino.

Če dobi obdarovanec darilo še le po darovavčevi smrti, se imenuje to daritev za slučaj smrti, drugače pa je daritev med živimi.

Darila sme slobodno dajati vsak doleten in pameten državljan, kateremu postava izrečno ne odreka te pravice. Postavno ne smejo deliti darov: 1. ljudje, ki niso pri pravi pameti in 2. otroci pred 7. letom, kakor 3. tudi zapravljivci. Mladoletni in tem enaki pa so pri daritvah navezani na privoljenje svojih starišev ali postavnih varihov

[1] Obč. drž. zak. § 938. — [2] Obč. drž. zak. § 863.

oziroma nadvarstvene oblasti[1]. Na te določbe mora cerkveni upravitelj strogo paziti, da ne bode prejemal daril od postavno nesposobnih darovavcev, kar bi mu nakopalo marsikatere sitnosti in težave.

Po zakonu sposoben in neomejen lastnik sme postavnim potom v obče razdati vse svoje pričujoče premoženje, imetje, ki ga upa še le dobiti, pa sme podariti le v toliko, kolikor ne presega polovice tega premoženja[2].

Da pa je daritev veljavna, mora imeti od postave zahtevano pravilno obliko. Ako se darilna pogodba ustno sklene ter se reč obdarovancu takoj izroči, postane daritev takoj veljavna. Iz samo ustne pogodbe pa, ki se je naredila brez dejanske izročitve darovane stvari, obdarovanec ne dobiva tožbene pravice. Da more tožnim potom darovano stvar tirjati, je neobhodno potrebno, da se naredi pismena pogodba.

Pismeno pogodbo tirja torej postava le v slučaju, ko se darilna pogodba ne izvrši in ne realizuje takoj. Vsled notarskega zakona z dne 25. julija 1871, drž. zak. štv. 76 se mora omenjena pismena pogodba skleniti pri notarju, drugače je neveljavna. Glede darilnih pogodb o nepremičninah, ki so vpisane v zemljiški knjigi, je pomniti, da se pogodba še nikakor ne realizuje, ako se je predmet fizično izročil ali ako se je dalo od darovalca pismeno dovoljenje za prenos nepremičnine na ime obdarovanca, ampak da je pogodba pravzaprav še le takrat izvršena, ko se je zgodila zemljiškoknjižna intabulacija[3], ker obdarovanec še le s tem postane lastnik. Zato je pri daritvah takih nepremičnin vedno potreben notarski akt, ki mora po § 26 zemljiškoknjižnega zakona z dne 25. julija 1871, drž. zak. št. 95 obsegati pravni naslov prenosa[4] (causa traditionis).

Notarska listina je seveda tudi potrebna pri daritvi za slučaj smrti, ker se darovana stvar ima izročiti še le po darovavčevi smrti. Listina o daritvi za slučaj smrti mora bistveno obsegati dve točki in sicer, da je obdarovanec daritev sprejel in da se je darilec izrečno odpovedal pravici do preklica te daritve. Ako listina ne obsega omenjenih točk, potem ne moremo govoriti o pogodbi, temveč le o sporočilu poslednje volje, ki se mora natančno ravnati po predpisih o testamentih[5].

Darilne pogodbe se navadno ne morejo preklicati[6]. Le v nekaterih slučajih dovoljuje postava, da se sme darovalec sam ali pa druge osebe posluževati pravice preklica. Take izjeme so:

---

[1] Ibidem § 865—868. — [2] Ibidem § 944.
[3] Stubenrauch, Comment. z. a. b. G. § 943. — [4] Ibidem.
[5] Obč. drž. zak. § 956. — [6] Ibidem § 946.

1. Ako je darovalec ubožal, ima pravico tirjati od obdarovanca za potrebno vzdrževanje postavne 5 % obresti od darovane svote.

2. Velika nehvaležnost obdarovanca proti svojemu dobrotniku daje ne le zadnjemu temveč tudi njegovim dedičem pravico do preklica, ker tak nehvaležnež postane za svojo osebo nepošten posestnik[1].

3. Upniki, ki so bili vsled daritve prikrajšani, smejo svoj del zahtevati od obdarovanca. Isto pravico imajo tudi postavni dediči darovavčevi, ako je zadnji komu daroval nad polovico svojega premoženja[2].

To so glavne določbe avstr. prava o daritvah. Oskrbnik cerkv. premoženja se jih mora strogo držati, da ne oškoduje cerkve. Ako kdo cerkvi kaj podari, naj upravitelj prevdari, bo-li daritev cerkvi na korist ali ne. V prvem slučaju naj oskrbi potrebne listine pri notarju, ako se stvar ni dejanski izročila, ter naj tudi skrbi pravočasno, da se tabularni objekti prepišejo v javnih knjigah na cerkev.

Sklenjena darilna pogodba se mora v osmih dneh predložiti davkarskemu uradu, da odmeri procentualno pristojbino.

b) Kupna pogodba.

Med najnavadnejše pravne naslove za pridobitev lasti spada kupna pogodba, po kateri se prepušča komu kaka reč za gotov denar. Kupna pogodba je dvostranska, ki veže kupca in prodajalca. Prodajalec je dolžan reč skrbno varovati do pogojenega obroka ter jo v pravem času v smislu pogodbe izročiti kupcu[3]. Kupčeva dolžnost pa je, reč ob določenem roku prevzeti in kupnino v gotovini izplačati[4]. Vsled kupne pogodbe kupec še ne postane lastnik kupljene stvari temveč dobi le osebno ali zahtevno pravico do nje, t. j. on more zahtevati od prodajnika izročitev predmeta. Lastninska pravica še le preide na kupca z izročitvijo pogodbene reči. Do izročitve še ostane prodajalec lastnik, in ako dotično stvar proda tretjemu ter jo temu tudi izroči, postane zadnji postavni lastnik, in prvi kupec more od svojega sopogodnika tirjati le poravnanje povzročene škode[5]. Ako prodajalec kupcu izroči kupljeno reč, postane kupec pravi lastnik, če še tudi kupnine ni plačal[6] — dobil je stvar na up —, in prodajalec sme tirjati odkupnino, nikakor pa ne sme samolastno nazaj vzeti že izročenega blaga.

Za veljavnost kupne pogodbe se zahtevajo pred vsem postavno sposobni pogodniki, kar niso otroci in ljudje, ki niso pri pravi pameti,

---

[1] Obč. drž. zak. § 948 in § 949. — [2] Ibidem §§ 951, 953.
[3] Obč. drž. zak. § 1047 in 1061. — [4] Ibidem § 1062. — [5] Ib. § 431.
[6] Ib. § 1063.

ter mladoletne in pod skrbnikom stoječe osebe brez privolitve postavnih varihov. Pri postavno sposobnih osebah je treba za veljavno pogodbo, da privolijo v njo slobodno, resno, odločno in razumljivo[1].

Predmet kupnim pogodbam morejo biti telesne in netelesne reči ali pravice, samo da so v prometu. Nemogoče in postavno nepripuščene reči ne morejo biti predmet pogodbe. Razen tega je treba k veljavnosti pogodbe, da je kupnina natanko določena, in da cena ni nepostavna t. j. da ne prekorači meje, katero je postava morebiti že določila. Kdor je kako reč čez polovico predrago plačal ali nad polovico premalo za njo dobil, more izpodbijati pogodbo zaradi nadpolovične prikratbe, ako se ni odpovedal tej pravici, kar se navadno zgodi v pogodbi v posebnem pristavku[2].

Posebne oblike za kupne pogodbe avstr. pravo navadno ne določa. Morejo se torej ustno in pismeno sklepati. Pismene pogodbe so javne, ako so se sklenile pri javni oblasti ali pri notarju. Če so se pa naredile med zasebniki brez intervencije javne oblasti ali notarja, se imenujejo privatne. Pismene pogodbe imajo prednost pred ustnimi, ker onemogočijo marsikatere prepire in ostanejo trajno dokazilo za prenos lastnine. Pred vsem se morajo cerkvena predstojništva in nadarbinarji posluževati pismene pogodbe posebno pri nakupu takih predmetov, katerih lastnina še le s prepisom v zemljiški knjigi preide na kupca. Cerkvena in nadarbinska predstojništva namreč brez nadoblastvenega dovoljenja ne smejo ničesar od cerkvenega ali nadarbinskega imetja prodati ali kupiti za cerkveni, oziroma nadarbinski denar. Pogodba se mora torej predložiti višji cerkveni in deželni oblasti v odobrenje, radi česar mora biti seveda pismena. Kupna listina pa se potrebuje tudi pri prenosu lastnine v zemljiški knjigi, ker se vknjižba novega lastnika more dovoliti le na podlagi pravne listine[3], kar je pravilna pismena kupna pogodba. Da je pogodba sposobna za knjižni vpis, mora biti javna listina t. j. napravljena po notarju. Pri privatno spisani pogodbi mora pa notar ali sodnija poveriti ali legalizirati pristnost podpisov, da se more rabiti pri prepisu v zemljiških bukvah. Pogodbe cerkvenih in nadarbinskih predstojništev pa ne potrebujejo legalizacije podpisov, ker se to poverjenje nadomesti z neobhodno potrebnim odobrenjem od cerkvene in državne javne oblasti[4].

Kupna pogodba mora biti jasna in popolna. Zato mora obsegati sledeče točke:

---

[1] Ib. § 869. — [2] Ib. § 1060. — [3] Zemljiškoknjižni zak. § 26.
[4] Zak. z dne 4. junija 1882; glej Stubenrauch ad § 433—435.

1. Osebo prodajalca in kupca.

2. Reč, ki je predmet pogodbe, se naj določno opiše, da se zabranijo nepotrebni in škodljivi prepiri.

3. Kupnina naj se natanko določi, kakor tudi kraj in čas izročitve.

4. Naj se ne pozabi pristaviti kraj in čas, kje in kedaj se je sklenila pogodba.

5. V pogodbo se naj vsprejme intabulacijska klavzula t. j. dovoljenje prodajalca, da se prodana reč v zemljiški knjigi prepiše na kupca. Ako se je ta klavzula izpustila, mora prodajnik pozneje dati posadno ali vknjižbeno pismo (Aufsandungsurkunde), v katerem podeli potrebno dovoljenje. Vknjižbeno pismo naj natanko zaznamuje posestvo, ki se ima prepisati na kupca, in pravno podlago, na katero se opira pravica lastnine.

6. Oba pogojnika se naj odpovesta pravici izpodbijati pogodbo zaradi nadpolovičnega prikrajšanja v ceni.

7. V pogodbi se naj določi, kdo nosi stroške za prepis v zemljiški knjigi in za odpis bremen, ki so morebiti na posestvu. Prodajnik se mora v pogodbi tudi zavezati, da bo zbrisal vsa vknjižena bremena. Pred izknjižbo bremen se mu naj ne izplača kupnina.

8. Koncem pogodbe se naj pristavi podpis. Za cerkveno predstojništvo podpiše župnik in oba ključarja, za nadarbino pa nadarbinar sam. Podpisu se naj pristavi uradni pečat.

Prava in najkrajša pot, po kateri se pri pogodbah pride brez izvanrednih pisarij do zaželenega cilja, bi bila ta-le:

Cerkveno ali nadarbinsko predstojništvo, ki misli skleniti s kom kako pogodbo, se naj s sopogodnikom natančno dogovori o vseh potrebnih pogojih pogodbe. Nato naj sestavi nekolekovan načrt kupne pogodbe[1] po zgoraj označenih načelih ter naj napravi prošnjo na ordinarijat za dovoljenje kupa ali prodaje.

V prošnji se navedejo vzroki te pogodbe in njene koristi za cerkev ali nadarbino. Enaka prošnja se napravi in naslovi na c. kr. namestništvo. Prošnjo za namestništvo naj cerkveno ali nadarbinsko predstojništvo pošlje na ordinariat ter priloži načrt kupne pogodbe.

Da se prihranijo nepotrebne pisarije in se stvar preveč ne zavleče, se naj načrtu kupne pogodbe še takoj priloži:

1. Izpisek iz zemljiške knjige ali deželne deske (Grundbuchs- ali Landtafelextrakt), ki se dobi pri zemljiško-knjižnem uradu

[1] Glej vzorec za kupno pogodbo: Poč, Duh. Posl. str. 24.

oziroma pri deželni deski. Iz teh izpiskov je namreč razvidno, ali je prodajalec res tudi postavni lastnik, in kaka bremena ležé na kupljenem predmetu.

2. Posestna pola (Grundbesitzbogen). Iz nje se spozna velikost in vrednost parcele, ki se ima kupiti. V posestni poli se nahaja namreč proračunjen čisti donesek, po katerem vse oblasti cenijo vrednost dotične parcele. Po tem ključu namreč je reč vredna dvajsetkrat toliko, kakor znaša čisti donesek. In višje oblasti pritrdé pogodbi navadno samo pod pogojem, da kupnina odgovarja ceni, proračunjeni iz čistega doneska.

Za slučaj, da kupnina ne odgovarja omenjeni ceni, se naj da pogodbena reč ceniti od zapriseženih cenilnih mož, ki narede o cenitvi cenilni zapisnik, v katerem izrečno povedo tudi vzroke, zakaj je reč več ali manj vredna, kakor je nje vrednost po katastralnem čistem donesku. In ta zapisnik se naj priloži kupni pogodbi, da se morebiti na podlagi tega zapisnika pogodba odobri vkljub kupnini, ki ne odgovarja čistemu donesku.

3. Ako se ne kupi ali ne proda cela parcela, temveč le kak del od nje, se mora priložiti tudi legopisni načrt (Situationsplan) po katastralni mapi, ki je dobiti pri županstvih. Ta načrt izdela navadno avtoriziran ali uradno pooblaščen civilni geometer, ki se bo povsod našel.

Vse naštete listine se torej pošljejo z načrtom vred ordinariatu. Ako je pogodba umestna in koristna, se celi akt škofijstva dopošlje c. kr. namestniji v presojo in eventuelno odobrenje. Namestnija presodi celo pogodbo, in jo, ako je koristna za cerkev ali nadarbino, načeloma odobri ter popravi načrt, ako je bil morebiti pomankljiv. Po tem popravljenem načrtu naj potem predstojništvo izdela originalno kupno pogodbo v enem ali več istopisih, kakor je pač potrebno, ter to pravilno podpisano pogodbo z vsemi akti vred predloži višjim oblastvom, da jo potrde in odobré.

Ako bi se bila v pogodbi napravila kaka pomota, se v originalu ne sme popravljati, temveč se v to svrho naredi dostavek koncem pogodbe, ki se mora seveda tudi nadoblastveno odobriti.

Dovršeno kupno pogodbo mora predstojništvo izročiti na to v osmih dneh davčnemu uradu v odmero pristojbine. *Dr. A. Jerovšek.*

(Dalje prihodnjič.)

Nekaj misli o našem bogoslovnem znanstvu.

II.

V lanskem članku[1] smo razmotrivali razmerje med teologično izobrazbo pa nravnim življenjem duhovnikovim. Umska in nravna spopolnitev človeka mora biti sploh cilj vsaki vzgoji in izomiki, tem bolj še pri duhovniku, ki s svojim življenjem mora biti »forma gregis«.

Sedaj nam je stvar prijeti nekoliko bolj konkretno z ozirom na naše domače razmere.

1. Duhovniki v slov. slovstvu.

Ako zasledujemo zgodovino vseh kulturnih, krščanskih in nekrščanskih narodov, najdemo povsod, da je verstvo in bogoslovje začetek in prva betev narodne omike. Najstarejši spomeniki kiparstva in stavbarstva so verskega izvora, najstarejše pesmi so vzvišene himne na Boga, filozofsko raziskovanje se je razvilo iz verskih teoremov. Služabniki vere so tudi prvi, ki so netili ogenj omike. To velja tudi o Slovencih. Sv. brata Ciril in Metod sta nam s prevodom sv. pisma prižgala luč prosvete, njuni učenci so tvorili prvo slovansko visoko šolo in ta šola je bila teologična. Tudi pozneje v 16. stoletju se je s teologičnimi spisi obnovilo slovensko slovstvo, in novejši čas, v dobi narodnega preporoda so zopet imeli slovenski duhovniki v šoli in v knjigi pretežno ulogo; med prostim ljudstvom je nabožno slovstvo budilo veselje do branja in utiralo pot svetni omiki.

Slovenska duhovščina si je v naši slovstveni zgodovini postavila časten spomenik in je »v celoti tekom let donesla že velikih duševnih in gmotnih žrtev v blagor svojega ljudstva«[2]. Vse stroke znanosti in umetnosti imajo med duhovniki odlične zastopnike. Občudovati moramo požrtvovalnost in mladeniško navdušenost sedaj že večinoma rajnih rodoljubnih duhovnikov, ki so orali trdo ledino na našem slovstvenem polju. Naloga potomcev je, od njih začeto delo krepko nadaljevati; kajpada včasih naivno mladostno navdušenje prednikov mora odstopiti mesto zreli razsodnosti, premišljeni in hladni kritiki, a vnema za ideale ne sme zamreti, duhovščina si mora biti vedno svesta svoje vzvišene kulturne naloge. Naj tudi v bodoče posamezni duhovniki gojé razne svetne stroke, a s tem se v tem članku ne bomo pečali, nam je pred očmi le bogoslovno znanstvo, ki je bilo zibelka našemu

[1] »Voditelj«, št. 3., str. 350–355.

[2] J. Benkovič v članku »Slovenski duhovniki-gojitelji prosvete«. »Spomenčvieće« Matice Hrvatske str. 281. Zagreb 1900.

narodnemu slovstvu in bi naj tudi v prihodnje zvesto čuvalo svoj kraljevi venec ter razlivalo višje posvečenje na vse druge stroke.

Dandanes je zavladala splošna površnost in plitvost. Brez velikega truda in učenja hoče vsak vse vedeti. Časnikarstvo in romanopisje je preplavilo literarno polje in občinstvo se je razvadilo. Bere se res veliko, a priljubljeni so le časnikarski članki, romani in brošurice s pikantnimi naslovi, kratkimi odstavki, s secesijonističnimi pikami in potezami. Če hoče pisatelj doseči uspeh, mora pisati mično, strastno, zabavati mora domišljijo čitateljevo, potem je »duhovit«, četudi sicer pljuje v obraz logiki. Obsežnejše knjige, ki mirno in stvarno razmotrujejo stvar, ne najdejo lahko čitateljev.

Vsakdo lahko uvidi, da to ne more pospeševati pristne znanosti in solidne izobrazbe. Ta duševna bolezen je splošna dandanes; poglej v zapisnik kakega bralnega društva, kaj se največ bere, in videl boš, da pripovesti in časniki, za gospodarske knjige n. pr. ne marajo ljudje veliko. Ravno tako dijaki slastno požirajo pred vsem leposlovne reči, zato je tudi vedno manj res temeljitih učenjakov.

Nevarnost je, da se ta splošna duševna bolezen zajé tudi v duhovske kroge. Nekateri duhovniki so preobloženi z delom, da še komaj dobijo čas za branje dnevnikov, pri mnogih je pa tudi razvada. Mnogim zopet le to ugaja, kar je »praktično«. Znanstvenih člankov ne marajo. Ali je morda to ostanek jožefinskega duha? Takrat se je pri duhovski izobrazbi gledalo pred vsem na to, da si kandidat pridobi nekaj praktičnih pravil za dušnopastirsko in uradno poslovanje, »teorija« je bila mrzka, bogoslovske šole so bile le — Abrichtungsanstalten. Na ta način mora duhovska izobrazba postati čisto mehanična, ravno tako pa tudi duhovnikovo delovanje. Nasprotniki radi očitajo katoliškemu bogoslovju in vzgojevanju, da je gola dresura, le zbirka mrtvih paragrafov in pravil. Oni, ki hočejo »prakso« brez vsake teorije, dajejo sovražnikom le orodje v roke in spodkopavajo ugled katoliškemu bogoslovju. Da je pa v bogoslovju upoštevati tudi praktično stran, je umljivo samo po sebi in smo povdarjali to že v prvem članku.

Katoliška bogoslovna veda na Slovenskem se mora varovati pustega mehanizma; sred splošne plitvosti naj vsaj duhovščina posega globlje v zaklad resnic.

V slov. bogoslovnem slovstvu so res sicer zastopane že skoro vse stroke in zelo hvaležni moramo biti možem, ki so doslej delali na bogoslovskem polju. Vendar če vzamemo v roko strogo znanstveno merilo, moramo reči s pisateljem zgodovine našega bogoslovnega znanstva, da je vse »le medel odsvit verskega gibanja v širnem katoliškem svetu«. A če vpoštevamo naše tesne razmere, smemo ponosni biti tudi na to, kar smo storili ter z zaupanjem gledati v bodočnost.

V našem materijalističnem času se večkrat sliši in bere ugovor, da bogoslovje ne spada med vede, da se naj vrže med staro šaro, dandanes da imamo drugih potreb. A neresničnost tega ugovora nam dokazujejo nasprotniki sami. Če kdaj, dandanes so verska in bogoslovska vprašanja na dnevnem redu. Vsak časnikarski pisač hoče biti izurjen teolog, dogmatik, kanonist, nravoslovec, ekseget in cerkveni zgodovinar. Jenski profesor Häckel stoji brezdvomno na skrajno materijalističnem stališču in vendar je tudi ta mož v svoji knjigi »Die Welträthsel« posegnil v pristno teologična vprašanja. Vera je pač v življenju človeštva dejstvo, v katero se ljudje lahko zaganjajo in je prevračajo na levo in desno, a ukloniti, prezreti se ne da. In kakor je Kristus središče človeške zgodovine in filozofije, kateremu se lahko nasprotuje, a odpraviti se ne da, tako tudi njegova cerkev, tako tudi veda, kateri je predmet Kristusov nauk. Vsak znanstveni svetovni zistem mora določiti svoje stališče — negativno ali pozitivno — nasproti teologiji, vsak se mora dotakniti najvišjih, za človeštvo najvažnejših vprašanj.

Bila bi torej v slovenski književnosti usodepolna praznina, ako bi zaostalo in se zanemarilo bogoslovje. Kakor pa je predmet bogoslovne vede najvišji, tako tudi mora bogoslovje kot veda tekmovati z vsemi drugimi sestrami, da, po svojem obsegu in svoji znotranji vrlini mora biti sposobno, da zavzema središče celokupnega duševnega življenja.

Razne panoge med Slovenci zadnji čas vrlo napredujejo. Živahno se deluje na narodno-gospodarskem polju, zdravniki imajo svoje društvo in skušajo povzdigniti med Slovenci medicinsko vedo, pravniki obdelujejo v svojem glasilu pravo, zlasti pa lepo napreduje naše šolstvo in vzgojeslovje z ustanovitvijo »Šolske Matice«. Ves ta napredek nas veseli in mu le želimo najboljših uspehov, a ravno to nas mora močno vspodbujati, da tudi v svoji stroki začnemo živahno delovati, da ne zaostanemo. Tudi tu velja: »Quaerite primum regnum Dei . . .«

Po literarnih proizvodih svet dandanes sodi kulturno delovanje, stopinjo umstvene izobrazbe. Ako bi tedaj med Slovenci svetne stroke napredovale, bogoslovje bi se pa omejilo morda le na molitvenike in katekizme in pridige, ako bi duhovščina ne mogla pokazati vrlih literarnih moči v bogoslovni stroki, ali bi to ne bilo sramotno in škodljivo njenemu ugledu in stvari sami, katero zastopa[1]?

---

[1] Kako škodljivo je ugledu duhovščine zanemarjanje teologične vede, nam prav živo pove odlok solnograškega provincijalnega koncila iz l. 1537:

»Sed quia res eo venit, quod sacerdotes quidam otium nihilominus maioris faciant, quam requirere libros, et meditari in lege Domini, timendum est, ne turpissimum hoc otium sit occasio, cur clerus nostris temporibus tam abiecte et contumeliose tractetur: ira Dei in nos provocetur nosque tam misere affligamur ubique.

Protikrščanske ideje si po časnikih in poljudnih knjižicah utirajo pot v najširje sloje ter preté otrovati ljudsko dušo, porušiti obiteljsko življenje, šolo nahujskati zoper cerkev, ugled cerkve in njenih služabnikov zistematično podkapati. Pri nas v Avstriji bo hudoben tisek kmalu še bolj preplavil mesta in vasi, ko dobimo novo tiskovno postavo. Bila bi torej neodpustna lahkomišljenost in nemarnost, ako čuvaji sijonski ne bi o pravem času zapazili nevarnosti in bi se izpolnile besede sv. pisma: Ko so ljudje spali, je prišel sovražnik in zasejal ljuliko sredi pšenice (Mat. 13, 25). Katoliško cerkev, ki je v svojem začetku morala visoko izobražene pa pokvarjene narode potegniti iz blata malikovalstva k luči sv. evangelija, in ki je v drugi dobi, v srednjem veku, morala pokrščene barbare vzgajati in civilizovati, čaka v novem veku nova, morda važnejša in težja naloga, kakor kdaj poprej: narode, ki so se odtujili krščanstvu, zopet pripeljati h Kristusu, sred splošnega razpada in pokvarjenosti, v novih razmerah, ki so nastale vsled ogromnega napredka v kulturi in preobrata v socijalnem in političnem življenju, ohraniti božje kraljestvo, ki bi naj zopet prešinilo kakor kvas grešno človeštvo.

Del te splošno-cerkvene naloge mora izvrševati tudi slovenska duhovščina, kajti tudi naše ljudstvo skušajo razkristjaniti temne moči. Kar je pri nas še hujše, prihajajo naskoki od dveh strani, od zunanjih sovražnikov in od lastnih sinov. Res, da se je v tem oziru že veliko dobrega storilo, vendar je to delovanje še premalo splošno. Naši listi imajo premalo sodelavcev, v znanstvu nam pa manjka strokovnjakov. Kdor se sploh spusti na literarno polje, je naenkrat preobložen z delom, pisati bi moral o vseh mogočih rečeh. Pri tem se seveda ne more vglobiti v eno stvar, povsod se pozna naglica in površnost, kaj temeljitega in trajno-veljavnega se ne more ustvariti.

Več literarnih moči je torej treba, da bo dober tisek sploh zadostil svoji nalogi in da se zlasti v znanstvu delo razdeli strokovnim rokam in tako res kaj velikega ustvari. Kot poslanec Kristusov in kot omikan človek mora duhovnik tudi po tisku spravljati med ljudstvo velike ideje resnice, dobrote in lepote, zakaj kjer manjka plemenitih idej, nastane mrtva duševna mlakuža.

2. Zistematično bogoslovje.

Celokupno bogoslovje delijo novejši teologi v tri skupine: zistematično, historično in praktično bogoslovje. Prva skupina obsega apo-

Quare ut tanta mala a Nobis avertantur, providemus per praesentes, atque statuimus, ut sacerdotes, et omnes clerici ad literarum sacrarum studia compellantur; ita quod quilibet, ad minus, duabus horis diei in sacris literis legat.«

Florian. Dalham, Concil. Salisburg. provincial. dioecesana. pg. 316.

logetiko, dogmatiko in nravoslovje; druga biblične vede in cerkveno zgodovino z vsemi postranskimi panogami; tretja cerkveno pravo in pastirno s podrejenimi vedami.

a) Apologetika.

Pregled našega novejšega bogoslovnega znanstva, kakor nam ga podaje Glaserjeva slovstvena zgodovina, nam kaže, da med vsemi strokami bogoslovskimi prevladujeta apologetika in pa praktično bogoslovje, zlasti homiletika. V naših javnih razmerah je to povsem naravno. Iz tujih gred se je na slovenska tla zanesel boj med krščanstvom in materijalističnim liberalizmom. Politični in literarni napadi na svetinje krščanske vere so izzvali odpor; pred vsem so se seveda duhovniki morali postaviti v bran za krščanske resnice. V tesnih soteskah grom hujše bobni kakor na širnih planjavah, tako je tudi svetovni boj med kraljestvom luči in vojvodom »tega sveta« v naši domovini hrupen, strasten in silovit ter pogostoma stavlja vsa druga vprašanja v ozadje, absorbuje najboljše moči. Naravno je torej, da naše bogoslovno slovstvo nosi pretežno apolog. značaj. Tudi v prihodnje bo apologetika morala v našem slovstvu zavzemati odlično mesto, ker nikakor ni upati, da bi kmalu ponehali sovražni napadi na Kristusovo vero. Čaka nas morda še težavnejše delo, kakor je bilo doslej.

Trojni cilj mora imeti pred očmi naša apologetika: pokazati ničevnost nasprotnih ugovorov in jih spodbiti, pojasniti in opravičiti nauke in naredbe namestnice Kristusove in s tem pridobiti za Kristusa one, ki so v dvomih ali zmotah, pa imajo še dobro voljo in iščejo odkritosrčno resnice.

V dvojni smeri se mora gojiti apologetika: poljudno za priprosto ljudstvo, znanstveno za omikance in učenjake. Za priprosto ljudstvo se naj rabi zlasti pripovedna in zgodovinska metoda, ker suho filozofsko razmotrivanje preveč obtežuje mišljenje priprostih bralcev. Sicer je pa velika umetnost, visoke resnice dokazovati in razlagati v poljudni obliki in spodbijati ugovore, ki so sicer popolnoma ničevni a na prostega človeka imajo večkrat čarodejno moč. Naj bi se torej vzgojili veščaki v tej stroki, ki bi zalagali z apologetičnimi spisi naše, med ljudstvom najbolj razširjene liste (Domoljub, Naš Dom itd.) pa Mohorjevo družbo.

Ni treba, da bi bili spisi izrecno apologetični in polemični; vsak dober spis, ki uči resnico in blaži srce, je nekaka apologija dobre stvari.

A tudi pri t. i. omikanih krogih ne sme apologetični pisatelj predpostavljati veliko temeljitega mišljenja. Za izbrano vsebino pa lepo in lahko obliko mora skrbeti, kdor hoče omikance prepričati o tej ali oni resnici krščanskega svetovnega naziranja. Krivo pa bi bilo, če

bi skrbeli le za »ljudstvo«, »razumništvo« bi pa pustili v njegovi slepoti. Delo je seveda tukaj navadno bolj nehvaležno, uspeha navidezno malo, a tudi to so izgubljene ovce, katere moramo vabiti v ovčinjak Kristusov.

Temeljitost, prizanesljivost, ljubezen morajo biti glavne lastnosti naše apologetike. Krivo je, ako se izbere le negativna pot; ako se vse povprek obsoja, ne da bi se postavilo kaj pozitivnega. Potrebno je, razkrinkati panteizem in materijalizem, pokazati onemoglost skeptičnega modroslovja, grajati današnje polteno leposlovje, moderno razbrdano umetnost, državne uredbe, ki kršijo naravno pravo in nasprotujejo vesti. A to še ni dovolj. Če nasprotnik vedno in vedno posluša to javkanje, pride na zadnje na misel, da je cerkev res sovražna omiki in napredku, da se ne more prilagoditi napredku nove dobe. Protikrščanski duh časa obrača same na sebi nedolžne znanosti in pridobitve zoper krščanstvo, apologet mora torej modro ločiti dobro ali vsaj neutralno stran od slabe smeri, ne pa kar tje v en dan vse skupaj zavreči. V spodbijanju nasprotnih ugovorov in v utrjevanju pozitivnih naukov je treba velike pozornosti; slab dokaz več škoduje, kakor hasni, ker nasprotnik vedno misli, da krščanska vera sloni ravno na teh dokazih, katere ta ali oni pisatelj ponuja. Slab utisek napravi napačna metoda, če se že a priori predpostavlja, kar bi se imelo šele dokazati, ali če se vrže čitatelju pod nos šopek citatov in stvar se smatra za gotovo. Tudi je napačno, siloma natezovati stavke in stikati nasprotje tam, kjer ga ni. Modro ravnilo daje v tem oziru Tomaž Akv.: »Mihi videtur tutius esse, huiusmodi, quae philosophi communiter senserunt, et nostrae fidei non repugnant, nec sic esse asserenda ut dogmata fidei, etsi aliquando sub nomine philosophorum introducantur, nec sic esse neganda tamquam fidei contraria, ne sapientibus huius mundi occasio contemnendi doctrinam fidei praebeatur« [1]. Torej ne umetno delati nasprotja, kjer ga ni!

Druga lastnost naše apologetike, smo rekli, naj bo prizanesljivost z nasprotnikom. Morda tu naletimo na odločen ugovor, ali pridemo celo na sum, da nam manjka odločno katoliško prepričanje, zakaj naše do skrajnosti napeto in razburkano javno življenje hoče le brezoziren boj.

V politični areni se pač to da psihološki razložiti, a mi govorimo le o znanstveni obrambi krščanskih resnic. Tu pa mora ostati kri mirna in razum gospodar nad strastmi.

Odločnost pa brezozirnost ni vse eno. V strastnem boju se le prepogostoma preslišijo besede sv. pisma: Natrtega trsta ne bo

[1] Opusc. X.

zlomil, in tlečega prediva ne bo ugasnil, dokler pravice ne izpelje do zmage (Mat. 12, 20).

Ako pomislimo, v kakem duševnem ozračju živi moderni omikani človek, morda že v obiteljski hiši, potem v srednjih šolah, na vseučilišču, v svoji službi, ali moremo potem pričakovati od njega tako popolno korektno mišljenje, kakor ga ne najdemo še pri marsikaterem duhovniku? Napačno in nekrščansko bi bilo, povsod podtikati zlobnost. S stvarnimi razlogi in z milobo se še da tak človek morda pridobiti za dobro stvar, z brezozirnim udrihanjem in osebnim sumničenjem se pa odbije in se zaduši v njem še zadnja iskrica krščanskega prepričanja in se mu cerkev omrazi.

Apologetični pisatelj bo zadel pravo mero, ako ga vodi istinita ljubezen do resnice in do bližnjega. Ne da pokaže svojo spretnost, ne da razčeše na papirju svojega nasprotnika, marveč da ga odvrne od zmote in resnico postavi v pravo luč, to bodi apologetu cilj po načelu sv. Avguština: »Non oderitis nisi vitia, homines ametis« [1].

Uvaževanja vredne so besede škofa Eggerja o katoliški apologetiki: »Wenn irgendwo, muss bei allen apologetischen Arbeiten an Inhalt und Form der strengste Massstab angelegt werden. Eine nicht durchaus gründliche und genügende Widerlegung von Einwürfen pflegt Zweifel wachzurufen, statt zu überwinden und kann dann sogar mehr schaden als der Angriff. In Bezug auf die Form geziemt der katholischen Wahrheit ebensosehr eine edle und würdige Sprache wie dem kostbaren Edelstein eine künstlerische Fassung« [2]. Nasprotniki si radi pomagajo z lažjo in obrekovanjem in tudi v obliki jim je najgnusnejša surovost dobrodošla, a katoliški pisatelj jih v tem ne sme posnemati, njegov jezik mora biti vselej dostojen, vreden vzvišenega namena.

Namen apologetike pa ni samo zavrnitev nasprotniških napadov, ampak kot temeljno bogoslovje mora pripraviti tlo za pozitivno bogoslovje. Apologetika je nekak most med modroslovjem in bogoslovjem v ožjem pomenu, z ene strani je krona modroslovja, z druge strani se pa že dotika nadnaravnega reda.

Novejši čas se veliko piše zlasti na Francoskem in Nemškem o metodi apologetike. Mnogi mislijo, da mora katoliška apologetika zapustiti stara pota in udariti novim potem, ako hoče biti dandanašnji kos svoji nalogi. Priporoča se zgodovinska metoda, katere duhovit zastopnik je Francoz Broglie, drugi priporočajo psihološko, ki ima v Pascalu, Ollé-Laprune-u, Blondel-u, Schellu i. dr. svoje zagovornike;

[1] Serm. 49. n. 7.

[2] Zur Stellung des Katholizismus im 20. Jahrhundert. Str. 111.

Weissova apologetika se opira na etični zakon, Duilhé de S. Projet[1] si je izbral empirično-naravnoslovno metodo. Vsaka metoda ima nekaj dobrega, a če se vzame izključno, je tudi enostranska. Z ozirom na različna vprašanja je bolj prikladna sedaj ta, sedaj ona. Vsekako pa mora apologet skrbno porabiti dognane posledke današnje naravoslovne, historične in filozofske vede.

Debelih kompendijev apologetike si Slovenci v bližnji prihodnosti najbrž še ne bomo mogli privoščiti, a v manjšem obsegu ji moramo posvetiti večjo skrb. Filozofija verstva še je pri nas neobdelana, vprašanja o izvoru in razvoju vere, o početku, o naravi in namenu cerkve, o vrednosti krščanske etike itd. so prav aktualna. Ozreti se bodo morali naši apologetje tudi na slovansko mitologijo in narodno pesništvo. Evolucijonisti že tudi slovansko mitologijo obdelujejo po svojem, češ, da je prvotna religija bila mnogoboštvo in se je po evoluciji razvila do enoboštva.

b) Dogmatika.

Žarišče cele bogoslovne znanosti je dogmatika, zlasti špekulativna dogmatika je krona bogoslovnih ved, je »theologia« par excellence. Ta predmet se sicer v naših učnih zavodih predava v latinskem jeziku, vendar to nikakor ne moti, da bi se ne obdeloval v slovstvu tudi v narodnem jeziku. Hrvatje n. pr. imajo že skoro celo dogmatiko v svojem jeziku iz peresa prof. dr. J. Bujanovića. Pri nas sicer ima dogmatika v slovstvu odlične zastopnike, a vsi dogmatični sestavki so večinoma poljudni ali apologetično-polemičnega značaja. Za pozitivno in špekulativno dogmatiko je morda naš jezik poprej delal nekoliko težav in čitatelji so svojo dogmatično izobrazbo zajemali rajši iz latinskih knjig. Nimamo nič zoper to, če bi kak Slovenec tudi sedaj spisal dogmatiko v latinskem jeziku; če bi bila dobra, bi nam služila le v čast, vendar mislimo, da je naš jezik že dovolj razvit tudi za najvišje dogmatične razprave. Ravno s tem bi se slovenski jezik močno opilil in obogatil ter bi nasprotnikom lahko zamašili usta, češ, da slovenski jezik ni sposoben za izražanje višjih pojmov.

Poleg apologetike naj se torej začne gojiti tudi pozitivna in špekulativna dogmatika. »Voditelj« je v tem oziru že storil začetek in le želi, da bi si pridobil dokaj vrlih sodelavcev na tem polju.

V dogmatičnem področju moramo opozoriti zlasti na eno stran in to je dogmatična zgodovina (Dogmengeschichte). V tem oziru je še na našem slovstvenem polju popolna celina, da, v celem kato-

[1] Njegovo apologetiko je prevedel na nemški dr. K. Braig 1889, na češki pa dr. Ant. Podlaha.

liškem bogoslovnem slovstvu je še ta predmet premalo obdelan. Med Nemci so zadnji čas učenjaki posvetili posebno pozornost tej stroki in jeli izdajati zbirko »Forschungen zur christlichen Litteratur- und Dogmengeschichte«. V tem oziru se je pa varovati skrajnosti, v katero so zašli mnogi protestantje. Kakor se je namreč novejši čas skoro ves modroslovni pouk zlil v zgodovino modroslovja, tako tudi dogmatiko mnogi istovetijo z zgodovino dogem in torej predmet dogmatiki niso večnoveljavne, od Boga razodete resnice, ampak cela dogmatika je le proces človeškega modrovanja, cerkev je evangelij prekvasila z grško filozofijo pa z rimskim pravom — in to je sedaj nauk grške in rimske cerkve. Tako Harnack v svoji knjigi »Vorlesungen über das Wesen des Christentums«. Tu ima objektivna dogmatična zgodovina važno nalogo, da pokaže, kako so dogme po svojem jedru obsežene že v prvotnem krščanstvu, v Kristusovem nauku samem, pa kako se je pod različnimi vplivi razvijalo njih razumevanje in določevanje.

Protestantski nazor o cerkvi in o razvoju dogem je žal le preveč razširjen tudi med katoličani, ne izvzemši nas Slovencev, zatorej je dogmatična zgodovina nujna potreba našega časa. Kakor slišimo, se bo po novem učnem načrtu za bogoslovne študije vpeljala dogmatična zgodovina kot poseben predmet[1].

c) Nravoslovje.

K zistematičnemu bogoslovju spada dalje nravoslovje. Ravno o tem predmetu se je razvnel pred kratkim med teologi živahen literarni prepir. Nekateri so trdili, da je nravoslovje najslabše obdelano med vsemi bogoslovskimi panogami, da nikakor ne stoji na vrhuncu časa. Zlasti so napadali kazuistiko. Tako očitanje je brezdvomno pretirano, a priznavalo se je skoro splošno, da je treba nravoslovje intenzivnejše obdelovati. Za temeljitejše obdelovanje moralne teologije je treba privzeti načela modroslovne etike, treba bolj jemati ozir na današnje kulturne, socijalne in politične razmere. Ni dovolj razvijati pretežno le teorijo o grehu, marveč tudi o čednosti in krščanski popolnosti, zatorej bi se naj nravoslovje oziralo tudi na ascetiko in mistiko, četudi ne v celem obsegu[2]. Važen pripomoček nravoslovju je dalje moralna statistika, ker ravno s to hočejo nasprotniki pokazati nižjo stopinjo katoliških narodov.

---

[1] Tako poroča »Kölnische Volkszeitung« dne 9. maja 1902. Iz drugega vira nam ni znan ta načrt.

[2] Gl. Dr. Aug. Müller, Ist die kath. Moraltheologie reformbedürftig?

Današnji pokret v moralnem bogoslovju se približuje stališču, na katerem so stali velikani sholastične dobe, da se namreč nravoslovje čim tesnejše zveže z dogmatiko. Tudi v novejšem modroslovju so treznejši možje začeli spoznavati, da se etika brez metafizike ne da obdelovati. Kar je metafizika za etiko, to — in še več — je dogmatika za nravno bogoslovje. Ako je Leon XIII. sploh priporočil teologom proučevanje del sv. Tomaža Akv., je s tem tudi začrtal pravec, po katerem se naj razvija moralka. Nravna načela in navodila treba osvetliti in utrditi, s tem se zajezi mehanično obdelovanje nravoslovja, ki po vzgledu starih farizejev daje le zunanja pravila, na to, kar je znotraj, se pa premalo ozira.

Kakor pa moralka potrebuje dogmatične podlage, tako se z druge strani ne more iz nje izločiti kazuistika, ker sicer nima nravoslovje več realne vrednosti. Oni, ki so nezadovoljni z današnjo moralko, sami glasno tirjajo, da se je treba ozirati na današnje razmere. Kaj pa je to drugo, kakor kazuistika? Večnoveljavna načela krščanske vere se morajo uporabljati na časovne razmere.

Na Slovenskem je doslej g. Kosec skoro edini, ki je ta predmet zistematično obdeloval. Naj bi pridobil prihodnje več sodrugov! — »Voditelj« želi obdelovati nravoslovje v celem obsegu, ko bi le bilo delavcev. Nikar ne držimo rok križem, nravstvene razmere v našem ljudstvu glasno zahtevajo, da posvetimo praktično in teoretično tej stroki veliko pozornost. Statistika nam kaže strašne reči[1]. V listih in pri konferencah se naj pretresuje o vzrokih zločinov in o sredstvih zoper to. Naj bi zlasti dušni pastirji v svojih župnijah pozvedovali pri posameznih zločincih, kako so se vdeleževali sv. zakramentov in službe božje, ali so brali slabe časnike, ali so sploh znali brati, ali so bili udani alkoholu, ali so po svetu hodili, ali bili vedno v domačem kraju; kako bi se dalo v okom priti raznim zločinstvom itd. Ako se pozna vir bolezni, se tudi lažje najde lek. A tudi hudobnim nasprotnikom bi lahko zamašili usta, ko bi pokazali, da je vzrok zločinom — zanemarjanje krščanskih resnic in dolžnosti. Javno in zasebno življenje našega ljudstva podaje obilo snovi za konkretno kazuistiko.

Največ zločinom je iskati vzrok v pomanjkanju žive vere in verskega pouka pa — v pijančevanju[2]. Prvo izvira zlasti iz propadlih časnikov, zoper katere je delovati z dobrim tiskom. Veliko premalo se pa stori zoper alkoholizem, da, mnogim je protialkoholno gibanje

[1] Gl. Danica, št. 22, 23, l. 1902.

[2] Nek preiskovalni sodnik je nedavno izjavil, da se pri preiskovanju zaradi pobojev vedno ponavlja refrên: pijani smo bili!

— nezmisel. Čas je že, da bi si vsi k srcu vzeli besede apostolskega moža, škofa Eggerja: »Die Alkoholfrage ist eine ungeheuer wichtige Frage, und jeder Seelsorger hat die Pflicht, dieselbe zu studieren und ihr in der Seelsorge alle Aufmerksamkeit zuzuwenden« [1].

Tvarine in dela je torej dovolj, treba je le odpreti oči.

3. Historično bogoslovje.

Skupina »historično bogoslovje« obsega biblične vede in cerkveno zgodovino z raznimi panogami.

a) Sv. pismo.

Z ozirom na proučavanje sv. pisma so le preresnične besede sv. Hijeronima: »ignoratio Scripturarum est ignoratio Christi« [2]. Nasprotno pa isti sv. oče pravi: »Qui sacrarum Scripturarum testimoniis roboratus est, is est propugnaculum Ecclesiae« [3].

Marsikateri protestantski lajik osramoti katoliškega duhovnika, zakaj verni luterani vsak dan beró sv. pismo. Naj se nikdo ne izgovarja, da v brevirju itak čita vsak dan sv. pismo. Brevir je molitev in ne študij. Ako si določiš vsak dan gotov čas za čitanje sv. pisma in vsak dan prebereš le eno daljše ali dve krajši poglavji, boš v dveh letih prebral blizu celo sv. pismo.

Z znamenito okrožnico »Providentissimus Deus« z dne 18. nov. 1893 Leon XIII. živo priporoča »nobilissimum hoc sacrarum Scripturarum studium« vsem katoličanom, pred vsem pa duhovnikom, »ut illi potissimum, quos divina gratia in sacrum ordinem vocavit, maiorem in dies diligentiam industriamque iisdem legendis, meditandis, explanandis, quod aequissimum est, impendant«. Nekateri nadarjeni duhovniki pa bi se naj po dovršenih študijah celoma posvetili sv. pismu.

Vsled okrožnice papeževe se je vzbudilo živahno gibanje na bibličnem polju zlasti na Francoskem in Nemškem. Pri nas se je zadnja leta tudi marsikaj storilo, znamenite so »zgodbe sv. pisma« Mohorjeve družbe pa spisi dr. Sedeja in dr. Lésarja, vendar še mi v tem oziru daleč zaostajamo za Čehi in Hrvati. Zlasti dična Bosna na jugu kaže, koliko se da tudi v neugodnih razmerah storiti, kjer je navdušenost, požrtvovalnost, železna volja. Kot priloga »Vrhbosne« so izšli že vsi štirje evangeliji z lepo razlago iz peresa prevzv. nadškofa dr. Jos. Stadlerja, sedaj izhaja že Dejanje apostolsko. Mi Slovenci bomo sicer po letih imeli cele zgodbe sv. pisma, toda ta izdaja duhovniku ne bo veliko ustrezala, ker ne obsega celega sv. pisma. Naše bibli-

[1] Der Klerus und die Alkoholfrage. Str. 1.
[2] Prol. in Is. — [3] In Is. 44, 12.

ciste čaka še važno delo, da popravijo in izdajo že glede na jezik in nekatere stvari v razlagi zastarelo Allioli-Wolfovo izdajo. Nemcem je že prenovljenega Allioli-ja priredil jezuit Arndt. Pri tem bi naj sodelovale vse slovenske škofije. Ta izdaja bi naj bila kolikor moči priročna z najpotrebnejšimi razjasnili. Na Slovenskem je med lajiki dokaj razširjeno sv. pismo protestantskega bibličnega društva; pač je želeti da bi lajiki sv. pismo brali iz dobrega namena pa ne v svojo pogubo, kakor bi rekel sv. Peter, zatorej bi se naj tudi oskrbela primerna izdaja celega sv. pisma, ki bi jo lahko rabili tudi omikani lajiki.

Pred dvema letoma je nek duhovni sobrat izrekel uredništvu »Voditelja« željo, naj bi list prinašal razlago nedeljskih listov. To se nam ne zdi tako nujno, ker zato imamo že dobro knjigo od rajnega dr. Klofutarja. Če je pa ta knjiga morda pošla, naj se priredi nova izdaja ter, kar je potrebno, spopolni in popravi.

Pač pa si zelo želimo eksegetičnih člankov k posameznim tekstom, člankov, ki bi se ozirali na višjo eksegezo pa tudi na praktično porabo. Napačno je, ako se vsa eksegeza izgubi le v jezikoslovnem in arheološkem raziskovanju, notranja misel in visokost sv. teksta se pa zanemari ali se vrti le v zračnih višavah, na prakso pa se prav nič ne ozira; eksegeza ne sme biti »prearistokratska«.

Za poznavanje sv. pisma zelo važen pripomoček je grški jezik in pa orijentalni jeziki. Čehi že imajo v svojem jeziku arabsko in hebrejsko slovnico, Hrvatje tudi hebrejsko, pri nas kaj takega ni lahko pričakovati, ker nas je malo, in imamo še nujnejših potreb ter je orijentalnih slovnic dovolj na razpolago. Biblični jeziki so zelo važno sredstvo za uspešno proučavanje sv. pisma. Katoliški teolog se sicer sme varno opirati na Vulgato, katero je tridentinski koncil (sess. IV.) proglasil kot avtentično v javnih predavanjih, razpravah, pridigah in razlagah, vendar priporoča sam sv. oče Leon XIII. v omenjeni okrožnici, naj se ekseget ozira tudi na druge stare prevode, zlasti pa na izvirno besedilo. Med starimi prevodi bi se slovanski teologi naj ozirali zlasti na staroslovenski prevod in se zato tudi marljivo učili staroslovenščine.

Staroslovenski prevod sv. pisma in druge teologične spise staroslovenskega slovstva so doslej imeli v lasti skoro izključno le jezikoslovci, naj bi vendar enkrat vzeli stvar v roke tudi bogoslovci. Z veseljem moramo pozdravljati korak presvtl. škofa dr. Mahniča, ki je v svoji škofiji vpeljal staroslovensko akademijo. Podrugod ne bo lahko vpeljati staroslovenščine kot predmet, naj jo pa gojé z zasebno marljivostjo zlasti oni, ki se pečajo z bibličnimi vedami in z zgodovino cerkvenega slovstva.

Z intenzivnejšim proučavanjem sv. pisma bo mnogo pridobilo tudi naše cerkveno govorništvo, pospešilo se bo razumevanje brevirja in raznih liturgičnih opravil, zlasti sv. maše. Poznavanje sv. pisma daje izvrstne snovi za vsakdanje premišljevanje, odtod črpa duhovnik svojo teologično modrost in veliko resnice ima v sebi ljudski izraz, ki bogoslovne doktorje imenuje »doktorje sv. pisma«, zakaj sv. pismo je nekako vir in merilo teologične učenosti.

b) Cerkvena zgodovina.

Cerkvena zgodovina je ona stroka, po kateri bogoslovje najlažje pride v širje občinstvo. Dogmatičnih in eksegetičnih razprav ne bo lahko bral posvetnjak, a zgodovina mu tudi najtanjše niti bogoslovne vede in dogmatičnih bojev pred očmi razvija. Poleg naravoslovja je v dandanašnjem znanstvu zgodovina na prvem mestu, zato je tudi cerkvena zgodovina tem večje važnosti. Cerkvenemu zgodovinarju nudi dandanes historična veda sredstva, o katerih se prednikom še sanjalo ni. Zatorej je pa tudi sveta dolžnost katoliškega zgodovinarja, da cerkveno zgodovino povzdigne na vrhunec današnje zgodovinske vede.

Tudi to stroko je papež Leon XIII. močno pospešil ter velikodušno odprl neizmerne zaklade vatikanskega arhiva. Tesnosrčni ljudje so zmajevali z glavami, češ, nasprotniki bodo iz tega zopet kovali orožje zoper cerkev, a Leon XIII. jih je zavrnil, češ, cerkev se nima bati objektivne resnice. Zato lepo pravi, uporabljajoč besede Ciceronove: »Prima est historiae lex ne quid falsi dicere audeat: deinde ne quid veri non audeat; ne qua suspicio gratiae sit in scribendo, ne qua simultatis.«

Nekateri mislijo, da mora cerkveni zgodovinar opisovati same svetle strani. Nič bolj ne škoduje cerkvi in njeni vedi, kakor tako postopanje. Žal, da so pri nas ravno zelo neugodna tla pravi objektivni, kritični zgodovini. Nekateri povsod vidijo pohujšanje ali pomanjkanje spoštovanja do cerkve, če pisatelj vsega ne slika s samim zlatom; drugi pa v svoji liberalni propalosti in kratkovidnosti vsako stvarco izrabljajo v strankarske namene. Na učenjaškem shodu v Monakovem je jezuit p. Grisar prostodušno razvijal načela zgodovinske kritike, njegovo izvajanje je napravilo mogočen utisek na poslušalce; odličen katoliški rimski list »Civiltà Cattolica« je pohvalil govor, najvišja cerkvena oblast je izrazila svoje zadovoljstvo. A mi dvomimo, da bi na Slovenskem bil smel tako govoriti!

Modro pa pogumno mora vkljub temu naša cerkvena zgodovina preiskovati krščansko življenje prejšnjih časov. Zgodovina ne sme biti samo golo pripovedovanje, pusta kronika ali anali, ampak preiskovati

mora notranje vezi, vzroke in posledice dogodkov, ozirati se mora ne samo na zunanje obrise, ampak posegati globoko v posodo krščanskega življenja.

Cerkvena zgodovina podaje ostalim teologičnim vedam zelo važne pripomočke. Ona spopolnjuje apologetiko in ji je neobhodno potrebna. Dogmatika in moralka zajemajo iz nje važne dokaze. Saj sta za dogmatiko in moralko poglavitna vira sv. pismo in ustno izročilo, sv. očetje, cerkv. zbori, stari teologi itd., o vsem tem nas pa pouči le cerkvena zgodovina. Otto Willmann po pravici pravi, da je historični princip kažipot k pravemu idealizmu, zatorej mora katoliško bogoslovje vso skrb obračati na historično stroko, da v tem oziru ne ostane za nasprotniki.

Pri nas Slovencih je v občni cerkveni zgodovini rajni dr. Ivan Križanič skoro osamljen, tudi krajših spisov iz občne cerkvene zgodovine ni veliko. Mnogo je zgodovinskih vprašanj, ki zasegajo v občno cerkveno zgodovino, a se tičejo tudi naše domovine. V tej smeri je znamenit kažipot našim cerkvenim zgodovinarjem delo prevzvišenega lavantinskega knezoškofa o sv. Viktorinu, ptujskem škofu.

Pred vsem pa moramo preiskovati cerkveno zgodovino svoje domovine. Rajni Benkovič je imel v tem oziru lep načrt. Šele na podlagi mnogih podrobnih raziskovanj bo mogoče pisati kdaj splošno zgodovino katoliške cerkve na Slovenskem. A tudi pisatelj lokalne cerkv. zgodovine mora imeti temeljito občezgodovinsko izobrazbo, ker le potem more prav ocenjevati in umevati posamezne dogodke, ki so se vršili v ožjem okviru.

Sramota bi bila, če bi nam tujci morali preiskovati našo zgodovino. V Rimu so zastopani skoro vsi narodi in preiskujejo svetno ali cerkveno zgodovino svoje domačije in drugih krajev. Nemci iz Pruskega n. pr. preiskujejo zgodovino jugoslovanskih škofij, kje smo pa mi? Treba je najprej zbrati in priobčiti še neobjavljeno arhivalno gradivo. »Muzejsko Izvestje« pa »Zgod. zbornik« sta že v tem marsikaj storila, za lavant. škofijo je začel »Voditelj« priobčevati arhivalne izpiske, žal, da je z malo a častno izjemo zadel s svojim pozivom na gluha ušesa. Važnosti zgodovinskih študij o domačem kraju se še vse premalo zavedamo.

Posebno važna je še zgodovina umetnosti pa krščc. arheologija. V ljubljanski škofiji je v tem oziru zaslužno društvo za krščansko umetnost in mil. g. gen. vikarij J. Flis je Slovencem že pred leti podaril znamenito knjigo »Stavbinski slogi«. V lavantinski škofiji se je na drugi sinodi sklenilo ustanoviti muzej. Začetek je storjen, seme je zasejano, naj le vzklije in raste. Pred vsem se mora na Štajerskem čim prej ustanoviti nekako zgodovinsko društvo, ki bo gojilo svetno in

cerkveno zgodovino, arheologijo in kršč. umetnost. V krščanski arheologiji drugod tekmujejo lajiki in duhovniki, pri Slovencih je pač na Kranjskem dokaj razvita svetna arheologija, a o krščanski arheologiji nimamo skoro nič. Naši sosedje Hrvati imajo že svetovnoznane veščake v kršč. arheologiji, morda bo sčasoma tudi pri nas boljše.

Zelo važna panoga cerkv. zgodovine je patristika. Kolika modrost, visokost in lepota je pohranjena v spisih sv. očetov, a koliko jih je, ki jih poznajo! Proučevanje jedrnatih spisov sv. očetov je najboljši pripomoček, da se teologično znanstvo varuje plitvosti in površnosti, da se obogati in povzdigne.

Pri nas na Avstrijskem sploh se še teologi premalo pečajo s to stroko. Za Avstrijce ni laskavo spričevalo, da niso mogli dobiti teologa, ki bi bil sodeloval pri veliki izdaji cerkvenih pisateljev, ki jo izdaje dunajska akademija znanosti.

V bogoslovnih zavodih naj bi se ne učila samo patrologija, marveč naj bi se tudi čitali sv. očetje, vsaj toliko, da učenci dobijo navodilo in spoznajo, kakšno bogatstvo in lepota se skriva v spisih sv. očetov. Tako bo ta ali oni dobil veselje do njih in bo morda prevedel na slovenski ta ali oni spis ali spisal sicer kako patristično študijo.

S tem se lahko peča tudi duhovnik na osamljeni župniji, ki nima na razpolago velike knjižnice. Za majhen denar lahko dobi sv. očete v Hurterjevi izdaji, ali si pa izposodi iz deželne knjižnice izdajo dunajske akademije in brez velikih knjižnih aparatov lahko sestavi kako monografijo.

Koliko krasnih vzgledov in visokih misli podaje cerkvena zgodovina in patristika pridigarjem! Tu naj zajema cerkveni govornik vzglede, ne pa da z izmišljenimi čudnimi dogodki kratkočasi morda lahkoverno ženstvo, odbija pa razsodnejše ljudi.

Ozrimo se še kratko na

4. Praktično bogoslovje.

t. j. dušno pastirstvo in cerkveno pravo. Praktično dušno pastirstvo je še v našem slovstvu najbolj zastopano, zlasti če sem štejemo tudi katekizme in molitvenike. Ta del našega bogoslovnega slovstva so pač pospeševale vsakdanje potrebe, kakor tudi to, da se v Ljubljani in v Mariboru pastirstvo predava v slovenščini. Naši duhovni pastirji imajo v Zupančičevem pastirstvu dobro priročno knjigo, v uradovanju jim dobro služi Počev »Duhovski poslovnik«, zlasti v 2. izdaji. Zlata vredna je tudi knjiga dr. W. Cramerja »Apostolski dušni pastir«, ki je izšla po naročilu mil. kneza in škofa ljubljanskega.

Večja pozornost se bode morala obračati v dušnem pastirstvu na socijalno vprašanje, v kolikor spada v delokrog dušnega pastirja. Pri

konferencah in posameznih spisih se naj pretresujejo dalje vprašanja o raznih družbah; z ustanavljanjem družeb in bratovščin se tu in tam stori preveč, drugod pa premalo. Posebno aktualno vprašanje je, kako možki spol pridobiti za redno obiskovanje službe božje in prejemanje sv. zakramentov. Onemu škodljivemu zistemu v dušnem pastirstvu, ki ga Nemec imenuje »das Bettschwestertum« mora biti enkrat konec.

Poleg molitvenikov je menda homiletika v našem bogoslovnem slovstvu najbolj obsežna. V »Slov. Prijatelju«, »Duh. Pastirju« i. dr. je nakopičeno ogromno gradiva, imamo pa tudi velikih govornikov, ki se sicer ne morejo primerjati Bossuetu ali Lacordaire-u, a za Nemci v tem oziru ne zaostajamo. Žal, da to velja le o nekaterih proizvodih, sicer je pa le preresnična sodba v Glaserjevi zgodovini o naši homiletiki: »Izvirnega je le malo ... Večina govorov je poslovenjena iz nemških, latinskih, laških in francoskih del«[1]. Vsled tega jih je tudi le malo posnemalo Slomšeka, ki je natančno poznaval nrav slovenskega ljudstva in znal verske nauke mojstersko obrniti na dejanske razmere slovenskega ljudstva; mnogi so spravljali na slovenska tla tuje govore, ki so vzrastli na čisto drugačnem zemljišču.

Govorniških talentov nam gotovo ne manjka, samo da so skriti. Marsikomu je pa ravno njegov govorniški dar v škodo, ker si preveč upa, postane drzen, se skrbno ne pripravlja in ne uri. Če pa človek ne napreduje, nazaduje; tak govornik se v idejah ponavlja, vsebina in oblika njegovih govorov pade sčasoma na niveau vsakdanjosti.

Intenzivnejša gojitev eksegeze, dogmatike, patristike in zraven retorike bo brezdvomno povzdignila tudi našo homiletiko. Naš homiletični list »Duhovni Pastir« se naj gmotno — z obilnim naročevanjem — in duševno — z dobrimi proizvodi — podpira. Izdajati pridige v posebnih izdajah je pri nas težavno, zato je pa homiletičen list tem večjega pomena za razvoj našega cerkv. govorništva.

V lavantinski škofiji je duhovščina pri dekanijskih zborih izrekla željo, naj bi govorniki gošče izdajali svoje govore. V zmislu tega predloga je dal najlepši vzgled prevzv. lavantinski vladika sam z izdajo svojih izvrstnih govorov; le škoda, da niso po knjigotrštvu pristopni tudi izvenlavantinskim duhovnikom. »Vzgledi vlečejo«, pravi pregovor, naj torej tudi omenjeni sklep in vzgled pripomore v povzdigo in napredek slovenske homiletike.

---

[1] Zato se je že večkrat zgodilo, da sta dva pridigarja trčila z govori skupaj, ko se je eden pripravljal po »Duh. Past.« ali »Prijatelju«, drugi pa po nemškem pisatelju. Znanstvena metoda in literarna poštenost zahteva, da se navede vir, če že spis ni izviren, sicer je — plagijat.

Eno najvažnejših opravil dušno-pastirskega delovanja je katehetika. Odkar je vpeljan novi katekizem, smo dobili Slovenci dvojno obširno razlago, eno za šolo od rajn. dr. Križaniča, drugo za cerkev od g. A. Veternika. Tudi poprej smo imeli že marsikaj v katehetiki. A tudi tu še čaka veliko dela.

Večkrat se je že izrazila želja po katehetičnem shodu, bodisi za vse Slovence ali vsaj za posamezne škofije. Doslej še ga vendar nismo imeli. Shodi so pač dandanes v modi, imajo pa tudi res mnogo dobrega. A s katehetičnim shodom za vse Slovence je težava, ker smo raztreseni v različne dežele in so tudi naše razmere tako zelo različne. Po našem mnenju bi se splošni slovenski katehetični shod dal nekoliko nadomestiti z dekanijskimi katehetičnimi shodi; tu bi se lahko stavila na dnevni red bolj konkretna vprašanja in ložje doseglo enotno delovanje, kakor če se zberejo ljudje od vseh vetrov, kjer so razmere čisto različne. Sklepi teh shodov — seveda z dovoljenjem višje cerkvene oblasti — bi se potem objavili.

Strokovnega katehetičnega lista še Slovenci tudi nimamo. Izrazila se je že želja, naj se tak list ustanovi, ali naj bo hrvaški list »Kršćanska škola« tudi glasilo slovenskih katehetov, dokler nimamo svojega lista.

Po našem mnenju še za tak list ni sila, zakaj »Slovenski Učitelj« je že večkrat izjavil, da sprejme tudi članke, ki zasegajo v katehetiko, in »Voditelj« ima že od svojega začetka namen, gojiti v praktičnem delu tudi katehetiko. Ta dva lista že lahko izvršujeta nalogo katehetičnega glasila, tem bolj, ker pisatelji ne delajo nič prevelike sile. V lavantinski škofiji se je l. 1899 pri raznih dekanijskih shodih sprejela resolucija: »Folium »Voditelj« offerat etiam plura, quae catechetis prodesse possunt« [1].

Lepa želja, katero bi »Voditelj« iz srca rad izpolnil, ko bi mogel čudeže delati! Ravno za »dušno pastirstvo« gre uredništvu najbolj tesno, ker ne dobiva dovolj spisov od tistih, ki so »in aurea praxi«. Zlasti v katehetični stroki je g. Kržič skoro edini sodelovalec. Njegovo razlaganje bibličnih zgodeb obsega veliko izborne tvarine, katero si katehet lahko izbere, kakor mu pač čas pripušča, za višje razrede, a tudi v cerkvi pri pridigah in kršč. nauku se lahko te razlage dobro uporabijo.

Ko bi kdo izmed tistih gospodov, ki so zgoraj omenjeno resolucijo predlagali in zanjo glasovali, poslal »Voditelju« katehetičen spis,

[1] Kirchliches Verordnungsblatt für die Lav. Diöcese«. 1900. I. pag. 2. cap. V. n. 26.

bi seveda uspeh bil večji, kakor s samo resolucijo, kateri še predlagatelji sami niso dali življenja.

Gg. katehete torej nujno prosimo, naj pošiljajo listu svoje spise, nasvete ali vsaj vprašanja. Zlasti se pa mora vzgojeslovje prav skrbno obdelovati, saj je znano očitanje nasprotnikov, da katehet o pedagogiki nič ne ve. Poprimimo se torej z vso vnemo tega velevažnega predmeta, od katerega je v veliki meri odvisna bodočnost in večnost mladine.

Ko že govorimo o pastirni, ne smemo prezreti liturgike. Tudi ta predmet se je že obdeloval v slovenskem jeziku, seveda bolj za ljudstvo. Znanstveno je pa Slovenec obdelal liturgiko za širji svet v latinskem jeziku. Mislimo »Enchiridion liturgicum« g. kanonika Erkerja. Knjiga je bila v literarnih krogih prijazno sprejeta.

A tudi v slovenskem jeziku bi se naj ta važen predmet bolj obdeloval. Liturgika se pa ne sme spremeniti v pusto in mehanično rubricistiko, ampak je treba gledati pred vsem na duha, ki preveva liturgične obrede, na vzvišene resnice, ki dobivajo v liturgiji svoj čuten izraz, na estetično, dogmatično in mistično stran cerkv. obredov. Ako se bo v tej smeri gojila liturgika, se bode povzdignilo razumevanje in spoštovanje do sv. obredov pri duhovnikih, ki bodo tudi ljudstvu lažje razlagali pomen cerkv. obredov.

Še kratek pogled na ono čudovito zgradbo, ki jo je rimska pravna modrost pozidala na temelju krščanske dogmatike in moralke, na cerkveno pravo.

Na slovenski zemlji (sedaj seveda že zdavna potujčeni) je nekdaj v dominikanskem samostanu v Brežah (Friesach) učil cerkveno pravo eden največjih kanonistov Rajmund de Pennafort, ki si je ondi vzgojil slavnega učenca Ulrika, prošta Velikovškega. Naj bi tedaj tudi v prihodnje imeli Slovenci veščih kanonistov in v slovstvu se naj vsporedno s svetnim pravom goji tudi cerkveno pravo. Poleg splošnega cerkvenega prava opozarjamo zlasti na naše dijecezansko pravo. Tu čaka slovenske kanoniste ogromno dela, ker smo razdeljeni v različne škofije in cerkvene pokrajine. Koliko dela bi dalo že samo vprašanje o patronatih v naših škofijah!

Kanonično pravo zahteva tem večjo pozornost, ker dandanes tudi državno zakonodajstvo posega v cerkvene zadeve in se torej mora tudi vpoštevati. Neznanje cerkvenega prava je usodno za mišljenje duhovnikovo, ker ne ve, kaj cerkev naroča, neznanje državnega prava v cerkvenih zadevah pa lahko prinese neljubnih sitnob v praksi.

Za uspešno obdelovanje cerkv. prava je neobhodno potrebno, da se v bogoslovnih učiliščih loči od cerkvene zgodovine in za oba predmeta ustanovijo posebne stolice. Zakaj ta dva predmeta imata vsak

za sebe tako ogromno polje, da je le na škodo obema, ako ju mora isti profesor obdelovati. Po razdelitvi bi se cerkvenemu pravu lahko pridejal pouk o uradnem poslovanju, cerkveni zgodovini pa krščanska arheologija, oziroma zgodovina umetnosti.

S tem smo si površno ogledali celokupno bogoslovno vedo in kratko označili, kakšno delo še čaka v tej ali oni stroki pri nas. A da se načrt kolikor toliko izpelje, ozreti nam se je tudi na nekatere ovire, ki so pri nas na potu uspešnemu napredku bogoslovne vede in omeniti pripomočke, s katerimi bi se delo olajšalo in dosegel večji uspeh.

(Konec prihodnjič.)

Arhivalni izpiski za zgodovino lav. škofije.

Vizitacija v Št. Ilju pod Turjakom l. 1744., kakor jo je popisal takratni župnik Janez Feliks Kapus na praznem listu župnega urbarja:

Visitatio Anno 1744.

Fuit prima Aug. una Sabathi â Celsissimo ac Rdmo Principe ac D. D. Ernesto ab Attembs[1] et Rdmo D. D. Carolo Peer Vic. Grli.

Pridie huius debuerunt exmitti in Gradisch (abhinc enim huc descendit) duo Currus pro rebus transvehendis, item 12 aequi epiphiati pro Rdmo scilicet D. Vic. Grli, 2. aulicis Capellanis, Notario, Secretario, Coeterisque famulis, quos conducere incubuit Syndicis Eāe Matricis. Celsissimus habuit 3 proprios aequos, et Comes de Barbo Canon: Labac: unum. Divertens ab Arce Gradisch in via Consecravit Eām S. Bartholomaei[2].

Ibidem retardatus media 12. merid: Concessit primo ad Eām Matricem visitandam, qua finita et Sacro persoluto incepit Confirmatio duravitque usque horram 5. pomerid: Confirmati sunt 1190 eorum, tandem ad prandium concessit, quo finito excepit Syndicos et querulantes, â quibus sequentes querelae productae sunt.

Primo Circa extra ordinariam robotham praestandam ex aedificandis vel reparandis aedibus Parochialibus!

---

[1] Ljubljanski knezoškof. Št. Ilj je namreč spadal pod ljubljansko škofijo.

[2] To cerkev, ki je stala sredi šmartinske, takrat pod goriško nadškofijo spadajoče nadžupnije, a bila podružnica št. iljska, je vlada zaprla koncem 18. stoletja. Orodje in paramente so prodali še le l. 1833. dolički občini, cerkev pa kmetu Turnerju, ki jo je podrl. Stala je blizu p. d. Telečnika med Št. Martinom in Št. Iljem.

Et Rsūm est, Subditos tum Parochiales, qm Eārum teneri semper concurrere ad robotham praestandam aedibus Paroch: necessario reparandis vel aedificandis, manu, curru et iumentis. qm im mihi praestiterunt anno 1743 in reparandis stabulis equorum et boum.

2do querulati sunt Circa panes in caedendis lignis robothae subministrandis utpote nimium exiguos.

Rsum est: Parochum non teneri dare maiores panes subditis in cedendis lignis, qm ipse aquirat in Collecturam pro Priklat[1], hinc ipsi rustici id est Subditi etiamnum subministrant panes in lignatione alias pro Priklat dari solitos.

3io. in hac visitatone desnatum est Ordinarium stipendium Sacrorum scilicet 12. dico duodecim Crucigeri.

4to. fuit a Syndicis quaesitum, nnatim à Thoma Pezheunig Syndico S. Leonardi pridem aedituo Matricis Eae S. Aegidii: Num scilicet Eae habentes Subditos etiamnum Parochialibus incorporatos teneantur contribuere, Quod alias Domini fundorum ex proprio marsupio, uti dici solet, Provinciae praestare obligentur?

Et Rsum est, quod ita! Subditi enim Eārum incorporati sunt Parocho in emulumentum, non detrimentum, Robotha á Parocho ab illis praestari solita, ē data, ratione Dominii, et praefecturae, et Steurae, Cuius persolvendae in Provinciam onus satis magnum incumbit Parocho. *J. Munda.*

II.

Dušno pastirstvo.

A. Pastirsko vodstvo.

Poslovni red za cerkovnike. Z nerednimi in nezvestimi cerkovniki ima marsikateri dušni pastir velike sitnobe in križe. Dobro bi bilo, ko bi se pri vsprejemu sklenila ž njim natančna pogodba in se mu vročil natančen popis njegovega delokroga. Da se mu predoči važnost njegove službe, je dobro, da ga župnik vpričo cerkv. ključarjev zaprisеže in mu slovesno izroči ključe do hiše božje. Tukaj podajemo poslovni red, kakor ga je določil škof rottenburški za svojo škofijo. Z ozirom na lokalne razmere se lahko kaj spremeni ali dostavi. Dotični red se glasi[2]:

[1] Takoimenovani starejši kmetje so pisani zrnski bernji prikladali po dva sira, dve klobasi, ter eden hleb pšeničnega in eden rženega kruha.

[2] Archiv für kathol. Kirchenrecht 1902. K 1. str. 118–125.

§ 1.

Za cerkovniško službo se naj izbirajo le možje neomadeževanega življenja in cerkvenega mišljenja, ki imajo gorečnost za Boga in njegovo hišo in imajo tudi za to službo potrebno znanje in spretnost, ki ljubijo red in snago, ki s pogostim sprejemanjem sv. zakramentov ter z lepim vedenjem dajejo vernikom dober vzgled. Naj bodo tudi brez posebnih telesnih hib.

Tudi se ne smejo pečati z opravilom, ki bi se ne strinjalo ž njihovo službo ali bi jih prečilo pri vsakdanji cerkveni službi. Če je s cerkovnikovo službo združeno stanovanje, ga ne sme ne celoma ne deloma dati v najem brez dovoljenja župnikovega.

§ 2.

Novega cerkovnika župnik uvede v službo in ga zaveže v navzočnosti dveh prič (von 2 Mitgliedern des Kirchenstiftungsrates — pri nas cerkvena ključarja). Opozori se na ta službeni red, naznani se mu nakazana plača, pouči se o svoji službi in se mu izroči zapisek vseh predmetov, ki so izročeni njegovi skrbi (prepis inventarja) in za katere je poslej odgovoren. Potem se s podajo roke obveže k vestnemu izpolnjevanju svoje službe po tem-le obrazcu:

»Jaz N. N. obljubim pred vsemogočnim in vsevednim Bogom, da bom kot cerkovnik cerkve (kapele) v N. svojim duhovnim predstojnikom pokoren v vsem, kar se tiče moje službe, da bom meni izročene cerkvene reči zvesto hranil in vse svoje dolžnosti po najboljši vednosti in vesti natančno izpolnjeval.«

O dani obljubi kakor tudi o izročitvi službenega navodila in inventarja se spiše zapisnik, ki ga podpišejo cerkovnik, župnik in obe priči.

§ 3.

1. Cerkovnik je dolžan župniku kot svojemu neposrednemu predstojniku pokorščino v vseh zadevah svoje službe, in vsem duhovnikom dolžno spoštovanje. Morebitne opomine in ukore župnikove mora sprejeti voljno in pokorno brez ugovarjanja.

Proti župljanom naj bode prijazen in uljuden. O uradnih rečeh mora molčati. Po svoji službi je obvezan, župnikove ukaze in naročila zastran službe božje in dušeskrbja točno sporočiti drugim duhovnikom ali vernikom.

2. Neposredna nadzorovalna oblast cerkovnika v njegovi službi je cerkveno predstojništvo (Kirchenstiftungsrat), ki ima pravico dajati opomine, svarilo, ukore, naložiti mu globo do 12 mark ali dva dni zapora[1] ter mu začasno odpovedati službo[2]. Cerkveno predstojništvo ima tudi pra-

[1] To je mogoče le na Nemškem, kjer cerkvenemu predstojništvu to priznava državna postava. (Pfarrgemeindegesetz v. 14. Juni 1887, Art. 18.) Potrebno pomoč daje pri nas deželna vlada pri odslovljenju. Poč, Poslovnik, str. 235. 2. izdaja.

[2] Imenovanje cerkovnika pristoja na Avstrijskem župniku vsled čl. 15. temelj. drž. zak., razven, če ga plačujejo župljani, ki so si imenovanje pri ustanovitvi izrecno izgovorili. (Aichner, Compendium, § 128. n. 9.) Gledé imenovanja določuje za lav. škofijo 3. sinoda: »Munera vacantia aedituorum, organoedorum et funerariorum praepositi ecclesiastici, siclicet parochus cum vitricis suis seu administratoribus laicis

vico, v kolikor ne nasprotuje pravica koga tretjega, odpustiti cerkovnika iz službe zaradi nesposobnosti za službo, zaradi zanemarjenja dolžnosti, slabega življenja ali kažnjivih dejanj. Pogodbene obljube v slučaju nesposobnosti za službo se vendar ne smejo prekršiti.

3. Ako se cerkovnik vsled naredb župnikovih ali sklepa cerkvenega predstojništva čuti oškodovanega v svojih pravicah, mu je prosto pritožiti se potom dekanijskega urada na ordinarijat (proti naloženi kazni ali odpustitvi se v dveh tednih lahko pritoži na okrožno vlado [Kreisregierung], kateri tudi pristoja, izvršiti kazen, ako se kažnjenec prostovoljno ne podvrže.)

§ 4.

Cerkovnik sprejme pri nastopu službe od župnika ključe od cerkve in zakristije, katerih brez župnikovega dovoljenja ne sme izročiti komu drugemu. Zjutraj, ko zvoni jutrnico, odpre cerkev in zvečer po »večni luči« zapre, ko je pregledal prej vse znotranje prostore. Paziti mora tudi, da v cerkvi hudobneži kaj ne poškodujejo, ukradejo ali onesnažijo. Upitja in drugega nespodobnega vedenja ne sme trpeti v posvečenih prostorih.

§ 5.

Cerkovnik oskrbuje zvonjenje k javni službi božji in k drugim cerkvenim opravilom, kakor tudi vsakdanji trikratni angelski pozdrav. Njegova dolžnost je tudi zvoniti ob času občne žalosti, kakor ob smrti papeža, škofa, cerkv. patrona (pri nas tudi cesarja). Istotako mora oskrbovati zvonjenje, ki ga zahteva po postavi in krajevni navadi občina. Znesek, ki ga morebiti odrajta občina za to opravilo, pripada cerkveni upravi, ki se mora pri določevanju cerkovnikove plače ozirati na plačilo za taka opravila.

Zvoniti se mora na pravi način, da zvonovi bijejo polnoglasno na obojno plat in se ne poškodujejo. Zvonovi se morajo tudi včasih očistiti nesnage in zvonilo (Läutwerk) po potrebi z oljem namazati.

Istotako mora imeti cerkovnik na skrbi cerkveno uro.

§ 6.

Cerkovnik naj skrbno na to pazi, da večna luč pred tabernakljem nikdar ne ugasne, mora pravočasno obnoviti sten in priliti olje in od časa do časa očistiti svetilnico. Pravočasno mora tudi na oltarske svečnike nastaviti nove sveče; vosek, ki kaplja od sveč in ostanke sveč naj hrani, da se lahko porabijo.

Ako se v temi spoveduje, naj oskrbi luči pri spovednicah.

---

bonorum ecclesiasticorum libere eligunt, sed ad validitatem electionis approbatio Consistorii princ. episc. accedere debet.« (Actiones et constitutiones, pg. 533.) Glede odpustitve pa določa »Schluss-Protokoll za l. 1870: »Kein Kirchendiener darf eigenmächtig von seinem Dienste entfernt werden. Die Pfarr-Kirchenvorstehung hat die Gründe, aus welchen die Dienstentsetzung geschehen soll, durch das betreffende fb. Decanalamt dem fb. Ordinariate einzuberichten.« — V ljubljanski škofiji ne potrebuje ne imenovanje ne odpustitev cerkovnika itd. odobrenja kn. šk. ordinarijata.

§ 7.

Cerkovnik mora po cerkvenih predpisih, oziroma po naročilu župnikovem pripraviti vse, kar je potrebno za službo božjo, pri delitvi sv. zakramentov, pri cerkvenih blagoslovilih in posvetitvah, procesijah, sprevidenju bolenikov, pogrebih itd. in službojočemu duhovniku spoštljivo streči. Pri teh cerkvenih opravilih naj ima, če mogoče, talar in pri slovesni službi božji še tudi korok, katera mu oskrbi cerkveno predstojništvo.

Da cerkovnik spozna cerkvene predpise in jih natanko izpolnjuje, naj mu župnik kupi »obrednik za katoliške cerkovnike« na cerkveni račun. Pri tem še ga mora opomniti posebno na sledeče:

a) Skrbi naj, da je v posodi za umivanje rok v zakristiji zmiraj čista voda in vsaki teden nova obrisača. Vodo pri tabernaklju naj od časa do časa vliva v sakrarij in nalije sveže. Oskrbeti mora vodo za blagoslavljanje vode in isto potem naliti v posamezne škropilnike. Staro blagoslovljeno vodo naj zanese na pokopališče ali pa v sakrarij. Posebno mora blagoslovljeno vodo iz kropilnikov takoj odstraniti, ako je postala kalna ali umazana.

b) Pripraviti mora oltar za službo božjo, odgrniti pregrinjalo, obrisati prah in pripraviti pult.

Sveče (dve za tiho, štiri za peto mašo, najmanj šest pa, ako je izpostavljeno Najsvetejše) naj nažiga odstrani, da vosek ne kaplja na oltar; začne pa zažigati od tabernaklja najprej na evangelijski in potem na epistolski strani.

c) Pripraviti mora potrebno obleko, posodo, perilo in oblačiti duhovnika. Ne sme pa prijemati keliha, patene, ciborija, monštrance, piksíde z golo roko, poslužuje se naj pri tem bele rutice. Cerkovnik ne sme pripravljati keliha za sv. mašo, ampak le duhovnik sam, ki hoče maševati ali pa drugi duhovnik. Tudi ne sme nositi keliha na oltar ali od oltarja. Tudi tabernaklja, kjer je Najsvetejše, ne sme cerkovnik odpirati ali zapirati, ker sme to le edino duhovnik. Vedeti pa mora, kje se hrani ključ od tabernaklja, posebno za ta slučaj, ako bi šel na spoved kak tuj duhovnik.

d) Vrčke za vino in vodo mora napolniti, hostije in mašno vino imeti zaklenjene in v čistih posodah.

e) Oskrbovati mora oglje za kadilnico. Kadar ognja ne potrebuje, naj ga vzame takoj vun, da se kadilnica ne poškoduje.

f) Ako strežnika ni, streže cerkovnik. Zato mora biti zmiraj med službo božjo v zakristiji, pripravljen za postrežbo.

g) Vse, kar je potrebno za sprevidenje bolnikov: burza, purifikatorij, obrednik, svetilnica, ključ od shrambe za sv. olje, mora zmiraj imeti na določenem mestu pripravljeno.

h) Po dokončani službi božji pokrije oltar s pogrinjalom, ugasne sveče, pogasi oglje v kadilnici, zapre sv. posode, spravi mašno obleko skrbno v omare ter zaklene zakristijo.

§ 8.

Dolžnost cerkovnikova je, da skrbi za snažnost hiše božje, kakor tudi za olepšanje cerkve ob posebnih svečanostih ter istotako za pospravljanje lepotičja iz oltarjev. Lepšati oltarjev, oziroma pospravljati lepotičja pa ne

sme takoj po službi božji, ampak nekoliko počakati, da ne moti vernikov v pobožnosti.

Najmanj enkrat v tednu, v soboto, oziroma na predvečer praznikov mora dobro pomesti ves tlak v cerkvi, tla med klopmi, kor, žagrad itd. Pri tem pometanju se naj varuje polovičnega dela, ki vzdiguje le prah, ki se posede na oltarje, podobe in stranske stene in jih oškoduje. Vrata in okna naj ima odprta in po tleh naj potrosi mokro žaganje. Po pometanju naj obriše oltarje, prižnico, spovednice in klopi. Jako pazljivo in rahlo naj čisti podobe, kipe in okraske, kadar naroči župnik, ako ni zato postavljena druga pripravna oseba. Okna in stene naj z dolgim ometihom vsak mesec očisti prahu in pajčevine. Dvakrat v letu, spomladi in v jeseni pa mora cerkovnik celo cerkev temeljito osnažiti.

V spomladi in po letu mora pri suhem toplem vremenu cerkev, žagrad in omare za cerkveno obleko prezračiti in če mogoče, tudi cerkveno obleko enkrat na prostem pod nadzorstvom župnikovim v kakem senčnatem kraju razgrniti. Mašne vrčke mora po vsaki rabi s snažno rutico obrisati ter obesiti na lesen klin, da se scedijo; vsak mesec pa jih naj popolnoma očisti.

Medene svečnike, posodo za blagoslovljeno vodo, večno luč, kadilnico in ladjico, svetilke za sprevidenje in procesije, zvončke in drugo kovinsko posodje naj skrbno osnaži tako, da se sveti, najmanj dvakrat v letu natanko po določilu župnikovem.

Tudi krstni kamen naj osnaži dvakrat in sicer pred blagoslavljanjem krstne vode ob Veliki noči in ob Binkoštih ter naj staro krstno vodo vlije v sakrarij.

Ravno tako naj ima cerkovnik cerkveno obleko in perilo snažno in čedno. Po določilu župnikovem naj menjuje svojedobno oltarne prte, humeralije, albe, koroke, srajce za ministrante, obhajilne prte, obrisače in lavabo-prtiče, ter si jih natanko zaznamuje, kadar jih da prat. Umazane korporalije, pale in purifikatorije naj prinese duhovniku, da jih namoči in ožme; to vodo pa naj vlije v sakrarij. Preproge in draperije naj po porabi razobesi v senci na zrak, ter jih naj otepe, izkrtači in lepo spravljene shrani na določenem kraju.

Ako se kaj poškoduje na cerkveni opravi ali obleki ali pa česar zmanjka, naj takoj naznani župniku. Tako tudi naj cerkvenemu predstojništvu naznani, ako zapazi kako škodo na cerkvenih poslopjih, da se popravi. Sam pa naj poslopja skrbno varuje proti vremenskim nezgodam, da vestno in dobro zapira cerkvena okna in strešna okenca. Po zimi naj zmeta sneg iz podstrešja, da ne postane zidovje mokrotno.

Dolžnost cerkovnikova je tudi, da snaži prostor in pota okoli cerkve ter da po zimi odmeta sneg in dela gaz do cerkve.

Snažila, oglje za kadilnico, olje, mazanje vrat, ključavnic, ure in zvonov, vezi, bombaž in druge take majhne potrebščine kupuje cerkveno predstojništvo ali pa da cerkovniku zato letno pogojeno svoto.

§ 9.

Cerkovnik nadzoruje strežnike, katere izbere in za službo priuči župnik. Skrbi, da pridejo v cerkev snažni, se dostojno vedejo ter se vobče v cerkvi, žagradu in v zvoniku mirno, spoštljivo obnašajo. Neubogljive naj naznani župniku.

§ 10.

Če je cerkovnik zadržan pri kakem cerkvenem opravilu, si mora dobiti primernega namestovalca, katerega mora prej župniku naznaniti. Ako hoče za en dan ali dalj oditi od doma, mora poprej dobiti dovoljenje od župnika.

§ 11.

Ako cerkveno predstojništvo po krajevnih razmerah naloži poleg tukaj navedenih opravil še druga v službi cerkve ali cerkvenega premoženja, mora tudi ta vestno opraviti, bodisi da mu se plačujejo s stalno plačo, ali pa, če so izvenredna, dá posebna odškodnina. Tudi ima cerkveno predstojništvo pravico, nekatera opravila n. pr. navijanje cerkvene ure, umivanje cerkve, zapiranje in odpiranje sv. groba izročiti drugim za to pripravnim osebam.

§ 12.

Pravica do cerkovniške plače se začne z dnem nastopa službe. Odpoved se mora od obeh strani naznaniti šest tednov prej in sicer vedno tako, da se konča s koledarskim četrtletjem.

Predvelikonočno izpraševanje. V lavantinski škofiji je bilo vpeljano predvelikonočno izpraševanje za vladanja škofa Leopolda II. Maksimilijana (1800—1822). Slavni Slomšek je dne 2. januvarija 1847 zopet zaukazal: »Predvelikonočno izpraševanje (Antepaschal-Examen), v lavantintinski škofiji uvedeno z ord. odlokom z dne 27. svečana 1811, št. 135, imajo izvrševati vsi dušni pastirji z modro gorečnostjo in vestno natančnostjo po dosedanji šegi, po stanovskih in spolnih oddelkih, kmalu po Božiču ali kakor tirja število duš in druge na to se oziraječe krajevne razmere. Le starim in drugače slabotnim ljudem, kakor tudi odličnejšim osebam, ki so versko dobro poučeni, se smejo spovedni listki domu poslati in se jim izpraševanje prizanesti. Pri tovarnah in večjih delavnicah z mnogoštevilnim osobjem, se mora dušni pastir pogovoriti s predstojništvom in določiti poseben dan za predvelikonočno izpraševanje. Če je pa treba, naj prosi, da vsaj v dotičnem zavodu ob primernem času izprašuje krščanski nauk.

Pri tem velikonočnem izpraševanju je treba gledati na zadostno znanje temeljnih resnic naše sv. vere, posebno pa zakramentov sv. pokore in presv. Rešnj. Telesa, z modro, ljubeznivo strogostjo. Z izpraševanjem je dobro vedno zvezati kratek pouk. O znanju vsakega za spoved sposobnega se ima vsako leto natančno vpisati v »Zapisnik duš«, ki je vpeljan z ord. odlokom od dne 1. julija 1807 štv. 1252. Nanj se bo oziralo tudi pri kanoničnih škofovih in dekanijskih vizitacijah. Kdor ne pokaže spovednega listka, se ne sme pripustiti k velikonočni spovedi; in če se hoče spovedati iz pobožnosti, naj se mu ne da listek o opravljenem velikonočnem obhajilu.

Hišne, družinske in tovarniške predstojnike je treba prijazno navajati, da po preteku velikonočnega časa od svojih podanikov ome-

njene listke o opravljeni velikonočni spovedi poberejo, dušnemu pastirju izročijo in naznanijo tiste, od katerih niso nikakih listkov dobili.

Z ozirom na ta odlok, na konferenčni zapisnik l. 1852 sub A. II. in B. II., opiraje se na izkušnje starejših dušnih pastirjev in držeč se lastne večletne izkušnje podajem sledeče črtice *a)* o namenu navadnega predvelikonočnega izpraševanja; *b)* o načinu izpraševanja.

a) Namen predvelikonočnega izpraševanja.

Po »Svetem Opravilu« očitne službe božje (1887 str. 176) se oznani velikonočno izpraševanje: Prihodnji ... se začne župnijsko popisovanje ter izpraševanje in pouk za sv. velikonočno spoved in obhajilo.«

Trojen je tedaj namen predvelikonočnega izpraševanja: 1. da se začne župnijsko popisovanje. Kakor mora vsak hišni gospodar dobro poznati svoje hišne prebivalce, kakor župan ne more dobro izvrševati svojega posla v občini, če nima vseh prebivalcev svoje občine popisanih, tako veliko manj bi mogel dušni pastir vestno izvrševati svojo velevažno in odgovorno službo, ako bi ne poznal ovčic izročene mu črede.

Ta točka je dandanes tem važnejša, ker politična oblast posameznih strank ne sili, da bi se takoj oglasile pri dušnem pastirju, ko pridejo v župnijo, kakor to tirja dostojnost in krščanska dolžnost. Ob priliki velikonočnega izpraševanja se najlažje dobijo podatki posameznih prebivalcev kake okolice. Sv. Jožef in Marija sta rada šla k popisovanju, da bi se le tudi vsi verniki ravnali po njunem vzgledu!

2. Ne le popisovanje, ampak tudi izpraševanje je pred Veliko nočjo velikega pomena. Dušni pastir, ki bo dajal odgovor od svojih ovčic, mora imeti veliko skrb za nje. Posebno mu mora biti mnogo na tem ležeče, da dobro pripravljeni prejmejo zakrament sv. pokore in sv. obhajila, da v duhu sv. cerkve izpolnjujejo njeno zapoved, dano na IV. občnem lateranskem zboru l. 1215: Omnis utriusque sexus ..., katero je potrdil tudi tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 8).

Kako bi pa dušni pastir mogel vredno pripravljati, če bi ne vedel, kako so posamezni poučeni. Zato jih mora izpraševati v krščanskem nauku iz celega katekizma, posebno pa o nauku sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa. Izpraševanje se sicer tudi v cerkvi med letom lahko izvršuje, pa v cerkvi ni toliko časa, da bi bili vsi vprašani, razven tega pridejo nekateri večkrat na vrsto, a drugi nikoli. Drugi se radi umaknejo v kak kot, kamor duhovnik ne vidi ali ne pride, in torej tudi izprašati ne more. V cerkvi se more torej le splošno prepričati, pri dobro urejenem velikonočnem izpraševanju pa za vsakega posebej.

3. Pri izpraševanju se lahko zapazi, kar je pomanjkljivega, kje je treba kaj dostaviti in popraviti. Zato je s tem potrebno združiti primeren pouk. Kadar se je komu lotiti važnega dela, mu je treba prevdarjati, ali mu je kos, da si ne bo bolj škodoval kakor koristil. Eno najimenitnejših opravil pa je, da s prejemanjem sv. zakramentov skrbimo za dušno zveličanje. Nevrednim, nepripravljenim se ne smejo deliti. Zakaj kdor jih prejema po nevrednem, temu niso k zveličanju, ampak v pogubljenje.

Kako potreben je torej nauk kot priprava za velikonočno spoved in obhajilo! Razven teh naukov daje dušni pastir lahko ob tej priložnosti vsakateremu stanu potrebne opomine in nauke, kakršnih v cerkvi ne more, kjer so stari, mladi, oženjeni in samski skupaj. Saj tudi gospodar svoji družini ne more vpričo svojih otrok vsega povedati ali očitati. Včasih pa je treba tudi hlapcem katero zasoliti, o kateri dekle naj ne vedo. Tako ima vsak stan svoje dolžnosti, o katerih se v cerkvi tako natanko ne da govoriti. Pri izpraševanju se pa to lahko zgodi. Res, mnogo se da doseči s primernim poukom. Marsikateri se da omehčati, zapusti grešne priložnosti, ne hodi več po krčmah ne po drugih pohujšljivih potih. Koliko se zatre sovraštva in jeze med sosedi in koliko pohujšljivega se poravna!

b) Način velikonočnega izpraševanja, da se namen lepo doseže.

»Vsak gospodar in hišni oče naj naznani imena svojih domačih, ki so pod njegovo streho, ali v njegovi skrbi, naj pa tudi pošlje vse k izpraševanju in skrbi, da se v potrebnih resnicah sv. vere poučijo. Kdor ni dovolj poučen, njemu se spovedni listek dati ne more.

Le starim in bolehnim in tistim, ki iz kakega posebno tehtnega vzroka ne morejo priti, pa so v krščanskem nauku dobro poučeni, se bo spovedni listek poslal na dom. (Sv. Opravilo str. 176.) Tako je treba s pravočasnim oznanilom s prižnice skrbeti za red.

To je treba še bolj pojasniti. Prve dni pridejo gospodarji, vsakokrat le iz ene okolice. Male se dajo tudi po dve ali tri naenkrat vzeti, velike pa razdeliti. Gospodarjem je treba še naložiti, da natanko svoje ljudi naznanijo. Če imajo take, ki niso tukaj rojeni, morajo seboj prinesti krstne podatke. Zakonski iz drugih župnij, ki tu prebivajo, morajo pokazati svoja poročna pisma. Vse to se zapiše v župnijsko knjigo. Slično se ravna pozneje z ženami, fanti in dekleti.

Vsak mora k tisti župni cerkvi iti k izpraševanju, kjer ravno takrat stanuje. Ta dušni pastir ga ima na skrbi, ga mora bolnega sprevideti, v zarokah oklicati, pokopati itd. Nekateri še imajo navado oznaniti: Kdor ne bo v bukve zapisan, ni naša ovčica; vsaka pomoč se

mu lahko odreče, ako ne pripozna svojega dušnega pastirja. »Ne bom dolgo v tej župniji«, je prazen izgovor. Kdor spovednega listka ne bo dobil, je premalo poučen. Listek se odda v spovednici, v dokaz, da hoče opraviti velikonočno dolžnost.

Kdor pa spovedni listek odda, dobi od spovednika drugega rdečega, ki priča vsem domačim in g. župniku, da je velikonočna dolžnost opravljena. Po velikonočnem času mora vsak hišni gospodar ob določenem dnevu listke oddati g. župniku.

Izpraševanje se vrši ob določenem času in v vsaki župniji na določenem kraju (sakristija, šola, uradna soba). Po krščanskem pozdravu se pokliče sv. Duh na pomoč ter moli Oče naš in češčena Marija. Duhovnik (v talarju ali tudi v roketu) odpre »Zapisnik duš«, kliče po hišnih številkah gospodarje in njegove podložne ter popravi in dopolni, kar je treba n. pr. vpiše službence kakor vsako spremembo, selitev, smrt itd. (kedaj, kam, kje).

Potem se izprašuje katekizem, pred vsem temeljne resnice sv. vere, molitve, nauk o sv. pokori, sv. obhajilu in drugih sv. zakramentih. Tudi druga poglavja pridejo na vrsto. Nekateri tirjajo vsako leto celi katekizem, drugi samo kako poglavje. Ker bo treba ljudi navaditi na nov od avstr. škofov dne 9. aprila 1894 potrjeni katekizem, se priporoča drugo milejše postopanje.

Kar eden ne zna, naj drugi pove, duhovnik pa pomaga. Kdor slabo zna, se opozori, da se mora drugo leto boljše naučiti. Kdor pa najpotrebnejših reči (necessaria medii et praecepti) ne zna, ne dobi listka, ampak mora čez nekaj tednov priti in pokazati, da stvar zna. Vsakemu se da znanju primeren razred.

Župniki in kapelani se naj vsako leto menjavajo pri izpraševanju gospodarjev, žen, fantov in deklet. Na tak način se več doseže, kakor če se kapelanu prepušča vedno mladina. Variatio delectat in mnogo koristi. Kar eden zapazi, pa naj drugemu razodene v prospeh dobre stvari.

Duhovniku je treba pri taki priliki mnogo potrpežljivosti. Naj ne postane surov, togotiti se nad kom, zelo škoduje, s fanti je posebno treba milo in prijazno ravnati. Le tako, ne pa s kregom, z zmerjanjem, z grožnjo ali s tožbo se pridobijo srca. Boljše je, da solnce sije, kakor pa grmi, da srca ne ostanejo otrpnjena. Pobiranje denarjev mora biti najzadnje, ker drugače bi se nekaterim zdelo, da se dajo listki kupiti in da je to glavna stvar. Vsaj izpraševanje ni zategadel, da bi se kaj za cerkev skupaj spravilo, ampak je lepa priložnost po dokončanem nauku priporočiti vsakemu stanu, naj kaj novega za cerkev omisli in tako pokaže svojo ljubezen do hiše božje.

Konečno naj kratko milo besedo spregovori in priporoča, da porabijo zimski čas za branje dobrih knjig (Mohorjeva družba) in učenje zlata vrednih bukev, — ki jih imenujemo katekizem. Tu se da opozoriti na razne nevarnosti verskega življenja (znanja, malopridni časniki itd.) in na krajevne napake, ki jih je treba odpraviti, da bo župnija vzoren vzgled vsem drugim in da bo imel nebeški Oče z vsemi veselje.

Poslednjič se dajo takim, ki zaradi bolehnosti, starosti ali iz tehtnega vzroka niso prišli, spovedni listki domu, posebno če je znano, da so v krščanskem nauku dobro poučeni.

Kjer se velikonočno izpraševanje v redu vrši, tam se najde gorečnost do službe božje, večkratno prejemanje sv. zakramentov, krčme so prazne, cerkve pa polne. Po hišah se mesto grdega govorjenja sliši krščanski nauk, gospodarji so skrbni, otroci pridni, družina je zvesta in pobožna. Moder strah pred velikonočnim izpraševanjem mnogo krivega poravna in veliko hudega odvrne, čast božja pa se razširja. *Dr. J. S.*

Čas izpovedovanja. Vsi duhovniki, ki so v dušeskrbju — morajo izpovedovati sebi izročene vernike, kolikorkrat to rationabiliter zahtevajo t. j. kadar se hočejo izpovedati »propter probabile periculum mortis« ali pa »propter spiritualem sive necessitatem, sive utilitatem«. Posebno morajo izpovedovati v velikonočnem času ali pa, ako jih kliče umirajoč. Izpovedovati morajo tudi ob nedeljah in praznikih, kar sledi posredno iz onega odloka sv. tridentinskega cerkvenega zbora, ki zapoveduje dušnim pastirjem, »ut fideles pascant verbo, sacrificiis et sacramentis. (Cfr. Conc. Trid. Sess. 23 cap 1. de ref.) Da pa morajo še drugekrati izpovedovati tudi ob delavnikih, razvidi se istotako posredno iz besed rimskega katekizma, ki pravi, da je vsakemu kristjanu potrebno, da večkrat gre k spovedi[1].

Ako je treba župljanom večkratne izpovedi, treba je, da dušni pastir, večkrat gre v spovednico, da je pripravljen, kadar ga njegovi skrbi izročene ovčice, ki so se mogoče smrtno pregrešile, iščejo in za pomoč prosijo.

Zato je apostolski spovednik pripravljen vsak čas kogarkoli izpovedovati, kolikor je pač to od njega odvisno in dopuščajo razmere

---

[1] Catechismus Romanus, pars secunda, cap. V. art. LIII. »Sed nulla res fidelibus adeo curae esse debet, quam ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare; etenim, quum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest ob multa, quae impendent, vitae pericula, quam statim peccata sua confiteri; nam, ut sibi quisque diuturnum vitae spatium polliceri queat, turpe profecto est, quum in eluendis aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animae splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.«

ter pravila krščanske modrosti; dobro namreč ve, da se mu v spovednici ponuja najlepša prilika, da doseže namene svojega poklica[1].

Saj sedita tudi trgovec in obrtnik včasi celi dragi dan v svoji prodajalnici, čeravno nimata zmiraj kupcev. Upata pa, da kdo pride in da kaj skupiti. Zakaj bi pa dober duhovnik rad ne gledal na svojo in svojih župljanov duhovno korist, zakaj bi potrpežljivo ne čakal v spovednici, da mu prinese spovedenec ta duhovni dobiček? Vendar pa ne more biti zmiraj v spovednici. Zato si naj uredi čas izpovedovanja n. pr. tako:

1. Hodi proti večeru ob sobotah in pred praznikih in pa zjutraj ob nedeljah in praznikih v določenem času v spovednico. Nek dekret avgsburškega škofijstva z dne 22. dec. 1841 zapoveduje vsem dušnim pastirjem, da »naj oznanijo spovedovanje ob predvečerih pred prvo nedeljo v mesecu, pred prazniki Marijinimi ali pred tistimi nedeljami, ob katerih je v sosedščini kak patrocinij ter naj začnejo že ob dveh popoldne spovedovati, da se zmanjšajo nevarni »spovedni konkurzi« ter da ljudstvo opravi brez velikega truda dobro in lahko svojo pobožnost«[2].

2. Veliko vernikov, posebno poslov in ljudi na kmetih more prejemati sv. zakramente le tedaj, če imajo priliko zgodaj zjutraj opraviti sv. spoved. Zato pa hodi goreč izpovednik zgodaj v spovednico. Res sramotno bi bilo za duhovnika, ako ne bi hotel žrtvovati ene ure spanja v tako važen in svet namen. Pridigo se naj nauči že poprej.

3. Rad naj ostane v spovednici ves čas, ki je določen za spovedovanje, tudi če začasno ni nobenega spovedenca; ali pa vsaj preskrbi, da ga o pravem času pokličejo. Ljudje naj vedó, da imajo ob določenem času vedno priliko opraviti sveto spoved. »Olajšajte svojim župljanom sprejem svetih zakramentov«[3]. Dohajajte zgodaj v spovednico, če vas tudi nihče ne kliče, da ne bodo nekateri iz strahu, da se vam zamerijo ali da jim ne ustrežete, ako vas kličejo, opustili svojo pobožnost ali pa iskali drugod izven domače župne cerkve tolažbe svojim dušam. Razdelite si čas ob nedeljah in praznikih ali ob predvečerih teh dni tako, da morejo gospodarji in posli prav priti k spovedi[4]. Če te kličejo v spovednico, bodi vljuden in vsikdar pripravljen, da ne bode ljudstvo zapuščalo zavoljo spovedi domače službe božje in zahajalo v sosedne samostane[5]. Nek župnik nam je sam za-

[1] Primeri »Čas izpovedovanja« v Dr. W. Kramer-Lampe, »Dušni Pastir«. Primeri tudi: Anton Zupančič »Pastirstvo« § 173. Dr. Andreas Gaßner »Pastoral« pag. 807; Josef Kugler — »Der Priester nach dem Geiste der Kirche« pag. 452 ssqq. etc.

[2] Kugler l. c. — [3] Cramer o. c. str. 224.

[4] Kugler l. c. — Dekret škofijstva avgsburškega z dne 5. dec. 1782.

[5] Kugler l. c.

trjeval, da je navadil svoje župljane na domačo službo božjo ob nedeljah in praznikih edino le s tem, da je prav pridno doma spovedoval. Seveda jim pa ni branil, da so šli ob posebnih priložnostih in slovesnostih v skupni procesiji ali tudi posamezno na božjo pot ter opravili tam svojo pobožnost. O spovedniku veljajo pač popolnoma besede, s katerimi opeva nekdo ribiča: »Semper tibi pendeat hamus; quo minime credis gurgite piscis erit«.

Seveda velja pa vse to le tedaj, ako spovedenec »rationabiliter« zahteva sv. spoved. Ako bi zahteval »irrationabiliter« n. pr. ker se mu je ravno sedaj zljubilo, ker mu je sedaj najbolj složno, ko bi vendar drugokrat ravno tako lahko prišel, med tem, ko je duhovnik ravno sedaj zadržan po svojih drugih opravilih, ki so vezane na določen čas itd., v takih slučajih lahko odreče, oziroma mora odreči, ter spovedencu povedati, da ga o pravem času vsikdar rad sprejme. Ni prav opuščati šolo, če spovedenci lahko pridejo tudi drugokrat, kadar ni šole, izvzemši velikonočni čas ali posebne dni, na katere so navezani odpustki. V takih slučajih naj šolo odpove, pa nadomesti drugokrat.

Tudi ni prav, ako pusti duhovnik zavoljo spovedovanja ob nedeljah in praznikih ljudi po pol ure čakati na sv. mašo in pridigo. Pozneje še je za izpovedovanje tudi čas, služba božja pa se naj začne ob določenem času. »Ordo est dux ad Deum et quae a Deo sunt, ordinata sunt«.

Zapisali smo pa te vrstice v spodbujo svojim sobratom, ki so v sedanjih časih res mnogokrat preobloženi z delom po šolah, v društvih itd. »Haec opportuit facere et illa non omittere«. Spominjamo jih v tolažbo na prelep vzgled Kristusov, ki je kakor nalašč za spovednika. »Ko je bilo solnce že zašlo in se je storila noč, prinesli so k Jezusu vse, ki so bili bolni in obsedeni od hudih duhov; in celo mesto je bilo pred vrati. In Jezus je na bolnike roke pokladal in jih ozdravil«. Marc. 1, 32. 33. — Bila je ta dan sobota — praznik. Celi dan je Jezus poučeval ljudstvo v sinagogi, potem pa je šel v hišo Petrovo in tam ozdravil njegovo taščo. Gotovo je bil potreben miru in počitka. Pa sedaj še le se je začelo delo. Ljudje so čakali na solnčni zahod, da mine praznik, ker ta dan niso smeli nositi bolnikov. Sedaj pa hočejo porabiti takoj prve trenotke in ko se je storila noč, prinesli so od vseh strani bolne in obsedene k Zveličarju. Kaj je storil? Ni prošnjikov odgnal, ni jih naročil za drugi dan, ni bil nevoljen. Lahko bi n. pr. izpred hiše bolnike le blagoslovil in z eno besedo vse ozdravil in odpustil. Pa tega neče. K vsakemu gre, na vsakega posebej položi roko in ga ozdravi. »Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei« (Tit. 3, 4).

Prelep vzgled, kako naj sprejema dušni pastir bolnike na duši in »obsedene od hudih duhov« — grešnike, ki pridejo k njemu pomoči in zdravja iskat. Mnogokrat sicer ne pridejo ob uri, ki je njemu ugodna. Kadar ima največ dela in skrbi, takrat navadno pridejo po spoved. Človek je že tak. Kadar je v veliki sili, tedaj pač ne gleda na to, ali je čas ugoden onemu, pri katerem hoče iskati pomoči. In kako dobro mu de, če ga le samo ljubeznivo sprejme. *M. Š.*

Nevesta, ki ni v krstno knjigo vpisana, pa vendar cerkveno poročena. Okoli l. 1870. je nezakonska mati iz Č. na potu v K. povila hčerko. Dobri sosedje so vsprejeli mater in hčer pod streho in so poskrbeli, da je bilo dete v K. krščeno na ime Ana. Mati je otroku kmalu umrla in nezakonski oče je dal malo Ano na P. v rejo. Tam je Ančka hodila v šolo, je prejemala sv. zakramente, ne da bi se bil kdo brigal za krstni list. Ko je Ančka izstopila iz šole, je dobila družinske bukvice in je šla v svet služit. Ko je dorasla, je kmalu našla v svetu ženina. Spremljana od svojega nezakonskega očeta je šla v svojo rojstno župnijo K. po svoj krstni list. Ko ga tam ni dobila, sta šla v Č., a tudi tam niso našli tega krsta zaznamovanega. Začelo se je preiskovanje, a žal, da ni živel nihče več, ki bi bil vedel kaj gotovega izpovedati. Bila sta le še nezak. oče in brat rajne botre med živimi, ki sta o tem rojstvu in krstu vedela nekaj povedati.

Potom kn. šk. konzistorija se je vsa reč poročala na c. kr. namestništvo. To je nemudoma odpisalo, da je vso zadevo izročilo c. kr. okraj. glavarstvu v C. z naročilom, da naj preišče stvar, kolikor se da urno, a je dostavilo nasvet, da naj nevesta, ako se ji z možitvijo mudi, prosi za spregled o predlaganju krstnega lista.

To se je tudi zgodilo. Nevesta je dobila oproščenje od izkazanja krstnega lista, zato se je poročala, ne da bi se bila pogojno krstila.

Reč se je še dalje preiskovala in preiskovala in črez dobrih pet let je prišla razsodba, da se rojstvo in krst A. D. ne smeta vpisati v nobeno rojstno in krstno knjigo, ker se dan rojstva, čas, krst in ime krstitelja ne da dovolj natančno določiti. Tako ostane A. D. zdaj H. krščanska žena, ne da bi bila v kateri krstni knjigi vpisana.

Vpraša se, kako je bilo mogoče, nedvomljiv krst izpustiti iz dveh krstnih knjig? Odgovor: Prav lahko, ker takrat še ni veljalo naročilo, da mora župnik rojstnega kraja djanje vpisati v svojo matico — brez številke — in to naznaniti lastnemu župniku nezakonske matere. Poslednji mora v osmih dneh potrditi vsprejem naznanila. Teh naročil še ni bilo in zato se je lahko izpustil krst nezakonskega otroka, s katerim si nobeden župnijski urad ni rad »zamazal« svoje krstne knjige. Kar pa spregled predlaganja krstnega lista zadevlje, menijo naši kanonisti, da velja za vse mogoče poznejše poroke te neveste.

Pri tej priliki se čč. gg. župniki opozorijo, pri popisovanju zaročencev vselej v krstne matice pogledati ter se nikoli v tem oziru ne zadovoljiti z župnijskim zapisnikom duš, če je ta še tako natančno sestavljen, ker slučaji niso redki, da se ne vjemajo s krstnimi maticami. *Mnogoletni župnik.*

Kaj naj spovednik bolnika na smrtni postelji pred vsem vpraša? 1. An semper sincere omnia peccata sua confessus sit, nec unquam aliquod peccatum tacuerit?

2. An non odium vel inimicitiam erga aliquem in corde nutriat?

3. An non propter damnum bonorum vel famae alterius ad restitutionem tenetur?

4. An non propter sui muneris et status officia neglecta vel violata ad restitutionem teneatur?

5. Num nihil omnino sit, quod eum magis prae ceteris angat et perturbet? —*oe*—

Od škofijstva nepotrjeni molitveniki se širijo na cerkvenih shodih, ob misijonih in drugih priložnostih. Vzrok je dobičkarija brezvestnih kramarjev in lepa vezava dotičnih knjig. Prosimo dušne pastirje, da nam sporočijo najboljša sredstva, kako bi se ustavilo to ničvredno početje. Prihodnji »Voditelj« bo vse objavil[1]. —*oe*—

Poenitens confitetur se tempore unius mensis alicui vicino mala imprecatum esse et intra idem tempus aliquam puellam concupivisse. Je taka spoved dovolj natančna?

Odgovor: Če je spovedenec ista dejanja jeze in poželjivosti včasih v istem mesecu ponovil ali večkrat iste želje imel, tedaj spoved na omenjeni način opravljena, ni dovolj natančna. Kajti če se notranja dejanja ponavljajo, naraščajo vsled ponavljanja ali pretrganja k večjemu številu, ki se mora vsaj približno povedati. Drugače bi spoved v smislu Trid. zbora 14. pogl. 5 ne bila popolna.

Ako pa spovedenec istih želj dejansko ni ponovil in se je v nje vsak dan povrnil, t. j. ako je pregrešno nagnjenje njegove volje postalo habituelno, tedaj je omenjeni način spovedovanja dovolj natančen. Tako De Lugo, disp. 16. sect. 14 n. 566. —*oe*—

Bernard dvomi o veljavnosti zadnje spovedi, ker ni obžaloval svojih grehov na dan spovedi svoje, ampak en dan poprej. Je bila spoved veljavna?

---

[1] Dušni pastirji naj v šoli in v cerkvi svarijo pred takimi molitveniki in nasprotno naj priporočajo dobre molitvenike, ki jih izdajejo naše bukvarne in Mohorjeva družba. Tudi naši časniki naj od časa do časa opozorijo ljudi na to. Tu in tam bi se morda dalo vplivati tudi na knjigotržce, naj naročujejo le domače, potrjene molitvenike. Priporočamo to stvar v pretres pri dekanijskih konferencah. Naj se objavijo tudi imena takih nepotrjenih in vodenih molitvenikov. *Op. ur.*

Odgovor: Da, ker odveza se deli per modum iudicii. Kakor sme med končano pravdo in med proglašeno razsodbo nekaj časa preteči, tako tudi pri spovedi. Vendar pa je potrebno, da se med tem časom ni storil kak novi greh in da se ni ponovilo dopadenje nad kakim poprejšnjim grehom. Tambur. l. 1. c. 2. § 4 in 5. —*oe*—

Pismena vprašanja pri župn. izpitu v Mariboru meseca sept. 1902. Dogmatika: 1. Demonstretur solam romanam Ecclesiam esse veram Ecclesiam Christi. 2. Quomodo intelligi debet et demonstrari potest dogma catholicum de immaculata B. M. V. conceptione? 3. Parafraza ep. ad Gal. 5, 25. 6, 11.

Nravoslovje: 1. Exponantur praecipua momenta Constitutionum synodi dioecesanae tum anno 1896 tum 1900 celebratae circa vitam et honestatem clericorum. 2. Ad quid tenemur ex eleemosynae praecepto? 3. Quis est possessor malae fidei et quae obligatio ei incumbit?

Cerkveno pravo: 1. Ecclesiam esse societatem perfectam demonstretur, ac adversariorum obiectiones (e. gr. eam esse tantum corporationem privilegiatam) refutentur. 2. Privilegii canonis notio, subiectum et efficacia explicetur. 3. Das Eheverbot der Religionsverschiedenheit ist nach seiner theoretischen und praktischen Seite (jedoch nur vom Standpunkte der hierländischen Gesetzgebung) zu beleuchten.

Pastirna: 1. Kaj naj sedaj, v dobi mnogobrojnih odpadov od prave cerkve, skrben župnik stori, da nobeden njegovih župljanov ne odpade? Če pa se to le vkljub vsemu prizadevanju zgodi, kako naj, ako mogoče, odpadnika nazaj k pravi cerkvi pripelje? In kaj mu je storiti, če odpadnik smrtno zboli? 2. (Katekeza): V kateri starosti, oziroma v katerem šolskem letu naj katehet otroke za prvo sv. spoved pripravi? 3. (Liturgika): Kako se opravljajo poželjne sv. maše? 4. Pridiga o lakomnosti. Ned. ev. Luk. 14, 1—11 na 16. ned. po B.

B. Liturgika.

Novi odloki zastran črnih sv. maš. Preč. g. Jos. Erker, kanonik in stolni župnik v Ljubljani je zboru za sv. obrede predložil razna vprašanja zastran črnih maš. Sv. zbor je na ta vprašanja dal odgovor in določila dne 28. aprila 1902:

I. Privilegium circa Missas de Requie concessum sacellis sepulcreti ex Decreto n. 3903, diei 8. Iunii 1896[1], et ecclesiae vel oratorio publico ac principali ipsius sepulcreti ex Decreto n. 3944, diei 12 Ian. 1897 ad I, favetne etiam sacellis, ecclesiis et oratoriis publicis sepulcreti, in quo olim cadavera sepeliebantur, quod sepulcretum tamen hodie quacumque ex causa derelictum est, ita ut defuncti in eo non amplius sepeliri soleant?

II. Praefatum privilegium favetne etiam ecclesiae parochiali, quae circumiacens habet coemeterium, quum in casu ecclesia parochialis revera evaserit ecclesia sepulcreti?

III. In anniversariis stricte sumptis laicorum, quae fundata sunt extra diem vere anniversariam ab obitu vel depositione, potestne sumi Oratio Deus indulgentiarum Domine?

---

[1] Ta odlok določuje: »In quolibet Sacello sepulcreti rite erecto vel erigendo, Missas, quae inibi celebrari permittuntur, posse esse de Requie diebus non impeditis a Festo duplici 1. vel 2. classis, a Dominicis aliisque Festis de praecepto servandis, necnon a Feriis, Vigiliis, Octavisque privilegiatis.«

IV. Anniversaria late sumpta, quae ex Decreto generali n. 3753 diei 2 Dec. 1891 pro fidelium pietate infra octavam Omnium Fidelium Defunctorum locum habent, suntne adeo praecise adstricta ad dictam octavam, ut aliis temporibus e. g. infra octavam Dedicationis ecclesiae vel Titularis eiusdem vel in uno ex Quatuor Temporibus non permittantur?

V. In ecclesiis ad chorum non obligatis plures Missas habentibus, in die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum debetne esse una saltem Missa cum cantu de Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum, an omnes possunt esse lectae?

VI. Quaenam Missa de Requie sumenda est in ecclesiis unam tantum Missam habentibus, quando in die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum occurrit alicuius defuncti dies depositionis?

VII. Ex Decreto n. 3944, diei 12 Ian. 1897 ad III, et 3 Apr. 1900 ad III et IV in una Vicen. Missae privatae die vel pro die obitus seu depositionis in ecclesiis et oratoriis publicis fieri permittuntur, si in iisdem etiam fiat funus cum Missa exequiali cum cantu, servatis servandis. Quaeritur: An funus cum Missa exequiali in cantu fieri debeat etiam in oratoriis semipublicis, ut fieri inibi possint praefatae Missae lectae de Requie?

VIII. Iuxta praefatum Decretum diei 3 Apr. ad III et IV in una Vicen. in oratoriis privatis Missae, quae ibidem legi permittuntur, possunt esse de Requie praesente cadavere in domo. Quaeritur: Utrum haec praesentia intelligenda sit de praesentia non solum physica sed etiam morali in domo, quatenus ex gravi causa ex. gr. ob contagiosum morbum cadaver vetatur haberi in domo?

IX. Ex Decreto generali n. 3755, diei 2 Dec. 1891 Missam exequialem solemnem impediunt Festa duplicia 1 classis solemniora, sive universalis Ecclesiae sive Ecclesiarum particularium, ex praecepto Rubricarum recolenda. Quaeritur: Utrum haec ultima verba intelligenda sint tantum de Festis fori recolendis cum feriatione ex parte fidelium vel etiam de Festis chori sine feriatione, qualia sunt e. g. anniversarium Dedicationis propriae ecclesiae, Festum patroni regionis, dioecesis aut loci, quae non ubique recoluntur a populo?

X. Quaeritur: Utrum Missa de Requie cum cantu, quae ex praefato Decreto generali n. 3755 ad III, »celebrari potest pro prima tantum vice post obitum vel eius acceptum a locis dissitis nuntium die, quae prima occurrat non impedita a Festo 1 et 2 classis vel Festo de praecepto «cantari possit Feria IV Cinerum, Vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes, Feria IV, V, VI et Sabbato infra octavas Paschatis et Pentecostes, quum licet hae dies neque Festa sint de praecepto neque ritum 1 vel 2 classis habeant, excludunt tamen eadem Duplicia 1 classis?

XI. Quaeritur: 1. An in Missis de Requie, quae, abstrahendo a Missa exequiali solemni aliisque occasione huius lectis, in Semiduplicibus et Simplicibus occurrentibus ab obitu usque ad depositionem alicuius fiunt cum vel sine cantu, adhibendum sit idem formulare ac in die obitus seu depositionis? 2. An idem dicendum sit etiam respectu Missarum, quae celebrantur in biduo post factam ob gravem causam sepulturam, si occurrat Semiduplex vel Simplex!

XII. In Decreto n. 3822 diei 3 Apr. 1894 disponitur, »ut dum corpus Episcopi dioecesani defuncti, sacris indutum vestibus, in propriae aedis aula maiori publice et solemniter iacet expositum, Missae in suffragium

animae eius per totum mane celebrari valeant, iis omnibus servatis etc.« Queritur: An haec dispositio necessario intelligi debeat de Missis de Requie pro defuncto Episcopo dioecesano inibi celebrandis, idque nullo habito respectu ritus aut solemnitatis diei, qua celebrantur, sive sit Duplex maius aut minus, sive classicum vel Festum solemne?

XIII. Expositio Sanctissimi Sacramenti publica seu solemnis, quae fit de licentia Ordinarii, potestne fieri etiam cum pyxide collocanda in throno tabernaculi?

XIV. Expositio Sanctissimi Sacramenti privata, et minus solemnis, quae fit cum pyxide intra tabernaculum ostiolo patefacto, si sit permanens et ex causa publica, impeditne Missas de Requie?

XV. Sacerdos obligatus sive ex fundatione sive ex stipendio accepto ad celebrandam Missam pro uno vel pluribus defunctis, satisfacitne suae obligationi, applicando pro iisdem defunctis Missam officio diei conformem in Semiduplicibus aliisque diebus Missas quotidianas de Requie permittentibus, vel tenetur dictis diebus celebrare Missam de Requie, etiamsi fundator vel dans eleemosynam, Missam de Requie expresse non postulaverit, nec Missa celebranda sit in altari privilegiato?

Sacra porro Rituum Congregatio, ad relationem subscripti Secretarii, exquisita sententia Commissionis Liturgicae, omnibusque accurate perpensis rescribendum censuit:

Ad I. Negative.

Ad II. Negative.

Ad III. Affirmative.

Ad IV. Affirmative.

Ad V. Missam in cantu de Commem. Omn. fid. defunct. in casu, non esse praescriptam.

Ad VI. Missa erit ut in die obitus.

Ad VII. Negative in casu.

Ad VIII. Affirmative, iuxta Decretum n. 3903, diei 8 Iunii 1896.

Ad IX. Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam, quoad festa localia solemniora.

Ad X. Negative in omnibus, iuxta Decr. Gen. n. 3922, diei 30 Iunii 1896, § III, n. 2.

Ad XI. Ad 1um et 2um, adhibeatur Missa ut in die obitus, seu depositionis.

Ad XII. Missae lectae, in casu, permittuntur ad normam Decreti n. 3903, diei 8 Iunii 1896.

Ad XIII. Negative iuxta Decreta.

Ad XIV. Affirmative, in casu, iuxta Decretum n. 2390 Varsavien., 7 Maii 1746 ad IV.

Ad XV. Detur Decretum n. 4031 Plurium Dioecesium, 13 Iunii 1899, ad IV [1].

---

[1] Ta odlok se glasi: Dubium IV. Sacerdos, cui erogatur eleemosyna ad celebrandam Missam pro uno vel pluribus defunctis, aut votivam in honorem alicuius Mysterii, Beatae Mariae Virginis, vel Sancti; satisfacitne obligationi suae Missam faciendo Officio conformem, cum aliunde petitam Missam ritus diei non permittat, dummodo applicet iuxta intentionem dantis eleemosynam?

Modi applicandi Missam. 1. Sad sv. maše se da nakloniti na dvojen način, namreč izrečno, ako se imenuje ime dotične osebe, n. pr. Offero tibi Domine hoc sacrificium pro Petro, Paulo, patre meo vivo, defuncto; ali pa tako, da zaznamujem osebo splošno, pa jo vendar določim n. pr. offero tibi hoc sacrificium pro illa persona, pro qua vult Superior ali ad intentionem Superioris. Ravno tako veljajo izrazi: Offero pro illa persona, quae hodie plurimum pecuniae misit in gazophylacium; pro anima, quam Deus novit maxime indigere; pro anima miserrima in purgatorio, pro sacerdote nuperrime in nostra dioecesi defuncto, pro defuncto vel vivo, cui Deus scit me maxime obligatum, pro quo exigit fundatio, pro persona in libro intentionum determinata, vel pro determinata in principio hebdomadae.

Neveljavna je aplikacija: Offero hoc sacrificium, ut Deus ipse applicet vel applicare velit, vel ut B. Virgo Maria applicet. Razlog je v tem, da je vsled Kristusove ustanovitve dolžan duhovnik nakloniti sad, ne pa Bog, ali kak svetnik.

2. O pogojnih aplikacijah je treba razločevati, ali so pogoji spolnjeni v preteklosti in sedanjosti, ali se bodo izpolnili še le v prihodnosti. Veljavna je aplikacija sub conditione de praesenti subsistente vel de praeterito iam impleta, n. pr. offero pro hac anima, si capax est, si indiget; pro Petro, si, ut audio, mortuus est.

Neveljavna pa je n. pr. Offero pro Petro nunc, si infra hunc annum morietur, si aegrotabit, si stipendium bonum offeret, si uxorem ducet. Razlog: Ut applicatio sub conditione sit valida, debet conditio existere pro illo instanti, quando datur fructus sacrificii, kar pa se v omenjenih zgledih ne zgodi. Zato ni dovoljeno ravnanje onih, ki nimajo stipendija, pa berejo sv. maše na namen tistih, ki bodo pozneje prosili ali prinesli intencijo. Kajti daritev sv. maše ima svoj učinek takoj, ko se opravlja.

Kaj pa, če bi kdo tako naklonil sad sv. maše: Offero pro eo homine, quem Deus scit primum ex hac communitate moriturum, aut pro illo, quem Deus novit esse primum stipendium daturum. Corduba in Vasquez pravita, da velja taka aplikacija, Pellizarij jo smatra za dovoljeno. A večina moralistov uči, da je nedovoljena. Suarez pravi, da je proti cerkveni navadi in se lahko zelo zlorabi.

3. Še en slučaj naj omenimo, ki se večkrat lahko prigodi. Danes prejme duhovnik intencijo za † Petra, da jutri zanj mašuje. Duhovnik hoče to storiti. Drugo jutro pa mu prepusti g. župnik pogreb in črno

---

Responsum: »Affirmative; sed consultius est, ut quantum fieri possit, intentioni eleemosynam erogantis satisfiat per Missam vel de Requie, vel votivam.«

mašo za † Pavla. Duhovnik mašuje, čigav pa je sad sv. maše Petrov ali Pavlov?

Odgovor: Če se duhovnik pred aplikacijo za Pavla spominja prejšnje za Petra, in aplicira za Pavla, je ipso facto poprejšnjo preklical. Poznejša torej velja in sad prejme Pavel. Ostane pa duhovniku dolžnost, da še mašuje za Petra kakor hitro mogoče. Če se pa mašnik pri Pavlovi aplikaciji ne spomni nič poprejšnje intencije, je stvar težavnejša in dvomljiva. Lugo meni, da velja pozneja aplikacija, kakor poznejša oporoka. Tamburin pa pravi, da velja prva aplikacija, ker mašnik hoče dati vsakemu, kar mu gre (ius suum). Ker je pa Peter potior tempore, je tudi potior iure. Zato dobi implicite on sad sv. maše, za Pavla pa še ostane dolžnost maševati.

Katerega se naj v praksi oklenemo? Najbolj varno je, da duhovnik, ki je tako daroval, bere še drugo sv. mašo z izključnim pogojnim namenom, da dobi sad sv. maše tisti izmed obeh, ki prvega ni dobil, naj si je ta Peter ali Pavel. Na ta način duhovnik brezdvomno zadosti svoji dolžnosti pred Bogom, ki dobro ve, komu je koristil sad prve daritve. *Dr. J. S.*

Krizmale, kako se rabi? Pontific. Rom. naročuje po posvečenju oltarja to-le: Tum ministri ponunt super altare Chrismale, sive pannum lineum ceratum, ad mensuram altaris factum, deinde vestiunt altare.

Če te besede pazljivo beremo, najdemo, da rubrike razločujejo krizmale od voščenega platna, ki cerkvenim propisom tudi zadostuje. Pravi krizmale, kakor ga razpošilja n. pr. K. M. Frank iz Augsburga, je $^1/_2$ *cm* debela tkanina, po eni strani kosmata, a po drugi z vozkom dobro pomazana. Polaga se na oltar tako, da je gladka ali svitla stran obrnjena h kamenu, na kvišku pa gleda kosmata stran. Ako se krizmale narobe položi na oltar, kakor se to godi le prepogosto, potem kosmata stran pridno srka vlažnost iz oltarske plošče, in krizmale le prehitro strohni. Naj torej rector eccl. pazi, da krizmale ali voščeno platno pravilno leži na oltarju.

Na Veliki četrtek se sname z oltarja in do Velike sobote dobro posuši. Če je pa cerkev vlažna, je treba krizmale večkrat med letom prevetriti, da ne oplesne. *J. V.*

C. Katehetika.

Priprave za biblične katekeze.

51. David pastirček.

I. Uvod. Zadnjič smo se učili, da je Bog zaradi nepokorščine zavrgel Savla, prvega izraelskega kralja. Danes pa se bomo učili, kako si je Bog mesto njega odbral in ukazal maziliti mladega Davida.

II. Pripovedovanje. *a)* Bog zapove žalujočemu Samuelu, da naj že neha žalovati ter naj gre k Isaju v Betlehem. Ta mu mora pokazati vse svoje sinove, a najmanjši — David je izvoljen in maziljen. *b)* David pride na kraljevski dvor, da s petjem in brenkanjem razvedri otožnega Savla.

III. Pojašnjevanje: *a)* »Gospod ga (Savla) je zavrgel«, t. j. odvzel mu je kraljevsko čast in določil drugega kralja mesto njega; ob enem mu je pa tudi odtegnil svojo milost in tolažbo. — »Rog« = iz ovnovega rogú narejena posodica. — »Isaj« ali Jese je bil vnuk Bocev in Rutin[1]. — »K daritvi« in pojedini, ki je bila v zvezi ž njo. — »Gospodov maziljenec«, t. j. katerega je Gospod odločil za kralja. Ker se je kraljevska čast delila z maziljenjem, so se kralji imenovali tudi maziljenci. — »Ne sodim po pogledu človekovem«, t. j. po njegovem obličju, po zunanjosti. (»Pogled« je neprimeren izraz za nem. »Aussehen«). — »Na srce«, t. j. na lastnosti srca, ponižnost, pobožnost, blagovitost, pogumnost itd. — »Gospodov Duh je bil od tega dneva z Davidom« t. j. sv. Duh ga je razsvetljeval, osrčeval, tolažil, nagibal k pobožnosti itd.

b) »Gospodov Duh je šel od Savla«, torej se mu je zgodilo ravno nasprotno kakor Davidu. — »Hud duh«, eden izmed hudobnih duhov, ki je dobil posebno oblast do njega vsled tega, ker se je odvrnil od Boga in se ni hotel spreobrniti; zlasti je hudobni duh njegovo že itak veliko naravno žalost povekšal do izredne nenaravne otožnosti, do obupnosti, do samomora. — »Oproda«. Imenitni možje so imeli posebnega spremljevalca, da jim je nosil v vojski ali na lovu orožje in strelivo. (Prim. »pobočnik«.) Seveda je moral biti tak spremljevalec zanesljiv, pogumen junak.

IV. Razlaga. 1. Lastnosti božje: *a)* Bog je vseveden, pozna tudi popolnoma srce vsakega človeka. *b)* Bog je neskončno moder, on je tako naklonil, da je prišel 20letni mladenič David na kraljevi dvor k Savlu, ki ni nič slutil o tem, da je že maziljen za kralja. Tu je imel priliko spoznavati vladarske zadeve, pa tudi pridobiti si one čednosti, ki so potrebne vrlemu vladarju. Bog ga je poslal takorekoč v ostro šolo, predno je nastopil vladarstvo. — *c)* Bog je neskončno zvest, obljubil je bil po Jakobu na smrtni postelji, da

---

[1] Pregledno se lahko pokaže na šolski deski:

Boc — Rut.
Obed.
Isaj (Jese).
David.

bode kraljevo žezlo prešlo na Juda... Zdaj je izpolnil obljubo, ker David je bil iz Judovega rodu.

2. Lepota in sreča čednosti. **(Za srce.)** Pač ste danes lahko razvideli v dveh nasprotnih vzgledih, kaj je naše življenje. David je živel veselo, zadovoljno, srečno; Savel pa neizrečno žalostno, mračno, obupno, nesrečno! Kaj pa je bil vzrok te velikanske razlike? Različno srce: David je imel mirno vest, bogoljubno, čisto, nedolžno srce; Savel pa je imel obteženo vest, uporno, grešno, trdovratno, nespokorno srce! — Da je imel David res blago in dobro srce, vidimo iz tega, ker ga je Bog ravno zato — odbral izmed vseh Izraelcev za kralja izvoljenemu ljudstvu, ker mu je bilo njegovo blagovito srce tako všeč. Saj je rekel Samuelu: »Jaz ne gledam na zunanje pri človeku, marveč na njegovo srce! Da je bil pa David vesel in srečen, ne le potlej, ko je bil za kralja maziljen, marveč že poprej kot mlad pastirček, razvidimo iz tega, ker ljudje niso vedeli nikjer za boljšega pevca in tolažnika otožnemu Savlu, kakor je bil David. Torej ni začel prepevati in brenkati še le takrat, marveč je bil petja in godbe že popolnoma vajen, popeval je že dolgo poprej. In kakšne pesmi so ga veselile že v zorni mladosti, vidimo iz prekrasnih svetih psalmov, ki nam jih je zapustil. (Kako lepo in vzvišeno nam opeva lepoto narave, ki jo je že kot pastirček občudoval, in veličastvo Stvarnika, ki ga je že po betlehemskih pašnikih goreče častil in poveličeval!...) Lahko je bil vesel in srečen tak blagodušen mladenič, ljubljenec božji! — Savla pa je stiskala dvojna nesreča: Bog ga je zapustil, — hudobni duh ga je dobil v oblast! Strašna beseda je zapisana o njem: Bog ga je zavrgel, odtegnil mu je svojo prijaznost in milost in tolažbo. Prestrašno je tudi sporočilo, da ga je nadlegoval hudobni duh, da je bil kakor obseden! Kako se je smilil vsem; zato so mu iskali tolažbe. Kaj mu je pomagalo, da je bil v tako visoki časti, da je bil kralj!? Zdaj veste, kako nam je živeti, če hočete ostati vedno veseli, zadovoljni, srečni. Posnemajte blagodušnega pastirčka Davida, ter ohranite vse žive dni čisto vest in nedolžno srce. In da boste to tem rajši storili, mislite večkrat na skrajno nesrečnega, nespokornega Savla, od Boga zavrženega tako obupnega kralja; nasproti vas pa misel na pobožnega Davida vedno spominjaj, da pravo in trajno veljavo in vrednost daje človeku le čednost, nečimerna pa je lepota, nečimerno bogastvo, nečimerna čast...

V. **Uporaba.** Neizbrisno si vtisni v spomin besede: Bog gleda na srce! *a)* Bog gleda na srce! to ti bodi opomin: ohrani svoje srce čisto vsakega greha; in če bi bil kdaj tako nesrečen, da bi se kaj pregrešil, hitro si očisti srce v dobri spovedi, saj ti je nesrečni Savel dovolj pretresljiv vzgled, kako strašna reč je z

grehom obteženo srce. Skrbi pa tudi, da se ti bo srce čimdalje bolj lepšalo v čednostih in odlikovalo v dobrih delih. O, da bi bilo res kaj podobno božjemu Srcu Jezusovemu in brezmadežnemu Srcu Marijinemu! — *b)* Bog gleda na srce! to ti bodi svarilo: pri molitvi in službi božji naj ima poglavitno opravilo tvoje srce, ne pa tvoje ustnice; varuj se, da tudi ti ne boš med tistimi, katerim Gospod očita po preroku Izaiju (29, 13): »To ljudstvo me časti z ustnicami, njegovo srce pa je daleč od mene!« — Gostokrat ponavljaj dober namen; pri delu roke, pri Bogu srce! Ako ti je Bog dal dobro grlo, mu rad povračuj ta dragoceni dar z bogoljubnim petjem. — *c)* Bog gleda na srce! to ti bodi pa tudi tolažba: ne bodi žalosten, če ljudje nečejo spoznati in priznati tvojih dobrih namenov, ali če si kaj zaničevan zarad telesnih napak, revščine ali drugih neugodnosti. Ne bodi malosrčen, ako tvoje delovanje nima zaželjenega uspeha, ako ti izpodletijo najboljše namere. Pred Bogom ni nikoli zastonj, kar si nameraval z dobrim srcem, iz ljubezni do njega!

52. Davidov boj z velikanom Golijatom.

I. Uvod. Danes pa pojdemo na vojsko; to se pravi: pripovedoval vam bom, kako so se morali Izraelci zopet vojskovati zoper svoje stare sovražnike Filistejce, vi pa boste v mislih spremljevali moje opisovanje. To pot pa je bilo vojskovanje drugače kakor sicer: ni se bojevalo vse moštvo, marveč po en mož od vsake strani sta se spoprijela in v dvoboju imela odločiti zmago. Zelo je zanimivo, kako je v tem dvoboju šibki David premagal orjaka Golijata.

II. Pripovedovanje: *a)* Golijat izziva na dvoboj; *b)* David se ponudi, da se hoče bojevati z velikanom; *c)* David se pripravlja na boj in ga zmagoslavno dokonča.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Dolina med njimi« na zahodu judovskih gorá, na meji filistejske dežele, kake tri ure od Jeruzalema proti jugozahodu; imenovala se je Terebintska dolina. — »Bil je večji od drugih navadnih mož«, meril je 6 vatlov in 1 ped. = 2·9 *m*. — »Imel je na glavi bronasto čelado« itd., posamezna oprava se lahko pojasni po sliki. — »Tkalsko vratilo«, debel drog (primerjaj železni cevi, po kateri dim odhaja iz peči, ali cevi, po kateri se kapnica odteka.)

b) »Ker so bili ... svojega očeta«. Pri Izraelcih in tudi drugih starih narodih ni bilo stalne vojaščine, marveč za časa vojske so hitro sklicali 20- do 50letne može, ki pa niso dobivali plačila in so se morali še sami živiti; plačilo jim je bil vojskin plen. — »Pojdi v šotorišče«. V sv. pismu je tudi omenjeno, da jim je nesel kruha. Gotovo je rad šel, ker tako junaškemu mladeniču ni bilo ljubo, da bi

se ne smel vdeležiti vojske. — »Zasmehuje vojsko živega Boga«. Golijat ni le zaničeval Izraelcev, marveč tudi Boga, češ, da jim ne more pomagati. »Živega Boga« imenuje pravega Boga z ozirom na malike. — »Jaz, tvoj hlapec«. Tako govori iz ponižnosti, čeravno je sam kralj, in pa iz previdnosti, da bi se ne izdal Savlu, ki bi ga sovražil. — »Davil in ubil«. Čeravno jamčijo zanesljiva sporočila, da more pravi junak tudi brez orožja ubiti leva ali medveda vendar to moč ponižni David pripisuje posebni božji pomoči.

c) »Iz potoka«, ki teče po Terebintski dolini. — »Gladkih kamenov« si je izbral zato, da bi rajši in naravnost izfrčali iz prače. — »Pračo« otroci poznajo; če ne, naj se jim pojasni na znani igrači, s katero se dečki radi igrajo. — »Dal bom tvoje meso pticam« itd. t. j. ubil te bom in tvoje mrtvo truplo bodo žrle ptice in zveri. — »Gospoda vojnih trum«. Ako kdo opazuje vojsko z višave, lahko razločuje razne vrste vojakov in razne oddelke. Ti oddelki so vojne trume. Najvišji poveljnik vse vojske (= vojnih trum) je Bog; seveda posebej pri izvoljenem ljudstvu; a tudi usoda vseh drugih vojnih čet je v božjih rokah. Torej »Gospod vojnih trum« je on, ki odločuje moč vsake vojske; v prenesenem pomenu tudi = Gospod vseh angelskih množic. — »V čelo«, ki je bilo edino prosto in nezavarovano, torej ranljivo.

IV. Razlaga. 1. Bog je vsemogočen, ker je »Gospod vojnih trum«.

2. Prevzetnost. Razjasni, kako je Golijat kazal svoj napuh. (Vpr. 774.)

3. Ponižnost. Povej, kako pa je David razodeval svojo ponižnost. (Vpr. 818.)

4. Kdaj je opravičen umor? (Zoper V. zapoved se pregreši le oni, kateri bližnjega po krivici umori etc. (Vpr. 424.)

5. Junaška srčnost. **(Za srce.)** Nad vse pa se moramo čuditi junaškemu pogumu, ki ga je pokazal David v boju z orjakom Golijatom. Otroci, tak pogum, to ni majhna reč! Taka junaška srčnost se ne more nič več prištevati naravnim čednostim; tak pogum je že nadnaravna čednost — božji dar. Kaj ne, saj se spominjate, kako je bila Davidu ob maziljenju zagotovljena božja pomoč: »Duh Gospodov je bil ž njim od tega dne«. Tako junaštvo torej ni bilo človeško delo, marveč moč sv. Duha! Vidite, koliko premore, kdor se ne zanaša nase, marveč na božjo pomoč, in kdor se vrednega skaže take nadnaravne pomoči. Enako junaško moč — v vojski zoper dušne sovražnike — vidimo pri svetnikih vsesploh. Zakaj smo pa mi tako slabotni? Zlasti trojen je vzrok naše plašljivosti. David je storil sam, kolikor je bilo v njegovi moči, zato mu je še Bog pridejal, kolikor sam ni

zmogel; David je bil mladenič pobožnega in čistega srca, z molitvijo si je izprosil, z lepim življenjem pa — rekel bi — vrednega se izkazal izredne pomoči božje. Torej, da smo mi tako slabotni in malosrčni vojščaki Kristusovi, pride prvič od tod, ker se sami premalo trudimo (premagujemo, zatajujemo . . .), drugič odtod, ker premalo in preslabo molimo in prosimo, zlasti moči sv. Duha, in tretjič ker nismo vredni izredne pomoči božje; ko bi bili svetniki, pa bi imeli tudi mi svetniški pogum. Trudimo se torej zlasti na ta trojni način, da si pridobimo junaški pogum in močno voljo, ker tega nam je najbolj treba v dušnem boju zoper tako močne sovražnike! (Boriti se nam je zoper tri Golijate: hudo poželjivost, svet in satana!)

V. Uporaba. 1. David je hitel in tekel v boj; urno in odločno se tudi ti poprimi opisanega dušnega boja. Najprej se trudi, da dobro spoznaš samega sebe in izprevidiš, kaj je tvoja poglavitna napaka, ki je takorekoč voditeljica drugih (ali je morebiti jeza, lenoba, nevoščljivost . . .) 2. Posebno točen in vztrajen bodi boj zoper napuh. (Morebiti se rad še kaj pohvališ, pobahaš? Morebiti si domišljav celo zarad telesne lepote in moči? Morebiti vse previsoko ceniš svoje talente, svoj razum, svoj spomin, svojo dozdaj nabrano mrvico učenosti? Morebiti si celo tako drzen, da vsled svoje prevzetnosti druge zaničuješ, ponižuješ? . . . Kesanje! Sklep!)

53. Jonatanova ljubezen in Savlovo sovraštvo do Davida[1].

I. Uvod. Vsled premage velikana Golijata je zelo zaslovelo ime Davidovo. A ta slava je vzbudila zavist in sovraštvo pri Savlu ter povzročila Davidu mnogo neprijetnosti in nevarnosti, kakor se bomo prepričali v nastopnem. Danes bom še posebej pripovedoval, kako je bil v tem neprijetnem nasprotstvu Davidu velik tolažnik Savlov sin Jonatan.

II. Pripovedovanje. *a)* Savel zavida Davida in ga hoče umoriti; *b)* Jonatan, plemenit zagovornik; *c)* Savlovo sovraštvo je čimdalje hujše; David zbeži z dvora in se skriva; celo Jonatan mora bežati pred očetom.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Z lepim očesom« = s prijaznim očesom. Ker se jeza najprej in najbolj razodeva v očesu, zato je neprijazno, hudo, mračno oko znak jeze in sovraštva. — »K steni pribodel«. S tako silo je zagnal sulico, da bi bila prebodla Davida, ko bi se ne bil umaknil, in se še zapičila v steno za njim.

---

[1] Ker je ta zgodba precej zamotana, je v nekaterih ljudskošolskih izdajah izpuščena razun začetka, ki je priklopljen koncu poprejšnje številke. Morda bi kazalo, ako se že ne izpusti, obravnavati jo le bolj kurzorično.

b) »Filistejca« = Golijata. — »Pregrešiti se nad nedolžno krvjo« = prelivati nedolžno kri = umoriti nedolžnega človeka. *c)* »Zbeži« in zapusti dvor ter se skriva po raznih krajih, kjer ga Bog varuje pred Savlovimi zalezovalci. — »Sin smrti je«, smrt mu je odločena, smrti ne uide. (Pokopališče bi smeli primeroma imenovati dom smrtne družine.)

IV. Razlaga. 1. Bog je prizanašljiv. Dal je Savlu dovolj časa za spreobrnjenje in koliko milosti mu je dodelil, da bi se poboljšal! (Z njegovo pomočjo je bil premagan mogočen sovražnik; svaril ga je po njegovem dobrem sinu Jonatanu; imel je pred očmi lep vzgled Davidov; lahko bi bil previdel, da Bog varuje Davida; živel je še njegov veliki dobrotnik Samuel . . . A vse je bilo zaman.)

2. Nevoščljivost, poglavitni greh, kako žalostne posledice je imel pri Savlu! (Vpr. 980, 981.)

3. Jonatan je vzor pravega prijatelja, čigar ljubezen se razodeva v dejanju, čigar zvestoba se pokaže tudi v nesreči, ter ne preneha celo v smrtni nevarnosti.

V. Uporaba. 1. Kako je pa kaj pri tebi z nevoščljivostjo? Ali ne poznaš nikogar, kateremu bi kaj zavidal? Ali je tvoje srce tako plemenito, da se veseli tuje sreče enako kakor svoje, da ima sožalje ob nesreči drugih ljudi? (»Veselite se z veselimi, jokajte se z jokajočimi!«)

2. Bodi zelo previden, kadar si izbiraš prijatelja. Nikar ne bodi prezaupljiv. Tu naj ne odločuje zunanja prikupnost, ali prijaznost in gladkost v občevanju, marveč edino le plemenitost značaja in temeljita bogoljubnost srca.

54. Davidova velikodušna ljubezen.

I. Uvod. Savel še ni nehal sovražiti in preganjati Davida. David pa veledušno odpusti krivico svojemu sovražniku, ki pa kmalu nesrečno umrje. O tem vam bom zdaj-le pripovedoval.

II. Pripovedovanje. *a)* David se skriva pred Savlom; Bog ga varuje. *b)* David se premaga in veledušno prizanese Savlu, čeravno bi ga lahko umoril. *c)* Savel in Jonatan umrjeta. *d)* David ju obžaluje.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Gore Judove« se raztezajo od Jeruzalema skoro do južne meje in se proti zahodu polagoma znižavajo, proti vzhodu pa so zelo strme in imajo velike votline, kjer se lahko skrije po več sto ljudi. — »Pod varstvom Najvišjega«. Bog se imenuje »Najvišji«, ker je najpopolnejše bitje, kateremu ni enakega, in pa ker je Gospod vseh stvari. — »Zaupanje ni bilo osramočeno«, t. j. se mu je izpolnilo.

b) »Na neki gori«, v Judovih puščavah na zahodni strani Mrtvega morja. — »Drugič ne bo treba«, tako silno, da bo mrtev ob prvem mahljeju. — »In bi bil nedolžen« = brez zadolženja? — Sulico in kozarec vzame Savlu zato, da bi ga pozneje lahko prepričal, kako ga je popolnoma imel v svoji oblasti. Ko sta se spravila, mu je oboje nazaj dal. — Morda bi kazalo še omeniti, da bi bil David tudi že poprej enkrat lahko umoril Savla, ker je bil prišel v isto votlino, kjer je bil že skrit David, in ga ni opazil. Prizanesel mu je enako veledušno ter mu odrezal le košček plašča, da ga je potlej prepričal, kako lahko bi se bil maščeval.

c) »Gore Gelboe« so v južni Galileji, blizu Najma ob levi strani Jordana.

d) »Posehmal (= odslej) naj ne pada na vas ne rosa ne dež!« t. j. v znak sožalja bodite nerodovitne! David v svoji veliki žalosti kliče naravo, da naj žaluje ž njim. — »Savel in Jonatan... nista ločena«. David pozabi v svoji plemenitosti vse hudo, kar mu je prizadejal Savel in hvali le njegovo dobro stran. — »Kakor ljubi mati...« To je krasna primera, ker večje in plemenitejše ljubezni ne poznamo na zemlji, kakor jo ima mati do svojega otroka, in še celo — do edinega.

IV. Razlaga. 1. Lastnosti božje. *a)* Neskončna pravičnost. Bog je Davida poplačal s tem, da ga je obvaroval v vseh nevarnostih in zlobnih nakanah sovražnega Savla. Savel pa je bil za svoje grehe grozovito kaznovan, ker je tako težko živel in tako nečastno umrl. *b)* Neskončna modrost. Bog je hotel Davida vzgojiti za izvrstnega kralja. V to svrho si je moral utrditi svoje čednosti v hudih poskušnjah; osobito je imel dovolj prilike, se prepričati, kako hudo dé krivica in preganjanje.

2. V. božja zapoved. David jo je vrlo izpolnjeval, ker se ni hotel maščevati nad sovražnikom, ko je imel tako ugodno priliko za to. Abisaj pa je grešil zoper V. zapoved, ker je imel voljo umoriti spečega Savla in bi ga bil tudi umoril, ko bi mu ne bil ubranil David. (Ob enem se je Abisaj pregrešil tudi zoper IV. zapoved, ker je bil Savel njegov kralj.) Najhujše, in sicer opetovano se je zoper V. zapoved pregrešil Savel, ker je redil jezo v svojem srcu zoper Davida, da mu je zrastla v sovraštvo, ki ga je nagibalo celó v umorstvo. Najstrašnejši njegov greh zoper V. zapoved je bil pa samomor. (Vpr. 424. 427. 423.)

3. Veličastna je bila Davidova ljubezen do svojega sovražnika. (Vpr. 339.)

V. Uporaba. 1. Ljubezen do bližnjega. **(Za srce.)** Malo je bilo še ljudi na svetu, da bi se bili tako zelo vsestransko odli-

kovali v ljubezni do bližnjega. Pozneje bom vam že še povedal, v katerih rečeh je bil David predpodoba našega Gospoda Jezusa Kristusa, a že tukaj moram omeniti, da je bil še posebej njega predpodoba v tem, ker je bila njegova ljubezen do bližnjega tako vsestranska in junaška. Ljubil je prisrčno svojega očeta, ker mu je bil voljno poslušen in rad storil, kar mu je ukazal, — za dvakrat nam je to popolnoma znano: njegovih sedem bratov je šlo k daritvi in pojedini, on pa je moral iti s čredo na pašo; trije njegovi bratje so šli na vojsko, on — maziljeni kralj — je zapustil kraljevi dvor ter šel na očetove pašnike. Prisrčno je ljubil svoje brate; šel jih je obiskat v vojno šotorišče, da bi poizvedel, kako jim je, in jim prinesel kruha. Ljubil je prisrčno svojega prijatelja Jonatana, kakor še malo kateri prijatelj svojega prijatelja; kako milo ga je objokoval še po smrti. A kar sem dozdaj povedal, še ni bilo najbolj junaško, ker ta ljubezen mu je bila močno olajšana. Toda David je ljubil tudi svojega najhujšega sovražnika, kateri mu je že tolikokrat hotel vzeti, kar je človeku najljubšega — življenje.

Tega svojega prestrastnega sovražnika je imel (dvakrat) popolnoma v rokah, pa mu ni niti lasu skrivil. Še po smrti ga je tako nežno milo objokoval. Glejte, to je pravo junaštvo! Velik junak je bil David, ko je »davil in ubil« leva ali medveda; velik junak je bil, ko je slavno zmagal orjaka Golijata; a še vse veličastnejši junak je bil takrat, (ko je Savlu mirno odrezal košček plašča in) ko je hladnokrvno odnesel iz votline Savlovo sulico in njegov kozarec za vodo! Po pravici pravi o njem tako lepo sv. Krizostom: »Ob tej zmagi mu niso prišle naproti samo žene s slavospevi, marveč angelski kor mu je poln strmenja dol z neba peval pohvalo zarad njegove plemenitosti«.

Zelo rad bi videl, da bi vam tega ne bil pripovedoval zastonj. Mi smo katoliški kristjani, torej nas še bolj veže velika zapoved krščanske ljubezni. Poglejte zdaj svoje srce: Kako imate tu notri zapisane svoje stariše, brate in sestre, strice in tete, botre, tovariše .... Morda se je tudi že vam kje zglasil kak jako nevšečen nasprotnik in sicer že tolikrat, da ste ga že skoro jeli šteti med sovražnike: ali mu odpustite tako korenito kakor David? Ali res ni prav nič maščevalne misli v vašem srcu? ... (»Solnce naj ne zajde, predno mine vaša jeza!«)

A. Kržič.

D. Ascetika.

Duhovno sv. obhajilo. Jezus v presv. Rešnjem Telesu mora biti in ostati predmet našega neprestanega, odkritosrčnega hrepenenja. Ako je vseh del in milosti Kristusovih končni namen ta, da bi se združil z našimi dušami, tedaj ne more biti ničesar na svetu, po čem bi

naj naše duše bolj hrepenele, kakor je sv. obhajilo. V ta namen pa moramo radi moliti Jezusa, pričujočega v tabernaklu, ga moramo radi obiskovati, da bo naše srce tem bolj hrepenelo po njem.

To hrepenenje pokažemo najlepše, če obudimo duhovno sv. obhajilo. Sv. obhajilo prejmemo namreč lahko tudi na duhoven način, v željah. Kakor človek lahko prejme zakramenta sv. krsta in sv. pokore in voto seu desiderio t. j. v željah, v katerih pa v resnici ne prejme zakramenta, tako lahko prejmemo tudi sv. obhajilo in voto. O tem govori jasno tridentinski cerkveni zbor (Sess. 13., cap. 8): »Recte et sapienter Patres nostri tres rationes hoc sanctum sacramentum accipiendi distinxerunt. Quosdam enim docuerunt sacramentaliter dumtaxat id sumere, ut peccatores; alios tantum spiritualiter, illos nimirum, qui voto propositum illum coelestem panem edentes, fide viva, quae per dilectionem operatur, fructum eius et utilitatem sentiunt: tertios porro sacramentaliter simul et spiritualiter.«

1. V čem obstoji duhovno sv. obhajilo? O tem nas zadostno poučé navedene besede tridentinskega cerkvenega zbora. Obstoji v živi veri, goreči ljubezni in v srčnem hrepenenju po Jezusu[1]. Te tri reči so jedro duhovnega sv. obhajila. Ako torej hočeš obuditi duhovno sv. obhajilo, moraš najprej obuditi živo vero v Jezusovo pričujočnost in ga moliti. Tu premišljuj Jezusovo veličastvo, ki se skriva pod podobo kruha in vina, priznaj nasproti Jezusu svojo nevrednost in ničnost in obžaluj vse pregrehe, s katerimi si razžalil veličastvo Jezusovo. Potem se združi z Jezusom v duhovni, tihi ljubezni in si misli, da prejmeš Jezusa v resnici pri sv. obhajilu t. j. obudi prav živo hrepenenje, Jezusa v resnici prejeti, ako bi bilo mogoče.

2. Kako se obudi. V raznih knjigah se najdejo prav različni načini, kako obuditi duhovno sv. obhajilo, manjšega in večjega obsega. Sv. Alfonz Ligvori je posebno priporočal obujanje duhovnega sv. obhajila, njegov formular je tudi najbolj v navadi. Sv. oče Leon XIII.[2] ga je dne 30. jun. 1893 obdaril z odpustkom 60 dni, ki ga lahko vsi verniki prejmejo enkrat na dan, ako duhovno obhajilo obude kdajkoli med dnevom in ga lahko darujejo tudi vernim dušam v vicah. Ta obrazec se glasi:

Moj Jezus, verujem, da si v najsvetejšem zakramentu pričujoč. Ljubim Te nad vse in moja duša hrepeni po Tebi. Ker pa Te sedaj v svetem zakramentu ne morem prejeti, pridi vsaj duhovno v moje srce. Objamem Te, ka-

[1] Prim. Egger: Enchirid. theol. dogm. spec. 1894 p. 727.
[2] Fr. Beringer: Die Ablässe 1895. p. 153.

kor da si že pri meni in se popolnoma združim s Teboj, ne dopusti, da bi se še kdaj ločil od Tebe. O Jezus, moja najvišja dobrota in moja sladka ljubezen, rani in užgi vendar moje srce, da bo vedno popolnoma gorelo za Tebe.

Ta obrazec je torej najbolj priporočila vreden, ker obsega bistvene dele duhovnega obhajila in je od sv. očeta obdarovan z odpustkom. Želeti je, da bi ga vsprejeli molitveniki, pa tudi novi katekizem; v starem velikem katekizmu najdeš slično duhovno obhajilo v dodatku pri mašnih molitvah.

3. Kdaj in kolikokrat se naj obudi. Duhovno sv. obhajilo se lahko obudi ob vsakem času, ne le v cerkvi, nego na vsakem kraju: doma, na polju, po noči, po dne. Posebno pa bi ga naj obudili pri jutranji in večerni molitvi, kadarkoli obiščemo Jezusa v cerkvi, ali ga srečamo, ko se nese bolniku ali ko se podeljuje bolniku. Najbolj pa se vernikom priporoča obujanje duhovnega obhajila pri sv. maši po mašnikovem obhajilu, kadar sami ne prejmejo sv. obhajila. Tega naj bi nikdar ne pozabili.

Pomniti pa treba: duhovno obhajilo sme kristjan obuditi le tedaj, če je v stanu milosti božje; če ni v stanu milosti božje, mora poprej obuditi popolno kesanje, zakaj če v smrtnem grehu obudi duhovno sv. obhajilo, stori smrten greh. Če je v smrtnem grehu, pa obudi željo, da bi rad Jezusa prejel v boljšem stanu t. j. ko bo zopet v milosti božji, je taka želja sicer dobro delo, vendar pa ni duhovno obhajilo v pravem pomenu besede, ker se duša v smrtnem grehu ne more združiti s Kristusom. Če bi dvomil, je-li v stanu milosti božje ali ne, pa bi mogel duhovno obhajilo prejeti le pogojno: ako morem Jezusa vredno prejeti. V tem oziru so odločilne besede Suarezove: »Suarez ad quaestionem, utrum quis in peccato (sc. mortali) existens possit spiritualiter communicare, respondet, eum graviter peccare, si reapse in hoc statu communicare velit. Si vero desideret sumere in meliori statu, actus quidem est bonus, sed non est proprie communio spiritualis, quia in hoc statu nequit uniri cum Christo[1].

Ako Kosec[2] trdi: »Priporoča naj se duhovno sv. obhajilo ne samo za takrat, kadar bi se imel kdo obhajati, pa se ne more ali ne sme, ampak kristjani naj se pri vsaki sv. maši duhovno obhajajo, posebno pobožni pa tudi večkrat čez dan, čeravno ne morejo v cerkvi biti«, ni to dovolj jasno povedano. Obhajati se resnično ne more, kdor sv. hostije vsled bolezni ne more zavžiti, ne sme se pa, če ni težč ali

[1] Egger: Enchirid. theol. dogm. spec. pag. 727.
[2] Kosec: Spovednik in njegova služba § 81 p. 151.

če ni dobil dovoljenja od spovednika za večkratno obhajilo, ali če je v smrtnem grehu, ali če pri spovedi ni dobil odveze, v zadnjih dveh slučajih se ne sme obhajati niti duhovno, sicer greši.

4. Duhovno sv. obhajilo je najlepša priprava na resnično sv. obhajilo. Jezus pride najrajši v srce, katero ga dostikrat vabi k sebi, katero dostikrat hrepeni po njem. Sv. Terezija[1] pravi: »Le tistim odpre Gospod zakladnico svojih milosti, o katerih ve, da imajo veliko poželenje po tem sv. zakramentu; zakaj tisti so njegovi pravi prijatelji.«

Sv. Alojzij se je vsak teden tri dni pripravljal na sv. obhajilo; gotovo je dostikrat v tem času obujal duhovno obhajilo. Zategadelj je vsikdar z izvenredno pobožnostjo prejel zakramentalno sv. obhajilo. Zato je obujanje duhovnega sv. obhajila res vsega priporočila vredno. Spovednik naj priporoča pobožnim dušam, ki na teden enkrat, dvakrat ali trikrat prejmejo sv. obhajilo, za ostale dni, v katerih ne prejmejo zakramentalnega obhajila, da njih duše ostanejo stanovitne v goreči ljubezni do Jezusa v presv. Rešnjem Telesu.

5. Duhovno sv. obhajilo je nadomestilo za sv. popotnico, ako je bolnik ne more prejeti. Zgodi se večkrat, da bolnik ne more zavžiti sv. hostije zavoljo kake vratne ali ustne bolezni. Takrat mu naj duhovnik pomaga obuditi vsaj duhovno sv. obhajilo.

Bil sem poklican k bolnemu šolarju, da ga sprevidim. Povedali so mi poprej, da naj pridem brez sv. popotnice, ker radi bolezni v grlu ne more zavžiti sv. hostije. Ko se je spovedal, mu rečem, naj obudi duhovno sv. obhajilo, ker Jezusa v resnici ne more prejeti. Deček obudi glasno in počasi duhovno obhajilo, tako da so bili vsi pričujoči ginjeni. Drugikrat sem bil poklican k ženi, ki vsled krvne mrzlice ni mogla odpreti ust. Molil sem počasi naprej duhovno sv. obhajilo, ona pa za menoj in po tej molitvi je bila zelo potolažena.

6. Duhovno sv. obhajilo je Jezusu posebno ljubo. Božji Zveličar je to večkrat pokazal prav očitno. Včasi je duhovno obhajilo poplačal z resničnim sv. obhajilom. Sv. Katarina Sijenska († 1382) je prejela košček hostije, kateri je zmanjkal duhovniku na oltarju pri sv. maši, katere se je udeležila s srčnim hrepenenjem po Jezusu. Sv. Mariji Frančiški († 1791) je Jezus na bolniški postelji utešil silno hrepenenje po njem: na enkrat je namreč prihitela sv. hostija v sobo na jezik bolnice, da so jo lahko vsi videli. Včasi je svetnikom bilo duhovno obhajilo nadomestilo telesne hrane. Bl. Nikolaj Flijenski († 1487) je skozi 40 let živel le o sv. obhajilu, katero je včasi resnično prejel, sicer pa duhovno pri mašnikovem obhajilu. Bl. Ivana od Križa je le vsaki tretji, včasi šele vsaki osmi dan kaj zavžila, sicer

[1] P. Fr. Ratte: Ein Büchlein vom geistlichen Leben aus den sinnreichsten Gedanken der hl. Theresia zusammengestellt, p. 135.

pa je živela od zakramentalnega in duhovnega sv. obhajila. Istotako sv. Marija Frančiška. Večkrat je bolnikom, ki radi svoje bolezni niso mogli zavžiti sv. hostije, duhovno obhajilo pomagalo do čudežnega zakramentalnega obhajila. Sv. Julijana Falkonerijska je prosila, naj ji sv. Rešnje Telo polože vsaj na njeno srce, da bo mogla lažje obuditi duhovno obhajilo. Ko se to zgodi, izgine na enkrat hostija. Julijana jo zavžije in smehljaje umrje. Na njenih prsih pa so našli potem vtišnjeno znamenje sv. hostije s podobo Križanega. Sv. Bonaventura ni upal prejeti sv. hostije radi bolezni, pa je prosil, naj mu denejo posodo s sv. hostijo na prsi, da bo imel bližje Jezusa. Naenkrat vidijo vsi navzoči sv. hostijo zapustiti posodo in svetnik jo je zavžil na čudežen način. Večkrat je božji Zveličar uslišal duhovno hrepenenje s tem, da je poslal sv. hostijo po angelu temu ali drugemu svetniku, kakor dvakrat sv. Stanislavu Kostki, enkrat v nevarni bolezni na Dunaju, enkrat pa v luteranski cerkvi na potu iz Dunaja v Dillingen na Nemškem; tudi sv. Bonaventuru je košček sv. hostije prinesel angel pri sv. maši, pri kateri je premišljeval Gospodovo trpljenje in si ni upal resnično prejeti sv. obhajila[1].

Da je duhovno sv. obhajilo pri Jezusu v veliki veljavi in mu posebno drago, priča tudi prikazen, ki jo je imela častitljiva mati Pavla Mareska, ustanoviteljica samostana sv. Katarine v Napolju. Jezus se je prikazal z dvema dragocenima posodama, katerih ena je bila zlata, druga pa srebrna in ji je rekel: »V zlati posodi hranim tvoja resnična obhajila, v srebrni pa tvoja duhovna obhajila.«

7. Učinki in milosti duhovnega sv. obhajila. Duhovno sv. obhajilo ima več ali manj iste učinke za našo dušo, kot resnično sv. obhajilo. To nam potrjujejo besede tridentinskega zbora (Sess. XIII, cap. 8); v tem so edini tudi cerkveni učeniki in svetniki. Sv. Alfonzu Rodrigesu je rekel samostanski predstojnik, ko je ležal bolan, naj se zadovolji z nedeljskim sv. obhajilom, med tednom pa naj obuja duhovno obhajilo. Bilo je sv. Alfonzu, kot da mu primanjkuje vsakdanjega kruha, pa udal se je povelju in še tem bolj je hrepenel po Jezusu. Jezus sam mu poplača to pokorščino s tem, da ga nauči prav obuditi duhovno obhajilo. In kadarkoli je sv. Alfonz to storil, dozdevalo se mu je, da čuti pri sebi pričujočnost Jezusa in Marije. V duhu se je ž njima pogovarjal in je bil vsakokrat ves srečen.

Ne da se tajiti, da Gospod včasi še z večjimi milostmi obdari duhovno obhajilo kakor zakramentalno.

Bl. Ivani od Križa je rekel Jezus: »Kolikorkrat duhovno prej-

[1] Eucharistische Denkwürdigkeiten. Regensburg 1881.

meš sv. obhajilo, ti vsakokrat podelim milost, katera je približno enaka oni milosti, ki ti jo podelim pri resničnem sv. obhajilu«[1].

Te milosti pa ne izvirajo ex opere operato, nego, kakor trdé vsi bogoslovci ex merito operantis. So potemtakem tem obilnejše, čim popolnejši je vernik, ki obudi duhovno sv. obhajilo.

8. Opozarjajmo vernike na duhovno sv. obhajilo. Pred vsem mora biti duhovnik sam prepričan o imenitnosti duhovnega sv. obhajila. Naj ga tudi sam prav pridno obuja vsak dan, posebno če morda bolan leži, pa ne more vsak dan pri sv. maši prejeti zakramentalnega sv. obhajila. Kako mu lepo takrat nadomešča njegovo živo duhovno poželenje po sv. Rešnjem Telesu resnično sv. obhajilo!

Učimo pred vsem otroke v šoli obujati duhovno obhajilo. Poleg molitvic, ki se molijo pri evangeliju, darovanju, katerih žal ni več v novem katekizmu, pri povzdigovanju in obhajilu, naj znajo otroci tudi obuditi na pamet duhovno sv. obhajilo. Kako lepo in ganljivo jih je slišati, ako pri mašnikovem obhajilu vsi skupaj obudé duhovno obhajilo! Molimo to molitev večkrat v šoli z otroci, posebno pa vsikdar, če med dnevom skupno z otroci gremo v cerkev počastit Jezusa v tabernaklu. Zlasti naj bi duhovno obhajilo otroci obujali ves čas priprave na prvo sv. obhajilo. Gotovo jih bo vsakdanje duhovno združevanje z Jezusom storilo goreče in pazljive pa tudi marljive v pripravljanju. To še naj opravljajo prvoobhajanci posebno zadnji teden pred prvim sv. obhajilom po opravljeni dolgi spovedi.

Pa tudi odrasle pogostoma opozarjajmo na ta način sv. obhajila. Zato je dobro večkrat s prižnice pojasniti način in korist duhovnega obhajila. Isto se naj zgodi tudi v spovednici. In v vernikih bo vidno rastla ljubezen do najsv. zakramenta; njih pripravljanje bo natančneje, prejem resničnega obhajila veliko pobožnejši in prisrčnejša tudi zahvala po sv. obhajilu.

Skrbimo tudi, da pride v vse naše molitvenike, ki se izdajo na novo, primeren in prisrčen pouk o duhovnem sv. obhajilu, pojašnjen s kakim vzgledom, katerih pač ne manjka, zajedno s tekstom duhovnega sv. obhajila, katerega je sv. oče obdaril z odpustkom.

Prepričajmo se sami, prepričajmo verno ljudstvo, kako resnične so besede sv. Terezije, ki jih je govorila svojim duhovnim hčerkam: »Na duhovni način prejemati sv. obhajilo, je prekoristno; ne opuščajte zato duhovnega sv. obhajila, zakaj na njem spozna Gospod, kako velika je vaša ljubezen do Njega!«

F. S. G. — Conferentiae Leonardinae.

[1] Dr. Keller: Achtzig lehrreiche Geschichten für Erstkommunikanten, X. Geistliche Kommunion.

III.

Cerkveni letopis.

1. Petdesetletnica misijonarjev sv. Vincencija Pavl. v Celju. Meseca septembra 1902 se je opravljal v Celju pri sv. Jožefu veliki ljudski misijon v spomin dogodka, ki je zelo znamenit za lavantinsko škofijo, kakor tudi za druge slovenske škofije in za celo Avstrijo.

Za blagor svojih vernikov vneti škof Slomšek je z bistrim očesom zasledoval velike in izvenredne verskonravne potrebe, ki jih je prinesel novejši čas; spoznal je, da redni dušni pastirji pri vsej svoji gorečnosti niso kos tej nalogi, da je treba novih bojevnikov in zdravnikov. V tem mu je dobrodošla ideja, katero je sprožil slovenski duhovnik Janez Klajžar, takratni podravnatelj v sekovski bogoslovnici, da se namreč pokličejo k nam iz Francoskega misijonarji sv. Vincencija Pavl. ali lazaristi. Klajžar je za svoj načrt pridobil naddvornika cesarja Ferdinanda I. v Pragi, grofa Klementa Brandis in ta je zopet pridobil za to svojega nečaka grofa Ferdinanda Brandis v Mariboru in nekaj drugih aristokratov.

Ker se je poskus izjalovil v dveh drugih škofijah, so stvar predložili škofu Slomšeku v Št. Andražu. Radostno je Slomšek sprejel predlog kakor glas iz nebes in zastavil vse svoje moči, da se podjetje izvede. Tudi Marko Glaser, bivši sekovski dvorni kapelan, takrat častni kanonik in župnik pri sv. Petru pri Mariboru se je za stvar živo zanimal in jo krepko podpiral.

Največja ovira je bilo pomanjkanje slovenskih misijonarjev za slovensko škofijo. A Gospod je kmalu poskrbel za delavce. Dne 4. novembra 1851 so se odpotili trije slovenski duhovniki v Pariz, da tamkaj pri sv. Lazarju, v središču misij. kongregacije, opravijo novicijat. Bili so: imenovani Janez Klajžar, Jakob Horvat, takratni špiritual in spovednik usmiljenih sester v Gradcu, pa Anton Žohar, kapelan v Št. Ilju v Slov. gor. Čez leto dni, 7. sept. 1852 so se vrnili kot misijonarji iz Pariza pod vodstvom Konrada Hirla iz Kolina. Knezoškof Slomšek jim je odkazal beneficijatsko hišo in cerkev sv. Jožefa na prijaznem griču pri Celju. V nedeljo, dne 26. septembra jih je Slomšek sam slovesno vpeljal v misijonsko hišo pri sv. Jožefu ter imel pri tej priliki lep nagovor v nemškem in slovenskem jeziku, v katerem je prav modro označil trojno zlo našega časa, zoper katero se naj nova družba bojuje z besedo in vzgledom: nevera, socijalizem, revolucija.

S pomočjo cesarja Ferdinanda in njegove blage soproge Ane in drugih dobrotnikov so se misijonarji za silo uredili. Kakor povsod, je trebalo tudi tu premagati velike ovire. Prvi predstojnik je sila veliko deloval za novo naselbino, a se je že meseca februarija 1853 vrnil v Kolin, njegov naslednik J. Klajžar je pa kmalu potem, dne 15. sušca i. l. umrl. Za njim je postal superior Jak. Horvat, ki je krepko in modro vodil misijonski zavod do svoje smrti l. 1891. Brez števila misijonov se je v tem času vršilo v raznih župnijah lavantinske in sosednih škofij. Ustanovile so se nove naselbine v Gradcu, na Dunaju, v Ljubljani.

Lavantinska škofija je bila prva v Avstriji, ki je sprejela v svoje krilo prezaslužne ljudske misijonarje. Bilo je torej primerno, da se je slovesno praznovala 50letnica ustanovitve misijonske postaje v Celju. Sedanji pred-

stojnik g. Janez Macur je izprosil za to priložnost od sv. stolice posebnih odpustkov. Slovesnost je poveličal prevzv. knez in škof dr. Mihael Napotnik sam, ki je ob sklepu misijona dne 21. sept. imel krasen govor[1] in slovesno sv. mašo. Svoje zaupanje je misijonarjem izkazal že poprej s tem, da jih je l. 1897. poklical k sv. Jožefu v Studencih pri Mariboru, kjer jim je izročeno veliko dela in važna naloga.

2. Koralni tečaj v Gradcu. Povodom svojega 23. občnega zbora je pripravilo Cecilijino društvo za sekovsko škofijo koralni tečaj od 14. do 16. oktobra 1902 ter povabilo zato dva najimenitnejša zastopnika »reformnega korala« — tako ga imenujejo nekateri, tako ga bodemo tudi mi imenovali[2] — dr. Petra Wagnerja, profesorja na katoliškem vseučilišču in ravnatelja gregorijanske akademije v Friburgu na Švicarskem in o. Mihaela Horna, benediktinca iz Sekove na Gornjem Štajerskem in sourednika lista »Gregorianische Rundschau«. Takega tečaja še dosedaj ni bilo na Avstrijskem in tudi v sosednjih nemških deželah ne, kolikor se spominjamo.

Namen sledečih vrstic ni polemika za to ali ono strujo, ampak le edino to, da zvedó na kratko čitatelji »Voditeljevi« o tem prvem tečaju, »reform. korala«. Kakor pa ni bilo mogoče slavnima prirediteljema tega tečaja v kratkih urah pokazati nam vseh lepot in umetnosti korala, tako še manj more sledeče poročilo biti popolno.

Otvoril je tečaj vč. g. J. Wibl, začasni predsednik Cecil. društva. Predavanja so bila teoretična in praktična. Prve je imel dr. Wagner, druge pa o. M. Horn. Za slednje se je rabil koralni Requiem, katerega je prestavil dr. Wagner v moderne note. Za prve in druge pa v koralnih notah: Introitus »Gaudeamus« in Assumptione B. M. V.; »Alleluia« et vers. »Adorabo« in Dedicatione ecclesiae; Graduale »Universi« in Dominica I. Adventus; Offertorium »Domine Deus« in Dedicatione ecclesiae in Communio »Manducaverunt« in Quinquagesima.

»To umetnost«, tako je začel dr. Wagner, »katero vas hočem sedaj učiti, vam priporoča njena starost. Stara je že skoraj 2000 let, pa vendar je še zmiraj lepa, prikupljiva. Zanimanje za njo tirja od vas sv. cerkev, ker je ona vaša mati in rekel bi tudi mati korala. Koral je specifično njeno petje. Priporoča jo vam pa tudi sv. oče Leo XIII.« »Sad tega predavanja pa naj bo, da spoznavate koral v njegovem bistvu in da ga ljubite, da ga lepo pojete.«

Kaj je gregorijanski koral? Gr. koral je edino pravo cerkveno petje, v katerem sta spojena dva momenta, liturgični in muzikalični. Koral je liturgična umetnost. Liturgija zahteva petje, »die Liturgie schreit nach Gesang«. V prvih časih krščanstva je bilo zato cerkveno petje že samo na sebi sveto dejanje, del liturgije. Tako n. pr. graduale. Pevec ga je pel na vzvišanem odru, drugi pa so poslušali. Tako je bilo tudi pri darovanju. Zato pa najdemo posebno za graduale najlepše in najumetnejše napeve z dolgimi »neumami« ali »jubili« pri »Alleluia«. »Pustetov koral« pa je ravno v gradualih in ofertorijih prirezan. Prikrojili so ga po drugih napevih, ki že od začetka niso bili tako bogato razviti. S tem pa se je

---

[1] Slišimo, da v kratkem izidejo v tisku vsi govori, ki so jih imeli razni govorniki ob tem misijonu.

[2] Ali je to po pravici ali krivici, to še ni dokazano; neko ime pa mu moramo dati v tem poročilu.

pregrešilo proti duhu katoliške liturgije. Nastal je takorekoč razdor med liturgijo in cerkvenim petjem. Ta razdor je sedaj odstranil sv. oče Leon XIII., ki je spoznal potrebo, da moramo zopet nazaj k pristnemu koralu, k pristnemu cerkvenemu petju. V koralu pa je tudi velika glasbena umetnost. To petje ni nastalo v katakombah, kakor pravijo nekateri. Grško in posebno judovsko petje je bilo podlaga temu petju in veliko učenjakov smelo trdi, da so n. pr. psalmi se v starem zakonu ravno tako peli, kakor sedaj. Kakor duh božji vlada sv. cerkev, tako tudi on oživlja in vzdržuje pravo cerkveno petje.

Zakaj pa ljudje sedaj ne marajo koralnega petja?

1. ker se nam podaja v neprijetni obliki. Ako bi se bil prevedel poprej že v moderne note, bi se ga ljudstvo gotovo že priučilo. Proizvodi Palestrinovi in drugih starih klasikov, so bili stavljeni tudi v stari obliki. Pa kmalu so se prestavali v moderni zistem in so se tako prikupili in razširili;

2. zavoljo slabega proizvajanja korala;

3. zavoljo oblike koralnih melodij, kakor se je dosedaj ponujala, ki pa ni lepa. Lep je koral benediktincev, »reformni koral«. Ta navduši, ta povzdigne, ta napolni človeka s pobožnimi, svetemu, liturgičnemu dejanju primernimi čustvi.

4. Koral pa nam ne ugaja tudi zato ne, ker se je pri nas izgubil pravi okus za koralno petje. Mesto korala se je rabila pri nas le posvetna glasba, na njo se je privadilo naše uho. Zato pa je naša dolžnost, pokazati zopet lepoto korala in vzgojiti ljudi za to, da bode postal koral zopet ljudsko petje.

Pisavo korala, kakršno imamo sedaj, začel je Hukbald († 930), spopolnil pa jo je Gvido Areški († 1050). Kako se je to zgodilo, kakšna znamenja je dal pisavi, kako se imenujejo posebne oblike te pisave, razlagal nam je po knjigi Kienle-jevi »Die Choral-Schule«. Kot posebnosti omenjamo tukaj le dve finesi, namreč »quilisma« in »tonus liquescens«. Pravijo, da se je pel »quilisma« kot »tremolo«; sedaj ga le nekoliko ritardirajo. »Tonus liquescens«, nekak priglas (Nachschlag) pojó sedaj enako z drugimi notami. Nastal pa je iz slabega izgovarjanja. Italijani in Francozi ne morejo izgovoriti več soglasnikov skupaj. Zato devajo vmes ali tudi na konec po soglasniku nekak »e«[1].

Kako pa naj pojemo koral? Tako ga moramo peti, kakor so ga peli v srednjem veku, ko je bila zlata doba korala. In kakor razvidimo iz spomenikov korala, so vse note ritmično ene vrednosti. Ni razločka med »longa«, »brevis« in »semibrevis«. Ravno tako je dokazano, da ima črto (virga) le najvišja nota skupine in sicer s tem namenom, da kaže zvezo s sledečo noto. Podoba rombične note (semibrevis) izhaja le iz pisave ter nima nobenega druzega pomena. V trinajstem stoletju so imenovali koral »musica plana«, drugo glasbo pa »musica mensurata«, iz česar zopet sledi, da so v koralu vse note enake. Tudi naglas ne dela razločka. Naglas pomeni le večjo vnemo in pobožnost za glasbenika in pevce. Da razumevamo pristen koral, moramo se učiti cerkvene latinščine, ker je po tej zložen koral. Zato pa ne velja zanj prozodija klasične latinščine. On

[1] Gl. o tem Dom Pothier-ovo knjigo »Der gregorianische Choral« str. 119—122.

ni vezan na dolge in kratke zloge. Le vsebina besede je navdihnila umetnika. In ko so začeli koral soditi po klasični prozodiji, so ga pokvarili in vničili.

S 16. stoletjem se začenja propad korala. Najhujši njegovi sovražniki so bili humanisti. Groza jih je obhajala, ko so videli, da se nič ne ravna po pravilih prozodije klasične latinščine, da je na dolgem zlogu tu pa tam samo ena nota, na kratkem pa po 20 do 50 in še več. Začeli so ga obdelavati, striči in krčiti, koliko se je dalo. S tem so odrezali koralu najlepše cvetke. Ostalo je le steblovje, le okostje dosedaj tako lepega petja. Niso vedeli, da je ravno to bila prava umetnost, da je na koncu stala cela kopica not, združenih v krasno melodijo. To je bil vrhunec sv. navdušenja za komponista. Zapustila je tukaj takorekoč melodija svojo materijalno stran — sv. tekst — in vzdignila se je v nadnaravne visočine svetega navdušenja.

Drug sovražnik korala je bila reformacija. V cerkvi koral živi, s cerkvijo cveti, s cerkvijo pa tudi trpi, pa umrl ne bode, kakor ne bo umrla sv. cerkev. On je jako znamenit izraz cerkvenega življenja, on je mera zanj. Nastale so različne cerkve, ki so si obdržale nekaj od sv. kat. cerkve, čeravno je tudi to bilo popačeno. Tako se je začelo različno koralno petje, seveda tudi popačeno. Tako se je na Angleškem, kjer so rimski učeniki učili nekdaj koral, in na Nemškem, kjer je cesar Karol Veliki zanj veliko storil, pristni koral popolnoma pozabil. Šele v drugi polovici 19. stoletja se je obrnilo na boljše.

Kakovo pot pa je šla ta prava reformacija? Na Francoskem so peli zmiraj koral, tam se ta tradicija nikdar ni pretrgala. Ne samo v stolnicah in v samostanih, ampak tudi po deželi so peli v župnih cerkvah ob nedeljah in praznikih koral. V teh dneh ni bilo slišati drugih pesmi. Francozi so nam tedaj ohranili koral, od ondot mora priti reforma. To pot gre ravno sedaj tudi koral po nemških deželah. Gojila se je že od leta 1860. klasična polifonija. Ne samo stari klasiki so na vrsti, vstali so tudi novi skladatelji z mojsterskimi deli. Ravno ta klasična polifonija jih je pa privedla do korala, ki je ravno podlaga te glasbe. Zato so ga začeli z velikim zanimanjem proučevati. Zmiraj gredó dalje in dalje naprej proti viru, iz katerega teče pristen koral.

O estetiki in teoriji korala ne moremo poročati, ker bi povedali premalo za veščake in neveščake. Za veliki načrt, ki so ga sestavili za ta kurz, je bil čas veliko prekratek. Veliko so zavzele tudi praktične vaje. Naučili smo se celi »Requiem« z »Libera« ter peli pri sv. maši v cerkvi presv. Srca Jezusovega.

Sklenil je dr. Wagner svoja predavanja z željo, da bi se obiskovalci tega koralnega kurza, če je le količkaj mogoče, vdeležili tudi onega na gregorijanski akademiji v Friburgu ter se tam bolj vglobili v to sveto umetnost, ali pa da bi pripravljali take tečaje, kakor je bil ta. Našli bi se že veščaki, ki bi ga vodili. »Če bi pa tudi to ne bilo mogoče, pa se shajajte večkrat, vadite in učite se tam skupno korala z vso vnemo, pojte ga v cerkvi pogostokrat, da bode kmalu zopet postal last vernega ljudstva, pravo ljudsko petje, kakor je bil poprej v najlepši dobi sv. katoliške cerkve.«

Vsi navzoči so po teh besedah vstali in zahvalili učitelja z burnimi klici in navdušenim ploskanjem. Navdušenje je bilo občno. Saj smo sli-

šali res veliko lepega, pa tudi poslušali to krasno petje. Govorila sta tukaj o koralu in ga pela dva mojstra. Ko pa smo se domu grede nekoliko pomirili, popraševali smo se, kaj bomo pa sedaj začeli? Ali naj začnemo sedaj peti ta koral in naj opustimo dosedanjega? Z ozirom na razmere in na stanje cerkvenega petja po naših krajih sodimo, da ostanemo pri starem. Ostanemo pa pri tem tako dolgo, dokler se o njem ne izreče sv. stolica v Rimu in naši škofje, katerim se moramo pokoriti tudi tukaj. Dobro pa je, da proučujemo tudi stremenje nove struje, da pojemo tu in tam tudi ta »reformni koral«, ako imamo moči in čas. Oficijelen za nas pa je še zmiraj le regensburški. *M. Š.*

3. Petindvajsetletnica Cecilijinega društva v Ljubljani se je vršila dne 6. novembra 1902. Ob tej priliki je bila slovesna črna sv. maša za rajne ude v cerkvi sv. Jakoba, slovesna pontifikalna maša v stolnici, slavnostno zborovanje in občni zbor Cec. društva v škofovi veliki dvorani, popoldne pa pri čč. oo. frančiškanih petje pred izpostavljenim Najsvetejšim in blagoslov. Po blagoslovu je sviral na prenovljenih orglah stolni kapelnik A. Foerster. Natanko poročilo o tej slovesnosti sta prinesla »Slovenec« in »Cerkveni Glasbenik«.

Bilježimo to slavnost v našem »letopisu«, ker je lep znak in pojav cerkvenega življenja med Slovenci in kaže, da prospeva naše cerkveno petje. Društveno delo teh let popisuje društven tajnik dr. Karlin v »Spominski knjižici«, ki se je delila po slavnostnem zborovanju med vdeležence, tako-le: »Trudilo se je Cec. društvo v tej dobi za povzdigo in pospeševanje katoliške cerkvene glasbe v smislu ter duhu sv. cerkve na podlagi cerkvenih določil in ukazov. Delovalo je v cerkvi in za cerkev, povspeševalo je krasoto službe božje, kažipot je namerjalo biti na polju cerkvene glasbe; staro, nevredno, nedostojno si je prizadevalo pomesti z naših korov, opominjalo, svarilo, učilo in kazalo je, kako dospemo do boljšega okusa, do dostojne, lepe, veličastne glasbe, do res dobrega, cerkve vrednega petja v naših cerkvah«. Trnjevo pot je hodilo teh 25 let društvo. Pa iz trnja je pognalo obilo nežnega cvetja, tako da se je smela po vsej pravici slovesno praznovati petindvajsetletnica. Prelepi uspehi se vidijo povsod in cecilijanska ideja prodira na celi črti. »Cerkveni Glasbenik« je oživil slovensko muzikalično literaturo, ki se s premnogimi komadi lahko pokaže pred vsem muzikaličnim svetom. Sto petinštirideset organistov, ki so dobili v »Orglarski šoli« spričevalo sposobnosti, je liki pijonirjev svete stvari šlo med svet ter začelo praktično izvajati »Glasbenikove« nasvete in nauke po vsem Slovenskem, še celo v Ameriki.

Pa delo še ni končano. Da ga je še veliko, tega si je svesto tudi Cec. društvo. Da se liturgična glasba nekako popularizira, da se ljudsko petje med slovenskim narodom razširi in povzdigne, da se zboljšajo organistom njih žalostne gmotne razmere itd., to so glavni nameni, katere si je, rekel bi, postavilo društvo samo. Ločiti ljudstvo od paganske glasbe in s sveto glasbo delati za čistost duš; ž njo združevati z Bogom od krščanstva odpadajoči svet, učiti mladino lepih domačih pesmi, s tem pa izpodriniti slabe pesmi — to pa je vzorna pot, katero je društvu za prihodnjih 25 let priporočil prevzv. knez in škof ljubljanski v prisrčnem svojem govoru pri slavnostnem zborovanju. — Fiat, fiat! *M. Š.*

4. † Dr. Josip Pavlica. Goriška nadškofija je izgubila z dr. Pavlicom gorečega duhovnika, slovensko slovstvo pa veščega pisatelja. Rodil

se je Josip Pavlica dne 12. decembra 1861 v Rihenbergu. Gimnazijo in bogoslovje je dovršil v Gorici ter bil 26. majnika 1885 posvečen v mašnika. Eno leto je deloval v dušnem pastirstvu, potem pa ga je rajni nadškof Alojzij Zorn poslal v Rim na daljne študije. Čez dve leti je ondi dosegel doktorat iz cerkvenega prava in potem je še nekaj časa nadaljeval bogoslovne študije na Dunaju. Od l. 1888—1898. je bil špiritual v goriškem osrednjem semenišču ter je ob enem predaval pedagogiko in katehetiko. Po odhodu dr. Antona Mahniča za krčkega škofa je prevzel profesuro nove zaveze na goriškem bogoslovnem učilišču in ob enem postal vodja »malega semenišča«.

Na literarnem polju se je pojavil kot sotrudnik dr. Mahniča pri »Rimskem Katoliku«. Priobčil je v tem listu več člankov, ki se tičejo socijologije, politike, vzgojeslovja, vzhodne cerkve in sploh cerkveno-političnih vprašanj. Njegov pravi predmet je bila socijologija; na tem polju je tudi praktično prav marljivo deloval ter med drugim ustanovil goriško centralno posojilnico. Tudi v »Katoliškem Obzorniku« je l. 1899. priobčil temeljito razpravo »o bistvu kapitalizma«. »Voditelju« je bil že iz početka naklonjen, a preobilno delo in slabo zdravje mu ni dopuščalo, da bi pisal tudi bogoslovne članke za naš list. Iz njegovega peresa je prinesel »Voditelj« l. 1899. samo oceno Lampetovih »Zgodeb sv. pisma«.

Javne razmere na Goriškem so ga zvabile tudi na politično polje; on je bil duševni oče in vodja »Primorskega Lista«, v katerem je pogumno branil sv. vero in pravice slovenskega ljudstva.

Dolgotrajna, potuhnjena bolezen mu je polagoma izsesavala življenjsko moč, dokler mu ni dne 5. vinotoka smrt ugasnila življenja v najlepši dobi.

Ravno ob njegovi smrti je izšlo njegovo zadnje literarno delo »Socijalno vprašanje«.

Dal Bog rajnemu sladek počitek, Slovencem pa za izgubo kmalu drugo krepko delavno moč! *F. K.*

5. Pokrajinska sinoda se bo v kratkem vršila v Bosni. Kakor javlja »Vrhbosna« (br. 20, str. 355 l. 1902), je imel nadškof sarajevski s svojima sufraganoma, škofom Buconjićem v Mostaru in škofom Markovićem v Banjaluki, dne 15. in 16. vinotoka 1902 konferencijo, v kateri so sklenili vse dogovore zastran provincijalne sinode. Ta sinoda bo gotovo znamenit pojav v zgodovini najmlajše cerkvene pokrajine na slovanskem jugu.

6. Komisija za biblične študije. Dne 30. oktobra 1902 je sv. oče izdal »apostolsko pismo«, ki se je razglasilo nekoliko dni pozneje, in je važno za razvoj bibličnih študij. Sv. oče opozarja najprej na znamenito okrožnico »Providentissimus Deus« iz l. 1893, s katero je toplo priporočil marljivo proučavanje sv. pisma in tudi označil način, kako se naj to vrši, da bo primerno našemu času. Njegov poziv ni bil zastonj, odzvali so se mu v velikem številu škofje in drugi odlični učeni možje. Da se pa spočeta misel ostvari v čim večjem obsegu, vpeljati hoče novo napravo, komisijo uglednih in učenih mož za biblične študije, kakor so že ustanovljene komisije za nekatere druge stroke (n. pr. za izdavanje del sv. Tomaža, za zgodovino itd). Svoj sedež bo imela v Rimu. Njen namen je, z vso skrbjo in močjo pospeševati proučavanje sv. pisma, kakor ga zahteva naš čas, ter to proučavanje obvarovati zmot in samovoljnih domnev. Poverjeništvo mora skrbno zasledovati današnje duševne struje na

polju bibličnih ved in naj ničesar ne prezre, kar so novejši učenjaki iznašli in naj se nemudoma porabi za razlaganje sv. pisma, kar kje koristnega pride na dan. Posebno pozornost se mora posvečevati jezikoslovju in sorodnim strokam in komisija naj skrbé za njih napredek. Zakaj nasprotniki ravno s tem orodjem napadajo sv. pismo, zatorej se odtod mora jemati tudi orodje v bran resnice, da ne bo resnica z zmoto v neenakem boju. Tudi se ne sme pri nas manj ceniti kakor pri inovercih znanje orijentalnih jezikov, kakor tudi poznavanje najstarejših rokopisov, obojno je namreč velike važnosti za biblične nauke.

Vso skrb naj obračajo udje nove komisije na to, da čuvajo veljavo sv. pisma in naj gledajo, da med katoličani ne prevlada ono mišljenje, ki preveč zaupa trditvam drugovercev, kakor da bi se pravo razumevanje sv. pisma moralo iskati pred vsem v zunanji izobrazbi. Katoličani namreč ne smejo pozabiti, da Bog ni izročil sv. pisma v razlaganje zasebnim učenjakom, marveč cerkvenemu učiteljstvu. Da se odstrani nejasnost v verskih rečeh, ki zakriva večkrat sv. knjige, ne zadoščujejo vselej hermenevtična pravila, ampak treba je od Boga postavljene vodnice in učiteljice, cerkve. Pravi zmisel sv. pisma ne more biti pri onih, ki so izven cerkve in ki so zavrgli njeno učiteljstvo in avtoriteto. Možje biblične komisije naj torej skrbé, da se čuvajo ta načela, in one, ki morda prekomerno cenijo drugoverce, naj nagnejo, da se bolj ozirajo na svojo učiteljico in poslušajo cerkev. Katoliški razlagavec sicer sme zajemati iz drugih pisateljev, zlasti kar se tiče kritike, a tu je treba previdnosti in izbire. Sv. oče izraža vročo željo, da naši razlagavci skrbno gojé kritiko, ki je zelo koristna za pravo umevanje sv. pisateljev. A pri tem se naj varujejo samovoljnosti, v katero se le prepogostoma izrodi kritika. Glede razlage onih mest sv. pisma, o katerih še cerkev ni izrekla svoje sodbe, je posameznim učenjakom prosto, okleniti se tega ali onega mnenja, dasi se je i tu ozirati na versko in dogmatično analogijo kot ravnilo. Da se pa vendar v znanstvenem boju ne prekoračijo meje medsebojne ljubezni ali da v tem boju same razodete resnice ne postanejo predmet prepira, zato mora bibl. komisija posredovati med učenjaki, ki so si v laseh, da se prepir konča. Komisija bo tudi stavila sv. stolici zrele predloge, da odloči, kaj morajo katoličani držati kot nedotakljivo, kaj še čaka natančneje preiskave in kaj se prepušča sodbi posameznikov.

V pomoč komisiji se bode priredila iz vatikanske knjižnice zbirka bibličnih rokopisov vsake dobe.

Na čelu komisiji bo kardinal, udje ji bodo tudi kardinali pa svetni in redovni duhovniki kot konzultorji. Vsi morajo biti veščaki v biblični stroki. *F. K.*

7. Vzhodna cerkev. Nam zahodnjakom je zelo težko nepristransko zasledovati duševni in verski pokret v Rusiji. Poročila, ki pridejo do nas o verskih zadevah na Ruskem, imajo navadno že določeno barvo na eno ali drugo stran, ker jih zajemamo največ iz nemških in poljskih virov. Zato se moramo omejiti tukaj le na nekatere pičle izjave ruskih glasil, ki nam vsaj nekoliko osvetljujejo razne struje na duševno-cerkvenem polju.

Na šolskem in vzgojeslovnem polju je sedaj Rusija v dobi reform. O preustrojstvu šolstva, o učnih načrtih, o novih metodah, o smeri vzgoje in pouka govoré dan za dnem časniki, zborniki, razna društva. Glavna pozornost se obrača na vseučilišča in srednje šole, a tudi ljudske šole,

zlasti parohijalne šole se jemljejo v pretres. List »Petersburskie Viedemosti« je meseca avgusta 1902 prinesel članek »Obitelj in šola«, ki ima deloma tudi za nas aktualno vrednost. Članek opozarja, da je med obiteljo in šolo vladalo dosedaj pravcato sovraštvo. Obitelj se pritožuje čez učitelje, da so malomarni nasproti učencem, da ne poznavajo nravi posameznih otrok, da se oklepajo pustega formalizma, da nimajo srca za otroke. Stariši da pogostoma britko žalujejo, ko vidijo, da njih otroci izidejo iz šole fizično onemogli, podvrženi nervoznim boleznim, slabo poučeni in nravno izprijeni.

Nasprotno pa zopet šola očita starišem, da zanemarjajo svoje dolžnosti, da ne pazijo doma dovolj na otroke, da ne zatirajo v njih zlih razvad, jim ne dajejo dobrega vzgleda, ampak še celo slabe vzglede, da jih učijo lagati, jih ščuvajo zoper učitelje itd. Nekaj resnice je v obeh pritožbah, a pisatelj dotičnega članka sklepa, da je marsikaj res zakrivilo učiteljstvo vsled malomarnosti.

Drug pisatelj, Novoselov se v svojem zborniku »Filozofsko-religiozna biblioteka« peča z ruskimi teologičnimi šolami, in tudi ni zadovoljen ž njimi, češ, da je teologični pouk povsem tuj religioznim potrebam in izkustvu. Ne le da ne povzdiguje duha in ga ne vodi k Bogu, ampak celo ruši podlago religioznega življenja, ki je zasejano v domači hiši in v cerkvi. Malomarnost in sovražnost proti veri je posledek cerkvenih in državnih šol. Dušo in vest ruskega omikanega društva da obvladuje slovstvo, filozofija, znanost, ne pa teologija, ki se je zarila v okorelo shematičnost ter nima pojma za potrebe, boje in dvome žive duše. Na religioznem polju prevladujejo Vladimir Solovjev, Komjakov, Kirejevski, Necmjelov i. dr., možje, ki nimajo nič skupnega s šolsko teologijo.

Dne 21. jun. (4. jul.) pisatelj Uspenskij v »Petersb. Viedemostih« obžaluje inferiornost cerkvenih zavodov nasproti državnim in v daljši vrsti člankov razlaga isti časnik, da ruski narod trpi duševno lakoto; obžaluje, da so nehali (na vzhodu) občni koncili ter izraža željo, naj bi izobraženi ljudje, ki imajo dobro voljo, mislili na zedinjenje vseh cerkvij.

Slični glasovi se vedno gosteje javljajo, duhovi bolj in bolj spoznavajo, da v ruskem cerkvenem organizmu ni vse v redu, da nečesa manjka, da preti kriza. Že to spoznanje je veliko vredno, polagoma, po dolgem in dolgem procesu morda pride do dejanj in se izpolni, kar vsako pravo krščansko srce mora vroče želeti: verski preporod velike Rusije, da postane en pastir in en ovčinjak.

»Pravoslavno-russkoje Slovo«, ki izhaja v Petrogradu od začetka leta 1902 in je namenjeno verskim vprašanjem, imenuje sicer željo Leona XIII. po zedinjenju z vzhodno cerkvijo »Zolotaja mečta« (zlate sanje) ter samozavestno trdi: »Vesoljna resnica je in more biti samo ena in ta resnica je na strani pravoslavnih, k čemu si tedaj papeštvo domišljuje, da se ji bodo pravoslavni odrekli ali da bodo pripravni priznati resnico na strani katoliškega Rima?«

Iz te izjave sledi: *a*) Ako so pravoslavni tako trdno prepričani, da je na njihovi strani čista resnica Kristusovega nauka, potem vendar morajo v duhu Kristusovem želeti, da vsi nepravoslavni kristjani pridejo v naročje edino prave ruske cerkve. Zakaj pa potem odbijajo tako strastno vsak poskus od katoliške strani o zedinjenju? Zakaj ne določijo načina in pokažejo poti, kako bi se vse zahodno krščanstvo moglo sprejeti v njihovo

cerkev? — Ko bi hoteli, bi lahko spoznali, da pravoslavna cerkev, bodisi ruska ali grška v sedanjem sestavu zato ni sposobna, je pretesna, ker je postala politična in narodna naprava, zato je enostranska, drugim narodom nepristopna, manjka ji torej bistveni znak prave cerkve Kristusove: vesoljnost. Ruski car kakor grški patrijarh predstavljata državno, politično in narodno enoto, dočim je papeštvo mednarodno, zatorej se pod njim lahko zberejo vsi narodi, ne da bi morali žrtvovati svojo politično in narodno individualnost, kar pa ni mogoče, ako bi se podvrgli glavi ruske ali grške cerkve.

b) Ako so pravoslavni prepričani, da imajo na svoji strani čisto krščansko resnico, tedaj mora učeča oblast pravoslavne cerkve biti nezmotljiva. Kako bi mogla zmotljiva cerkev učiti nepokvarjeno resnico? Zavoljo česar torej napadajo vrhovno oblast katoliške učeče cerkve, papeštvo, to isto v polni meri prisvajajo sebi. To pa le potrjuje, da prava cerkev Kristusova ni mogoča brez nezmotljivega učiteljstva, torej nezmotljivost papeževa ni stvarni zadržek zedinjenju, ni vsiljena novotarija, kakor pravoslavni večkrat trdijo. Eden mora biti nezmotljiv: ali carigrajski očak, ali ruski car, ali rimski papež. Vpraša se le, kdo ima za sebe izjave sv. pisma pa krščansko tradicijo?

Novejši čas se javlja med Rusi tudi pokret za razširjanje evangelija v daljnem azijskem vzhodu, kjer je Rusija dosegla zadnji čas tako lepih uspehov. Izprva ko so Rusi prišli v dotiko s Kitajci in se seznanili z budizmom, je ta kakor opium deloval na širne ruske kroge; mnogi so se ogrevali za budizem ter sta jim Kristus in Buda bila enake veljave. Seveda Rusom v takem duševnem razpoloženju ni bilo veliko mar za razširjanje evangelija. Pokret za pokristjanjenje azijskega vzhoda je torej nekaka reakcija proti budističnemu indiferentizmu. V resnici bi Rusom budizem povzročil neizmerno več škode, kakor so jim prinesle tvarnega dobička novo osvojene pokrajine. *F. K.*

Misijonski obzornik.

Azija.

Palestina. Izredno obsežno je karitativno delovanje hčerk sv. Vincencija. V Jeruzalemu imajo bolnišnico in hiralnico, kjer morejo do 50 oseb oskrbovati. Praktično in revnim v prid je ‚šiviljsko društvo' mladih žen in deklet iz boljših družin, ki pod vodstvom sester izdelujejo obleko za reveže. Velikega pomena je ‚delavska šola' za dekleta, ki so brez dela izpostavljena vsem skušnjavam. Iz l. 1891. je tudi vodstvo mestne bolnišnice v rokah sester. Pri vsprejemu bolnikov se ne ozirajo na versko ali narodno prepričanje. Vsako jutro oblega njih ubožno lekarno mnogo bolnikov, katerim se bere iz očes, da upajo gotove pomoči — brezplačno.

Razen teh zavodov v sv. mestu imajo usmiljenke bolnišnice, šole in vzgojevališča v Betlehemu, Nazaretu; najnovejša njih naselbina je Haiffa ob vznožju gore Karmel.

Delokrog usmiljenih sester ni omejen samo na mesta, marveč se razteza po vseh okolicah krog njih naselbin. Na svojih oslih in konjih obiskujejo vse sosedne vasi. Ko jih otroci zapazijo še od daleč, zaženó vesel krik: »Hakim, hakim!« (zdravnice!). Vse, staro in mlado, vse hiti k zdravniški konzultaciji. Kateri bolniki pa ne morejo h konzultaciji, obiščejo

jih sestre v njih revnih bajtah. Razume se, da je po končanem delu ura ločitve grenka. Ubogi felahi bi radi sestre imeli v svoji sredini, in nikakor se ne morejo sprijazniti z odgovorom, da sestre ne morejo ostati pri njih; ‚saj jim ne bi manjkalo ničesar'. »O pač«, piše sestra, »manjka tam nečesa: t. j. tabernakel.«

Ruski vpliv v sv. deželi raste od dne do dne. Doslej so Grki igrali ulogo prijateljskega zaščitnika napram Rusom, zdaj se jih pa že bojé. Rusi imajo dobre šole. Dobili so v svoje roke samostan v neposrednji bližini božjega groba; le en zid jih loči od častitljivega svetišča. — Ruski romarji — na leto jih pride tri do štiri tisoč iz vseh delov velikega carstva — so večinoma iz prostega vernega ljudstva in zato narede na opazovalca dober vtisek. Neki francoski misijonar ne more prehvaliti lepote ruskogrškega bogoslužja, vzglednega izvrševanja cerkvenih obredov, nežno-melodičnih glasov za ikonostazo stoječih pevcev, ki umetno prednašajo psalme.

Armenija. Turki uničujejo armensko ljudstvo zistematično, in nikdo jih pri tem ne moti. Prebivalci goratega Sassuma so obkoljeni od turških čet, vasi na ravnini Muš so v oblasti Turčinov in Čerkezov. Rop, umor, požiganje je na dnevnem redu. Sočutje Evropejcev jim more tako malo pomagati kakor Burom.

Sirija. Vseučiliška tiskarna v Beirutu je izgubila svojega ravnatelja, moža, ki jo je povzdignil na višek vseh orientalskih tiskarn. Jezuvit, br. Elija Saiea, ni več med živimi. Br. Elija je bil rojen l. 1840. v Kaifi od mohamedanskih, a poštenih starišev. Stopil je v službo pri jezuvitih, se izučil zidarstva in kovačije in je bil zvest rokodelec. Po čudoviti spreobrnitvi ga sprejmejo oo. jezuviti v Ghaziru v red ter ga pošljejo v Avignon v novicijat. Vrnivši se v Sirijo je bil misijonu v veliko podporo kot kovač in stavbar. Ko je l. 1869. o. Ambros Monnol ustanovil vseučilišče v Beirutu, je bil br. Elija njegova desna roka. L. 1873. se je v Parizu v narodni tiskarni temeljito izobrazil. Galvanoplastike se je izučil pri neki protestantovski tvdki. Črez leto dni je postal tehnični ravnatelj orientalske vseučiliščne tiskarne, kateri je dolgih 30 let žrtvoval vse telesne in dušne moči. Njegovo ime je posebno zaslovelo, ko je izdal krasno arabsko sv. pismo, ki se vobče smatra za najboljše arabsko tiskovno delo. Njegovo delovanje je bilo tako obsežno in človekoljubno, da je glas o njegovi smrti vznemiril širne kroge.

Medicinska fakulteta v Beirutu se lepo razvija. Zadnje skušnje pred komisijo francoskih doktorjev so pokazale izborne uspehe. Promovirani so prisegli tako-le: »Pred Bogom in svojimi častitimi učitelji in ljubimi tovariši prisežem, da se bom v izvrševanju zdravniškega poklica zvesto in vestno držal zakona časti in nravnosti«. Predsednik izpraševalne komisije, dr. Thoinot iz pariške fakultete je zaključil skušnje z lepim nagovorom na mlade doktorje.

Razen znanstvenih in liturgičnih del izdajejo jezuviti v Beirutu že mnogo let dobro urejevan časnik ‚Bechir', in 4 leta sem že znanstven časopis ‚Machria', ki prinaša izborne sestavke ne samo iz peresa jezuvitov, marveč tudi njih bivših gojencev.

Indija vzhodna. Vladikovina Maissur. Sestre dobrega pastirja v Bangaloru že zidajo sirotišnico, ker se je bil našel velik dobrotnik, ki je pokril blizu polovico stroškov. Nujno prosijo, da bi dobrotniki zapuščene mladine zložili ostalo, da se kmalu otvori zavod, ki bo imel prostora

za 100 otrok. Zavod bo nosil ime ‚Visitation Orphanage' v čast Devici Mariji in v spomin dolgoletne prednice v Bangaloru, m. Marije obiskovanja, ki je l. 1893. umrla v Rimu.

Škofija Poona. Misijon ima 38 postaj, ravno toliko cerkev in kapel, kolegij z 337 gojenci, penzijonat, 95 ljudskih šol, razen teh še 5 madraških šol, sirotiščnico in azil. Misijonske moči: škof, 10 duhovnikov, 20 redovnikov, 10 sester iz kongregacije Jezusa in Marije, 6 sester križark in 5 tretjerednic.

Siro-malabarska cerkev se veselo širi. Trije, l. 1896. imenovani škofje v vikarijatih Changanachery, Trichur in Ernaculam delujejo goreče in uspešno. Samo v vikarijatu Changanachery je bilo v teh kratkih letih postavljeno 20 cerkvâ in 21 kapel, 20 šol in 2 samostana; 5000 paganov se je spreobrnilo, nad 5000 razkolnikov se je vrnilo v naročje sv. cerkve.

Ceylon. Papeževo semenišče v Kandy. Irski misijonar o. Considine je v časniku ‚Bombay Catholic Examiner' obelodanil svoj predlog, da bi naj indijski katoličani za srebrni papežev jubilej darovali toliko denarja, da se more zanaprej v semenišče v Kandy, ki je sv. očetu takorekoč prirastlo k srcu, vsprejemati 20 gojencev več kakor doslej. Sosedni škofje so z veseljem vsprejeli ta predlog in denar se že nabira. Ampak indijski katoličani doslej niso bili vajeni dajati za take namene.

Indija zahodna. V zahodnem Tonkinu je vedno naraščajoče število vernikov povzročilo zopetno delitev. Dne 8. svečana t. l. so bili distrikti ob morju ustanovljeni kot samostojen vikarijat Tonkin maritime.

Kitajsko. Msgr. Favier, apostolski vikar v Pekingu, je dobil od dvora veliko zadoščenje. Sivolasi nadpastir je imenovan za mandarina 1. vrste. Tako odlikovanje doleti redko kakega inozemca. 23. svečana je šel s svojim pomožnim škofom, msgr. Stanislavom Jarlin, k avdijenci na dvor. Po ljubeznivem vsprejemu sta ostala dobre pol ure pri cesarju. Govorila je največ njegova mati. »Vem«, je rekla med drugim, »da je nauk, ki ga oznanjujeta, lep, da so škofje in misijonarji dobri in tudi ljudstvo napeljujejo k dobremu. Vsi mandarini so mi zatrjevali, da vi prav posebno ljubite pravico . . . Vem vse, kar storite, zadovoljna sem, hvaležna sem vam zato. Mir ne bo več kaljen«. Msgr. pove tudi, da 92letni starček, sv. oče Leon XIII. vpraša, kako se godi cesarskim veličastvom; cesarica odgovori: »O želim, da papež doživi še mnogo mirnih in srečnih dni!« — Cesar je govoril le nekaj dobrotljivih besed, katere je spremljalo dobrovoljno smehljanje njegovih ustnic. »Mislim, sklepa msgr. Favier svoje poročilo, »da je cesarica res zadovoljna. Naslednji dan je prinesel princ Tsin oficielno poročilo, da je moj pomožni škof povzdignjen v red rdečega gumba, mojemu redu pa pridjano pavovo pero.«

Apostolski vikarijat Fokija. Misijon v Fokiji spada med najstarejše v ‚kraljestvu srede'. Legenda pripoveduje, da je sv. apostol Tomaž sejal tukaj seme vere Kristusove. Gotovo je, da so l. 1583. jezuviti začeli tukaj misijonsko delovanje. L. 1633. so se jim pridružili dominikanci, ki so polagoma prevzeli ves vikarijat v svojo skrb. Danes šteje Fokija 50.000 kristjanov. Misijon ima 12 večjih in nad 100 manjših postaj. Dušno pastirstvo oskrbuje 30 dominikancev in 20 duhovnikov-domačinov. Središče misijona je Fu-ču, kjer je tudi najstarejša cerkev cele Fokije. Na glavnem oltarju

je še zdaj kamen, na katerem je dne 27. majnika 1747. bil umorjen zv. Peter Sanz, o. pr.

Občutljiv je pomanjkljaj misijonarjev, rojenih Angležev. Dasi so vsi misijonarji vešči angleščine, vendar angleški katoličani nimajo zaupanja do njih. V Šangaju n. pr. je ležal ubog Irec na smrtni postelji. Francoski duhovnik, četudi zelo ljubezniv mož, ni opravil ničesar pri njem. Žena pošlje po edinega irskega duhovnika v mesto. Z veseljem vsprejme bolnik sv. zakramente in v Gospodu zaspi. — »Mi ubogi norčeki tukaj na Kitajskem«, je dejal neki Irec, »bi bili na boljšem, ako ne bi imeli duše, ker se vendar nikdo ne briga za nas.« Mnogo jih umrje brez sv. zakramentov, ali pa prestopijo v protestantsko cerkev, samo da slišijo angleško pridigo.

Južno-vzhodni Čeli. Jezuvit o. Lomüller, misijonar v Čang-kia-čoang, se je napotil v sosedni okraj Tai-ming-fu, da bi obiskal in oskrbel bolnega sobrata. Vsled upora zbegane ovčice ga pokličejo naglo domu, dne 26. aprila. Med potom ga uporniki spoznajo, drvijo za njim ter ga vjamejo. Kakor poroča očividec, so misijonarja prisilili, da je izstopil iz voza. Pokleknil je na tla ter zaklical katehistu in vozniku: »Otroci božji smo, pogum, umrimo zanj!« Vse tri so obglavili, njih glave prinesli v vas Koang-tsong-hien ter jih obesili tam v znak zmage. O. Lomüller je bil rojen Alzačan. Prej je bil vojaški zdravnik, zdaj pa je deloval že 10 let kot misijonar na Kitajskem.

Južno-zahodna Mongolija. O. van Hecke je dal natančneje poročilo o smrti dveh scheutveldskih misijonarjev, oo. van Merhaeghena in Bongaertsa. Dne 13. grudna 1901. zvečer napade nepričakovano rezidenco v Sia-yeu-ceu 30 razbojnikov, izmed katerih je 16 nosilo vojaško obleko. Van Merhaeghen je bil prva žrtva. En mahljej s sabljo mu je razklal čepino. Mrliča so našli krvavečega iz treh globokih ran na glavi. O. Bongaerts je dobil 15 ran. Vendar pa se je še zavedel in živel 10 dni. Zajedno so bili umorjeni tudi trije kristjani. Misijonsko hišo in več krščanskih stanovanj so razrušili. — Kakor se misli, je bil ta napad čin maščevanja. Mohamedanci so najeli zavratne morilce, ker so na prizadevanje misijonarjev morali odpustiti krščanske žene in dekleta. — Položaj misijona je doslej še silno nevaren.

Apostolski vikar zahodnega Sečuena povdarja v svojem poročilu, da se pokristjanjenju silno upira verski skepticizem Kitajca, ki se malo briga za posmrtno življenje. »Po smrti«, pravi, »bom že videl, kako je, in če pridem v pekel, najdem gotovo številno družbino.« Velika zapreka je tudi žalostno socijalno stališče žene. Žena je zaprta, odtegnjena javnosti. Vsled tega ni mogoče, da bi bila tako močna zaveznica cerkve, kakor drugod. — V vzhodnem Sečuenu ni trpelo misijonsko delovanje skoro nič. Apostolski vikar je v začetku nemirov sebe in ves svoj vikarijat posvetil in zaupno izročil presv. Srcu Jezusovemu. Vobče je tukaj pobožnost do presv. Srca Jezusovega že globoko ukoreninjena in zelo razširjena. — V vseh treh vikarijatih Sečuena se je spreobrnilo 3202 pagana in 43 protestantov. Tudi tukaj se širijo protestantske sekte.

Korea. Vest o kitajskih nemirih je došla tudi v najbolj oddaljene kraje polotoka in je vzbudila povsod sovraštvo do kristjanov in do inozemcev sploh. V okrajih Quelpart in Čito je prišlo do nemirov. Mandarini so vseskozi sovražni kristjanom. Vendar pa raditega ne trpi misijon

škode. Lani majnika je bilo 9000 katehumenov. Žal, da novokrščenci pogosto odpadajo od vere. Res je treba pravega heroizma, da krščenec ne pade nazaj v paganstvo ali pa v protestantizem. Protestantska propaganda je silna in šteje v nekaterih distriktih več šol, kapel in zavodov, kakor katoliška.

Indonezija. Key-otoki. V Key-Langgur je prišel nov misijonar, jezuvit o. Mertens. Sprejem je bil silno veličasten. Vse, veliko in malo, je klicalo: »Dobrodošel, gospod župnik!« Odstopil je iz misijonskega polja o. Küsters. Ne da se popisati, kako težko se je ločilo ljudstvo od svojega duhovnega očeta. Star mož je modroval: »Oče nas vendar ne bi smel zapustiti, mene je prerodil v kristjana in želel bi si, da bi me on pokopal.« Kako ginljiv prizor je bil, ko so ne samo žene in dekleta, marveč tudi možje zadnjič poljubljali roko misijonarju, jo močili z vročimi solzami ter jokali na glas. Za slovo so mu možje trikrat zapeli ‚Lany zal hij leven', katero so tolikrat pod njegovim vodstvom zapeli drugim. — Batavija. Iz zadnjega poročila apostolskega vikarja je razvidno, da ima misijon 24 postaj, 70 šol obiskuje 5365 otrok. Vseh katoličanov je 50.294.

Filipine. Vojska z Amerikanci traja že dolga tri leta. Na otokih Leyto in Samar se Amerikancem godi slabo. Vstaški general zahteva med drugim, da se vda le pod pogojem, da Amerikanci do slednjega zapustijo deželo in mu dajo prosto voljo, da si izbere bivališče, ne da bi moral priseči zvestobo. — V Laguni je zaprtih 30 duhovnikov; omikanega naroda nedostojno je, kako se ravna ž njimi. V spodnjih prostorih nekega župnišča jih imajo zaprte ter jih silijo k nedostojnemu delu. — Tudi na Manili je zaprtih več duhovnikov. Nek župnik, ki je bil obsojen v smrt, je pomiloščen na 20letno ječo in mora ždeti med drugimi kažnjenci v Bolibidu. — Gnusi se človeku, brati liste federalistov, ki obrekujejo duhovnike na najgrši način. Tudi sv. očetu ne prizanašajo. — Konstituiral se je tudi katoliški centrum, ki šteje lepo število udov. Centrum izdaje mesečnik ‚Estrella de Antipolo' in ustanavlja katoliške šole na Manili. — Škofje imajo prosto roko, kar je tudi misijonarjem v prid; smejo se obhajati običajne cerkvene slovesnosti, proščenje, procesije, novene. — Španski benediktinci iz Monserrata so zopet začeli delovati na Filipinah. V Tanduayu so otvorili kolegij z 200 gojenci.

Afrika.

Nemška vzhodna Afrika. Pet let sem delujejo v severnem Sansibaru trapisti ne manj hasnovito, kakor njih bratje v Natalu (Marianhill). Kakor poroča o. superior iz Novega Kolina, so ustanovili že drugo postajo, namreč pri sv. Petru v Tuliji. V dveh šolah poučujejo 130 otrok. Kmalu se otvori 3. šola. — Misijonarji obiskujejo tudi odrasle v njih bajtah ter jih poučujejo v temeljnih verskih resnicah.

Ekvatorijalna Afrika. Apostolski vikarijat severni Nyanza. Tertullianov vzklik: »Sanguis martyrum semen Christianorum« (Apologeticum, c. 50.) se čudovito vresničuje v britski Ugandi, kjer misijonarijo beli očetje. Dvajset let kruto zatirana, je cerkev zdaj v kratkem času v miru tako oživela, da nas nehoté spominja prvih časov krščanstva. Ker imajo vsako leto do 10.000 krstov, je število kristjanov narastlo že do 200.000. Rod Baganda je po poročilu misijonarjev značajen, odkritosrčen,

domoljuben, češ ni tako lepe dežele na svetu, kakor je njih domovina, in se uči rad kaj novega, osobito če spozna, da je koristno.

Obžalovanja vreden je pomankljaj misijonarjev. Marsikateri misijonar oskrbuje župnije, ki se v obsegu morejo meriti s kako evropsko škofijo. — Materna hiša Naše ljube Gospe iz Mill-Hilla pri Londonu je poslala 6 frančiškank.

Apostolski vikarijat južni Nyanza ima 8 postaj, v katerih je 2219 neofitov, 7417 katehumenov in 102 katehista; 27 šol obiskuje 680 učencev, v 5 sirotiščnicah in 8 lekarnah se oskrbuje do 61.000 bolnikov. Da misijonsko delovanje v tem vikarijatu nima toliko uspeha, kakor v ravnokar omenjenem, si apostolski vikar, msgr. Hirth razlaga iz raznovrstnih potežkoč, katere stavijo mnogoštevilni kraljiči; le-ti preganjajo kristjane iz njih posestev in jim branijo, bolnike prinašati k misijonarjem. Na postajah ‚Žalostna Mati božja' in ‚Marija Lurška' je fetišizem iz svojih skrivališč zopet priplazil na dan.

Lepe uspehe imajo misijonarji tekom svojega 12letnega delovanja na otoku Ukerewe. Katehumenov je 5000. 30 mladih katehistov poučuje ljudstvo po vaseh.

Kako se je krščansko mišljenje že ukoreninilo v srcih domačinov, pove naslednji dogodek. Dvema črncema — eden je bil kristjan, drugi pagan — se je na jezeru razbila barka. Za čolniček, s katerim se igrajo divji valovi, se lovita ter kličeta Marijo, morsko zvezdo, na pomoč. Kristjan se trudi, doseči svojega ponesrečenega druga, da bi ga krstil, a zaman. Valovi ju tirajo vedno bolj narazen, V smrtnem boju vpije pagan: »Umiram; povej mi, kako naj molim, da pridem v nebesa!« Neofit se sam vojskuje z valovi in bodri pagana, naj zaupa v Boga. Le-ta se vzdigne z vso močjo, da more še slišati zveličavno besedo, dokler ne pokopljejo burni valovi njegovega telesa.

Južna Afrika. Mozambique. Med jezuviti, ki tukaj misijonarijo, je lani zopet strahovito gospodarila mrzlica. Br. Delmas, mlad Francoz, je 20. svečana t. l. poročal o smrti dveh misijonarjev oo. Almeida in Voglera. Že 5. sušca pa je tudi njemu neizprosna smrt pretrgala mlado, sicer močno nit življenja. Od l. 1881. sem, kar obstoji tukaj misijon, je mrzlica pobrala 40 jezuvitov, skoro vse v cvetu let. O. Hiller se je vrnil iz svojega potovanja po Evropi v Boromo, kjer neutrudno deluje za ustanovitev novih postaj.

Malo pred smrtjo je br. Delmas poročal: »Črnec mi je izdal kraj blizu naše hiše, kjer so pagani 3 velike kače, ‚nyakunga' imenovane, hranili, da bi si izprosili dežja od njih. Ko sva z br. Lindlohrom prišla tje, sva zapazila, kako so se grozne reptilije na drevesu solnčile in grele. ‚Dajva jih!' dem bratu in namerim puško. Ko pagani to zapazijo, prihitijo ter prosijo za nje: ‚Naši bogovi so, duhovi so, ki so ustvarili prvega človeka; ako jih umorita, ne bo več deževalo in gladu bomo umrli.« Ne oziraje se na to tarnanje, sva postreljala velikanske pošasti. Otroci zbeže, odrasli zro v nebo, ali ne bo strela udarila v naju. Potem pa zaženejo krič: ‚Dežja več ne dobimo'. — To priliko hitro porabim in opozorim črnce na češčenje Matere božje. V bližini naše bajte postavim pod drevo kip Matere božje. ‚Glejte', jim rečem, ‚ta lepa, bela gospa je mogočnejša; kličite njo na pomoč, in izprosila vam bo dežja'. — Črnci ubogajo. Po

noči pa napoji obilen dež suho zemljo. Radi smrti malikov so bili zdaj potolaženi, kajti drugo jutro so mi prinesli kokoši in jajca v dar.«

Madagaskar. Vsled francoske okupacije je katoliška cerkev dosegla njej pristojno prostost, enakopravnost s protestantizmom. Ker to za katoliško cerkev pomeni zmago nad protestantskimi ločinkami, zato je protestantski tisek zagnal velik krič in nesramno obrekuje jezuvite.

Zahodna Afrika. Belgijski Kongo. Misijonarijo: scheutveldski, jezuviti, beli očetje, trapisti, premonstratenzi in duhovniki presv. Srca Jezusovega. Apostolski vikar, msgr. Ronslé poroča o sedanjem položaju scheutveldskega misijona: na 22 postajah deluje 49 duhovnikov, 18 bratov in 51 sester. Iz leta 1888. sem so v tem vikarijatu delovali 203 misijonarji; od teh jih je 44 našlo tam svoj grob, drugi so pa vsled bolezni bili prisiljeni, se vrniti v domovino. — Dasi so težave skoro nepremagljive, gre vendar misijonarjem delo dobro izpod rok; očividno jih spremlja blagoslov božji. Samo lani so imeli 3800 otrok v šolah; krstov je bilo 5000; 1510 mladih krščanskih gospodarjev je porok, da je krščanstvo pognalo močno korenino globoko v tla.

Apostolska prefektura spodnji Niger. Vzgled kralja Obifatu, ki se je dal krstiti z vsem prebivalstvom mesta Nsube, posnemajo sosedna mesta. Mesto Iquem, ki šteje 3000 prebivalcev, je postavilo misijonarjem tri bajte in 12.000 duš broječe mesto Nando prosi misijonarjev iz družbe očetov sv. Duha. — Nam že znani katoliški kralj Samy je dal iniciativo, da tudi britska vlada odločno postopa proti usmrčenju in izpostavljanju dvojčkov. Samy se je uprl zahtevi skoro vseh poglavarjev, naj bi daroval svoja dvojčka. — Tudi v zakonskih rečeh in gledé kupčevanja z ženskami se je ukrenilo potrebno.

Apostolska prefektura Dahome. O. Monnier iz lijonskega misijonskega semenišča poroča o veliki bedi, v kateri živijo dahomeyski misijonarji. Stanovanje, zlasti pa še obnebje je skrajno nezdravo. Cerkev je revna, s suhim listjem pokrita bajta. Fetišizem in mnogoženstvo se ne data odpraviti, dasi ljudstvo ni sovražno katoliški veri.

Apostolska prefektura Togo. Steylski misijonarji so v zadnjih letih dosegli lepe uspehe. Samo lani je število kristjanov poskočilo za 320, število šol za 6 in učencev za 390. V šolah je vpeljan enoten učni načrt, ki je preračunjen za 8 let. V glavnem mestu naselbine Lomu bo kmalu dozidana lepa nova cerkev presv. Srca Jezusovega. — O. Schmitz, ki je $3^1/_2$ leta misijonaril v Togi. a mora iz zdravstvenih ozirov bivati v domovini, je izdal spis: »Die Schwierigkeit des Bekehrungswerkes unter den Negern«, kjer razpravlja o poglavitnih vzrokih, ki ovirajo misijonsko delovanje.

Apostolski vikarijat Sierra Leone. Dne 6. aprila so očetje sv. Duha slovesno vzeli v posest novoustanovljeno postajo Moyambo, ki bo središče njihovega delovanja.

Apostolski vikarijat Senegambija. Gabriel Sané, ki je velikonočno nedeljo obhajal svojo primicijo v katedrali v St. Louis-u, je v kratkih 15 letih že 10. duhovnik domačin.

Amerika.

Združene države. List ‚Catholic Directory' je prinesel statistiko severoameriške cerkve: nadškofov deluje 13, škofov 81, duhovnikov 9318,

redovnikov 3111; cerkvâ je 10.689, katoliških vseučilišč 7, semenišč 81, deških kolegijev 163, dekliških penzijonatov 629, šol 3827, sirotišnic 224, bolnišnic in azilov 877. Katoliških časnikov različne vsebine izhaja v enajsterih jezikih 290.

Redovnic je v Združenih državah 50.000—60.000, ki v šolah in bolnišnicah delujejo z veliko požrtvovalnostjo; med temi je ena kongregacija Indijank in dve kongregaciji črnih sester. Kongregacijo črnih sester ‚Božje previdnosti' je l. 1818. v Baltimoru ustanovil Jakop Hektor Miklavž Youbert de la Muraille, sin francoskega naseljenca v St. Domingo. Po mnogih prebitih težavah je kongregacija zdaj v najlepšem razvoju ter ima 4 podružnice. Druga kongregacija črnih sester ‚Sv. Družine' je bila ustanovljena l. 1842.; 70 sester deluje v nadškofiji New-Orleans tako nesebično, da jih celo protestanti hvalijo.

Katoliški bureau za indijanske misijone je izdal svoje poročilo. V 15 škofijah, oziroma apostolskih vikarijatih in prefekturah misijonari 85 duhovnikov, večinoma redovnikov; podpirajo jih bratje in sestre iz enajsterih kongregacij. Cerkvâ ima indijanski misijon 125; 67 šol obiskuje 4400 otrok; število katoliških Indijancev znaša 96.200. — Nadškofje v Baltimori, Filadelfiji in St. Louis-u, ki so na čelu bureau-a, so izdali novi silni apel na severoameriške katoličane. — Ker je predsednik Roosevelt imenoval filadelfijskega nadškofa Ryan-a za uda ‚Board-a of Indian Commissioners', se sme v indijanski politiki pričakovati obrat na bolje; kajti prvikrat je zdaj zasedel mesto, katero je doslej imel protestantski škof Whipple, katoliški prelat.

Texas. Misijonar Zamorcev v Galvestonu, F. L. Keller piše, da je izmed 8 milijonov zamorcev v Združenih državah samo 160.000 katoličanov. Samo v mestu Galvestonu je 12 zamorskih pridigarjev, ki vedno rujejo proti misijonarjem.

V katoliško šolo prihajajo večinoma otroci krivoverskih črncev. »Pred dvema letoma«, piše misijonar, »je prišla 13letna deklica v naš zavod; pripadala je k ločinki baptistov. Prve dni se ji je zdelo vse smešno, zlasti služba božja, in izrazila se je proti tovaršicam, da ne bo nikdar katoličanka. Le-te jo zavračajo ravnodušno: ‚Le počakaj malo — nam se je v začetku godilo ravno tako'. Najbrž so stariši otroka doma svarili pred vstopom v katoliško cerkev. Že po preteku dveh tednov je otrok začel stvar resno prevdarjati in prejšnja renitentka razodene sestri željo, da bi rada postala katoličanka. Sestra jo pošlje k meni. ‚Ako boš prav pridna', ji odgovorim kratko, ‚in se dobro učila katekizem, te bom morebiti prihodnje leto krstil in sprejel v katoliško cerkev.« To je ugajalo dekletu. Črez nekoliko mesecev, dne 8. sept. 1900., je prišla črez morsko mesto Galveston grozovita burja, ki je zlo poškodovala tudi misijonska poslopja. Iz svojega ubožnega stanovanja, katero je burja kmalu potem razrušila, zbežim v šolo, kjer so bile zbrane sestre z gojenci v eni sobi. Ko je burja najbolj razsajala in so morski valovi pluskali že poldrugi meter visoko, sem zbral še nekrščene otroke v kotu, da bi je hitro krstil, ako bi se začela šola podirati. Hvala varstvu Matere božje, to se ni zgodilo. Nekaj dni po burji razodene omenjena deklica sestri, da je v burji molila in prosila, naj bi se vendar vsi potopili, da bi le ona bila brez ovire krščena in umrla kot katoličanka. — Stariši, katere je morala prositi dovoljenja, da sme postati katoličanka, jo zavrnejo. Vsled tega je hodila več

dni vsa objokana okrog. Končno pa mi reče: ‚Ako me hočete krstiti in vsprejeti v katoliško cerkev, bom vendarle katoliška, četudi mi stariši tega ne dovolijo'. Zdaj sem ugodil njeni goreči želji in deklica je vzgled pobožne in krepostne katoličanke.«

Mexico. V Moreliji je dne 2. prosinca t. l. nadškof, msgr. Antenogenes Silva slovesno otvoril katoliško vseučilišče. Stolice so zasedli učeni katoliški profesorji.

Antille. Začetkom majnika je na otoku Martinique ognjenik Mont Pelée popolnoma uničil ob njegovem vznožju ležeče mesto Saint-Pierre. Nesrečno mesto je bilo sedež škofa, msgr. de Courmont-a, ki je ob času katastrofe bival na Francoskem. Krasna katedrala, dve župnijski cerkvi, vrsta dobrih zavodov in samostanov je skoro popolnoma razrušeno. V neznosni vročini je našlo 13 očetov in bratov sv. Duha, 11 posvetnih duhovnikov in 72 sester smrt. Očetje sv. Duha so delovali tukaj od leta 1850. in so vodili veliko škofijsko deško semenišče s 160 gojenci. Bili so tudi dušni pastirji 4000 duš broječe župnije Morne-Rouge, ki je bila slavna božja pot.

Južna Amerika. Britska Guyana. Apostolski vikarijat Demarara, h kateremu pripadajo tudi Barbados-otoki, ima zdaj 22.000 katoličanov. Na 18 postajah deluje 18 duhovnikov. Misijon ima 19 cerkva in kapelic, 27 šol in 2 sirotiščnici. — V Georgetownu je umrl škof, msgr. Butler S. J. Rojen na Irskem l. 1830., je bil 16 let britski častnik. Vstopil je v red jezuvitov in l. 1878. je postal apostolski vikar Demarare. Neizmerno veliko je storil za čast božjo in časni in večni blagor svojih ovčic. Po lastni želji je umrl na golih tleh svoje sobe. Vojak v življenju, vojak v smrti. *J. E. K.*

IV.

Slovstvo.

a) Ocene.

Biblične vede.

Die Parabeln des Herrn im Evangelium exegetisch und praktisch erläutert von Leop. Fonck S. J., Dr. theol. & phil., ord. Prof. der Theologie a. d. Univ. Innsbruck. Felix Rauch (Karl Pustet). 1902. Str. XX, 808.

Po svoji obliki in vsebini krasne prilike Gospodove obsegajo v evangelijih silno bogastvo najimenitnejših naukov krščanske vere, a dasi so tako prikupljive in poljudne, je vendar včasih težavno uganiti njih pravi pomen. Učenih in praktičnih razlag sicer ne manjka v raznih jezikih; zlasti za prilike je Alf. Salmeron spisal znamenito knjigo »De parabolis D. N. I. Ch.«, ki je izšla v Kolinu l. 1613; novejša dela so pa večinoma le ascetične smeri. L. 1897. je v Mainzu sicer izšla knjiga »Das Reich Gottes im Lichte der Parabeln des Herrn im Hinblick auf Vorbild und Verheissung« od dr. Jak. Schäfer-ja, ki pa nikakor ne obdeluje vseh evangelijskih prilik v njih celoti, ampak govori v prvem delu splošno o »bož-

jem kraljestvu« v stari zavezi (sinagoga) in šele v drugem delu o »božjem kraljestvu«, o njega postajanju in bistvu v novi zavezi in to le na podlagi prilik, ki jih pripoveduje sv. Matevž v 13. pogl.

Bilo je torej umestno, da si je pisatelj izbral za predmet vse prilike, ki se nahajajo v evangelijih. Kakor pravi v uvodu, je knjiga nastala iz predavanj, ki jih je imel na vseučilišču v šolskem letu 1901/2. Sem spadajočo, dokaj številno literaturo zlasti v latinskem, nemškem in angleškem jeziku je pisatelj skrbno porabil ter se ozira tudi na razlagavce v protestantskem taboru, ki novejši čas večinoma plovejo v radikalno-kritični struji, ki razdira vse temelje pozitivnega krščanstva; zlasti je v tem oziru mojster marburški profesor Adolf Jülicher v svoji knjigi »die Gleichnisreden Jesu« (1899); ž njim se naš pisatelj največkrat srečava in prereka.

Kar je za vsakega razlagavca sv. pisma zelo koristno, zlasti pa za umevanje prilik važno in potrebno, je tudi p. Foncku na razpolago. Imel je namreč srečo, da je l. 1895 in 1896 dalj časa bival v Palestini ter neposredno opazoval orijentalne običaje, prirodne in socijalne odnošaje. Zato je pa tudi v knjigo vpletenih prav veliko drobnih pa zanimivih podatkov o običajih, o rastlinstvu, živalstvu itd. in ravno to mu večkrat dá zdatno orodje, da Jülichera prav krepko okrca.

Od str. 1—65 nam pisatelj najprej splošno razloži pojem in bistvo prilike pri svetnih pisateljih in v sv. pismu, v stari zavezi in v evangelijih. Za priliko se zahteva: z ozirom na obliko govora neka samostojnost v pripovedovanju, z ozirom na vsebino višja, nadnaravna resnica, ki mora biti zaodeta v neko podobo, in naposled se zahteva primera med podobo in resnico, da se tako prilika loči od metafore in alegorije. Bistvo parabole je v tem, da se nadnaravna resnica nazorno predoči v podobah iz narave ali človeškega življenja. Za pravo razlaganje prilik se je treba pred vsem ozirati na glavni namen in temeljno misel prilike, ne pa natezovati in precejati vse podrobnosti, ker to je zoper naravo prilike. V praktičnem, homiletičnem razlaganju so seveda šli razlagavci že v starih časih nekoliko dalje, vendar je tu treba paziti, da se ne prekorači meja in se ne zanese v priliko, česar v njej ni.

Razloženo je v naši knjigi 64 evang. prilik, ki so razdeljene v tri skupine: 1. božje kraljestvo v svojem postajanju, bistvu in delovanju (24 prilik), 2. prilike o udih b. kraljestva in njih dolžnostih (31 prilik) in 3. o glavi božjega kralj. in o razmerju do udov (9 prilik).

Sicer je pa pojem »prilike« pisatelj v svoji razlagi precej raztegnil ter kot prilike obdeluje tudi enostavne primere n. pr. Kristus luč sveta, zdravnik bolnih ne zdravih, zato v tem širokem okviru pogrešamo lepo primero o pticah nebeških in lilijah na polju.

Pri vsaki priliki poda grško besedilo in nemški prevod, določi okoliščine, v katerih je Gospod govoril priliko, poda besedno in stvarno pojašnjenje, na to pravo razlago, naposled pa naobračbo ali tudi posledke dotične prilike.

Seveda tudi v tej dokaj obsežni knjigi niso prilike docela izčrpljene, ampak pisatelj često zavrača čitatelje na druge komentarje zlasti na velik komentar svojega soredovnika Knabenbauerja, on sam se ozira le bolj na naravo prilik, kakor pa na celotno razlago svetopisemskega besedila, dočim se komentatorji s prilikami ko takimi pečajo le bolj kratko. Vendar, kolikor more poročevalec kot nestrokovnjak soditi, je knjiga lep sad na

polju katoliške eksegeze in bo dobro služila za znanstveno razlaganje sv. evangelijev kakor tudi za praktično porabo. Načelo pisateljevo je (str. VII.), da eksegeza ne sme biti prearistokratska, da bi se popolnoma ločila od prakse. Tega se drži tudi sam in se ozira pri vsaki priliki na homiletično stran in včasih podaje celo razporedbo pridig znamenitih govornikov, dasi izbira ni vselej prav srečna. *F. K.*

Dogmatika in apologetika.

De fide divina libri quatuor. Auctore Guil. Wilmers S. I. Opus postumum post mortem auctoris editum cura Aug. Lehmkuhl eiusd. S. I. Frid. Pustet. 1902. Str. IV, 415. C. K. 5·76.

P. Wilmers je znan v teoloških krogih zlasti po svojem delu »de religione revelata« in »de Christi Ecclesia«. Kot sklep njegove splošne dogmatike je smatrati delo, o katerem tukaj govorimo. Osemdesetletni starček se je lotil tega dela, a komaj je rokopis končal, pobrala ga je smrt dne 9. majn. 1899. Njegov redovni tovariš, slavni moralist p. Lehmkuhl je oskrbel izdajo zadnjega Wilmersovega dela.

Da je vprašanje »o veri« prav dandanes aktualne važnosti, ve vsak, ki le količkaj zasleduje današnje duševno-versko gibanje. To nam kažejo tudi mnogotera, popolnoma nasprotna mnenja, ki jih navaja pisatelj (str. 6. i. d.). Kakor svetla luč svetijo v tem metežu katoliškemu teologu določbe vatikanskega koncila o veri. Vkljub temu je pa še v tej tvarini mnogo vprašanj, ki jih teologi skušajo rešiti na razne načine.

Kakor nas že katekizem uči, je formalni razlog ali predmet vere božje razodetje, oziroma božja avtoriteta, ki temelji na božji vsevednosti in resničnosti. O opredelbi vere in o formalnem predmetu govori naš pisatelj v I. knjigi. Med nasprotniki so tukaj oni, ki zanikajo avtoriteto božjega spričevanja in mesto nje stavijo znotranjo razvidnost, ki jo doseže naravni razum sam. A tudi med pravovernimi bogoslovci so razna mnenja, ker nekateri stavijo formalni razlog v božestvo (deitas) ali v zapovedujočo avtoriteto ali v samo zvestobo božjo stavljajo bistvo božje avtoritete kot formelnega vzroka vere, ali v samo luč vere, nekateri pa še pridevajo k form. predmetu nezmotljivost cerkve. Pisatelj vsa ta mnenja zvrstoma zavrača in dokaže stavek: Auctoritas Dei ut coalescens e sapientia et veracitate requiritur etiam et sufficit ad credendas Dei revelationes decretorias sive promissiones et comminationes. (Propos. 10.)

V II. knjigi razpravlja pisatelj o samem dejanju vere (de fidei actu). Da je sploh mogoče dejanje vere obuditi, se zahteva že prej neko spoznanje, božje razodetje se mora dokazati in sicer je potrebna in zadostuje moralna gotovost, ne absolutna, ampak relativna, primerna umskemu stanju posameznika. Dokazi, s katerimi se utrjuje razodetje, so t. zv. motiva credibilitatis, zlasti čudeži in prerokovanje. Z nasprotniki, racijonalisti in protestanti, ki zametujejo te »zunanje« motive, se pisatelj v tej knjigi ne ukvarja posebej. Dalje govori o zmožnostih, ki izvajajo dejanje vere: razum, volja, milost (nadnaravno počelo), in pa o lastnostih dejanja vere, da je resnično, gotovo, stanovitno, prosto; pokaže razliko med katoličanom in drugovercem glede na izvestnost v veri; katoličan nima nikdar veljavnega vzroka odstopiti od svoje vere in cerkve.

V III. knjigi je govor o tvarnem predmetu vere. Z ozirom na tvarni predmet je razodetje s Kristusom in apostoli zaključeno. A verska res-

nica je lahko na različen način razodeta: formaliter, explicite, implicite, virtualiter. Mnenja teologov se križajo zlasti glede na »virtualiter revelata«, dasi nasprotje ni tako veliko, kakor se na prvi pogled dozdeva. Razmotruje tudi tvarni predmet, v kolikor ga učeča cerkev predlaga za verovanje. Razodete in od cerkve predložene resnice moramo verovati necessitate medii et praecepti, a ne vseh enako, marveč ene explicite, druge implicite. V tvarnem predmetu vere so obsežene tudi naravne resnice; med umom in vero, med naravnimi in nadnaravnimi resnicami ne more biti nikdar pravega nasprotja.

IV. in zadnja knjiga govori v dveh poglavjih o pritrditvi, ki smo jo dolžni formalnemu predmetu, namreč božji avtoriteti. V tej točki srečavamo zopet razne podmene med teologi. Po nauku vatik. koncila je vera čednost, s katero kot resnično verujemo, kar je od Boga razodeto ne zaradi znotranje resničnosti stvari, ki se spozna z naravno lučjo (razuma), ampak zaradi avtoritete razodevajočega Boga samega, ki ne more ne goljufati ne goljufan biti. Ako n. pr. trdno za resnico imamo, da so v Bogu tri osebe, se pritrditev ne nanaša neposredno na to resnico, ker je same v sebi ne moremo doumeti, marveč imamo jo za resnično, ker jo je Bog razodel, torej zaradi avtoritete božje, ki nas nagiba k pritrditvi. Sedaj pa nastane vprašanje, kako mi spoznamo in zakaj pritrdimo božji avtoriteti? Melchior Canus je iskal razlog v luči vere ali v posebnem nagibu božjem (specialis instinctus Dei), Scotus v absolutni resničnosti božjega spričevanja, Suarez je učil, da božjemu spričevanju verujemo zaradi njega samega, če n. pr. Bog razodeva skrivnost presv. Trojice, tedaj z enim in istim činom razodeva obenem resničnost svojega spričevanja. Kardinal Lugo pa je učil, da se božjemu spričevanju ne veruje zopet zaradi spričevanja, ampak razum iz notranjih razlogov razvidi resničnost božjega spričevanja, milost božja pa, ki razum razsvetljuje in voljo nagiba, ta čin razumov povzdigne v nadnaravni red, tako da se potem iz njega kot vzroka rodi pravo, zaslužno, nadnaravno dejanje vere.

Wilmers se odloči za Suarezovo mnenje, ki sicer med teologi nima veliko pristašev. Kolikor se da, skuša to mnenje utrditi, vendar dvomimo, da bi koga prepričal o resničnosti Suarezovega mnenja. Tudi v drugih točkah se drži Suareza. Metoda je vseskozi sholastična. Čitatelju se bo marsikateri stavek zdel dvoumen, marsikatera trditev premalo utemeljena, a knjigo je treba čitati z veliko pozornostjo, potem mu berilo prinese veliko sadu. *F. K.*

Was ist der Mensch? Gemeinverständliche apologetische Vorträge von Constantin Hasert. Graz 1902. Ulr. Moser. Str. 188. C. 1·60 K.

Človek brez Boga in človek stvar božja, v teh dveh stavkih vršiči dvojno, močno si nasprotujoče svetovno naziranje. Po prvem naziranju vlada vse le pusti slučaj, tudi človeško življenje je za pravo brez smotra, brez pomena in zmisla. To naziranje zavrača naša knjiga. Ko pisatelj v uvodu kratko pokaže prave vzroke nevere, razpravlja v 8 poglavjih temeljne resnice kršč. svetovnega naziranja ter zavrača nasprotne ugovore. V svoji razpravi je pisatelj posegel dalje, kakor napoveduje naslov, razpravlja namreč tudi o stvarniku in previdnosti, kar je deloma obdelal že v prejšnjih spisih (Antworten der Natur auf die Fragen: Woher die Welt, woher das Leben? Thier und Mensch; Seele. — Antworten der Vernunft auf die Fragen: Wozu Religion, Gebet und Kirche?) Glede človeka se posebno peča ž njega izvorom, prosto voljo, neumrljivostjo ter nujnostjo posmrtnega plačila.

Dokazovanje resnice in zavračanje nasprotnikov je poljudno in krepko, četudi ne vselej povsem srečno. Sicer pa knjiga daje lepo gradivo za apologetične pridige in govore v raznih društvih, zlasti, kjer je treba zavračati robati materijalizem socijalnih demokratov. *F. K.*

Nravoslovje.

Theologia moralis decalogalis et sacramentalis auctore clarissimo P. Patritio Sporer, ord. ff. Min. Novis curis edidit P. F. Irenaeus Bierbaum, ord. ff. Min. Editio secunda. Tomus I. Paderbornae 1901. K. 9. Str. IX, 860.

Sporerjeva moralka ima dva dela, prvi del dva zvezka, drugi del en zvezek. Prvi zvezek je izdal Bierbaum v drugi izdaji. Kakor prva, prirejena je tudi ta po izdaji, ki je izšla v Benetkah leta 1756. Izdajatelj se je pa tudi oziral na solnograško izdajo iz leta 1692. Staro besedilo je ostalo neizpremenjeno. Kjer pa je bilo treba spremembe vsled novejših določb rimske stolice in njenih kongregacij, so dostavki označeni z zvezdico. Druga izdaja se od prve bistveno ne razločuje. Dodjani so le nekateri najnovejši odloki in apostolska konstitucija »Officiorum ac munerum« glede na prepovedane tiskovine.

Razdeljena je knjiga po vsebini tako, da govori Tractatus I. De conscientia (1—71), de actibus humanis (72—128), de legibus (129—143), depeccatis (144—256); Tractatus II. De primo decalogi praecepto, de fide (256—332), de spe (333—347), de caritate (348—420), de religione et peccatis oppositis (421—534); Tractatus III. de secundo, tertio, quarto decalogi praecepto, de iuramento (535—607), de voto (608—729), de observatione festorum (730—750), de observatione ieiuniorum (751—781), de pietate et observantia maiorum (782—848). Potem sledi natančno stvarno kazalo k prvemu zvezku (849—860).

Najslabše razpravlja Sporer De conscientia in de lege. V obojni razpravi je mnogo pomanjkljivega. Kot probabilist se premalo ozira na druge moralne zisteme. Svoje načelo: Inter opiniones diversas et oppositas de eadem re, quarum quaelibet est vere probabilis, per se loquendo et quantum est de honestate actionis, licite quilibet potest sequi quamlibet, etiam minus probabilem et minus tutam; etiam contra propriam opinionem probabiliorem vel tutiorem visam; et quidem aliquando etiam debet, praesertim subditus et confessarius in iudicio sacramentali. Haec etiam adhuc est communior et tuta; sicer dobro zagovarja in pojašnjuje, a zadnje besede: »Haec etiam adhuc est communior« dandanes niso več tiste veljave, kakor ob času pisateljevem. Omenjeno načelo dopolnjuje s tem-le: Quando habetur et practicari potest sententia certa vel probabilior practice, numquam licet sequi opinionem speculative tantum vel minus probabilem, quoties agitur non de sola honestate actionis respectu operantis, sed etiam de valore vel efficacia actionis ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati vel gravis mali, idque saltem vi pacti alicuius impliciti, tali officio vel exercitio annexi. V tej obliki ga je sestavil Sporer sam, kar tudi priznava: Hanc (sc. assertionem) nullibi sic legi, collegi tamen ex communi doctrina apud Layman, Marchant, Bardi, Tamburinum.

Zelo pomanjkljiva je tudi razprava de lege. Vse človeško postavodajstvo ima svoj izvir in svoj vzor v božji postavi. Tudi naravni in pozitivno božji zakoni niso nič drugega kakor časno oznanjenje (promulgatio) večnega reda, večnih postav. Pa ravno te velike važnosti legis aeternae in njene zveze z vso drugo postavo pisatelj nikjer ne obravnava. To pa je v moralki čez vse potrebno, da se spoznajo notranji

razlogi, zakaj nas veže naravna in človeška zapoved. Tudi druga važna načela o naravnih in pozitivno božjih zapovedih so izpuščena.

Nauk o grehu je dobro obdelan, a dobra stran človeškega delovanja, naravne čednosti in splošno tudi nadnaravne niso primerno razložene. Tega pa je tudi treba ako hočemo posamezne dejanske in božje čednosti v krščanskem življenju prav razumeti in jih dostojno ceniti.

Modernih praznoverskih zmot seveda Sporer ni poznal. Zato je čutil Bierbaum potrebo, da v tem oziru knjigo izpopolni. On omenja mezmerizem, hypnotizem, braidizem, spiritizem, a v primeri z obsegom drugih razprav le površno. O vseh teh zmotah današnje dobe potrebuje čitatelj bolj natančnih podatkov.

Izborno pa obravnava Sporer de cultu sanctorum, imaginum, reliquiarum, posebno pa o obljubah in prisegah. Ne najde se lahko kje tako natančen in ob enem v življenje segajoč nauk o tej tvarini. Tudi o postu natančno razpravlja.

To Sporerjevo delo je zelo obširno. Lepo je združena sholastična in kazuistična metoda. Jezik je jasen in lahko razumljiv. Lehmkuhl prišteva to moralko klasičnim delom. Hurter (Nomenclator t. 2. p. 912) piše o Sporerju: Cuius theologia moralis solide, erudite et perspicue conscripta, hinc admodum commendanda, saepius prodiit. *Dr. Jos. Somrek.*

Cerkvena zgodovina in umetnost.

Der erste Clemensbrief an die Corinther nach seiner Bedeutung für die Glaubenslehre der katholischen Kirche am Ausgang des ersten christlichen Jahrhunderts, untersucht von Dr. Wilhelm Scherer, Praefekt am bischöflichen Knabenseminar Regensburg. Druck und Verlag von Friedrich Pustet. 1902.

V uvodu razpravlja pisatelj zgodovino lista, ki je po splošnem mnenju med učenjaki bil pisan koncem prvega stoletja ter je ne samo v prizadeti korintski cerkvi, ampak tudi v drugih krščanskih občinah kmalu vzbudil občno pozornost. Sv. Irenej mu je dal častni epiteton »ἱκανωτάτῃ γραφῇ«, Evzebij pa »μεγάλῃ τε καὶ θαυμασίᾳ«.

Noben resni učenjak dandanašnji več ne dvomi, da je to pismo zgodovinsko resnično ali pristno. O tistih, ki se še vedno upajo, njegovo pristnost zanikati, je sam Harnack izrekel sodbo: »Quorum opiniones refutare operae pretium non est, quia nemo eorum iusta disquisitione instituta integritatem epistolae infestavit.«

Literarnozgodovinskemu uvodu sledi splošni del, ki podaje občno karakteristiko pisma glede na zunanje razmere, v katerih je nastalo, glede na vsebino in pisateljevo stališče. Da je Rim domovina tega pisma, priznavajo tudi protestanti. Poslan pa je bil ta list v Korint. Povod je bil razkol, ki je nastal v tej cerkvi. Nekaj vrtoglavih elementov se je namreč bilo uprlo zakonitim duhovnikom ter jih je izpodrinilo iz službe. To gibanje je bilo tem nevarnejše, ker je precejšnji del cerkv. občine stal na uporni strani. Govoreč pozneje o posamnih hierarhičnih stopnjah, meni naš avtor (str. 271), da je na čelu tega upora stalo nekaj dijakonov. Ti so namreč nekatere od škofa postavljene, sicer pobožne, toda ne dosti omikane duhovnike nadkriljevali po večji govorniški spretnosti in duševni oliki in zato so se dvignili proti njim, hoteč stopiti na njihova mesta. Vzrok zmešnjavam torej ni bilo krivoverstvo, ampak domišljavost in zavist. To je treba povdarjati posebno proti protestantom. Protestantje bi namreč

celemu gibanju najrajši vtisnili pečat verskega razdora. Kajpada bi Klementa, o katerem se ne da zanikati, da zagovarja katoliška načela, kaj radi ožigosali kot novotarja, ki je zavrgel stari nauk in red ter je, kakor trdi Johm, korintske zmešnjave porabil za to, da je strl staro cerkv. ustavo ter je na njenih razvalinah uvedel novo cerkv. pravo, nov cerkv. red.

Kdor pa brez predsodkov prebere ta list, takoj uvidi, da so to le izmišljotine. Smer celega lista ni dogmatiška. Pisatelj namerja Korinčane očetovsko opomniti in resno posvariti, naj se ne ustavljajo zakonitim predstojnikom in naj ne rušijo od apostolov, torej od Boga postavljenega reda.

Stališče pisateljevo je torej jasno. On neče ničesar novega učiti ali uvesti. Njegov namen je le, Korinčane opomniti, naj se držijo starega nauka in naj ne motijo starega reda. Klement stoji torej popolnoma na stališču izročenega nauka, ohranjenega v rimski cerkvi, kakor tudi v korintski. Le tako moremo razumeti, zakaj Klement tako odločno govori ter se niti najmanj ne boji kakega utemeljenega ugovora iz kor. cerkve. Klementovo pismo, ki namerja na podlagi izročenih naukov urediti cerkv. razmere v Korintu, potemtakem odločno obsoja Harnackovo trditev, »da takrat v cerkvi še ni bilo utrjenega nauka«, in ob enem kaže, da je tisti verski nauk, ki je vladal v eni cerkveni občini, veljal ravno tako v drugi in v vseh od apostolov utemeljenih cerkv. občinah.

V posebnem delu govori pisatelj v 1. oddelku o virih dogmatiških resnic Klementovega pisma, o sv. pismu, tradiciji in liturgiji. Sv. pismo St. Z. navaja Klement po LXX. Devterokanoničnim knjigam prisoja isto vrednost ko protokanoničnim. Sv. pismo smatra kot od Boga navdihnjeno, toda ne dobesedno. Iz N. Z. rabi sinoptike, Act. ap., Rom., I. Cor., Ephes., Hebr., I. Petr., Iac., Apoc. Kar se dostaje Janezovega evangelija, je med Klementom in Janezom vsaj idealna zveza.

V 2. oddelku razpravlja dogmatiški nauk Klementovega pisma. Dogmatiško vsebino tega pisma nam avtor podaje v naslednjih poglavjih: Bog, greh, sv. Trojica, Kristus Bog-človek, zasluženje Kristusovo, pot k pravičnosti, milost božja, pojem pravičnosti, pojem cerkve, cerkvena ustava, primat. Nečem trditi, da je Klement vse dogmatiške nazore imel tako jasno in določno precizirane v svojem duhu, kakor mu jih Scherer polaga v pero. Mnogokaj, kar Scherer navaja, se ne da višje ceniti nego kot duhovita kombinacija. V obče pa njegovemu izvajanju pritrjamo kot striktnemu.

Klement ne smatra kot potrebno, dokazovati Korinčanom, da je Bog. Klementov Bog ni bog deizma, ki sedi za oblaki ter se nič ne zmeni za svet. On vlada vse stvarstvo in po očetovsko skrbi za vse stvari. V prelepi liturgični molitvi (59, $_2$—61, $_3$) kaže Klement, kako ozka je zveza posebno med Bogom in človekom.

Če se človek ustavi volji božji, stori greh. Greh sta storila že prva človeka v raju. Zapeljal ju je ὁ ἀντικείμενος, nasprotovalec božji. Ta greh je s svojimi posledicami, posebno s smrtjo vred prešel na vse ljudi. Zato je Kristus za vse ljudi prelil svojo kri. Pri Klementu se torej že nahajajo vse glavne poteze cerkv. nauka o podedovanem grehu.

Vero v sv. Trojico izpoveda Klement na več mestih. Klasično mesto je 58, $_2$: »Ζῇ γὰρ ὁ θεὸς καὶ ὁ κύριος, Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἥτε πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν ἐκλεκτῶν.« Tukaj so navedene tri božje osebe, med seboj ločene, v eno bistvo združene. Oče živi, Sin živi, sv. Duh živi, vsi trije pa imajo samo eno življenje.

Kar se dostaje kristologije pri Klementu, meni Harnack, da takrat še ni nikdo mislil na to, da bi trdil dvojno naravo v Kristusu, in da v pagansko-krščanskih občinah še ni bilo smisla za pojmovanje ideje, da je Jezus Kristus t. j. Mesija. Harnackove trditve niso utemeljene. Kdor le količkaj pazno prebere Klementovo pismo, takoj vidi, da on govori vedno le o enem Kristusu (εἷς Χριστός), v katerem je združeno dvojno bistvo, božje in človeško. V njem se je izpolnilo vse, kar so preroki napovedali o Mesiji. On je torej obljubljeni Mesija. Judje so od Boga poslanega Mesija umorili, Oče pa ga je obudil kot »prvorojenca zaspalih«. Gospodovo vstajenje je tako velepomembno, da so apostoli nanj utemeljili evangelizacijo.

Kristus je na križu umrl. Čemu je prelil svojo kri? — διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν (za naš blagor 7, 4), ὑπὲρ ἡμῶν (za nas 21, 6). Milost zveličanja je vsakemu človeku ponujena. Noben pa ni prisiljen, da jo sprejme. Kaj nas zveliča? Morda sama vera? Protestantje so nekaj časa trdili, da je Klement na njihovem stališču. Dandanes pa so to že opustili, in Behm odkrito izjavlja, da se pri Klementu »začenja tisti razvoj, ki se končuje v katol. zmoti«. Treba je tudi dobrih del, katera smo opravljati dolžni (δέον 34, 2). Kdor jih zanemarja, ne bo gledal božjega obličja. K dobrim delom je potrebna milost.

Med najboljše dele Schererjeve knjige spada razprava o pojmu cerkve in cerkv. ustave pri Klementu. Protestantje (Bang) priznavajo, da je Klementovo pismo »prav izdatno sodelovalo pri tvorbi rimsko-katol. cerkv. ideala«. Posamne cerkve, ustanovljene na raznih krajih, so združene v »eno cerkev Kristusovo« (46, 6). Če bi ne bilo jedinstva, rimska cerkev ne bi bila upravičena, še manj dolžna zapovedovati v Korintu. Cerkev je vekotrajna. Zato mora ostati tudi to, na čem je utemeljena ona in njena edinost, to je resnica. Kristus je resnico prinesel iz nebes, apostoli so jo oznanjevali. Nasledniki apostolov nimajo naloge, da bi množili razodete resnice, temveč oni so samo »pazniki nad resnico«. K temu jedinstvu tudi spada soglasje v bogoslužju in javnih molitvah. Eden najvišji duhovnik je, ena daritev, in iz te daritve priteka vedno nov vir svete celokupnosti ter združuje vernike na vseh krajih k molitvi. K temu jedinstvu je tudi treba zunanjega organiškega vezila, in to je oblast apostolov in njihovih naslednikov.

Klement navaja tri hierarhiške stopnje: ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι. Strogo loči med diakoni in presbiterji; navaja tudi nekatere razlike med ἐπίσκοποι — πρεσβύτεροι, toda ta dva pojma še takrat nista bila tako precizirana, kakor sta izza časa sv. Ignacija.

Sijajno pa spričuje Klem. pismo primat rimskega škofa. Ko so nastale cerkvene zmešnjave v Korintu, je še živel apostol Janez. Vendar ne do njega se je obrnila cerkv. občina, ampak do rimsk. škofa. Klement v svojem listu nič ne moleduje, ampak zapoveduje.

Tudi Harnack priznava, da je rimski škof tukaj »faktično izvrševal primat«, in Anglež Lightfoot meni, da se ne bi bil nikdo upal rimski cerkvi zanikati primata, če bi bila vedno tako govorila. To je torej velikanski pomen Klement. pisma — spomenik papežke vrhovne oblasti nad vso cerkvijo koncem 1. stoletja.

Njegov pomen pa je še obsežnejši. Iz pisma veje povsod katoliški duh. Katoliška je njegova vera v sv. Trojico in zveličanje, katoliški nje-

gov pojem pravičnosti in milosti, katoliško njegovo naziranje o izročitvi in ohranitvi resnice v cerkvi po njenih zakonitih predstojnikih. List torej neovržno dokazuje, da je naša katol. cerkev še vedno ista, kot je bila v 1. stoletju in za časa apostolov, in je protestant. trditev, da je naša cerkev skvarila prvotno krščanstvo, zgolj laž in natolcevanje.

Zato se veselimo, da se je Scherer lotil tega veleimenitnega pisma ter je tako lepo razložil njegovo vsebino. Radi priznamo, da je to storil spretno, s pametno-kritičnim duhom in z ljubeznijo do katol. cerkve.

Hohnjec.

Die römischen Katakomben. Kurze Skizze ihrer Geschichte und ihrer Bedeutung. Von Anton Jerovšek, Doctor R. in iure canonico, fürstbischöflicher Hofkaplan, Ordinariats-Sekretär und k. k. supplierender Religionslehrer an der k. k. Staatsrealschule. Marburg 1902. 8°, 50 S. (Abdruck aus dem Jahresberichte der k. k. Staatsrealschule in Marburg für das Jahr 1901/2).

Omenjamo ta spis, ker je menda prvo znanstveno delce, ki ga je objavil Slovenec v tej stroki in se odlikuje po točnosti in jasnosti, posebno pa po neprisiljeni ljubezni do sv. cerkve, ki preveva vso razpravo. Naša želja je samo ta, da bi to, kar je pisal svojim gojencem v nemščini, raztolmačil Slovencem morda nekoliko obširneje v kaki poljudni knjižici.

Pri tej priliki omenjamo nekatere netočnosti, ki so se vrinile v spis, ker je g. pis. pisal preveč splošno in ni dovolj ločil časa miru od časa preganjanj, ali pa I. od III. stol. V tem smislu bi se moral odstavek o slikah nekoliko drugače razvrstiti, radi tega ne kaže cubiculum prevajati s (bogoslužno) »kapelico«, arcosolium z »mučeniškim grobom«. Sploh nimamo niti literarnih niti monumentalnih dokazov, da bi bile rimske katakombe za časa preganjanj služile za daritev sv. maše; verjetno je, a gotovo ni. Cesar Valerijan n. pr. ni prepovedal bogoslužnih shodov v katakombah, kakor piše Dr. J., ampak »ne in aliquibus locis conciliabula fiant nec coemeteria ingrediantur.« — Trojno ime, kakor so ga nosili svobodni Rimljani, se tudi v katakombah mnogokrat nahaja, in ravno kratice V. C. = vir clarissimus, ki so naslov: Presvitlost (Excellenz) in so se davali le udom senatorskega stanu, pričajo, da so se med kritjani nahajali tudi taki plemenitega stanu. *A St.*

Einführung in die gregorianischen Melodien. Ein Handbuch der Choralwissenschaft von Dr. Peter Wagner. 2. Aufl. I. Teil: Ursprung und Entwicklung der liturg. Gesangsformen bis zum Ausgange des Mittelalters. 8°. Freiburg (Schweiz), 1901. (Universitäts-Buchhandlung, 6 M).

Leta 1895. je izšla imenovana knjiga v I. izdaji. Kako so v tej kratki dobi napredovale koralne študije, kaže najbolj to, da so iz takratne knjige nastale zdaj tri, katerih prva je zdaj pred nami, in ki šteje sama VIII + 344 strani. Ostala dela, zlasti pa drugi, gotovo tudi ne bosta zaostajala za prvim v obsegu.

Prvi del obravnava le izvir in razvoj različnih liturgičnih oblik, ki so se od nekdaj vršile s petjem: psalmodija, himnodija, po vrsti vsi mašni spevi, oficij v prozi in v verzih, sekvence in »tropi« nam stopajo tu pred oči v celi svoji historični in liturgični genezi. Posebno važen je razloček med antifonskimi (bolj priprostimi) in responzorijalnimi spevi (poslednji so solo-spevi), katerih razvoj pač doslej še nikjer ni bil obrazložen s toliko erudicijo in jasnostjo kot v tem delu. — Posebno temeljit je pisatelj v zgodovinskem raziskovanju, s katerim jasno dokaže, da je ustalitev rimske liturgije in s tem tudi liturgičnega petja delo Gregorija Vel.

Od l. 1895. sem je pisatelj v marsičem svoje nazore izpopolnil, deloma tudi izpremenil; to je pač rezultat še globljih študij, a nemalo se pozna tudi vpliv obširne recenzije, ki jo je o I. izdaji spisal benediktinec P. Utto Kornmüller (1897, v vel. 8°, 23 strani), ki mu je takrat v mnogih važnih stvareh oporekal. Malo čudno je le, da v II. izdaji na mnogoštevilnih mestih, kjer se popravlja, tega z besedico ne omeni.

Večkrat govori pisatelj — v tem delu kakor i drugod — o veliki škodi, ki jo je polifonija liturgiji provzročila (n. pr. str. 64, op. 1). Nekaj ima gotovo ta trditev na sebi, a dandanes s tem argumentom nastopati proti polifonski glasbi — nima praktične vrednosti.

Jezik je jasen in slog lapidaren; ko bi tega ne bilo, morala bi pri množici nagromadene snovi knjiga še trikrat toliko narasti.

Wagnerjevo delo bo pač za dolgo časa ostalo najbogatejši vir za vsakogar, ki se hoče seznaniti z gregorijanskim koralom in njega lepoto, katero bode razkazoval zlasti II. del; žal da izide ta — kakor je dejal pisatelj — šele za kaki dve leti. *Fr. Sal. Spindler.*

Storia e pregio dei libri corali ufficiali. (Zgodovina in vrednost oficijelnih koralnih knjig). Studio del Sac. Franc. Sav. Haberl, dottore in teologia. F. Pustet, Roma e Ratisbona 1902. Vel. 8°, str. IV+69.

Dr. Haberl je bil glavni — ali pravzaprav edini urednik naših oficijelnih koralnih knjig, in zato so pušice proti poslednjim zadevale bolj ali manj občutno vedno tudi njega. V tej študiji je zbral prav važne stvari, ki v marsikatero zadevo prineso več luči. V prvem delu knjige govori o zgodovini »mediceje« ter dokazuje, da se je v resnici krog l. 1600. splošno občutila potreba po nekaki koralni reformi; nato osvetljuje nastanek oficijelnih knjig ter pri tem priobčuje zopet svoje »odprto pismo«, ki ga je bil objavil v pojasnilo že l. 1870. ter pripomni, da mu še danes ni treba besedice od takrat preklicati — kar pač v tako živem gibanju koralnega vprašanja ni mala reč. Drugi del se peča z estetično in praktično vrednostjo oficijelnih koralnih melodij.

V prvem delu navaja polèg argumentov, ki jih je zasledil P. Raf. Molitor v Florentinskem drž. arhivu še nekatere čisto nove, ki jih je našel sam istotam eno leto za Molitorjem. (Čudno dirne človeka, da pri recenziji tega dela učenjak kot je dr. P. Wagner pravi, da navaja H. nekaj novih dokumentov, »katerih pristnost in veljava se ne more kontrolirati«, ko je vendar od Molitorja brez obotavljanja sprejel vse argumente, — in da sploh govori o znanstveni študiji v tako iritiranem tonu, ne da bi ovrgel posamezne podatke; gl. »Gregorian. Rundschau« 1901, str. 93/4.) — Neizpodbitno je zdaj tudi dokazano, da je »Medicaea« deloma delo Palestrinovo, deloma pa v njegovem duhu nadaljevano, kar je sicer za vrednost tega korala precej brezpomembno, pa je važno za Haberla samega kot Palestrinologa, ker mu je rimski mons. Respighi hotel dokazati, da mediceja ni od Palestrina, ampak da je »deplorevole lavoro« (obžalovanja vredno delo).

V II. delu tudi na vzgledih primerja tradicijonalni in oficijelni koral, a tu se mu skoro zgodi, da nimium probat — nihil probat, ker malone reče, da gregorijanske (tradic.) melodije sploh niso tako lepe kot one.

Škoda je le, da Haberl tako trdovratno zamolčuje izjave papeža in kongregacije na tradicijonalce, ker s tem nekako diskreditira svojo argumentacijo, če je tudi pravilna.

Nemška izdaja te študije bode lahko že precej popolnejša, ker mu bode služil že izdani II. del P. Molitorjeve: »Die Nach-Tridentinische Choral-Reform zu Rom«, — čeravno je bilo slednje delo naročeno in spisano v ta namen, da bi izpodbilo »neomedicejce!« *Fr. Sal. Spindler.*

Ascetika in katehetika.

Die Andacht zum heiligsten Herzen Jesu. Für Priester und Candidaten des Priesterthums. Von H. Noldin S. J. Sechste Auflage. Innsbruck, Fel. Rauch. 1901. mala 8°, str. 292. — To knjižico prav lahko priporočim za lastno duhovno branje in poučenje in kot porabno snov za pridige. Vesel sem, da sem jo v roko dobil; marsikaj se duhovnik iz nje nauči o toliko imenitni pobožnosti, in ogrelo se mu bo njegovo srce za božje Srce, ako bo knjigo prebral. Vse, kar zadeva to pobožnost, najdeš v njej. *J.*

Pobožni ministrant. Sestavil Ant. Kovačič, duhovnik lavant. škofije. V Mariboru 1902. V lastni založbi. Na dve reči se lepo in skrbno ozira g. pisatelj, da streže ministrant celo pravilno in ob enem prav pobožno, — da služi Bogu »v duhu in v resnici«. Mašni dotični tekst je latinski in slovenski — to je prav.

Ker hoče biti knjižica tako natančna, želel bi še to-le v njej:

Str. 8 vrsta 4 naj opozori ministranta na nevarnost, ako ogenj vihti v žagradu, da kam ne zadene in kaj ne vžge. Str. 9, v. 16. povedalo naj bi se natanko (s cincincin), kako pri raznih delih sv. maše zvoniti prav kratko, pa tako, da se eno znamenje od drugega razločuje. Tako bi se neka edinost vdomačila in ljudje, ki ne vidijo na oltar, bi v vsaki cerkvi po zvonjenju spoznali, kaj se ravnokar godi.

Str. 31, v. 9: Ni dobro, da vtika ministrant pri prenašanju prst v mašno knjigo; videl sem, da je pomazal vsled večkratnega dotikanja jako lepe misale. Le poglej v razne knjige n. pr. pri komuniji. Str. 50, v. 1: Ministrantje naj pač pazijo, da jim pri vgaševanju raztopljeni vosek ne obkaplja lepih oltarskih rut in blazinic. Str. 56, zadnja vrsta: Naj ministrant obleko vsakokrat lepo in skrbno shrani, in je ne meče v kot, posebno, če je kdaj mokra in blatna. Str. 58, v. 13: Naj strežnika v tesnih prezbiterijih pazita, da sveč ne prekucneta, in str. 63, v. 3, pri vzdigovanju blazinic ali pultov jima naj asistent pomaga. Videl sem, da je preslab ministrant blazinico tako potegnil, da je skoro kelih prekucnil in mu je še vrhutega knjiga padla na tla. — Duhovnik naj tudi gleda, kako ministrant porablja zasluženi denar.

Želeti je, da bi se sedaj vsi ministranti iz te knjižice učili in točno izpolnjevali, kar se nahaja v njej. Naj bi knjižico imeli tudi knjigotržci, da bi jo bilo lažje dobiti. *J.*

Vollständige Katechesen für das erste Schuljahr im Anschlusse an den vom österr. Gesammt-Episkopate approbierten Kleinen Katechismus. Mit einem Anhange: Fragen und Antworten für katholischen Religionsunterricht im ersten Schuljahre. Von Eduard Gürtler, Stadtkaplan und Katechet. Dritte, verbesserte Auflage. Mit kirchlicher Druckgenehmigung. Graz. Verlagsbuchhandlung Styria 1902. X + 188.

Pozdravljamo novo izdajo te knjige, ki se je jako priljubila poročevalcu v katehetični praksi že v prejšnjih izdajah. Ta izdaja je popravljena. Izpuščena, oziroma okrajšana so težja vprašanja. Zgodbe o Kajnu in Abelu in o vesoljnem potopu so se postavile na pravo mesto — prej so bile na koncu knjige —, kar je edino prav. Iz teh zgodb se otrok uči po svoji moči spoznavati hude nasledke prvega greha. Iz njih razvija prav lahko katehet na kratko prehod na zgodovino judovskega ljudstva, iz katerega nam pride obljubljeni odrešenik Jezus Kristus. Tako pride čisto

lahko do drugega člena vere, s katerim se razlaganje nadaljuje. Za prvo uro bi si želeli uvoda n. pr. takega, kakor ga ima Križaničeva »Razlaga Vel. katekizma« str. 5. *M. Št.*

Beiträge zum Religionsunterricht für das dritte und vierte Schuljahr. Von Franz X. Bobelka, Kaplan. Mit fürstbischöflicher Druckerlaubnis. Graz 1903. Ulrich Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff). VIII + 288. Cena vezane knjige 3 K.

Le samo doneske (Beiträge) nam ponuja v tej knjigi g. pisatelj. Tvarina je obdelana po obliki nekako slično Dreher-jevim katekezam. Mi bi imenovali knjigo »Obširna priprava za prvo sv. spoved in sv. birmo, ki ima za (nepotreben) dodatek zgodbe sv. pisma stare zaveze.« Obdelal je namreč po Malem katekizmu od krščanske pravičnosti prvi del »Varuj se hudega«, 10 božjih in pet cerkvenih zapovedi, o milosti, sveti krst in zakrament sv. pokore, kot pripravo na prvo sv. spoved. Na koncu knjige je pouk o sv. birmi. Vmes so zgodbe sv. pisma stare zaveze.

Pohvaliti moramo knjigo zavoljo mnogih in lepih vzgledov pri razlaganju božjih in cerkvenih zapovedi, in ker ima dober pouk o zakramentu sv. pokore za one, ki se pripravljajo na prvo sveto spoved. Z ozirom na to priporočamo knjigo, čeravno bi želeli, »dass der Verfasser mit dieser Veröffentlichung noch ein Weilchen hinter dem Berge gehalten hätte«, da bi nam podal dobro in res v vsakem oziru rabljivo knjigo za 3. in 4. razred. *M. Št.*

b) Književni razgled.

Najnovejše arabske študije.

Kakor nam žari iz hieroglifov in klinopisov čudovita luč iz temne pradobe, tako so se začeli vzdigovati mični žarki iz stare Arabije.

L. 1810. je prinesel dr. Seetzen prve južnoarabske napise v Evropo. Od tistega časa so obračali svojo pozornost drzni potniki-učenjaki v bajno Arabijo. Med temi zavzema odlično mesto Avstrija, zlasti v zadnjih 20 letih.

Z velikimi uspehi je večkrat prepotoval Arabijo Avstrijec Eduard Glaser, ki je zdatno pripomogel, da se je že nekoliko razpršila tema o stari Arabiji. V zadnjih štirih letih pa je zaslovel s temi potovanji mlad, nadepoln češki duhovnik dr. Musil.

I.

Dr. Alojzij Musil[1], profesor bogoslovja v Olomucu, se je narodil l. 1868. v vasi Rychtářov na Moravskem od kmetskih starišev. Po gimnazijskih študijah je stopil l. 1887. v bogoslovje v Olomucu, ter bil posvečen v duhovnika l. 1891., in je dosegel na isti fakulteti doktorsko čast 20. jun. 1895. Medtem se je že zlasti pečal z orientalnimi jeziki ter ga je v oktobru l. 1895. olomuški knez in nadškof dr. Kohn poslal v Jeruzalem v biblijsko šolo (Ecole biblique) oo. dominikanov.

Tam se je pečal zlasti s študijem hebrejskih starožitnosti, hebrejskega jezika in sedanjega arabskega jezika, kakor se govori v Siriji in v severnozapadni Arabiji. »École biblique« prireja vsako leto tudi potovanja za spoznavanje zemlje svetopisemske minulosti. Tako je obiskal dr. Musil Egipet in Sinaj ter samostojno pod obrambo turške vlade prepotoval razne biblijske kraje.

Od 23. febr. 1897. se je bavil z orientalistiko v Bajrutu pod vodstvom oo. jezuitov. Tega leta je obiskal stari Edom, Moab, Ammon, Hauran, oazo palmirsko

[1] Življenjepisne in druge podatke mi je poskrbel vč. g. župnik Jan. Hudeček, za kar mu na tem mestu dostojno zahvaljujem.

in dolino orontsko i. dr. L. 1898. je preiskoval puščave Eksoda[1], ki so skoro vse južno od Gaze in Mrtvega morja in segajo od Egipta daleč tje v pravo Arabijo. Tam je Feir in gorovje Abarim z goro Nebo; tam je Sinaj, Hor, Kades; tam so bili Madijaniti, Amalekiti, Edomiti, Moabiti. In v teh krajih je preiskoval dr. Musil razvaline starih mest iz raznih časov ter našel razne napise.

Potovanje v teh krajih je seveda jako nevarno, ker so arabski beduini sila nezaupni proti Evropejcem, radi česar je moral že marsikateri potnik tam izdihniti svojo podjetno dušo.

Dr. Musilu se je posrečilo, da si je pridobil njih zaupanje kot zdravnik, hakim, ter je kot tak sklenil pobratimstvo s knezom Talaál, plemena beni sachr (sinov pečin). Ž njegovo pomočjo je prišel v kraje, ki so bili dozdaj še povsem neznani, ter našel osem starih gradov, med katerimi je najznamenitejši grad Kusejr Amra, star grad kalifov, čigar lastnik je zdaj brat Talaalov, Hael, ki se ga je pa sam ogibal kot zakletega gradu, dokler mu pobratim hakim Musa, kakor se tam imenuje, ni razpršil te prazne vere. Našel je tam dosti stenskih slik in mozaikov[2]. Na zimo 1898. l. se je vrnil v Evropo ter poročal o svojem znanstvenem preiskovanju tudi češki in dunajski akademiji.

Med tem se je izpopolnjeval v orientalistiki v Londonu, Cambridgu, Berolinu in Carigradu ter dobil potem profesuro na bogoslovski fakulteti v Olomucu.

Ker je bil l. 1898. le nekaj trenutkov v tem gradu in se je dunajski akademiji zdelo poročilo prečudno, ga je obiskal v juliju 1900. zopet ter si naredil fotografije o poslopju in slikah. Zdaj je razpršil vsak dvom akademiji, ki je prevzela potem tudi stroške za novo znanstveno potovanje[3], katere bi se naj udeležil tudi strokovnjak-slikar.

Tako se je l. 1901. dr. Musil zopet napravil na to pot. Spremljal pa ga je dunajski orientalni slikar in artilerijski častnik Alfonz Mielich. V vedni nevarnosti za življenje, 14 dni v vročini 54° C., se jima je posrečilo s pomočjo prijateljskega beduinskega poglavarja odbijati razne beduinske napade ter doseči svoj namen. Musil je preiskoval grad in napise, Mielich pa kopiral slike in mozaike. Skupaj sta preiskala tudi druge kraje, povsod delala zemljevide in načrte o teh biblijsko važnih krajih ter se vrnila po 11 tednih, v katerih sta morala živeti po načinu beduinov, v Jeruzalem, od koder sta še potem šla proti jugu v deželo starih Edomitov. Po 5 mesecih sta prišla srečno nazaj na Dunaj.

O prvih potovanjih v te gradove je izdala dunajska akademija že tiskano poročilo[4], večje delo se nam še pa obljublja. L. 1902. dne 31. julija je nastopil Musil zopet svoje potovanje iz Jeruzalema preko Gaze ter nabiral tam v puščavah narodo-

---

[1] Tako »Pouští Exodu« je naslovil dr. Musil svoje poročilo: Zvlaštní otisk z »Věstniku České Akademie cisaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění«. Ročn. VIII., kjer se nahajajo podrobnejši podatki.

[2] O svojem pobratimu je pisal v omenjenem češkem poročilu: »Můj dobrý bratr, veliký šejh Tal'ál přislibil mi, že nikomu nedovoli vkročiti do ksêr 'Amra v mé nepřitomnosti nebo bez mého odporučení (str. 12).

[3] Dočim mu je prej, kakor še ga tudi zdaj podpira, gmotno omogočeval ta podjetja knez in nadškof dr. Kohn.

[4] Kûsejr 'Amra und andere Schlösser östlich von Moab. Topographischer Reisebericht von Dr. Alois Musil in Olmütz. I. Theil. [Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Bd. CXLIV, Heft 7.] 8°. 52 S. mit 2 Plänen und 20 Abbildungen. Wien, in Kommission bei Karl Gerold's Sohn, 1902. Preis M. 2·60.

pisni material. Zgotovil je celo mapo ozemlja od Vadi-al-Araba do Rdečega morja ter izdelal razne načrte in fotografije. Velike vrednosti mu je neki dvojezičen napis v nabatejski pisavi in v drugi, ki je južnoarabski sicer podobna, a se vendar razlikuje [1].

Dr. Musilova potovanja so vzbudila v znanstvenih krogih veliko pozornost. Seveda še ta obilen material ni obdelan — saj še od l. 1901. niti poročilo ni izdano — in bo preteklo še tudi precej let, predno bo obdelan.

Pa že po tem, kar je znanega, se da sklepati na bogat zaklad. Saj nam je bil ravno ta svet svetopisemskega poročila do zdaj neznan. In vendar govori večji del Mojzesovih knjig o teh krajih Arabije, Arabia petraea. Mojzesove knjige naštevajo tam kraje in šotorišča, naštevajo razne rodove, ki so bivali po tistih planjavah. Tam so tudi hodili očaki, tam je bil Jetro, pri katerem se je pripravljal Mojzes na svojo imenitno službo, ki je potem v teh krajih po božjem vodstvu urejeval izraelsko teokracijo.

V teku časa so seveda ti kraji postali Izraelcem neznani. In tu pride zdaj moderna kritika, ki razkosa Mojzesove knjige v drobne kosce, odreče Mojzesu vsakršno avtorstvo — češ, Mojzes je napisal v Mojzesovih knjigah toliko kakor nič. Zibelka teh knjig je tekla v Babiloniji, ko so judje v suženjstvu vzdihovali po svobodi. Tam so postali vzprejemljivi za teokratične ideje. Da bi jih pa preroki, v tem zmislu nazadnje le pobožni goljufi, pridobili za te ideje, so jim napravili celo zgodovino teokratične države, in da bi jih lažje slepili, so jim vrgli arabski pesek v oči t. j. celo zgodovino so projicirali v starodavnost in v arabske puščave, kjer jim je moral Mojzes služiti kot ustanovitelj teokratične države. Celo to poslopje moderne kritike se pa mora porušiti, ako se dokaže, da odgovarjajo krajevni podatki v Mojzesovih knjigah resničnosti, mora razpasti, ako se najdejo še ostanki tistih šeg in navad, tistih postav, ki jih nahajamo tudi v Mojzesovih knjigah, da torej pentateuh ni nastal pod babilonskim vplivom.

Radi tega pravi dr. Hommel [2]: »Die Zeit ist nicht mehr fern, wo man die älteste Geschichte der Israeliten und der israelitischen Religion und Literatur einfach nicht mehr verstehen wird ohne die genaueste Berücksichtigung der arabischen Alterthumswissenschaft. Und je mehr die letztere an neuen sicheren Resultaten zu Tage

---

[1] Ko sem to pisal, je bil dr. Musil še v Arabiji. Dne 3. nov. 1902 je prišla v domovino razglednica s fotografijo arabske puščave, ki jo je sam napravil. Pri tem je pisal: »Odtod še gotovo niste dobili razglednice, zato tem srčnejši pozdrav! Čudna so pota božja. Klatim se po svetu kakor cigan. Imam že 90 % zadače končane. 73 dni na velblodu v krajih, kamor še Evropejec ni stopil. Popolno mapo ozemlja od Bir es-Seba do Medâjen Sâleh v Hegaru (vzhod. od Rdečega morja). Od Nahla do n. Sivham. Nad 200 novih napisov — polno načrtov — 25 popolno novih najdeb paganskih žrtvenikov, oltarjev, kapelic itd. Množica ostankov krščanstva. Pretrpel sem dozdaj mnogo. Spal nisem nikjer v šotoru. Toplota se je izpreminjala med 56° C. v senci (za velblodom) opoldne in + 5° C. zjutraj. Vodo nosimo s seboj v kozjih kožah. Ves ta čas smo imeli osemkrat meso. Sem že kost in koža in le duh. Bog drži moje kosti skupaj. Plemena svetega ozemlja Hegâza so fanatična. Trikrat so nas napadli in enkrat oropali. »Není cesta jako cesta, ale Pan Bůh pomohl a pomůže«. (Hlas, 4. listop. 1902.) Pis. — Med tem se je neustrašen učenjak-popotnik koncem meseca novembra že srečno vrnil na Dunaj. Op. ur.

[2] Vier neue arabische Landschaftsnamen im Alten Testament. München 1901. p. 273.

fördert, in dem gleichen Mass wird auch neues Licht auf die alttestamentliche Geschichte fallen.«

Dal torej Bog srečo nadepolnemu češkemu učenjaku pri njegovih potovanjih in znanstvenem preiskovanju, da bomo lahko tudi pri teh arabskih študijah pozdravljali luč iz orijenta, kakor to želi poglavar sv. cerkve, Leon XIII. v načrtu, ki ga je izdal 30. oktobra 1902, ko je ustanovil biblijsko komisijo. *M. Slavič.*

(Konec prihodnjič.)

Patristične in cerkv. zgodov. študije.

Na polju cerkvene zgodovine in patrologije se kaže v zadnjem času vesel pokret med katoličani. Po velikih zaslugah, ki so si jih bili pridobili katoliški učenjaki v preteklih stoletjih za ti stroki, je bilo zadnji čas, preteklo stoletje, videti kakor da bi bili opešali in bi jih bila prekosila protestantska — nemška in angleška znanost. — Zdaj pa že zopet stopajo na površje in sodelujejo pri prvih znanstvenih podjetjih kakor so n. pr. berolinske izdaje krščanskih pisateljev iz prvih treh stoletij ali vzporedne publikacije »tekstov in raziskavanj« v Lipskem.

Katoliškim patrologom načeluje zdaj v Nemčiji Bardenhewer. Njegova priročna knjiga[1] je izšla l. 1901. v drugi izdaji in o dobrem glasu, ki ga uživa, pričata francoski in laški prevod. Poleg tega pa je učeni monakovski profesor ravnokar izdal prvi zvezek »Zgodovine starocerkvenega slovstva«[2]. To bo delo njegovega življenja. Preračunjeno je na 6 vezkov. Že naslov kaže, da B. hodi svoja pota. Dosihdob je bila najbolj na glasu: Zgodovina starokrščanskega slovstva, ki jo je spisal protestant Harnack, učeni, a racijonalistični profesor v Berolinu. B. pa imenuje svoje delo, ki razpravlja o isti dobi: Zgodovino starocerkvenega slovstva. B. pravi, da spisi prvih pisateljev za nas nimajo zato tolikega pomena, ker so bili in pisali kot kristjani, ampak ker so bili sinovi sv. cerkve in v svojih spisih pričajo o njenem nauku. Patrolog mora poleg historično-literarnega smotra imeti še dogmatičen smoter. Prva knjiga obsega stoletja preganjanj do l. 313.

V ospredju literarnega gibanja stoji dandanes publikacija virov. Veliko podjetje berolinske akademije je poslalo ravnokar svoj osmi zvezek v svet: Manjše zgodovinske spise Evzebija Cezarejskega[3], namreč življenje Konštantina Velikega, in slavilni govor, ki ga je govoril o njem Evzebij. Izdajatelj prof. Heikel se je potegnil za resnicoljubnost Evzebijevo, in je dokazal, da se mu godi krivica, ako se o njej dvomi.

V »tekstih in raziskavanjih«, ki dopolnjujejo berolinsko zbirko, ker objavljajo razprave in pripravljavne študije za poznejšo izdajo posameznih cerkvenih očetov, je izšlo zadnji čas več važnih spisov.

Za bodočo izdajo grškega izvirnika Evzebijeve cerkvene zgodovine ima služiti nemški prevod iz sirske prestave, ki ga je napravil prvi sirist prof. Nestle[4]. Zani-

---

[1] O. Bardenhewer, Patrologie. Freiburg i. B. 1901.

[2] O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Litteratur. Erster Band: Vom Ausgange des apostolischen Zeitalters bis zum Ende des zweiten Jahrhunderts. Freiburg. 1902. 8°, VIII—502. M. 10.

[3] Eusebius Werke, Erster Band. Ueber das Leben Constantins, Constantins Rede an die heilige Versammlung, Tricennatsrede an Constantin, herausgegeben von Dr. J. Heikel. Leipzig. 1902. 8° vel. CVIII—358 p.

[4] E. Nestle, Die Kirchengeschichte des Eusebius aus dem Syrischen übersetzt. Leipzig. 1901. 8° X—296. p. M. 9·50.

mivo je namreč to, da je najstarejši rokopis Evzebijeve cerkv. zgodovine šele iz IX.—X. stol., dočim je sirski prevod, ki je bil narejen, ko je pisatelj še živel in morda celo z njegovo pomočjo, ohranjen v dveh rokopisih iz V. in VI. stoletja.

Od Diodora, škofa v Tarzu († pred 294) imamo samo nekaj odlomkov iz njegovih spisov. Ko bi bili štirje spisi, ki so se ohranili pod imenom sv. mučenika Justina, ki pa po svoji vsebini ne spadajo v II. stoletje, res Diodorovi, kakor skuša dokazati Harnack[1], bi bila ta najdba važna za poznavanje antiohenske šole. Izdajatelj pravi, da so spisani okoli 372—377 in sicer v Antijohiji; pisec je bil menih, ekseget, ljubitelj petja, polemik zoper cesarja Julijana; vsi ti notranji znaki pa merijo na Diodora, dasi se odločilni dokaz ne da dognati. *A. S.*

(Dalje prihodnjič.

Cerkvenopravna dela.

V naslednjih vrsticah podamo kratek pregled o napredku cerkvenopravnega slovstva v najnovejši dobi.

1. Ius Decretalium ad usum praelectionum in scholis textus canonici . . . auctore Francisco Xav. Wernz S. I. Tomus III. Jus adminitrationis eccl. cath. Romae 1901. 8°. str. 903. Pisatelj je profesor na gregorijanski univerzi v Rimu in temeljit poznavatelj cerkv. prava, res avtoriteta v svoji stroki. Začrtal si je obširno nalogo, hoteč sčasoma občinstvu podati celo cerkveno pravo v šestih velikih delih. Dozdaj so izišli že trije.

Prvi del kot uvod obravnava temeljna cerkvenopravna načela, drugi govori o cerkv. hierarhiji ali o konstituciji kat. cerkve, tretji pa obsega administracijsko cerkv. pravo. Vso tvarino administracijskega prava obravnava v dveh oddelkih. V prvem oddelku govori »de administratione magisterii et regiminis eccl.«, kjer razpravlja o pridigah, katekezah, misijonih in o raznih vrstah šol. Jako natančno se peča v tem oddelku tudi z oskrbovanjem cerkv. premoženja. Tvarina II. oddelka pa je kat. bogočastje in deljenje sv. zakramentov in zakramentalov. Kot redovnik govori v tem oddelku pisatelj tudi z globoko učenostjo o redovniškem pravu, ki je ravno v zadnji dobi najbolj napredovalo.

2. Institutiones iuris eccl. publici, quas . . . tradebat P. Marianus de Luca S. I. Pisatelj je tudi profesor na gregorijanski univerzi v Rimu. Tukaj nam je podal v dveh obširnih zvezkih svoja predavanja iz javnega prava. Ravnal se je, kakor sam pravi po znanem delu kard. Tarquini. Vendar pa je delal samostalno, kar že kaže to, da je jako skrčeno snov Tarquini-jevega dela (170 str.) obdelal v dveh debelih zvezkih. Zanimiva je razprava o papeštvu in njega oblasti v II. delu. Pisatelj se pri zavračanju krivih naukov in načel poslužuje strogo sholastične metode.

3. Isto tvarino, kakor de Luca obravnava tudi F. Solieri, profesor kanoničnega prava na Apolinaru v Rimu, v svoji knjigi: Iuris publici eccl. Elementa. Knjiga nam podaja znano juridično snov v novi obliki ter je jasno in pregledno pisana.

4. Das kath. Kirchenrecht von Dr. Fr. Heiner. Pisatelj je natančen poznavatelj cerkv. prava in znan kot kanonist iz »Archiv f. kath. Kirchenrecht«, kateremu je izdajatelj. Njegovo cerkv. pravo je zdaj izišlo v III. natisu. Knjiga je dobra, pregledna in jasna. Priporoča se tudi to, da je pisana v prav kat. duhu.

---

[1] A. Harnack, Diodor von Tarzus. Vier pseudojustinische Schriften als Eigentum Diodors nachgewiesen. Leipzig. 1901. 8° 251. p.

5. Praelectiones canonicae auct. Arthur Vermeersch S. I. De religiosis institutis et personis. Tom. I. et II. Knjiga govori natančno o redovnem in kongregacijskem cerkv. pravu, ki je v zadnjem času vsled novih določb najbolj napredovalo, zato bode prav dobro služila tistim, ki hočejo natančneje spoznati redovno življenje ter se seznaniti z redovnopravnimi določbami kat. cerkve.

Krajše, monografične cerkvenopravne razprave so nam v zadnjem času podali:

1. Dr. Camill Richert: Die Anfänge der Irregularitäten. Iz knjige spoznamo, da je cerkev stavila v prvih časih posvečenju iste ovire, kakor dandanašnji, in sicer zaradi dostojanstva in vzvišenosti duhovske službe, s katero se nikakor ne vjemajo nravno-verske in duševne slabosti.

2. Dr. Leinz nam je podal v svojem delu: Die Simonie zgodovinskopravno študijo o simoniji, katero moramo kot natančno in samostalno označiti.

3. Dr. Ludwig Gaugusch: Das Ehehindernis der höheren Weihe. Delo, ki nam opisuje zgodovino omenjenega zadržka in pravne posledice višjih redov, je dobro in priporočila vredno, posebno zato, ker nam kaže, kako strogo je sv. cerkev čuvala nad tem, da so njeni služabniki čisti in vzdržni in da kot taki posvetijo vse svoje moči edino le zveličanju neumrjočih duš. *Dr. A. J.*

V.

Raznoterosti.

Kdaj je živela sv. Cecilija? Ena najnežnejših prikazni iz stare krščanske dobe je brezdvomno sv. Cecilija, slavna zaščitnica cerkvene glasbe. Veliko težave pa dela zgodovinarjem vprašanje, kdaj je živela in kdaj mučeniški venec dosegla. Zgodovina njenega trpljenja pravi, da je to bilo pod papežem Urbanom I. († 230) in da je istodobno vladalo več cesarjev. To poročilo se pa ne vjema z zgodovinsko resnico, ker ob času Urbana I. je vladal Aleksander Severus (222—235), ki ni imel proticesarja. Zgodovinarji vpoštevajo bolj eno ali drugo okoliščino in stavljajo življenje Cecilijino v različne dobe. Baronius se je odločil za pontifikat Urbana I. in je za smrt Cecilijino odločil l. 232. Slavni J. B. de Rossi je Cecilijo postavil v dobo Marka Avrelija in Komoda; ker pa takrat ni bilo papeža z imenom Urban, pomagal si je iz zadrege s podmeno, da ta Urban, ki se omenja v Cecilijinem življenju, ni bil rimski škof, ampak kak pregnan škof, ki je iskal zavetja v Rimu in je služil tam kot pomožni škof. Toda ta podmena se ne da z zgodovinskim dejstvom podpreti. Slavni pisatelj zgodovine starokrščanske umetnosti, Fr. Ks. Kraus se drži de Rossija, novejši preiskovalec Cecilijinega življenja, dr. P. A. Kirsch se je pa odločil zopet za leta 229—230.

Sedaj se je pa oglasil prof. Kellner iz Bonna z novo podmeno in se poteguje za dobo cesarja Julijana[1]. Razlogi, s katerimi podpira svojo trditev, se nam zde vredni vpoštevanja. Najprej opozarja na to, da se v seznamku papežev »Catalogus Liberianus«, ki sega do l. 354. in podaje kratka poročila o znamenitih rimskih mučencih, pa v t. i. »Depositio martyrum«, ki sega do l. 304, ne nahaja ime Cecilijino, pač pa sv. Neže, ki je gotovo bila mučena l. 304. Če bi bila Cecilija prej

[1] Theologische Quartalschrift 1902. H. 2. str. 237—258.

živela, bi bil pisatelj težko prezrl tako slavno mučenico. Pač pa omenja Cecilijo Liber pontificalis iz 6. stoletja. Torej je Cecilija morala živeti med l. 354 in 530. V tej dobi je pa mogla mučena biti le ob času Julijana odpadnika.

Dokaj verjetno je tudi mnenje, kako je papež Urban I. prišel v zgodbo sv. Cecilije. Ob času cesarja Julijana je na Petrovi stolici sedel Liberij (352—366). Ako v trpljenju Cecilijinem beremo, da je dotični papež bil dvakrat pregnan in dvakrat postal »confessor«, se to prav lahko nanaša tudi na Liberija, zakaj prvokrat ga je (l. 355) arijanski cesar Constans pregnal in na njegovo mesto postavil arijanca Feliksa. L. 357. se je Liberij smel vrniti v Rim, a je prav verjetno, dasi viri o tem molče, da je bil v smrtni nevarnosti ob času Julijanovega preganjanja, ki je zlasti v Rimu bilo hudo. Da je pa v »passio« prišlo krivo ime Urban, se da tudi prav naravno razložiti. V prvotnem opisu najbrž papež ni bil imenoma imenovan, ker je stvar bila sploh znana Poznejši pisatelj, ki je obdeloval Cecilijino zgodovino je pa že lahko prišel na misel, dati papežu ime. Ker se na koncu »passie« pravi, da je papež dal Cecilijo pokopati v papeški grobnici in ker je pisatelj mislil, da je pokopana poleg Urbana, je sklepal, da se je dotični papež imenoval Urban.

Sv. Cecilija je bila namreč pokopana v katakombi Siksta in Prezentata (?), v neposredni bližini papeške grobnice, zraven nje pa nek neznan mučenec po imenu Urban. To je torej po K. vzrok pomoti.

V zakramentarju Leona I. se nahaja pet maš v spomin sv. Cecilije, vsaka z lastno prefacijo, a Urban se nikjer ne imenuje. Nekatere okoliščine v trpljenju Cecilijinem spominjajo na mučeništvo sv. Bibiane in sv. Janeza in Pavla, ki so vsi bili mučeni pod Julijanom.

Zanimiv je v tem oziru prastari kartaški koledar, ki našteva afrikanske mučence in spoznavavce tje do 6. stoletja, omenja tudi najimenitnejše rimske mučence, kakor Klementa, Ksista, Lavrencija, Sebastijana in Nežo, Cecilije pa ne, ker očividno pisatelj ni šel dalje od Dioklecijanovega preganjanja. Tudi Gelazijev in Gregorijev kanon omenjata več ženskih mučencev, kakor je še dandanes v mašnem kanonu po povzdigovanju: »Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Caecilia, Anastasia«. Ta razvrstitev pa vendar ne more veljati kot pravi dokaz, ker Anastasia je gotovo bila mučena poprej in vendar se omenja za Cecilijo. Tudi najstarejše litanije omenjajo Cecilijo vedno za Nežo.

Kellner pride do sklepa, da je sv. Cecilija bila mučena 22. novembra 362. l. Njegovo izvajanje pa za sedaj ostane le podmena, dokler se ne podpre s pozitivnimi razlogi, ne samo literarnimi, ampak tudi arheologičnimi. *F. K.*

Slovar egiptovskega jezika. »Voditelj« je svoj čas poročal (l. 1901, str. 511), da so se nemške akademije skupno lotile izdaje velikega latinskega slovarja »Thesaurus linguae latinae«. Časniki sedaj poročajo, da nemški egiptologi pripravljajo tudi velik slovar egiptovskega jezika, v katerem bo zbran ves jezikovni zaklad, kolikor se je ohranil na spomenikih in papyrih. Vsaka beseda in izrek ima svoj listek in je zdaj bojda že nakopičeno čez 210.000 popisanih listkov. To podjetje bo zelo važno ne le za egiptologe, marveč tudi za biblične študije.

Darine (charismata) sv. Duha.

(Konec.)

Drugi del.

Dodatek.

Veličastno je delovanje sv. Duha v Kristusovi cerkvi! Devetere darine spopolnjujejo človeško spoznavanje, služijo v potrdilo pouka in delijo zmožnost govorjenja. Kraljestvo božje na zemlji dobiva po njih blesk in sijajnost, ki vzbujata pozornost vseh zemeljskih otrok. Na darine se strme ozirajo otroci prave nebeške svoje matere, svete katoliške cerkve, ker najdejo v njih najgotovejše zagotovilo edinozveličavne svoje vere. Darine opozarjajo tudi zemljane, ki živé zunaj zveličavne vere, da postanejo na njo pozorni, jo priznajo kot delo božje in se je oklenejo kot božje vodnice na potovanju v srečno večnost.

Le nekaj je, kar še mnoge moti. Nekateri darine sv. Duha zamenjavajo z raznimi naravnimi in demoniškimi prikaznimi, drugi jih cenijo nad vse božje in dejanske čednosti in zato ne spoznajo njih pravega pomena za življenje in znanstveno uporabo. Radi tega je potrebno, da se v dodatku obravnava: 1. Razloček med darinami sv. Duha in sličnimi naravnimi in demoniškimi pojavi; 2. osebna vrednost darin sv. Duha; 3. njih apologetičen pomen v bogoslovnem znanstvu.

1. Darine sv. Duha in slični naravni in demonski pojavi.

V nobeni dobi človeške zgodovine materialistično naziranje ni moglo zadovoljiti mislečega duha. Mnogo je na svetnem pozorišču prikazni, ki se ne dajo raztolmačiti, ako bi ne bilo v vesoljnem stvarstvu ničesar drugega, kakor le tvarina in njene naravne sile. Ta okolnost je prižgala mnogim luč, da so začeli po duhovnem svetu hrepeneti in iskati v njem pravo svetovno naziranje. Ker pa pravega naziranja niso hoteli sprejeti v krščanskem razodetju, so zabredli v razne zmote napačnega misticizma. Tu občudujejo skrite, nenavadne sile in njih čudovite učinke ter jih stavijo z darinami sv. Duha na enako

stopnjo. Oglejmo si torej nekatere pojave magnetizma, hipnotizma, spiritizma, budizma in drugih nekrščanskih ver, da spoznamo razloček med njimi in med darinami sv. Duha.

A. Razni čudežni pojavi.

Magnetizem je bil prvotno naravno zdravilno sredstvo, ki ima svojo podlago v takozvanem živalskem magnetizmu. Našel ga je Franc Mesmer (1733—1815). Učil je, da ima vsako živo telo nekak magnetičen »fluid«, ki se da porabljati za zdravljenje. Mesmer je ozdravljal skraja z raznim magnetičnim orodjem, pozneje pa je zdravil samo z dotikanjem, da je n. pr. vlekel bolniku roko od nog do glave. Tako je odpravil mnoge bolezni: glavobol, zobobol, protin itd. Hvalil se je, da bo odslej prenehala beseda »neozdravljiva bolezen«. Tudi s svojim pogledom je vplival na mnoge osebe, da so občutile mogočne udarce.

Njegov učenec Chastenet de Puységur je opazil, da so nekateri med zdravljenjem dobili posebno spanje, ki ga je zval umeten somnambulizem. V začetku devetnajstega stoletja je prišel iz Indije na Francosko Abbé Faria, ki je s samim poveljem dosegel uspehe, kakor jih je imel Mesmer. Tako je prešel magnetizem v hipnotizem.

Pojave hipnotizma ali somnambulizma so poznali že pred Mesmerjem staroveški narodi. V Greciji in v Egiptu so prinašali bolnike v tempel ozdravljajočega boga. Tam so bolnika vtopili v spanje, da bi se mu v njem razodela zdravilna sredstva. Hipnozi so podobna zamaknjenja paganskih čarovnikov, goëtov, teurgov in šamanov. Še dandanes imajo paganski prebivalci azijskih otokov več čarodejnih navad, ki niso nič drugega kakor hipnotizem.

V njem najdemo mnogo več nenavadnih pojavov, kakor v mesmerizmu. Hipnotizirane osebe vidijo reči pri zaprtih očeh; znajo brati iz knjige, ki jim je položena na hrbet; spoznajo jasno notranje telesno stanje, sedež, vzrok bolezni in primerna zdravila; vidijo oddaljene predmete kakor bi bili navzoči; poročajo o dogodkih, ki se vršijo v daljnih krajih.

Razven tega imajo zelo dovršeno spoznanje, kakršnega nimajo, kadar niso v hipnozi. Poznajo namreč misli navzočih, znajo brati, če so tudi popolnoma neizobraženi; govorijo jezike, ki se jih niso učili; napovedujejo tudi prihodnje reči; vidijo angele, blaženo devico Marijo, rajne sorodnike in zgodovinske osebe.

S hipnotizmom je v tesni zvezi spiritizem. Radovednost in teženje premagati vse naravne sile, je že v starih časih nagibalo človeka, da je povpraševal duhove in skušal ž njimi priti v dotiko. V ta namen so že v starem zakonu rotili mrtve (V. Mojz. 18, 11; I. Sam.

28, 7). Indijski saramani, šamanizem na Tibetu, misterije starih narodov pričujejo o hrepenenju, biti z rajnimi v dotiki.

V novejšem času se je spiritizem s svojimi mediji, po katerih duhovi delujejo, razširil iz Amerike po vseh pokrajinah. Jackson Davis iz New-Yorka je imel 1843 prve vizije in jih je tudi pismeno objavil kot razodetja raznih duhov iz drugega sveta. Rodbina Fox (Lea, Katarina, Kate) iz istega mesta je trajno občevala z duhom nekega rajnega.

Spiritistični čudežni pojavi se nanašajo na fizično in umstveno delovanje. Crook prišteva k prvim gibanje težkih teles vsled samega dotikanja, sprememba telesne teže, trkanje na stenah, vzdiganje in plesanje lesenih miz, lučice, svitle roke, človeške prikazni, pokanje, smrad, zmanjšanje človeške temperature, šumenje itd.

Umstveni pojavi so razodetja iz drugega sveta, kjer so rajni in duhovi. Razodetje se vrši ali po srednikih, ki pišejo, govorijo ali pa neposredno tako, da duhovi sami pišejo, govorijo, rišejo, igrajo. Duhovi odgovarjajo tudi o skritih sedanjih, preteklih in prihodnjih dogodkih. Izjavljajo se o verskih, političnih, socijalnih in indiferentnih predmetih [1].

Razen tega se ponašajo nekrščanske vere s sličnimi pojavi, kakršne so darine. Nasprotniki krščanske vere povzdigujejo čudodelstva Budhe, Mohameda, indijskih fakirov.

O Budhi se pripoveduje, da se je vojskoval s kačjim kraljem, da je v tem boju izpustil velikanski dim in se je spremenil v ogenj. Drugokrat se je peljal v piskru po reki navzgor, in pisker je bolj hitel, kakor leti konj. Budha se je peljal do nekega vrtinca. V tega se je spustil in prišel v hišo kačjega kralja. Včasih je Budha letal pod nebom od vzhoda do zahoda in je iz enega očesa izpuščal vodo, iz drugega ogenj. Postal je tudi kralj pavov, da celo pav sam, ker se je od nekega pava v kačji podobi dal požreti. Da bi nasitil lačne divje zverine, jim je dal svojo glavo in celo svojo telo.

O Mohamedu se pripoveduje, da je naredil vsled prošnje svojih pristašev ta čudež: presekal je luno v dva kosa; en kos je spustil skozi svoj rokav in ga je potem zopet združil z drugim, da je nastala cela luna.

V Indiji slovijo posebno fakiri po svojih čudežih. Ti vržejo vrv v zrak in ta ostane vodoravno v zraku brez vsake podpore, kakor da bi v zraku plavala, dasi je vrv od enega do dva metra dolga.

---

[1] Prim. zanimivo razpravo: O Spiritizmu, piše dr. J. Janežič v Dom in Svetu 1889, letnik II. str. 22 i. dr.

Drugi čudež: Fakir si izposodi od gledalcev kako posodico, dá si od koga navzočih posodico z zemljo napolniti in vsadi mangovo seme. To začne rotiti in seme raste pred očmi gledalcev in obrodi sad. —

Fakiri se dajo živi zagrebsti in pridejo čez nekaj tednov zopet živi iz groba. Kaj ne, čudežno vstajenje!

Predno pa se izjavimo o teh navidezno zelo čudovitih dejstvih, je dobro, da označimo nauk o delovanju hudobnih duhov. Če nam je namreč to znano, nas marsikaj ne bo osupnilo, kar presega nam znane naravne sile.

Kjer nevera gospodari, tam se šopiri praznoverstvo. Praznoverstvo pa podpira hudi duh, da odvrača ljudi od pravega bogočastja. Satan se trudi, Bogu biti enak, išče lastnega češčenja; zato posnema dela božja, posebno čudodelstva in preroštvo in darine sploh. S temi hoče svoj vpliv pri ljudeh vtrditi, svoje kraljestvo vedno bolj razširiti, na drugi strani pa tudi ljudem in božjemu kraljestvu na zemlji škodovati.

Zato je možno zvezati se s hudobnim duhom ali naravnost (pactum expressum s. explicitum), če kdo izrečno zahteva njegovo sodelovanje, ali se vedoma loti dela, kjer sodeluje zlobni duh; ali pa molčé (pactum tacitum s. implicitum), če kdo rabi očitno nezadostne vzroke, da kaj spozna ali doseže. Bog in dobri angeli nikdar ne sodelujejo, da bi se šalili, stregli človeški strasti in poželjivosti. K temu pomaga le hudi duh.

Da je torej resnično mogoče zvezati se s hudobnimi duhovi, sledi: 1. iz njih zlobe. Saj so polni sovraštva do Boga in do ljudi. Zato so pripravljeni storiti vse, s čemur se spodkopava čast božja in sreča človeška (skušnjava v raju).

2. Iz ravnanja hudobnega duha s Kristusom v puščavi. Hudi duh se mu drzne ponuditi zvezo: »Vse to ti dam, če pred mene padeš in me moliš« [1].

3. Iz obsedenih, po katerih je hudi duh uganjal nenavadne reči.

4. Bog naravnost graja tiste, ki sklepajo s peklensko zlobo kake pogodbe [2].

Zato so cerkveni očetje [3] in rimski papeži [4] priznali take zveze in pred njimi svarili.

Samo to je zanimivo zvedeti, ali človek s pomočjo hudega duha lahko več spozna in opravi, kakor s svojim človeškim delovanjem. Na

---

[1] Mat. 4, 9. — [2] Izai. 28, 15.

[3] S. Augustinus, De doctr. christ. l. II. c. 20. n. 30; Divers. quaest. 83. qu. 79. n. 4. — [4] Sikst V. v buli »Coeli et terrae creator«.

to odgovorimo: Hudi duhovi morejo mnogo spoznati, kar prešega človeško spoznanje. Saj so tudi hudobni angeli že po svoji naravi obdarjeni s popolnejšim spoznanjem, kakor ga imajo ljudje. Res je, da je njih spoznanje po grehu oslabelo, pa vendar presega tudi zdaj in nadkriljuje človeško spoznanje[1]. Razven tega imajo tudi mnogo večjo skušnjo, kakor ljudje, ki živé le kratek čas[2].

Iz tega sledi, da spoznajo demoni prihodnje reči iz njih vzrokov in raznih znamenj tem bolj kakor ljudje, čim bolj temeljito so jim znani vzroki in pogoji posameznih dejanj in reči[3].

V človeške misli sicer ne vidijo, vendar pa jih večkrat uganejo iz zunanjih del in telesnih znakov in sprememb. Zato vedó reči, o katerih človek še nič ne sluti. To dejstvo ima svoj razlog v tem, da človek izvršuje svoja duševna dela s pomočjo telesnih čutil, ki se po potrebi čutno spremenijo, kar zapazijo lahko duhovi, a ne ljudje.

Demoni poznajo tudi skrite sedanje reči, ki se kažejo na zunaj. Ker duhovi niso tako navezani na mali, omejeni kraj kakor človek, lahko naznanijo kako tatvino, ko se godi ali hitro ko se je zgodila na najbolj oddaljenih krajih, ker jim je nekako navzoča. Vendar ne morejo spoznati človeških misli ali teženja, dokler so v duši in se čutno še ne pokažejo. Tudi ne vedo naprej in tudi ne morejo napovedati, kar je v prihodnosti prigodno (futura contingentia) vsled prostovoljne odločitve. To ve le Bog sam.

Kar pa hudi duhovi vedó, razodenejo lahko tudi ljudem. Večinoma napovedo sami, kaj bodo storili, če jim Bog pripusti. Večkrat dobijo oblast, da povzročijo bolezen, pokvarijo zrak, dajejo zlobne nasvete, posebno takim, o katerih vedó, da jih bodo odobrili[4]. Vedno pa so taka razodetja hudobnega duha, naj obsegajo kaj dobrega ali hudega, namenjena človeku v kvar. Zato je Kristus satanu zapovedal, naj obmolkne in ne pričuje o njem: Vem, kdo si, Svet božji — scio qui sis, Sanctus Dei[5].

Demoni morejo pa tudi mnogo izvršiti, mnogo storiti, kar presega človeške moči. Saj imajo večje spoznanje, pa tudi že po svoji naravi večjo moč. Ljudje, ki so ž njimi v zvezi, izvršujejo torej lahko dela, ki so drugim ljudem po njih lastnih močéh nemogoča.

---

[1] Thomas Aqu.: Summa theol. I. qu. 63. a. 4; qu. 64. a. 1.

[2] Ibid. I. qu. 64. a. 1 ad 5; S. August., De divin. daem. c. 3. n. 7.

[3] Ibid. I. qu. 57. a. 3.

[4] Augustinus, De divin. daem. c. 5. n. 9.: Sciendum est illos (sc. daemones) ea plerumque praenuntiare quae ipsi facturi sunt. Accipiunt enim saepe potestatem et morbos immittere et ipsum aërem vitiando morbidum reddere et perversis atque amatoribus terrenorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quod sint eis talia suadentibus consensuri. — [5] Mark, I, 24; 3, 11. 12.

Vplivajo torej lahko na človeško premoženje, na telesno zdravje (Job), ako Bog pripusti. Jezik lahko gibljejo, da govori tuje jezike, vzbujajo domišljijo in čutnost, strast in slast. Povzročujejo pa tudi navidezne učinke, da ukanijo človeka. Včasih vplivajo na domišljijo in telesna čutila, da vidi tak človek slike ali podobe stvari, ki jih v resnici ni, ali pa so drugačne. Tudi zunanjo obliko na rečeh spremenijo hudi duhovi tako, da jim človek pripisuje drugo naravo, kakor jo imajo v resnici. Tudi sami se nekam prelevijo v razne oblike, da goljufajo ljudi.

Pravih čudežev pa ne morejo delati, t. j. takih dejanj in reči, ki presegajo vsako stvarjeno moč. Njih namen, če tudi navidezno dober, je vedno človeku in Bogu škodoželjen. Svoje moči morejo rabiti le z božjim pripuščenjem, kakor je primerno previdnosti božji.

B. Kritika omenjenih čudežnih pojavov.

Kar se tiče magnetizma in hipnotizma, ki kažeta slične učinke, se mora pred vsem povdarjati, da njuni izvrševalci mnogo pretiravajo ali iz hudobije ali pa iz zaslepljenega navdušenja. Saj je znano, kako je nek Mesmerjev učenec proslavljal njegovo iznajdbo: »Sehet eine Entdeckung, die dem Menschengeschlechte unschätzbare Vortheile und ihrem Erfinder ewigen Ruhm bringen wird. Sehet eine allgemeine Revolution! Andere Menschen werden die Erde bewohnen; sie werden durch keine Schwachheiten in ihrer Laufbahn aufgehalten werden, und unsere Übel nur aus der Erzählung kennen! Die Mütter werden weniger von den Gefahren der Schwangerschaft und den Schmerzen der Geburt leiden, werden starke Kinder zur Welt bringen, die die Thätigkeit, Energie und Anmuth der Urwelt erhalten werden. Thiere und Pflanzen, gleich empfänglich für die magnetische Kraft werden frei von Krankheiten sein; die Heerden werden sich leichter vermehren, die Gewächse in unseren Gärten werden mehr Kräfte haben und die Bäume schönere Früchte geben; der menschliche Geist im Besitze dieses Wesens, wird vielleicht der Natur noch wunderbare Wirkungen gebieten. — Wer kann wissen, wie weit sich sein Einfluss erstrecken wird?[1]«

Tako so tudi proslavljali hipnotizem in njegove čudeže čez vso mero. Ni mogoče tajiti, da se živalski magnetizem da porabljati kot zdravilna moč. A uspehi so le naravni. Mnogokrat sodeljuje domišljija. Večkrat pa se dajo opazovati pojavi, ki so po človeški naravi nemogoči.

[1] Hufeland, Makrobiotik I. 23.

Ako neizobražen človek v hipnozi razpravlja učenjaške stvari, govori v tujih jezikih, vidi v daljavo, kaj tam ljudje počenjajo, imamo prikazni, ki nimajo v dotičnem človeku zadostnega vzroka. Iskati ga je treba v sodelovanju hudobnih duhov, ki take reči po svoji naravi premorejo. Bog in dobri angeli ne strežejo samovolji hipnotizerjevi ali magnetizerjevi, in to tem manj, če se gre za kaj nenravnega. Le hudobni duhovi morejo sodelovati in ljudi motiti.

Z magnetizmom in hipnotizmom pa pridejo tudi mnogi ob zdravje. Neka oseba, ki se je dala hipnotizirati, je pisatelju teh vrst razlagala, da je vsled hipnoze dalj časa čutila v glavi bolečine. Hipnotizerju Gilles de la Tourette je tožila uboga gospa, ki je bila večkrat hipnotizirana, da ne ve več kaj dela, da nima nje volja nobene odločnosti. Medicinska dunajska fakulteta se je l. 1880. izrekla proti hipnotizmu, ker se ne dajo določiti meje, med katerimi je vsaka zdravstvena nevarnost izključena. Slično so ravnala vseučilišča na Italijanskem.

Spiritizem je nekaka zmes magnetizma in hipnotizma, katerima se pridružijo še razni duhovi. Mnogo spiritističnih čudežev se je pokazalo kot sleparija v Londonu, Monakovem, Berolinu in na Dunaju. Najnovejši slučaj imamo na Nemškem. Neka kotlarica Bothe je prevarila več tisoč ljudi s spiritističnimi čudeži in je bila l. 1902. sodnijsko kaznovana. Ako bi pa kdo trdil, da so vsi pojavi v spiritizmu le prevara ali izmišljotina, bi se motil.

Spiritistična razodetja in prerokovanja imajo malo veljave. Mnoge reči so otročarija, igrača. Izjave so nejasne, večkrat protislovne. Duhovi se izdajajo večinoma za duše rajnih. O Bogu imajo zmedene pojme, angelov in vragov in pekla ne poznajo. Tajijo božjo naravo Kristusovo in božji nastanek katoliške cerkve. Novih znanstvenih vprašanj še spiritizem ni rešil, pač pa nakopičil mnogo nespametnega. Kar ima tedaj spiritizem protinaravnega, nenavadnega in čudodelnega, izhajati more le od hudobnega duha, ki hoče kratiti božjo čast in jo prisvojiti duhovom z navideznimi čudeži.

Celotno stanje spiritizma razvidimo iz izjave dveh najodličnejših zastopnikov, namreč Du Prela in Aksakova. Du Prel namreč piše[1]: Er selbst (Aksakov) schildert uns diesen Process: Die Materialien, welche ich durch Lectüre und praktische Erfahrungen gesammelt hatte, waren unerschöpflich; aber die Lösung kam nicht. Im Gegentheil, mit den Jahren wurden alle schwächeren Seiten des Spiritismus offenbar und vergrößerten sich noch: — die Abgeschmacktheit der Communicationen, die Armut ihres intellectuellen Inhaltes, selbst wenn es

[1] Du Prel: Phänomenologie des Spiritismus. Sonderabdruck aus der Sphinx 1890. Vorrede, 26.

keine Gemeinplätze sind, der ersichtlich mystificierende und lügenhafte Charakter des größten Theiles der Manifestationen, die Unzuverlässigkeit der physikalischen Phänomene, sobald es sich darum handelte, sie dem positiven Experiment zu unterwerfen; die Leichtgläubigkeit, die Verblendung, der Chauvinismus der Spiritisten und Spiritualisten; schließlich der Betrug, welcher gleichzeitig mit den Dunkelseancen und den Materialisationen hereinbrach, und den ich nicht allein in der Literatur, sondern auch durch meine persönliche Erfahrung in meinen Beziehungen mit den renomirtesten Medien habe bestätigt sehen müssen — in Summa eine Masse von Zweifeln, Einwürfen und Verwirrungen aller Art vergrößerten nur die Schwierigkeit des Problems.

Budhizem tudi nikakor ne zasluži občudovanja. Profesor Barthelemy Saint Hilaire se je drznil pisati: »Izvzemši Kristusa, nimamo med verskimi ustanovitelji čistejše in ganljivejše slike kakor je Budha. Njegovo življenje je brezmadežno«. Ako pa pomislimo, da niti gotovo ni, kedaj je živel (860—360 pr. Kr.), in da so vsi budhistični spisi nastali več stoletij pozneje, ni o njem nič drugega kakor bajka. Kako smešni in protislovni so njegovi čudeži, katere smo navedli iz Budhovega življenja!

Po pravici sodi Monier Williams o budhizmu: »Es ist eine befremdende Erscheinung unserer Tage, daß selbst Gebildete der Gegenwart, die sich Christen nennen, nur allzuleicht geneigt sind, in staunendes Entzücken über die Lehrvorschriften des Buddhismus zu gerathen. Man fühlt sich angezogen von den funkelnden Perlen, welche Bewunderer des Buddhismus mit Sorgfalt aus den Gesetzesvorschriften auslesen. In auffälliger Weise werden solche Sätze zur Schau gestellt; wohlweislich aber hält man mit allen dunklen Punkten, allen Gemeinheiten, widersinnigen Wiederholungen zurück, gar nicht zu reden von den Zeugnissen tiefster Verkommenheit, die unter einer übertünchten Oberfläche hervortreten, den bezeichneten Geboten und Verboten in den Disciplinarhandlungen, mit denen kein Christ seine Lippen beflecken möchte.

Naveden Mohamedov čudež je smešna bajka, ki je nastala vsled napačnega razlaganja Sure 54, 1, kjer se pripoveduje konec sveta. Mohamed sam priznava (Sura 29, 49), da ne more delati čudežev. Moslamitsko ustno izročilo poroča, da so Koraišiti rekli Mohamedu: »Napravi kak čudež kakor Mojzes in Jezus, in mi ti hočemo verjeti.« On reče: »Kak čudež želite?« Odgovorijo: Spremeni Kafov grič v zlato!« Na to pokliče Gabriela. Ta pravi: »Ako hočeš, naj postane Kafa zlato. Pa čemu čudeže delati? Saj tudi tedaj ne bodo verovali. Počakaj rajši, da se tisti, ki se nameravajo spreobrniti, tudi spreobrnejo.«

Mohamed pravi: »Hočem torej čakati.« Tako še dandanes čakajo mohamedanci, da bi se drugoverci spreobrnili, čudežev v pravem pomenu pa še zdaj nimajo.

Hindus slovijo s svojimi fakiri, po njih »svetosti« in čudodelni moči. Kaj pa naj v resnici o njih mislimo, nam pove Charles Bertram. Ta je dalje časa opazoval njih čarovnije in čudodelstva pri 176 fakirih. Stanoval je na knježjih dvorih (Radšah) ob Indu in Gangu, v Dekhanu in na Ceylonu. Spoznal je vse njihove ekstaze in zarotovanja. Prišel pa je do prepričanja, da vsi njihovi čudeži niso drugega, kakor prevare in spretnosti. Drugi potovalci iz istih pokrajin so mnogo pretiravali.

Omenjena vrv je res bila zvita v rokah kakega fakira, pa v sredi ima železno elastično žico in se zato v zraku zravna, ako jo vrže k višku. To ni čudež. Tudi mongovo seme ne zraste v tistem trenutku. Fakir ima namreč pred gledalci mali šotor, »da bi njih sapa ne zavirala rasti dotičnega semena.« V tisti šotor fakir večkrat zgine in vsadi v izposojeno posodo vedno nekoliko večjo mongovo rastlino. V svoji široki obleki ima namreč skritih mnogo takih v različni velikosti. Sad seveda tudi ni vsled zarotovanja dozorel v istem trenutku, ampak že davno poprej. Taki so torej indijski čudeži!

Največjo pozornost so vzbujali fakirji, ki so se dali pokopati in so čez nekaj tednov od mrtvih vstali. Morda li to ni čudež? Pred nekaterimi leti je poročal »Berliner Tagblatt« o takem slučaju potujočih fakirov. Evropejci, ki so bili v Indiji, so take dogodke najbolj občudovali in jih smatrali za najtežavnejše uganke.

Pa tudi ta »čudež« ni drugega kakor spretna prevara. Fakirji se dajo pokopati, kjer imajo njih prijatelji skrite podzemeljske hodnike do groba. Rakev, v katero se dene živ fakir, položijo v zemljo. Fakir pa dobiva od prijateljev potrebno postrežbo pod zemljo. Ko slutijo, da se bo grob zopet odprl, zasujejo pri grobu votlino, in fakir pride po odkopanem grobu zopet živ iz rakve. To so najimenitnejši moderni indijski čudeži!

C. Razlika med darinami in sličnimi naravnimi in demoniškimi pojavi.

Nasprotniki krščanske vere kaj radi zametujejo čudežne darine sv. Duha, da bi utajili božje poslanstvo katoliške cerkve. V to svrho se najrajši sklicujejo na čudeže, ki jih baje najdejo v spiritizmu, hipnotizmu in raznih nekrščanskih in paganskih verah, prerokovanje in inspiracija, da je le najvišja stopnja teh naravnih pojavov[1]. Njih skli-

[1] Tako n. pr. Dr. Edm. Reich, Die Philosophie des Magischen (1890).

cevanje pa je popolnoma neopravičeno, ker je velikanski razloček med darinami sv. Duha in med sličnimi naravnimi in demoniškimi pojavi. To takoj spoznamo, ako jih primerjamo po bistvu, po izvoru in po smotru.

a) Bistvo. Darina je dar sv. Duha, nekaterim v korist drugih podeljen in čutno razodet. Darine so torej po svoji naravi božja dejstva, spiritizmovi, hipnotizmovi, magnetizmovi pojavi pa so po svojem bistvu dejstva ali naravnih moči, prevare ali pa zapeljevanja zlobnega duha. Isto velja tudi o navideznih čudežih, katere proslavlja protikrščanska znanost pri budhizmu, mohamedanizmu in drugih verah.

M. Offner[1] je preiskal vse »čudovite« prikazni v hipnozi, histeriji, telepatiji, čarobnem jasnovidu ali vedeževanju (Hellsehen), v prenašanju človeških misli, v diagnozah raznih bolezni, poskuse odličnih popotnikov in opazovalcev indijskih in drugih »čudežev«. Kaj pa je našel? Prepričal se je, da dejstva niso natančno preiskana ali pa da ne presegajo mnogo ali nič splošnih sposobnosti in moči človeške duše.

Tudi Richet, ki je v tej stroki eden najboljših zastopnikov in preiskovalcev, pravi: »Velika škoda je za to znanost, da spiritisti, teozofi, magnetizerji in mistiki toliko nespametnih stvari na tako negotovi, majhni podlagi pozidavajo. Bodimo oprezni, ne imejmo toliko nagnjenja, da bi zaradi posameznih slučajev delali že splošne, občeveljavne sklepe in razsodbe. Ostanimo rajši na pozitivnih tleh.«

Za bistvo darinam sličnih pojavov velja torej v nekem oziru sodba, ki jo izreka Offner: »So sind denn die in Hypnose, Somnambulismus und verwandten Zuständen beobachteten Erscheinungen lauter solche, die lediglich in der Verlängerungslinie einer Reihe längst bekannter, normaler Phänomene liegen und uns darum trotz ihrer Seltsamkeit keineswegs zwingen nach einem ganz anderen, transcendenten Erklärungsprincip zu greifen.«

Kaj takega se nikdar ne more trditi o darinah, ker po svoji naravi presegajo naravne moči in sile n. pr. mrtvega obuditi, da zopet živi; z nekaterimi kruhi tisočere ljudi nasititi; morsko vodo z znamenjem sv. križa v sladko, pitno vodo spremeniti, kakor je storil to Frančišek Ksaverij.

b) Izvor. Znano nam je iz tretjega poglavja prvega dela te razprave, odkod darine izvirajo. Sv. Pavel pravi, da deli vse darine sv. Duh, tretja božja oseba. On je v božanstvu ljubezen, kateri se pripisuje dobrota in iz nje izvirajoča radodarnost božja. Sv. Duh je tisti

[1] Max Offner: Über Fernwirkung und anormale Wahrnehmungsfähigkeit. Methodologische Randglossen. Altenburg. 1891.

vrelec, iz katerega izhajajo darovi razodetij in dar ozdravljanja in vse druge darine, ki dičijo mistično telo Kristusovo, sv. katoliško cerkev.

Sv. Duh usposobi osebe, da darine čutno izvršujejo. On deluje prvotno ter se poslužuje človeka kot s pametjo in prosto voljo obdarovanega orodja. Le redko in izjemoma jih podeli grešnikom ali nevernikom. Čista, čednostna in z milostmi oblagodarjena duša je navadno izvoljena, da izvršuje dela božje vsemogočnosti.

Zdaj pa poglejmo, odkod prihajajo nenavadni učinki pri magnetizmu, hipnotizmu, spiritizmu in v raznih nekrščanskih verah! Od sv. Duha gotovo ne. Tega ne trdi nikdo. Magnetizer jih pripisuje naravni moči magnetizma; hipnotizer delujočim naravnim močem, ki se vzbudijo v hipnotičnem spanju človeške duše, ker postane prosta telesnih spon; spiritist izvaja svoje čudežne učinke od omejenih duhov, ki so mnogokrat bolj nevedni kakor človek in odgovarjajo največje neumnosti. V paganstvu delujejo maliki t. j. za njimi skriti hudi duhovi ali pa zvijača in prekanjenost čarovnikov in vedeževalcev.

Povsod torej najdemo le naravne izvire ali k večjemu omejene hudobne duhove, nikjer pa vsemogočnosti božje, ki odseva iz darin sv. Duha. Osebe, ki izvršujejo čudodelstva, prerokovanja, vedeževanja v magnetizmu, hipnotizmu, spiritizmu in v paganstvu, niso nravno neomadeževane, ne čednostne, ne v milosti božji, ampak mnogokrat polne sovraštva do Sinu božjega in njegove sv. vere, oskrunjene s pohotnostjo in z raznimi grdimi strastmi. Kdo jim more zaupati, kdo jim verjeti, ker je pri njih toliko prekanjenosti in zvijače! Nravni značaj oseb, ki delujejo v hipnotizmu itd., njih nastop, vedenje, namen, vse to podaje takim pojavom poseben znak, da se nikakor ne morejo staviti v isto vrsto s čudežnimi pojavi v življenju Kristusovem in svetnikov.

Kdor natančneje zasleduje življenje in delovanje služabnikov božjih, lahko spozna, kako tesne vezi so jih vezale ž njihovim Stvarnikom, kako ves drugačen je njih nravni značaj od magnetizerjev itd. Celo inoverci in brezverci jim ne morejo odreči velike nravne resnobe in popolnosti. Zatorej mora katoličan odločno ugovarjati, ako se kdo drzne delovanje najplemenitejših sinov cerkve ali morda celo njenega Ustanovitelja staviti v isto vrsto s počenjanjem nravno propadlih in zelo sumljivih ljudi[1].

Razen tega magnetizem, hipnotizem, spiritizem ne varujejo človeškega naravnega dostojanstva. Mnogokrat ga oropajo pri izvrševanju

[1] Gl. član. »Die Herzenskenntnis der Heiligen und das Gedankenlesen« v Stimmen aus Maria-Laach. 1902. zv. 10, str. 484—499. Pisatelj se ozira na razne slučaje kardiognozije v življenju sv. Filipa Nerija.

»čudežnih« učinkov zavesti in proste volje. Kakor neumna žival, kakor brezčutno orodje služijo ti čudodelniki svojim srednikom in razkazalcem. V svoji brezčutnosti ne morejo skrbeti za ohranjenje neomadeževane nravnosti. Ti »čudeži« torej ponižujejo človeka pod žival, kakor bi ne smel imeti več jasnega spoznanja, ne proste volje in bi moral biti suženj samovoljnosti in krutosti magnetizerja ali hipnotizerja. Take posledice res ne morejo izhajati iz nadnaravnega delovanja sv. Duha, ki spopolnjuje človeške naravne prednosti, jih oblažuje in dela nekako Bogu podobne. Tolik je torej razloček med darinami in sličnimi navidezno čudežnimi prikaznimi z ozirom na njih izvor!

c) Smoter. Sv. Pavel uči o darinah, da se daje razodetje Duha v korist, ne v lastno, ampak v korist sv. cerkve. Kdorkoli ima kako darino, prejel jo je torej drugim v prid, ne pa v škodo. Nikdo ne dobi darin v ta namen, da bi se ž njimi ponašal, da bi služile njegovi slavohlepnosti ali nečimernosti. Tudi jih ne prejme radi dobičkarije ali popolnoma zaman, za igračo, za razvedrilo drugih, ampak v dušni in telesni blagor človeške družbe.

Kak smoter pa imajo darinam slične čudežne prikazni? Magnetizem hoče zdraviti, pa slabi živčevje, povzroči otožnost, obupnost. Hipnotizem tudi naj podpira zdravje. Pa ga le pokvari, ker ni mogoče določiti mej, med katerimi gotovo koristi. Hipnoza je kakor histerija, nepravilno, bolestno stanje človeške narave. Ž njo se razruši zveza duševnih in telesnih zmožnosti in medsebojnega delovanja. Vsled tega se povzroči zbeganost, neznačajnost, obup in brezumnost. Slično se mora trditi o spiritizmu. Tudi ta povzroči zmedenost, služi nespametni radovednosti, goljufiji in zapeljevanju. Spodkopava pravo versko prepričanje in vodi v brezverstvo in brezbrižnost. Njegova prerokovanja se ne uresničijo in tudi še niso bila človeštvu v blagor.

Pač pa s temi »čudeži« brezvestni glumači s svojimi predstavami, poskusi, s prerokovanjem in vedeževanjem služijo lastni dobičkariji. Za denar, iz radovednosti izvršujejo svoje spretnosti in varajo lahkoverne radovedneže v njih gmotno in dušno škodo. Božje časti ne podpirajo, ampak spodkopavajo, verskega življenja ne pospešujejo, ampak podirajo ga, družbenemu redu človeškemu ne koristijo, ampak ga rušijo, ker spodkopavajo njemu potrebno nravno in versko podlago.

Kakor prave darine sv. Duha pomagajo nevernikom, da najdejo resnico sv. vere in edino zveličavno cerkev, tako jih napačni demoniški čudeži odvračajo od resnice pravega bogočastja, od časne in večne sreče. Verne kristjane darine utrjujejo v dobrem in jih vnemajo k največji požrtvovalnosti za dušno zveličanje, krivi čudeži magnetizma, hipnotizma, spiritizma, pa jih naredijo mlačne in jih hočejo odvrniti od osrečevalne vere Kristusove ter jih spraviti v moderno paganstvo.

Iz smotra, kakor tudi iz drugih okoliščin ni težko presoditi, kaj je darina, kaj navidezno čudodelstvo ali prevara. Zato bi bila tudi zelo ponesrečena misel, ako bi kdo hotel krščanske darine z magnetizmom, hipnotizmom, spiritizmom na naravni način tolmačiti ali jih na enako stopnjo staviti s »čudeži« nekrščanskih ver, ki pravih čudežev nimajo.

2. Osebna vrednost darin sv. Duha.

Sectamini caritatem, aemulamini spiritualia! — Oklenite se ljubezni, hrepenite po darinah[1]! se glasi rek v začetku te razprave. K tem svetopisemskim besedam pripomni Estij[2]: Ne branim vam, da hrepenite po darinah; temveč vam rad dovolim, da jih poželite in pridobite (to imenuje sv. Pavel, aemulari spiritualia — hrepeneti po darinah); vendar hočem, da to delate s presodkom in iz ljubezni, ne iz častihlepnosti, ampak v spodbujo.

Kakor torej ljubezen združuje in veže vse čednosti in jim deli pravo vrednost in imenitnost, tako daje ljubezen tudi darinam pravo osebno vrednost in odličnost in jih združuje s skupno vezjo po besedah sv. Pavla[3]: »Delajmo pa resnico v ljubezni in rastimo po vsem v onem, ki je glava, Kristus, po katerem je celo telo staknjeno in sklenjeno po sleherni pomožni zvezi, poleg opravila vsakemu udu odmerjenega, telo raste in se utrjuje v ljubezni.«

Ljubezen vodi torej vse različne darine, da se doseže važen, skupni smoter; in ta je blagor Kristusove cerkve. Brez ljubezni nimajo zveze, nimajo podlage in bi ne dosegle potrebnega namena. Najimenitnejše darine ne koristijo človeku nič, ako niso združene z ljubeznijo[4]. Mati vseh čednosti[5] in njih korenika je ljubezen. Ko bodo s cerkvijo vse darine enkrat prenehale, ostala še bo ljubezen na večno[6].

»Vez ljubezni božje, kdo jo more razložiti? Komu je možno dostojno pojasniti veličastnost njene odličnosti? Višina, do katere povzdigne ljubezen, se ne da dopovedati. Ljubezen nas sklene z Bogom, ljubezen zakrije množino pregreh, ljubezen vse vzdrži, vse potrpežljivo prenese. Ljubezen nima razkola, ljubezen ne dela upora, ljubezen dela vse v slogi, v ljubezni so popolni vsi izvoljeni božji, brez ljubezni Bogu nič ni prijetno. V ljubezni nas je Gospod za se sprejel. Zaradi ljubezni, ki jo je do nas imel, je naš Gospod Jezus Kristus po božji

---

[1] I. Cor. 14, 1. — [2] Estius ad l. cit.: Non prohibeo, quominus aspiretis ad charismata; quin studium ea consequendi (hoc enim vocat aemulari spiritualia) facile vobis permitto; verum (quoad audientes) id vos volo facere cum iudicio et ex charitate, non excellendi studio sed aedificandi.

[3] Ef. 4, 15 $_1$. — [4] I. Kor. 12, 31—13, $_3$.

[5] I. Kor. 13, 4—7. — [6] I. Kor. 13, 8—13.

volji dal za nas svojo kri in svoje meso za naše meso in dušo za naše duše.

Vidite, predragi, kako velika in občudovalna je ljubezen, in da se njena popolnost ne da dopovedati. Kdo je sposoben, da ga v njej najdemo, razen tistih, katere je Bog presodil za vredne? Prosimo torej in molimo njegovo usmiljenje, da brez grehov, brez kakega človeškega hrepenenja in nagnjenja, živimo v ljubezni. Vsi rodovi od Adama do današnjega dne so prešli; oni pa, ki so se z božjo milostjo spopolnili v ljubezni, zavzemajo mesto pobožnih in se bodo pokazali v obiskovanju kraljestva Kristusovega [1].

Po toliko imenitni ljubezni torej dobijo tudi darine svojo osebno vrednost, kakor tudi od drugih čednosti, tako da brez njih ne morejo pridobiti v nebesih nobenega plačila, nobenega odlikovanja. Po vsej pravici smemo tedaj reči: »Čednostno življenje vodi tudi brez darin v nebesa; čudeži in znamenja (darine) brez pobožnega življenja ne morejo nikogar spraviti v ona nebeška bivališča [2].«

Ker se pa ne da tajiti, da čednosti človeka storijo pripravnega ter ga podpirajo, da prejme darine sv. Duha, in ker jih zato večinoma ne dobijo grešniki, ampak pravični, zato pridejo darine v poštev pri kanonizaciji svetnikov [3].

---

[1] S. Clemens Rom. ad Cor. 49 et 50: Τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τίς δύναται ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖον τῆς καλλονῆς αὐτοῦ τίς ἀρκεῖ, ὡς ἔδει, εἰπεῖν; τὸ ὕψος, εἰς ὃ ἀνάγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιηγητόν ἐστιν. Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ, ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν, ἀγάπη πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ· οὐδὲν βάνουσιν ἐν ἀγάπῃ, οὐδὲν ὑπερήφανον· ἀγάπη σχίσμα οὐκ ἔχει, ἀγάπη οὐ στασιάζει, ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁμονοίᾳ· ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐτελειώθησαν πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ· δίχα ἀγάπης οὐδὲν εὐάρεστόν ἐστιν τῷ Θεῷ. Ἐν ἀγάπῃ προελάβετο ἡμᾶς ὁ Δεσπότης· διὰ τὴν ἀγάπην, ἣ ἔσχεν πρὸς ἡμᾶς, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεοῦ, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁρᾶτε, ἀγαπητοὶ, πῶς μέγα καὶ θαυμαστόν ἐστιν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελειότητος αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἐξήγησις. Τίς ἱκανὸς ἐν αὐτῇ εὑρεθῆναι, εἰ μὴ οὓς ἂν καταξιώσῃ ὁ Θεός; Εὐχώμεθα οὖν καὶ αἰτώμεθα ἀπὸ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, ἵνα ἐν ἀγάπῃ ζῶμεν, δίχα προσκλίσεως ἀνθρωπίνης, ἄμωμοι. Αἱ γενεαὶ πᾶσαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆσδε ἡμέρας παρῆλθον, ἀλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ τελειωθέντες, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἔχουσιν χῶρον εὐσεβῶν· οἳ φανεροῦνται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

[2] S. Chrysost. In inscript. Act. II. n. 3: Virtuosa vita etiam sine signis et miraculis ducit in coelum; miracula et signa autem sine pia vita neminem in illa habitacula introducere valent. — [3] Salmaticenses, Curs. theol. tom. III. § 17. n. 164.

Še natančneje razlaga potrebo čudežev pri proglašenju zveličanih in svetnikov slavni kardinal Prosper de Lambertini, pozneje papež Benedikt XIV.: Darine se morajo vpoštevati v sodbi beatifikacije in kanonizacije, če ima služabnik božji popolnoma gotovo čednosti v heroični stopnji in je brezmadežnega življenja. Spremstvo čednosti kaže, da mu darine niso bile podeljene le v korist drugih, temveč tudi v dokaz svetosti omenjenega služabnika božjega, ki je bil ž njimi ozaljšan. In to tem bolj, ker dasi darine po sebi ne storijo Bogu prijetnega, vendar morejo slučajno in pripravljavno to povzročiti [1].

Da je kdo svetnik pri Bogu v zmagoslavni cerkvi, zadošča stanovitnost v dobrem do konca. K temu pa, da imajo ljudje v vojskujoči cerkvi koga za svetnika, je dvojno potrebno, dejanska čednost in resničnost znamenj t. j. zasluženje in čudeži, da oboje drugo drugemu pričuje, ker ne zadostuje ne zasluženje brez čudežev, ne čudeži brez zasluženja, da se med ljudmi dokaže svetost.

Ako pa je poprej jasno dognano zasluženje in se temu pozneje pridružijo čudeži, je svetost gotovo dognana, in nas to nagiblje k njegovemu češčenju, ker ga Bog vsled poprej dognanega zasluženja in poznejših čudežev priporoča v češčenje [2].

Vendar pa Bog ne odlikuje vseh svetnikov s čudeži, da bi se ne utrdili v zmoti slaboverni, ki bi sicer utegnili meniti, da so darine v teh svetnikih imenitnejše, kakor pa dela pravičnosti, s katerimi pridobimo večno življenje.

Darine se torej podeljujejo v prospeh cerkvenega blagra brez ozira na osebne zasluge in blagor tistega, ki jih ima. Njih nositelj samo zaradi njih nima že večje osebne nravne vrednosti in ni vsikdar Bogu popolnoma vdan in ž njim tesno sklenjen. To pa, kar darinam razen objektivne vrednosti dodene tudi osebno vrednost, to od česar

[1] Benedictus XIV, De serv. Dei beatif. et can. l. III. c. 42. n. 7: Gratiarum, quae gratis dantur, habendam esse rationem in iudicio Beatificationis et Canonizationis, si in eo praeter illas constet de virtutibus in gradu heroico et de innocentia vitae servi Dei. Comitatus quippe virtutum patefacit eas non fuisse tantum collatas in utilitatem aliorum, sed in testimonium etiam sanctitatis praedicti servi Dei, qui illis praeditus fuit: et eo magis cum, licet gratiae gratis datae per se non faciant gratum, per accidens tamen et dispositive id efficere possint.

[2] Gregor IX. in bulla can. s. Antonii Pat.: Ut quis sit sanctus apud Deum in ecclesia triumphante, sufficit perseverantia finalis. Ad hoc autem, ut sanctus habeatur apud homines in ecclesia militante, duo sunt necessaria, virtus morum et veritas signorum, merita videlicet et miracula, ut haec et illa sibi ad invicem contestentur, cum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene sufficiant ad perhibendum inter homines testimonium sanctitatis. Sed cum merita sana praecedunt et clara succedunt miracula, certum praebent indicium sanctitatis, ut nos ad ipsius venerationem inducant, quem Deus ex meritis praecedentibus et signis subsequentibus exhibet venerandum.

je večinoma odvisna blagodejna njih izvršitev, je krščanska ljubezen. Ona zatare sebičnost in usposobi človeka, da porabi svoje darinske zmožnosti kot podrejen ud Kristusovega telesa v mišljenju in ravnanju v celoskupen blagor. Ljubezen še le vzbudi v cerkvi zavest enotnosti. Zato opominja sv. Pavel: Vse, kar storite, zgodi se v ljubezni[1]!

3. Apologetična važnost darin sv. Duha.

Preden je Kristus šel v nebesa, je obljubil svoji cerkvi Tolažnika: »In jaz bom prosil Očeta in dal vam bo drugega Tolažnika, da ostane pri vas vekomaj, Duha resnice, katerega svet ne more prejeti, ker ga ne vidi in ga tudi ne pozna: vi pa ga boste spoznali, ker bo pri vas ostal in bo v vas[2]. On me bo poveličal, ker bo od mojega vzel in vam oznanjeval[3].«

Po Kristusu ustanovljena sv. cerkev ima tedaj božje zagotovilo, da bo sv. Duh vsa stoletja pri njej ostal. Da se je ta obljuba resnično izpolnila, o tem imajo verniki ne le v apostolski dobi, temveč tudi dandanes čuten in jasen dokaz o darinah. In ker sv. Duh izven katoliške cerkve ni nobeni verski družbi obljubljen v verski napredek in ugoden prospeh, ker tudi nobena druga verska družba na vesoljnem svetu, ne med pagani ne med krivoverci, ne veruje in ne trdi, da bi samo ona imela tako obljubo, je jasno, da je katoliška cerkev edina, ki ima naslednike od apostolov, obdarovana z darinami sv. Duha.

V tem zmislu piše Irenej[4]: Kjer so tedaj darine Gospodove shranjene, tam se je treba učiti resnice, pri katerih je cerkveno nasledstvo, ki je od apostolov, in to, kar je zdravo in v občevanju neovrgljivo in nepokvarjeno in nepopačeno v govoru.

Darine res poveličujejo katoliško cerkev, ker s čudežnimi prikaznimi krivovercem in nevernikom dokazujejo čutno, v kateri družbi delujejo moči božje vsemogočnosti in resnice. Od tod tudi lahko spoznajo, kje je prava in zveličavna vera popolnoma nepokvarjena. Kjer je verski in nravni nauk pod varstvom sv. Duha, tam ni najti zmot in popačenosti v rečeh, ki so potrebne za večno zveličanje.

Varstvo in delovanje sv. Duha pa se najlažje in najjasneje spozna iz darin. Zato so darine največji dokaz božjega poslanstva katoliške cerkve in najprimernejši in najmogočnejši nagib vernikom in nevernikom.

---

[1] I. Kor. 16, 14. — [2] Ian. 14, 16 s. — [3] Ian. 16, 14.

[4] Irenaeus, Adv. haeres. l. IV. c. 26, n. 63: Ubi igitur charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea, quae est ab apostolis, ecclesiae successio, et id, quod est sanum et irreprobabile conversationis et inadulteratum et incorruptibile sermonis constat.

Zato se Ustanovitelj sv. cerkve pogostoma sklicuje na darine, na razne čudeže in prerokovanja kot najodličnejše znake, da je poslan od Boga in da torej uči resnico: Dela, katera mi je dal Oče, da jih dovršim, ona dela, ki jih jaz izvršujem, pričajo o meni, da me je Oče poslal[1].« Vsled tega Odrešenikovega dela »slepi spregledujejo, hromi hodijo, gobovi se očiščajo, gluhi slišijo, mrtvi vstajajo[2].«

Po Kristusu so prejeli darine sv. Duha tudi apostoli, njegovi nasledniki in drugi verniki, da pričujejo resnico in razširjajo Kristusov evangelij po vseh pokrajinah in ga ohranijo čistega vsakega krivoverstva in razkola. Cela zgodovina katoliške cerkve spričuje, da so mnogi vsled darin prišli do spoznanja, da so iskali v katoliški cerkvi zveličanje in so ga tudi našli.

Ne da se misliti, kako bi mogli oni, ki so zelo dolgo bili v službi hudičevih zvijač in so bolehali vsled splošne bolezni paganskega malikovanja, verjeti možem večkrat neučenim, priprostim, ubogim, preganjanim od vseh strani in od teh sprejeti nauke sv. vere, ako bi jim čudežne darine po milosti božji ne bile dajale zagotovila in poroštva za resnico nove vere.

Kar je Irenej trdil: »Ubi charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem«, je tako resnično tudi dandanes, da izjavlja vatikanski cerkveni zbor: »Bog je hotel z notranjimi pomočki sv. Duha združiti zunanje dokaze svojega razodetja, namreč božja dejstva in najprej čudeže in preroštva, ki so najgotovejša znamenja božjega razodetja in spoznanju vseh primerna, ker božjo vsemogočnost in neskončno vednost izborno skazujejo. Zato so Mojzes in preroki, posebno pa Kristus Gospod mnogo najjasnejših čudežev in prerokovanj izvršili; in o apostolih beremo: Oni pa so šli in pridigali povsod, in Gospod je sodeloval in govor potrjeval, s sledečimi znamenji. In zopet je pisano: Imamo močnejši govor preroški, dobro storite, če nanj pazite kakor na luč, ki sveti na temnem kraju[3].«

---

[1] Ian. 5, 36. — [2] Mat. 11, 4. s.

[3] Vaticanum c. Constitut. Sess. III. c. 3: Voluit Deus cum internis Spiritus sancti auxiliis externa iungi revelationis suae argumenta, facta sc. divina, atque imprimis miracula et prophetias, quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata. Quare tum Moyses et Prophetae, tum ipse maxime Christus Dominus multa et manifestissima miracula et prophetias ediderunt; et de Apostolis legimus: Illi autem profecti praedicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis. Et rursum scriptum est: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco.

Velikega pomena darin sv. Duha tudi brezverci sedanjega časa ne tajijo. Oni spoznajo, da ima le krščanstvo katoliške cerkve te darine. Ker se pa nečejo dati voditi od njih kot ravno tako številnih dokazov za resničnost naukov te cerkve, mnogi v svoji trdovratnosti nečejo priznati drugega kakor samo tvarino. Nadnaravnega sveta ne marajo, pekla se bojijo, v nebesa priti ne upajo, zato trdijo, da ni ničesar razen materije.

Pa materijalistično naziranje dandanes že zelo peša. Med brezverci samimi jih je mnogo, ki zavračajo materijalizem, a pozivljajo človeštvo v nasproten nevaren prepad napačnega, praznovernega misticizma.

»Die Gleichheit unserer leiblichen Abstammung, wie sie der Materialismus lehrt, appeliert nicht an unsere höheren und edleren Gefühle, sie kann nicht zum menschlichen Herzen sprechen; denn die Materie, die ihrer Seele und ihres Geistes beraubt wird, ist kalt und starr — ein Nichts. — Die moderne Naturwissenschaft mit ihrem krassen Materialismus befriedigt nicht, denn auf die vielen Räthselfragen des Daseins weiss sie ebenfalls keine Antwort. In den theosophischen Lehren jedoch ist eine vernunftgemäße Erklärung der Lebensprobleme enthalten, während sie gleichzeitig auch den ethischen Bedürfnissen des Gemüthes genügen[1].

Teozofi, ki na eni strani hudo pobijajo materijalizem, pa sovražijo tudi krščanstvo in njegovo cerkveno obliko. Po vseh državah imajo svoje pristaše, so udje »der Internationalen Theosophischen Verbrüderung«. Ta masonska družba je imela svoj začetek l. 1875. v New-Yorku, kjer so jo ustanovili H. P. Blavatsky, Col. Olkott, W. Qu. Judge. Helena Petrovna Blavatsky je stanovala več let v Indiji, kjer se je seznanila z orientalskimi verami in njih čarovnijo.

Nauki teozofične družbe so krščanstvu naravnost nasprotni. Poglejmo izvirne izjave: »Die Grundlage unserer heutigen Moral ist Furcht vor der Strafe. Die meisten Menschen führen ein moralisches Leben vielmehr aus Furcht vor Gesetzen und einer Bestrafung im »Jenseits«, als aus Furcht vor Ungerechtigkeit und Vergewaltigung ihrer Mitmenschen. Die Menschen sind bisher ein Leben der Furcht vor sich selbst, und dem Tode gelehrt worden. Diese Furcht muß ausgerotet werden dadurch, daß man die Menschen zur Erkenntnis ihrer wahren Stellung in Weltall und ihres Daseins verhilft[2].« »Die theologische oder kirchliche Weltanschauung kann den modernen, einigermaßen denkenden Culturmenschen deshalb nicht befriedigen, wel sich ihre Dogmen nicht

[1] Baptist Wiedeman: Zweck und Ziel des Daseins. Theosophie und Theosophische Lehren, pag. 5 in 11. — [2] Ibid. pag. 10.

mit der Vernunft in Einklang bringen lassen und weil sie »Gottes Rathschluss« für unerforschlich erklärt[1].« »Der Mensch besteht aus 7 Principien: 1. Atma, der Universalgeist, das Leben von allem; 2. Buddhi, die geistige Seele. Sie ist der Sitz der Intuition oder der Erkenntnis der ewigen Wahrheit (Der Seligkeitskörper); 3. Buddhi-Manas; der höhere, erkenntnisfähige Theil der menschlichen Seele oder des denkenden Princips (Der Causalkörper); 4. Kama-Manas, der niedere Theil der menschlichen Seele, der irdische Intellekt oder Verstand (Mentalkörper); 5. Kama-Rupa, die thierische Seele, der Sitz der Begierden und Leidenschaften (Der Astralkörper); 6. Linga Scharira, der ätherische Doppelkörper, welcher der Träger der Lebenskräfte ist; 7. Sthula Šarira; der dichte Körper, welcher ohne Thätigkeit der letzteren Principien nur ein Leichnam ist[2].«

Nach dem Tode des physischen Körpers gelangt die menschliche Seele, nachdem sie auf der Astralebene Kamaloka den Reinigungsprocess, welcher in der Ablegung der thierischen Triebe und Leidenschaften besteht, durchgemacht, in einen Zustand der Ruhe und Glückseligkeit (Devachan). Devachan ist eine idealisierte Form der auf der Erde gemachten Bestrebungen[3]«. »Durch Erlangung der göttlichen Selbsterkenntnis wird der Mensch von den Folgen des Karma, so wie vom Zwange der Wiederverkörperung frei, er ist erhaben über Geburt und Tod und tritt in das Bewusstsein der Unsterblichkeit ein[4]«.

Na prvi pogled se spozna, da so tu združeni panteistični in budhistični nazori. Celi sestav naravnost nasprotuje nauku katoliške cerkve. Skoraj neverjetno je, kako mnogo pristašev šteje tudi v naših krajih. Spiritisti in somnambulisti imajo v teh naukih svoj evangelij.

Najimenitnejše orožje, s katerim zagovarjajo teozofi svoje nauke nasproti krščanstvu, so »čudeži«. Sklicujejo se na tajne moči Indov, na čudodelstva, preroštva, kardiognozije budhistov. Teosofi pravijo, da so njih čudeži večji od krščanskih, da se je krščanstvo zgubilo v golo obliko, ker nima več čudežev itd. Zato dajejo tudi budhizmu prednost pred katoličanstvom. Drznejo se celo trditi, da bo v Evropi počasi le ena vera: teozofičen budhizem[5].

Da more katoliški apologet proti takim novodobnim nasprotnikom krščanske vere uspešno zagovarjati resnico, poznati mora dobro darine sv. Duha. Le tedaj more pokazati, koliko slabejši so teozofični mistični in spiritistični »čudeži«, in da je budhizem proti krščanstvu le praznoverna bajka.

---

[1] Ibid. pag. 11. — [2] Ibid. pag. 13.

[3] Ibid. pag. 14. — [4] Ibid. pag. 15.

[5] Th. Th. Schulze: Vedanta und Buddhismus als Fermente für eine zukünftige Regeneration auf religiösem Gebiet.

Dobro pravi Gutberlet: »Man sagt freilich, jede Religionsgenossenschaft hat ihre Heiligen und ihre Wundergeschichten. Dass dieselben aber mit christlichen Charismen auch nicht im Entferntesten verglichen werden können, bedarf keines Beweises. Dass es aber Wahnwitz ist, indische Fakire, buddhistische Boddhisatwas, muhamedanische Derwische mit christlichen Heiligen auch nur zu vergleichen, ist nicht schwer nachzuweisen.

Wie mag man erhabene Gestalten, wie den großen Athanasius, einen hl. Benedikt, einen hl. Romuald, einen hl. Bernhard, einen hl. Dominicus, die hl. Franziskus Seraph., Xaverius, Sales, Regis, den hl. Vinzenz Ferreri, einen hl. Vinzenz von Paul, Alphons Liguori, die hl. Königinnen Elisabeth von Thüringen, Portugal und Schottland so verunglimpfen, daß man sie in eine Kategorie mit jenen absonderlichen Karikaturen von Heiligen stellt? Freilich, wenn die sittliche Größe in unvernünftigen Selbstpeinigungen und in der Missachtung aller, auch der edelsten Gefühle bestände, dann möchten die christlichen Heiligen leicht zu überbieten oder überboten sein[1].«

Vedno in povsod se držimo nasproti sovražnikom krščanske vere besed sv. Pavla[2]: Nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. — Nihče, ki govori v duhu božjem, Jezusa ne kolne. O vseh pa, ki se ponašajo z izvanrednimi, čudežnimi darovi ter jih porabljajo v to, da spodkopavajo vero v Jezusa, Sinu božjega in njegovo kraljestvo na zemlji, vedimo: Taki ljudje nimajo darin sv. Duha, ne učijo resnice in ne zaslužijo našega zaupanja, in sicer najmanj v verskih rečeh.

Tunc si quis vobis dixerit: Ecce, hic est Christus, aut illic; nolite credere. Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce praedixi vobis. (Mat. 24, 23—25.) *Dr. Jos. Somrek.*

„Gregorijanski“ koral.

V središče cerkvenoglasbenega gibanja je stopil zadnji čas koral. Sicer mu gre tukaj prvo mesto in se je to zlasti zadnjega pol stoletja vedno naglašalo, a dandanes je postal koral mnogokje vzrok, da se glasbeni učenjaki kakor i praktični glasbeniki ločijo v dva tabora, ki se ponekod napadata in bojujeta že z najostrejšim orožjem; in kadar se na ta način spopadejo ostra orožja, vršé na vse strani

[1] Gutberlet, Apologetik. II. Bd. 2. Aufl. 1895. pag. 347. 4. — [2] I. Kor. 12, 3.

iskre, tako da se neinteresirani gledalci začudeni vprašujejo: »Kaj in čemu to?«

Taki gledalci smo bili dolgo časa pri tem boju mi Avstrijci. A ravno zadnje leto je to gibanje prekoračilo tudi že meje naše države; zato pa postaja tudi pri nas potrebno, da se vsaj nekoliko orientiramo o vzrokih tega boja in o njega sedanjem stanju. To nam bo pa najlažje, če si v glavnih potezah predočimo zgodovinski razvoj korala — od začetka do naše dobe; iz tega si potem lahko razberemo glavne momente, po katerih moremo mirno in nepristransko soditi o »koralnem« vprašanju in o celem tem mogočnem gibanju.

I. Koral se razvija in procvita.

Razvoj krščanske liturgije ima v sebi nekaj čudno lepega, in kdor se je vsaj nekoliko natančneje seznanil ž njo, se mora navzeti ljubezni in navdušenja za to liturgijo: duh božji je pač, ki nam veje iz nje nasproti v vseh dobah. A občevanje krščanskega ljudstva z Bogom ni le tiho zamaknjenje in počivanje (kvietizem), ampak je gibanje in življenje, ki se od naše strani javi zlasti v govoru in v povišanem, še bolj oduševljenem govoru — v petju. Zato je z liturgijo vred tudi vzrastlo in se razvijalo sveto petje, je iz nje zajemalo svojo življenjsko moč: in zato je pravi otrok liturgije — cerkveni koral[1].

Liturgija se je opravljala že v prvih časih krščanstva kolikor mogoče slovesno, zlasti pa odkar je cerkev po prestalih preganjanjih začela svobodno dihati. Cerkveni očetje v svojih homilijah z velikim veseljem omenjajo, s kakim navdušenjem so se vsi kristjani udeleževali liturgične službe božje, kakor presvete daritve, tako tudi skupne molitve — oficija. Vse liturgične molitve so se vršile v petju, ki je bilo v svojih melodijah kajpada bolj priprosto; lep ostanek teh pevanih molitev imamo še v naši prefaciji. Dijakoni so bili takorekoč živa zveza med celebrantom in med ostalim asistujočim klerom in ljudstvom v cerkvi. Vse to skupaj je tvorilo čudovito celoto, polno življenja, priprosto sicer a ob enem silno veličastno.

V zapadni cerkvi je za razvoj teh cerkvenih spevov posebno veliko storil sv. Ambrozij, čigar himne in antifone so se kmalu razširile po vsem zapadu. Sploh pridejo zdaj stoletja, ki so bujno rodovita za razvoj liturgije, tako rodovita, da se je moralo prehitro in nadaljno razvijanje vsaj nekoliko zastaviti ter posaditi na trdna tla, in to je bilo v liturgiji pred vsem delo sv. Gregorija Vel. (590—604).

---

[1] Koral je od chorus, kar je značilo pred vsem zbor vseh, ki so prepevali v cerkvi hvalo božjo, pozneje se je pa preneslo tudi na kraj v cerkvi, kjer so te speve izvajali.

Ta papež je enotno uredil vso rimsko liturgijo ter je pri tem posvetil svojo posebno pozornost cerkvenemu petju. On je — četudi morda sam ni bil posebno plodovit komponist, o čemer so še med učenjaki različna mnenja — on je zbral, uredil vse prejšnje zaklade ter po potrebi še dodal in dopolnil, zlasti kar je manjkalo za novejše praznike, in vse to je sestavil v svojem »antifonariju«, ki ga je položil v vedni spomin na veliki oltar pri sv. Petru. Poleg tega je oživotvoril posebno korporacijo — šolo za pevce, kjer je po izročilu sam poučeval; skrbel je pa tudi za to, da so se po vsem krščanskem svetu začeli izvajati cerkveni spevi po tej njegovi uredbi, ter je v ta namen pošiljal učitelje petja v svet, zlasti na Angleško, in ravno tako so njegovi nasledniki velikokrat pošiljali take učitelje k Frankom in drugam.

Sv. Gregor Vel. je privedel liturgično petje do vrhunca procvita, in ž njim je v nekem oziru tudi dovršen razvoj korala. Njegove melodije so živele in cvetele celo tisočletje in dandanes začenjajo zopet razširjati svoj nežni vonj. Njegovi sodobniki so radi lepote teh spevov naravnost trdili, da mu jih je vdahnil sveti Duh. Zato pa smemo te melodije, čeravno — kot smo rekli — ni gotovo, da so njegovo delo, po vsej pravici imenovati »gregorijanske« melodije, gregorijanski koral.

Prezanimivo bi bilo zdaj zasledovati nadaljni razvoj teh spevov, zlasti odkar so oživeli razni redovi, ki so med seboj tekmovali v sijajnem opravljanju liturgije. V teh samostanih (osobito na romanskih in germanskih tleh) je bilo nepopisno navdušenje za liturgijo in nekako otroškonaivno veselje na njej, in odtod oni neštevilni proizvodi liturgičnih spevov: himne, sekvence, »proze«, oficiji v verzih itd.

II. Koral propada — reforme.

Skoro 1000 let po Gregoriju Vel. — smo rekli — je cvetel koral; a zadnji dve stoletji je začelo to življenje že nekoliko pojemati. V 14. stoletju se je bila že dokaj razvila večglasna, menzuralna glasba; to je bilo nekaj novega, zato je naravno vlekla večjo pozornost na-se. Razun tega so bili večinoma eni in isti pevci, ki so izvajali cerkveni koral in pa kompozicijo te nove glasbene struje; zato se tudi ni čuditi, da so začeli polagoma vedno bolj pozabljati pravo bistvo korala in temu primerno izvajanje, ter da so začeli pravila menzuralne glasbe uporabljati tudi pri koralnem petju. Nujna posledica tega pa je bila, da je iz nežnih koralnih melodij postala potvara, ki ni bila več dostojna za službo božjo, — in od tod prihajajo vedno glasneji klici po reformi. Seveda je bil pri tem gibanju med gonilnimi silami tudi humanizem, ki je v svojih reformah poleg marsikatere res slabe stvari

pogazil tudi neštevilno pravih cvetk v katoliški cerkvi: a nekaka reforma je bila potrebna.

In res, dne 25. oktobra 1577. je — še pod vplivom idej tridentinskega koncila, ki je hotel izvesti tudi liturgično reformo — izdal papež Gregorij XIII. poseben breve na dva najznamenitejša glasbenika svoje kapele, Giov. Pierluigi da Palestrina ter Annibale Zoilo z nalogom »... revidendi, ... purgandi, corrigendi et reformandi ... Antiphonaria, Gradualia, Psalteria et alios quoscumque cantus quorum in ecclesiis est usus«, in sicer zato, ker so se, kakor pravi breve, v zadnji dobi vsi ti spevi bili napolnili »quamplurimis barbarismis, obscuritatibus, contrarietatibus ac superfluitatibus ...« — Mnogi učenjaki sicer skušajo zdaj dokazati, da to ni bilo splošno mnenje, ampak da so k temu koraku papeža le za trenutek prisilili prej imenovani umetniki in njihovi sodobniki — »die Künstlerpartei«. Tako zlasti P. Raf. Molitor v svojem obsežnem, sicer veledragocenem delu »Die Nach-Tridentinische Choral-Reform zu Rom.« Vendar pa ravno isti učenjak istodobno v svojem drugem delu[1] sam prizna, da se je reforma sama vsiljevala kot skrajna nujnost. In ko papežev breve govori o »superfluitates«, meni pač gotovo brezkončno dolge vrste glasov, nakopičene mnogokrat na najbolj neznatne zloge. S tem pa ne mislimo le na dolge melodije pravega gregorijanskega korala, ampak pred vsem na manire takratnih pevcev. Da so poslednji brez dvoma koralne speve, ki so jih imeli pred seboj, izvajali na veliko bogateji način, jim pridali še vse mogoče okraske, to moramo sklepati že iz tega, kako so ravnali s polifonskimi kompozicijami; ako se namreč že tukaj, ko je vendar vsak posamezen pevski glas tesno zvezan z ostalimi, ritmično kakor harmonično, tako da se da težko kaj izpremeniti ali dodati, ako so že tu pridevali vse mogoče fioriture in kolorature itd. (smejati se moramo, ko čitamo zdaj takratne teoretike, ki dajejo pravila, po katerih se da mesto ene cele note peti nešteto drugih, »ne da bi se motila harmonija kompozicije«, dà, »po katerih postane celo »cantilena suavis et dulcis«): kako so pač morali ravnati šele s koralom, z enoglasno melodijo, pri kateri »harmonije« (v pomenu soglasja) niso mogli z ničemer motiti, kajti arhitektonične harmonije, prave proporcije in simetrije v zgolj melodičnem sestavu itak že niso več poznali, tako daleč je bilo pozabljeno že pravo bistvo korala, tako pozabljena je bila že pristna »gregorijanska tradicija«. In da je tradicija zašla res tako daleč v pozabnost, nam najbolj jasno spričuje dejstvo, da še danes ni definitivno rešeno vprašanje o ritmu korala, ki je za njega izvajanje ravno največjega pomena.

[1] »Reform-Choral«. Historisch-krit. Studie. 1901. str. XVIII. in 92.

»Reformiranje« korala se je začelo — s krajšanjem gregorijanskih melodij, ker so menili umetniki, da bodo s tem najlažje preprečili ono neznosno izvajanje korala, ki smo ga ravnokar opisali. Tako je izšlo krog leta 1600 skoro nešteto raznih izdaj koralnih knjig v reformirani obliki (spominjati se moramo, da padajo v to dobo ravno nove tiskarske iznajdbe, zlasti za tiskanje not, kar je razvoj celega gibanja močno pospeševalo). V koliko se je vse to vršilo pod vodstvom in po željah cerkvene oblasti, ne moremo tukaj raziskovati, ker so sploh šele najnovejše študije zadevo nekoliko osvetlile (zlasti dela navedenega P. Molitorja); ozremo se le na konečni izid, ki je bil ta, da je l. 1614. in 1615. izšel »Graduale« v tiskarni Stamperia orientale ali v medicejski tiskarni, odkoder je dobilo delo ime »Editio Medicaea«; ni ga izdala cerkvena oblast kot kako oficijelno knjigo, ampak izšlo je kot zasebno podjetje »cum permissu Superiorum«.

Kaj je reči o tej izdaji (vse ostale skrajšane in reformirane izdaje so bile in ostale brez pomena)? Proprium de tempore tega Graduala je bil izdelal — kar je zdaj gotovo dokazano — Palestrina sam, ostale dele pa njegova učenca in slovita komponista Franc. Suriano in Felice Anerio. Stari koral je tu močno skrajšan; izpadlo je veliko bogatih neum (τὸ νεῦμα tu v pomenu celotnih ritmičnomelodičnih figur), manjkajo skoro vsa ponavljanja teh neum, ki so v starem koralu tako pogosta, in izgubili so se zlasti »jubili« na končnih zlogih stavkov, »jubili«, ki so imeli večkrat na istem vokalu svojih 40—60—100 glasov. Ne da se tajiti, da se je pri tej prikrojitvi tuintam rušila prej tako lepa simetrija in proporcija posameznih delov melodij; izginila je simbolična lirika in dramatika, kakor dobro pripominja P. Weidinger[1], na isto mesto je pa stopila formalna, notranja lirika in dramatika, ki se javi ravno v zvezi z besedilom, ki izraža dotična čuvstva, dočim je to v starem koralu večidel izraženo vse v omenjenih dolgih neumah in jubilih. S tem, da so se nenaglašeni zlogi razbremenili ter naglašeni obdali z bogatejšimi figurami, je stopil na mesto prejšnjega vznesenega oratoričnega ritma zdaj naravni ritem govora, kratko: stari, gregorijanski koral je bil skoro absolutna umetnost — glasba, vezana na govor, koral »mediceje« je pa glasbena deklamacija. — Ker bomo o praktični vrednosti mediceje še govorili, omenimo le, da je po italijanskih in naših severnih pokrajinah ostala večinoma ta izdaja v rabi, dočim je na Francoskem in v zapadnih germanskih deželah večidel ostal stari, gregorijanski koral, ki se je tam tudi mnogo več prepeval, kakor drugod skrajšani koral.

---

[1] Kirchenmusikalisches Jahrbuch f. d. Jahr 1901, str. 162.

III. Zopetna reforma po cerkveni oblasti.

Sredi preteklega stoletja je dal slavni Dom Guéranger, ki ima neprecenljivih zaslug za oživljenje in globlje umevanje liturgije, inicijativo k intenzivnejšemu študiju in negovanju koralnih melodij. Tudi nekoliko drugih vnetih mož se mu je pridružilo na Francoskem in v porenskih deželah. A ko so se krog l. 1865. začele priprave za vatikanski koncil, je bila tudi v Rimu pod vodstvom kongregacije sv. obredov sestavljena posebna komisija z nalogo, naj pripravi vse, kar je potrebno, da bi se vsaj zdaj za vedno dovršila reforma liturgije — tudi v petju —, kar se še od tridentinskega zbora sem ni definitivno izvršilo. Kot podlago je kongregacija sama komisiji predložila znano »editio Medicaea«. Glavni urednik nove izdaje, ki pa se razun nekaterih malenkosti v notaciji skoro nič ne razločuje od mediceje, je bil Dr. Fr. Haberl, in tiskal jo je — ker se v celi Evropi ni oglasil na poziv kongregacije noben drug tiskar — Frid. Pustet v Regensburgu in sicer s posebnim privilegijem za 30 let. Tako je torej l. 1870. izšel »Graduale Roman.«, potem Antiphonarium (na podlagi skrajšanega Antifonarja iz Lichtensteinske oficine v Benetkah iz l. 1585) in tako vse druge koralne knjige zapored do l. 1884. Pod naslovom imajo te izdaje opombo: Sub auspiciis Sanctissimi D. N. Pii Papae IX. Curante S. R. Congregatione. — To izdajo je namreč kongregacija proglasila za oficijelno, autentično, in papežev breve z dne 20. maja 1873 jo je toplo priporočal vsem škofom, »da bi se dosegla, kakor v drugih delih liturgije, tako tudi v petju v vseh škofijah enotnost z rimsko cerkvijo.«

Papež Leon XIII. je vse te odloke potrdil ter knjige iznova priporočil. Ko pa se je — osobito po »kongresu za liturgično petje« v Arezzo l. 1882. začelo zopet ostro agitirati proti tem izdajam, je kongregacija l. 1883 dne 10. aprila objavila precej oster odlok, v katerem pravi med drugim, da se cerkev zdaj ne more ozirati na one, ki kličejo vedno, naj se vrne nazaj k tradiciji ter se ozira na znanstvene pridobitve in rezultate arheologov; kajti sicer — pravi — bi se morala cerkev v svoji liturgiji vsak trenutek ozirati na rezultate znanosti. — (Da cerkvena oblast še zdaj vstraja pri teh nazorih, priča pač najbolj jasno to, da so ravno te besede citirane v dekretu »Quod s. Augustinus« z dne 7. jul. 1894., ki se nahaja tudi v novi zbirki dekretov S. R. C. pod štev. 3830.) — S tem bi bila, tako pravi celo P. Ambr. Kienle[1], dana reformnim težnjam vsaj v njeni praktični strani trdna in stalna smer in v nekem zmislu jim postavljen tudi cilj in konec.

[1] Choralschule, 3. Aufl. str. 138.

IV. Tradicija pa arheologija.

Ravnokar smo že omenjali hudo nasprotstvo, na katero so naletele »autentične, oficijelne« koralne knjige: prišlo je to nasprotovanje od strani zastopnikov »koralne tradicije« in arheologov. To so bili zlasti francoski benediktinci in na čelu jim Dom Pothier (zdaj opat v St. Vandrille na severnem Francoskem) duhovni in duševni sin D. Guérangerja. Francozi in posebno benediktinci so si bili — kot že omenjeno — ohranili koral vedno v stari obliki, in zato jim je bilo žal za te krasne bisere krščanske umetnosti, da jih cerkev ni sprejela za svoje oficijelne melodije. Njihov odpor proti oficijelni izdaji se je še poostril, odkar je D. Pothier izdal znamenito delo »Les mélodies grégoriennes«, v katerem tako duhovito razkazuje krasoto greg. korala ter navaja k njega lepemu izvajanju, odkar je po 20letnem trudapolnem delu l. 1883. izdal svoj »Liber gradualis«, in osobito odkar so koralnoarheologične študije spravile na svitlo toliko zanimivega gradiva o pravem »tradicijonalnem« koralu, gradiva, ki se vedno še nabira in narašča v velikanskih publikacijah »Paléographie musicale«, katero zdaj urejuje Pothierov učenec Dom Mocquereau. Tukaj se nahajajo najduhovitejša preiskovanja o začetku in razvoju korala, o njega bistvu, — in zlasti o ritmu, ki je duša korala, najdemo tu dragocene študije, ki vse le pomagajo vžigati vedno večjo ljubezen do te umetnosti, ki pa naj obenem tudi dokazujejo malovrednost mediceje ali oficijelnega korala.

Pri tem pa moramo tudi vsaj na kratko omeniti, da so poleg »tradicijonalistov« in »neo-medicejcev« (ker je ofic. koral urejen po »edit. Medicaea« iz 1614/15) še druge, a bolj maloštevilno zastopane struje v koralnem gibanju. Ravnatelj brusselskega konservatorija Gevaert se trudi dokazati, da »gregorijanski« koral nima z Gregorijem Vel. ničesar opraviti. Znamenitejši so takozvani ekvivalisti, ki trde, da traja vsak glas v koralu matematično natančno ravno tako dolgo kot vsi drugi (ti torej niso daleč od takozvanega »Pfundnotensystem«, v katerem se pri petju takorekoč vsako noto udari po glavi), pred vsem pa menzuralisti, ki uče, da se je koral od nekdaj pel v — taktu; zlasti ti slednji s svojimi mirnimi in stvarnimi dokazi delajo tradicijonalnemu ritmu velike preglavice. Glavni zastopniki teh struj so Oskar Fleischer, Déchevrens, Houdard. — Kajpada imajo njih študije le historičen pomen, za prakso so in ostanejo izvestno brez posledic.

V. Leon XIII. in tradicija.

Veliko radost je napravil sv. oče Leon XIII. »tradicijonalcem« dne 17. maja 1901. Isti papež je namreč že prej večkrat, ko so mu

predlagali benediktinci in zlasti Dom Pothier svoje koralne knjige, pohvalil in priznal njihovo marljivost v znanstvenem raziskovanju korala. A imenovanega dne je poslal na opata v Solesmes (glavni samostan francoskih benediktincev) sloviti breve »Nos quidem«, v katerem zopet z vsem priznanjem omenja velike zasluge tega reda za preiskovanje in razširjanje teh starih spomenikov cerkvene glasbene umetnosti. Veseli ga, pravi sv. oče, da se te melodije vedno bolj širijo, ker upa, da bodo s svojo resno milobo mnogo pripomagale k večji lepoti bogoslužja; zato naj bi se redovna kakor svetna duhovščina po svojih močeh udeleževala dela za razširjenje korala bodisi na znanstvenem ali na praktičnem polju. Ako bo pri tem vladala medsebojna ljubezen, bode trud mnogih sil lahko veliko dosegel. Tako ta breve, ki je veleučenega pristaša »tradicije«, vseučiliškega profesorja dr. Petra Wagnerja v Friburgu v Švici napotila, da je takoj lani na tamošnji univerzi otvoril »gregorijansko akademijo«, na kateri se slušatelji en cel tečaj vadijo in bavijo le s tradicijonalnim koralom. Ker je prosil pri kongregaciji cerkvenih študij za nekako aprobacijo tega podjetja, je prejel dne 18. jun. 1901. od kardinala Satollija jako laskavo pisan odgovor, češ, da se bo sv. oče ravnotako veselil nad restavracijo pravega gregorijanskega korala, kakor ga radosti restavracija filozofije sv. Tomaža. — Istotako dobrohotne izjave je prejel dr. Wagner še pozneje, ko je poročal v Rim o lepih uspehih »gregor. akademije«, katere ravnatelj je zdaj.

S tem je v glavnih potezah začrtan ne le razvoj korala samega, ampak tudi današnjih struj in smeri, in čas je, da na podlagi teh mirnih in stvarnih podatkov trezno prevdarimo, kako naj sodimo o tem gibanju. Zato se naj vrsti zdaj na to razpravo za posamezne dele celega koralnega vprašanja:

VI. Naša konečna sodba.

1. Govoriti o visoki umetniški, estetični vrednosti tradicijonalnih melodij je pač nepotrebno za onega, ki jih je sploh kdaj slišal lepo peti ter jih natančneje pozna. Ne le da so spevi umetniško dovršeni (kajpada velja to — kakor skoro povsod — tudi tu le splošno, ne o vsaki posamezni melodiji), tako da že naše naravno uho skoro fascinirajo s svojo čudovito lepo simetrijo in proporcijo vseh tudi najmanjših delov: ampak še velikobolj vjamejo takorekoč našo dušo, če jih slišimo v živi zvezi ž njihovo materjo — liturgijo, ker moramo reči, da je bolj nežno občevanje vernih duš z Bogom nemogoče, kot se vrši v teh spevih, če jih poje res Bogu vdana, z Bogom združena duša. — In koliko razlike je v teh umotvorih! Za vsako vrsto tekstov se nahaja tu čisto poseben slog: za introit, gradual, ofertorij ... Ko-

liko zakladov je zlasti v bogatih solo-spevih, gradualih itd.! — Ravno zato pa, ker se razvija vsa krasota tega petja v bogatih melodijah, je nekako naravno, da je tradicijonalno petje za melizmatične melodije (ki imajo obilo not) veliko ugodnejše, kot za priproste silabične (kjer ima vsak zlog večinoma le eno noto), ker poslednje je po tej metodi res težko peti tako, da bi zadovoljile uho.

2. Toda kaj je z estetično vrednostjo »okrajšanega« korala v »mediceji?« Tradicijonalci mu očitajo, da se pri petju teh melodij edino le sproti konstatira, ali ima ta in ta zlog v latinščini kvantitativno dolžino ali pa je kratek (to pač izvira od tod, ker tradicijonalci v svojem zistemu smatrajo francosko izgovarjanje cerkvene latinščine za edino pravo, ki ne pozna dolgih in kratkih, ampak le naglašene in nenaglašene zloge, katero vprašanje pa med učenjaki nikakor še ni rešeno[1]). — Ker smo že zgoraj pod II., ko smo govorili o krajšajoči reformi, omenili glavne razločke med starim in novim koralom, zato nam ne preostaja tu mnogo več navajati. Rekli smo tam, da je v našem koralu črtanih obilo okraskov, nekatere neume za ornamentiko so popolnoma izpadle. S tem je postala plastika melodij veliko jasnejša, tekst ima bolj samostalno veljavo kot v tradicijonalnem koralu (ki smo ga nazvali »absolutna muzikalna umetnost«), in s tem postane cela melodija veliko bolj umljiva — zlasti za priprostega pevca in slušalca; poleg tega pa postane tudi ritem bolj živ in gibčen, celo melodija bolj sveža. Da pri vseh posameznih melodijah »reformatorji« niso bili enako srečni, da si tuintam želimo kako spremembo bodisi v melodiji, bodisi v podstavi teksta, je umljivo, a v bistvu je ostala gregorijanska melodija, četudi v priprosti, ne več bogato nakičeni obleki.

3. V začetku smo govorili o vročem boju med obema taboroma. In zdaj moramo reči, kar priznavajo zmernejši elementi obeh strani: peccatur intra muros et extra. Pristaši oficijelnih knjig — mediceje — večkrat kratkomalo popolnoma tajé, da bi imele tradicijonalne melodije, ki so tako neskončno preobložene z notami, kako estetično vrednost; istotako pa nasprotniki mediceji odrekajo vsako umetniško veljavo. Tako ekskluzivni elementi se bodo seveda težko kdaj v miru sešli. — A neo-medicejci vedno iznova naglašajo, da tradicijonalci in arheologi dozdaj še niso mogli zanesljivo dokazati, da so njihove melodije res od Gregorija Vel., res gregorijanske; zakaj, pravijo, rokopisi, ki nam izročajo stari koral že z notami, ne segajo čez 10. stoletje nazaj, kodeksi z neumami (νεῦμα tu v pomenu gotovih znamenj, točk in črtic, s katerimi so le približno naznačevali, ali se melodija dviga ali pada, pa brez natančnejih podatkov o velikosti intervalov)

[1] Gl. Musica sacra (Regensburg) 1902, str. 36, 87.

datirajo iz 8. in 9. stoletja in naprej, in do Gregorija Vel. nazaj je še daleč: koliko se je bilo lahko že v tem času izpremenilo! — Temu nasproti pa treba le pomisliti, s koliko vestnostjo so pazili v prvih stoletjih na natančno ohranitev gregorijanske tradicije, če tudi je bila le ustna. Zato se moramo le čuditi velikemu soglasju med rokopisi z notami, ki so bili na najrazličnejših delih Evrope spisani po neumiranih kodeksih. Kajti, če tuintam divergira par not, če smatra ta rokopis kako melodijo kot spadajočo k II., oni k IX., ta k V., oni pa pozneje XI. glasu itd., so zelo irrelevantne stvari vočigled toliki harmoniji, ki sicer povsod vlada, in ki bi bila docela nemogoča, ako bi stoletja po Gregoriju Vel. ne bila imela res »žive« tradicije[1]. — Zlasti eno pretirano trditev še moramo omeniti. Tradicijonalci namreč trdé, da sta papež in kongregacija ritov zadnje leto svoje nazore popolnoma spremenila, da je papež s prej označenimi izjavami na benediktince izrekel, da je bila naša doslejna koralna praksa — zmota, in da odslej mediceja ni več autentična, oficijelna izdaja, ampak da tradicijonalna stopi na isto mesto. — Tako hipno menjavanje nazorov bi bilo vsaj dokaj čudno in sumljivo; sicer pa papež o kaki zmoti sploh nikjer ne govori. A kar se tiče »oficijelnih« izdaj, stojé stvari tako: na vprašanje nekega pariškega tiskarja je kongregacija ritov dne 10. jul. 1901. odgovorila, da zdaj (ko je minil 30-letni privilegij Fr. Pusteta v Regensburgu — 1870—1900) od njene strani ni več nobenih zaprek, da ne bi smel katerisibodi tiskar — če ima le škofijski imprimatur — izdati koralnih knjig, bodisi tradicijonalnih, bodisi mediceje ali drugih, ki so bile doslej že kje v rabi! — A to se glasi vendarle precej drugače, kot trdé tradicijonalci! Čudno bi bilo vsaj, če bi kongregacija zdaj zavrgla oni koral, katerega je v imenu sv. očeta prej tolikokrat in tako toplo priporočala, in priporočala celo z motivacijo, naj bi se s temi knjigami uvedla edinost v liturgiji! Misel na enotnost je zdaj opustila, toda če bi hotela odslej prejšnje oficijelne knjige zavreči, bi gotovo to vsaj jasno izrekla, ter bi ne dopuščala, da se še dalje izdajejo iste koralne knjige s pripombo: curante S. R. Congregatione — kot oficijelne knjige.

4. A kaj pravi naša praksa, naše razmere? Ali se bomo oprijeli »gregorijanskega« korala? — Povedali smo že, kako bogati so po večini tradicijonalni spevi, osobito še solospevi. A koliko treba k temu, da se to bogastvo in skoro neskončno nežne finese

[1] Zato je za prakso n. pr. popolnoma brezpomemben spis P. Utto Kornmüllerja: »Gibt es noch echt gregorianische Melodien?« v K.-M.-Jahrbuch 1901, str. 64 i. dl., ki ga je v prevodu prinašal tudi naš »Cerkv. Glasbenik«.

teh melodij količkaj dostojno izrazijo pri petju! K temu treba vežbanega, zelo estetično izobraženega glasu, treba popolnega umevanja latinščine (kajti sicer postanejo iz teh krasnih melodij najhujše karikature), treba pa pred vsem pevca, ki se mu prava krščanska askeza pozna že tudi na glasu. Zato si za samostane, kjer imajo vežbane redovnike-pevce, in za katedrale in velike cerkve, ki imajo na razpolago izurjene, pa cerkvenega duha prešinjene pevske moči, za te si — pravimo — ne moremo misliti kaj idealnejšega, kot da se razlegajo po njih gregorijanske melodije. A stopimo dol v naše navadne priproste razmerice! Kje pa naj dobi tukaj organist, če sam nima izbornega glasu, kje in kako naj dobi solista, ki bi mu peval te umetne in tako občutljive melodije? To je tako gorostasna nemogočnost, da jo priznavajo celo tradicijonalci, če premislijo naše razmere. Benediktinec v Emavzu v Pragi, P. Alban Schachleiter, znana oseba v tem gibanju, je zato zelo prav pisal[1]: »Stare (»gregorijanske«) melodije peti je težavno, zelo težavno, veliko težje kot melodije »mediceje«. Že zato je rimska oblast storila zelo modro, da je za oficijelno liturgično pevsko knjigo izbrala priprostejšo, lažjo izdajo... Kaj bi pač morali poslušati, ako bi celi zbori (tu govori še o dobrih, ne o srednjih in slabših zborih! Op. pis.) izvajali bogate, obsežne jubilacije, ki nam jih ponujajo rokopisi!« ... Ravno za take razmere so pa kakor ustvarjene melodije oficijelnega korala, priproste sicer a čedne in ljubke, kakor lepe cerkvice po naših gričih in vaseh, ne bogate in velike, vendar tako prijetne in mile.

* * *

Zadnje leto 1902. — smo dejali — je prišlo koralno gibanje tudi v naše dežele. V Gradcu je začel — pač po prizadevanju sekovskih benediktincev — izhajati list, ki se pred vsem bavi s »tradicijo«: »Gregorianische Rundschau«. In ravnotam je zadnji čas omenjeni profesor Dr. P. Wagner osebno razkazoval lepoto gregorijanskega korala. Kako se bo gibanje nadalje razvijalo, se pač danes še sploh ne da dogledati. A toliko smelo trdimo, da se bo Previdnost božja vedela poslužiti tudi tega gibanja v to, da bo rastlo zanimanje za ta nežni del cerkvene umetnosti, za koral — tu v tej, tam v oni obliki, in da bo s tem tudi v naši hladni dobi zopet rastla lepota žive liturgije.

Fr. Sal. Spindler.

[1] Kirchenmusikal. Jahrbuch, 1901, str. 163.

Oskrbovanje cerkvenega imetja.

(Dalje.)

Pridobitni načini cerkvenega imetja.

c) Menjalna pogodba.

Kupu je podobna menjava, po kateri se komu prepusti kaka reč za drugo. Taka pogodba nalaga menjalcem dolžnost, da zamenjane reči do izročitve skrbno varujejo ter jih natančno po dogovoru v pravem času, na določenem kraju in v tistem stanu, kakor so bile pri sklepanju pogodbe, izroče in prevzamejo v prosto posest. Kdor po lastni krivdi te dolžnosti ne izpolni ali pa izpolnitev po nepotrebnem zavleče, je svojemu sopogodniku odgovoren za vso škodo in odšlo korist[1].

A kaj je z veljavo menjalne pogodbe, ako se kateremu menjalcu pogodbeni predmet znatno pokvari ali če izgubi vso svojo vrednost? Kdo ima pri tem škodo; ali tisti, ki bi moral predmet izročiti ali pa prevzemnik?

Za rešitev tega vprašanja določuje postava pred vsem, je-li rok za izročitev in prevzem zamenjanih reči bil določen ali ne[2].

Ako je rok bil dogovorjen, ima škodo, nastalo pred tem rokom izročitelj, po določenem roku pa škoda zadene prevzemnika. Seveda, če izročitelj reči po lastni krivdi ni izročil ob določenem času, potem zadene vsaka škoda po določenem roku do dejanske izročitve njega in ne prevzemnika. Kar pa v tem slučaju zadeva veljavo pogodbe, določa postava sledeče:

a) Če je zamenjana reč individualno (in specie) določena ter se cela ali črez polovico svoje vrednosti poškoduje, se menjalna pogodba smatra za nesklenjeno.

b) Če pa poškodba ne presega polovice cele vrednosti, velja sicer pogodba, a menjalec, katerega stvar je postala manj vredna, ne more ugovarjati, ako mu sopogodnik odtegne poškodbi primerno odškodnino.

V slučaju pa, da zamenjani predmet ni in specie določen (n. pr. ta konj) temveč v pogodbi označen le in genere (n. pr. konj) ali po številu ali meri ali teži (n. pr. 5 polovnjakov vina, brez dostavka kakega vina) ne moremo govoriti o poškodbi ali vničenju zamenjanega predmeta, quia genus perire non censetur. Menjalca torej še vedno veže pogodba, ako tudi morebiti nima več tiste reči, s katero je mislil izpolniti pogodbo. Mora pač drugo reč iste vrste ali iste kolikosti dati sopogodniku[3].

---

[1] Obč. drž. zak. § 1047. — [2] Ib. § 1048, 1049, 1051.
[3] Stubenrauch l. c. ad § 1049.

Pripomniti je pa, da je pri zemljiškoknjižnih predmetih za prehod nevarnosti merodajen čas fizične izročitve, ne pa čas zemljiškoknjižnega prenosa. Škodo trpi torej tisti, ki je v dejanski posesti zamenjane reči, ako tudi še stvar v zemljiški knjigi nanj ni prepisana.

Večkrat se pogodnika o času izročitve nič ne dogovorita. V tem slučaju trpi nastalo škodo tisti, ki ima v času poškodbe predmet v posesti. Le ako je prevzemnik odlagal s prevzetjem pogodbene reči, katero mu je sopogodnik že hotel izročiti, zadenejo njega škodljivi nasledki.

Menjalec more svojega somenjalca tudi tožbenim potom prisiliti k izpolnitvi pogodbe; a v tem slučaju mora dokazati, da je on od svoje strani že tudi vse storil, k čemur ga veže pogodba, ali pa, da je pripravljen, takoj izvršiti, ko se sopogodnik odzove svoji dolžnosti[1].

To so v kratkem glavna načela, po katerih se moramo ravnati pri sklepanju in izpolnjevanju menjalnih pogodb. Cerkveno ali nadarbinsko predstojništvo je razen tega še navezano tudi na privolitev cerkvene in državne oblasti, ker je drugače pogodba neveljavna.

Pot, ki vodi brez velikega truda in brez raznih sitnosti hitro do zaželenega cilja, je popolnoma enaka postopanju, katero smo označili pri kupni pogodbi[2].

Sestavi se pred vsem načrt menjalne pogodbe, ki mora natančno obsegati imena menjalcev, opis in čas izročitve zamenjanih reči, dostavek, da bodeta pogodnika skrbela za bremen prosti odpis ter da dovoljujeta drug drugemu prenos zamenjanega predmeta v zemljiški knjigi (intabulacijska klavzula). Obsega seveda naj tudi vse dogovorjene pogoje in klavzulo, v kateri se oba odpovesta pravici izpodbijanja pogodbe zaradi nadpolovičnega prikrajšanja v ceni[3].

Načrtu se še priloži posestni list, izpisek iz zemljiške knjige, in ako se zamenjajo le deli parcel, tudi legopisni načrt. Vse to se pošlje na ordinarijat s prošnjo za potrebno nadoblastveno dovoljenje. Ordinarijat in namestništvo pregledata pogodbo ter jo, če je koristna za cerkev, odobrita in načrt popravita. Po popravljenem načrtu se na to izdela izvirnik menjalne pogodbe v dveh istopisih, ki se predloži zopet višji cerkveni in državni oblasti, da dostavita ob koncu svoje dovoljenje.

d) Oporoka.

Med pridobitne načine cerkv. premoženja spadajo tudi oporoke. Avstrijske pravne določbe gledé oporok so sicer vobče znane; vendar

---

[1] Obč. drž. zak. § 1052. — [2] Voditelj L. VI, zv. 1, str. 42.
[3] Načrt menj. pogodbe glej: Poč, Duh. posl. str. 29.

pa hočemo tukaj o tem predmetu govoriti, ker je poznanje dotičnih zakonov za cerkv. predstojnika velike važnosti, da ve pri dedščinah postavno postopati in varovati cerkvene pravice, kolikor so zajamčene v postavi.

Vse pravice in dolžnosti umrlega, nanašajoče se na njegovo premoženje, se skupaj imenujejo njegova zapuščina[1]. Pravici pa, celo zapuščino ali kak z ozirom na njeno celoto določen del (n. pr. polovico, petino) po zapustnikovi smrti vzeti v posest, se pravi dedinska pravica. Kdor ima dedinsko pravico, se imenuje dedič, zapuščina sama pa se gledé dediča imenuje dedščina[2]. Od dedščine se nekoliko razločujejo volila (legati). Ako se namreč komu ne zapusti nobeden na celo zapuščino nanašajoč se del, temveč le kaka posamezna stvar, kak znesek, ena ali več reči kake vrste, potem se zapuščena stvar, in če bi njena vrednost znašala tudi največji del cele zapuščine imenuje volilo, tisti pa, za kogar se je določilo, ne velja pred zakonom kot dedič, ampak le kot volilojemnik ali legatar.

Podlaga dedinski pravici je postavno izrečena poslednja volja zapustnikova ali njegova oporoka. Če pa nima veljavne oporoke, določajo dediče dednonasledni zakoni.

V obče ima vsak pravico za slučaj smrti prosto razpolagati s svojim imetjem ali napraviti oporoko. In izrek poslednje volje mora biti vsakomur svet, zato mora zapuščinska oblast — sodnija — strogo gledati na to, da se zapustnikova volja izvrši z vso mogočo natančnostjo[3].

Zapustnik seveda le po veljavni oporoki more razpolagati s svojim imetjem. K veljavnosti oporoke pa je pred vsem potrebno, da oporočnik izreče svojo voljo določno, pri polni zavesti, s preudarkom in resnobo ter popolnoma slobodno[4]. Ako se pogreša le ena izmed navedenih zahtev, je cela oporoka ničeva.

Osebe, ki so postavno nesposobne oporoko delati, so torej:

1. Ljudje, ki so v stanu besnosti, blaznosti in slaboumja, ali ki so pijani. Vendar tudi take osebe morejo napraviti veljavno oporoko v vedrem trenotku, ki pa se mora dokazati[5].

2. Otroci do 14. leta ne morejo oporočno razpolagati s svojim imetjem. Mladoletni do izpolnjenega 18. leta pa morejo le ustno in sicer pred sodnijo ali pred notarjem oporočati. Po izpolnjenem 18. letu ima vsak državljan gledé oporoke popolno prostost[6].

3. Sodnijsko proglašeni zapravljivci smejo v oporoki razpolagati

[1] Obč. drž. zak. § 531. — [2] Ib. § 532. — [3] Ib. § 558. — [4] Ib. § 565.
[5] Ib. § 566, 567. — [6] Ib. § 569.

le s polovico svojega imetja; druga polovica pripade postavnim dedičem [1].

4. Redovniki praviloma ne morejo oporočati. Le če je red v to svrho dosegel posebno privoljenje, ali če so redovniki zadobili odvezo od obljub, potem smejo s svojim imetjem slobodno zaukazovati v poslednji volji. Tudi redovniki služeči kot vojaški duhovniki smejo delati oporoko čez svoje v vojaški službi pridobljeno premoženje (peculium quasi castrense) [2].

Od postavno nesposobnih oseb napravljene oporoke so vedno neveljavne. Neveljavne pa so oporoke tudi, ako se je s silo pritiskalo na oporočnika pri oporoki. Istotako je oporoka neveljavna, ako se je oporočnik bistveno zmotil. Pomota je bistvena, če se je zapustnik zmotil v osebi, kateri je kaj zapustil, ali v reči, katero je hotel voliti. Veljavna pa je poslednja volja, ako bi nagib, ki ga je povedal zapustnik, ne bil resničen, razen ko bi se dokazalo, da se zapustnikova volja opira edino in samo na krivo označen nagib [3].

Pravnoveljavno izrečena poslednja volja ne izgubi svoje veljavnosti vsled zadržkov, ki so pozneje nastopili, kakor tudi iz početka neveljavna oporoka ne postane veljavna, če so se zadržki pozneje odstranili [4].

Zunanja oblika oporoke.

Oporoke morajo imeti tudi postavno določeno zunanjo obliko, drugače so ničeve. So pa oporoke ali sodnijske ali nesodnijske. Obojne morejo biti zopet ustne ali pismene.

α) Pismene oporoke. Kdor hoče brez prič oporočevati, mora oporoko sam lastnoročno spisati in podpisati. Dneva, leta in kraja mu sicer ni treba dostaviti, a vendar je ta dostavek velike važnosti za odvrnitev marsikaterih dragih pravd.

Zapustnik pa lahko da oporoko tudi po kom drugem spisati, le podpiše jo sam. V tem slučaju mora pred tremi sposobnimi pričami, katerih vsaj dve morata biti hkrati pričujoči, izrečno izjaviti, da da je predležeči sestavek njegova poslednja volja. Da bi priče vedele za vsebino oporoke, ni potrebno. Priče morajo pristaviti tudi svoj podpis in sicer zunaj ali znotraj na listini sami, ne na kakem zavitku oporoke [5].

Oporočnik, ki zna brati, a ne zna ali ne more pisati, lahko da oporoko drugemu spisati, ter dostavi ob koncu spisa namesto podpisa svoje ročno znamenje in sicer v pričo treh prič, pred katerimi prizna

---

[1] Ib. § 568. — [2] Ib. § 573.
[3] Ib. § 570, 571, 572. — [4] Ib. 575, 576. — [5] Ib. § 578, 579.

spis za svojo oporoko. Ni mu pa treba spisa pred pričami prebrati. Priče se morajo istotako, kakor v prejšnjem slučaju, na listini sami podpisati. Da se preprečijo razni prepiri, je previdno, da kdo izmed svedokov ročnemu znamenju pristavi zapustnikovo ime z opombo, da je to storil namesto njega [1].

Ako pa zapustnik ne zna brati, potem mora dati spis, katerega mu je kdo sestavil, od ene priče pred drugima dvema svedokoma, ki sta sestavek pregledala, prebrati in mora izrečno izjaviti, da je to njegova poslednja volja. Pisavec poslednje volje sme v vseh navedenih slučajih obenem biti tudi priča.

To so načini nesodnijske pismene oporoke. More pa se pismena oporoka napraviti tudi pred sodnijo. Sodniji v tem slučaju ni treba vedeti za vsebino oporoke. Potrebno je le, da zapustnik spisano oporoko vsaj lastnoročno podpiše, ako je že sam ne piše, ter jo osebno sodniji izroči. Sodnik mora oporočnika na potrebo podpisa posebej opomniti. Ako bi zapustnik ne znal pisati, mora vsaj svoje ročno znamenje pristaviti [2]. Sodnik izročen sestavek uradno zapečati in na zavitku zaznamuje, čigava oporoka je v njem, ter ga shrani pri sodniji, ki mora prejem uradno potrditi.

Ustna oporoka. Oporoka se veljavno naredi tudi ustno. Kdor ustno oporočuje izven sodnije, mora pred tremi, postavno sposobnimi in hkrati pričujočimi pričami izreči svojo poslednjo voljo. Ni sicer potrebno, pač pa previdno in koristno, če vse tri priče skupaj ali pa vsaka za-se zapišejo zapustnikovo voljo, kakor hitro je mogoče; kajti človek je pozabljiv in kaj lahko se zgodi, da priče pozabijo zapustnikova naročila, posebno če jih je več naredil [3].

Ustna oporoka se more napraviti tudi pri sodniji. Pri tem mora o izreku zapustnikove poslednje volje sodnik napraviti zapisnik, ki se zapečati ter pri sodniji shrani [4].

Da je ustna oporoka veljavna, morajo imeti nje priče postavno sposobnost.

Neveljavne oporočne priče so:

1. Vse ženske brez ozira na starost.
2. Mladeniči pod 18 let stari.
3. Redovniki.
4. Vse brezumne, slepe, gluhe in mutaste osebe.
5. Osebe, ki ne umejo zapustnikovega jezika.
6. Možki, ki so bili že obsojeni zaradi hudodelstva, goljufije ali zaradi nepoštene dobičkarije sploh.

---

[1] Ib. § 580. — [2] Stubenrauch ad § 587.
[3] Obč. drž. zak. § 585; 586. — [4] Ib. § 588.

7. Glede namenjene zapuščine dediči in volilojemniki ter njih sorodniki in plačani domačinci, t. j. osebe, ki za plačo služijo in obenem pri dediču ali legatarju stanujejo[1].

Duhovnik je sposobna priča pri oporokah, vendar je zanj boljše in previdnejše, da pri nobeni oporoki ni za svedoka. Pač pa naj ljudi večkrat pouči, kako se delajo veljavne oporoke in kako važno je, da se naredé o pravem času.

Navedena oblika je potrebna v obče za vsako veljavno oporoko. Olajšava ali ugodnost je v tem oziru priznana le oporokam, ki se delajo med potovanjem na morju ali pa v krajih, kjer razsaja kuga in enake nalezljive bolezni. V tem slučaju so namreč redovniki, ženske in mladeniči, ki so dovršili 14. leto, veljavne priče, ter zadostujeta tudi samo dve priči, katerima niti hkrati ni treba biti pričujočima, ako se je bati nalezenja bolezni. A tako napravljene oporoke izgubé svojo veljavo šest mesecev po dokončani vožnji na ladji ali po prenehanju kužne bolezni[2].

Nekatere določbe z ozirom na dediče.

Nujni dediči in dolžni del. Oporočnik v obče sicer svobodno razpolaga s svojim imetjem; le v tem ga omejuje postava, da nekaterim dedičem mora zapustiti postavno določen del svojega premoženja, nekaterih oseb pa sploh kot nesposobnih za dediče niti postaviti ne more in ne sme.

Nujni dediči, katerih zapustnik v oporoki ne sme prezreti, so njegovi otroci ali njih potomci in če teh ni, njegovi stariši[3]. Pod imenom otroci so zapopadeni vsi descendenti t. j. otroci, vnuki, pravnuki itd. pod imenom stariši pa vsi ascendenti ali predniki, torej tudi ded in babica itd.[4]. Pred vsem imajo torej pravico do t. i. dolžnega dela oporočnikovi lastni otroci, ako pa so ti že pomrli in zapustili potomce, preide ta pravica na vnuke, od teh na pravnuke itd. Ako pa oporočnik nima več nobenih živih potomcev, potem dobijo pravice nujnega dediča pred vsem še živi stariši, in če teh nima več, drugi še morebiti živi predniki. Na sorodnike stranske vrste ta pravica nikdar ne prehaja. Kar zadeva visokost dolžnega dela, določuje zakon, da morajo otroci ali drugi potomci dobiti najmanj polovico vsega premoženja, nujnemu dediču v navzgornji vrsti pa gre tretjina tega, kar bi bil dobil po postavnem nasledstvu[5].

Dolžnega dela ne morejo zahtevati osebe, ki so se dedinski pravici odpovedale, ali ki so zakonito nesposobne za dedščino ali nje

---

[1] Ib. § 591—595. — [2] Ib. § 597—599.
[3] Ib. § 762. — [4] Ib. § 763. — [5] Ib. § 765 in 766.

nevredne, in pa osebe, katere je oporočnik zakonito izključil od dedinske pravice ali jih razdedinil[1].

Popolnoma nesposobni dediči so po avstr. pravu redovniki s slovesnimi obljubami, ako jim pravica podedovati ni izrečno podeljena in vojaški beguni, ki so bili prideljeni redni vojski (liniji) ali pa nadomestni rezervi; izključeni pa niso beguni od deželne brambe[2]. Osebi, ki sta prešestvo ali krvosramje obstali pred sodnijo ali katerima se je to dokazalo, sta nesposobni druga po drugi celo iz izrečene poslednje volje podedovati[3].

Mnogi dediči zopet so po avstr. pravu nevredni dedinske pravice, zato ne morejo zahtevati dolžnega dela; tudi od postavnega dedinonasledstva so izključeni, da še celo kot oporočno postavljeni dediči ne dobé sporočenega dela, ako se ne dokaže, da jim je oporočnik odpustil in njim vkljub znani nevrednosti hotel nekaj sporočiti.

Nevredni dediči so osebe, ki so zapustnika, njegove otroke, stariše ali zakonskega družeta iz zlobnega namena na poštenju, telesu ali premoženju tako poškodovale ali poškodovati nameravale, da se more zoper nje sodnijsko postopati po kazenskih postavah. Istotako je nevreden dedič, kdor je zapustnika k oporoki prisilil, ali mu branil oporoko narediti ali spremeniti, ali kdor je že narejeno zapustnikovo oporoko skril[4].

Zgoditi pa se tudi more, da zapustnik kakega nujnega dediča razdedini. Sme pa razdediniti dediča, 1. ki je zapustnika v revščini brez pomoči pustil, 2. ki je zavoljo hudodelstva obsojen v dosmrtno ali pa vsaj 20letno ječo, in 3. ki živi trdovratno nenravno javno življenje[5].

Iz navedenih vzrokov se sme dolžni del odtegniti tudi starišem posebno pa še takim, ki so otrokovo odgojo popolnoma zanemarili. Sploh se more nujni dedič razdediniti tudi vsled dejanj, ki ga delajo nevrednega dedinske pravice in katera smo zgoraj že navedli.

V slučaju, da je zapustnik brez vzroka prezrl nujne dediče, se njegova oporoka vsaj deloma razveljavi, t. j. oporočno postavljeni dediči morajo odstopiti toliko, da nujni dediči dobé v zakonu jim zagotovljeni dolžni del.

Zakoniti dediči. Ako pokojnik ni zapustil nobene veljavne oporoke; ali če v nji ni sporočil vsega svojega premoženja, ali ako se ni oziral na nujne dediče, ali pa če postavljeni dediči nečejo ali ne smejo vzeti določene dedščine, potem nastopa gledé nesporočene zapuščine postavno nasledstvo[7].

---

[1] Ib. § 767. — [2] Stubenrauch l. c. § 356. — [3] Obč. drž. zak. § 543.
[4] Ib. § 540, 542. — [5] Ib. § 768. — [6] Ib. § 768. — [7] Ib. § 727.

Postavni dediči so najprej tisti, ki so po zakonskem zarodu v najbližjem sorodstvu z zapustnikom. Avstr. pravo določuje 6 vrst postavnih dedičev, kateri morejo dobiti zapuščino ranjkega sorodnika. V prvo vrsto spadajo zapustnikovi potomci, k drugim peterim vrstam pa zapustnikovi predniki (ascendenti) do tretjega pradeda in tretje prababice navzgor s tistimi vred, ki od teh izhajajo. Dalje postavno nasledstvo ne sega [1]. Ako zapustnik nima nobenega sorodnika iz omenjenih 6 vrst in tudi ni določil oporočno svojega dediča, zapade zapuščina kot brezdedično blago državnemu zakladu [2].

Oporoka duhovnikov. Duhovnik po cerkvenih zakonih ne more oporočno popolnoma prosto razpolagati z vsem svojim imetjem, ampak le s svojo dedščino in s premoženjem, ki si ga je pridobil vsled svojih opravil in vsled svoje varčnosti. Imetje pa, ki mu je preostalo iz dohodkov cerkv. beneficija, mora obrniti v pobožne namene, posebno v podporo ubožcev. Ta cerkv. zakon veže duhovnika v vesti. Sicer pa je po avstr. pravu duhovnikova oporoka veljavna, če se oporočnik tudi ni držal omenjene cerkv. naredbe.

Pri svoji oporoki se mora duhovnik natančno ravnati po določbah avstr. zakonika, ker bi drugače bila neveljavna. Po konkordatu se mu ni bilo treba ozirati na nujne dediče (art. XXI.), a če še ta določba v praksi po odpravljenem konkordatu velja, je jako dvomljivo [3]. Zato je duhovniku svetovati, da zapusti nujnim dedičem, t. j. starišem ali starim starišem, ako jih ima, kako volilo, ker s tem prepreči marsikatero nepotrebno pravdo [4]. Toplo je duhovnikom tudi priporočati, da naredé o pravem času veljavno oporoko in s tem zabranijo dolgotrajne prepire [5].

Ako stalno nameščen duhovnik umrje brez veljavne oporoke, se njegovo premoženje razdeli v tri dele. En del dobi cerkev, pri kateri je bil nastavljen, en del ubožni zavod dotičnega kraja, en del pa sorodniki, ki morejo dobiti tudi od dela ubožcev primerno svoto, ako so res ubogi. Po upokojenem duhovniku podeduje ab intestato en del tista cerkev, pri kateri je bil nadarbinar.

Za duhovnikom pa, ki ni bil nikdar stalno nameščen, dobe dve tretjini sorodniki, tretjino pa ubožci tistega kraja, v katerem je umrl. V smislu dvornega dekreta z dne 18. jul. 1772 in minist. odloka z dne 8. julija 1885 morejo v tem slučaju revni sorodniki dobiti vso zapuščino [6].

---

[1] Ib. § 730—759. — [2] Ib. § 760.
[3] Aichner, Comp. § 233. — [4] Poč, Duh. Posl. § 29.
[5] Syn. Lav. 1836, pag. 369. — [6] Aichner, l. c. § 233.

Pobožna volila imenujemo sporočila za cerkve, za sv. maše, za dobrodelne ustanove, za ubožce itd. Ta volila uživajo po avstr. pravu marsikatere ugodnosti. Zapuščinska oblast mora pred vsem skrbeti za to, da se ta sporočila izplačajo ali pa zavarujejo. V to svrho naznani sodnija vsa pobožna volila namestništvu. To obvesti o njih finančno prokuraturo, katera po novi instrukciji z dne 9. sušca 1898 zdaj zastopa vsa pobožna volila, izvzemši manualne sv. maše[1]. Fin. prokuratura izterja ali pa s sirotinsko varnostjo zavaruje omenjena sporočila. Druga ugodnost pobožnih volil je tudi ta, da se morajo vplačati takoj po oporočnikovi smrti, v slučaju pa, da jih dediči ne morejo takoj izplačati, jih morajo obrestovati po 5 % od dne zapustnikove smrti[2]. Končno določa zakon, da se razveljavi cela oporoka, ako je zapustnik prezrl edinega nujnega dediča ali ga še le dobil po svoji oporoki, le pobožna volila ostanejo v veljavi, ako ne presegajo četrtine čiste zapuščine, v katerem slučaju se primerno znižajo[3].

f) Zastaranje in priposestovanje.

Včasih se more cerkev pri pridobivanju svojega premoženja poslužiti tudi pravice zastaranja in priposestvovanja; še večkrat pa se prigodi, da se mora braniti proti tem pravicam, ako si hoče kdo na njih podlagi kaj cerkvenega imetja prilastiti.

Je pa zastaranje (praescriptio) izguba pravice, ki se v zakonito določenem času ni rabila[4]. Vsled zastaranja torej eni stranki mine pravica, med tem ko si druga stranka s tem pridobi kako ugodnost, n. pr. da se iznebi dolžnosti, katero je prej imela vsled zastarane pravice.

Zgodi se pa tudi, da zastarana pravica po dolgoletni rabi ali po posesti preide na koga drugega; in ta način pridobitve imenujemo priposestvovanje[5] (usucapio).

Priposestvovanje. Ta pridobitni način zahteva pred vsem sposobno osebo, sposobno reč in pa resnično posest pravice ali reči, katero si hoče tem potom kdo pridobiti.

Sposobnost za priposestvovanje ima vsak, komur zakon sploh dovoljuje pridobivati si imetje[6]. More pa se po priposestvovanju pridobiti vsaka reč, ki v postavi ni izrečno izvzeta[7].

Posest, ki je k priposestvovanju neobhodno potrebna, mora biti zakonita, poštena in pristna ter mora nepretrgano trajati ves postavno določen čas[8].

---

[1] Instrukcija § 2, I. 8, 9, 10, 11. Drž. zak. 1898, str. 48.
[2] Obč. drž. zak. § 685, 686. — [3] Ib. § 778. — [4] Obč. drž. zak. § 1451.
[5] Ib. § 1452. — [6] Ib. § 1453. — [7] Ib. § 1455—1459. — [8] Ib. § 1460.

Zakonita in za priposestvovanje zadostna je posest, če se opira na naslov, ki je pripraven, da se po njem pridobi lastninska pravica do kakega predmeta. Taki naslovi so: volilo, daritev, zajem, kup in prodaja, menjava itd. Ako torej n. pr. Lucij ni lastnik njive, katero je prodal ali daroval Fabiju, more Fabij to njivo v določenem času priposestvovati, ker je naslov daritve ali kupne pogodbe zadosten za izročitev njive v Fabijevo last [1].

Posest pa mora biti tudi poštena, kar je takrat, če posestnik iz verjetnih vzrokov misli, da je reč, katero posestvuje, njegova. Nepošten posestnik je tisti, ki ve ali ki more iz okoliščin sklepati, da reč katero ima v posesti, ni njegova. Poštenost ali nepoštenost posesti je torej nekaj čisto subjektivnega, ki se mora presojati le po posestnikovem mnenju. V zgorej navedenem slučaju Fabij ne sme vedeti, da njiva ni bila Lucijeva, in ne sme nič dvomiti, da je zdaj njegova, ako jo hoče priposestvovati, kajti posestnik mora biti in bona fide [2].

Pri tem mora posest biti tudi pristna. Nepristna je posest, ako si jo kdo pridobi siloma ali po zvijači, ali če skrivaj v njo zleze ali pa če je dobil reč le proti prošnji v preklicljivo posest. V tem slučaju reči ne more priposestvovati [3].

Da zakonit, pošten in pristen posestnik priposestvuje kako reč ali pravico, je končno neobhodno potrebno, da je imel reč ali pravico ves v postavi predpisani čas v nepretrgani posesti [4].

Premičnine se navadno priposestvujejo po triletni pravni posesti, pri nepremičninah pa in pri servitutih ali služnostih se priposestvovanje dovrši še le po preteku 30 let. Glede na pravice, ki se le redko rabijo (iura discontinua), mora tisti, ki se sklicuje na priposestvovanje, razen preteka 30 let tudi dokazati, da je imel v tem času vsaj trikrat priložnost rabiti svojo pravico, in da se je tega vsakokrat tudi poslužil [5].

V označeni dobi se navadno dovrši priposestvovanje. Nekaterim osebam pa je v tem oziru postava naklonila to posebno ugodnost, da se njim nasproti morejo po priposestvovanju pridobiti premičnine še le po šestletni mirni posesti, nepremičnine pa po preteku 40 let. To izredno ugodnost uživajo po avstr. pravu: država, cerkev, samostani, občine in razne državno priznane družbe in korporacije [6].

Lastniku, ki prebiva izven kronovine, v kateri je reč, ki si jo hoče kdo priposestvovati, gre zakon tudi še posebno na roko, ako lastnikova odsotnost ni morebiti zakrivljena. V tem slučaju se namreč čas nezadolžene nepričujočnosti šteje le za polovico, t. j. eno leto za šest

---

[1] Ib. § 316; 1461. — [2] Ib. § 1463. — [3] Ib. § 1464.
[4] Ib. § 1465. — [5] Ib. § 1466; 1468; 1469; 1471. — [6] Ib. § 1472.

mesecev. Vendar se na odsotnosti, ki niso celo leto neprenehoma trpele, ne jemlje ozir[1].

Ako je lastnik, proti kateremu se vrši priposestvovanje, odsoten zaradi državne civilne ali vojaške službe ali ako je moralo pravosodje n. pr. vsled kuge ali vojske prenehati, potem se priposestvovanje in tudi zastaranje niti ne more začeti niti nadaljevati, dokler traja omenjeni zadržek[2].

Kdor je kako reč pošteno prevzel od zakonitega in poštenega posestnika, sme čas priposestvovanja svojega prednika všteti v svojo posest[3].

Kdor svoje priposestvovanje opira na 30- ali 40letno dobo, njemu ni treba dokazati zakonitega pravnega naslova, po katerem si je reč pridobil. A tudi 30- in 40-letni posestnik ne more priposestvovati, ako se mu dokaže nepoštenost njegove posesti[4].

Zastaranje. Določbe o zastaranju so sicer podobne določbam o priposestvovanju, vendar si jih hočemo radi važnosti te tvarine nekoliko natančneje ogledati.

Zastaranje teče večkrat obenem s priposestvovanjem, t. j. na eni strani kaka pravica vsled dolgoletne nerabe vedno bolj mineva, na drugi strani pa se ista pravica po večletni rabi pridobiva. V tem slučaju je zastaranje v isti dobi dovršeno kakor na drugi strani priposestvovanje, zato veljajo tukaj glede časa v polni meri že razpravljane določbe o priposestvovanju[5].

V naslednjem pa hočemo govoriti o zastaranju samem, t. j. o izgubi pravic, ki se v določenem času niso rabile.

Pravice navadno zastarajo po 30letni nerabi[6]. Osebam, proti katerim se priposestvovanje more izvršiti šele po 40letni mirni posesti, zastarajo pravice tudi šele vsled 40letne nerabe[7].

Za nekatere slučaje pa je določena izredno krajša doba zastaranja.

Letne davščine, letni prihodki (rente), letne službe in obresti, ki so ostale 3 leta na dolg, se ne morejo več iztirjati. Pravica sama omenjene reči vsaj še zanaprej zahtevati, pa ugasne, ako se 30 let ni izrabljala[8].

K temu določilu je še pripomniti:

a) Letne davščine so doneski, katere je kdo dolžan in obvezan vsako leto plačevati, n. pr. za cerkev, za šolo, za občino itd. Kar je torej takih davčin čez tri leta na dolg, se ne da več iztirjati.

---

[1] Ib. § 1475. — [2] Ib. § 1496. — [3] Ib. § 1493. — [4] Ib. § 1477.
[5] Ib. § 1478. — [6] Ib. § 1479. — [7] Ib. § 1485. — [8] Ib. § 1480.

b) Beseda obresti ne pomeni le obresti od glavnic, temveč vse dajatve bodisi v denarju ali v naravi za prepuščeno rabo kake stvari, torej tudi najemnino, zakupnino itd.

Kar je tedaj takih dajatev ostalo čez 3 leta na dolg, se ne more več zahtevati.

Gledé obresti od glavnic še posebič veljajo naslednje določbe:

Čez 3 leta zaostale obresti zastarajo. Ako pa upnik dolžnika vsaj vsaka tri leta nesodnijskim potom opomni na njegovo dolžnost, ter ga dolžnik prosi, da naj še ima potrpljenje, potem obresti ne zapadejo, dokler ne narastejo tako visoko, kakor je glavnica. Ko pa so se tako obresti nabrale do zneska glavnega dolga, potem neha pravica, od kapitala še dalje tirjati obresti, dokler upnik dolžnika ne opomni po sodniji na njegovo dolžnost. Od dneva, ko se je tožba vložila, se smejo zopet na novo tirjati obresti [1].

Nevzdignjene obresti od državnih zadolžnic zastarajo po preteku 6 let [2]. Pravica do obrestovanja dolžnega kapitala pri državnih zadolžnicah, v katerih obveznost za vračilo glavnice ni izrečena ali pri katerih se je ta obveznost razveljavila, pa ugasne, ako se obresti 30 let niso vzdignile; oziroma pri osebah, ki uživajo ugodnost 40letne dobe za zastaranje, ako se 40 let niso pobrigale za obresti; to ugodnost pa imajo omenjene privilegirane osebe le tedaj, če so njih zadolžnice vinkulirane ali se glase na ime [3].

Vsled § 18 hranilničnega opravilnika z dne 26. sept. 1844 obresti od hranilnih vlog ne zastarajo v treh letih, pač pa zapadejo vloge same, katerih obresti 40 let niso bile vzdignjene [4].

Pravice, katere moremo le redko rabiti, zastarajo, če se jih v tridesetih letih nismo nobenkrat poslužili, dasiravno se nam je za to trikrat nudila prilika [5].

V treh letih mine tudi pravica ugovarjati oporoki, tirjati dolžni del ali njega dopolnitev, razveljaviti daritev vsled nehvaležnosti obdarovanca, pritožiti se zavoljo prikratbe nad polovico ali pa zaradi strahu ali pomote pri pogodbi, katerih pa sopogodnik ni zakrivil z zvijačo [6].

Servituti ali služnosti prenehajo, ako se je posestnik služečega predmeta rabi servituta ustavljal, upravičena stranka pa se skozi tri leta ni potegnila za svoje pravice [7].

Zastaranje tožb. Kdor v določenem času ne vloži tožbe, izgubi pravico do nje. Zastarati morejo v obče vse tožbe. Izvzete od

---

[1] Ib. § 1335. — [2] Odl. fin. min. z dne 16. jan. 1860, Drž. zak. 21.
[3] Zakon z dne 28. marcija 1875, Drž. zak. 49. — [4] Stubenrauch ad § 1480.
[5] Obč. drž. zak. § 1484. — [6] Ib. § 1487. — [7] Ib. § 1488.

zastaranja so tožbe za odstranitev preteče ali že obstoječe zmešnjave pri mejah ter nekatere tožbe za izbris vknjiženih pravic, n. pr. za izbris vknjiženih dolgov, ki so zastarani ali pa že vplačani [1].

Redna doba za zastaranje tožb je 30 let. Nekatere tožbe pa zastarajo tudi v krajši dobi. Tožba zaradi motenja posesti se mora n. pr. vložiti v 30 dneh, štev̌i od časa, ko je posestnik zvedel za motenje [2].

Tožba za odškodnino zastara v treh letih od tistega časa, ko je poškodovancu postala znana. Ako pa poškodovanec ni zvedel za škodo, ali če škoda izhaja iz hudodelstva, potem se izgubi tožbena pravica po preteku 30 let [3].

Ovire priposestvovanja in zastaranja. Proti osebam, ki zavoljo slaboumja ne morejo same oskrbovati svojih pravic, kakor n. pr. proti varovancem in blaznim se čas priposestvovanja ali zastaranja ne more začeti, dokler take osebe ne dobé postavnih zastopnikov. Priposestvovanje ali zastaranje pa, ki se je enkrat že začelo, teče sicer naprej, vendar pa postane dovršeno še le dve leti po odpravljenem zadržku [4].

Kakor se priposestvovanje ne sme ne začeti ne nadaljevati proti osebam, ki so odsotne iz kronovine vsled državne civilne ali vojaške službe, istotako se zastaranje za časa odsotnosti ne more ne začeti in ne naprej teči. To velja tudi, če je vsled kuge ali vojske pravosodje popolnoma ustavljeno [5].

Čas za priposestvovanje in zastaranje preneha ali se pretrga, ako tisti, ki se na priposestvovanje ali zastaranje sklicuje, pred pretekom potrebnega časa pravico drugega izrečno ali molče prizna. Prav tako se tudi pretrga, če upravičeni lastnik vloži tožbo zoper tistega, ki se opira na naslov priposestvovanja ali zastaranja, in se tožba redno nadaljuje. Ako se pa pravomočno izreče razsodba, da tožba ni utemeljena, potem se čas smatra za nepretrgan [6].

Učinki priposestvovanja in zastaranja. Kdor je reč ali pravico priposestvoval, more zoper dosedanjega lastnika prositi pri sodniji, da se mu last prisodi. Ako je prisojena pravica predmet zemljiške knjige, jo sme dati prenesti na svoje ime, kar se more zgoditi le na podlagi pravomočne razsodbe [7].

Zastaranje pa povzroči, da pravica na eni strani ugasne, na drugi strani pa se dosedanji obvezanec iznebi prejšnjih dolžnosti. Zato sme zahtevati, da se zastarana pravica, če je vknjižena, iz javnih knjig izbriše [8].

[1] Stubenrauch ad § 1478. — [2] Ib. ad § 339.
[3] Obč. drž. zak. § 1489. — [4] Ib. § 1494. — [5] Ib. § 1496.
[6] Ib. § 1497. — [7] Ib. § 1498. — [8] Ib. § 1499.

Končno še kratka opazka gledé motenja posesti. Ako je kdo motil cerkv. posest, mu naj cerkveni predstojnik to zanaprej prepove. Če se vsled prepovedi nadalje varuje motenja, je dobro. Ako pa vkljub temu le še neče mirovati, se mora v 30 dneh proti njemu vložiti tožba zaradi motenja posesti. Cerkv. predstojnik sam pa brez nadoblastvenega dovoljenja ne sme začeti tožbe. Zato je najbolje, da napravi vlogo na ordinariat, v kateri razjasni vso zadevo ter zaznamuje tudi potrebne priče in pripošlje tozadevna pisma, ako jih ima. Ordinariat bo po potrebi dovolil v tožbo ter ves akt priposlal namestništvu, ki pooblasti finančno prokuraturo, da tožbo zastopa.

Zadeve motenja posesti se morajo nujno obravnavati, da se ne zamudi termin za vloženje tožbe; zato naj cerkv. predstojnik na zahtevo višjih oblasti daje z največjo nujnostjo potrebna pojasnila.

Dr. A. Jerovšek.

(Dalje prihodnjič.)

Spominski križ

v stolni in mestni župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Mariboru.

Ko se je nagibalo 19. stoletje k zatonu in se je bližal 20. vek, je vskipelo verno srce vsakega katoliškega kristjana hvaležnosti do Boga-Odrešenika Jezusa Kristusa, da nam je delil po svojem najsvetejšem usmiljenem Srcu v pretekli dobi toliko milosti za dušo in telo, in sklenili smo trdno, ostati tudi v prihodnje zvesti učenci svojega Gospoda, kateremu je zaupno klical sv. apostol Peter v imenu svojih tovarišev rekoč: »Domine, ad quem ibimus? Verba vitae aeternae habes. Et nos credidimus et cognovimus, quia tu es Christus, Filius Dei« (Jan. 6, 69. 70). Celo primerno je torej bilo, da se je osnoval v Bolonji na Laškem poseben odbor odličnih mož s prelepim namenom, da hoče ob koncu starega in ob začetku novega stoletja slaviti Jezusa Kristusa, se mu pokloniti in ga zahvaliti ter mu izkazati zadoščevanje, češčenje, spoštovanje in moljenje. Odboru je predsedoval grof Acquaderni, ki je tudi prosil sv. očeta, da sprejme in odobri osnove ter blagoslovi hvalevredno podjetje. Predlagale so se pa v ta namen raznovrstne pobožne vaje, skupne molitve, božje poti, evharistični shodi in druge enake svečanosti. V trajni spomin slovesnega izpovedanja svete katoliške vere ob meji dveh stoletij naj bi se tudi postavili spominski križi v vseh stolnih in župnijskih cerkvah z napisom: 1900. Christus Deus-homo vivit, regnat, imperat. 1901 — ki bi se imeli slovesno odkriti v noči od 31. decembra 1900 do 1. janu-

arija 1901, ki veže dotekajoče devetnajsto in prihajajoče dvajseto stoletje. Sv. oče je s pismom z dne 18. julija 1896 do kardinala in nadškofa bolonjskega, Dominika Svampa, načrte rad potrdil in imenoval ob enem kardinala Dominika Jacobinija častnim predsednikom mednarodnega ali splošnega odbora.

Misel, ki jo je sprožil odbor bolonjski, je našla odziv v vsem katoliškem svetu in je navdušila vse stanove z otroško ljubeznijo svetemu očetu vdanih vernih kristjanov.

Ni čudo torej, ako je tudi prevzvišeni nadpastir lavantinski za svojo škofijo imenoval poseben odbor, ki bi naj premišljeval, kako bi se želji sv. očeta tudi pri nas ustreglo. Bili so pa v odbor poklicani prečastiti gg. kanoniki stolnega kapitola: † dr. Janez Križanič, Jakob Bohinc, Karol Hribovšek, † dr. Jožef Pajek in dr. Janez Mlakar.

Da je škofijski odbor pod modrim vodstvom in z navdušeno sopomočjo premilostljivega kneza in škofa napel vse svoje moči in storil v proslavo in vredno češčenje božjega Zveličarja ob koncu starega in ob začetku novega stoletja po vsej razsežni škofiji, zlasti pa v stolnem mestu mariborskem svojo dolžnost, pričajo nam glasno številne in lepe slovesnosti, ki so se vršile v teku leta 1900 in katere nam navaja šematizem lavantinske škofije za leto 1901 na strani 236. in 237. — Omenim le, da se je obhajalo veliko svetih misijonov, da se je vršil tretji škofijski zbor in prvi evharistični shod, da se je praznovalo slovesno posvečenje najkrasnejše nove Marijine cerkve na Spodnjem Štajarskem, predmestne župnijske cerkve Matere milosti v Mariboru, cerkve, katero so postavili in okrasili skoraj edino le mili darovi neštetih Marijinih častilcev in otrok.

Prevzvišeni nadpastir piše v svojem postnem pastirskem listu za leto 1900 vernikom tako-le: »Poskrbel sem že tudi za to, da se vzidajo v vseh župnijskih cerkvah moje mi ljube in drage škofije mramornate spominske plošče v pobožni in veseli spomin zlatega svetega leta, kakor taka spominska znamenja že mično krasijo letošnji šematizem in direktorij. V stolni in mestni župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Mariboru se bode postavil večji in dragocenejši spominski križ, ter se bode odkril o polnoči 31. decembra 1900 po slovesni višeduhovniški sv. maši in pred zahvalnico Te Deum laudamus![1].«

In to se je tudi zgodilo. Spominske plošče iz rumenega marmorja odločene za posamezne župnijske cerkve, je izdelal prav okusno kamenosek v Mariboru, g. Karol Kociančič, ki je tudi oskrbel njih razpošiljatev na dekanijske urade, da so jih ti oddali svojim župnijskim

[1] Postni pastirski list in postna postava za leto 1900, str. 38.

cerkvam. Cena plošči je bila 14 K. Velepomembna znamenja žive vere lavantinskih škofljanov v Jezusa Kristusa in otroške hvaležnosti njihovih src z znano legendo: »1900. Christus Deus-homo vivit, regnat, imperat. 1901« [2] je slovesno blagoslovil prevzvišeni gospod knez in škof v semeniški cerkvi sv. Alojzija na predvečer sklepnega dne škofijske sinode t. j. 6. septembra 1900. ob navzočnosti vseh č. g. vdeležencev imenovanega zbora. Razkrile so se pa plošče v vsaki župnijski cerkvi o polnoči od dne 31. decembra 1900 do 1. januarija 1901 pred slovesno službo božjo. Z veseljem naj tu zabeležim, da so si tudi še druge cerkve in kapele omislile take spominske plošče. Vidiš jo n. pr. v cerkvi sv. Jožefa pri Mariboru, v grajski kapelici sv. Marije Lavretanske v Mariboru in v grajski kapelici gospoda grofa Alfonza Zabbeo v Faalu na koroški železnici.

Kaj pa je z večjim in dragocenejšim spominskim križem za stolno in mestno župnijsko cerkev sv. Janeza Krstnika v Mariboru? Prevažno delo se je izročilo s pismom preč. kn. šk. konzistorija z dne 22. oktobra 1900 zgoraj imenovanemu kamenoseku v Mariboru, g. Karolu Kociančič. Le-ta je predložil potreben načrt in proračun stroškov, katerega je cenzurska komisija za cerkveno umetnost pregledala in po nasvetu premil. nadpastirja tudi odobrila s posebnim pismom z dne 16.

[2] Kaj lepo se bere o tej legendi v zgoraj imenovanem postnem pastirskem listu za l. 1900, ko piše premil. nadpastir: »Globokega pomena je latinski napis, ki ima krasiti spominske križe in plošče in se nahaja že tudi na ročišču zlatega kladivca, ki so ga rabili sv. oče papež Leon XIII. o priliki slovesne otvoritve svetih ali jubilejnih vrat na božično biljo lanjskega leta.

Cesar Karol Veliki (768—814), ki je imel jasen pojem o namenu duhovske in svetne oblasti, kakor pričajo mnogi izreki v njegovih kapitularjih, n. pr. Ego credere non possum, quod ii, qui Deo et sacerdotibus inobedientes sunt, erga civitatem fideles esse possunt. Jaz ne morem verjeti, da bi oni, ki so nepokorni Bogu in njegovim duhovnikom, mogli zvesti biti do države; in preden je bil še postal rimsko-nemški cesar — za cesarja ga je na božični praznik po slovesnem svetem opravilu v cerkvi sv. Petra venčal papež Leon III. leta 800 — se je podpisaval: Carolus, rex et sanctae apostolicae Sedis in omnibus fidelissimus adiutor. Karol, kralj in sveti apostolski stolici v vseh rečeh najzvestejši pomočnik — ta slavljeni vladar je imel pregovor: Christus regnat, vincit, triumphat. Kristus kraljuje, zmaguje, se proslavlja..

Na slovečem obelisku sv. Petra, ki je nekdaj v bližnjem dirjališču cesarja Nerona gledal trpljenje prvih rimskih mučencev in katerega je dal papež Sikst V. leta 1586. po stavbarskem mojstru Dominiku Fontana za svoto skoraj 38.000 rimskih tolarjev postaviti na sedanjem mestu, na tem ponosnem monolitu ali iz enega kamena izsekanem stebru iz rudečega granita, na katerem stoji križ s shranjeno svetinjo Kristusovega križa, so na zapadni strani vdolbene besede: Christus vincit. Christus regnat. Christus imperat. Christus ab omni malo plebem suam defendat. Na vzhodni strani pa se blesté besede: Ecce crux Domini! Fugite partes adversae: vicit leo de tribu Juda!

novembra 1900. Cena spominskemu križu bi bila 1250 kron, katero svoto je Prevzvišeni sam blagohotno obljubil poravnati. Kamenosek je dovršil svoje delo v splošno zadovoljnost v sredi meseca marcija leta 1901 ter je postavil spominski križ na evangelijski strani krasnega presbiterija v stolni in mestni župnijski cerkvi v mesecu aprilu istega leta. Slovesno odkritje in blagoslovljenje umetnega znamenja pa se je iz tehtnih vzrokov preložilo na Silvestrov večer dne 31. decembra 1901. Redka slovesnost je bila res veličastna. Prostorna stolnica je bila polna pobožnih vernikov. Ob 5. uri popoldne je bila najprej slovesnosti primerna pridiga, katero je imel č. g. dr. Anton Medved, potem pa je molil prevzvišeni knez in škof ob veliki asistenciji lavretanske litanije odkril in blagoslovil krasni spominski križ, zapel zahvalno pesem »Te Deum laudamus« in podelil mnogoštevilnemu vernemu ljudstvu blagoslov z Najsvetejšim.

Spomenik, ki naj priča tudi še poznim rodovom, da se je slavil prehod iz 19. stoletja v 20. tudi v Mariboru v krščanskem duhu, je ves iz marmorja in blizu $2^1/_2$ *m* visok. Sestavljen je iz podstavka iz sivega koroškega marmorja in iz belomarmornate plošče (iz zgornještajerskih kamenolomov). Plošča se deli v tri dele, v podnožje, glavni del in čelo. Podnožje kaže slepo galerijo iz treh dolbin; srednja izmed njih je višja in širja; v njej je grb prevzvišenega ustanovnika, premilostljivega kneza in škofa. V naslednjem, glavnem odstavku je spominska ploščica iz zelenega laškega granita. Na njej bereš v zlatih »gotiških« velikih pismenkah napis:

✠
1900.
Christus
Deus Homo
Vivit, regnat, imperat.
1901.

Na posnetih stranskih robovih glavnega odstavka se vije izklesana bršljanova mladika; pred njima stojita na voglih rdeča stebrčka in nosita gotiško profilirani vodoravni venčni okrajek, ki sklepa srednji del. Gornji del se pričenja zopet z mično slepo galerijo — štiri stranske dolbine so završene v ravni črti, srednja pa z gotiškim lokom — in se konča s trivogelnim čelom. Na njegovih poševnih stranicah sedijo gotiško nakremženi listi in vrh krasi gotiška križnata cvetka. Vsi stebri so iz rdečega bosanskega marmorja[1].

Lepo delo in skladnost v raznobarvnem marmorju dela čast mariborskemu kamenoseku, g. K. Kociančiču in spominski križ je za stol-

[1] Gl. sliko str. 176.

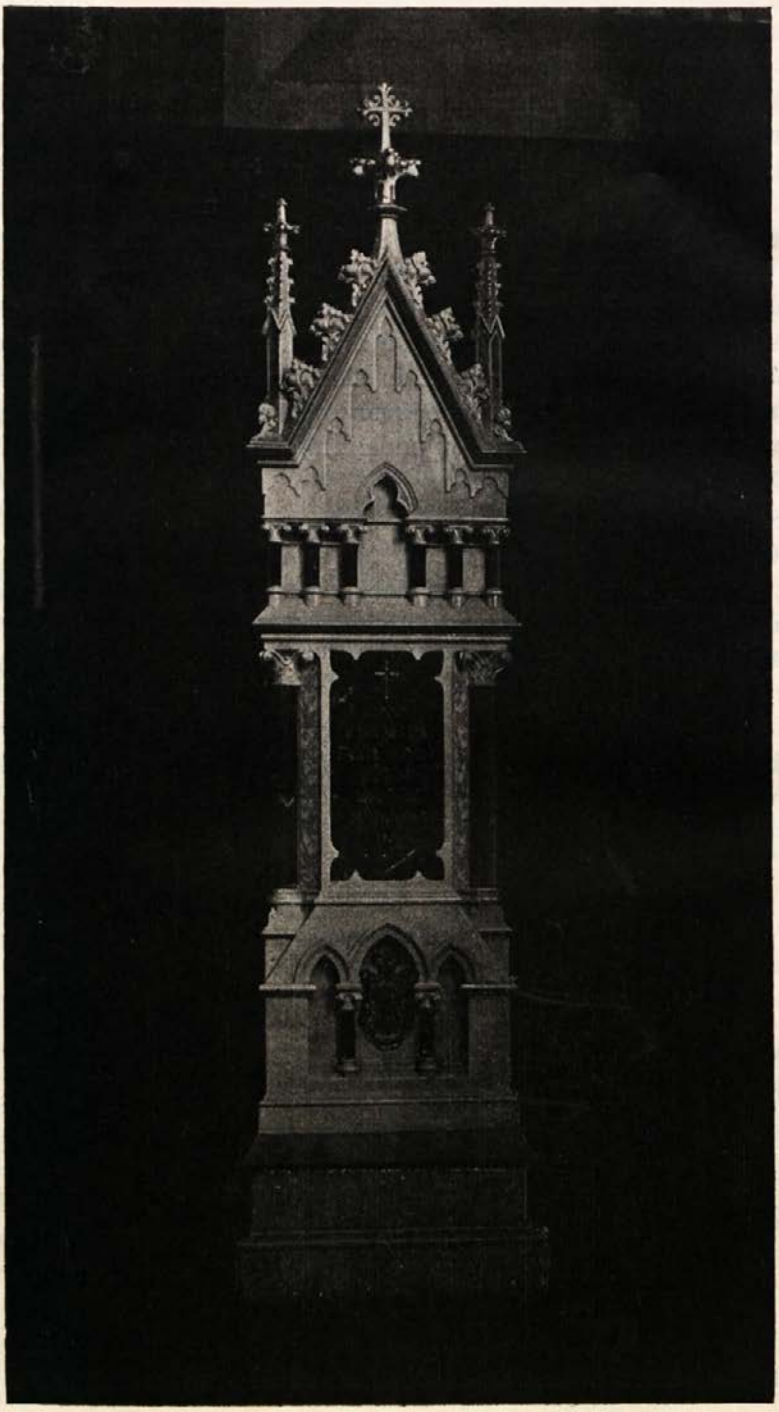

nico mariborsko zares nov kras vrhu mnogo drugih, s katerimi jo je že obdaroval premilostljivi knez in škof Mihael za časa svojega blagega škofovanja. *J. Majcen.*

Nekaj misli o našem bogoslovnem znanstvu.

III.

Nekateri pripomočki, da se povzdigne naše bogoslovno znanstvo.

To tvarino, o kateri bi se dalo sila veliko pisati in govoriti, razdelimo v naslednje skupine: 1. Preosnova bogoslovnih študij. 2. Znanstvena organizacija. 3. Vzajemno podpiranje slovanskega bogoslovnega znanstva. 4. Kritika. 5. Knjižnice. 6. Slovensko vseučilišče.

1. Preosnova bogoslovnih študij.

O tej točki nam je le malo kaj povedati, ker to vprašanje spada v delokrog višje cerkvene in državne oblasti in glede učnega načrta v bogoslovnih študijah mi Slovenci sploh ne moremo kaj posebnega določevati, ampak bomo morali sprejeti, kar se bo vpeljalo v Avstriji sploh.

Ugledni možje so spoznali, da teologičnemu znanstvu na Avstrijskem manjka strokovnjakov. Sedanji učni red, zlasti pri strogih izpitih, da ni primeren, da bi vzgajal strokovnjake. Sicer je zelo škodljivo, ako se kdo enostransko in izključno zarije v eno stroko ter za vse druge nima zmisla, a ker je dandanes vednostni zaklad silno narastel, je treba nekako osredotočiti svoje sile na en predmet, ako hoče kdo kaj prida storiti v znanosti. Duhovniku je pač treba enciklopedičnega znanja čez celo bogoslovje, ker cela teologija je »una scientia«, vendar bo umstveno izobražen in nravno nepokvarjen duhovnik čutil posebno nagnjenje, veselje in dar za kak poseben predmet n. pr. dogmatiko, zgodovino, katehetiko itd. Nikar naj ne prezre tega, to je dar, ki mu ga je Gospod izročil, naj gleda, da prinese obresti. Kadar bo slovenska teologična veda imela dovolj strokovnjakov za posamezne panoge, tedaj si smemo obetati po vsebini in obsegu lepih sadov na polju teol. slovstva. Tudi v čisto praktičnem oziru bi to bilo velikega pomena, ako bi v vsaki dekaniji imeli kakega izvedenca n. pr. v cerkv. pravu, v liturgiki, nravoslovju, v cerkveni umetnosti itd.

Da na Avstrijskem sploh teologična veda nima več temeljitih strokovnjakov, je veliko krivo to, da teologične fakultete na vseučiliš-

čih niso stale na isti višini s svojimi svetnimi družicami, in tega je v znatni meri kriva učna uprava, ki je jako skopa, kjer gre za teologično znanstvo.

Zadnja leta so tandem aliquando vpeljali tudi na teolog. fakulteti na Dunaju in v Pragi znanstvene seminarje, ki ravno imajo namen vzgajati strokovnjake in mlade ljudi navajati k pravemu znanstvenemu delu. A na vseučilišča pride le malo slovenskih teologov, vseučilišče morajo pri nas namestovati škofijska bogosl. učilišča.

V zmislu konstitucije 3. lavant. sinode (Actiones et Constitutiones str. 433—439) vpeljala se je tudi v marib. bogosl. učilišču neka vrst seminarjev; seveda je to mogoče le v skromni obliki, ker so razmere glede na čas, število učnih moči, pomanjkanje velike knjižnice, predizobrazbo slušateljev itd. zelo tesne. A storiti se mora, kolikor se da[1].

V okvir teologičnih študij bi se še morala sprejeti dogmatična zgodovina, čitanje sv. očetov, krščanska arheologija in pedagogika, kakor to poudarjajo že sklepi avstr. škofov iz l. 1849 in minister. naredba z dne 30. jun. 1850. Pri predavanju se še tu in tam, zlasti pri eksegezi rabijo scripta. To duhamorno pisanje je prava potrata časa, ki bi se dal boljše porabiti, ako bi se za podlago vzela kaka knjiga. Svojo samostalnost in spretnost profesor že lahko razvija tudi poleg učne knjige. Za poslušalce je pa veliko lažje, ako imajo neko knjigo kot ravnilo. Učna knjiga človeku tudi pozneje ostane nekak vodnik, da se znajde v različnih vprašanjih.

Skrbeti bi se pa moralo za dobre učne knjige. Seveda ima tudi najboljše človeško delo svoje pomanjkljivosti, vendar je pri sedanjih učnih knjigah marsikaj, kar bi se moralo popraviti. Eggerjeva splošna dogmatika, ki se veliko rabi, n. pr. ima zelo važen traktat o naravni religiji dokaj slabo obdelan, Hurterjeva »Medulla« pa tega sploh nima, Alzogova patrologija je že zdavna zastarela v primeri z velikim napredkom patrističnih študij v novejšem času itd.

Ne sme se pa pozabiti, da tudi najboljša šola z najpopolnejšim učnim načrtom ne more človeku dati cele izobrazbe, ampak pokaže mu le pot, po kateri se mora še sam spopolnjevati.

Da se znotranje povzdigne bogoslovna izobrazba in s tem tudi teologično znanstvo, zato je neobhodno potrebno

modroslovje.

Brez modroslovja je lahko kdo dober kristjan, tudi goreč dušni pastir, nikdo pa ne more biti brez modroslovja dober teolog. Vsi ve-

[1] V šolskem letu 1901/2 sta dva profesorja vodila dogmatičen in zgodovinski seminar, l. 1902/3 pa biblični in apologetični seminar.

likani v bogoslovni vedi od patristične dobe pa do današnjega dne so bili tudi dobro izurjeni v modroslovni vedi. Zanemarjanje modroslovske izobrazbe je bilo vselej v kvar znanostim sploh, posebej še pa bogoslovju. Sterilnosti bogoslovske vede v 1. polovici 19. veka je bila v veliki meri kriva pomanjkljiva ali napačna filozofska izobrazba. Racijonalizem in skepticizem sta hudo opustošila bogoslovsko polje, teoloških krogov se je poprijel nekak strah pred modroslovjem. Ponesrečeni poskusi nekaterih bogoslovcev (Hermes, Günther, Rosmini itd.), ki so hoteli z novejšim modroslovjem obdelovati bogoslovje, je le še bolj utrdilo ta strah. V bogoslovnih učiliščih se sploh ni gojilo modroslovje ali pa le jako pičlo. Prava spomlad po ledeni dobi je zatorej znamenita okrožnica »Aeterni Patris« Leona XIII. z dne 4. avgusta 1879, s katero je zopet povzdignil modroslovje na svečnik in pokazal ob enem vir, iz katerega se naj zajema zdravo modroslovje. Po želji papeževi so škofje skoro povsod vpeljali v bogoslovna učilišča modroslovje kot poseben predmet, tako tudi pri nas v Gorici, v Ljubljani in v Mariboru. Druga, še bolj pa tretja lav. sinoda je gojitev modroslovja prav toplo priporočila duhovščini. Trdno torej smemo upati, da bo bodoči naraščaj, opremljen kolikor toliko z modroslovno izobrazbo, intenzivnejše gojil bogoslovje, zlasti dogmatiko in nravoslovje, ki najbolj potrebujeta modroslovja. Ker je pri nas filozofska izobrazba bila še slabša kakor drugod, ker nimamo vseučilišča in filozovskega slovstva, je ravno to bila tudi velika zavornica temeljitemu bogoslovnemu znanstvu.

V našem slovstvu je modroslovna stroka še kaj pičla, največ so še v tem oziru doslej storili ravno duhovniki. Naše omikano občinstvo, svetno kakor duhovsko se še za pravo mora le privaditi proučevanju in umevanju modroslovskih problemov. V tej stroki še čaka ogromno dela. Važno in koristno je modroslovje, toda ne vsako. Ako se na naše, v tem oziru še »deviško« polje zanesejo nesmiselni in bankrotni sestavi nemških fiolozofov, utegne to več škodovati, kakor koristiti. O enostavni repristinaciji sholastike v celem obsegu seveda tudi ne more biti govora. Iz dvojnega razloga nam je torej posebno skrb obračati na modroslovje: 1. da sploh z zdravim modroslovjem obogatimo naše slovstvo; 2. da ž njim povzdignemo zlasti bogoslovno znanost. Živa potreba je, da čim prej dobimo priročnih modroslovnih knjig v slovenskem jeziku. Pogrešamo še noetike, kozmologije, etike, za bogoslovje zlasti ontologije in naravnega bogoslovja; naravno pravo je vsaj deloma obdelano v dr. Krekovem »Socijalizmu«. Lepo spisana zgodovina modroslovja bi tudi dobro zalegla. A v posameznih člankih se naj skrbno obdelujejo razna filozofska vprašanja. V tem oziru ima »Katoliški Obzornik« važno nalogo.

S tem smo se dotaknili točke, o kateri je že tu in tam padla beseda, a naš list je doslej molčal o tem. Zdi se nam zdaj potrebno izpregovoriti nekaj besed.

„Kat. Obzornik" pa „Voditelj".

Ko je l. 1898. začel izhajati »Voditelj«, so si nekateri stvar razlagali tako, kakor da bi bil naperjen proti »Katoliškemu Obzorniku« ali pa vsaj nepotreben. Urednik »Vod.« je sicer stvar pojasnil že na prvem občnem zboru »Leonove družbe« v Ljubljani, urednik »Kat. Obz.« je poslal že članek »Voditelju« in urednik »Voditeljev« »K. Obz.«, torej razmerje med obema listoma ni moglo biti sovražno. Vkljub temu še nekaterim ni šlo v glavo (ali še morda zdaj ne gre?), k čemu dva lista, češ, da sta drug drugemu na poti, da se cepijo moči itd. Nekateri so celo mislili, da storijo uslugo dobri stvari, ako »Voditelju« vržejo tu in tam poleno pod noge ali ga nalašč prezirajo. Vse to osvetljuje le naše malenkostne razmere. »Kat. Obz.« je po svojem postanku filozofično-apologetičen list, njegovo geslo je: veri in vedi. Koncem 1. letnika je pisal g. urednik: »Pred vsem bo »Katoliški Obzornik« gojil modroslovje, reševal socijalno vprašanje, oziral se na slovstvo«[1].

»Voditelj« pa je nasprotno namenjen le bogoslovju, teoretičnemu in praktičnemu. Modroslovje pa bogoslovje — kako različno in ogromno polje! »Kat. Obz.« je namenjen ne le duhovščini, ampak (in sicer pred vsem) svetnemu razumništvu, ki potrebuje razjasnila v prepornih rečeh, kakor slepec luči, — »Voditelj« je pa za duhovnike, za njih stanovsko izobrazbo in praktično pastirsko delovanje. Dejanski teologičnega znanstvenega lista pred »Voditeljem« nismo imeli. Eden in isti list ni kos tej dvojni nalogi.

Kako bi se to ujemalo, če bi se v enem in istem listu pretresovala čisto filozofska vprašanja, polemika, medicina, potem dogmatika, pa katehetične, liturgične reči, kazuistika za spovednika itd.? In vsa ta zmes bi se pošiljala brez razločka duhovnikom, dijakom, profesorjem itd.! Kdor torej misli, da sta si modrosloven in bogosloven list drug drugemu na poti, ta nima nikakšnega obzorja čez ogromno modroslovsko in bogoslovsko polje. Povejmo stvar v podobi. Mesec in zemlja se vrtita krog solnca in drug drugemu dajeta svetlobo, a si zato nista na poti, slično si mislimo mi razmerje med bogoslovnim in modroslovnim listom, oba se morata sukati krog velikega solnca — resnice, a vsak po svoji poti.

---

[1] »Kat. Obz.« I. str. 408.

Pa moči se cepijo s tem! Drugi kat. shod je v odseku za tisek sprejel resolucijo: 2. Poudarja pa nujno potrebo, da se znanstveno delovanje slov. učenih mož v prid katoliški resnici in narodu čim najprej organizira[1]. Da, našemu znanstvenemn delovanju treba organizacije, zato bomo o tej točki še posebej govorili, za sedaj pa omenimo le, da je izhajanje »K. Obz.« in »Vod.« prav v zmislu te organizacije. Vsak teh listov je nekako ognjišče, ki zbira okoli sebe pisateljske moči; vsakdo ni za vse, sedaj se pa nudi vsakomur priložnost, da zastavi svoje pero. Duhovnik, ki ni modroslovec ex professo, naj obdeluje bogoslovje v »Voditelju«, če je pa izobražen v modroslovju ali v drugih svetnih strokah, mu bo pa »K. Obz.« z veseljem odprl svoje predale. Vrhtega bi naj »K. Obz.« zlasti med svetno inteligenco vzbujal znanstvene moči, dočim je »Voditelj« omejen na sodelavce duhovskega stanu. Slovenci nismo tako ubogi na duševnem kapitalu, imamo dokaj vrlih moči, le žal, da so še skrite. In to ravno »Voditelj« hoče, da vzbuja literarne moči med duhovščino.

Da ne izhaja »Voditelj« ravno v središču Slovenije, ima tudi svojo dobro stran. Ako se vsa kri človeku zbira v glavi, telo ni zdravo, glava je preobtežena, postranski udje pa mrzli. Po našem trdnem prepričanju je torej le v prospeh našega celokupnega literarnega delovanja, da znanstven list izhaja tudi ob narodni meji in tukaj goji literarni ogenj ter vzbuja nove moči.

Ako se ozremo na zadnjih šest let, odkar »Voditelj« izhaja, je dejstvo samo ovrglo očitanje, da se z dvema listoma cepijo moči. »Voditelj« ni ugrabil »K. Obz.« ne enega sodelavca in tudi »K. Obz.« ne »Voditelju«. Nekateri gg. pisatelji so doslej delali za oba lista, drugi samo za enega, kakor je pač njihova stroka, a »Voditelj« posebej si je pridobil mlajših novih moči, katerih ni nikomur ugrabil, marveč jih je sam vpeljal v literarno kolo.

Tudi v gmotnem oziru že lahko vsak duhovnik prinese na žrtvenik slovenske bogoslovne in modroslovne vede majhen obol. Naj torej oba lista rasteta in prospevata še naprej, ker oba sta potrebna in važna. — Sapienti sat!

Uprav klasična je bila opomba, da je »Voditelj« nepotreben. Opetovano se je slišalo: »Kaj nam treba tega lista, saj imamo »Linzer Quartalschrift!« Čudna je ta opomba a v naših razmerah nekoliko umljiva in naravna. Precenjevanje tujstva je sploh stari avstrijski greh. Že l. 1873. je pisatelj (dr. Stanonik) knjige »Zur Reform der theologischen Studien in Österreich« opozoril na to, kako se povzdiguje vse, kar pride iz Nemškega; na Avstrijskem se izbere, kar je najslabšega

[1] »Poročilo« str. 89.

in se primerja s tem, kar je v tujini najizvrstnejšega. Primera mora potem seveda za Avstrijo izpasti jako nepovoljno.

O nas Slovencih velja to še v podvojeni meri. S šolami in vsemi javnimi uredbami so nam vbili v glavo mameluško obožavanje tujine. Le kar na Nemškem izide, to je izborno, na domače proizvode se gleda s prezirom in nezaupnostjo.

No, če slovenski bogoslovni list ni potreben in vreden podpore, ker imamo nemške liste, k čemu nam potem tudi slovenski pesniki, saj imamo nemške, laške itd., k čemu domače posojilnice, saj imamo močne nemške denarne zavode, k čemu narodne šole, saj so nemške tudi dobre itd.!

Ta robska odvisnost od tujstva je huda zavornica našemu napredku sploh in posebej bogoslovni znanosti. S tem seveda ne trdimo, da bi se morali ograditi s kitajskim zidom nasproti tujini. Est modus in rebus.

2. Znanstvena organizacija.

Drugi slovenski katoliški shod določa o tem v IV. zaglavju (tisk *a)* znanost): 2. Poudarja pa nujno potrebo, da se znanstveno delovanje slov. učenih mož v prid katoliški resnici in narodu čim najprej organizira.

3. V ta namen se naj oživi »Leonova družba«, ki naj dobi za svoje delo čim največ razumnikov slovenskih in naj izdaja ali vsaj podpira njihove znanstvene publikacije.

4. Imenovana organizacija naj skrbi, da se priredi vsako leto vsaj en znanstven shod za vse Slovence na primernem kraju, začenši z l. 1901.

Prva izmed teh točk je splošna in po naši misli bi jo naj v širjem obsegu skušala ostvariti ravno »Leonova družba«. Drugi točki je »Leonova družba« vsaj deloma zadostila z izdavanjem »Kat. Obzornika« in pa, da je prevzela v zalogo znamenito delo g. prof. Kosa, »gradivo za slovensko zgodovino«. To je za Slovence važno podjetje in za »Leonovo družbo« pri današnji zaspanosti in strankarstvu nekoliko nevarno v gmotnem oziru. Da družba s tem ne obsedi in da še stori kaj več za slovensko znanstvo, bi se morala nekoliko bolj gibati.

Od katoliškega shoda teče sedaj že 3. leto in tudi sedaj bi se dale ponoviti besede g. poročevalca v odseku za »znanost«: »»Leonova družba« je bila mrtvorojeno dete. Iz kakšnih vzrokov, meni ni znano.« Če ni ravno »mrtvorojeno«, vendar je pa slabotno ali prezgodnje dete. In vendar je v tej družbi zarisan dober načrt in realizovanje tega načrta ni nikakor nedosegljiv ideal.

V prid bogoslovne vede in slovenskega znanstva sploh ponavljamo tudi mi glas II. kat. shoda, da se »Leonova družba« čim prej vzdrami in začne redno sklicevati znanstvene shode in zbirati okoli sebe znanstvene pisatelje.

Družba se naj postavi — ne na izključno polemično stališče, ampak na pozitivno znanstveno. S sklicevanjem shodov in s pristno znanstvenim delovanjem si bo pridobila simpatije in s tem tudi več podpornikov.

Že 2. katol. shod je priporočal, naj se v družbi osnuje odsek za leposlovje; poleg leposlovnega odseka naj bi se osnoval še teologični in modroslovno-zgodovinski.

Z ozirom na to, da imamo za nekatere stroke še druga društva, n. pr. »muzejsko društvo«, pravniško, zdravniško društvo, »Šolsko Matico« itd., bi »L. Dr.« lahko omejila svoj delokrog na modroslovje, bogoslovje in na leposlovje iz višjega, estetiško-modroslovnega stališča. Če si je že ime posnela po enaki nemški dunajski družbi, naj jo tudi posnema vsaj v manjšem obsegu v delovanju. Kar je Čehom društvo sv. Prokopa in krščanska akademija, to bi naj nekako nam bila »Leonova družba«.

Dobra znanstvena organizacija bi morda tudi omogočila nagrade in podpore za znanstvena potovanja, kar je zlasti za zgodovinske, biblične in socijologične študije velikega pomena.

Korist znanstvenih shodov so spoznali že večji narodi, ki imajo dobro razvita znanstvena društva, toliko večjega pomena je še to pri nas, kjer je še toliko neorane ledine. »Leonova družba« naj bi bila naša znanstvena akademija, četudi v manjšem slogu, ki bi prirejala take znanstvene shode. Koliko novih idej bi se tu sprožilo, delo bi se sistematično uredilo, sodelavci bi drug drugega vspodbujali in podpirali, duševno obzorje bi jim se širilo, veselje do znanstvenega dela rastlo!

V slogi je moč, z združenimi močmi bi se slovensko višje znanstvo močno povzdignilo, s tem pa tudi naš ugled pred zunanjim svetom.

S takimi shodi bi se sčasoma morda podrla ali vsaj zmanjšala ograja tesnosrčnega provincijalizma, ki le prepogostoma ovira naše skupno delovanje in prinaša sad, katerega so veseli le naši nasprotniki.

Poleg splošnega znanstvenega društva je pa treba še organizacije v manjšem obsegu. Kako potrebna in važna je taka organizacija, potrjuje praksa sv. cerkve same, ki skrbno pazi na znanstveno izobrazbo svojih duhovnikov in je prav v ta namen v posameznih škofijah vpeljala t. i. pastoralne konference. V lav. škofiji so se pastoralne konference vpeljale l. 1847. Druga (1896) in tretja (1900) lav. sinoda natančno določujeta predmet in red pastoralnim konferencam. V goriški

nadškofiji, kjer so pastoralne konference nekaj časa bile prenehale, jih je obnovil rajni kardinal Missia ter jim natanko določil vspored in tvarino[1]. Tudi v ljubljanski škofiji so shodi duhovnikom bili opetovano priporočeni, prav posebno še l. 1902[2].

Pot so torej dobro začrtali že višji pastirji sami, naj se le ti shodi vršijo v pravem duhu in redu, sad se bo prej ali slej pokazal v nravnem, praktično-pastirskem in znanstvenem oziru. Ti shodi bi naj nekako nadomestili skupno duhovsko življenje, kakor je bilo v stari cerkvi in kakor je še sedaj po samostanih; posameznik, ki se čuti slabega, osamljenega, dobi v taki družbi vspodbudo in vnemo, pogostoma duševno tolažbo, dobri sklepi in novi načrti se rodijo. Duhovnik, ki živi osamljen, potrebuje nujno takih sestankov, sicer izgubi zmisel za znanstvo in se mu duševno obzorje bolj in bolj zožuje.

Poleg obveznih pastoralnih konferenc bi se naj — z znanjem dekanovim — shajali duhovniki tudi iz lastne inicijative iz ascetično-znanstvenega namena. Po Kranjskem so ti shodi že zelo v navadi, na Štajerskem se v št. lenartski dekaniji v Slov. gor. shajajo gg. katehetje vsak mesec, vsakokrat na drugem mestu k poučnim shodom. Tu se pretresujejo razna vprašanja iz pastirstva, posamezniki si razdelé poročila o slovstvu različnih bogoslovnih ved in o njih poročajo. S tem se veliko doseže. Vsak si ne more vsega kupiti in vsega prebrati, a na ta način vsak svojo pridobitev priobči drugim.

Velikega pomena so pa taki manjši shodi tudi zato, da se goji medsebojna ljubezen in vzajemnost, ki je dika za vsak stan, zlasti še pa za duhovski stan, ki ima največ sovražnikov in bi moral najbolj nositi na sebi pečat učencev Jezusovih — bratovsko ljubezen.

Marsikateri duhovnik bi se obvaroval žalostnih prestopkov, ko bi imel o pravem času višjo vspodbudo in palico bratovske ljubezni.

3. Vzajemno podpiranje bogosl. slov. znanstva.

Lahko imaš najlepše načrte in vnemo za povzdigo domačega znanstva, a če povzdigneš oči na velikanski vinograd celokupnega znanstva, potem pa na vrste naših delavcev, leže ti na srce silna teža kakor ogromna skala in bolestno moraš vzdihniti: mi smo preslabi, premalo nas je! In še v tem majhnem številu bi lahko marsikdo delal ali vsaj podpiral dobro stvar, pa neče ali celo nasprotuje.

Ako katoliški slovanski teolog razmotruje veliko znanstveno literaturo drugih velikih narodov, hudo pogreša pri Slovanih enotnega

[1] Folium periodicum 1901, VII, pg. 69—73.
[2] Ljublj. škofijski list 1902, št. II. str. 27.

jezika in enotne veroizpovedi. Ako se kje govori o modernem romanopisju, pridejo pač Slovani v poštev, zlasti Rusi in Poljaki, ako pa se govori o teologičnem znanstvu, Slovani nekam izginejo, izvzemši morda nekatera cerkveno-zgodovinska dela, ki zanimajo tudi svetne zgodovinarje. Ako bi imeli eden jezik ali ko bi vsaj Rusi bili z nami v eni cerkvi, kako čisto drugačno lice bi imelo naše znanstvo sploh in zlasti teologično! A ne spuščajmo se v meglene domišljave, ostanimo pri konkretnih razmerah, katerih izpremeniti ne moremo.

Krajevno in jezikovno so nam Slovencem najbližji Hrvatje. Njim je sreča v nekem oziru milejša, ker imajo vseučilišče, akademijo in druge kulturne zavode. Številno so mnogo močnejši kakor mi. Vendar tudi pri njih nima bogoslovna veda onega vzleta, kakor bi ga lahko imela.

Novejši čas kažejo nekateri pojavi, da med hrvaško duhovščino raste zanimanje za bogoslovno znanstveno književnost. Poziv dveh zagrebških vseučiliščnih profesorjev, da bi se osnoval znanstven teologičen list, se je pred kakimi 4 leti sicer izjalovil, ko se je pa potem sprožila misel, naj se poveča v Zagrebu izhajajoč »Katolički List«, se je hrvaška duhovščina lepo odzvala in zložila sklad, s katerim se že da kaj doseči.

Literarno zbližanje med nami in Hrvati bi znatno pripomoglo k povzdigi naše bogosl. znanosti. V duhovščini bi se vzbudilo večje zanimanje za bogoslovno vedo, nove pisateljske moči bi se pridobile, publikacije bi našle več odjemalcev. Seveda ni misliti, da bi Hrvati ali mi tej vzajemnosti na ljubo opustili sedaj svoj jezik. Zadostovalo bi že to, če bi vsak Slovenec lahko čital hrvaške knjige in vsak Hrvat slovenske. S tem bi si že medsebojno lahko naročali razne literarne proizvode in tako drug drugega podpirali. Pred vsem bi bilo seveda potrebno, da bi sploh zvedeli, kake knjige kje izidejo.

Katoliški listi bi se morali zamenjavati, pisatelji in založniki bi morali uredništvom hrvaških in slovenskih časopisov pošiljati svoja dela. Materijalna izguba, ki jo ima pri tem pisatelj ali založnik, se poplača z moralnim uspehom, ker svet zve za knjigo, pa tudi materijalno, ker se bo vendar oglasilo več odjemalcev, kakor če je knjiga znana le ožjemu krogu.

Slovansko knjigotrštvo še ima med seboj zelo slabo organizacijo, najslabšo pa katoliško-slovansko. Za naše liste in knjige se nemške tvrtke veliko bolj brigajo, kakor slovanske in celo domače. Tuje tvrtke nam tudi pošiljajo knjige brez naročila, o domačih pa je že marsikdo tožil, da je že večkrat naznanil, naj mu dopošljejo vse, kar izide važnejšega, a ne pošljejo nič. Zopet drugi pa domači tvrtki zameri, ako mu kaj pošlje v ponudbo, češ, kaj se vsiljuje. Če pa tuja tvrtka pošlje, je pa seveda dobro! Dočim so nemške knjigotržnice vse med seboj v zvezi, nimajo slovanske skoro nikakšne zveze. Za novo izišle knjige se dela pri nas premalo reklame, včasih se niti listom ne dopošljejo, da jih oglasijo.

Živahnejša agitacija, večja postrežljivost[1] in zveza med slovanskimi knjigotržnicami bi v prihodnje lahko znatno povzdignila naše znanstvo.

Naj bi stopile v nekako zvezo hrvaške, slovenske, češke, poljske knjigarne, ki izdajejo in zalagajo bogoslovna dela.

To literarno vzajemnost v bogoslovnem znanstvu že zastopa nekoliko list »Eucharistia«, ki prinaša hrvaške in slovenske članke. Tudi urednik zagrebškega »Katol. Lista« je že pred leti v zasebnem pismu uredništvu »Voditelja« izrazil misel o teologičnem listu, ki bi v obeh jezikih obdeloval bogoslovje. Sčasoma morda pridemo tudi do tega, a tla se morajo prej pripraviti.

Literarno vzajemnost med Hrvati in Slovenci si dalje mislimo v konkretni obliki znanstvenih shodov. Med Nemci in Francozi se dobro spoznava važnost takih shodov in se na njih mnogokaj sproži in doseže, zlasti se pa vdeležniki nasrkajo nove vspodbude in vneme za idealno delo. Koliko je na Hrvaškem in Slovenskem bogoslovnih in srednješolskih profesorjev, katehetov in drugih za znanost vnetih in učenih duhovnikov, ko bi se ti sešli, kako častitljiv znanstven areopag bi to bil! Trebalo bi le modrega pripravljavnega odbora, ki bi primerno tvarino izbral, uredil in razdelil. Politična vprašanja bi seveda morala biti od teh shodov popolnoma izključena. Tako bi viribus unitis se izprožila marsikatera velika in koristna misel. Naše delovanje je pogostoma malenkostno, omejeno, kratkovidno, brez jasnega smotra in dalekovidnega razgleda v bodočnost, ker manjka nam velikih, konkretno zarisanih, dosegljivih idej.

Praznim fantazijam se nikar ne udajajmo, pač pa stopimo od fraz do dejanja in marsikaj se bo doseglo, kar se nam sedaj zdi silno daleč.

4. Kritika.

Kakor trta potrebuje obrezovanja, tako slovstvo zdrave kritike. Vrednost znanstvenega slovstva ni toliko v veliki množini knjig in časopisov, marveč veliko bolj v znotranji vrlini spisov. Krivo je in slovstvu nikakor ni v čast, ako se vse povprek tiska brez vsake precenitve, ali so spisi tudi dobri. Za slab spis je boljše, da nikdar ne zagleda belega dneva.

Nehoté nam prihajajo tukaj na misel besede, katere je pisateljem položil na srce zgodovinar (protestant) G. Krüger: »1. man möge nicht alles sofort drucken lassen, was einem am Schreibtisch einfällt; 2. man möge nicht jeden Einfall oder eine mehr oder weniger fest begründete Hypothese als ausgemacht behandeln und noch weniger andern einen Vorwurf daraus machen, wenn sie mit ihrer Anerkennung zurückhalten; 3. man möge sich thunlichst kurz fassen[2].«

[1] Marsikdo toži, da mu domača tvrtka zaračuni celo papir za ovitek, tuja pa še prevzame poštnino in da popust!

[2] G. Krüger, Eine Bitte. Zeitschrift f. wissensch. Theol. Bd. XXXIX. (1896). Cit. Bardenhewer, Gesch. d. altkirchl. Litteratur. I. 15.

Trezna kritika usposobi pisatelja, da točno razločuje med tem, kar je gotovo dognano in kar je le verjetno, da svoje trditve podpre s trdnimi dokazi, da ne veruje na lahko roko temu ali onemu pisatelju, ampak vse pretehta, da se ne drži krčevito zastarelih podmen in nazorov in da ne leta kakor metulj za novimi, »originalnimi« domnevami, da se kolikor mogoče ozira na pristne in prvotne vire, ne da enostavno jemlje iztrgane stavke iz drugotnih virov, kakor se često dogaja v dogmatiki in zgodovini, da se vedno drži na višini prave znanstvene metode. Enako mora ravnati pri ocenjevanju knjig, kjer se mnogokrat greši. Neredkokrat se znanstvena vrednost knjige presojuje že po aprobaciji, mnogokrat se gleda pred vsem na politično mišljenje in ime pisateljevo ali na tvrtko. Dovolj je, da je kje na platnicah beseda »katoliško«, pa je knjiga že izvrstna. Največ kritik, ki jih beremo po raznih listih, pa ni druga, kakor naročene reklame.

Kaj naj rečemo o slovenski kritiki sploh? Naše malenkostne razmere odsvitajo tudi tu. Če hočeš, da se ne zameriš, moraš v ocenjevanju zbrati vse lepe izraze v dišeč šopek in se še moraš bati, da si premalo pohvalil. Literarni boji, ki jih večkrat v znanstvu povzroči kritika, so pogostoma zelo plodonosni; nove ideje se sprožijo, nova vprašanja vsplavajo na površje, temne reči se pojasnijo. Vsega tega pogrešamo v naših kritikah, zlasti med somišljeniki enega ali drugega tabora.

Temeljita znanstvena kritika predpostavlja dva važna predpogoja: vešče strokovnjake pa zadostno prostost in dovzetnost za resnico. Kdor hoče temeljito presoditi vrednost kakega znanstvenega dela, mora sam biti v dotični stvari dobro podkovan. Ker pa nam manjka zadostno število literarno delujočih strokovnjakov, morajo mnogokrat kritike spisovati diletantje ali vsaj nestrokovnjaki. Vrh tega se mnogi odtegnejo literarnemu delovanju takrat, ko si pridobé dovolj izkustva in znanja, res temeljito ocenjevati razne literarne proizvode. Strokovna izobrazba, o kateri smo zgoraj govorili, bo tedaj omogočila tudi temeljito kritiko in ta bo zopet čistila naše znanstvo sploh in zlasti bogoslovno.

Prava znanstvena kritika pa tudi ne more uspevati med malenkostnimi razmerami, ki ne trpé nikakšnega ugovora. Subjektivizem je pač dandanes razvit do skrajnosti in temu resnica ni vselej ljuba. Nemški učenjak Hertling pravi sicer: »Es giebt keine unbequemen Wahrheiten, weil es keine geben kann« [1], in to načelo je samo na sebi resnično, toda subjektivno se vendar ne obistini pri vsakomur. Kakor povsod je tudi v literarnem boju potrebno krščansko samozatajevanje:

[1] Das Princip des Katholicismus und die Wissenschaft. Str. 38.

abnega temetipsum et sequere me — veritatem. To je znamenje velikega duha, če kdo sprejme resnico, četudi mu v onem hipu morda ni ugodna.

A tudi kritika mora ostati vedno na vzvišenem, stvarnem stališču, ne sme se pa izgubiti v osebno zbadanje, pedantično vrtanje, hudomušno zabavljanje, ki mnogokrat mora namestovati pomanjkanje stvarnih razlogov. Kritika se ne sme ozirati ne na osebno simpatijo, ne antipatijo. Literarni bojevniki bi naj imeli po priliki ta-le svojstva: 1. potrpežljivo sprejeti nasprotno mnenje; 2. imeti pred očmi le stvar, ne osebo; 3. ničesar ne podtikati nasprotnikovim besedam, kar se ne da iz njih brez natezanja stvarno izvesti; 4. nasprotni napačni trditvi vselej poiskati vir in korenino ter jo spodrezati; 5. nikdar se ne podati v oblast strastem in priljubljenim predsodkom, ampak razumu dati besedo.

Dasiravno pa kritika mora biti nepodkupljiva, je vendar priporočati pri nas Slovencih milejšo obliko in sodbo z ozirom na naše dejanske razmere. Brezozirna kritika bi marsikomu vzela pogum, vrh tega pa itak pisateljevanje slovenskim pisateljem ne nese rumenjakov, ampak jih stane gmotnih žrtev in velikega duševnega napora. A tudi v milejši obliki lahko kritika pokaže, kaj je pomanjkljivega, kaj in kako bi se moralo popraviti; lahko sproži vprašanja, o katerih se potem razvije stvarna in plodonosna literarna diskusija. Z druge strani pa si tudi naj vsak pisatelj prizadeva dobro izvršiti svoje delo, da se ne bo moral sklicevati edinole na svojo »dobro voljo«. Zlasti si pa naj nihče ne misli, češ, za Slovence bo že dobro.

Če pa kdo ne more strpeti nikakšne njemu manj ugodne kritične opazke, temu veljajo besede srbskega pisatelja Vuka St. Karadžića: Kdor se boji, da mu vrabci prosa ne pozobljejo, naj ga ne seje!

Ako bomo s kritičnim očesom presojevali sami sebe in svoje delovanje ter si prostodušno drug drugemu povedali resnico, ne bo treba, da bi nam šele zlobni nasprotniki morali odpirati oči, pri čemur dobra stvar navadno zelo trpi.

5. Knjižnice.

Orač brez orala, brodar brez vesla, to je duhovnik brez knjižnice. Sv. cerkev je od najstarejših časov polagala veliko važnost na knjižnice in zbiranje starih listin. V svojih bibliotekah nam je cerkev ohranila dragocena dela klasične in krščanske starine. Ena najimenitnejših knjižnic, v kateri iščejo zlate rude učenjaki najrazličnejših narodnosti in ver, je ravno vatikanska biblioteka — v neposredni bližini poglavarja katoliške cerkve. Mnogi samostani, stolne cerkve, kapitoli, učni cerkv. zavodi slovijo po svojih knjižnicah.

Vsakemu duhovniku mora biti knjižnica v časti, ker mu je neobhodno potrebna, da ono pičlo znanje, ki si ga je pridobil v šolah, ponavlja, nadaljuje, spopolnjuje, in išče sveta v raznih zadevah svoje pastirske službe.

A skrajnosti se je i tu varovati. Knjižnica ne sme biti »šport«. Kaj pomaga, kopičiti drage knjige, delati morda zanjo celo dolgove, če pa knjige ostanejo nerazrezane, nedotaknjene. To je mrtev kapital, kakor če bi kdo shranjeval doma pri sebi velike svote denarja, ne da bi ga dal na obresti.

Vprašanje o knjižnicah je zelo važno za razvoj našega teologičnega znanstva. Posameznik, naj še toliko žrtvuje za knjižnico, si nikakor ne more omisliti vsega, kar je potrebno za znanstveno literarno delovanje; treba je večje knjižnice. In v tem oziru smo mi Slovenci precej na slabem. V Ljubljani je sicer velika licealna knjižnica, tudi bogoslovska v bogoslovnici je znamenita, na razpolago so nam tudi drugod deželne in državne knjižnice. Toda knjižnica, ki je zelo oddaljena, more služiti le v posameznih slučajih; kdor hoče znanstveno delovati, mora imeti knjižnico v bližini. Vrh tega dandanes ravno javne knjižnice teologu nimajo kaj dati za njegovo stroko, ker se katoliške teologične knjige le prepogosto prezirajo.

Jožefinska doba nam je po Slovenskem zatrla starodavne samostane in njih knjižnice so se razteple. Po drugih deželah so znamenite knjižnice pri stolnih in kolegijatnih cerkvah, samostanih, v zavodih, mesta sama vzdržujejo knjižnice. Pri nas vsega tega manjka. Zlasti na slovenskem Štajerskem pogrešamo veliko knjižnico, ker do preselitve škofijskega sedeža tu ni bilo znamenitejšega kulturnega središča. Knjižnica v kn. šk. bogoslovnici v Mariboru se je zadnja leta dokaj povzdignila in uredila, a marsikaj še se seveda pogreša.

Vendar naše škofije glede teologičnih knjig nikakor niso tako celo uboge. V starih župniščih in samostanih še tiči mnogo književnega blaga, a le malokdo ve zanj, in ravno starejše knjige je včasih težko dobiti. Knjižnica se mora rabiti, sicer je brez pomena, je le zaklad za miši in molje. Da se pa more rabiti, mora biti pametno urejena. In ravno v tej točki je še treba pri nas marsikaj storiti. Zgodovina in vsebina takih knjižnic je večkrat zelo važen kažipot za kulturno zgodovino.

Zanimivo je, kako se glasé odgovori na konferenčno vprašanje o knjižnicah, ki je bilo stavljeno v lavantinski škofiji l. 1887[1]. Izdelalo je vprašanje pismeno 43 duhovnikov in vsi enoglasno priznavajo veliko važnost knjižnic. Izrekli so se za ustanovitev dekanijskih knjižnic;

[1] XXXIX. Schluss-Protokoll.

sprožila se je celo že takrat misel, da se osnuje velika škofijska knjižnica. V pokritje stroškov so konference predlagale prostovoljne doneske in nekako udnino za one, ki bi rabili knjige iz dekan. knjižnice. Priporočalo se je tudi duhovnikom, da bi v oporokah odločili knjige dekanijskim knjižnicam.

Centralna teologična knjižnica bi se ustvarila, ako bi se stare raztresene knjižnice zbrale — seveda salvo iure proprietatis — ter bi se v stolnih škof. mestih napravila iz škofijske, kapitolske, semeniščne knjižnice ena velika knjižnica, kateri bi se potem za upravljanje in nabavljanje novih del morala zagotoviti neka glavnica.

Slično misel je sprožila centralna komisija za ohranitev zgodovinskih spomenikov na Dunaju glede arhivov. Sklenila je namreč, obrniti se do škofijskih ordinarijatov, naj se raztreseni dekanijski arhivi zopet zberó na pravo mesto, ker se dekanijski uradi in ž njimi dek. arhivi večkrat selijo v druge župnije in navadno v vsakem župnišču nekaj ostane, kar ravno nima dejanske uradne vrednosti. Centralna komisija dalje priporoča, naj bi se ustanovili centralni škof. arhivi, kamor bi se spravili starejši dekanijski uradi[1].

A zelo dvomljivo je, da bi se v naših razmerah dale sedaj napraviti velike centralne škof. knjižnice. Morda bi se namen dosegel na drug način, po priliki tako-le:

1. Uredijo naj se vse važnejše knjižnice po škofiji in združijo v dekanijske knjižnice.

2. Napravijo naj se praktični zapisniki. Imenik važnejših (zlasti starejših) knjig raznih knjižnic bi se naj priobčil v tisku n. pr. v uradnih škof. listih, da se vsaj zve, kaj imamo.

3. Da bi bilo urejenje knjižnic enotno, bi delo prevzeli nekateri gg., ki bi si za pomoč morda vzeli gg. bogoslovce o počitnicah. Lastniki knjižnic naj bi jim dali vsaj hrano in stanovanje. Z dovoljenjem preč. kn. šk. še kako remuneracijo iz cerkv. blagajne.

4. O knjižnicah se napravi inventar, kakor o drugem cerkv. premoženju in je župn. ozir. dek. upravitelj zanjo ravnotako odgovoren kakor za drugo cerkv. premoženje.

5. Kdor si izposodi knjigo, mora dati revers, ali pri dražjih knjigah tudi kavcijo.

6. Priporoča se duhovnikom, da svoje knjige v oporokah zapusté župn., oziroma dekan. knjižnicam, kakor to n. pr. priporoča tudi škof. sinoda na otoku Krku 1901 (Acta et decr. str. 120). Po smrti duhovnikovi se knjige navadno prodajo pod nič in raztrosijo, mnogokrat jih

[1] »Vaterland« 13. dec. 1902, št. 340, str. 2.

dobe v roke trgovci, ki vanje ovijajo svoje blago, in če pridejo knjige v nepoklicane roke, utegnejo celo škodovati. Knjižnica še bo stoletja po smrti duhovnikovi spričevala njegovo vnemo za vedo, kakor sedaj najdemo po mnogih župniščih znamenite stare knjige, ki nam spričujejo plemenito mišljenje že zdavna strohnelih dušnih pastirjev.

7. Za knjižnico naj se izbere suh in svetel prostor, ki je, kolikor mogoče, varen pred ognjem. Če ni primernega prostora tam, kjer je navadno sedež dekanov, se pa naj določi za knjižnico kako drugo župnišče. Vsekako pa mora knjižnica ostati stalno na enem mestu, ker bi s preseljevanjem trpela škodo.

6. Slovensko vseučilišče.

Med najširjimi sloji našega naroda se zadnji čas opetovano ponavlja klic po slovenskem vseučilišču v Ljubljani. Kako stališče naj zastopa nasproti temu vprašanju katoliški slovenski teolog?

Med Nemci se je zadnja leta živahno razpravljalo o vprašanju, jeli za izobrazbo duhovskega naraščaja bolj primerno vseučilišče ali škofijsko učilišče, oziroma semenišče. O tem se je pričkalo že skoro celo 19. stoletje, a literarni boj se je razvnel zlasti, ko se je namerjavala ustanoviti katoliška teologična fakulteta v Strassburgu. Nastala je vsled tega cela literatura; eni so poveličavali vseučiliščno izobrazbo duhovščine kot ideal, drugi so izrekli vseučiliščem nezaupnico in povzdigovali seminarsko vzgojo.

To vprašanje ima za nas Slovence le v toliko aktualno važnost, ali se naj mi iz čisto teologičnih in cerkvenih ozirov potegujemo za vseučilišče v Ljubljani? Naš odgovor je odločen da.

1. Nekateri pomisleki, ki na Nemškem govoré zoper vseučilišča, pri nas odpadejo. Tamkaj namreč slušatelji bogoslovja na vseučilišču ponekod stanujejo zunaj enako drugim dijakom, šele zadnje leto pridejo v semenišče, da se pripravijo za sv. red. V gmotnem, nravnem in pedagogičnem oziru je dobro, da svoja akademična leta preživi bodoči duhovnik v semenišču. Ako država vzgojuje bodoče častnike in generale v zaprtih kadetskih zavodih, ima pač tudi cerkev pravico svoje služabnike vzgajati v svojih zavodih. Pri nas na Avstrijskem tudi bogoslovci na vseučiliščih živé v semeniščih in bi se tako moralo uravnati tudi v Ljubljani za izvenkranjske slušatelje bogoslovja.

2. Nekateri žalostni vzgledi kažejo, da so vseučiliščni bogoslovni profesorji včasih zavozili; škofom se je odvzel skoro vsak vpliv na teologične študije, vlada pa se je neredko potegnila za profesorje, ki so prišli v nasprotje z naukom katoliške cerkve.

Brezdvomno se mora škofom priznati pravica, nadzorovati teolo-

gične šole, a pri nas na Avstrijskem je ne le po konkordatu [1], ampak tudi po državnih postavah [2] škofom zajamčen upliv na imenovanje bogoslovnih profesorjev [3]. Iz te strani torej ni pomisleka zoper slovensko vseučilišče.

3. Vseučilišča je sv. cerkev od nekdaj negovala kakor zenico svojega očesa. Tridentinski zbor, ki je zaukazal škofijska semenišča, s tem ni izrekel nezaupnice vseučiliščem. Leon XIII. je l. 1901 poslal nadškofu v Baltimoru, kardinalu Gibbonsu pismo, v katerem hvali delovanje profesorskega kolegija na katoliški univerzi v Washingtonu, ob enem toplo priporoča severoamerikanskim škofom, naj v večjem številu pošiljajo mlajše duhovnike na vseučilišče. Četudi jih bodo morali nekaj časa pogrešati v svoji škofiji, vendar bo to zelo koristilo amerikanski cerkvi, če se duhovščina izobrazi v istem nauku in v istem duhu [4].

4. Tem bolj se moramo potegovati za teologične fakultete na vseučiliščih dandanes, ko sovražniki krščanstva hočejo izbacniti teologijo iz vseučiliščnih aul. Loža je bila vselej zadovoljna, če so se teologi kje umaknili iz vseučilišča. Za ugled duhovščine bi bilo zelo usodno, ako bi se teologične šole povsem ločile od vseučilišč, ker bi jo potem drugi akademično izobraženi stanovi smatrali za neenakopravno, za »manj vredno«. In prav ta okoliščina nas mora nagibati, da Slovenci iz cerkvenega in teologičnega stališča zahtevamo vseučilišče.

Kajpada vsaka stvar na svetu ima poleg svetle tudi senčno stran. Tudi slovensko vseučilišče, če se ustanovi, bo morda marsikaj prineslo, kar ne bo ne narodu, ne omiki, ne veri v prospeh, a če bi se samo na to ozirali, potem sploh nobeno podjetje ne bi bilo možno. V Avstriji se sicer sedaj pripravlja ustanovitev katoliškega vseučilišča v Solnogradu. Kot katoličani moramo želeti, da se to izvrši, a poleg tega vendar ne smemo obrniti očesa od lastnega vseučilišča. Ako stvar hladno in praktično presodimo, bo solnograško vseučilišče imelo

---

[1] Art. VI. — [2] Naredba ministerstva za uk in bogočastje z dne 30. jun. 1850 (R. G. B. Nr. 50) in 29. marca 1853 (R. G. B. Nr. 50).

[3] Tudi glede nove teologične katoliške fakultete v Strassburgu se je med sv. stolico in cesarsko vlado sklenilo: Art. 3. Die Ernennung der Professoren wird nach vorausgehendem Einvernehmen mit dem Bischof erfolgen. Art. 5. Wenn durch die kirchliche Behörde der Beweis erbracht wird, dass einer der Professoren als unfähig betrachtet werden muss, seine Professur weiter auszuüben, sei es, weil es ihm an der Rechtgläubigkeit fehlt, sei es in Anbetracht schwerer Vergehen gegen die Vorschriften über den priesterlichen Lebenswandel, so wird die Regierung unverzüglich für seine Ersetzung sorgen und die geeigneten Massregeln ergreifen um der Theilnahme des besagten Professors an den der Facultät übertragenen Angelegenheiten ein Ende zu setzen. — [4] »Vaterland«, 19. nov. 1901. str. 3.

za nas le posredno svoj pomen. Kar se tiče teologične fakultete, ne bomo s tem nič pridobili, zakaj v zavodih na Dunaju in v Rimu imajo naše škofije itak nekatera prosta mesta za svoje duhovnike, ki se hočejo posvetiti daljnim študijam. Drugi naši akademiki so pa večinoma slabo premožni in lažje dobijo podporo v Gradcu ali na Dunaju. Solnograd je majhno mesto; razne instrukcije in službe po pisarnah bodo pobrali Nemci sami. Štipendije, ki se sedaj dobé v Gradcu in na Dunaju, bodo tam tudi ostale, kdo jih bo pa za Solnograd ustanovil? Nemci in vlada gotovo ne. Ker se tudi med Slovenci pobirajo doneski za solnograško vseučilišče, bi bilo umestno, da se vsaj polovica odloči za štipendije slovenskim akademikom. Krivica se s tem ne bi nikomur godila, koristilo bi pa nam, ker bi naši dijaki svoj čas lažje šli na solnograško vseučilišče, in posredno bi koristilo tudi vseučilišču samemu, ker bi mu zagotovilo več slušateljev. Če se pa vsi doneski brezpogojno izročé vseučiliščnemu skladu, bodo se s tem gostili drugi, mi bomo pa po otvoritvi vseučilišča stali od daleč praznih rok, ali pa bomo morali še enkrat pobirati, da napravimo štipendije.

Vse torej kaže, da mi silimo na ustanovitev ljublj. vseučilišča. Zlasti teologi slovenski se smejo s polnim pravom pridružiti sklepu drugega katol. shoda (Poročilo str. 78): 1. V nadi, da bode nameravano vseučilišče v Ljubljani tudi v verskem obziru vstrezalo zahtevam slovenskega naroda, se pridružuje drugi slovenski katoliški shod zadevnim sklepom deželnega zbora vojvodine Kranjske, storjenim v seji dne 28. febr. 1898, in prošnji dotičnega odbora, izročeni dne 14. okt. 1898 gg. ministerskemu predsedniku in naučnemu ministru in dne 15. okt. 1898 tudi obema zbornicama državnega zbora.

Eksc. minister Hartel je v poslanski zbornici v razpravi o slovenskem vseučilišču izjavil, da vseučilišča ni mogoče z zakonom dekretirati, vseučilišče da je zadnji, čestokrat počasi zoreči sad znanstvenega razvoja, ki se sam po sebi ponudi, če je dosežena dozorelost. Te besede so le v toliko resnične, da je pri povsem neomikanem ljudstvu vseučilišče nezmisel, sicer pa ni res, da bi se vseučilišče moglo šele takrat ustanoviti, kadar kultura kakega naroda dospé do vrhunca; potemtakem bi v srednjem veku ne mogla nastati tako slavna vseučilišča. Ravno vseučilišče je pogoj za uspešni daljni napredek. Seveda vseučilišče predpostavlja dobro urejene ljudske in srednje šole, a da nam Slovencem primanjkuje zlasti zadnjih, tega nismo mi krivi, ampak nesrečen sestav avstrijske politike.

Po svojih močeh pa moramo skrbeti, da izpolnimo pogoje, ki nam jih stavijo; gojiti moramo in podpirati svoje domače znanstvo, mi teologi zlasti teologično. V bližnji bodočnosti bi bilo mogoče ustanoviti vseučilišče vsaj z dvema fakultetama, bogoslovno in pravno. Če

olomuška in solnograška teologična šola uživata čast vseučilišča, zakaj bi v Ljubljani izprva ne bilo mogoče vseučilišče z dvema fakultetama?

In kadar se nam odpre domača alma mater, tedaj napoči nova doba za naš narod in tudi za naše bogoslovno znanstvo. Pomnožene učne moči, velika knjižnica, večje število duhovnikov z vseučiliščno izobrazbo in akademičnimi stopinjami, vse to bi brezdvomno povzdignilo naše bogoslovno slovstvo po vsebini, po obsegu, po številu odjemalcev, po umstvenih in nravnih uspehih.

Morda mi, sedaj živeči zarod, ne bomo videli tega dne, a delati moramo iz vseh moči, da se to čim prej ostvari in do tistega časa po močeh gojiti teol. znanost, da bo svoj čas kakor kraljica zmagoslavno korakala na čelu svojim sestram v novo svetišče.

L. 1862. je rekel Bismark v proračunskem odboru: »Zedinjenje Nemčije se ne bo doseglo z lepimi govori in z glasovanjem, ampak s krvjo in železom«. Tudi mi bomo dosegli svoj cilj le v potu svojega obraza, z neumornim delom in železno energijo; nasprotno pa velja za posameznika in za narod: »laborem si recuses, parum esse potes«. (Seneka.) Vprašanje o slov. vseučilišču v Ljubljani, ki je staro že dobrih 100 let, ne sme več z dnevnega reda v našem javnem življenju. V tem mora biti slovenski teolog popolnoma solidaren z ljudsko težnjo.

F. K.

II.

Dušno pastirstvo.

A. Pastirsko vodstvo.

Duhovnik pri bolniku sliši veliko stokanja in vzdihovanja. Zato mora primerno tolažiti in skušati njegovo stanje polajšati. Bolnik ima razne ugovore, na katere se trdovratno opira in se neče potolažiti. Ugovore je treba odpraviti. Kako, naj pokaže vzgled:

1. Bolnik: Ko bi le moliti mogel, bi bilo vse dobro, pa mi ni mogoče.

Odgovor: Dragi kristjan! zdaj spoznaš na sebi, kako resnično je, da molitve ne smemo odlagati na smrtno posteljo. Bolano telo duši ne pripusti, da bi se v molitvi k Bogu povzdignila. Bolečine so prehude.

Pa utolaži se! Že dobra volja, da bi rad molil, ugaja Bogu. Pa še nekaj bolj tolažljivega ti povem. Ljubi Bog je zadovoljen, ako tvoje bolečine, tvojo žalost iz ljubezni do njega in v duhu spokornosti prenašaš in se njemu daruješ. Bog ne potrebuje, da z ustnicami izrekaš

dolge molitve. Saj lahko moliš tudi v srcu! Misli, kaj je Jezus trpel in reci n. pr.: Jezus, tebi na ljubo hočem trpeti! Jezus tvoja volja naj se zgodi! Jezus v tebe verujem, upam, tebe ljubim! Jezus, usmili se me! Jezus odpusti mi moje grehe! Marija, pomagaj mi, da ljubim Jezusa!

Kaj takega lahko v mislih izgovarjaš z gorečim srcem. To bo Bogu bolj všeč kakor dolge molitve. Poglej tudi večkrat podobo križanega Jezusa, poljubi ga; poglej na Marijino podobo. Sv. Alfonz Liguori je tudi to storil.

2. Bolnik: To me najbolj boli, da ne morem več v cerkev k sv. maši in pridigi.

Odgovor: Prijatelj! verjami mi, tvoja soba je za tebe boljša, kakor cerkev. Bog te hoče zdaj imeti v sobi. Izpolnjuj torej na bolniški postelji voljo božjo. Bog tako želi, pa Bog je tudi pri tebi, ker govori po preroku: Jaz sem pri njem v stiski.

Sv. Pavel je tičal dve leti v ječi. Bog ga je poslal, da bi mnogim narodom oznanjeval sv. evangelij. Pa vendar ga je pustil dve leti v verigah. Je bila pač volja božja tako. Pavel je to spoznal, pa nič ni godrnjal.

Če tudi ne moreš telesno biti pri sv. maši, si pa lahko v duhu. To je za bolnika ravno tako dobro. Mašnik tudi za tebe moli. Jezus se tudi za tebe daruje, če si tam ali pa ne. Le volje ti je treba, da bi se udeležil njegovega zasluženja in sadu sv. maše. Mesto pridige pa te bom včasih obiskal in dal kako knjigo, če je domači nimajo. Če sam ne moreš brati, ti bo pa kdo domačih prebiral lepe reči, ako boš le mogel poslušati. Zato ti pač ni treba žalovati, če zdaj v cerkev ne moreš. Ko boš zopet zdrav, boš pa zopet hodil. *Dr. J. S.*

Dolžnosti katoliškega moža. Dober presojevalec potreb današnjega časa škof Birminghamski na Angleškem je govoril svojim škofljanom sledeče besede: Dobro je, da so lajiki pokorni in udani. A pokorščina in udanost je dvojna. Imamo pokorščino, ki je udana in nedelavna in pokorščino, dasi je častna, pa hoče biti tudi delavna. Kar želim, je, da bi bili katoliški lajiki bolj gibčni; zakaj puhlost je cerkvi v preteklosti mnogo škodovala.

Lajik lahko v peterem oziru podpira cerkveno delovanje: Prvič s somišljenjem s cerkvijo in njeno duhovščino, ki ima župnijo organizovati in voditi; drugič s tem, da se pridobi primerno zastopstvo katoličanov v javnih korporacijah v dejansko udeležbo javnih opravil; tretjič z ustanovo klubov in društev v zvezi s cerkvijo; četrtič s časnikarstvom, ki je skoraj prva moč današnje dobe, s tem da jo gmotno podpira, in petič z radodarnostjo, ker brez denarja ni mogoče nobene dobre in velike stvari izvesti. —*oe*—

Sme-li duhovnik maševati, ako zaradi bolezni ne more izpolnjevati vseh rubrik? Ako izpusti le kaj malega in manj važnega, sme maševati, posebno ako to lahko stori zasebno. Croix namreč uči: Kdor bi brez palice ne mogel maševati, jo sme rabiti. Gobat pravi: Če bi kdo mogel maševati le tako, da bi se z obema laktoma naslonil na oltar, bi bilo to dovoljeno v zasebnem maševanju, ne pa javno, ako bi ne bil izvanredno prisiljen. Croix in drugi nravoslovci menijo, da bi zasebno smel maševati tudi tak, ki hostije ne more povzdigniti, javno pa le v veliki sili. —*oe*—

Tretja božja, prva in druga cerkvena zapoved obsegajo dva dela: 1. Vsako nedeljo in vsak zapovedani praznik bodi pobožno pri sv. maši.

Pod smrtnim grehom so dolžni to spolniti vsi verniki, kateri so že pri pameti, in katerih ne zadržuje noben pravičen vzrok. Kje pa se najde in kako se glasi ta cerkvena postava? In corpore iuris canonici.

Ex Concilio Agathensi cap. 47.: »Missas die Dominico saecularibus totas audire speciali ordine praecipimus: ita ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non praesumat. Quod si fecerint, ab Episcopo publice confundantur.« c. 64. de consecr. D. 1.

Ex canone Apostolorum 10.: »Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus sacris ad Ecclesiam, et Scripturas Apostolorum et Evangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione, usque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiae commoventes convenit communione privari.« c. 62. de consecr. D. 1.

2. Ne opravljaj ob nedeljah in zapovedanih praznikih hlapčevskih del brez sile ali brez postavnega cerkvenega dovoljenja.

»Licet tam Veteris, quam Novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: et tam eum, quam alios dies maiestati altissimae deputatos, necnon natalitia sanctorum Martyrum Ecclesia decreverit observanda: et in his ab omni opere servili cessandum.« c. 3. X. II. 9.

»Omnes dies Dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione decernimus observari, et ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum: neque aliquis ad mortem vel ad poenam iudicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) praestentur.« c. 1. X. II. 9.

»In feriis introductis in honorem Dei et Sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem, iudicium exerceri non potest, etiam de consensu partium; feriis tamen introductis favore hominum, partes renuntiare possunt.« Superscriptio ad c. 5. X. II. 9.

Poslušati pridige in krščanske nauke ob nedeljah in praznikih kristjan ni zavezan pod smrtnim grehom, ker splošne cerkvene postave o tem ni. Vendar pa cerkev nujno želi, da se to godi, in je svoj čas tudi zahtevala. Na IV. cerkvenem zboru v Kartagi so se izrekli zbrani očetje (cap. 24.): »Sacerdote verbum Dei in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.« c. 63. de consecr. D. 1.

J. E. K.

Parochi intrusi. Ob času francoske prekucije je mnogo duhovnikov priseglo na civilno konstitucijo, katero je papež zavrgel kot necerkveno. Župniki, ki so na ta način služili vladi, so bili shizmatiki. Kateri pa niso hoteli služiti necerkveni vladi, so bili umorjeni ali pa so morali v prognanstvo. Mesto njih je vlada postavila druge, shizmatične (parochi intrusi). Katoličanom ni dovoljeno biti s takimi in communicatione in sacris. Francoski škofje, ki so se v tej zadevi obrnili v Rim do sv. očeta, so dobili to-le navodilo dne 26. sept. 1791:

Quoniam intrusus minime est parochus legitimus neque ullum habet titulum seu verum seu coloratum, matrimonium coram eo contractum nullius esse roboris; qua etiam de causa fideles abstinere debent, ne parocho suo legitimo praetermisso adeant intrusum.

Slučaj: V nekem mestu je nastavil župnika mestni zastop. Pravega dušnega pastirja je že poprej odstranil. Celi dve leti je mestni duhovnik opravljal vse župnijske posle. Ljudstvo je še po njegovi smrti mislilo, da je pravi, postavni župnik. Je-li ta duhovnik veljavno spovedoval in poročal?

Odgovor: Da je zakrament sv. pokore in sv. zakona veljaven, je treba župniku jurisdikcije. To pa podelijo le cerkveni predstojniki. Mestni zastop je ne more nikomur dati. Zato tudi duhovnik, katerega mesto imenuje župnikom, brez višje cerkvene oblasti, ni pravi župnik. Občno krivo mnenje pri ljudeh na stvari nič ne spremeni. Zakramenti sv. pokore in sv. zakona, ki jih deli tak duhovnik, so neveljavni. Proles autem ex talibus matrimoniis praesumptis habita fuit legitima ob bonam parentum fidem (Sanchez).

Dr. J. S.

Impedimentum uxorcidii. Oženjen mož želi v zakon vzeti svojo deklo. Zato ji da arzenika in ji zapove, naj ga dene v kavo, katero pije njegova žena. Dekla ve, da gospodar meni njo vzeti potem v zakon, kakor hitro bo žena umrla. Tudi ona želi ž njim se omožiti in z veseljem izpolni njegovo povelje. Žena res pije zastrupljeno kavo, smrtno zboli, a zdravniki ji rešijo življenje. Čez nekaj časa umre žena naravne smrti. Sme-li zdaj gospodar vzeti to svojo deklo v zakon?

Odgovor: Da, ker se nameravan umor ni posrečil, in je žena umrla naravne smrti.

—oe—

Separatio quoad mensam et thorum. Priscus ob adulterium uxoris ex iudicis sententia fecit divortium; modo cum et ipse adulterium, licet secreto, commiserit, dubitat, an in conscientia teneatur uxori reconciliari, illamque tamquam uxorem habere?

Odgovor: Da. Kajti v tem slučaju imamo enak pregrešek na obojni strani. Oba sta zvestobo prelomila, oba sta dolžna zadostiti in popraviti. Dasi je žena grešila očitno in mož skrivaj, sta vendar v vesti zavezana se spraviti in zopet skupaj bivati. Očitnost pregrehe na eni strani da le pravico do sodnijske razsodbe, katere drugi radi tajnosti pregreška nima. Če bi pa tudi mož očitno storil dotični pregrešek, bi ga lahko sodišče sililo, da zopet skupaj živita; drugače pa je le v vesti k temu zavezan.

Si vir adulterium commisit tantum post separationem iuridice obtentam, probabilius non tenetur uxorem revocare, quia haec per sententiam iudicis omni iure erga maritum spoliata est (Gury). —*oe*—

Slučaji, v katerih se ne izgubi ius petendi debitum coniugale. Praviloma izgubi zakonski vsled affinitate superveniente, ako je kriv, pravico, tirjati zakonsko dolžnost, dokler ne dobi škofijskega spregleda.

Vendar pa so nekateri slučaji, v katerih se ne izgubi dotična pravica: 1. Kdor je bil k prešestvu prisiljen.

Non incurret hanc poenam mulier, si a consanguineo viri fuisset per vim oppressa, quia ubi nulla culpa, ibi nulla poena; immo in sententia communiori et probabiliori, etiamsi fuisset inducta per metum gravem (sicut enim metus gravis a lege humana, ita etiam excusat a poena). (Scavini.)

2. Kdor je pri prešestnem dejanju bil in ignorantia facti. Sic non incurreret hanc poenam mulier, si consanguinitatem ignorasset ignorantia facti, non solum invicibili, sed etiam crassa, modo non affectata. (Scavini.)

3. Komur ni znana cerkvena prepoved, ali pa če mu je tudi prepoved znana, ne pa dotična kazen (ignorantia iuris). In sententia adhuc probabiliori et communiori excusat ignorantia iuris et in sententia satis probabili etiam ignorantia poenae. Quorum omnium ratio est, quia haec est poena extraordinaria. —*oe*—

Commutatio votorum in exemplis authenticis. 1. Obljubil sem, da ne vstopim v zakon. Mesto tega pojdi skozi dve ali tri leta mesečno k sv. spovedi in devetkrat ob delavnikih k sv. maši. Sanchez, lib. 6. moral. c. 56. n. 42. Drugi pa menijo, da je še dobro dodjati kako pobožno opravilo za celo življenje, ker je obljuba bila tudi za vse žive dni.

2. Obljubil sem, da postanem duhovnik, pa nisem postal. — Moli vsak dan Marijine ure (Officium B. M. Virginis) ali sv. rožni venec in pojdi vsakih 14 dni k sv. zakramentom, najmi v nekaterih mesecih sv. mašo. Razven tega se moraš vsaj vsak teden enkrat postiti. Sanchez.

3. Obljubil sem peš iti na božjo pot k M. — Posti se toliko dni, kolikor bi bil hodil. Če si premožen, daj toliko ubožcem, kolikor bi bil med potjo potrošil. Sayrus, Azorius.

4. Obljubil sem, da se bom postil vsak petek. — Moli sv. rožni venec vsak petek in daj vsak petek nekaj miloščine vse žive dni. Sanchez.

5. Obljubil sem post pri samem kruhu in vodi in sicer za enkrat. — Pojdi zato enkrat k sv. spovedi in k sv. obhajilu.

Kdor ima pravico, bo take in slične slučaje po omenjenem načinu lahko spreminjal, če nima drugih natančnejih navodil.

Dr. J. S.

Pastoralno-konferenčna in teologična vprašanja za l. 1903. V lavantinski škofiji:

1. Welche kirchlichen Bestimmungen gelten hinsichtlich des Kelches und der Patene? Die verschiedenen Stilgattungen des Kelches sind zu erläutern und die in den einzelnen Kirchen des Dekanates vorfindlichen kunsthistorischen Kelche eingehend zu besprechen.

2. Wie ist der Katechet imstande und welche sind die ihm zu Gebote stehenden geeignetsten Mittel, bei den Schulkindern die Disciplin in und ausser der Schule zu erhalten?

3. Status doctrinae catholicae de B. M. V. assumptione exponatur et haec argumentis theologicis demonstretur.

4. Quid correctio fraterna et quomodo ea nos obligat?

5. Katechese in deutscher oder slovenischer Sprache über die beseligenden Früchte der würdigen hl. Communion.

V ljubljanski škofiji:

1. Kaj so kaznjivne pridige? Kdaj je opravičen tak govor? Kako je napraviti, da se ž njim doseže namen, pa ljudstvo ne razdraži?

2. Ali se naj dušni pastir obiskovaje bolnike kaj meni za njih časne in premoženjske razmere? Ali naj sodeluje pri napravi poslednje volje? Kako se je duhovniku vesti v tej zadevi, da si ne nakoplje raznih sitnosti in da se mu ne bo očitala sebičnost?

3. Solvatur sequens casus: *a)* puer 10 annorum confitetur se peccasse contra castitatem; *b)* iuvenis 20 annorum confitetur se peccasse contra castitatem cogitationibus, desideriis, aspectibus, tactibus; *c)* puella eiusdem aetatis confitetur de frequentibus impuris cogitationibus, desideriis et de obscoenis confabulationibus; *d)* uxor se accusat de pravis desideriis. — Quid agendum confessario qua iudici et qua medico?

B. Liturgika.

„Magnificat" in „Benedictus" v mrtvaškem opravilu. Že od nekdaj je bila navada, — zasledovati se da celo v 4. stoletje — da so se pri mrliču zbirali ljudje obojega spola. Da bi se tedaj zabranili iz-

gredi in nespodobnosti po hišah, kjer so po noči stražili mrliča, je vpeljala sv. cerkev bilje, »vigilije«, to je molitve, ki so se opravljale za rajne na večer in ob določenih urah po noči. Zato imamo v oficiju za mrtve le samo »officium nocturnum« t. j. večernice, invitatorij, tri ponočne ure (nokturne) in hvalnice, katere so molili proti jutru. Sedaj se molijo večernice popoldne pri pogrebih, vse drugo pa v jutro pred sv. mašo. »Male ure« so bile le tu in tam v navadi.

Ker pa tega oficija ne opravljamo prav za prav v lastnem imenu, ampak v imenu ranjkega in le edino zanj, zato se razločuje v marsičem od navadnega oficija. Oseba molivca stopi popolnoma v ozadje. Zato se izpusti vse, kar se nanaša nanjo, n. pr.: »Domine labia mea aperies«, »Deus in adiutorium . . .«, »Iube Domine . . .«, »Tu autem Domine . . .«, Hymus itd.

Kako pa sta ostala v oficiju za mrtve »Magnificat« in »Benedictus«, slavospeva, ki sta vendar nekak odmev nebeške radosti in največjega svetega navdušenja? Kako se strinjata z žalostjo, ki navdaja pri teh opravilih duše navzočih, z žalno obleko, ki jo nosi cerkev pri mrtvaškem opravilu, kako s stanjem duše, ki se je poslovila od sveta ter šla pred sodnji stol božji? Kakšen pomen imata v mrtvaških opravilih »Magnificat« in »Benedictus«? Sv. cerkev ju gotovo ni uvedla v ta del svoje liturgije brez vzroka[1].

V obče imata v oficiju isti pomen, kakor hvalnice, ki so nekak slavospev duše za konečno rešitev iz vic, ko se bodo izpolnile nad njo besede: »Exsultabunt Domino ossa humiliata«. Da sme upati duša tega srečnega trenutka, ji zatrjujejo besede božje v verzu in responzoriju pred »Magnificat« in »Benedictus«: »Audivi vocem de coelo dicentem mihi: Beati mortui, qui in Domino moriuntur.«

Bolj natanko se razvidi pomen teh dveh slavospevov v sv. opravilu za mrtve iz njunih antifon. Antifona napove takorekoč glavno misel, ki se izraža v sledečem psalmu, ali pa nam kaže, v katerem smislu rabi sv. cerkev v tej ali oni zvezi ali priložnosti dotični psalm, kakšna čustva nas naj navdajajo, ko ga molimo itd.

Posebno pa velja to ravno za naša slavospeva. »Nur zweimal in jedem Officium erhebt sich die Ausdrucksweise der Antiphonie zu einer größeren Feierlichkeit, nämlich bei den Antiphonen, die mit den Cantica verbunden sind, in den Laudes zum »Benedictus« und in der Vesper zum »Magnificat«. Denn diese Cantica stellen den liturgischen Höhepunkt der Feier dar«[2].

---

[1] Grki imajo v mrtvaškem opravilu slovesen alleluia-spev.

[2] Dr. Peter Wagner, »Einführung in die Gregorianischen Melodien«. I. Theil. S. 149.

Samoumevno je, da se po tem smislu antifone in psalma, oziroma slavospeva ravna tudi »tonus«, v katerem se v oficiju pojeta.

Vera, da bomo vsi enkrat vstali in se zopet videli, najbolj tolaži zapuščene ob smrti ljubih sorodnikov in prijateljev. To vero pa vzbuja v naših srcih pri pogrebu zvonjenje[1] in petje. Sv. mati cerkev trdno upa, da bo zveličan vsak, kateri umrje v njenem naročju. In če tudi se duša še pokori v vicah za svoje grehe ter jih obžaluje z Davidom rekoč: »Miserere mei Deus . . .«, napolnjuje jo vendar že živa vera in trdno zaupanje (credo videre bona Domini in terra viventium), da bo prišel čas, ko se bode radostila in veselja vriskala (exsultabunt Domino ossa humiliata) in Boga hvalila v nebesih (omnis spiritus laudet Dominum). Zato pa sv. cerkev ne zabranjuje dostojne godbe in primernega petja med sprevodom in pri grobu. Ravno zato se pojó vigilije in vsa druga opravila. Seveda se pojo v takem »cerkvenem glasu«, ki se strinja kakor smo že omenili, popolnoma s sv. besedilom in smislom psalma in antifone.

Oglejmo si ta slavospeva bolj na tanko.

a) Magnificat.

»Magnificat« je najslavnejši, najkrasnejši slavospev, katerega je navdihnila prečistemu srcu Marijinemu nezapopadljiva milost in največja skrivnost naše sv. vere — včlovečenje Sinu božjega. Predočimo si okoliščine, v katerih je zapela bl. Devica to svojo »Visoko pesem«.

Ko je slišala o sreči svoje tete Elizabete, se je vzdignila in hitela k njej. Hiša Caharijeva v Hebronu na judovskih gorah je bila cilj njenega dolgega in težavnega potovanja. Veselo presenečenje jo čaka tam. Navdihnjena od sv. Duha jo občuduje Elizabeta in jo pozdravlja in blagruje prvokrat kot blagoslovljeno, presrečno mater »Sinu Najvišjega«. Ta pozdrav jo takorekoč vzbudi iz sv. zamaknjenja, v katero jo je zazibalo nezapopadljivo naznanilo, da je postala mati božja. Sedaj še se je le zavedala, razsvetljena od sv. Duha in navzeta misli in čustev svojega božjega Sinu, ki je vodil odslej vse njene stopinje, prevelikih, nezasluženih milosti, katere je sprejela od Boga. V tem dušnem stanju je zapela svojo prelepo pesem, v kateri slavi vsemogočnega Boga, ki se je usmilil svojega ljudstva ter se je ozrl na njeno ponižnost in jo povišal tako, da jo bodo odslej slavili vsi rodovi. »Ma-

[1] Pri blagoslavljanju zvonov se moli: . . . ut, cum clangorem illius audierint filii Christianorum, crescat in eis devotionis augmentum, ut festinantes ad piae matris Ecclesiae gremium, cantent tibi in Ecclesia Sanctorum canticum novum, deferentes in sono praeconium tubae, modulationem psalterii, suavitatem organi, exsultationem tympani, iucunditatem cymbali.

gnificat« je tedaj v prvi vrsti ponižna zahvalnica za nezasluženе in prevelike dobrote božje.

Liturgisti opozarjajo tudi na to, da je prišla Marija najbrž na večer v hišo Caharijevo. Na večer je tedaj pela svojo pesem, kakor se je tudi včlovečenje Sinu božjega, ki je vzrok tega slavospeva, izpolnilo po besedah cerkvenih pisateljev »vergente mundi vespere«, »v poslednjih časih in ob koncu stoletij«. Ven. Beda pravi: »Quia ipsa Virgo in vespere mundi suo singulari assensu mundo succurrit perdito . . .« (V. Beda l. V. 9).

Na koncu zemeljskega potovanja, na večer »tiste noči, v kateri ne more nikdo več delati«, prinesejo v cerkev, v hišo Gospodovo, truplo rajnega. V imenu njegove duše opravljajo se tam večernice in se poje tudi »Magnificat«. Zakaj pač hoče slaviti duša Gospoda, zakaj ga zahvaliti? Za vse milosti, katere je sprejela iz vsemogočne roke božje brez lastnega zasluženja, posebno pa za neizrečeno, preveliko milost, da jo je rešil večnega pogubljenja. Ozrl se je Gospod na njo ter jo hoče vzeti k sebi v nebesa po besedah antifone: »Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, et eum, qui venit ad me, non eiiciam foras.« Zato poje srečna duša:

»Magnificat anima mea Dominum et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo!« Bliža se ji preblaženi trenotek, da jo bo Gospod povzdignil (exaltavit) iz zemeljske reve v srečna nebesa, kjer jo sprejme (suscepit) nebeški ženin, da jo napolni z večnimi dobrotami (implevit bonis) in kjer jo bodo blagrovali (beatam me dicent) vsi angeli in svetniki. Tam bo prepevala združena z deviško materjo Marijo hvaležno svoj večni »Magnificat«.

Prelepo se izraža ta misel tudi v petju. Antifona »Omne« z »Magnificat« se poje v sedmem glasu, ki je po izrekih cerkvenih glasbenikov »tonus iuvenum, sublimis, maiestate plenus, angelicus«. Najdemo ga navadno takrat, kadar izraža sv. besedilo prisrčno radost in veselo pričakovanje, n. pr. v antifonah ad Laudes v Off. def. »Me suscepit dextera tua Domine«, »Omnis spiritus laudet Dominum« in tudi v »Si iniquitates observaveris Domine, Domine, quis sustinebit«, kjer kaže duša svoje veliko zaupanje na neizmerno usmiljenje božje. Tonus septimus se poje v istem smislu tudi večkrat v božičnem času n. pr. v introitu ad III. missam Nat. D. »Puer natus est nobis«, v antifonah ad Laudes Nat. D. »Angelus ad pastores« in »Facta est cum Angelo« in v dveh antifonah ad Laudes Res. D. N. itd.

Razvidno je, da sodi ta »tonus iuvenum, angelicus, maiestate plenus« popolnoma za »Magnificat« kraljice angelov, deviške matere Marije. Po pravici pa prepeva v istem glasu tudi duša v mrtvaškem opravilu polna prisrčne radosti in veselega pričakovanja svoj slavospev.

Napolnjena nebeških čustev takorekoč ne ve, kako bi se zahvalila Bogu za vse neizrekljive milosti; zato se vzdiguje njena zahvalna pesem proti nebesom z mladeniškim navdušenjem v veličastni, visoki in bogati melodiji sedmega glasu.

b) Benedictus.

Kakor »Magnificat« pri večernicah, tako je »Benedictus« pri hvalnicah stalen, pomenljiv in najlepši zvršetek. Ta slavospev je popeval Caharija, ki je bil slednji judovski duhovnik po redu Aronovem, o katerem nam sv. evangelij poroča, in po besedah istega, prvi duhovnik, ki je zvedel za prihod Mesijev.

V »Benedictus« slavi Zveličarja za vse milosti in dobrote, katere je prinesel s svojim prihodom na svet, in blagruje svojega sina, ki je izvoljen od Boga, da pripravlja pot Gospodovo.

Pri mrtvaškem opravilu se poje »Benedictus« pri hvalnicah, po rimskem (in krškem) obredniku pa tudi pri pogrebu odraslih po besedah: »Memento homo«. Obojekrat ima antifono: »Ego sum resurrectio et vita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: et omnis, qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum.«

Pred vsem ima ta slavospev v oficiju def. nekako isti pomen, kakor v itinerariju in pri blagoslavljanju romarjev, kjer duhovnik priporoča ali sebe ali romarje v mogočno varstvo božje, da se vrnejo po priprošnji sv. predhodnika Kristusovega srečno in mirno na svoj dom. — »Proficiscere anima christiana ad Deum . . .« tako moli in tolaži duhovnik tudi dušo, ko jo pripravlja za najtežavnejšo pot, pot iz tega sveta v neznano večnost, in jo priporoča neskončnemu usmiljenju božjemu, ker bo ravno sedaj spoznala kako resnične so besede: »Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei« (Rom. 9, 16).

Kdo jo naj spremlja, kdo jo naj čuva v nevarnosti in brani napadov njenih sovražnikov? Le v njega edinega zaupa, ki je »cornu salutis« in »salus ex inimicis nostris« posebno iz oblasti hudih duhov, qui quasi latrunculi obsident viam nostram. Ob enem pa prosi tudi onega, ki je pripravljal pot Gospodovo, da ji pomaga s svojo priprošnjo »ad dirigendos pedes in viam pacis«.

Kakor »Magnificat« tako je tudi »Benedictus« v mrtvaškem opravilu ponižna, prisrčna zahvalnica. V njem se ozira duša še enkrat nazaj na svoje življenje — posebno iz odprtega groba — ter hvali Boga za vse dobrote in milosti, katere ji je podelil od krstnega kamena do smrti. Slavi posebno svojega Zveličarja, ki ji daje sedaj največje upanje sam, ko pravi (v antifoni), da ne bodo vekomaj umrli tisti, ki so vanj verovali in v njem živeli, ampak bodo, čeravno so umrli, ži-

veli in enkrat vstali po njem, ki je »resurrectio et vita«, k večnemu življenju. Tam mu bodo služili »in sanctitate et iustitia coram, ipso omnibus diebus«.

Ker bo pa morebiti zahtevala pravičnost božja, da se čisti duša v vicah (in umbra mortis), zato se obrača s prošnjo do sv. Janeza Krstnika, da jo pripelje »per viscera misericordiae Dei nostri« iz tega kraja trpljenja in prehoda k večni luči v večni mir.

Vsa ta čustva pa prav lepo pojašnjuje »tonus secundus«, v katerem se poje »Benedictus« z antifono »Ego sum« v mrtvaškem opravilu. «Tonus secundus« se imenuje »tonus moestus« »tonus tristis«, »tristibus aptus«. Izraža tedaj žalost, ob enem pa tudi zaupanje v Boga in hrepenenje po nebeških dobrotah. V tem smislu ga najdemo ravno velikokrat v mrtvaškem opravilu, n. pr. pri štirih psalmih v večernicah in vseh treh psalmih tretjega nokturna, pri »Canticum Ezechiae«, Benedictus in pri psalmu »Beati imaculati in via« pri pogrebu otrok. Isti smisel ima v adventu pri antifonah »O«, v ofertoriju božične bilje »Tollite« itd. Njegova melodija se takoj visoko dvigne v prvem delu, v drugem delu pa pade istotako globoko ter se konečno zopet vzdigne za en glas. Žalost navdaja dušo, ko se poslavlja od tega sveta. Vendar pa povzdigne svoje oči k Bogu vsemogočnemu, neskončno usmiljenemu: Benedictus Dominus Deus Israel. Pred obličjem božjim pade takoj v globočino svoje reve in svoje grešnosti, vzdigne pa se zopet hrepeneča po nebeškem veselju in polna zaupanja k njemu, »qui fecit redemptionem plebis suae« itd.

Kako duhovito je pač sestavljena naša liturgija, kako se v najmanjši reči ravno pri njej kaže delovanje sv. Duha! Nič ni brez pomena. Začudeni zremo, kako lepo in tesno sta sklenjena v njej besedilo in petje, kako se drug drugega povzdigujeta, izpolnjujeta v ta edini namen, da povzdigneta dušo k Bogu, ki je navdihnil sv. mater katoliško cerkev, da je vpeljala oboje v čast božjo in v zveličanje njej izročenih duš. Za to in vse drugo »Magnificat« anima mea Dominum, Deum Israël, qui est »Benedictus« in saecula! *M. Š.*

Obhajanje bolnika med sv. mašo. V K. imajo redovnice pravico, da se v njih domači kapelici opravlja sv. maša, ne sme se pa ondi hraniti sv. Rešnje Telo. Med sv. mašo se po mašnikovem obhajilu obhajajo tudi redovnice, — katere so zdrave. Bolnim se pa nese sv. obhajilo v bolnišnico. Pri tem pa duhovnika, ki hodita tje maševat, različno postopata. Silvij, ko podeli sv. obhajilo redovnicam v kapelici, nese takoj — v mašnem oblačilu — sv. obhajilo tudi čez hodnik in nekaj sob v bolniško celico bolnicam. Arkadij pa med sv. mašo obhaja le zdrave redovnice v kapelici, po maši pa odloži mašni plašč, vzame velum in nese sv. obhajilo bolnicam. Prvi se opira na to, ker

se v kapelici ne sme shranjevati sv. Rešnje Telo, kar bi se pa moralo zgoditi, ako bi bolnice obhajal po sv. maši, pa bi morda katera hostija ostala, ako je bolnica ne bi mogla zavžiti.

Kdo ima prav?

Jasen odgovor na to nam dajeta dva odloka kongregacije sv. obredov.

Prvega je izdala kongregacija dne 19. dec. 1829 in se nahaja v »Decreta authentica« vol. II. nr. 2672. Vprašalo se je:

1. An tempore Sacrosancti Missae sacrificii in administratione Viatici, praesertim in xenodochiis, liceat ab Altari recedere usque ad aegrotorum lectum recitando interim Psalmum Miserere, ut fieri solet extra Missam?

In odgovorilo se je: Ad 1. »Negative, quoad Psalmum Miserere recitandum. Insuper animadvertendum, quod si Celebrans pro Viatici administratione intra Missam Altare e conspectu suo amittat, hanc administrationem non licere.«

Drug slučaj, ki je našemu čisto enak, se glasi[1]:

»An liceat Sacerdoti celebranti in Oratorio privato, sive domus piae familiae sive communitatis religiosae, Missae celebrationem interrumpere, ut statim post calicis sumptionem, Sanctissimam Eucharistiam, non ad modum Viatici, sed pro communione ex devotione, offerat aegroto in eadem domo degenti, cubiculo tamen ab Oratorio ita distanti, ut ad aliam contignationem domus vel deambulacrum diversum ab eo in quo Oratorium situm est, transire oporteat?

In kongregacija je odgovorila: »Non licere: iuxta Decretum in Florent. diei 19. Dec. 1829 ad primum dubium: sed si necessitas urgeat, id fiat absoluta Missa« [2].

V našem slučaju je torej prav ravnal le Arkadij. *F.*

Beseda o cerkvenem ljudskem petju. Dandanes bi bilo odveč dokazovati veliko vrednost dobrega narodnega blaga, tudi narodnega petja, tudi cerkvenega ljudskega petja. Vsakdo, ki je kdaj slišal v resnici lepo ljudsko petje v cerkvi, pač sam to najbolj čuti, in s hrepenenjem se spominja nanj, če nima več priložnosti ga slišati. Gotovo je, da je ravno ono velevažno sredstvo, ki vzbuja, ohranjuje in redi globoko pobožnost vernega ljudstva.

Toda, dočim so drugi narodi, zlasti Nemci, dosledno tudi vestno skrbeli za gojitev ljudskega petja v cerkvi, dočim imajo ravno oni n. pr. zdaj že neštete izborne zbirke teh pesmi — malone že za vsako škofijo posebej —: je bila pri nas Slovencih ta cerkvena pesem prepuščena sama svoji usodi, se ni gojila po nikakem določenem načrtu, razvijala se je brez vsakega zistema, brez vsake kontrole. In posledica tega razvoja? Ta, da se po mnogih krajih ljudska pesem v cerkvi

[1] O. c. nr. 2885. Ianuen. 7. dec. 1844.

[2] Prim. tudi odlok z dne 24. sušca 1860 nr. 3099. Dubium I.

sploh več ne glasi; da, četudi se še glasi, vedno bolj propada, da je od dne do dne bolj popačena, tako da se z najboljšo voljo ne da v njej najti nič več cerkvenega, nabožnega duha. A kaj še naj le rečemo o onih krajih, kjer žive le še nekaki potvarjeni ostanki ljudskega petja, t. j. kjer sicer ljudstvo po cerkvi ne poje več, ampak organist, ki ne more in ne zna ali pa neče peti kakih poštenih pesmi iz te ali one boljše zbirke kompozicij, kjer torej on sam »orglja« in poje svoje narodne »svete« pesmi. Pa še kako jih poje, te melodije ali vsaj velike dele melodij ali vsaj krepke reminiscence iz vsakovrstnih bolj in manj in najmanj poštenih narodnih pesmi, če treba tudi iz različnih nemških »hauerjev« . . .! Kolikokrat je že ta in oni vesten in količkaj rahločuten duhovnik (o lajikih in njihovi kritiki si niti govoriti ne upamo) v duhu pletel bič, da bi zabranil nadalnjo oskrunjenje templa Gospodovega . . .!

Nujno potrebno je torej, da se temu odpomore; a ne s tem, da bi se ljudska pesem v cerkvi načeloma udušila in zatrla, ampak tako, da rešimo pravo ljudsko petje v cerkvi, je zopet oživimo ter spravimo njega razvoj v pravo tir. Z nežno skrbjo se moramo zopet zavzeti zanj; ne ga prepustiti le bolj ali manj spretnim organistom, ampak zistematično ga moramo zopet začeti gojiti in bolj enotno!

Da bo pa to mogoče, je neobhodno potrebna dobra zbirka cerkv. ljudskih pesmi. Doslej nimamo ne ene zbirke, ki bi obsegala boljše pesmi v količkaj pravilni harmonizaciji itd. — Pred vsem je torej naša naloga, da se dobre pesmi sploh zberó. Izdati bi se potem morale pesmi z melodijami, v priprostemu ljudstvu namenjenem »molitveniku-pesmarici«; poleg tega pa morajo organisti dobiti dobre harmonizacije, z dovršenimi ali vsaj pravilnimi pre-, inter- in postludiji.

Dela je torej veliko, a dela za važno stvar. Zato bi pa naj sodelovali vsi duhovniki, tudi oni, ki niso glasbeni veščaki, vsaj v tem, da navajajo in izpodbujajo organiste k nabiranju in zapisovanju; saj je vsak duhovnik poklican za čuvaja nad svetostjo ali vsaj dostojnostjo službe božje in vsega, kar se pri njej vrši in glasi. Kdor je pa zmožen, naj tudi sam zapisuje in nabira ter tako donaša s svojimi močmi kamenje za dragoceno stavbo — veličastnega ljudskega petja povsod tam, kjer mu liturgija dovoljuje vstop ali ga celo vabi v svetišče.

S. S.

C. Katehetika.

Priprave za biblične katekeze.

55. David pobožni kralj. Njegova skrb za vnanjo službo božjo.

I. Uvod. Slednjič je prišel čas, da je David začel kraljevati. Bog ga je bil že zdavno odločil za izraelskega kralja, a njegova volja

je bila, da nastopi kraljestvo še le po Savlovi smrti. Tudi ljudstvo ga prizna za kralja. Danes se bomo torej učili, kako je kraljeval David. Gotovo nas mora to zanimati, saj ga po pravici prištevamo najimenitnejšim kraljem na svetu.

II. Pripovedovanje. *a)* David pogumen in zmagoslaven, pravičen in pobožen kralj; *b)* dá napraviti nov sveti šotor na Sijonski gori ter slovesno prenesti vanj skrinjo zaveze, ki jo tudi sam veselo spremlja; *c)* pesem, ki jo je pel ob tej svečanosti; *d)* David uredi službo božjo.

III. Pojašnjevanje. Morda bi kazalo tu najprej opozoriti učence na skupni napis: »III. Moč izraelskega ljudstva itd.«; čeravno so taki pregledi metodično bolj opravičeni na zadnje, ko je že zgodovina sama bolj znana.

a) »V Jeruzalemu si zbere kraljevski sedež«. V začetku je bil v Hebronu; a izprevidel je, da je za prestolnico najprimernejši kraj Jeruzalem (= bivališče miru), ki je bil takrat neznatno mestece Solem (= mir), kjer je bil že v Abrahamovih časih Melkisedek kralj. Jeruzalem je bolj v sredi vse dežele in se je dal tudi vsled ugodne lege kaj varno utrditi. Mesto je imelo dva dela: »Zgornje« in »Dolnje« mesto. Dolnje mesto so si bili Izraelci že poprej osvojili, zgornje je bilo pa še v oblasti paganov (Jebusejcev), katerim ga Izraelci niso mogli vzeti, tako zelo je bilo utrjeno in zavarovano. Še le David jih je premagal in je ta del (na Sijonu) še bolj utrdil in imenoval »Davidovo mesto«. — »Premagal je Filistejce in veliko drugih ljudstev«, ki so bivali ob mejah Svete dežele; njegovo kraljestvo je segalo na zahodu do Srednjega morja, na vzhodu do arabske in sirske puščave, na jugu do Rdečega morja in na severu do Evfrata. — »Volil si je tudi take svetovalce ... vladati«. Nastavil je tudi po deželi 6000 levitov, da so bili v raznih krajih sodniki in oskrbniki.

b) »Skrinja zaveze« je bila, predno jo je dal David prenesti, v Karjatjarimu, $2^1/_2$ ure od Jeruzalema proti zahodu. — »Drag in krasen šotor«; poprejšnji, ki so ga imeli Izraelci še v puščavi, je bil namreč že zelo obrabljen in torej ne več primeren. — »Nič manj kot 3000 oboroženih mož jo spremlja«. To število nima prave podlage v svetopisemskih sporočilih; menda je tiskovna pomota mesto 30.000! »Cimbale« = vzbokane plošče (ploščku podobne) — iz kovine, ki so jih tolkli drugo ob drugo. — »Od veselja raja«, t. j. poskakoval je po udarcih in glasovih godbe in s tem kazal svoje veliko veselje. Torej ni bil pravi ples; in v onih časih je bila navada, da so na ta način razodevali izredno veliko veselje, torej tudi za kralja ni bilo poniževalno.

c) »Gospod, kdo bo prebival« itd. V prvotnem pomenu izražajo te besede opomin, da le takih častilcev si Bog želi, kateri si prizadevajo za pravo svetost, ki sami živé v nedolžnosti in pravičnosti, in tudi drugim ne prizadevajo nikakršne krivičnosti. V prenesenem pomenu pa uče, da pojdejo le oni v nebeško veselje, kateri lepo živé po božjih zapovedih in posebej zvesto izpolnjujejo zapoved ljubezni do bližnjega. Ker je to besedilo precej težko, naj bi ne zahteval katehet tega odstavka doslovno, marveč kar na kratko označil vsebino.

d) »Kolikorkrat leviti... v sv. šotoru«. Da se je tako veliko darovalo, se nam ne bo zdelo čudno, ako pomislimo, da je bila z daritvijo združena tudi gostija, deležnikov pa tolika množica. — »Duhovne razdeli« itd. Vsaka vrsta je en teden opravljala službo božjo in se je določila z žrebom; po žrebu se je tudi določevalo, katero opravilo ima izvrševati posamezni duhovnik.

IV. Razlaga. Davidove vrline. **(Za srce.)** Čimdalje krasnejše nam pred oči stopa prelepa podoba vrlega Davida. Danes smo opazili pri njem nove vrline. Pa saj je bilo vse, kar smo se dozdaj lepega učili o Davidu, le pravzaprav priprava za njegov kraljevski poklic. Ker je bila pa že priprava tako lepa in izvrstna, je bilo pač pričakovati, da se bode še posebej odlikoval kot kralj. Izvrstnost kateregakoli človeka se namreč spozna posebno na tem, kako izpolnjuje dolžnosti svojega stanu. Kralj David se je odlikoval po najlepših kraljevskih čednostih. Bil je hraber junak, ki je izdatno razširil in močno utrdil svoje kraljestvo, ter mu zagotovil stalen mir. Bil je pravičen vladar, ki je sam modro sodil in po vsej deželi nastavil sodnikov, ki naj bi povsod vzdrževali pravico. Bil je veren in pobožen vladar svojega ljudstva. Ker je bil prepričan, da bode ljudstvo le tedaj res dobro, zadovoljno in srečno, ako je verno in bogoljubno, zato je tako zelo skrbel, da naj se kar najlepše uredi služba božja, da naj svečanostna slovesnost in lepo petje vnema in pospešuje pravo srčno pobožnost. Najlepši vzgled pobožnosti je bil pa kralj sam. Kaj ne, še vam se ganljiva zdi ona svečanost, ko so v veličastnem obhodu nesli skrinjo zaveze na Sijonski grič! Tako slaven in mogočen kralj se poniža med ljudstvo in ž njim vred moli in prepeva slavo Najvišjemu ter ga časti tako preprosto z radostnim srcem! Ali bi bil mogel ob takem prizoru še kdo mrzel ostati? In slične svečanosti, tako si vsaj smemo misliti, so se večkrat ponavljale.

2. Pomen Jeruzalemskega mesta. **(Za srce.)** Božja previdnost je hotela, da je Jeruzalem, ki si ga je odbral David za prestolnico, bil najimenitnejše mesto v vsej deželi, a slednjič tudi najimenitnejše mesto na vesoljnem svetu. V stari zavezi je bil središče službe božje, ki se je opravljala najpoprej v svetem šotoru, potem pa

v prekrasnem templju. V Jeruzalemu je nekdaj kraljeval in opravljal velikoduhovsko službo Melkizedek; in tu je opravil pravi Melkizedek, Jezus Kristus, nekrvavo daritev v podobah kruha in vina ter postavil s to neminljivo daritvijo vred zakrament presv. Rešnjega Telesa. V Jeruzalemu je imel nekdaj darovati Abraham svojega sina Izaka in tu so se pozneje darovale raznovrstne daritve; slednjič pa je Jezus tu opravil daritev neskončne cene v rešenje sveta in ž njo zaslužil vse milosti, ki jih je izročil svoji cerkvi. V Jeruzalemu je prišel sv. Duh nad apostole, tu se je pričela sv. katoliška cerkev in se odtod razširila po vsem svetu. Smemo reči, da iz Jeruzalema nam je došlo vse, kar nam ponuja in daje naša mati sv. katoliška cerkev do konca sveta. Zato je pa tudi Jeruzalem predpodoba nebeškega domovanja. Zdaj tudi lahko razumete prelepe besede škofovega blagoslova ob koncu sv. birme: »Blagoslovi naj vas Gospod s Sijona, da boste gledali jeruzalemske blagre vse dni svojega življenja in imeli večno življenje.«

V. Uporaba. 1. Posnemajmo Davida *a)* v zvestem izpolnjevanju svojih stanovskih dolžnosti in skrbno se pripravljajmo za svoj prihodnji poklic, *b)* v gorečnosti za službo božjo, v pobožni molitvi in svetem pevanju. — 2. Obračajmo si v prid milosti božje in uredbe sv. cerkve, da se bodo tudi nam izpolnile škofove besede pri sv. birmi, ter srečno dospemo v nebeški Jeruzalem.

56. Davidovo prerokovanje o Zveličarju.

I. Uvod. Danes pa ni moja naloga, da bi vam povedal kako svetopisemsko zgodbo, marveč pojasniti mi je le nekatere svetopisemske izreke, zlasti najimenitnejše prerokbe Davidove o prihodnjem Zveličarju. Zato se bomo tudi nekoliko drugače učili, kakor drugekrati. Takoj smete odpreti knjige (Str. 71, odstavek 56).

II. Pripovedovanje (odpade).

III. Pojašnjevanje. (Čita in pojašnjuje naj se le, kar je tiskano z debelimi črkami). Pesmi Davidove, »psalmi«, so tako veličastne, da ga po pravici štejejo med najslavnejše pesnike vseh časov in vseh narodov — kraljuje torej tudi med pesniki. Peval je samo svete pesmi, ki so bile namenjene za službo božjo; torej so psalmi častilni, prosilni, zahvalni in spokorni; več jih je tudi preroških, v katerih David zelo natančno prerokuje o Jezusu mnogo reči, zato se imenujejo tudi mesijanski.

a) »V njegovih dneh bo vzhajala pravica in polnost miru«. V teh besedah so v kratkem povedani uspehi Kristusovega prihoda, uspehi krščanstva: čednosti bodo vzcvetele in zavladal bo mir, — mir z Bogom, mir s seboj, mir z bližnjikom. Prav isto so pe-

vali angeli ob Zveličarjevem rojstvu: »Mir ljudem na zemlji, kateri so dobre volje«. — »Pred njimi se bodo priklanjali... dari«. S tem opisovanjem je David naznanil prihod treh Modrih iz jutrove dežele. A ne le to, marveč kakor le-ti prvi častilci Jezusa Kristusa, enako se bodo pridružili še vsi drugi kralji sveta in ž njimi vsi narodi: Etijopija zastopa Afriko, Tarz in otoki Evropo, Arabija in Saba pa Azijo (Kam, Sem, Jafet).

c) »Jaz sem črv... vadljali«. Tukaj je kralj David 1000 let poprej, predno se je zgodilo, tako natanko popisal Kristusovo trpljenje, njegovo obsojenje in smrt na križu, kakor da bi bil stal ob njegovi strani in ga gledal na križu visečega, ali kakor da bi mu bil Gospod sam govoril na uho! Jasno je, da je to mogel vedeti le po navdihnjenju sv. Duha. (Primerjaj posameznosti.) »Črv« je ganljiva primera, ker črv je vedno na tleh, zaničevana živalica, se nič ne brani, pohodi ga marsikatera noga.

d) »Ti, o Gospod... trohnobe«. Duša Kristusova pojde v predpekel oznanit pravičnim rešenje, a ne bo ostala pri njih, marveč se bo zopet združila s telesom, ki ne bo strohnelo, marveč oživelo in vstalo (»Svojemu svetemu« = Najsvetejšemu, Mesiji. Tudi v grobu ni bila ločena božja narava od mrtvega trupla).

e) »Odprite se... proti vzhodu«. S tem opisuje David veličastvo Kristusovega vnebohoda in še posebej povdarja, da ni šel sam v nebesa, ampak ga je spremljala množica »jetnikov« — pravičnih iz predpekla, da bo tam naš srednjik pri nebeškem Očetu (»darila za ljudi«). »Nad nebes nebesa« = v najvišje nebeško veličastvo. — »Proti vzhodu«, na Oljski gori, ki je na vzhodnji strani Jeruzalemskega mesta.

f) »On je rekel... po redu Melkizedeka«. »On« = Bog. — »Mojemu Gospodu« = Davidovemu Gospodu, Mesiji. — »In se ne bo kesal« = bo gotovo izpolnil (prisego). — Ti si duhoven vekomaj po redu Melkizedeka«. V tej veličastni obljubi nam je bilo zagotovljeno — Kristusovo kraljestvo v presvetem Rešnjem Telesu, vsi blagri sv. maše, sv. obhajila, Jezusove pričujočnosti v tabernaklju! (Melkizedek je bil kralj in duhovnik, ki je daroval nekrvavo daritev — kruha in vina.)

IV. Razlaga. 1. Zgodbe nove zaveze kažejo, kako natančno so se izpolnile Davidove prerokbe. (Naj se to ponavljaje dokaže iz III.)

2. Knjiga ob koncu tudi omenja, v čem je bil David predpodoba Jezusa Kristusa; a ker učenci do zdaj še niso izvedeli vseh podatkov za to vprašanje, je boljše, če se odloži za obravnavo zadnje zgodbe iz Davidovega življenja.

V. Uporaba. 1. David je visoko cenil sveto petje pri službi božji. Tudi v naših cerkvah je sveto petje velikega pomena. Lep glas in dober posluh je velik dar božji; naj ga obrača v slavo božjo, kdor ga ima. Cerkveni pevci naj razumejo in čutijo, kar pojo, da bo njih petje res — kakor vzvišena molitev! Tudi izven službe božje naj se goji sveto petje ... Sploh je pošteno petje koristna zabava; a bodi vam trden sklep, da nespodobnih in grdih pesmi nikdar ne boste peli.

2. Velika dobrota za pravične stare zaveze je bilo Davidovo prerokovanje, da so bolje spoznali obljubljenega Odrešenika, po njem bolj hrepeneli in z ozirom nanj lepše živeli. Glejte, mi pa smo tako srečni, da tako natanko lahko poznamo Jezusa, če le hočemo poslušati in premišljevati dogodke sv. evangelija, in on vedno biva med nami v presv. Rešnjem Telesu. Kolika sramota torej, če ima katoliški kristjan mrzlo srce do svojega Zveličarja, če se tako malo zmeni zanj ... (Izpraševanje vesti, kes, trden sklep.)

57. Absalom se vzdigne zoper svojega očeta in je kaznovan.

I. Uvod. (Za srce.) Kadar je zjutraj krasno vreme, nam v srcu želje vstajajo: o, da bi pač ves dan bilo tako lepo! Kadar vidim pred seboj lepo število pridnih učencev in učenk, me tudi navdajà srčna želja: o, da bi pač vedno ostali pridni in nedolžni! Nemara se je tudi že kateremu izmed vas vzbujala enaka misel in želja, ko smo že toliko lepega in hvalnega slišali o Davidu iz njegove jasne mladosti in posebej iz njegove slavne kraljevske dobe: o, da bi le vedno ostal tako dober, tako izvrsten! A žal, prišli so tudi za dobrega Davida nesrečni dnevi, da se nam mora kar smiliti. Le poslušajte, da vsaj nekoliko izprevidite, kolika nesreča je greh in kako občutne so kazni za greh!

II. Pripovedovanje: *a)* Davidov dvojni greh in njegova spokornost; *b)* zarota nehvaležnega Absaloma: *c)* pričetek vojske; *d)* Absalom nesrečno pogine v vojski; *e)* David milo obžaluje svojega sina.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Dvakrat hudo pregrešil«, t. j. storil je dva velika greha zoper šesto zapoved s prešestvom in zoper peto z umorstvom. Kaj ne, pač neizrečno velika nesreča, če pošten in nedolžen človek kar nenadno tako zelo pade! — »Z ubojem nedolžnega Urije«. David ga sicer ni sam umoril, marveč je le zakrivil njegovo smrt, ker ga je po nedolžnem ukazal umoriti. Bilo je tako-le: David pošlje svojega prvega vojskovodja Joaba v boj z vso vojsko, v kateri je bil tudi vrli, kralju zvesto udani stotnik Urija. Ko se ima pričeti boj, piše David Joabu: »Postavi Urija na kraj, kjer bo najhujši boj, in zapusti ga, da pogine.« Joab stori tako in Urija pade. — »Gospod ti je odvzel greh« itd. Z grehom vred mu je odpustil večne

kazni, a ne časnih; pekla je bil rešen, a na tem svetu se je moral še ostro pokoriti.

b) »Najhujšo šibo mu je spletel poredni Absalom.« To ima lahko dvojen pomen: *a)* velika šiba, ki je spletena iz več posameznih šibic, bolj občutljivo tepe, kakor posamična šiba (= Absalom mu je bil v veliko nadlogo); *b)* šibo spletati pa tudi lahko pomeni: napravljati več različnih težav in nadlog. Sicer je pa to podobenski izraz, ki imenuje le orodje, s katerim se navadno kaznuje, mesto kazni same in pa le eno vrsto bolečin. (Torej: »Šibo splesti« = šibo narediti, pripraviti = občutno kaznovati.) — »Omislil si je vozov« itd. Vedel se je tako, kakor bi bil kralj. — »Naklanjal si srca« = pridobival si srca. Na tak način je ljudstvo hujskal, da bi se uprlo zoper njegovega očeta in povzdignilo njega na kraljevi sedež.

c) »Hebron« je bilo že izza časa očakov imenitno mesto, ker so bili tam grobi očakov, Judom svet kraj. Zato ni David slutil nič hudega, ko se mu je Absalom hinavsko zglasil, češ, da gre na božjo pot. — »Absalom pa iz Hebrona pošlje oglednikov« itd. Zdaj nič več ne prikriva svojih zlobnih nakán, marveč očitno naznanja vstajo. — »Zarotnikov«. Zarotniki se imenujejo oni drzni ljudje, ki se tihotapsko (skrivaj) vzdignejo zoper vlado ali sploh zoper predstojništvo. Ker se navadno s prisego ali rotenjem zavežejo za skupno delovanje, molčanje itd., se taki vstajniki imenujejo zarotniki. — »Presleplјeno« = goljufano. (Lažnik kaže ljudem napačne reči v taki luči, da se jim zde, kakor da so prave, da so takorekoč slepi za resnico. Zato goljuf tudi = slepar.) — »David torej s svojimi ljudmi iz Jeruzalema čez potok Cedron peš (bos) in jokaje gre na Oljsko goro«. **(Za srce.)** Oj, koliko srčne grenkobe je povedano v tem samem stavku! Le pomislite: poprej tako srečni in ljubljeni kralj mora zdaj bežati iz svoje prestolnice, bežati — pred svojim lastnim sinom, katerega je tako zelo ljubil, bežati pred ljudmi, kateri so mu bili pred kratkim še tako zelo udani! O, kako je morala taka nehvaležnost boleti njegovo kraljevsko srce! Bos in z zakrito glavo gre postarni kralj in se britko joka radi nezvestobe nehvaležnega ljudstva in upornega sina. Kako je pač bila trda in trnjeva ta pot! A tudi mučne skrbi so stiskale njegovo užaljeno srce; kako se bode neki še končala ta poskušnja. Povrh vsega drugega pa pride še zaničevanje, ki še vse bolj peče in boli, ako je človek že itak v stiskah in nadlogah. Zares, čuditi se moramo Davidu, da je mogel tako krotko in potrpežljivo prenašati toliko britkosti.

d) »Mezeg« živinče večje kot osel, manjše kot konj, ki se mnogo rabi v judovskih goratih krajih (»mula«). — »Njegovo truplo vržejo v globoko jamo« itd. V starih časih je bila šega, da so ka-

menje metali na grob, ako so zelo zaničevali umrlega. Kup kamenja na Absalomovem grobu kaže, kako zelo je bilo ljudstvo ogorčeno radi njegove grde nehvaležnosti. Tudi zdaj še, pravijo, ako gre mimo njegovega spomenika kak Jud, vrže kamen proti njemu, da tako izrazi svoj stud nad nehvaležnim in surovim sinom.

c) »Kakor njemu, bodi vsem sovražnikom mojega kralja!« Poslanec si ni upal naravnost povedati, a sporočilo je vendarle tako zasukal, da je David lahko takoj spoznal: Absalom je mrtev!

IV. Razlaga. 1. Lastnosti božje: *a)* Bog je nesk. svet. Preroka je poslal k Davidu, da mu je očital pregrešek. *b)* Neskončno pravičen. Občutno je kaznoval oba: Davida in Absaloma ... *c)* Neskončno usmiljen: odpustil je spokornemu Davidu, ne pa trdovratnemu Absalomu.

2. Prava pokora. David je vzor vsem odkritosrčnim spokornikom. Britko je obžaloval svoj greh (kakor zlasti razvidimo iz njegovih spokornih psalmov), očitno ga je spoznaval pred Bogom in pred ljudmi; vse življenje je zadostoval zanj: v duhu pokore je voljno prenašal vse težave, katere mu je Bog pošiljal, a še sam si je nakladal pokoro.

3. Četrta zapoved. *a)* Greh. Absalom se je zelo pregrešil zoper IV. zapoved in sicer zoper Davida kot očeta in kot kralja. Očeta ni spoštoval, marveč slabo govoril o njem, češ, da ni skrben in pravičen, — ni ljubil, marveč ga hudo žalil, da je mnogo solz pretočil radi njega; — ni ubogal, marveč se mu siloma ustavljal in ga napadel z vojsko. Ob enem se je pregrešil zoper deželsko gosposko, ker je predrzno grajal in napravljal upor. (Vpr. 405—407, 413.) —

b) Kazen. Bog je zapretil najhujše kazni otrokom, kateri nečejo izpolnjevati četrte zapovedi. To se je pokazalo v polni meri pri Absalomu. Umreti je moral v najlepši dobi svojega življenja, in na tako strašen način: ni padel kot junak (v pravični vojski), marveč plašno bežečega je zadela pravična kazen; — na svoje lase je bil tolikanj ponosen, lasje so mu bili zdaj v pogubo; toliko si je želel, da bi bil povikšan na kraljevi sedež, zdaj visi med nebom in zemljo v smrtnem strahu, dokler mu ne prebode Joab nehvaležnega srca; mesto kraljevske časti, ga je zadela največja sramota, ki je še zdaj v nečast njegovemu spominu ... Kaj pa še le večne kazni!

4. Poglavitni grehi. S katerim se je pregrešil David? (S tretjim, ki ga je privedel celo do umorstva.) S katerim pa Absalom? (S prvim, ki ga je strmoglavil čimdalje nižje. Najprej je bil nečimeren, in ker si je domišljal, da je najlepši človek, je hotel biti tudi najimenitnejši itd.)

5. Lepota čednosti. Absalom je bil lep in čvrst mož, vedel se je tako prikupljivo do ljudi, znal tako prijazno govoriti z vsakomur ... In vendar se nam zdi tako oduren in zopern. Zakaj pač? Zato, ker ni bil odkritega in dobrega, marveč zlobnega in nehvaležnega srca, na videz se je hlinil, v resnici pa snoval upor zoper lastnega očeta. O da, pravo ceno daje človeku le čednost, zlobno in izprijeno srce pa dela človeka zaničljivega pred Bogom in pred ljudmi.

V. Uporaba. 1. Davida časti sv. cerkev med svetniki. Priporočujte se mu tudi vi, naj bi vam izprosil to veliko milost, da bi ostali vedno nedolžni in prispeli po lepi in gladki poti do zveličanja, ker on je spoznal, kako težka in grenka je pot pokore. Kdor pa se je že pregrešil v kaki večji reči, naj se mu priporoča za pravo kesanje in stanovitno poboljšanje.

2. Osobito pa vam bodi v svarilo zlobni Absalom. Ta zlobnež je jasno pokazal pot, katera pelje v nesrečo. Varujte se te pogubne poti; zvesto pa se držite one prave poti, katero je Bog odkazal z besedami: »Spoštuj očeta in mater... (Resno si izprašajte vest, kako ste do zdaj izpolnjevali četrto zapoved ... v kateri reči še stariši niso zadovoljni z vami ...? Kesanje, sklep!) *A. Kržič.*

Zakaj naj katehet navaja katehumene k molitvam, ki se nahajajo v dodatku novega katekizma? »Das Kind soll vor allem in der Schule beten lernen, und zwar in der Weise, daß nicht bloß der Unterricht durch Gebet eingeleitet, geweiht und geheiligt wird, sondern daß das Kind auch die Gebetsformeln, deren sich der katholische Christ beim privaten, wie beim öffentlichen Gottesdienste gewöhnlich bedient, nach entsprechender Erklärung einübt und in den rechten Gebetsgeist eingeführt wird.« (LIII. Schluß-Konferenz-Protokoll der Lavanter Diöcese 1901.)

Velepomembne besede, katere bi si naj vsak katehet globoko vtisnil v spomin in v srce, o njih premišljeval in tako ogrel svoje srce, da bi mogel vneti tudi mlada otroška srca k najimenitnejšemu opravilu vsakega katoliškega kristjana, k molitvi.

Pri katehetični vzgoji se dandanes veliko greši v tem, da katehet bolj bistri um svojih učencev, kakor pa blaži srce. Za srce nima pri svojem pouku skoraj nobene besede, zadovolji se s tem, da mu otroci vedo katekizem na pamet po mrtvem besedilu, a na duha in srce oživljajočo notranjost se malo, mnogokrat nič ne ozira. Zlasti se premalo skrbno predela 2. poglavje katekizma, ki govori o krščanskem upanju in o molitvi. To poglavje je za kateheta eno najimenitnejših; seme, ki se po temeljitem nauku tega poglavja naj vseje v rahla srca šolske mladine, bi naj vzklilo ter z božjo pomočjo obrodilo stoternega sadu

prave molitve. Ta sad prave molitve pa se žal dandanes jako pogreša med odraslo mladino, posebno med mladeniči, ki ne kažejo pravega veselja do službe božje, ki nimajo nikakšne gorečnosti do molitve, ki bi se jim že v šoli morala vcepiti v srce. Niso navajeni moliti, se upirajo sv. Duhu, ki jih po daru pobožnosti priganja k molitvi.

Ko je božji Zveličar izgnal iz templa one, ki so prodajali in kupovali, ko je prevrnil mize menjalcem in stole tistim, ki so golobe prodajali, so ga otroška grla častila ter klicala: »Hozana sinu Davidovemu!« Mat. 21, 15. Kako je bil Ljubitelj otrok vesel nad njihovo hvalo, vidimo iz tega, kako je zavrnil velike duhovnike in pismarje z besedami psalmistovimi: »Iz ust otrok in sesajočih si si hvalo napravil.« Ps. 8, 3.

»Hozana sinu Davidovemu«! tako želi naš božji Zveličar, da bi mu otroci klicali v pobožni molitvi bodisi doma zjutraj in zvečer, bodisi v šoli, bodisi v templju nove zaveze, v cerkvi. Katehet ima priložnost ta »hozana« naučiti ljubljence Srca Jezusovega ob priliki, ko predeluje v katekizmu tvarino o molitvi. V tem oziru mu dobro služi dodatek v katekizmu. Posebno skrb in pozornost naj obrača na jutranjo in večerno molitev.

Morda nam bo kdo oporekal, da ni treba otroka mučiti z onimi težavnimi molitvenimi obrazci v dodatku katekizma, zakaj pobožne matere že navadno doma naučijo otroke jutranje in večerne molitvice. Na ta ugovor odgovarjamo sledeče: Matere dostikrat naučijo otroke molitvic, ki niso zložene v duhu sv. kat. cerkve, molitvic, ki so otroku nerazumljive po obliki in vsebini, molitvic, ki jih je sestavila bujna domišljija narodovega duha. Da je to res, kaže nam ta le molitvica, katero sem slišal in zabeležil od svojih katehumenov, molitvica, ki so jo učenci molili doma kot jutranjo in večerno molitev. Besedilo te pesniško navdahnjene molitve je to-le:

Cerkvica stoj, stoj na kraji, na svetem raji! Notri je sveta, »vuni« je zlata; notri stoji sveti oltar. Sv. Janž mešo bere. Roža Marija za njim kleči. »Kaj ti je, kaj se tak' jočeš? Kaj takšne solze stačeš, »kak so vinske jagode.« — »Kaj se ne bi jokala, saj nisem več sinov imela, »kak« samo enega. Še tistega so mi Judje vkradli, pa daleč odpeljali. — Roža Marija, nič se ne »joči«, »mija« »ma« šla proti solnčnemu vzhodi, proti božjemu grobi, tam »boma« našla 12 »jogrov«. 13. je tvoj sin, ki je tak' lep, »kak« je rumeno solnce.« — »Ljubljeni moj sinek, kje si ti »bija«? Jaz sem tebe iskala med gorami, med vodami, med solncem, med mescem, med zvezdami. Pa te nikjer nisem našla. — Ljubljena mati, nič se vi ne »joč'te«! Jaz sem nama pridobil celi izvoljeni svet. Da bi se našel en krščenik in ena krščenka, ki bi to molitvo vsaki dan zmolila. Jaz bi mu dal lep »lon«: tri duše iz vic rešiti, eno »oči«, eno materi, eno pravo njegovo. — Marija sineka ziblje, s pravoj rokoj giblje. »Ljubljeni moj sinek, ali spiš?« — Jaz ne spim, jaz verne duše »gor budim.« Hod'mo spat, Boga zvat, ki je najni pot! S križem ležem, s križem vstanem, križ pred menoj, križ za menoj; na križi sladko ime Jezus in Marija. Amen.

Najbrž daje podlago tej z ljudsko domišljijo prepojeni molitvici podružna cerkvica sv. Janža v dotični župniji.

Besedilo te molitvice kaže, da se je molila zvečer, kar nam pričajo besede: »Hod'mo spat, Boga zvat, ki je najni pot!« Pa tudi kot jutranja molitev se je rabila, kar so zatrjevali otroci sami.

Ako si ogledamo to molitvico, moramo priznati, da je podobna kakšni »legendi«, ki nima v sebi ničesar, kar bi storilo molitev, da bi bila hvalna, zahvalna in pravilna.

Ako pa si nasprotno ogledamo jutranjo in večerno molitev, ki nam jo podaja katekizem v svojem dodatku, opazimo, da sta lepo sestavljeni v duhu sv. cerkve.

Oglejmo si najprej jutranjo molitev! Ta molitev je častilna in zahvalna. Precej v začetku se obudijo nakratko tri božje čednosti. Dobro bi bilo, da bi se »obiectum formale« po besedilu vjemal s vprašanjem: Veliki katekizem 806. Torej: verujem v tebe (Bog), ker si neskončno resničen; upam v tebe, ker si vsemogočen, neskončno dobrotljiv in zvest; ljubim te nad vse, ker si neskončno popoln in dobroten. — Zatem se obudi dober namen in želja, udeležiti se vseh odpustkov, ki jih moremo čez dan zadobiti z molitvami, dobrimi deli, pa tudi trden sklep, varovati se vsakega greha. Potem sledita zdihljeja k srcu Jezusovemu in srcu Marijinemu z nepopolnimi odpustki 300 dni. — Tukaj bi po našem mnenju bilo dobro še pristaviti zdihljej v čast sv. Jožefu: »Sv. Jožef, vzgled in varih častilcev presvetega srca Jezusovega, prosi za nas!« (300 dni odpustkov vsakikrat.) — Otrok se potem priporoči angelu varihu, morda s posebno molitvico, ki se nahaja v dodatku št. 21., svojim patronom in vobče vsem svetnikom. Na koncu se še pristavijo morebiti trije »očenaši« v čast krstnemu in birmskemu patronu, za stariše, dušne in telesne dobrotnike, z apostolsko vero in »čast bodi«.

Tudi večerna molitev odgovarja popolnoma vsem lastnostim prave večerne molitve; je hvalna in zahvalna. Izpraševanje vesti s kesom se strinja z naukom, ki nam ga podaja katekizem v 4. poglavju pri točki o zakramentu sv. pokore. (Cf. Veliki katekizem 666, 648.) Priporočitev v božjo voljo, angelu varihu, sveti družini s kratkimi zdihljeji pa tudi konec s 3 »očenaši« in »apostolsko vero« se vrši, kakor v jutranji molitvi.

Res je, da otroci v 3. šolskem letu še niso zadosti sposobni, da bi navedene molitve popolnoma razumeli, a to ni zadosten razlog, da bi se še le pozneje učili po katekizmu jutranje in večerne molitve. Katehetova dolžnost je, da jim, kolikor mogoče besedno in stvarno razloži molitvice, potem pa tirja, da se jih doslovno na pamet naučijo in je tudi molijo.

Ko pride v katekizmu na vrsto tvarina, ki je v zvezi z jutranjo ali večerno molitvijo, n. pr. nauk o izpraševanju vesti, kesu, odpustkih, božjih čednostih, naj vsikdar otroke na to opozori.

Da bodo otroci naučene molitvice doma resnično molili, mora katehet z božjo pomočjo v katehumenih vzbuditi veselje do molitve, naj sam ž njimi večkrat moli imenovane molitve, dokler si jih popolnoma dobro ne zapomnijo. Dolžnost starišev je potem, da jih resno z ljubeznijo opominjajo, da naj, če je možno, glasno opravljajo zjutraj in zvečer po katekizmu imenovane molitve. Na to dolžnost lahko katehet kot dušni pastir stariše opozarja na prižnici, v spovednici, pri velikonočnem izpraševanju, pa tudi v zasebnem občevanju. Stalni dušni pastir pa bi naj pri izpraševanju ženinov in nevest posebno pozornost obračal na molitvene obrazce, ki jih morda znata ženin in nevesta, da so pravi, zloženi v duhu sv. kat. cerkve.

Ako se bodo otroci naučili v šoli moliti v cerkvenem duhu, bodo tudi v poznejših dobah svojega življenja, v duhu in resnici (Jan. 4, 24) Boga molili, ter bodo tudi tako učili svoje potomce. Veselje do molitve pa je znamenje izvoljenja. (Cf. Egger, Enchridion theologiae dogmaticae specialis ed IV. 1896 pag. 562.) *J. Vogrin.*

D. Ascetika.

Correctio fraterna po nauku sv. Tomaža Akvinskega.[1]

Subjektivizem in egoizem je splošna bolezen današnjega časa; ta dvojni črv razjeda vse vezi človeške družbe: medsebojno zaupanje in prijateljstvo, mir in složnost v družinah in občinah, pokorščino do postavnih predstojnikov, usmiljenje do bližnjega, požrtvovalnost za občni blagor. Bacili pretiranega subjektivizma in egoizma napolnjujejo, rekel bi, celo današnje duševno ozračje in se jih tudi duhovnik kaj lahko naleze. To je pa najhujši škodljivec duhovnikovemu delovanju, to je rja, ki marsikomu izje zasluženje pred Bogom za njegovo sicer naporno delovanje. Subjektivizem rodi občutljivost, ki ne more ničesar prenesti, najmanj pa posvaritev, ukor, ugovor zoper lastno mnenje.

Ta občutljivost je kriva, da bi se že takorekoč morala izbrisati iz katekizma 1. točka med duhovnimi deli usmiljenja: grešnike svariti. Koliko hudega bi se zabranilo, koliko dobrega storilo, ko bi zlasti duhovniki pravočasno drug proti drugemu uporabili pristno krščansko zapoved correctionis fraternae in si jo posvarjeni vzeli v krščanskem duhu tudi k srcu! Marsikdo ima kako napako iz navade v pridigah, pri sv. obredih, v zasebnem občevanju; sam je ne opazi, ljudem je pa včasih v spodtiko ali pa je povod, da se sveta stvar smeši in zani-

[1] S. theol. II. 2. qu. 33.

čuje. Vse to bi se preprečilo, ako bi ga kdo pravočasno opozoril na to, on pa tudi opombo hvaležno sprejel. Pogostoma manjka na eni strani pogum, na drugi ponižnost, in opusti se, oziroma ne sprejme se correctio fraterna. Kar bi bila lahko opravila mila »caritas«, mora pogostoma pozneje popravljati stroga »iustitia«, če se sploh da že storjena škoda popraviti.

Naj tedaj tukaj podamo kratko z majhnimi dostavki nauk Tomažev o bratovski svaritvi, ki je za praktično duhovnikovo življenje velike važnosti.

Correctio fraterna je delo ljubezni. O tem razpravlja Tomaž v II—2 S. theol. qu. 33 čl. 1. in stavi na prvo mesto pomislek, da je fr. corr. morda delo pravice in ne ljubezni, ker dolžnost brat. posvaritve se izvaja iz besed Kristusovih (Mat. 18.): Si peccaverit in te frater tuus . . . tu pa pravica zahteva posvaritev grešnika. — Ta pomislek ima tudi v praktičnem življenju svojo oporo, zlasti če predstojniki morajo koga zavrniti in posvariti, se le redkokdaj sprejme njih beseda kot dejanje ljubezni. Smatra se navadno kot posledek neizprosne iustitiae in brezsrčne samovoljnosti ali osebnega nasprotstva, češ, »ne more me trpeti«.

S tem je v zvezi še drug kriv nazor, ki ga tudi v bistvu omenja sv. Tomaž v 3. objekciji. Z grešnikom potrpeti je delo ljubezni, kakor opominja apostol Pavel (Gal. 6.): Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi, ki je »lex caritatis«; svariti pa brata, ki greši, se zdi, da izključuje potrpljenje ž njim. — V praksi velja tisti, ki se drzne sobrata v tem ali onem posvariti, za sitneža in pedanta, dočim je oni, ki k vsemu molči, »izvrsten«, »blag« mož, dober gospod. Tako mora pogostoma biti oni več kriv, ki po svoji dolžnosti svari, kakor oni, ki zoper svojo dolžnost greši!

Nasproti tem in drugim pomislekom stavi Tomaž tezo: »Corrigere delinquentem est quaedam eleemosyna spiritualis: sed eleemosyna est actus caritatis, ergo correctio fraterna est actus caritatis.

Jasno in temeljito, kakor je že njegova navada, utemeljuje Tomaž ta stavek »in corpore articuli« z naslednjimi razlogi:

Posvaritev grešnika je nekako zdravilo zoper greh. Greh se pa lahko razmotruje v dvojnem oziru, prvič, v kolikor je škodljiv grešniku samemu, drugič v kolikor je v kvar drugim, ki so vsled greha užaljeni ali se pohujšajo, ali pa je tudi v škodo občnemu blagru, ker se z grehom krši pravica. Zatorej je posvaritev grešnika dvojna: ena, ki uporablja lek proti grehu, v kolikor škoduje grešniku samemu, in to je za pravo bratovska posvaritev, ki meri na poboljšanje grešnikovo. Odvrniti pa od koga zlo, je isto, kakor pridobiti mu kako dobro; skrbeti pa za blagor bližnjega je delo ljubezni, po kateri hočemo in de-

lamo bližnjemu dobro. Zatorej je tudi bratovska posvaritev delo ljubezni, ker ž njo odvračamo od brata zlo, namreč greh (največje zlo); odvrnitev greha je še bolj delo ljubezni kakor odvrnitev kake zunanje škode ali telesne poškodbe, ker dobrota čednosti je bližje ljubezni kakor zunanja ali telesna dobrota. Zatorej je bratovska posvaritev večje delo ljubezni kakor zdravljenje telesne bolezni ali podpora, s katero se odpomore zunanjemu siromaštvu.

Druga je pa posvaritev, ki uporablja lek zoper greh, v kolikor je v kvar drugim, zlasti splošnemu blagru, in taka posvaritev, je čin pravice (moralisti jo imenujejo correctio iudicialis), ki ima dolžnost varovati med ljudmi pravi red pravičnosti.

V širjem smislu se tudi »fraterna correctio« lahko imenuje čin pravice, — ali v našem jeziku — pravičnosti, v kolikor je pravičnost splošna čednost, ki obsega vse druge v sebi. (Resp. ad primum.) Zapovedi, da moramo z grešnikom potrpeti, ne nasprotuje bratovska posvaritev, marveč iz nje sledi, ker grešnika blagohotno iz ljubezni opomnimo na njegov prestopek. Sklep: 1. Dajajmo pravočasno in modro duhovno miloščino bratovske posvaritve iz ljubezni do postave božje in do sobrata. Taka posvaritev bo marsikdaj nadomestila posvaritev pravice, ki je malo bolj trda, in bo zapredila marsikatero duševno zlo. 2. Sprejemajmo dobrovoljno bratovsko posvaritev in jo priznajmo kot delo ljubezni. Četudi se morda ustavlja naša občutljiva narava, sprejmimo jo in recimo v srcu s psalmistom: Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas[1]. *Corrigendus.*

III.

Cerkveni letopis.

1. Papeževa okrožnica o izobrazbi duhovščine. Dne 8. dec. 1902 je sv. oče izdal na italijanske škofe okrožnico, v kateri govori o veliki važnosti duhovske vzgoje in izobrazbe. Splošna načela, ki jih sv. oče v tej okrožnici razvija, imajo aktualno vrednost ne le za italijansko, ampak sploh za katoliško duhovščino, zato jih podamo tukaj v prevdarek našim čitateljem.

Vzgojo duhovščine smatra sv. oče za eno najvažnejših dolžnosti svoje apostolske službe. Zastonj je vse prizadevanje, obnoviti med ljudstvom krščansko življenje, ako se v cerkvenih služabnikih ne ohrani pristen in

[1] Kako in koga veže dolžnost, dajati bratovsko posvaritev, o tem glej moraliste. Lehmkuhl, Theol. Moral. I. p. I. l. II. div. I. § 3. Müller, Theol. Moral. l. II., t. I. § 31.

svež svečeniški duh. Novejši čas se tu in tam javljajo gotove struje, ki hočejo uvesti nepremišljene novotarije glede na izobrazbo in delovanje duhovščine. Posledice takih novotarij bi bile težke in žalostne, ako bi se jim pravočasno ne prišlo v okom. Zatorej hoče sv. oče razložiti načela, po katerih se naj ravna vzgoja in služba duhovska.

Vzvišenost katol. svečeništva: Katol. svečeništvo je božjega izvora, po svojem bistvu nadnaravno, v svojem značaju nespremenljivo; ni naprava, ki bi se lahko prilagodila vihravemu mnenju človeških nazorov. Ono je delež večnega svečeništva Kristusovega in mora do konca dni nadaljevati poslanstvo, katero je učlovečena Beseda sprejela od Očeta: Kakor je Oče mene poslal, tako jaz vas pošljem (Jan. 20, 21). Skrbeti za večno zveličanje duš, je in ostane velika in poglavitna naloga katoliškega duhovstva. Po nauku sv. Pavla je duhovnik poslanec, služabnik Kristusov, delivec njegovih skrivnosti, srednik med Bogom in človeštvom.

Isto visoko idejo o kat. duhovstvu, ki jo nahajamo v sv. pismu, imajo tudi dela sv. očetov, odloki rimskih papežev, škofov in cerkv. zborov, enak je tudi nauk vseh cerkvenih učenikov. Vsa cerkvena tradicija smatra duhovnika drugega Kristusa. Zato je tudi cerkev vedno smatrala vzgojo, izobrazbo, nošo, disciplino duhovsko kot neko celoto za sebe, različno in ločeno od navadnega laiškega življenja. Ta razlika mora ostati nespremenjena tudi v naših časih, in vsak poskus, vzgojo in življenje duhovsko izenačiti z vzgojo in življenjem posvetnjakov, bi bil v nasprotju s celo krščansko tradicijo, z naukom apostolskim in naredbami Kristusovimi.

Duhovniku treba dandanes temeljite izobrazbe. Kajpada se je pri izobrazbi in v službi duhovski treba ozirati tudi na časovne razmere in potrebe. Zato je sv. oče že večkrat opozoril na potrebne izpremembe, da bi pospešil temeljito izobrazbo duhovščine in ji odprl širji delokrog. Vsaka druga novotarija pa, ki bi škodovala temu, kar je duhovstvu bistveno, se mora obsoditi. Duhovnik je pred vsem postavljen za učenika, zdravnika in pastirja duš ter jih mora voditi do cilja, ki sega čez meje sedanjega življenja. Da tej svoji nalogi zadosti, mora biti dobro izurjen v sveti vedi ter si prilastiti pobožnost, ki ga stori moža božjega. Svoje nauke mora potrjevati s svojim vzgledom. Ta načela morajo ostati neporušna, naj se že časovne razmere menjajo kakorkoli.

Prav je, da se duhovnik ozira na časovne potrebe, a ravno tako je potrebno, da se krepko upira slabim strujam novega časa. To odgovarja njegovemu vzvišenemu namenu in mu pridobi tudi spoštovanje. Duh naturalizma hoče dandanes zastrupiti tudi najbolj zdrav del društv. organizma, hujska duhove zoper vsako avtoriteto, hoče pripraviti srca, da iščejo le minljive dobrine in zanemarijo večne. Treba je velike pozornosti, da se ta zli duh ne zajé tudi med cerkvene služabnike. Imelo bi slabe posledice, ako bi se duhovnik lahkomišljeno uklonil vsaki novotariji.

Semenišča: Posebna pozornost naj se obrača na semenišča, da bo vladal v njih pravi duh glede na vzgojo uma in srca. Nikdar se naj ne pusti iz zmisli njih visok namen: pripravljati mladež na poslanstvo Kristusovo. Glede semenišč opozarja sv. oče na svojo okrožnico z dne 8. sept. 1899 na francosko duhovščino (o kateri je tudi »Voditelj« takrat poročal)[1]. Kar se v novih metodah spozna v resnici za dobro in koristno, to se naj sprejme.

[1] »Voditelj« l. 1900 str. 32.

Italijanski škofje naj bodo zelo pozorni, kadar dovoljujejo svojim klerikom ali duhovnikom pohod javnih vseučilišč. Gojenci semenišč naj dobro porabijo zlati čas in posvetijo vse svoje moči študijam, ki jih usposobijo za duhovsko službo. V semenišča naj se sprejemajo le mladeniči, o katerih se res sme pričakovati, da se posvete duhovskemu stanu.

Poleg umske izobrazbe je velika skrb obračati na vzgojo, da se v gojencih izobrazi živa podoba Jezusa Kristusa. S spretnostjo in marljivostjo naj vzgojitelji združijo tudi dober vzgled, naj vnemajo v gojencih zavest o njih dolžnostih in ljubezen do dobre stvari. Ne more se dovolj priporočati, da gojé v njih krščansko pobožnost, ki je po besedah apostolovih za vse hasnovita, zlasti pa za duhovnika neprecenljive vrednosti. Varovati je tedaj gojence one škodljive razvade, ki se često kaže med mladeniči, da se z vsemi silami vglobejo v študije, nravno spopolnjenje in pobožnost pa zanemarijo. Kolikor globlje korenine požene pobožnost v mladih srcih, toliko bolj bodo sposobni za požrtvovalnost, ki je je treba duhovniku.

Duhovnik med ljudstvo! Glede socijalnega delovanja ponavlja glasno sv. oče, kar je že večkrat poudarjal: duhovščina mora med ljudstvo, katero od vseh strani zalezujejo sovražniki in ga s slepilnimi obljubami skušajo odvrniti od vere očetov. V svojem socijalnem delovanju pa se naj duhovniki drže svojih škofov, ker sicer nastane zmešnjava in nered v kvar dobri stvari, katero hočejo braniti in pospeševati. Zato se naj duhovski kandidati temeljito izuče v socijologičnih vedah, zlasti se naj seznanijo z načeli, ki jih sv. oče razvija v raznih okrožnicah o socijalnem vprašanju in o krščanski demokraciji. Ko pa postanejo duhovniki, naj posvetijo posebno skrb ljudstvu. Naj odganjajo nevednost iz ljudstva ter veri sovražne predsodke, naj pospešujejo in podpirajo one naprave, ki merijo na materijalno in nravno zboljšanje ljudstva; naj širijo povsod načela pravičnosti in evangelijske ljubezni. A tudi sred ljudstva naj duhovnik ne pozabi na svoj vzvišeni značaj poslanca božjega, da je postavljen bratom na čelo zaradi duš. Da bo delo uspešno, naj se duhovščina pokaže vredno svojega visokega poklica, naj goji ljubezen do cerkve, slogo in ljubezen naj ima tudi med seboj. Božji blagoslov potem ne bo izostal. *F. K.*

2. Jubilej sv. očeta. Božja previdnost je v današnjih razburkanih časih dala ladji sv. Petra modrega krmilarja in kar je v tisočletju redko, ohranila ga je v vzvišeni službi celo četrtstoletje. Vsi kardinali-volivci razen enega, ki so dne 20. febr. 1878 izvolili Joahima Peccija za naslednika sv. Petra, so odšli v grob, a 93letni starček Leon XIII. še po milosti božji stoji nezlomljen.

25 let papeževanja daje v resnici povoda dovolj, da se raduje katoliški svet izvenrednega dogodka in hvali v tem previdnost božjo.

Nasprotnike sicer v oči bodejo ti jubileji, a to je razumljivo, zakaj če so se sovražniki Jezusovi spodtikali nad tem, ker so mu otroci klicali hosana (Mat. 21), kdo se bo čudil, ako zloba sika s svojim strupenim jezikom tudi nad tem, da katoliški narodi slavijo svojega očeta, namestnika Kristusovega na zemlji! Ravno strupeni napadi, ki se dan na dan množijo in od vseh strani zaganjajo v vzvišeno osebo in službo sivolasega starčka, morajo izzvati v katoliških srcih odločen odpor, ki si daje duška v veličastnih izrazih udanosti in spoštovanja.

Petindvajset let papeževanja je za Leona XIII. ravno toliko let ječe v vatikanskem zidovju, trpljenja, moreče skrbi, nasprotovanja, vsakovrstnega

žaljenja. A ravno to zopet kaže, da je papež res namestnik Kristusov. Ni učenec črez učenika, če so Gospoda preganjali in črtili, morajo tudi njegovega namestnika. Kakor je Kristus postavljen v znamenje, kateremu se nasprotuje, tako tudi papež, ki predstavlja in zastopa cerkev Kristusovo. A Leon XIII. nima zastonj v svojem grbu vedno zelene ciprese, ki je znamenje stanovitnosti in upanja. Kakor zgodovina papeštva sploh, tako tudi življenje Leona XIII. potrjuje besede, ki jih je sv. oče lastnoročno zapisal o neki priliki pod svojo sliko:

Iustitiam colui; certamina longa, labores,
Ludibria, insidias, aspera quaeque tuli.
At, Fidei vindex, non flectar; pro grege Christi
Dulce pati, ipsoque in carcere dulce mori[1].

Non flectar! Ta samozavesten vzklik ima svojo podlago v božji ustanovitvi papeštva, v neprekliclјivi obljubi Zveličarjevi: »Ti si Peter in na tej skali bom pozidal svojo cerkev in vrata peklenska je ne bodo premagala« (Mat. 16, 18).

Z vstrajnostjo združuje Leon XIII. prečudno modrost ter tako dejanski potrjuje svoj pridevek: »Lumen de coelo«. Vkljub visoki omiki današnjega časa se v marsikaterem oziru dandanes lahko reče: »tenebrae factae sunt super universam terram« (Mat. 27, 45), legla je na duhove tema nevere in krivoverstva, tema dvomov in obupnosti, razdvojenosti in upornosti, nenravnosti in nezadovoljnosti. V tej zmedenosti pojmov izvršuje Leon XIII. svojo najvišjo učiteljsko službo po naročilu Gospodovem: »confirma fratres tuos« (Luk. 22, 32). Kot glasnik božje volje oznanjuje ljudstvom večnoveljavne resnice božjega in naravnega reda, vere in modroslovja, javnega in zasebnega prava. Modrost in očetovsko skrb Leona XIII. za blagor cerkve Kristusove in človeškega rodu spričuje 65 krasnih okrožnic, ki jih je izdal od začetka svojega pontifikata do 8. dec. 1902, in ki ostanejo trajen spomenik velikega duha Leonovega bodočim rodovom.

Znanost in umetnost častita v njem svojega visokega zaščitnika. Modroslovju je podal nov vzlet, biblične študije je povzdignil in uravnal, zgodovini je otvoril bogate zaklade vat. arhiva, vatikansko knjižnico je znatno pomnožil, celo naravoslovne vede je priporočil in ustanovil v Vatikanu observatorij; njegova roka je ustvarila mnogotere učne zavode.

Kot najvišji pastir in veliki duhovnik je delal neutrudno, da se razširi in utrdi božje kraljestvo na zemlji; ustanovil je dve novi patrijarški stolici, v Aleksandriji kopt. obreda in v vzhodni Indiji lat. obreda, ustanovil je 13 novih metropolitanskih stolic, 20 škofij je povzdignil v čast nadškofij, ustanovil je 140 novih škof. sedežev, dve opatiji »nullius«, 5 apost. delegatov, 50 apost. vikarijatov, v vsem 252 novih višjih hijerarhičnih služeb. Opetovano je pokazal svojo očetovsko skrb Slovanom in vzhodnim cerkvam.

Na znotraj je skušal povzdigniti krščansko življenje med duhovščino in ljudstvom in je v ta namen zlasti priporočal češčenje presv. Srca Jez., najsv. zakramenta, sv. Družine, Matere božje. Pristel je med svetnike dolgo vrstvo svetih spoznavalcev in mučencev in tako pokazal, da v cerkvi katoliški še neprenehoma cveto cvetlice krščanske popolnosti.

---

[1] Civiltà Cattol. quad. 1264, str. 387.

Pravično je torej, da se ob 25letnici papeževanja Leona XIII. raduje ves katoliški svet in ob tej priliki slovesno izrazi svojo udanost slavnemu nasledniku sv. Petra.

Kakor povsod, se je tudi v naših škofijah papeževa 25letnica dostojno proslavila. Že med letom so se vršile razne pobožnosti in slovesnosti v cerkvah in v raznih društvih, zlasti slovesno se je pa obhajala obletnica kronanja dne 3. marca, oziroma v nedeljo pozneje. Za lavantinsko škofijo je prevzv. nadpastir izdal poseben pastirski list, ki, nadovezujoč na 4. božjo zapoved, kaj ganljivo razpravlja dolžnost spoštovanja do poglavarja sv. cerkve ter v kratkih potezah poda sliko o mnogostranskem delovanju papeževem.

Do 600 Avstrijcev, med njimi več Slovencev, se je vdeležilo veličastne jubilejske slovesnosti v večnem mestu samem. Naj se torej ob tej prepomembni priliki dvigne tudi iz naših src zahvala troedinemu Bogu za vse, kar je podelil svoji cerkvi in njenemu vidnemu poglavarju, in goreča prošnja, da ga s čredo vred vodi po varni poti črez glave gadov in baziliskov ter pripelje v varno zavetje nebeškega Jeruzalema. *F. K.*

3. Dve novi rimski komisiji. V zadnji štev. (str. 100) smo poročali o ustanovitvi komisije za biblične študije, kmalu potem je pa sv. oče ustanovil še dve novi poverjeništvi: za ohranjenje vere in za historično-liturgične študije.

Že nekaj let rujejo v Rimu vsakovrstne protestantske sekte, odpirajo svoje temple in snujejo šole. V obrambo katoliške vere se je tedaj v Rimu ustanovilo društvo, katero je papež potrdil a sedaj mu je v pomoč pridružil še posebno komisijo kardinalov. Delokrog novi komisiji je začrtal v posebnem pismu, ki nam pa doslej ni natančneje znano.

V historično-liturgično komisijo so poklicani najznamenitejši učenjaki v starinoslovju in cerkv. zgodovini, ki bivajo v Rimu: Msgr. Duchesne, msgr. Wilpert, p. Fr. Ehrle, p. Jos. Roberti, profesor Umberto Benigni. Poverjeništvo bo zasledovalo zgodovinsko stran cerkv. obredov. Na lahko roko cerkev v obredih ničesar ne menja, a na nepobitne zgodovinske posledke se vendar ozira, zato je pa zlasti dandanes treba ogromnega zgodovinskega in starinoslovskega znanja, da se tudi v liturgiji ustreže dognani zgodovinski resnici.

Prvo delo, ki čaka novo komisijo, bo preosnova brevirja. Pregledati se morajo legende ali življenjepisni podatki o svetnikih v brevirju ter urediti na podlagi nedvomnih novejših posledkov v starinoslovju, zgodovini, hagiografiji in novo najdenih starinskih tekstih. Kolikor se da, se naj vrne prvotno, izvirno besedilo. Tako korenite preosnove brevirja ni bilo od časa Pija V. Da pa odjemalci in založniki brevirjev ne bi trpeli prevelike škode, bodo nov brevir (svoječasno) dolžni rabiti le oni, ki v prihodnje sprejmejo višje rede, drugi pa bodo smeli rabiti še star brevir.

F. K.

4. Vzhodna cerkev. Francoskim prostozidarjem, ki z nasilnimi sredstvi skušajo zatreti vsak krščanski sled v šolah, se je pridružil tudi carigrajski patrijarh. Hvalevredni so njegovi energični poskusi, da zaceli globoke rane grški cerkvi, da znanstveno in nravstveno povzdigne svojo duhovščino, poveča svoj ugled ter vzdrami iz mrtvila vernike in duhovščino. Toda pri tem bi se ne smel posluževati obrekovanja in sumničenja in bi se ne smel vezati z razdiravci in sovražniki sv. evangelija.

Ker nekateri izgnani francoski redovniki iščejo zavetja na vzhodu, vidi patrijarh v tem nevarnost za pravoslavje. Izdal je lanskega leta dve okrožnici o pravoslavnih šolah in o šolah zahodnih redovnikov na duhovščino in vernike grške cerkve, v katerih opozarja na tobožnjo nevarnost, ki preti njih veri in narodnosti od latinskih vzgojiteljev. Že prej je dobila duhovščina tajni nalog, da naj pozve, katere pravoslavne obitelji pošiljajo svoje otroke v katoliške zavode. Obrača se sicer proti tujim šolam sploh, a protestantskih se dotika le rahlo, glavni udarec je naperjen proti katoliškim redovnim šolam. Vse predsodke in obrekovanja zoper katoliške redovnike je povzel patrijarh iz najzlobnejših francoskih časnikov. Tako se zopet i tu ponavlja žalostno dejstvo, da se pravoslavni bratijo z najhujšimi bogotajci zoper katoliško cerkev in ne pomislijo, da s tem spodkopujejo tudi sebi tla. Na vzhodu framazonstvo bolj in bolj razprostira svoje mreže, snujejo se šole, iz katerih so izključili ime Odrešenikovo, a tu pravoslavni ne vidijo nevarnosti za svojo vero in nrav, ampak v katoliških šolah, katere so vendar pred vsem za katoliške otroke, pravoslavnih pa nihče ne sili vanje, in se uči v njih marljivo krščanski nauk. Patrijarh dolži zahodne redovnike nestrpnosti, a sam kaže največjo nestrpnost. Dovolj e primerjati strastno in srborito pisavo v njegovih okrožnicah, kakor priznavajo celo nekateri pravoslavni listi, z mirnimi okrožnicami Leona XIII. Čudno je, da patrijarh prepoveduje svojim vernikom vstop v katoliške šole, ko pa grški škofje pošiljajo svoje duhovnike v protestantske teologične šole, kjer se taji božanstvo Kristusovo in zametujejo naprave, ki so nam katoličanom in pravoslavnim enako svete.

Patrijarhove okrožnice niso bile brez uspeha, razpalile so v množicah globoko vkoreninjeno sovraštvo do rimske cerkve. Brale so se po vseh cerkvah in pridigarji so dostavili še prav osoljene opazke. Drugo so pa storili časniki. Ne le med Grki v turškem cesarstvu, ampak tudi v grškem kraljestvu, med Rusi in Srbi so razni listi s pravim slavjem razglasili patrijarhove okrožnice.

Patrijarh je tudi sklical posebno komisijo, ki naj raziskuje način in sredstva, kako bi se dal napraviti velik zavod za pouk v tujih jezikih in bi se tako oslabila privlačnost katoliških šol. Učenje tujih jezikov je Grkom potrebno, razsodnejši sloji grški tudi spoznavajo prednost katoliških šol v učnem in nravstvenem oziru, zatorej tudi patrijarhovo sumničenje ne bo veliko izdalo, ker dejstva dajejo katoliškim šolam dobro spričevalo.

Italijanski list »Bessarione« pa priznava, da bi katoliške šole na Jutrovem morale v marsičem spremeniti svoj učni red[1]. Vkljub energičnim naredbam Leona XIII. se še mnogi zavodi drže svoje starokopitne smeri; učijo se tuji jeziki, francoski, laški, angleški, nemški, vzhodni jeziki se pa zanemarjajo. Učenci se uče francosko in laško zemljepisje in zgodovino, svoje domovine pa ne. Tako se n. pr. tudi v teol. seminarju pri Solunu, ki ga vodijo lazaristi, poučuje teologija le v francoskem jeziku in ne v bolgarskem. Tudi na versko-narodne šege orijentalcev se premalo ozirajo.

Sicer se bo pa pokret proti kat. redovnim šolam hudo zmaščeval nad Francijo samo. Od dne do dne se na vzhodu zmanjšuje ugled Francije, ki se je doslej širil ravno po šolah francoskih redovnikov. V Atenah se je že ustanovila zveza, ki naj odvrača francoski umstveni upliv (κατὰ τοῦ

[1] Bessarione, nr. 68 (1902), str. 224.

γαλλίζοντος πνεύματος). Boj proti kat. šolam bo torej imel vsaj to dobro stran, da se stré enostranski francoski vpliv, ki je pogostoma pod verskim plaščem iskal le političnih koristi in s tem močno škodoval dobremu imenu katoliške cerkve.

V obrambo katoliške cerkve in njenih naprav nasproti nečuvenim napadom grškega časnikarstva se je v Carigradu začetkom septembra lansk. leta ustanovil grško-katoliški socijalno-literarni list »Katoliški Obzornik« (Καθολικὴ Ἐπιτεώρησις), ki izhaja po dvakrat na mesec. Geslo mu je: Θεὸς καὶ πατρίς. Krepko in dostojno zavrača sumničenja patrijarhova in fanariotskih listov.

Med carigrajskim in jeruzalemskim patrijarhom Damijanom se je zadnji čas pojavil spor. Arzenij, nadškof neapolski je bil delegat sv. groba pri carigrajskem patrijarhu. Z izgovorom bolehnosti je dal ostavko svojemu patrijarhu v Jeruzalemu, ki jo je tudi sprejel in mu imenoval naslednikom arhimandrita Nikodema Vassilia, tajnika jeruzalemske sinode. Staremu Joahimu, ki si prisvaja oblast čez ostale patrijarhe, pa to ni bilo po godu, zahteval je od jeruzal. patrijarha, da ne sprejme ostavke Arzenijeve. A ta mu odvrne, da mu ne more ugoditi, ker je jeruzal. sinoda že imenovala naslednika. Na to je carigr. očak sklical svojo sinodo in proglasil arhimandrita Nikodema nesposobnim za delegata, ker je poprej bil nekdaj odstavljen od tajništva pri carigrajskem patrijarhatu. A jeruzalemska sinoda ne popusti, ker se tudi ona smatra samostojno in si ne da od »vesoljnega« patrijarha nič ukazovati. Zopet nov vzgled e d i n o s t i v vzhodni cerkvi!

Na Bolgarskem je za izobrazbo pravoslavne duhovščine samo en seminar, ki je sedaj preseljen iz Samokova v Sofijo in so hkrati preustrojene teologične študije po ruskem vzorcu. Izobrazba bolgarske duhovščine je doslej bila zelo slaba, kar so zlasti protestantje izrabljali za svojo agitacijo, primerjajoč nevednega pravoslavnega popa s spretnim in izomikanim protestantskim predikantom.

Seminarske nauke so sedaj raztegnili na 6 let, med učne predmete so sprejeli tudi latinščino in grščino, česar doslej ni bilo, dočim je hebrejščina še tudi poslej izključena. Tudi bogoslovne študije so nekoliko spopolnjene.

V spomin l. 1877—78 padlih junakov je Rusija v Šipkinem klancu postavila jubilejsko cerkev, ki se je lansko leto slovesno otvorila. Zraven je pozidan ruski seminar za Bolgare, o katerem petrograjski list »Cerkovnij Věstnik« [1] naravnost pravi, da bi imel biti misijonska šola za borbo z inoversko propagando na vsem grško-slovanskem ozemlju, in po tej šoli da bi naj kulturna Rusija stopila v boj proti najhujši nevarnosti ž njo enoverskega Vzhoda — z rimokatolicizmom in protestantizmom. Vendar je vresničenje tega načrta odloženo na nedoločen čas in za sedaj sta pri dotični cerkvi le dva ruska meniha iz Aleksandro-nevske lavre.

Kamorkoli doseže ruski orel, zasadi tudi povsod grški križ. Po ukazu carjevem se mora sedaj pri vsaki vojaški posadki pozidati tudi cerkev in zraven cerkve šola. Tako ruski vojak nosi s seboj krščansko vero in rusko omiko. Na ta način se zlasti ob sibirski železnici v doslej neobljudenih in nekrščanskih krajih vzdigujejo cerkve [2].

---

[1] 1903, No. 3, str. 78. — [2] »Cerkovnij Věstnik«, 1903, no. 1, str. 7.

Vera in politika sta na vzhodu sploh in zlasti na Ruskem ozko strnjeni in Rus navadno tudi cerkvene zadeve presoja iz političnega stališča. Na to se moramo ozirati, ako si hočemo psihološko razložiti rusko mišljenje nasproti katoličanom.

Dvojna velika mrena zastira Rusom jasen pogled, da ne vidijo katolicizma v pravi luči: 1. zajemajo podatke o nas iz starokatoliških in protestantskih virov, 2. nazrevajo vtelešen katolicizem v Poljakih in v Avstriji. Tako so n. pr. v enciklopedičnem delu »Pravoslavnaja bogoslovskaja enciklopedija«, ki jo od l. 1900 izdaje Lopukin in nekako odgovarja nemškemu Wetzer & Welte's Kirchenlexicon, podatki o katolicizmu povzeti največ iz Herzogove Real-Encyclopädie für protestantische Theologie, zato dokaj mršavi in krivični. Mnogi ruski teologi nekako omahujejo med reformacijo in smerjo Ign. Döllingerja [1].

Izmed katoliških narodov so Rusi v neposredni dotiki s Poljaki, v Poljaku pa Rus vidi svojega političnega nasprotnika in ker je Poljak katoličan, si predstavlja tudi v katolicizmu svojega smrtnega sovražnika. Enako tudi avstrijsko politiko jemljejo Rusi kot merilo za presojevanje katoliške cerkve.

Rus umuje tako-le: Avstrija zatira Slovane, Avstrija je katoliška, torej katolicizem je sovražen Slovanstvu. Tako se n. pr. »Cerkovnij Věstnik« (1903, št. 3, str. 76) huduje nad zvezo Rusije z »večno sovražno vsemu slovanskemu svetu katoliško-židovsko Avstrijo.« Temu nasproti luteranski nemški predikantje in hujskači katol. cerkev dolžé, da je sovražna nemštvu ter katolicizem istovetijo s slavizmom [2]. To protislovno natolcevanje pa ravno spričuje, da je katol. cerkev kot taka nad narodnostmi in pusti vsakemu narodu njegove pravice in ni ona odgovorna za to, če se kje kratijo narodom njih naravne pravice.

V nekaterem oziru je pa Rus pravičnejši katoliški cerkvi kakor marsikatera prostozidarska vlada v katoliških državah. Katoliški metropolit ruski, nadškof Klopotovski v Mohilevu, je izprosil pri carju dovoljenje, da se smejo nekatere izgnane francoske kongregacije naseliti v nekaterih ruskih pokrajinah, zlasti v Sibiriji. Isti nadškof je namerjaval tudi spomladi letošnjega leta opraviti kan. vizitacijo katoliških cerkev po Sibiriji, a ga je meseca svečana t. l. prehitela smrt. *F. K.*

Misijonski obzornik.

Azija.

Palestina. Katoliško misijonsko središče Tabgha ob genezareškem jezeru je zadnji čas ustanovilo 6 šol, v katerih se poučuje 180 otrok. Bila je to nujna potreba, ker je prebivalstvo teh pokrajin vsled stoletnega pomanjkanja šol globoko padlo; vrhtega je občevanje s Turčini vplivalo na nje usodepolno. Turki so med drugim tudi zahtevali, da so katoliški učenci v turških šolah se morali udeleževati turškega verskega življenja,

[1] Prim. Imakin, Materiali dlja istoriji russkoj bogoslovskoj misli tridcatih godov tek. stolětija. Peterburg 1900.

[2] Prim. n. pr. P. Bräunlich, Die Los von Rom Bewegung in Steiermark. München, 1901.

n. pr. običajnega umivanja. — Lazarist br. Klinkenberg prosi darov, da se pozida dostojna katoliška cerkev.

Mala Azija. V Eski-Šehiru imajo francoske ‚sestre vnebovzetja' šolo, katero pohaja povprečno 110—130 deklet. Od teh je le tretjina katoliške vere, ostale gojenke pa pripadajo grški in razkolniško-armenski cerkvi. Sestra Lidvina povdarja v svojem poročilu važnost takih dekliških zavodov na vzhodu, ker so edini pripomoček, da se ženi pribori dostojno stališče. Veliko konkurenco delajo katoliškemu zavodu razkolniki in nemški protestantje. Poslednji so na stroške anatolske železniške družbe ustanovili šolo, v katero silijo otroke vseh uslužbencev pri železnici.

Sirija. Dne 28. junija je bil msgr. Ciril Geha enoglasno izvoljen za grško-katoliškega patrijarha in je kot Ciril VIII. zasedel prestol patrijarha Antijohije, Aleksandrije, Jeruzalema in vsega vzhoda. Že tekom 24 ur ga je sultan telegrafično potrdil ter mu podelil ‚veliki kordon Medžidie-reda'.

Tir. Msgr. Zulhof se obrača do radodarnih src s prošnjo, da bi kaj prispevala za cerkev ‚Naše Ljube Gospe Oznanjenja', ki se bo zidala v bližini luke. Položaj tamošnjih katoličanov — 7000 po številu — je žalosten.

Perzija. Vseh katoličanov štejejo 22.900; dušno pastirstvo je v rokah 77 duhovnikov, cerkvâ in kapelic je 55. — V Urmiahu imajo lazaristi deško semenišče, sirotiščnico in kolegij, v Khosrovi bogoslovnico za sirsko-kaldejske vladikovine. V veliko pomoč so jim usmiljenke. — L. 1870. v Urmiahu ustanovljena tiskarna dobro prospeva. Dala je že več večjih in manjših del na svetlo. Nekaj let sem izhaja mesečnik ‚Pot resnice'.

Indija zahodna. Velika socijalna beda je omejila misijonsko delovanje skoro izključno v karitativno. Sirotiščnice in enaki zavodi rastejo iz tal kakor gobe po toplem dežju. V raznih vladikovinah se šteje do 200 dobrodelnih zavodov, v katerih se oskrbuje in vzgojuje 12.000 gojencev; bolnišnice in lekarne niso vštete.

Brez števila otrok, ki bi se pogubili na duši in telesu, se na ta način iztrga iz okuženega paganskega ozračja in odraste pod čuječim očesom misijonarja in sestre. Vse te zavode podpira edino le Evropa. Razume se, da se mnogim prošnjam za vsprejem ne more ugoditi.

Oblati sv. Frančiška Sal. so ustanovili sirotiščnico v Visigapatanu, v spomin posvetitve 20. stoletja Odrešeniku. V preteklem letu je štel zavod 44 dečkov, ki so vsi prav pridni in zato tudi najboljši učenci v kolegiju za ‚East-Indians'. Po končanih naukih jim misijonarji poskrbijo službe pri železnici ali v telegrafskem oskrbništvu, kjer se kažejo posebno porabne.

Sirotiščnica sv. Jožefa v Bandori, bombayskem predmestju, je v rokah hčerk sv. križa. Sestra Gabrijela se obrača do radodarnih Evropejcev in prosi nujne pomoči. Zavod preskrbuje nad 300 revnih deklet, a podpore ni od nikoder, tako da sestre že več mesecev niso mogle poravnati računa za kruh. Misijonar o. Wallrath je vzdihnil: »Želel bi si priliko, govoriti na srce svojim bratom in sestram v Evropi, in gotovo bi dobil nekaj za zavod.« — Dekleta morajo ostati v zavodu do zakona. Spraviti je v kako službo, bilo bi, izročiti je gotovemu pogubljenju. Zanimivo je, kako sklepajo ta dekleta zakone. ‚Bodoči' pride v samostan,

kjer poprosi za družico v življenje. Šest do osem deklet se pokliče v govornico. Ko si je ogledal vse po vrsti, voli. Dekle se navadno ne upira. — Večkrat se jih po 25 parov poroči en dan. Neveste so silno boječe in sramežljive. Često mora misijonar vprašati: »Kje je tvoj mož?« ali »Je-li ta tvoj?« In v dvomu morata priči pomagati nevesti: »Le vzemi ga; ta je že pravi«. Kako lep vzgled za evropske neveste!

Vladikovina Tričinopoli. Jezuvitski kolegij sv. Jožefa je povzdignil krščanstvo, kajti jezuviti delujejo posebno na to, da bi se kolikor mogoče mnogo braminov spreobrnilo. Fanatični bramini se trudijo, vsekakor odvrniti mladino od jezuvitov. Misijonarji so znižali šolnino, da bi tako omogočili vstop tudi revnejšim. Nato jim je vlada naznanila, da jim odtegne letno podporo 14.000 rupij (1 r. = 1·70 K), ako ne ostane prejšnja kolegnina. Toda vsa nasprotstva so brezuspešna. Lani je kolegij štel 1800 gojencev, med temi mnogo braminov.

Zaničevani parias imajo tudi svojo, četudi ubogo cerkvico. Jezuvit o. Lacombe opisuje bedo teh revežev in trdi, da bi mogel pridobiti mnogo rodbin, da cele vasi, ako bi imel na razpolago vsaj 100 rupij, da bi jim mogel postaviti kapelico, poslati katehista, ter jim vsaj malo pomagati.

Brzovlak, ki je 12. sept. vozil iz Madrasa v Bombay, se je ponesrečil v neki zelo narasli reki; 55 popotnikov je utonilo. Čudovito so bili rešeni: msgr. Bernard Arguinzonis, nadškof v Verapoly, msgr. Benziger, škof v Quilonu in njiju tajnika, vsi iz reda bosonogih karmelitov. — Bila je temna noč — močen padec — prebude se in čutijo šumečo vodo. Voda jih vzdigne skozi raztrgano streho kvišku. Drže se za neko bruno, dosežejo še le proti jutru obrežje. Podkralj je prelatoma telegrafično čestital k izredni rešitvi.

Nadškofija Verapoly. Karmelit o. Bonifacij Kurz poroča, da v tej nadškofiji delujejo večinoma karmeliti. Semenišče, ki je direktno podložno propagandi, je v rokah Nemcev. Klerikov je 70; večinoma so siro-malabarskega obreda.

Indija vzhodna. Zahodni Tonking. Kakor v vseh sosednih deželah Kitajskega, tako je tudi tukaj vrelo ob času vstaje. — Beatifikacijo tongkineških mučencev so kot narodno slavnost po vsem misijonu obhajali s slovesno tridnevnico. Pridigarji, anamitski duhovniki, so navduševali vernike za vero Jezusovo. Vsled teh slovesnosti se je povrnilo do 400 odpadnikov v naročje svete katoliške cerkve. — V južnem Tonkingu sta bili dve novi cerkvi posvečeni in sicer v Dong-trangu in Bao-nhamu. Poslednja, ki je delo o. Adolfa Klinger, je iz domačega mramorja, pravi biser gotskega sloga. Zidali so jo 7 let. — Cochinchina. Misijon napreduje prav dobro. Šole so od leta do leta bolj obiskane. Sestre sv. Pavla iz Chartresa imajo nad 30 raznih zavodov. Tudi domačini se pogosto oglašajo za duhovniški in redovniški stan, žal da ni sredstev, da bi se jih moglo vsprejemati več. — Razen pariških misijonarjev še delujejo tukaj dominikanci in misijonarji iz milanskega semenišča. V obče se sme trditi, da je vzhodna Indija s svojimi 950.000 verniki ena najboljših misijonskih dežel. — Dne 10. marcija 1902. je bil slovesno odkrit krasni spomenik misijonskemu škofu Petru Jožefu Juriju Pigneau de Bohaines na trgu pred katedralo v Saigonu. Stroške je poravnala deloma naselbina, deloma francoska vlada. Odkritju je prisostoval francoski generalni namestnik Doumer z višjim civilnim in vojaškim uradništvom. Edini vzrok, da je

framasonska Francija tako počastila katoliškega škofa, je ta, ker je Pigneau kot moder diplomat svoji domovini vedel pridobiti lepo Cochinchino. Kip je mojstersko delo francoskega kiparja Lormiera.

Kitajsko. V glavnem mestu Pekingu rastejo iz razvalin mnogo lepša poslopja, kakor so bila pred revolucijo. Katedrala Petang je krasno restavrirana; ponovljen je tudi del ostalih misijonskih stavb. Francoska bolnišnica je, dobro urejena, v rokah usmiljenk. Francoska šola je pod vodstvom Marijinih bratov in šteje 200 učencev.

Po svoji vrnitvi je cesarski dvor sicer razglasil celo vrsto reformnih dekretov, toda od teh ni pričakovati pokreta za misijon, dokler Kitajsko nima modrih, energičnih državnikov in cesarja, ki bi vedel pridobiti prestolu potreben ugled. Glavni vzrok večnih nemirov so skrivne zveze, po katerih framasonstvo izrablja praznoverno množico. O. de Groff, scheutveldski misijonar v Notre Dame des Pius na Mongolskem poroča obširno v listu »Katholische Missionen« o novi ločinki ‚miriteljev' in o spiritističnih sejah in medijih.

V zahodnem Sečuenu je bilo v zadnjem uporu umorjenih več kristjanov in katehumenov, med temi mladi o. Jožef Huang in devica Yang, dolgoletna voditeljica dekliške šole v Su-kia-vamu. Večje izgrede je zabranil podkralj s svojim odločnim postopanjem. — Južni Šantung. Od aprila sem imajo frančiškanke (Franciscaines Missionaires de Marie) dekliški penzijonat v Tsintau. Od škofa pl. Anzer ustanovljena deška šola v Yen-čeu-fu šteje 40 gojencev. — Apostolski vikarijat južni Honan. Vsled nemirov v prefekturi Pijang je dvor izdal dekret, v katerem izjavlja, da si vlada vedno prizadeva, varovati svoje podanike, da naroča podkraljem in namestnikom, mirno poravnati prepire med pagani in kristjani ter ljudstvo poučevati o dobrih namenih misijonarjev. O misijonarjih se dekret izraža: »Odkar so prišli iz zahoda v našo deželo, je preteklo več kakor 200 let. Z nalogo, ljudstvu pridigati čednost, so misijonarji zapustili svojo domovino in se napotili daleč čez morje v oddaljeno Kitajsko, kjer so prestali mnogo težav. Vrhtega imajo nad vse ljubeznivo skrb, zdraviti naše bolnike in podpirati ubogo lačno ljudstvo naših pokrajin . . . Vsi so požrtvovalni možje in hrepenijo le storiti dobro drugim. Ni torej vzroka, njih nakane sumničiti ali jih sovražiti.« Dasi vlada misijonarje hvali, skuša vendar previdno zvaliti krivdo nemirov na nje. V obče pa vendar pade krivda brezdvomno na kitajsko uradništvo. Kar se tiče nemirov v Pijangu posebej, zvrača protestantski list ‚North China Daily News, (14. apr. 1902.) njih povzročitev na lakomnost uradništva, ki je iztirjavalo desetkrat več odškodnine in kazni, kakor je bilo naročeno. Tri imenitne može, ki so se temu uprli, so zaprli v kletko ter jih zadavili. Ko se je nek bogatin zavzel za te nesrečne žrtve, so mu zaplenili takoj pol premoženja. Pozneje pa so se izgovarjali, da so storili to na zahtevo katoliških duhovnikov. Radi tega se je začelo preganjanje kristjanov. — Sicer pa se nam zdi, da vlada res hoče preprečiti neljube dogodke ter popraviti škodo. V Honanu je dobil misijon 26.000 taëlov odškodnine. Msgr. Scarella, apostolski vikar v severnem Honanu, je dobil gumb II. reda s pavjim peresom, njegov generalni vikarij in dva misijonarja gumb IV. reda, msgr. Volonteri, apostolski vikar v južnem Honanu, gumb II. reda, njegov generalni vikarij in več misijonarjev gumb III. in V. reda. — V južno-vzhodnem Čeli namerava vlada postaviti spomenik umorje-

nemu o. Lomüllerju in plačuje obiteljim ž njim umorjenih kristjanov po 300 taëlov.

Na Kitajskem se vedno bolj oglaša potreba domačega duhovništva, zlasti, da se zamašijo luknje, ki jih je storila revolucija. Začetek je že storjen: v 40 apostolskih vikarijatih in prefekturah deluje poleg 1000 evropskih misijonarjev že 470 duhovnikov-domačinov. Sester domačink je do 800. Skoro v vseh kitajskih misijonih se skrbno vzgojuje domači kler. 50 semenišč ima že 1000 gojencev. Domačini so dobri duhovniki. Kitajcu ne manjka darov. Kako požrtvovalne in stanovitne so se pokazali v revoluciji! Mnogo jih je umrlo mučeniške smrti. Pa tudi učeni so kitajski duhovniki. Francoska akademija (Académie des inscriptions) je l. 1899. odlikovala in obdarila dela dveh kitajskih jezuvitov.

Japonsko. Škofija Hakodate. L. 1896. so prišli prvi trapisti na Japonsko. Po mnogih težavah so ustanovili samostan N. L. Gospe ter si pridobili spoštovanje pri ljudstvu in ugled pri omikancih. »To so res možje iz nebes«, sklepa nek častnik svoje poročilo o njih. Njih delovanje je, kakor poroča prijor o. Marija Gerard Peullier, trojno.

Dasi so trapisti izrecno kontemplativen red, so vendarle misijonarji paganov, s katerimi vsekakor morajo priti v dotiko. Doslej so krstili že do 50 oseb, otrok in odraslih. Ti pridobivajo svoje sorodnike in prijatelje za krščanstvo in tako se polaga temelj krščanski občini. — Msgr. Berlioz jim je izročil sirotiščnico, v kateri vzgojujejo 25 dečkov. Vsled ministerske odredbe so si morali najeti državno izprašanega učitelja. — Iz teh gojencev se jih nekaj oglaša za redovno življenje. Dečke, ki nimajo tega poklica, spravijo v kake službe. Poglaviten namen trapistovske naselbine je, zasejati na Japonskem redovno življenje in res že imajo 11 Japoncev in 3 še nameravajo vstopiti.

Trapistom so sledile na Japonsko cistercijanke in ustanovile samostan ‚angelov'. Tekom časa so se Japonci tudi za nje začeli zanimati in zdaj imajo že nekaj postulantinj. Pečale se bodo tudi z vzgojo deklet.

Korea. Število kristjanov se je tukaj v 25 letih od 10.000 povspelo do 50.000, število misijonarjev od 2 na 40. Vrhtega je še 11 domačinov-duhovnikov.

Filipine. Jezuvitski Atenéo ima 1000 gojencev. Nujno je, ustanoviti še en zavod, ker nekateri razredi štejejo do 160 učencev. Razen tega delujejo očetje znanstveno in v dušeskrbju. Protestanti se zelo trudijo, a ne umejo si pridobiti src Filipincev. Omikane kroge zastrupljajo s slabim čtivom. Za katoliško stvar se odločno poteguje Libertád, organ dominikancev. — Ljudstvo burno zahteva menihe nazaj in ameriški katoličani so vladi predložili več protestov v prid zatiranim menihom. Protest škofije Grand Rapids v Združenih državah je pozdravil telegram iz Manile: »Centro Catolico se zahvaljuje v imenu $1^1/_2$ milijona katoličanov, katere zastopa, za protest na prezidenta Roosevelta, v katerem škof in verniki Grand Rapids-čki zahtevajo varstvo katoliških interesov na Filipinah. Filipinski katoličani zahtevajo menihe nazaj!« — Začetek je že storjen. Provincijal avguštincev v Združenih državah je že poslal oo. J. O' Mahoney in J. A. Mac Erlain na Filipine.

Posledica vojske na Filipinskih otokih je tudi nova ureditev tamkajšnjih cerkvenih razmer. Ta je določena po konštituciji sv. Očeta z dne 17. sept. 1902[1].

[1] To poročilo o papeževi konštituciji je sestavil g. Fr. Kruljc. *Ur.*

Modre določbe te konštitucije zopet spričujejo o velikem duhu sedanjega sv. očeta. V tej konštituciji najdemo marsikaj poučljivega, kar tudi drugod lahko služi za vodilo. —

V točki I. se pomnoži število škofij na Filipinah za 4, tako ima odslej nadškof manilski 7 sufraganov. Na Marijanskih otokih se vrhtega ustanovi apostolska prefektura, ki bo neposredno podložna apost. stolici.

Točka II. določa razmerje med posameznimi škofijami in metropolitom, ki se mora urediti po sedaj veljavnih splošnih cerkvenih postavah.

Točka III. govori o kapitolih pri metropolitanski in pri škofijskih cerkvah. Odkod bodo kanoniki, katere je prej vzdrževala španska vlada, odslej dobivali svoje dohodke, bo odločil apostolski delegat. Ako bi se vsled pičlih dohodkov ne moglo vzdržati prejšnje število kanonikatov, naj se zniža, dostojanstva izvzemši, na 10. Pri škofijskih cerkvah se pa naj po okoliščinah sčasoma ustanove kapitoli, med tem pa si naj škofje izberejo za svoje svetovalce druge učene in pobožne duhovnike.

Točka IV. določa, da, če je škof. sedež izpražnjen in ondi ni kapitola, imenuje upravitelja metropolit; ako ga pa ni, oskrbi to bližnji škof. Med tem pa upravlja škofijo generalni vikar.

V točki V. je govor o svetnem duhovništvu. Sv. oče zahteva, naj so duhovnikidomačini, naj so kar mogoče (instituti ad omnem pietatem) pobožni in učeni, naj se ne spuščajo v strankarske boje, naj so složni. Zlasti zadnje krepko naroč. sv. oče. In da bi se to doseglo, priporoča kot izborno sredstvo škofom sinode. »Cui quidem caritati provehendae disciplinaeque simul vigori servando, meminerint Episcopi prodesse plurimum synodales conventus subinde cogere. Quod si faxint una erit facile omnium sentiendi ratio unaque agendi.«

Točki VI. so predmet semenišča. Sv. oče v teh semeniščih — ne v malih, ne v velikih — ne dovoljuje dijakom hoditi na počitnice. »Utrobique autem alumni perpetuo degant, quoad sacerdotio, si meriti quidem fuerint, initientur; nulla unquam, nisi ex gravi causa, facultate facta ad suos remeandi.« Kako modro je to! Potrebno je sicer, da imajo dijaki počitnice, a škodljivo in pogubno je bilo že marsikomu, da je šel na počitnice domov in ni ostal v zavodu. Domač kraj stori, da postane trudapolna vzgoja v zavodu pri marsikaterem dijaku pravcato Sisifovo delo.

V tej točki je izražena tudi sodba sv. očeta o tem, kar si more človek v študijah pridobiti, če bi bile tudi uravnane vseskozi uzorno. A kar se v šoli doseže, je sila malo, komaj podlaga, zato je treba učenje nadaljevati po dovršenih študijah. S kako resnobo se naj to zgodi, je razvidno iz nasveta sv. očeta, ki ga daje Filipinskim škofom. — Svetuje jim namreč: »Consilium est quam optimum illos quinquennio saltem a sacerdotio suscepto, periculo quotannis subiicere de re dogmatica et morum, coram doctis gravibusque viris faciendo.« Sv. očetu bo pa tudi zelo ljubo, ako škofje pošljejo sposobnejše mladeniče v Rim na višje študije.

V točki VII. priporoča sv. oče škofom vzgojo mladine sploh. Škofje naj skrbijo za dober verski pouk, za sposobne veroučitelje in za dobre učne knjige. Velikemu liceju v Manili, ki so ga z dovoljenjem Inocenta X. ustanovili dominikanci, potrjuje sv. oče vse prejšnje predpravice in ga povzdigne v čast vseučilišča.

Točka VIII. razpravlja o redovništvu. Iz te točke se da povzeti, da ne bo v duhu papeževem, ako bi redovniki v kaki župniji začeli izvrševati dušno pastirovanje nasproti župniku, v jeziku, katerega župljani niti ne razumejo (kakor se je novejši čas zgodilo nekje na Sp. Štajerskem; v tem slučaju se je tudi opazilo, da se zavzemajo za tako pastirovanje elementi, kateri se za redne dušne pastirje malo ali

pa nič ne zmenijo). Katere župnije se naj prepuste redovnikom, to je stvar škofova, ki stopi v dogovor z dotičnimi redovnimi poglavarji (t. IX.).

Točka X. je slovesno odobrenje sv. misijonov. Sv. oče pravi, da so misijoni »maximae utilitatis«. Tudi pove, v čem obstoji ta korist, namreč na ta način »opportune cavetur, ne fides morumque integritas aliaque ad aeternam animorum salutem pertinentia detrimentum capiant.« Zatorej se naj v posameznih pokrajinah ustanove redovne družbe, ki se bodo edino s tem pečale, da od časa do časa po mestih in vaseh napravljajo misijone.

Točka XI. govori splošno o cerkveni disciplini, v ta namen pošlje sv. oče na Filipine svojega izvenrednega delegata J. K. Guidi, da vse potrebno ukrene in čim prej skliče provincijalno sinodo.

Slednja, XII. točka kaže prav lepo filipinskim prebivalcem, kaj mora narod prešinjati, da bo vladal mir in sloga, da ne bo razprtije. Kar zagotavlja narodu mir in složnost, ni »vinculum sanguinis, sed fraternitas Christi«. O, da bi našle odmev v vseh srcih besede velikega Leona, katere sporočuje z očetovsko ljubeznijo filipinskim prebivalcem: »Maior est namque fraternitas Christi quam sanguinis: sanguinis enim fraternitas similitudinem tantummodo corporis refert, Christi autem fraternitas unanimitatem cordis animaeque demonstrat, sicut scriptum est, Act. IV, 32: Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una.

Afrika.

Spodnji Egipet. Lijonsko semenišče za afrikanske misijone ima v dobro obljudenih mestih spodnjega Egipta cvetoče krščanske občine. Francoski zastopniki močno podpirajo šolstvo. Vkljub veliki protestantski konkurenci štejejo misijonske šole 1200 otrok. Na vsaki postaji oskrbujejo sestre tudi bolnike. Požrtvovalnost sester se mora imenovati heroično z ozirom na bolezni, ki se pojavljajo malokje s tako grozovitostjo, kakor ravno v Egiptu.

Usmiljen beduin je na velblodu spravil bolnika iz puščave v Zagazig ter ga pustil pred bolnišnico. Sosede je vse pregnal oduren smrad. Sestra Štefanija pa preišče bolnikovo rano, ki je že, od črvov razjedena, gnilila. »V imenu usmiljenega Allaha«, prosi beduin, »daj mi strupa, ne morem več živeti. Hotel sem se vleči pod ‚babur' (vapeur-lokomotiva), pa mi je spodletelo.« Sestra mu osnaži rano s pripombo, da mu jo bodo morali izrezati. — »Ne, ne«, vpije Arabec, »kaj bi mi pomagalo to, rajši umrjem. Prinesi mi strupa, da umrjem. Samo kapljico vode daj mi še prej, jesti ne morem nič več . . .« Sestra ga je tolažila in oskrbovala do smrti.

13. maja p. l. je ogenj uničil 50 vasi. Fanatično prebivalstvo je zvalilo vso krivdo na kristjane. Oo. Chabert in Youens hitita v 6 *km* oddaljeno vas Khanaiat na pomoč. Komaj se prikažeta na pogorišču, napadejo ju felahi, možje in žene, med divjim krikom ter ju pretepajo s palicami, da sta krvavela iz nosa in ust. Že sta se pripravljala na mučeniško smrt in dajala drug drugemu sv. odvezo. Vsled težkega udarca omahne o. Chabertu roka, tovariša pa so že davili. Ko so ju že mislili pognati v ogenj, se je nekaterim odločnim možem posrečilo, nesrečne žrtve spraviti na vlak, ki je ravno vozil v Zagazig. Čez 14 dni so jima spravili francoski zastopniki zadoščenje. Gouverneur provincije sam z 20 predstojniki v spremstvu 50 vplivnih oseb je peljal misijonarja v ponesrečeno vas. Vsi zastopniki vasi so morali slovesno prositi odpuščenja.

Gornji Egipet. Frančiškani so ustanovili novo misijonsko postajo v Tamija-gorovju.

Egiptovski Sudan. Msgr. Roveggio, ki je v svoji apostolski gorečnosti prepotoval skoro celi Sudan in prišel v kraje, kamor še nikdar ni prišla evropska noga, je na svojem misijonskem potovanju med Berberom in Halfo izdihnil svojo dušo. Štel je komaj 44 let.

Ekvatorijalna Afrika. Apostolski vikarijat Tanganjika. Najstarejša postaja je Karema. Število kristjanov se je že povspelo na 1460. Fetišizem izginja in črnci prinašajo ostudne, s človeško krvjo omadežane malike misijonarjem, ki jih pošiljajo kot znamenitosti evropskim muzejem. — Na postaji Utinta je cerkvica že premajhna. Verniki so zelo goreči. — Pojavila se je kuga. Ena prvih žrtev je bil neki deček, ki je pri sv. krstu zahteval ime nemškega cesarja. Vprašan, ali se boji smrti, je odgovoril: »Česa se naj bojim, ko si pa ti izbrisal moje grehe s sveto odvezo.« In ves srečen pristavi: »O, varoval se bom, braniti se smrti, po kateri pridem k Jezusu in Mariji v nebesa. Tam bom pozdravil tudi sv. Viljelma ter mu povedal, da se mi ni treba več učiti in nalog pisati. Večne počitnice!« — Na postaji Mkulve je zadrževala misijon stara čarovnica, ki je ljudstvu žugala z osepnicami in raznimi nesrečami. — Ampak ko je ležala stara mati sultanova na smrtni postelji, je sultan sam prihitel po misijonarja, da jo krsti in ji odpre pot v nebesa.

Blagonosno je delovanje belih očetov tudi na drugih postajah tega obsežnega vikarijata. Vikarijat šteje 49 šol s 3317 učenci, ki so vzgledno marljivi in pobožni.

Misijonarjem so v veliko pomoč bele sestre. Na treh postajah imajo svojo sirotiščnico in oskrbujejo bolnike. Ljudstvo ima veliko zaupanje do njih.

Apostolski vikarijat zgornji Kongo. Prejšnjim postajam sta se pridružili dve novi, namreč Lukula in Massanze. Versko življenje se je nepričakovano lepo razcvetlo. V vsakem kraju se pod nadzorstvom staroste ali katehista skupno opravlja jutrna in večerna molitev. Med neofiti bo težko kdo, ki ni povprečno 16krat v letu pri sv. obhajilu. — Posebna dika postaje Mpala je nova romanska cerkev. Poleg šole za vzgojo katehistov je tudi deško semenišče, kjer se 7 črncev pripravlja na mašniški stan. — V Baudouinville bo kmalu dozidana nova cerkev, ki ne bo zaostajala z ono v Mpali. — Najnovejša postaja Lukula je izročena v varstvo presv. Srca Jezusovega. Trnjevo bo delovanje v deželi najostudnejšega kanibalizma, praznoverja, človeških daritev.

Britska vzhodna Afrika. V Turinu novoustanovljeni zavod Consolata je poslal očetom sv. Duha v severni Sansibar štiri duhovnike. Škof Allgeyer jim je odkazal distrikt Kikuju. Prva postaja je Tuzo.

Severni Madagaskar je komaj štiri leta delokrog očetov sv. Duha. Po poročilu škofa Corbeta ima vikarijat 21 duhovnikov, 11 bratov, 49 sester, 18 katehistov, 20 cerkvic, 26 šol in 13 sirotiščnic.

Zahodna Afrika. V Lomu, glavnem mestu naselbine, je apostolski vikarij Zlate obali, msgr. Albert, dne 21. kimovca blagoslovil novo cerkev presv. Srca Jezusovega. Vernikov je prišlo mnogo od vseh strani, celo pagani so se udeležili te slovesnosti; med temi poglavar Kpandu, ki je s 400 spremljevalci šele po petdnevnem potovanju dosegel obal. Kot zastopnik vlade je prisostoval kancelar Horn.

Severna Afrika. Med Kabyli misijonarijo beli očetje. Iz razvalin cvetoče staroafriške cerkve poganja krščanstvo na novo. Na najstarejši postaji Tagmunt-Azuz je razmeroma le majhna krščanska občina, ker mohamedanski ‚marabuti' (gouverneur) neprestano nasprotujejo misijonarjem. Boljše je v Bu-Nohu, kjer se katehumeni pridno učé krščanskega nauka in željno hrepené po sv. krstu.

Nek marabut je hotel odvrniti svojega sina od misijonarjev. »Čuj, oče«, ga zavrne mladi spoznavalec, »ako imaš dobrega pastirja, ga obdržiš; slabega odsloviš, kaj ne? Jezus pa je dober pastir, in jaz ga obdržim; Mohamed je hudoben, in ničesar nimam ž njim. Kot marabut in učitelj korana moraš vedeti, da prerok obljublja kot plačilo v drugem življenju samo ženske. Kar se tiče mene, mi zadostuje Bog.« Na to oče ni vedel odgovora.

Najlepše uspehe ima misijon med rodom Beni-Mengalleth. 160 otrok obiskuje šolo. V majniku jih je 51 prejelo zakrament sv. birme. Med škofovo sv. mašo so Kabyli peli svoje lepe cerkvene pesmi.

Amerika.

Severna Amerika. V Kanadi se je katoliški misijon v 40 letih svojega delovanja dobro obnesel. N. pr. kjer je zdaj škofija sv. Alberta, je bila pred 40 leti puščava, koder so se klatili Indijanci. L. 1861. sta msgr. Taché, škof sv. Bonifacija in o. Lecombe ustanovila misijonsko postajo, l. 1868. je stala prva cerkvica. Pri posvetitvi je o. Rémas izpregovoril pomembne besede: »Naj nam dajo škofa, in delali bomo čudeže; vse se bo spremenilo in rastlo.« L. 1872. je prišel v mesto sv. Alberta pomožni škof Grandin. Pri njegovem nastopu je bilo samo 50 krščanskih družin; danes šteje škofija 20.000 katoličanov v 30 občinah. Na 50 postajah deluje 52 duhovnikov in 100 sester iz šesterih kongregacij. Bogoslovsko (ustanovljeno l. 1893.) in deško semenišče skrbi za misijonski naraščaj. Metise odgojevati, je velika težava. Doslej sta še samo dva bila posvečena v mašnika, namreč oo. Edv. Cunningham in Patrick Beaudry. Misijon ima tudi obrtno šolo, 8 indijanskih šol, 4 dekliške penzijonate, 4 bolnišnice in 2 sirotiščnici.

Vse to je sad neutrudnega dela škofa Grandina, ki je umrl dne 3. junija 1902. na glasu svetosti.

Misijon v Kanadi imajo v rokah oblati brezmadežnega Spočetja in so lahko ponosni na svoje uspehe.

Združene države. Apostolska prefektura Alaska. Sestre sv. Ane na mrzlem severu oskrbujejo poleg vzgoje otrok tudi bolnike. Med Indijanci in Eskimo so mnogotere nagnusne, zlasti kožne bolezni. V južni Alaski v britskem okraju ob zgornjem Yukonu imajo sestre štiri naselbine: Yuneau, Douglas, Koserevsky in Nulato. Otrok odgojujejo 200 in bolnikom strežejo v 3 bolnišnicah. Pa tudi na dom hodijo obiskovat in zdravit bolnikov. Često je treba heroičnega zatajevanja, da more sestra ozdraviti bolnika ne samo na telesu, ampak v prvi vrsti na duši.

Brazilija. Estandarte Catholico (1902. štev. 33.) poroča o misijonu dominikancev v Nossa Senhora da Conceiçao de Araguaya. V začetku je bil misijon namenjen samo za Indijance. Ko so pa bili leta 1897. Brazilijanci pregnani iz mest Goyaz in Maranhâo, so se naselili okrog majhne misijonske naselbine in tako je nastala krščanska občina.

Štirje misijonarji vodijo 1200 duš. Cerkvica, dasi priprosta, je vendarle snažna. Očetje so si vedeli pridobiti zaupanje Indijancev, ki radi pošiljajo otroke v šolo dominikancev.

Višji zavodi laških in nemških jezuvitov prospevajo dobro. Kolegij sv. Luis v Itu je imel lani 425 internih, in kolegij Anchieta v Novem Friburgo 200 učencev. Laški jezuviti imajo takozvane rezidence v Novo Trento, São Paulo, Rio de Janeiro in novicijat v Campanha. Kolegij nemških očetov v Sv. Leopoldu se je l. 1901. oficielno priznal za gimnazij s pravico državnih zavodov. — Bogoslovnica v Parecy Novo se je razširila in ima 80 gojencev.

Na otokih karaibskega morja deluje edini misijonar Albert Ströbele. Otok sv. Andreja (St. Andrews Island) spada pod nadškofijo Cartagena v Colombiji. Stalno še ni nikdar bival katoliški misijonar na teh otokih. Nekaj ljudi je sicer bilo krščenih, pa ker niso bili dovolj poučeni, so zopet odpadli ali pa se pridružili baptistom. Ljudstvo je nravno propalo. Pravega zakonskega življenja iščeš zaman; večina jih živi v konkubinatih, ne da bi se kdo spotikal nad tem. Priseljeni Španci domačine prekašajo v hudobiji. Ströbele je 1. maja blagoslovil prvo kapelo. Pouk v krščanskem nauku obiskuje redno samo 30 oseb. — Misijonar toži, da mu je najtežje pri srcu to, da nima nobenega duhovnika sobrata. Spovednika je moral iskati cele štiri tedne.

Avstralija in Oceanija.

Avstralska cerkev se lepo razvija. Nj. eminenca kardinal Moran, nadškof v Sydney, poroča, da se je število vernikov v Neu-Südwales v zadnjih 10 letih povečalo od 286.900 na 347.300, v nadškofiji Sydney pa od l. 1884 do zdaj od 90.000 do 163.000.

Poglavitni vzrok veselega napredka je lepo sporazumljenje in skupno delovanje ljudstva z duhovščino. Vlada priznava cerkvi popolno prostost, ne daje pa nobene podpore. »Cerkev, piše kardinal, »živi od prostovoljnih prispevkov katoličanov.« In vendar se je v zadnjih dveh desetletjih samo v nadškofiji postavilo 27, v celem pa 110 cerkva, nad 300 šol, stanovanj za duhovnike, zavodov za ubožce. Vse te žrtve prinašajo verniki radi, če tudi niso posebno premožni. To pa vsled tega, ker ima vsak vernik pravico svetovati, kako se naj to ali ono izvrši, ker se čuti vsak vernik kot živ, delujoč ud sv. cerkve, ki mu je pri srcu njen napredek. Avstralska cerkev je demokratična v pravem pomenu besede. Zato pa so si katoličani pridobili tudi ugled in lepo število katoliških mož zavzema odlična mesta v državni službi. Sydney ima katoliškega župana, v mestnem svetu sedi 8 katoličanov, v državnem ministerstvu pa dva. V parlament za Neu-Südwales je bilo izvoljenih 22 katoličanov.

Novo pomorje (Neu-Pommern). Delujejo misijonarji presv. Srca Jezusovega. Misijon na otoku Watom je prevzel o. Baumann. Mnogo otočanov je odpadlo k ločinki Wesley in zdaj misijonar pridobiva zapeljane.

Sandwich-otoki. Apostolski vikarijat Hawai. Msgr. Gulstan Ropert je poklical nekaj ameriških jezuvitov v svoj vikarijat, da bi se versko življenje poživilo. Misijoni v Honolulu in drugih krajih so imeli nepričakovane uspehe. Neustrašeno so misijonarji ožigosali tajne družbe in framasonske zveze, v katerih je bilo tudi mnogo mlačnih katoličanov.

Hawajska razkraljica Lilinokalani, ki živi od l. 1888. mirno in zasebno v Honolulu, je misijonarje povabila k sebi. Dasi je ud protestantske episkopalne cerkve, je vsprejela vendarle zlato svetinjico prebl. Device Marije, katero ji je pri slovesu podaril o. Boarman. Vprašala je, je-li svetinjica blagoslovljena. Ko ji misijonar zatrdi, je obljubila, jo nositi. S plemenito trpinko bo legel zadnji ud stare hawajske kraljeve rodovine v grob. *J. E. K.*

IV.

Slovstvo.

a) Ocene.

Biblične vede.

Zgodbe svetega pisma. Slovencem priredila in razložila † dr. Frančišek Lampe ter dr. Janez Ev. Krek. 9. snopič. Izdala in založila »Družba sv. Mohorja v Celovcu«. 1902.

Deveti snopič »Zgodeb sv. pisma«, ki ga je 1902. »Družba sv. Mohorja« podarila svojim članom, ima na prvem mestu prevod in razlago Sirahove knjige (Ecclesiasticus). Po vsi pravici smemo to knjigo imenovati zbirko božjih sentenc, ki jih more vsakdo brati z največjim pridom. Vso vzvišenost in krasoto in hkrati čudovito porabnost teh božjih naukov bo čutil samo tisti, ki jih prebira počasi in večkrat v manjših odstavkih ter jih pridno premišljuje v svojem duhu. Zato mu bodo dobro služili oddelki, v katere je g. prelagatelj razdelil to svetopisemsko knjigo, in naslovi, ki jih je postavil pred razdelke. Želeli bi, da bi posebno inteligentnejši udje »Družbe sv. Mohorja« to knjigo radi prebirali. Oblika, v kateri prelagatelj podaje nebeške sentence, bo bralcem gotovo ugajala. Saj teče Krekov prevod gladko in lahko in se mestoma povzdiguje k vzneseni dikciji. Za manj izobražene bralce pogrešamo zopet tu pa tam natančneje razlage, n. pr. Eccli 1, 28; 3, 38; 6, 25; 20, 21 . . . Slava velikih mož je ponekod tudi težko razumljiva, posebno, kjer je bolj splošno in kratko povedana. Prelagatelj se vestno drži besedila Vulgatinega, ozir. grškega prevoda, kar je gotovo po načelih zdrave hermenevtike. Seveda bi nekatera mesta — Eccli. 19, 3; 22, 17; 36, 21 . . . — bila bolj razumljiva, če bi si prelagatelj dovolil vsaj toliko svobode, kakor Allioli v svojem prevodu.

Knjigi modrosti, ki vsled abstraktnosti pojmov in vzvišenosti naukov od čitatelja zahteva še intenzivnejšega mišljenja in preudarjanja nego Sirahova knjiga, sledita Makabejski knjigi. Prelagatelj ji prevaja zajedno in stika dogodek ob dogodek v kronološkem redu. Skrbno registrira vse tiste tisoče, ki so bili v bojih pobiti, vendar pa na strani 1162. v opombi izjavlja pomisleke proti tem velikim številkam, »ker se je prepisovalcem lahko vrinila kaka pomota.«

Kar se dostaje jezikovne strani, omenim samo, da gosp. pisatelj piše včasih Izveličar, včasih Zveličar, da mu je prav priljubljena končnica ik (zvijačnik . . .) in da je »božji ljubček« (str. 1045) v tej zvezi vendar prenežen deminutivum.

Z 9. snopičem so zgodbe sv. pisma st. z. končane. Pričel jih je l. 1894. neumorno delavni, žal prerano umrli Franč. Lampe, »ki si je štel v največjo srečo tukajšnjega življenja, da je mogel in smel premilim rojakom Slovencem razkladati besedo božjo.« Dela ni mogel dovršiti. Dovedel je je do poraza judovskega na-

roda in do njegove preselitve v babilonsko sužnost, potem pa se je sam preselil v boljše življenje. Našel je spretnega naslednika v g. dr. Kreku, ki je obdelal dobo od babilonskega preseljevanja do Kristusa. Ko leži delo celotno pred nami, nečemo ponavljati večkrat izrečene sodbe o temeljih, na katerih je zasnovano, in o njegovi praktični porabnosti. Toliko pa rečemo, da »Zgodbe« delajo čast pisateljema in so ponos »Družbe sv. Mohorja«, ki je mnogo žrtvovala, da je krasni vsebini dala lepo in dovršeno zunanjo obliko. Naša želja je, naj bi Slovenci pridno prebirali te svetopisemske knjige ter se tako izpopolnjevali v pravi omiki in se utrjali v prepričanju, da je stara zaveza in v obče vsa doba pred Kristusom samo priprava na Njega in da je On več ali manj od vseh narodov in ljudstev gorko zaželjeni in težko pričakovani Odrešenik. Gojimo iskreno nado, da bodo naslednje »Zgodbe« lepo poučno in vzpodbudno opisale Njegovo življenje in delovanje. *Hohnjec.*

Der biblische Schöpfungsbericht. Erklärt von Dr. Franz Kaulen. Freiburg 1902. (IV + 94. M. 1.) Slavni učenjak, ki si je stekel velike zasluge zlasti kot filolog z ozirom na hebrejski tekst sv. pisma ter Vulgate, ki je izdal razen drugih manjših del znamenito »Einleitung in die Heilige Schrift Alten und Neuen Testamentes« ter »Assyrien und Babylonien nach den neuesten Entdeckungen«, ki je dovršil 2. izdajo Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, je izdal zdaj tudi navedeno knjižico.

Ž njo si pisatelj sicer ne bo pridobil nove slave, pa je zanimiva kot spomin Kaulen-Schöpferjeve kontroverze gledé načelnih nazorov o razlagi sv. pisma.

Knjižico je izdal Kaulen po želji svojih učencev, ter jim jo izroča z dvojno željo, da bi si pridobili novo spoštovanje do besede božje ter da bi se ga spominjali v svojih molitvah. Ta namen bo gotovo dosegel pri svojih hvaležnih učencih, za znanstvo pa ta razlaga nima velikega pomena.

Kdor je sit raznih teorij in podmen o tem predmetu, o katerih nazadnje vendarle ne ve, ali ne bo prišla čez noč nova teorija, ki jih bo pokopala, ta bo nazadnje rad bral to Kaulenovo mirno, zlasti jezikoslovno razlago začetka sv. pisma. O podmenah, ki jih je pisatelj vpletel med razlago, je »Voditelj« že dovolj pisal. Posamezne K. podmene so premalo znanstveno podprte; tako n. pr. samo pravi o prvi luči (str. 51): Das damalige Licht wird das Sonnenlicht in ähnlicher Weise ersetzt haben, wie jetzt das elektrische Licht dazu im stande ist. *M. Slavič.*

Nravoslovje.

Ist die katholische Moraltheologie reformbedürftig? Eine kritische Untersuchung v. Dr. Aug. Müller, Prof. d. Moral am Priestersem. in Trier. Fulda. 1902. Str. 73, c. 0·75 M.

Zadnji čas se je zlasti na Nemškem živahno razpravljalo o reformi katoliškega nravnega bogoslovja; mnogi odlični pisatelji in učenjaki so zastavili pero o tem akutnem vprašanju[1]. Tudi A. Müller je pretresal to vprašanje najprej v »Ka-

[1] Da bodo čitatelji, ki niso imeli priložnosti drugod zasledovati tega učenjaškega boja, imeli nekak pregled, navedemo tu važnejše spise: Dr. Paul Keppler (sedaj škof v Rottenburgu): »Zur ethischen Bewegung der Gegenwart« v listu »Lit. Rundschau 1898. A. Koch, v »Theol. Quartalschrift« 1896, 1898, 1900. Neimenovan vseuč. prof. v znanstv. prilogi lista »Germania« 1901: Über Aufgabe und Methode der Moral in der Gegenwart. — V prilogi »Köln. Volkszeitung« 1901: Eine dankbare Aufgabe für die kath. Theologie. Zadnja dva spisa sta se očividno rodila pod vplivom zloglasne Grassmannove knjižure in sta spravila v tok celo stvar. Kot odgovor na prejšnje članke so sledili razni članki in spisi: A. Lehmkuhl v »Stimmen

tholik-u« in potem je svoj članek nekoliko razširjen izdal v posebni izdaji pod zgornjim naslovom. M. hodi srednjo pot, zavrača mnoge pritožbe zoper sedanje nrav. bogoslovje kot pretirane in neosnovane, a tudi priznava, da je treba še marsikaj spopolniti. Pred vsem po pravici graja, da se je ta zadeva spravila pred neprimerno občinstvo ter se na dolgo in široko navlačila v političnih glasilih.

Očitalo se je kat. moralki (Keppler), da je zaostala, da zadnjih 100 let niti za korak ni napredovala, da je vse novejše etično gibanje šlo brez sledu mimo nje. M. zavrača to očitanje, češ, prerekati se z novejšimi ateističnimi moralnimi sestavi ni naloga moralnega bogoslovja, ampak veliko bolj filoz. etike, ki bi se morala v zvezi z moralnim bogoslovjem bolj gojiti. Sicer si pa zagovorniki reforme tukaj nasprotujejo; Keppler n. pr. ji očita, da je preveč čeznaravna in se premalo ozira na filozofsko stran, Mausbach pa trdi ravno nasprotno, da se premalo ozira na dogmatično utemeljitev in na vire božjega razodetja.

Istotako zavrača M. očitanje, da se današnja moralka premalo peča z aktualnimi vprašanji; priznava pa, da bi se moralisti morali bolj ozirati na novejšo psihiatrijo, ki je zelo važna v presojevanju moralne odgovornosti; tudi o nravni dolžnosti dela da bi se moralo dandanašnji bolj natančno razpravljati.

Kamen spotike je mnogim kazuistična metoda v moralki in v tem da je pravi vzrok zla in odrevenelosti v današnjem nravnem bogoslovju. Pisatelj kaže, da nasprotniki kazuistike mahajo po zraku in si domišljujejo kazuistiko, kakršne v istini noben pameten moralist ne goji. Popolno se pa kazuistika iz moralke ne da izločiti, ker sicer ta izgubi stvarno vrednost. Poudarja pa, da dogmatika in moralka morata ostati v najožji zvezi. Očitalo se je tudi, da nravoslovje dandanašnji pretežno obdeluje le nauk o grehu, zanemarja pa nauk o čednosti, ascetično in mistično stran. Pisatelj misli, da bi tukaj bilo mogoče sporazumljenje z nasprotniki, toda ascetika in mistika v celem obsegu ne spadata v področje nravoslovja, ampak sta posebni bogoslovni panogi.

Iz različnih strani se je dalje očitalo, da se katol. moralka preobširno peča s pregrehami zoper VI. zapoved. Žalibog da se moralka temu ne more izogniti — najmanj dandanes, ko ravno ta greh s svojimi blatnimi valovi hoče preplaviti ves svet. Vendar je treba v tej polzki zadevi velike previdnosti v praksi in v knjigi, da se s preveliko natančnostjo več ne pokvari kakor koristi.

Glede metode misli pisatelj, da se mora organično spojiti pozitivna, spekulativna, polemična in kazuistična metoda. Kat. nravoslovje ne sme pretrgati zveze s slavno preteklostjo. Opira naj se na nepretržno zvezo s starino, s Tomažem, Bonaventurom in potridentinskimi teologi. Glede sestava želi pisatelj, da bi bil bolj pregleden in organičen kakor je sedaj običajna suhokoščena razdelitev traktatov brez prave zveze in naravnega prehoda. Po njegovem prepričanju bi dalje bilo zelo v prospeh moralni teologiji, ko bi se že enkrat opustilo neplodno pričkanje med probabilizmom in aequiprobabilizmom in naj bi se rajši moralisti ozirali s paznim očesom na današnje, v marsičem spremenjene razmere.

---

aus Maria-Laach« 1901. — »Katholik« 1901: Reform der Moraltheologie? A. Meyenberg, Die kathol. Moral als Angeklagte. 1901. »Pastor bonus« 1901: Ist die Behandlung der Moraltheologie verbesserungsbedürftig? Der kath. Seelsorger 1901: Reformbedürftigkeit der Moraltheologie. J. Franz v »Zeitschrift für kath. Theologie« (Innsbruck) 1901: Die Behandlung der sexuellen Sünden in der Moral. J. Mausbach, Die kath. Moral, ihre Metoden, Grundsätze und Aufgaben. Vereinsschrift der Görres-Gesellschaft. Köln 1901. Isti v »Theologische Revue« 1902, št. 1, 2.

Pisava je vseskozi miroljubna in zmerna, v ocenjevanju raznih moralistov je bližje optimizmu kakor pesimizmu. Njegovi nasveti, katerih glavne smo navedli, so vredni vpoštevanja. *F. K.*

Cerkvena zgodovina in umetnost.

Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozborem a otiskem hlavních pramenů. Sepsal Dr. František Pastrnek, profesor slovanské filologie při c. k. české universitě. (Spisův poctěných jubilejní cenou král. české společnosti náuk číslo XIV.) V Praze. Nákladem jubilejního fondu král. české společnosti náuk. 1902. v. 8°. XV + 300 str. Cena 3·60 K.

L. 1823. je izišel v razpravah »kralj. čes. društva znanosti« v Pragi Jos. Dobrovskega prvi kritični življenjepis slovanskih blagovestnikov na podlagi tedaj znanih virov, in lansko leto je isto društvo znanosti odlikovalo z jubilejno nagrado praškega profesorja slavistike Pastrnka za njegovo zgodovino slovanskih apostolov. Med obema leži plodonosno delovanje Kopitarja, Šafařika, Račkega, Voronova, Miklošiča, Jagića in mnogo drugih na tem polju; saj življenje in delovanje svetih bratov zanima zgodovinarja in slovanskega filologa v enaki meri. Po svoji vsebini se deli zgoraj imenovana knjiga v tri dele, ki se izpopolnjujejo med seboj. V prvem je govor o zgodovinskih virih in njih vrednosti, najprej o slovanskih. Tu je naštetih 17 rokopisov legende o Konštantinu, osmero o Metodiju, legenda v najstarejši ruski kroniki (vulgo Nestor) in manjših ter zgodovinsko manj važnih podatkov (prologi, lekcije v slovanskih brevijarijih, pohvala . . .). V kratki oceni slovanskih virov pride pisatelj do sklepa, da imata obe slovanski legendi kot zgodovinski vir visoko vrednost; po njegovem mnenju ni dvoma, da sta nastali v dobi apostoloma jako blizu. Življenjepis Konstantina je bil sestavljen že za časa sv. Metodija in ž njegovo pomočjo, obširne disputacije pa so vzete naravnost iz spisov sv. Cirila. Legenda o Metodiju je spisana takoj po njegovi smrti; glavni delež na njej je imel najbrž škof Klement, ki je slovel med učenci Metodijevimi kot pisatelj. — Izmed latinskih virov so v prvi vrsti važna pisma papežev Ivana VIII. in Štefana V., beležke in pisma rimskega knjižničarja Anastazija, Anonymus Salisburgensis de conversione Bagoariorum et Carantanorum, pismo bavarskih škofov l. 900. Ivanu IX, potem vita cum translatione s. Clementis ali italska legenda, ki je črpala po mnenju pisateljevem (pred njim so tako sodili Viktorov, Voronov, Lavrovskij) iz slov. legende o Konstantinu. V drugi vrsti prideta v poštev moravska in češka legenda, katerima je posvetil pred kratkim češki zgodovinar Pekař jako znamenito študijo v »Český časopis historický« r. VIII. č. 4. (in v ponatisu). V oceni latinskih virov pobija krive in enostranske nazore Friedricha in Goetza, kar so storili pred njim že drugi, pred vsem Jagić v ruskem in nemškem jeziku. Poučna je analiza staroslov. panegirika na najdenje ostankov sv. Klementa (str. 24—30), katerega je zložil Konstantin sam. — Izmed grških virov je v zvezi z našim vprašanjem legenda o sv. Klementu — daljša in krajša. Na str. 32—36 zavrača Pastrnek mnenje onih, ki pripisujejo solunskima bratoma posebno ulogo že pri pokristjanjenju Bolgarov pred odhodom na Moravsko in ki nekega slikarja Metodija za časa kneza Borisa enačijo z našim Metodijem.

Na podlagi teh zanesljivih virov je napisan drugi del knjige — življenje in delovanje slovanskih apostolov. Najprej nam riše mlajšega brata Konstantina kot pobožnega, nenavadno nadarjenega, v svetem pismu in patristiki temeljito poučenega (od tod njegov častni priimek — modroslovec) bogoslovca ter vnetega zagovornika resnic sv. vere v Carigradu, pri Saracenih, odločni nastop proti Fotiju, najdenje ostankov sv. Klementa v Chersonu, misijonsko delovanje pri Kozarih in življenje v Carigradu po vrnitvi. Med tem časom je prosil moravski knez Rastislav, ki se je ravnokar otresel frankovske nadvlade, bizantinskega cesarja Mihaela, da

mu pošlje slovanskih učiteljev. Na željo cesarjevo sta prevzela Konstantin in Metodij, ki je bil tedaj igumen v samostanu Polychron, to važno nalogo. Pisatelj nam obširno slika politično in kulturno stanje moravske kneževine, slavnostni sprejem slovanskih apostolov in plodonosno delovanje v besedi in pismu, potovanje obeh bratov v Rim in njih sestanek pojdoč s panonskim knezom Kocelom ter obširne disputacije Konstantinove v Benetkah. Nikolajev naslednik Hadrijan je sprejel slovanska misijonarja svečano, ker sta prinesla s seboj ostanke sv. Klementa, naslednika sv. Petra na papeškem prestolu; pa tudi slovanskemu bogoslužju se je skazala dostojna čast. Metodija in učence so posvetili v duhovnike, ozir. dijakone; Konstantin pa je zbolel, šel v samostan, pridjal si ime Ciril in umrl 14. febr. 869 kot navadni menih (nasprotno prim. zanimivi članek v tem listu: »V obrambo škofovskega reda sv. Cirila«. 1902. str. 437—464). Metodij še se je mudil v Rimu, ko pride poslaništvo kneza Kocela k Hadrijanu s prošnjo, da jim ga pošlje za učitelja. »Ne tebi samemu, ampak vsem slovanskim pokrajinam pošiljam Metodija kot učitelja od Boga in od sv. apostola Petra«, glasil se je odgovor. Slovansko bogoslužje je bilo priznano in Metod je šel nadaljevat pričeto delo. V živih barvah nam kaže pisatelj trnjevo pot, po kateri je moral hoditi veliki učitelj Slovanov. Nad dve in pol leti ga je zavist nemških škofov imela zaprtega v ječi in še le na posredovanje papeža Ivana VIII. samega je mogel spet med svoje ovčice. Še enkrat je moral v Rim, da pokaže svojo pravovernost, a tudi to mu ni pripravilo mirú; nemška stranka mu je grenila z obrekovanjem, neopravičenim sumničenjem vse njegovo početje, dokler se ni 6. aprila 885. za večno poslovil od svojih dragih učencev. Z nečloveško surovostjo v skrajni nestrpnosti so pregnali vojaki v mrzli zimi na povelje nemških duhovnikov učence slov. apostolov čez mejo, kateri so našli v Bolgariji varno zavetišče. Veliko delo svetih bratov je bilo na severu vničeno, a pognalo je zato tem bujnejše kali med južnimi Slovani. — To niso niti skrajni obrisi bogate vsebine drugega dela. Akoravno nam pisatelj ne podaja kakih novih nazorov, vendar vestno sestavljeni literarni podatki o vsakem vprašanju dajejo temu delu trajno vrednost. Vidi se pred vsem upliv Jagićeve duhovite študije »Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache« I—II. Hälfte (Denkschriften der kais. Akad. der Wissenschaften XLVII. 1900), katera je do zdaj pri Slovencih ostala žalibog skoraj brez sledu. — Poleg bogatih literarnih podatkov daje tej knjigi še tretji del trajno vrednost: ponatis glavnih virov, o katerih je govor v prvem delu. Kar je bilo prej razmetano po raznih publikacijah, to je tu zbrano v celotnem obsegu: Staroslov. legendi o Konstantinu in Metodiju v izvirniku in latinskem prevodu, papeževa pisma, poročila knjižničarja Anastazija, Anonymus Salisburgensis cap. 3—4 itd. Vsak, kdor se želi poučiti o tisti veliki dobi v slovenski kulturni zgodovini — in koga bi to ne zanimalo? — najde v tem najnovejšem delu o slovanskih apostolih dovolj zanesljivega gradiva. *J. Š—r.*

Die griechischen Quellen des hl. Ambrosius in libros III. de Spiritu sancto. Dr. Schermann. München 1902. 8° 1055. L. 381. je spisal veliki milanski škof sv. Ambrozij na prošnjo cesarja Gracijana tri knjige o sv. Duhu. Že nekaj let pozneje (še pred l. 384.) mu je sv. Hieronim očital ta spis. Ta je namreč prevel na željo papeža Damaza knjige Didima Slepca o sv. Duhu, in v uvodu se opravičuje: »Rajši sem hotel biti le prestavljalec drugega dela, kakor se pa dičiti nalik sraki s tujim perjem. Ni dolgo, kar sem čital spis nekega drugega (on misli na sv. Ambrozija) o sv. Duhu; po mojem mnenju se na njem vresniči opazka komika Terencija, da ne postanejo iz dobrih grških del ravno taka latinska.« Sv. Hieronim je bil mož pikrih besed in zato so skoro vsi učenjaki počenši od Rufina pa do Baronija zagovarjali milanskega škofa.

Sch. pa skuša dokazati, da je sv. A. rabil vse grške očete, ki so do njegove dobe pisali o sv. Duhu. Crpil je iz katehez sv. Cirila Jeruzalemskega (o sv. Duhu-Kateh. 16 in 17) iz l. 348 (Migne, P. gr. XXXIII), potem iz 4 listov Atanazijevih, ki jih je pisal pred l. 362. škofu Serapijonu (πρὸς Σεραπίωνα ἐπιστολαὶ δ' l. c. XXVI) in v katerih se že kaže vpliv Cirilovih katehez, in iz Atanazijeve knjige o sv. Trojici in o sv. Duhu (Liber de Trinitate et de Spiritu Sancto l. c. XXVI), spisani okoli l. 365. Iz l. 374. je Epifanijev »Zasidranec« (Ἀγκυρωτός), iz l. 375. Bazilija Velikega knjiga o sv. Duhu (περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος l. c. XXXII) in iz l. 379 kar dvoje del: Tri Didimove knjige o sv. Trojici (περὶ τριάδος l. c. XXXIX.) in pa bogoslovni govori sv. Gregorija Nacianskega (οἱ τῆς θεολογίας λόγοι l. c. XXXVI). Starejši pa je spis Didimov »De Spiritu sancto«.

Vse te, deloma šele pred kratkim objavljene knjige je rabil sv. Ambrozij. Dokaz za to: Sv. A. citira zdaj ista mesta ko Didim, zdaj ista ko Ciril ali kateri drugi in sicer v enakih dokazih. Njegove umske razloge najdemo zdaj pri tem, zdaj pri onem grškem pisatelju, včasi celo s podobnimi besedami izražene. Tudi gledé metode je sv. A. sledil svojim vzorcem.

In vendar je sodba sv. Hieronima prestroga. Sv. A. je res rabil vse vire, je crpil iz njih, a ni jih prepisaval. Vsaka misel je njegova, čeprav se še ni mogel povzdigniti nad grško špekulacijo. Zato je bila tudi njegova izobrazba prenagla. Bogoslovnih študij se je šele lotil, ko je bil krščen in teden pozneje posvečen za škofa. Prvi, ki je dosegel in prekosil Grke je pa njegov slavni spreobrnjenec — sv. Avguštin.

Tako nam knjiga dr. Sch. več pove kot marsikak življenjepis: Kaže nam velikega milanskega škofa pri znanstvenem delu. *V. Ž.*

Trstenik. Prispevek k zgodovini župnij v ljubljanski škofiji. Spisal dr. Fr. Pernè. V Ljubljani 1903. Založil pisatelj. — Tiskali J. Blasnika nasledniki. — To je naslov lične, 87 strani obsegajoče knjižice, ki je nedavno zagledala beli dan. Ž njo je g. dr. Fr. Pernè, profesor veronauka na državni gimnaziji v Kranju postavil svojemu rojstnemu kraju lep spomenik, za kar mu bodo hvaležni njegovi ožji rojaki pa tudi drugi Slovenci, ki se zanimajo za domačo zgodovino. Z nemajhnim trudom nabrano tvarino je razdelil pisatelj v 7 oddelkov. Po kratkem predgovoru opisuje kraj in ljudi, potem nam podaja zgodovinske črtice o Trsteniku, Züpfovi pravdi in rokovnjačih, navaja dušne pastirje, ki so na Trsteniku delovali, opisuje župno cerkev sv. Martina in podružnico sv. Dominika v Fenetišah, poroča o stari bratovščini sv. Barbare in o šoli ter našteva nekatere bolj znane Trsteničane duhovskega in svetnega stanu, med slednjimi prednike slavnega očeta slovenskega naroda, dr. Janeza Bleiweis-a, viteza Trsteniškega. V dostavku še poroča o nekaterih starih listinah, o skupnih božjih potih, o perečem šolskem vprašanju in o drugih stvareh, v prilogi pa poda bulo, s katero je papež Klement XI. l. 1713. ustanovil na Trsteniku že omenjeno bratovščino sv. Barbare. Vsebina knjižice je torej prav zanimiva, pisava pa poljudna in gladka, tako da čitaš knjižico z lahkoto in veseljem.

M. Slekovec.

Einführung in die gregorianischen Melodien[1]. 1. In dem Referate über meine »Einführung etc.« (letztes Heft des »Vod.«) hat der Herr Referent gemeint, dass ich namentlich durch die ausführliche Besprechung der 1. Aufl. meines Buches

[1] Ker je »Voditelj« priobčil oceno o knjigi veleuč. gospoda pisatelja, ima on pravico, se tudi zagovarjati, zatorej mu damo besedo v njegovem rodnem jeziku, katerega naši čitatelji itak vsi razumejo. *Ur.*

von P. Kornmüller in der Musica Sacra 1897 angeregt worden sei, dass ich es aber sonderbarer Weise unterlassen habe »in der 2. Auflage, wo ich mich korrigierte, mit einem Worte derselben Erwähnung zu thun.«

Ich nehme an, dass der Herr Referent sich des schweren Vorwurfes nicht bewusst geworden ist, den er in diesen Worten ausgesprochen hat und brauche darum hier nur die Versicherung abzugeben, dass ich die Artikel des P. Kornmüller zwar gleich nach ihrem Erscheinen zu Gesichte bekam, dass ich sie aber nach dieser einmaligen Lektüre nicht mehr vorgenommen habe; ich hätte auch nur wenig positiven Nutzen heraus ziehen können.

2. Der Referent hat meine geschichtliche Darlegung über das Verhältnis der Polyphonie zur Liturgie so aufgefasst, als ob ich damit gegen die polyphone Musik auftreten wollte. Er hat mich missverstanden; es war mir nur um Aufdeckung geschichtlicher Zusammenhänge zu thun.

3. Auch in dem Referate über Dr. Haberls Storia e pregio kommt der Herr Referent — ich weiss nicht recht warum — auf mich zu sprechen. Was ich über die neue Schrift Dr. Haberls in der Greg. Rundschau gesagt, halte ich vollkommen aufrecht. Im Einzelnen bemerke ich folgendes:

a) Der Herr Referent findet es »sonderbar«, dass ich von Haberlschen Dokumenten gesprochen, »deren Wert und Echtheit unkontrolierbar seien.« Meine Worte lauten: »er legt nicht alle Dokumente vor, so dass seine Darstellung nur wenig geprüft werden kann.« Das ist etwas ganz anderes und die Schlussfolgerung des Herrn Referenten durchaus hinfällig.

b) Der Herr Referent ist der Meinung, Dr. Haberl habe »unwiderleglich« dargethan, dass die Medicaea teils das Werk Palestrinas, teils in seinem Geiste weitergeführt sei. Ich habe keine Zeit, um mich hier darüber ausführlicher zu äussern. Hatte ich jedoch geglaubt, dass die Veröffentlichung aller zur Angelegenheit gehörigen Dokumente durch P. Molitor die seltsame Choralgeschichtsbaumeisterei, die 30 Jahre hindurch mit so vielem Erfolg ist betrieben worden, endgiltig abgethan hätte, so habe ich, wie das Referat des »Voditelj« zeigt, mich getäuscht. Ich kann nur empfehlen, die Dr. Haberlsche Tendenzschrift — die den Zweck verfolgte, die Ereignisse des vorigen Jahres in Rom rückgängig zu machen und in Italien, zumal aber in der ewigen Stadt an jeden verschenkt wurde, auf den sie Eindruck machen sollte —, aber auch den 2. Band von P. Molitors monumentalem Werke, zugleich mit den dort veröffentlichten Dokumenten kritisch prüfend durchzugehen.

Univ. Prof. *Dr. P. Wagner*,
Direktor der Greg. Akademie zu Freiburg i. d. Schweiz.

Ascetika.

Slava Gospodu. Molitvenik. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu 1902. — Nekaj mesecev je, kar imajo Mohorjani ta molitvenik v rokah; nalašč smo sem ter tje opazovali, jim bo li ugajal ali ne; in kolikor smo videli, smemo reči: da. Mnogi, posebno starejši in slabovidnejši ljudje so res želeli take knjige. Sicer so Mohorjani, posebno moški, družbi hvaležnejši, ako jim pošilja molitvenike v manjših oblikah, da jih je mogoče vtikati v žep; a pri le-tem molitveniku tega seveda nihče ne terja. Molitve so lepo izbrane, večinoma z odpustki obdarovane; samo pri nekaterih ne vemo, če so odpustki pristni, n. pr. molitev sv. Avguština stran 49.

Ko smo pohvalili, kar je hvale vrednega, moramo tudi dostaviti nekaj opazk, ki se tičejo deloma neznanega g. pisatelja, deloma družbe, deloma slovenskih molitvenikov sploh.

1. Naj mohorski in drugi pisatelji za jutranje in večerne molitve nikar ne iščejo in ne sestavljajo vedno novih in še tako dolgih obrazcev. Težko, da bi jih rabili sami, skoro gotovo tudi drugi ne. Družine in posamezniki, ki molijo posebno jutranjo molitev, se pač najrajši držijo navadnih molitev, recimo tistih, ki so se jih naučili od starišev ali v šoli. Družina, ki hodi služit iz hiše v hišo, ima tudi rada, ako najde iste molitve. — In če že daš v molitvenik nove molitve, postavi na drugo mesto tudi dobro sestavljene obrazce, ki jih ponuja katekizem.

2. G. pisatelj gotovo ni listkal novega katekizma; sicer bi bil rabil pri vzdihljajih, ki jih je postavil v molitvenik, besedilo novega katekizma. Molivce namreč moti, če najdejo v vsakem molitveniku drugačen tekst.

3. Mohorski in sploh slovenski molitveniki so v molitvah tako različni, da se zdi razlika že smešna. Če niso molitveniki namenjeni le v to, da se ljudje ž njimi samo ponašajo, ampak da jih resnobno in pametno rabijo, naj bi imeli vsaj v tistih molitvah, ki se povsod rabijo, enako besedilo.

Družba sv. Mohorja je namenjena vsem škofijam in želi ustreči vsem. A tega sedaj ne more. Če opominjamo ljudi skupno moliti za duhovnikom, ali opravljati glasno skupno adoracijo, ali skupno peti itd., pa ima vsak svoj tekst pri sicer enakih molitvah, litanijah, križevih potih, Marijinih predpevkih, navadnih psalmih in pesmih — se bodo ljudje zagnali, potem pa deloma obtičali. To smo že kot šolarji opazili, ko smo imeli ponekoliko drugačen tekst kot duhovnik, in to ti potrdi lahko vsak človek. Saj se tudi duhovniki ne smemo navaditi, ali razvaditi, da bi molili pred oltarjem tako tiho in naglo, da bi nas nihče ne razumel v cerkvi, kakor bi ljudstvo ne smelo za nami. Če imamo sedaj — hvala Bogu — enoten katekizem, zakaj ne bi imeli enotnih molitev? In prav z upeljavo novega katekizma se je pojavila paralelno, bolj kot kdaj potreba, da dobimo tudi za molitve po vseh škofijah enoten, liturgično, slovniško in blagoglasno pravilen tekst. Upamo, da bi bilo to mogoče, če imamo le dobro voljo. Ustreženo bi bilo s tem ljudstvu, ki bi se v kratkem navadilo kakor novega katekizma, tudi po vseh molitvenikih enotnega besedila. Ustreženo bi bilo nabožnim pisateljem, zakaj kdor piše resnobno, s pametjo, z naporom in s stroški in ne kar tje v en dan, gotovo želi, da bi ne bila omejena njegova knjiga samo na njegove kraje, ampak da bi se dalje razširila. Ustreženo bi bilo gotovo v prvi vrsti tudi Družbi sv. Mohorja, za katero še posebno velja vse to, kar smo povedali. S katero škofijo je Družba do zdaj potegnila, druga prav za prav ni mogla biti zadovoljna. O tem je že tudi »Voditelj« svoj čas nekaj pisal. Ako bi se dognal enoten liturgičen tekst, katerega bi se pa morali potem vsi izdajatelji držati, naj bi se tudi ob enem dognale nekatere potrebne molitvice, na podlagi katekizma; n. pr. za poglavitne dele sv. maše, da bi potem vsak katehet drugače ne učil. Morebiti bi našle pot v dodatek katekizma. Seveda bi vse to imelo veljavo le, ako bi dobilo dovoljenje in potrjenje naših prevzvišenih knezoškofov. Lepo bi bilo, ko bi vse slovenske škofije, ki so se prve oklenile novega katekizma, tudi prve dobile enotne dobro sestavljene molitve. *J.*

Aphorismi Eucharistici, i. e. piae et sanctae celebrationis monita ex praecipuis ascetis collecta et illustrata opera Iac. Merlo-Horstii, Eccl. Colon. B. M. V. in Pasculo pastoris. Edidit Ios. Alois. Krebs, C. ss. R. Ratisbonae. Frid. Pustet. 1902. Str. XVI, 158. C. broš. m. 1·20, pl. vez. m. 1·70, us. m. 2·40.

J. Merlo-Horstius je bil pobožen duhovnik in plodovit ascetičen pisatelj 17. stoletja (r. 1597, † 1644). »Aphorismi Eucharistici« so izšli prvič l. 1638; pisatelj je v njih zbral krasnih misli o najsv. zakramentu in daritvi sv. maše iz raznih ascetičnih pisateljev: sv. Bernarda, Bonaventura, Jan. Zlatoust., Tomaža Kempč., Dioniz. Kartuz. itd.

Premišljevanja so prirejena zlasti kot priprava za sv. mašo, a prav dobro bodo došla tudi duhovnikom-častivcem najsv. zakramenta. Razven meditacij so tudi evharistične litanije, izdajatelj je pa iz praktičnih ozirov dodal navadne molitve pred in po sv. maši. Poleg jedrnate vsebine priporoča knjižico tudi lična oblika in lep tisek. *F.*

Homiletika.

Der Schlüssel zum Himmel. Fastenpredigten von Georg Dissel, C. Ss. R. Regensburg. Fr. Pustet. 1903. 8°. Str. 170. K. 1·68. Sv. Avguštin imenuje molitev nebeški ključ, in da bi mi znali ta ključ rabiti, nas imenovana knjiga v osmih pridigah uči: 1. kako vzvišeno opravilo je molitev; kako nujno potrebna je 2. za naše posvečevanje in 3. v dosego raznih milosti; 4. velika vrednost skupne molitve; 5. kaka mora biti molitev sama; 6. kakšen bodi molivec; 7. goreča molitev merilo vsega našega duhovnega življenja; 8. na križu viseči Odrešenik najpopolnejši vzgled dobre molitve. — Te točke iz krščanskega nauka o molitvi razlaga že po drugih pridigah in spisih znani o. redemptorist. Vrline vseh njegovih del in tudi naštetih osem pridig so, da snov lepo pregledno razdeli, vsako točko dobro utemelji in jo s primernim vzgledom podpre. Četudi si pisatelj bolj prizadeva dokazovati, vendar pridigar dobrim govorom lahko dodaja na primernih krajih govorniški vznos. Snov je vsestransko obdelana; govori (postni) so precej dolgi, pa govornik jih bo že vedel po razmerah vravnati; in če se bo dobro pripravljal, se bo vadil sam in bo z uspehom učil vernike moliti v duhu in v resnici. *J.*

Homiletische Predigten über die sonn- und festtäglichen Evangelien von August Perger, Priester der Gesellschaft Jesu. Erster Band: Homiletische Predigten über die sonntäglichen Evangelien. Dritte durchgesehene und vermehrte Auflage. Paderborn, 1902. Druck und Verlag der Bonifacius-Druckerei. Vel. 8°. Str. XXVI + 468. Cena broš. M 4·80.

Le-to delo je izšlo v prvi izdaji l. 1893. V teku osmih let so bile potrebne 3 izdaje. Za homiletično delo je to gotovo dobro znamenje.

Učeni jezuit Perger je deloval več let v Kodanju na Danskem. Od tam je obiskoval raztrošene katoličane — in diaspora — na Švedskem, Angleškem in Islandskem. Povsod jih je z ognjevitimi besedami vnemal k zvestobi in vstrajnosti v edino pravi in vzveličavni veri. Pridige, ki jih je imel v Kodanju ob nedeljah, so zbrane v tem prvem snopiču. Kakor že naslov pravi, so homilije, to je: razlaganja vsakonedeljskega evangelija.

Perger je rabil najboljše razlage sv. pisma, kakršne so izdali Corluy, Keppler, Knabenbauer, Martin, Meschler, Schanz, Weinhart; posebno se je pa oziral na jezuita P. Lohmanna, ki je 1889 objavil knjigo: »Das Leben unseres Herrn und Heilandes Jesus Christus nach den vier Evangelien. Eine Evangelienharmonie mit erklärenden Anmerkungen«, katero delo je V. Cathrein S. J. prevel v latinščino.

Oblika Pergerjevih homilij je sledeča: V uvodu razlaga v prelepih, semtertje pesniško vznesenih besedah kraj ali pa čas, o katerem govori evangelijska perikopa. Potem razlaga nauk iz evangelija v dveh ali treh delih. Ozira se vedno na besede drugih sinoptičnih evangelijev. N. pr.: 4. nedelja po razglašenju Gospodovem Mat. 8, 23 s., Marc. 4, 36 s., Luc. 8, 22 s. Uvod: popis viharja na morju. Prehod: zakaj je velel Jezus odpluti od pobrežja, ko je vendar vedel, da bo kmalu začel razsajati vihar? Nauk: hotel je apostole opozoriti v besedi in z vzgledom na bodoče viharje, ki bodo hruli nad njimi, potem nad celo cerkvijo ter posebej nad vsakim posameznim človekom; a se jih ni treba bati, ker Jezus bedi. Le kdor nima niti

vere, niti zaupanja, se pogubi; raditega ostro Jezus apostole vpraša: »Zakaj ste boječi, vi maloverneži?« Sklep: Ne boj se tedaj za usodo sv. cerkve, ne za svoj lastni blagor, — ako imaš trdno vero, bedi poleg tebe tvoj Zveličar.

Perger je imel svoje pridige v protestantskih deželah, sredi med krivoverci. Tudi med njegovimi poslušalci je bilo večkrat mnogo protestantov. Z ozirom na nje in enako tudi z ozirom na katolike med protestanti, ki so v neprestanih skušnjavah verskega odpada, je Perger v vse svoje govore vplel apologetične misli. S tem je njih vrednost zdatno povzdignil; kajti dandanes so apologetični govori, posebno v mestih in med olikanejšim občinstvom času najbolj primerni. Med kulturnim bojem na Nemškem je neki framazon rekel škofu Stahlu, da bo sam katoličan postal, ako bo cerkev prestala in premagala boje na Nemškem, ker bode v tem videl, da je cerkev res božja ustanova, ne pa človeško delo (str. 88). V enakem smislu vzpodbuja k apologetičnim govorom Leon XIII.: »Incorrupta rerum gestorum monumenta, si quis tranquillum et praeiudicatae opinionis expertem intendat animum, per se ipsa Ecclesiam et Pontificatum sponte magnificeque defendunt« (str. 95).

Duhovito razlaga Perger Kristusove prispodobe. V njih tiči neizmeren zaklad najlepših naukov. A razlaga nekaterih prispodob je zelo težavna. Perger najde v prispodobah vedno kakšno novo izvirno misel, kakor Abraham a Sancta Clara; zato se pridige prijetno in zanimivo berejo.

Glede na snov je v tem snopiču zbrana jako obširna tvarina; lepe dogmatične razlage se menjavajo z moraličnimi opomini in z zgodovinskimi premišljevanji, tudi socijalno vprašanje ima svoj lep govor (str. 365.) o Luc. 12, 22—31.; glavni stavek v rešitvi socijalnega vprašanja vidi govornik v besedah Kristusovih: »Iščite najprej kraljestvo božje in njegovo pravičnost, vse drugo se Vam bo dodjalo.«

Dr. A. Medved.

b) Književni razgled.

Najnovejše arabske študije.

II.

Rezultat arabskih potovanj je ta, da nam stopa stara Arabija vedno višje in višje iz bajne tisoč in ene noči ter nam odkriva svojo staro zgodovino in prosveto.

Sredstva, ki nam odkrivajo to znanost, so razni napisi iz teh krajev. Po sprićevanju arabskih strokovnjakov imajo ti napisi svojo posebno pisavo, ki je nekako sorodna ali vzporedna s staro kananejsko pisavo.

Jezik napisov iz južne Arabije je pa arabski, ki je različen po narečjih držav, v katerih se je rabil. Tako se razločujejo štiri narečja: minejsko, sabejsko, hadramavtsko in katabansko. Napisov v zadnjih dveh narečjih je še premalo; zato se o teh dveh državah ne da veliko povedati. Tembolj so pa že znani Minejci in Sabejci. Potem, kar se sklepa iz teh napisov, so imeli Minejci v drugem predkrščanskem tisočletju v južni Arabiji mogočno državo. Okoli 700 pr. Kr. so jo pa razdjali njih še mlajši krepki sosedje Sabejci ter so sprejeli njih večstoletno prosveto.

Minejska država je bila zelo razvita; je bila nositeljica južno-arabske prosvete, posredovateljica indijskega in arabskega prometa. V napisih se nahaja tudi obmejna pokrajina Mosar, ki jo Hugo Winckler istoveti z biblijskim Midianom. Potemtakem bi bila minejska kolonija in političen vpliv Minejcev bi segal že v teh prastarih časih do Gaze, torej do sredozemskega morja: do starih Kananejcev in Hebrejcev. Kot izhodišče teh preiskovanj je dozdaj najvažnejši minejski napis: Ammizadik, ki ga je prinesel v novi kopiji Glaser iz Arabije. Tam se nahaja med imeni Misr in Ibr nakazan tudi Ašur. Ta Ašur, Glaser ga je prepisal v אאשר,

drugi drugače, se istoveti z biblijskim אשורם ter se ž njim označuje severnoarabski narodič ali kraj, ki bi naj bil tam nekje okoli Edoma.

Potemtakem je po mnenju Hommelovem na mnogih mestih sv. pisma, kjer se govori o Ašurim, misliti na ta edomsko-arabski Ašur, ne pa na znane Asirce. Da je temu tako na nekaterih mestih, se ne da oporekati. Tako se n. pr. v Gen. 25, 3 imenujejo Ašurim med samimi arabskimi rodovi. Torej ni dvoma, da tu ni misliti na druge Asirce, kakor na arabski Ašur. Ali to ni nič novega; saj jih tukaj že Septuaginta loči z imenom Ασσουριείμ, dočim ima sicer Ασσύριοι.

V psalmu 82 (83), 9 prosi psalmist pomoči zoper sovražnike, med katerimi je tudi Assur. Ker se nahaja to ime zopet v zvezi z imeni Edom, Izmael, Moab, Amon, Amalek itd., torej med arabskimi rodovi, pravi Hommel, da je tu zopet arabski Ašur. Dr. König, ki sicer ni prijazen tem novim jednačbam[1], ne taji naravnost možnosti. Toda radi zveze »gam (= tudi) Ašur« (v zmislu: je med sovražniki) je lažje misliti na mogočnega zaveznika — sovražnika, kakršni so bili Asirci.

Drugo tako biblijsko ime je Kuš. Gotovo je tudi to ime v zvezi s staro Arabijo. V Gen. 10, 7 se naštevajo nekateri arabski rodovi kot sinovi Kuša: Filii Chus: Saba et Hevila, Regma et Sabatacha. Filii Regma: Saba et Dadan. Kdaj so imeli ti Kušiti kako ulogo v zgodovini, se še pa dozdaj ne da določiti. Zato še ni potrebno, da bi morali povsod etiopske Kušite izpodriniti s temi arabskimi. Kako še je to neodločeno, kaže mesto Num. 12, 1, kjer sta govorila Marija in Aron zoper Mojzesa zavoljo njegove žene, Etiopinje. Po tej novi teoriji tu ni misliti na Etiopinjo. A tudi Allioli ima pri besedi »Etiopinje« opombo: »V hebrejskem Kušitinje, to je Sefore, ki je bila Madjanka, in se je lahko Kušitinja imenovala, ker je bila iz južne Arabije doma«.

Četrta izdaja Zschokkejeve introdukcije[2] se še pa drži jednačbe Kuš = Etiopija, rekoč: Probabiliter tamen Sephora ipsa erat, quae Aethiopisa vocatur, nam inter Madianitas etiam Cuschaei (Aetiopes) habitabant. Jos. Flavij namreč pravi, da je bila ta Kušitinja = Etiopinja Mojzesova druga žena: »Moyses, Sephora in deserto mortua, aliam uxorem chamiticam (filiam regiam aethiopicam Tarbis duxisse fertur« (Antiqu. II. 10, 2). König jo ima tudi za drugo ženo, in sicer za Kušitinjo = Etiopinjo iz množice namešanega ljudstva (עֶרֶב), ki se je pridružila Izraelcem, ko so šli iz Egipta.

Absolutno nemogoča ni nobena teh podmen, a pri II. Par. 21, 16 je zopet lažje misliti na arabske Kušite. Tam se pravi: »Gospod je tedaj vzbudil zoper Jorama duha Filistejcev in Arabcev, ki so mejači Etiopcev (אֲשֶׁר צַל־יַד כּוּשִׁים וְהָעַרָבִים)«, ki so prišli v deželo Judovo.

Toda ta jednačba nazadnje ni tolikega pomena, druga je pa z imenom Musr, ki se nahaja v teh arabskih napisih v zmislu arabske pokrajine.

V sv. pismu se namreč Egipet imenuje hebrejski Mizraim. Hugo Winckler, čigar podmeno ima že tudi Cheynejeva Encyclopaedia Biblica, torej trdi, da je povsod v sv. pismu, kjer se bere ta Mizraim, misliti ne, kakor dozdaj na Egipet, ampak na arabski Musri ali Musran, ker se beseda, prvotno brez vokalizacije, lahko različno vokalizira. To bi bil tedaj Egipet izraelskih očakov, odtod bi vodil Izraelce v Palestino Mojzes, in ne bi mu bilo treba hoditi po nje okoli Rdečega morja, ker bi jih imel v bližini, kjer je pasel Jetrove črede.

Hugo Winckler, fanatičen protestantski nasprotnik katoliške cerkve in tudi konservativnih protestantov, ki se še drže sv. pisma, dostavlja sam k temu rezul-

[1] V knjigi: Fünf neue arabische Landschaftsnamen im A. T. Berlin. 1902.

[2] Historia sacra A. T. 1894, p. 134.

tatu: »Man wird geneigt sein die folgenden (zgoraj) ausführungen als combinationen, die lediglich aus der überstürzung einer neuen hypothese entstanden sind, von vornhinein absprechend zu beurteilen[1].« To bi bil še nedolžen izgovor, ko bi ne razodeval Winckler tudi drugje naravnostnega sovraštva do sv. pisma.

Tej podmeni se ustavlja tudi dr. Hommel, konservativen protestant, ki je drugače spreten v kombinaciji novih imen. Winckler sam priznava, da nebivanja Izraelcev v starem Egiptu ne more naravnost dokazati, ako se ne dobe drugi vnanji dokazi. In Hommel jih res najde od drugod dovolj za bivanje Izraelcev v starem Egiptu. A Hommelu samemu se je tako priljubila ta nova podmena, da bi sicer povsod rad našel ta novi arabski Egipet-Musri, kjer nikakor ni težko dokazati, da ga ni treba. Tako ga n. pr. hoče imeti v 19. poglavju Izaija. Temu nasproti pravi učen asiriolog v Oxfordu, A. H. Sayce: »Hommels Bemühen, Kapitel 19 des Jesajabuches so auszulegen, als beziehe es sich ursprünglich auf das Land Midian (arabski Egipet-Musri), wird, dessen bin ich sicher, eventuell von ihm selbst wieder aufgegeben werden[2].«

Enake podmene imajo zastopniki teh študij tudi z drugimi imeni, s katerimi pridejo nazadnje tudi do tega, da iščejo raj prvih starišev v sredini Arabije. Svojo podmeno o raju, zdaj že osmo rajsko podmeno, dokazujejo z imeni in z izsušenimi strugami, ki so jih našli v Arabiji, ter menijo, da so to struge rajskih rek.

Pa dovolj o teh novih arabskih podmenah, ki še stoje na slabi podlagi. Iz njih se pa razvidi že pomen teh najnovejših študij, na drugi strani pa tudi nevarna vihravost — nekaterih zastopnikov, ki jih zlorabljajo. *M. Slavič.*

Patristične in cerkv. zgodov. študije.

Cerkvena stavba v simboličnem naziranju srednjega veka[3]. Mi novodobniki stojimo pred cerkvenimi stavbami, pa vidimo le materijo. Študiramo statiko, primerjamo sloge, tehtamo sorazmerje, merimo razsežnost in cenimo prostornost — a nad snov se ne povzdignemo.

Globlje je gledal srednji vek. Cela stavba in vsi njeni deli so nositelji verskih idej. Eksegetično načelo, da je v sv. pismu četveren pomen, kakor pravi spominski verz:

Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia,

[1] Več o tem gl. njegove: Altorientalische Forschungen I. 1893.

[2] Nachtrag zu »Fünf neue etc.« p. 74.

[3] Poročilo o knjigi Dr. Jožefa Sauer-ja »Symbolik des Kirchengebäudes und seiner Ausstattung in der Auffassung des Mittelalters. Herder 1902. 8°. S. XXIV + 410. V uvodu govori o pojmu in razvoju simbolike. V prvem delu razpravlja o sv. pismu in simboliki, potem o simb. številk in o simb. nebesnih strani. Drugi del navaja razna simbolična tolmačenja o cerkveni stavbi, o stolpu, zvonovih, oltarju in njegovi opravi, o liturgičnem in evharističnem orodju, o cerkveni lepšavi. Našteva in razlaga tudi razna čudesa cerkvenih zakladnic, n. pr. štrucova jajca, zmaje, kačje zobé, samorogove rogove, kremplje krilatih levov itd. Drugi del razpravlja v štirih poglavjih o razmerju med simboliko in obrazno umetnostjo in pride do sklepa, da se okoli glavnih vrat poznoromanskih in gotiških cerkev vse simbolične ideje koncentrirajo. Koncem je zbral pisatelj v kulturno-zgodovinskih posledicah glavne misli in zaključbe svoje obširne razprave.

Mi povzamemo iz te knjige nekatere misli in jih podamo v drugem redu, kakor zahteva naš praktični namen. Svoje opazke pa bomo dali pod črto.

je prenesel na cerkveno stavbo. V teh razlagah se včasi s srečno bistroumnostjo druži globoka duhovitost, včasi so pa tudi plitve in površne. Vse pa so proizvod večstoletne spekulacije. Od aleksandrijskih očetov čez pisatelje za dobe Karlovičev gre ta tok do XIV. stoletja. Ko je začetkom nove dobe potegnil veter ledene kritike, je počel usihati. A usahnil ni nikdar. Iz literature in iz pridig je izginil, a v svojih liturgičnih knjigah ponavlja sv. cerkev simbolične in alegorične razlage sv. očetov in srednjeveških pisateljev do današnjih dni[1]. Kmalu se bodo tudi viri tega potoka zopet odprli. Kadar se bo k raziskavanju starokrščanske literature pridružil zistematični študij plodovitih srednjeveških pisateljev, tedaj nam bodo v vseh evropskih bibliotekah nakopičeni folijanti pravili o bogatem duševnem življenju v srednjem veku. V ospredje bo stopila tudi simbolika ali če hočete z drugo besedo — liturgika. Prva beseda pove metodo, druga vsebino. Najpopolnejši sestav te znanosti nam je napisal Durand, škof mimatenski. Njegovo »Rationale divinorum officiorum« šteje osem knjig. 1. De ecclesia et eius partibus. 2. De ministris et ordinibus ecclesiasticis et de eorum officiis. 3. De indumentis seu ornamentis ecclesiae, sacerdotum atque pontificum et aliorum ministrorum. 4. De missa et singulis, quae in missa aguntur. 5. De divinis officiis, tam nocturnis quam diurnis in genere. 6. De officiis dominicarum, specialiter et quarumdam feriarum et festivitatum Domini et ieiuniorum quatuor temporum. 7. De sanctorum festivitatibus. 8. De Compacto et Calendario et pertinentibus ad illa. Torej v kratkem — cela enciklopedija srednjeveškega liturgičnega življenja.

Simbolika cerkvene stavbe zavzema v tem obširnem sestavu le desetinko vse snovi. A upoštevati se mora, da Durand stoji na vrhuncu gibanja. Vsak študij mora pričeti pri očetih, kjer so klice simboličnih idej, in mora zasledovati njih razvoj v literarnih proizvodih naslednjih dob, dokler se ne razcvetejo v poznem srednjem veku. To preiskovanje bi se moralo vršiti za vsako posamezno idejo. A za nas bo bolj zanimivo, da se nekoliko seznanimo z duhom simbolike. Evo nekatere misli, ki so kakor od mozaika odkrhani kamenčki — lepi, blesteči, uglajeni, a brez zveze in brez ozira na njih avtorja. Očara nas v njih globoka verska misel in prožna prispodabljajoča domišljija.

Okoli srednjeveške cerkve je posvečeno pokopališče. To pomeni mlačne kristjane, ki so po krstu posvečeni, a polni gnjilobe, polni pregreh. — Glavni vhod v cerkev pomeni Kristusa, ki je sam rekel: Ego sum ostium. Zato je nad vrati skoro vedno kip Kristusov, ali vsaj Jagnje božje ali križ. V pozno-romanskih stolnicah sedi Kristus kot »kralj slave« obdan z apostoli in evangelisti v zaokroženem čelu pod vhodovim svodom, v gotiških pa se kaže kot sodnik s prisedniki apostoli ali pa kot dete v naročju svoje Matere. Gotika je okoli portala vse stene napolnila s kipi, osrednja misel vseh pa je vedno Kristus. — Beseda ἐκκλησία pomeni najprej zbrano srenjo, potem pa tudi zbirališče. Narobe cerkvena stavba pomeni tudi vernike same[2]. Vsak vernik je kamen, malta je ljubezen, ki vse veže v veliko duhovno družbo, kjer drug drugega nosi in podpira v bratovski ljubezni. To stavbo zida ljubi Bog do konca sveta. Lepo obsekani in oglajeni kameni, ki zid na zunaj držijo, so popolni kristjani, bolj slabo, nepravilno nalamano

[1] Prim. Pontificale Romanum: De ordinatione diaconi, presbyteri, de consecratione electi in episcopum, de benedictione et coronatione regis, de ecclesiae dedicatione, de benedictione signi seu campanae.

[2] Prim. krasne odlomke iz sv. Avguština v brevirju. Comm. Dedic. Ecclae. II. Noct. in die Festo et sec. die infra Oct.

kamenje pa pomeni vernike z raznimi hibami in napakami. — Temeljni kamen je Kristus. Na njem so pozidane stene. Dolžina stene znači potrpežljivost, s katero sv. cerkev vse bridkosti prenaša, širina kaže obširno ljubezen sv. Duha, s katero ljubi cerkev prijatelje po Bogu in neprijatelje zaradi Boga, višina pa pomeni upanje na večno plačilo. — Okna pomenijo sv. pismo. Varujejo nas namreč hudega vremena, sv. pismo pa skušnjav; dovajajo tudi svetlobo, sv. pismo pa lije v naša srca milost sv. Duha. — Stebri, ki nosijo stene, pomenijo apostole in zato so na stebre stavili njih kipe, pomenijo pa tudi škofe. — Tlak pomeni revne v Gospodu, ki se ponižujejo, streha, ki proti nebu kipi, pa skrb za nebesa; strešne opeke so vojščaki, ki čuvajo sv. cerkev. — Ves tloris s podolžno in poprečno ladjo spominja na križ; tudi je podoba človeškega telesa. Prezbiterij je glava, prečnica pomeni roki. Ta človek je Kristus. Presbiterij večkrat ni stavljen v isti smeri, kakor glavna ladija, ampak njegova os se zasuče ali proti severu ali proti jugu. Tako je tudi Kristus umrl z nagnjeno glavo. — Zvonik je podoba pridigarja; križ na vrhu pravi, da pridigar zastonj govori, kjer ni vere v Kristusa. Pod stolpom se razume tudi cerkev (že Herma) in Marija Devica. Zato v litanijah: Stolp Davidov, stolp slonokoščeni. — Zvon je podoba pridigarja, ki s svojim jezikom (pri zvonu: kijček) iz obeh zavez (pri zvonu: iz obeh strani) izvabi svoj prijeten don. Duhovnik brez znanja, je kakor zvon brez kijčka. Ker so koncem velikega tedna molčali poklicani pridigarji, apostoli, zato tudi zvonovi molčijo; le ženske so Kristusu ostale zveste, zato se rabijo ropotače.

Oltar pomeni križ na gori Golgoti, pa tudi samega Kristusa. Štirje križci na voglih oltarne plošče pomenijo štiri strani sveta, kamor se je sv. vera razširila, peti v sredi pa središče sveta — Jeruzalem, kjer se je Kristus žrtvoval. Stopnice, ki vodijo k oltarju, so apostoli in mučeniki. Beli prti, ki zagrinjajo oltar — telo Kristusovo — kažejo človeško naravo Sinu božjega; zato se na veliki petek oltar razkrije. — Ambo (prižnica) pravi, da mora tisti, ki na tako vzvišenem mestu stoji, dosegati vernike v popolnem življenju in jih presegati v spoznanju skrivnosti in v posnemanju Kristusovega trpljenja. — Škofovski sedež je čuvalnica, na kateri stoji skrbni pastir. Naslonilo kaže duhovno moč, podnožek, na katerega se opira, pa posvetno oblast, ki mora škofu biti v podporo.

Simbolično se razlagajo tudi nebesne strani. Jug je kraj svetlobe, odkoder Bog prihaja (Deus ab austro veniet Hab. 3, 3), simbol sv. Duha. Sever je kraj mraza, nesreče, strahu, simbol hudega duha. V cerkvi stojé moški na južni strani, ker so podoba utrjenih svetnikov in se borijo proti hujšim strastem, slabe ženske pa se postavijo na sever, ker jim Bog prizanese z velikimi skušnjavami. Pod vplivom te simbolične misli so začeli v 12. stoletju prenašati mašno knjigo za evangelij na severno stran in dijakon je pel evangelij obrnjen proti ženskam. Nekateri so se raditega pohujševali, a simbolika je zmagala. Jug pomeni Jude; beseda božja gre od njih proč na sever, kraj teme, med pagane. Koncem sv. maše pa se knjiga zopet prenese na južno stran, ker se bodo Judje koncem sveta spreobrnili. — Posebno veličastna pa je razlaga nebesnih strani z ozirom na odrešenje. Kristus na križu gleda proti zapadu, kjer tema malikovalstva in nevere gospodinji, desnico steguje na sever in levico na jug, njegovo umirajočo oko objema ves tisti svet, ki bo last njegove sv. vere. Proti kraju pa, kjer se je Bog dosihdob razodeval, proti Jeruzalemu in vzhodu, obrača hrbet. Velikanski obrat se vrši v svetovni zgodovini: paganstvo je sprejeto, židovstvo zavrženo.

Posebno bogata je pri sv. očetih simbolika številk. Iz pitagorizma so jo vsprejeli aleksandrijski cerkveni pisatelji. Po sv. Avguštinu je zato Bog ustvaril

svet v šestih dneh, ker je šestka popolno število[1]. 4 = svet, ki je ustvarjen iz 4 prvin, 3 = sv. Trojica; 3 + 4 = 7 = vstvarjenje, pa tudi stari zakon. Za eno (1) stopinjo višje nad starim zakonom (7) je 8 (7 + 1 = 8) in pomeni novi zakon ali popolnost. Zato 8 blagrov in 8 popolnosti[2].

Vsa ta mnogostranska simbolika ni bila vedno enaka. Preživela je bogat razvoj. Že prvi očetje razlagajo cerkveno stavbo v alegoričnem smislu. Kako krasna je n. pr. podoba Hermova! Cerkev slika kot stolp, katerega zidajo angeli. Samo obsekane kamene polagajo drugega vrh drugega, okrogle in neuglajene pa mečejo proč. Verniki se morajo podvizati, da bodo še vtelešeni v to stavbo, ker, ko bo stavba končana — in to bo kmalu —, bodo vsi, ki so izven stavbe, pogubljeni. A nadrobno se očetje niso spustili v simbolično razlago, srednji vek pa je vse cerkvene dele in predmete poduhovil. Važni napredek kažejo pisatelji v dobi Karlovičev n. pr. Raban Mavr. Določili so popoln paralelizem med staro- in novozakonskimi uredbami, ki živo odseva v tedanji obrazni umetnosti. Važen je tudi bil za liturgično opravo. Mašna obleka je stara rimska noša. Ko se je pa izgubil spomin na njen zgodovinski početek, so jo datirali nazaj in so jo razlagali in deloma krojili po starozakonskih predpisih. Celo »Rationale« velikega duhovnika so v nekaterih galskih in nemških škofijah uvedli[3]. Značaj te simbolike je torej tipološčen. Cerkev ima svoje predpodobe v sv. šotoru in v Salomonovem templju in svoj vzor v prihodnjem nebeškem Jeruzalemu, ki nam je opisan v skrivnem razodenju. Simboliki VIII. in IX. stol. so se trudili, da so dokazali popoln paralelizem med temi predpisi in popisi in pa med svojo sodobno cerkveno stavbo.

A s starozakonskimi predpodobami je sprejel srednji vek tudi njih alegorično razlago, kakor se je bila že razvila pri Judih in pri sv. očetih. Po teh vzorcih je poleg tipologične simbolike vzrastla prav kmalu alegorična in v visokem srednjem veku od XI.—XIII. stoletja je prevzela in poduhovila vse liturgično življenje. Našla je pot v pesništvo in prevevala je pridige. Prešla je tudi v narodno mišljenje in naziranje, ker drugače bi ne mogli umeti, kako je mogel umetnik govoriti, česar bi sam ne umel, in za kar bi med ljudstvom ne našel umevanja.

V stari cerkvi je bila vodilna misel vsake alegoreze Kristus, od X.–XII. stoletja pa je sredotočje vseh alegoričnih razlag sv. cerkev kot nevesta Kristusova in nadaljevalka njegovega delovanja na zemlji. Pa to ni samo cerkev pozidana na skalo sv. Petra, ampak cela civitas Dei od vstvarjenja sveta pa do konca dni. Cerkev in sinagoga, ki ju je srednji vek tolikokrat predstavljal, ni dvoje nasprotij, ampak dvoje si sledečih dob istega enotnega kraljestva božjega. V gotiški dobi pa

---

[1] De civitate Dei, XI. cap. 30. Številka 6 je prva, ki postane cela, ako se seštejejo njeni deli. Deli od šest so: $^1/_6 = 1$, $^1/_3 = 2$, $^1/_2 = 3$. $1 + 2 + 3 = 6$. To pa ne velja o številih 9, 10, 12. »To sem hotel v kratkem omeniti, da povdarim popolnost šestke, zakaj ona je prva, katero da račun, ako se seštejejo njeni deli. V njej je Bog vsa svoja dela dokončal. Zato se ne sme prezirati pomen številk. Kako velika cena se jim mora pripisovati, bo našel pazni bralec na mnogih mestih sv. pisma. »Ti si vse po meri in številu in teži vravnal.« Sap. 11, 21.

[2] 8 = numerus mysticus. Ambrosius in Comm. mart. 2. loco. — V brevirju (Comm. Virg.) primerja sv. Gregor Vel. sv. cerkev deseterim devicam. 5 = človek, ker ima 5 počutkov. Ker sta pa dva spola v sv. cerkvi, zato moramo vzeti 2 × 5 = 10. — Sv. Avguštin (Comm. Apost. 2. loco II. Noct.) pravi, da ima nebeški Jeruzalem 12 vrat, ker prihajajo vanj krščenci v imenu sv. Trojice (3) od 4 strani. 3 × 4 = 12.

[3] Prim. Bock, Geschichte der liturgischen Gewänder des Mittelalters.

je stopila na mesto abstraktnega pojma sv. cerkve konkretna oseba — Devica Marija. Prične se mariologična simbolika. Ta napredek je v zvezi z živo vzcvetelim Marijinim češčenjem[1]. Na to ni vplivala za posvetno življenje iste dobe značilna »ženstvena ljubav« (Frauenminne), ampak špekulacija cerkvenih pisateljev. Ljubezen med ženinom in nevesto v visoki pesmi so začeli nekateri (sv. Bernard, Ivo Karnutski, Honorij Avgustodunski in dr.) po vzgledu sv. očetov razlagati o razmerju med Kristusom in Marijo[2].

Najvažnejši pisatelji, ki so razvili in nam ohranili simbolično literaturo, so Honorij Avgustodunski (za časa Henrika V. 1106—1125) s svojo knjigo »Gemma animae« (Migne, v. L. 172). Zadnja leta je najbrž preživel na Avstrtjskem, ker je v naših samostanih največ njegovih rokopisov ohranjenih. Potem je Sikard, škof Kremonski († 1215), ki je v svoji knjigi »Mitrale« (Migne, v. L. 213) prvi podal uzorno razdelitev liturgike: Loci, tempora, personae, res Deo dicatae, ecclesiastica officia. Vse pa je prekosil odlični diplomat in organizator Durand, škof mimatenski († 1296). Kot kanonist je prvi določil cerkvenopravni tožbeni red, kot liturgik je po kanonistiški metodi zbral, uredil, utemeljil in dokazal vse srednjeveško liturgično mišljenje. Ko so nehale liturgične študije, se je pozabil tudi ta nekdaj tako sloveči spis. »Razsvetljena doba« je zamorila vse bujno in dišeče cvetje, ki ga je bila pognala srednjeveška špekulacija.

Gospod pisatelj Dr. Sauer je v svoji zgoraj omenjeni knjigi zopet pokazal na ta bogati vir za srednjeveško svetovno naziranje. Leta in leta je crpil iz zanemarjenih srednjeveških tekstov in je zbiral gradivo na obširnih potovanjih. Ko bi le mnogo duhovnikov navdušil, da bi segli nazaj po tekstih tiste dobe, ko je imelo poleg razuma tudi srce svojo veljavo, ko je narod opletal cerkveno stavbo z venci verske poezije in jo je objemal z vsem ognjem svoje ljubezni!

Mi novodobniki pa dostikrat stojimo pred temi ostanki srednjeveške pobožnosti in verskega vzleta in jih ne razumemo[3], ker smo izgubili ključ do njih umenja, spoznanje tedanje literature, dostikrat pa tudi, ker vidimo le snov. *A. Stegenšek.*

Socialno vprašanje.

1. Narodno gospodarstvo. Spisal Vek. Kukovec. V Celju leta 1901. Vek. Kukovec je v več člankih v »Domovini« razpravljal o štedljivosti, tej eminentno socialni čednosti. Te članke je izdal v posebni brošurici. Predmet je jako važen posebno za nas Slovence, ker je pri nas zapravljivost postala že narodni greh. Pisatelj razpravlja prav živo splošno pomanjkanje štedljivosti in razna pota zapeljivosti, kako daleč sega razumna štedljivost, kako mora šteditи

[1] Značilno za to, da se na zgodovinsko-liturgičnem polju dosihdob še ni ničesar storilo, je dejstvo, da niti Schwane, Dogmengeschichte der mittleren Zeit 1882, niti Wetzer und Welte, Kirchenlexikon nimata ničesar o zgodovinskem razvoju Marijinega češčenja.

[2] Ta ideja je ovekovečena v apsidnem mozaiku Marije prekotiberske v Rimu iz dobe Inocencija II. (1130—1143). Na istem bogatem prestolu sedita Kristus in Marija. Kristus je v središču abside, Marija na njegovi desnici pa je nekoliko na ven pomaknjena. On ji je položil svojo desnico okoli vratu in jo objema. Na njegovi knjigi se berejo besede: Veni electa mea et ponam in te thronum meum. Na knjigi Marijini: Leva eius sub capite meo, et dextera ipsius amplexabitur me. Marucchi, III. p. 436.

[3] Velja pred vsem o kiparskih ciklih na portalih.

mladina in kaj je umno gospodarstvo. Brošurica je pisana jako zanimivo in je vredna, da se razširja med našim ljudstvom. Vsekakor je imel g. Kukovec z izdajo te knjige več sreče, ko s prestavljanjem Blockove knjižice »Uvod v narodno gospodarstvo«. Zakaj ni dal knjigi naslova »Štedljivost«, ampak »Narodno gospodarstvo«, nam ni jasno. Saj v štedljivosti še ne obstoji celo narodno gospodarstvo.

2. Socijalno vprašanje ali odkod izvira siromaščina delavskega ljudstva. Dr. Josip Pavlica. Ponatis iz »Primorskega lista«. Gorica, 1902. Velja 60 vin. To je zadnje delo nam nepozabljivega voditelja slovenskih goriških katoličanov. Knjižica je najboljše slovensko delo v socialni stroki. Pisana je poljudno; vsak delavec jo lahko razume. In v tem obstoji važnost tega dela. V delavskih in v izobraževalnih društvih se bo dala brošurica pri predavanjih izvrstno rabiti. Pod delavskim ljudstvom ne misli Pavlica samo na navadne delavce, ampak tudi na obrtnike in kmete. Vsled svoje bolezni je bil Pavlica malo pesimističen. To se vidi tudi v tem zadnjem njegovem delu. Kdo bi pač v obče n. pr. podpisal stavek, katerega je napisal dr. Pavlica, ko govori o hrani delavskih ljudi v mestu: »Vino je ponarejeno, moka je pomešana s prahom, maslo je loj, olje je nesnaga, sir je krompir itd.? Res je že, da je hrana za delavske ljudi v mestih slaba in draga, pa v današnjih časih se gleda prodajalcem že bolj na prste. Statistični podatki v knjigi seveda ne bodo dolgo resnični in nekateri že zdaj niso.

3. Göttliches Sittengesetz und neuzeitliches Erwerbsleben. Eine Wirschaftslehre in sittenorganischer Auffassung der gesellschaftlichen Erwerbsverhältnisse. Mit einem Anhange über die wirtschaftsliberale Richtung im Katholizismus und über die Frage der »christlichen« Gewerkschaften. Von Dr. Franz Kempel. Mainz, Kirchheim 1902 8°. (XVI. in 450 str.) K. 7·20.

Predlanskim je izdal Kempel knjigo: »Die christliche und die neutrale Gewerkvereinsbewegung«, v kateri je proti temu, da bi se združevali v delavskih strokovnih društvih protestantje in katoličani v dosego svojih gmotnih koristi. Kritiki so ostro napadali to knjigo; le nekateri so jo hvalili. Zgorej omenjena knjiga ni našla boljše usode. O glavnem predmetu, katerega hoče prav za prav Kempel obdelati, le malo govori. V knjigi je mnogo krivih trditev. Pisatelj nam hoče podati pravo narodno gospodarstvo, katero uči božja naravna postava, a da pride Kempel do takih zaključkov po naukih iz sv. pisma, je malo čudno. Ker ni namen teh vrstic podati natanko kritiko tega dela, zato opozarjamo one, katere zanima celo vprašanje, na Hilgenreinerjev spis: Göttliches Sittengesetz und Grossbetrieb (Linzer-Quartalschrift l. 1903. 1. zv.).

4. Vademecum für die Präsides kath. Jünglingsvereinigungen. Von Dr. Jos. Drammer. Verlag von Ferd. Schöningh. Paderborn.

Knjigarna Ferdinand Schöningh v Paderbornu izdaja knjižnico za duhovnike: »Seelsorgerpraxis«. Ta knjižnica je v prvi vrsti namenjena katoliškim duhovnikom na Nemškem. Izšlo je zdaj že pet prav ličnih knjižic. Posebno oblika nam jako ugaja. Prva knjižica: »Die praktisch-soziale Thätigkeit des Priesters oder wie kann jeder Priester einiges zur Lösung der socialen Frage beitragen«, bi morala biti v rokah vsakega katoliškega duhovnika. Druga: »Arbeit und Leben des katholischen Klerus im Lichte der Gesundheitslehre«, obdelava zelo zanimivo tvarino. Pisatelj se pa ozira le na razmere friburške škofije. Tretja knjižica obdelava nemški kazenski zakonik. Četrta je zgoraj omenjeno delo. Pisatelj se ozira seveda le na razmere na Nemškem, ki so drugačne kakor pri nas. Vendar bo vsak duhovnik, ki vodi mladeniško družbo, mnogo koristnega izvedel iz te knjižice, zatorej jo pri-

poročamo. Take ukusne in ob enem za duhovnika praktične knjižice bi se lahko izdajale tudi za avstrijske duhovnike.

5. Die soziale Frage. Ein Beitrag zur Orientierung über ihr Wesen und ihre Lösung. Von Josef Biederlack. Professor an der gregorianischen Hochschule in Rom. Fünfte Auflage. Innsbruck 1902. Fel. Rauch. Kl. 8° X. u. 280 S. K. 2·40.

Biederlack je izšel že v peti izdaji. To kaže, kako izvrstna je knjiga. Prevedena je tudi na češki jezik. V socijalni literaturi ni knjige, ki bi tako na kratko večinoma vse točke socialnega vprašanja obdelala, kakor Biederlackova. Če bi me kdo vprašal, iz katere knjige bi najhitreje dobil pojem o socialnem vprašanju, bi mu odgovoril: kupi si Biederlacka. To je knjiga za začetnike. Zadnja izdaja ima tudi točke o ženskem vprašanju, o Bernsteinovi kritiki, o perečem vprašanju strokovno delavskega gibanja itd. Knjiga se pri vsaki izdaji izpopolnjuje in povečava.

Mosersche Sammlung zeitgemässer Broschüren. H. 12. Neue Mannschaft fürs alte Narrenschiff oder neuzeitliche Verirrungen und Thorheiten geschildert von Anton Plattner str. 54, 20 v, H. 13. Das Recht der Zelle. Gedanken über das beschauliche Leben von Dr. Jos. Prenner, str. 48, c. 20 v.

Moserjeve brošurice so dobre in obdelavajo času primerne predmete. Samo do zdaj že 3 leta ni izšel noben zvezek. V 12. zvezku piše nekdanji urednik »Grazer Nachrichten« jako sarkastično o nekaterih zmotah današnjega časa in o različnih frazah, katere imajo tudi naši liberalci vedno v ustih. V »Naragonijo« pošlje seveda tudi nemške heilovce. Knjižica se z zanimanjem bere.

V 13. zvezku pa piše Prenner, kaplan iz Oberzeiringa, o velikem socialnem pomenu redov. Ta brošurica je bolj znanstvena in težko pisana. Ljudska brošurica to ni. Drugače pa je jako dobra. *Evald Vračko.*

V.

Raznoterosti.

Mrliška oprava Bonifacija VIII. Ko so l. 1605. podrli še preostali del častitljive, še iz Konštantinovih časov stoječe bazilike sv. Petra v Rimu, so vzdignili vse ostanke umrlih papežev in knezev, ki so si bili izbrali svoj grob v dvorišču cerkve galilejskega ribiča, in so jih prenesli v umetno spodnjo cerkev — dandanes »grotte vecchie« zvano — in o vsem tem je spisal notar Grimaldi uradni zapisnik, ki se še hrani v barberinski knjižnici.

Iz njega povzamem še neobjavljen popis oblačil, v katera je bilo opravljeno truplo Bonifacija VIII., ker je zanimiv posebno za zgodovino srednjeveškega liturgičnega oblačila.

Bonifacij VIII. je tisti energični in za pravice sv. cerkve nad vse navdušeni papež, ki si je upal ustavljati se avtokratičnim težnjam francoskega kralja Filipa Lepega, tako da si ta nazadnje ni znal drugače pomagati, kakor da je dal po svojih zaupnikih in najetih tolovajih napasti oslabelega starčka v njegovem rojstnem mestu Anagni. Šele čez tri dni so oprostili papeža rojaki, a ko se je vrnil v Rim, je kmalu v novih bridkostih, ki sta mu jih prizadela uporna kardinala Orsini, umrl dne 11. oktobra 1303.

Ko so l. 1605. odprli njegov grob v veži bazilike sv. Petra, so našli njegovo truplo (dolgo $7^3/_4$ palm = 193·75 *cm*) še nepoškodovano. Ležalo je v dvojni krsti, leseni in kameniti. Opravljeno pa je bilo z naslednjimi oblačili:

1. Dolge spodnje hlače z usnjenim s svilo pretkanim pasom in s srebrno zaponko.

2. Srajca iz belega platna.

3. Roket iz dragocenega platna. Segal je do pet in je bil z usnjenim z rdečo svilo prevlečenim pasom prepasan; 4 svilnati motvozi so služili za zapenjanje.

4. Alba iz dragocenega platna je segala do tal. Spredaj in zadaj ob spodnjem robu, na prsih in na zapestnicah so bili prišiti štirivoglati kosi umetno vezenega blaga. Vsak kos ob spodnjem robu je bil 88 *cm* širok in 25 *cm* visok in je bil razdeljen na 18 polj; na sprednjem kosu je bilo 18 podob iz Zveličarjeve mladosti, na zadnjem iz njegovega trpljenja in njegovega proslavljenja po vstajenju. Na kosu na prsih pa je bila vezena večja podoba — Marijino oznanjenje.

5. Črnosvilnata s srebrnimi nitmi pretkana (t. zv. brokat) štola s čopki na koncih je bila 168 *cm* dolga.

6. Škofovski pas iz rdeče svile, pretkan z zelenimi nitmi; privezan je bil s svilnatimi motvozi, ki so imeli na koncih krogljice in čopke.

7. Manipelj iz črne in vijolčaste svile s srebrnimi in zlatimi nitmi v valovitih črtah pretkan je bil tako dolg, da je od roke naprej še meril 75 *cm*.

8. Sandali iz črne svile, 31 *cm* dolgi, gotiško zašiljeni in brez križca.

9. Čevlji (caligae) tudi črnosvilnati z jermeni.

10. Črnosvilnata tunika z ozkimi rokavi, ki so se zapenjali ob zapestnicah, je bila 138 *cm* dolga in spodaj 112 *cm* široka. Na prsih in hrbtu je bil prišit štirivoglat, 75 : 25 *cm* velik kos vijoličastega brokata s podobami levov.

11. Črnosvilnata dalmatika s širokimi in ob robu z rumeno svilo podvlečenimi rokavi je bila 150 *cm* dolga in spodaj 137 *cm* široka. Na prsih in na hrbtu je bil 75 : 37 *cm* velik kos črnosvilnatega brokata s podobo vrtnice, po kateri sta se vspenjala dva psa. Kosi ravnotega brokata so bili prišiti tudi koncem rokavov. Brokat je bil perzijskega ali turškega dela.

12. Črnosvilnata kazula je bila spredaj in zadaj 156 *cm* dolga in ob straneh ni bila do ram izrezana, ampak je segala do dlani. Rob je bil obšit z vijolčastim z zlatom pretkanim trakom.

13. Fanon (humerale) je ležal z enim delom vrh albe in je bil privezan okoli prs, drug del pa je bil zasukan čez kazulo. Bil je belosvilnat brez sleherne olepšave.

14. Vrh fanona je bil pritrjen palij, ki je pa bil izprhnel, ker je bil volnen. Ostali so bili edino le našiti črnosvilnati križci, svinčene s črno svilo ovite tablice, ki so držale palij v pravi legi in pa 2 zlati in s safiri okrašeni zaponki, ena za na prsi, druga za na levo ramo.

15. Belosvilnate, šivane rokovice, z biseri vezene. Roke so ležale v podobi križa. Zlat prstan s pakrožnim modrim safirjem je bil lepo delo in velike vrednosti.

16. Mitra iz belega, platnenega damasta, ob robu podvlečena z belim usnjem, široka in visoka po 25 *cm*.

Ako škof umrje, predpisuje Caeremoniale episcoporum: Loto et terso corpore, clerici familiares seu alii ecclesiastici viri, cum Magistro Caeremoniarum, induant illud primum vestibus ordinariis usque ad rochettum, deinde sacris vestibus, quibus vivens induebatur, dum solemniter erat celebraturus; hoc est caligis et sandaliis, amictu, alba, cingulo, cruce pectorali, manipulo, stola, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, et mitra simplici, ac etiam pallio, cum

spinulis, si erit Archiepiscopus, vel alias utens pallio, et ponant super pectus eius crucem aliquam, quam manibus teneat. (Lib. II. Cap. XXXVIII. 10.)

Zanimivo je, da Bonifaciju VIII. niso dali niti naprsnega križca v krsto niti drugega križa, da bi ga bil držal v rokah; pač pa so bile roke položene v podobi križa. Križ v rokah mrliča, se zdi, da je celo kaj modernega. Pod cerkvijo sv. Petra v Rimu je blizu 20 krst papežev in kardinalov; podoba umrlega je skoro v naravni velikosti izklesana na pokrovu iz belega marmorja, a roke se vedno križajo na prsih. Križa ne najdeš pri nobeni. — Pri popisu oblačil se ne omeni talar in vendar je uradni zapisnik celo zanesljiv. Ali niso v srednjem veku nosili talarja? Pač, bil je v navadi in sicer ali jako prostoren in s širokimi rokavi (tunica talaris) ali pa bolj tesni, tako da se je prilegal gornjemu delu trupla (tunica subtana, Soutane). Pri Bonifaciju VIII. pa niso našli niti sledu o njem, ker je bil volnen, kakor so tudi od volnenega palija se ohranili le tisti kosi, ki so bili iz svile. — Roket je privatno oblačilo kanonikov, prelatov in škofov in ima ozke rokave. Tukaj sega do pet in je prepasan. Superpelliceum (cotta) s širokimi rokavi pa je vestis sacra. — Tunicela za subdijakona je manjša in ožja in ima ozke rokave, dalmatika je širja in večja, ima široke rokave in je bolj bogato okrašena. — Zanimiv je tudi opis kazule, kakršna je bila v celem srednjem veku v navadi; segala je spredaj in zadaj skoro do tal, pri rokah pa do zapestnic. Kipi in slike duhovnikov iz začetka 16. stoletja še kažejo to obliko; šele renesanca in posebno baroka je kazulo tako skrčila, da ni ostalo drugega, ko dva kosa z debelim papirjem utrjenega in nepregibnega blaga, eden na hrbtu, drugi na prsih, prirezana kakor gosli, odtod nemško ime Bassgeigenform. Ker je bila planeta v svoji pravi obliki tako velika, da je ovirala celebranta, zato se na to ozirajo rubrike n. pr. pri povzdigovanju: minister manu sinistra elevat fimbrias posteriores Planetae, ne ipsum Celebrantem impediat in elevatione brachiorum (Ritus celebr. Miss. VIII. 6.) ali pa, ko se napravlja škof za slovesno sv. mašo: Mox surgit Episcopus et induitur ab eisdem (ministris) planeta, quae hinc inde super brachia aptatur, et revolvitur diligenter, ne illum impediat. (Caer. episc. Lib. II. Cap. VIII. 19.)

Konečno še opozorim na mitro, ki je bila enaka po širini in visokosti, torej je bila primeroma prav nizka in veliko bolj primerna kot liturgično pokrivalo škofovsko, kakor pa renesanske za laket visoke mitre. *A. Stegenšek.*

Komisija za biblične študije. V zadnji štev. (str. 100) smo poročali o ustanovitvi te komisije, sedaj so objavljena tudi imena raznih učenjakov, ki so imenovani kot posvetovalci. Vseh skupaj je 40, dva izmed njih sta hkrati tajnika, nekateri morajo prebivati v Rimu, drugi pa pismeno izvršujejo svojo službo. Njih imena so: P. F. Greg. Vigouroux, sulpicijanec, profesor bibličnih naukov na katoliškem zavodu v Parizu. P. David Fleming, generalni vikar franč. reda. P. M. Alb. Lepidi, magister sacri palatii. P. M. Tomaž Esser O. P., tajnik kongregacije indeksa. Msr. Ant. Mar. Ceriani, prefekt ambrozijanske knjižnice v Milanu. P. Franc. Hummelauer S. J. Msr. Tomaž Jos. Lamy, profesor na lovanskem vseučilišču. Dr. Otto Bardenhewer, vseuč. profesor v Monakovu. Giovanni Mercati, scriptor vatikanske knjižnice. P. Henr. Gismondi S. J., profesor na gregorijanskem vseučilišču v Rimu. Oratorijanec Giovanni Giacinto Cereseto, profesor bogosl. zavoda v Genui. A. van Hoonacker, profesor lovanskega vseučilišča. Msr. Salvat. Talamo, kanonik vatikanske bazilike. Karol P. Grannan, profesor na katoliškem vseučilišču v Washingtonu. Dr. Fr. Kaulen, vseučil. profesor v Bonnu. Dr. Al. Schäfer, vseuč. profesor v Vratislavi. P. Peter Ambr. Amelli O. S. B., prior na Monte Cassino. Robert F. Clarke iz westminsterske škofije. P. Mar. Jos. Lagrange O. P., profesor v kolegiju sv. Štefana v Jeruzalemu. Umbert Fracassini, sem. profesor v Perugi. P. Rudolf Cornely

S. J. Dr. Hoberg, rektor akademije v Friburgu. Karol Fouard, kanonik v Rouen-u. P. Tom. Weikert O. S. B., profesor v kolegiju sv. Anzelma v Rimu. P. Vinc. Scheil O., P. profesor na visoki šoli v Parizu. Konrad Gonfalonieri, prof. bogosl. v Florenci. Dr. Bern. Schäfer, vseuč. profesor na Dunaju. Msr. Alf. Legendre, dekan in prof. teolog. fakultete v Angers. P. Ferd. Prat S. J. Dr. Konst. Gutberlet, prof. v Fuldi. Dr. Pavel Vetter, prof. v Friburgu. A. Poels iz škofije Roermund. Sulpicijanec Al. Klaud. Fillion. Eug. Mangenot, profesor v Nancy. Dr. Hugo Weiss, prof. na kr. liceju v Braunsbergu. Emil. Rom. Torió, prof. v Valenciji. Henr. Lesêtre, kanonik v Parizu. Dr. Düsterwald v Kolinu. Kan. Chauvin v Lavalu. P. Jos. Balestri, avguštinec.

Izmed teh je 25 svetnih in 15 redovnih duhovnikov. Po narodnosti je 12 Nemcev, 10 Francozov in 10 Lahov. Ostalih osem odpade na Angleže, Nizozemce in Špance. Slovana ni med njimi nobenega in Avstrijec le eden, pa še ta ni na domačih tleh vzrastel. Tudi to nekaj pomeni. *F. K.*

Najnovejše mariologično delo »La Mère de Dieu et la Mère des hommes« je pred kratkim izšlo v franc. jeziku. Spisal ga je jezuit J. B. Terrien in je izšlo v založbi Lethellieux v Parizu. Celo delo razpada v dva dela: I. Mati božja, II. Mati ljudi; vsak del ima zopet 2 zvezka. Celo delo pride na 39 K. Globoka teološka učenost, natančnost, živahno in lepo predstavljanje priporoča to delo. Ni to samo suho dogmatično razglabljanje, marveč spis je tudi apologetičen in parenetičen. Za cerkvenega govornika je n. pr. pravi zlati rudnik 3. knj. 1. zv. II. dela: Marija na Kalvariji. V svojih dokazih se pisatelj opira na sv. pismo, ozira se pred vsem na besedni zmisel, a tudi na preneseni, pa le v kolikor ga sv. cerkev sama rabi, nanašajoč razne odlomke sv. pisma na Marijo. Drug vir so mu sv. očetje, katerih dela in besedilo kritično preizkuša, preden vzame iz njih dokaz; sploh ne navede nobenega besedila, dokler mu ni dognal izvora in pomena. Ravno v tem se odlikuje Terrienovo delo pred drugimi, zakaj ravno v mariologiji se v dogmatičnih in poljudnih knjigah navajo čisto kriva mesta iz sv. očetov, ne da bi se dotični pisatelj pobrigal, ali se citat res nahaja v tem ali onem očetu in ravno v tem zmislu. Tretji vir za dokaze so mu veliki teologi, med katerimi zavzema prvenstvo sv. Tomaž, ozira se pa tudi na novejše struje v katoliškem in nekatoliškem slovstvu, ki se tičejo mariologije. Skrbno je porabil tudi marijanske okrožnice Leona XIII., marijansko slovstvo v francoskem, laškem in angleškem jeziku pa tudi starinoslovska raziskovanja.

Ravno v mariologiji manjka pogostoma govornikom in pisateljem prave teologične utemeljitve ter si pomagajo s praznimi frazami in nedogmatičnimi opisi in trditvami. Zatorej je to temeljito delo odličen pojav v katoliškem bogoslovju in bi naj ne manjkalo vsaj v večjih teoloških knjižnicah na Avstrijskem. *F. K.*

Književno naznanilo.

V tiskarni sv. Cirila v Mariboru se ravnokar tiskajo stanovski nauki za dekliške družbe **„Vrtec sv. devištva** ali nauki za mladenke«. Sestavil M. Jurkovič, kn. šk. duh. svet. in župn. pri Sv. Petru blizu Maribora. Knjiga bo obsegala kakih 18 pol m. 8°. Cena 3 K, po pošti 3·20 K. Naročila sprejema Cirilova tiskarna.

Poglavje 1.

1. Velikokrat in na mnoge načine je Bog nekdaj govoril očetom v prerokih, nazadnje;

2. v dnevih le-teh je govoril nam v Sinu, katerega je postavil dediča vesoljnosti, po katerem je storil tudi svetove;

3. kateri ko svit časti, in podoba njegovega bitja, ter noseč vse z besedo moči svoje, čiščenje grehov storivši, sedi na desnici veličastva na višavah, (Mod. 7, 26.)

4. je postal toliko boljši od angelov, kolikor odličnejše je pred njimi podedoval ime.

5. Kateremu namreč izmed angelov je rekel kdaj: Sin moj si ti; jaz sem te danes rodil? In zopet: Jaz mu bodem Oče in on mi bode Sin. (Ps. 2, 7. II. Kralj. 7, 14.)

6. In ko zopet uvaja Prvorojenca na svet, govori: In molijo ga naj vsi angeli božji. (Ps. 96, 7.)

7. In angelom sicer govori: Ki dela angele svoje duhove in služabnike svoje ognjen plamen. (Ps. 103, 4.)

8. Sinu pa: Prestol tvoj, Bog, na vekov veke, žezlo pravice je žezlo kraljestva tvojega. (Ps. 44, 7.)

Poglavje 1.

1—4. Bog je z nami govoril po svojem Sinu, ne kakor v stari zavezi po svojih poslancih; po vstajenju sedi Sin božji na desnici Očetovi ko naš srednik, ki je skupno z Očetom enega bitja, nebes in zemlje stvarnik.

6. Najočitnejše se bode pokazalo veličastvo Sinovo nad vsemi stvarmi, tudi nad angeli, ko dojde sodit živih in mrtvih.

7. Angeli se poslužujejo ko božji poslanci naravnih moči, vetra v zraku in ognjene vročine.

8. Sin je Bog, in torej kraljestva njegovega ne bode konec, in pravica bode vladala v njegovem duhovnem kraljestvu.

9. Ljubil si pravico in sovražil krivico; zato te je mazilil Bog, tvoj Bog z oljem radovanja pred tovariši tvojimi.

10. In: Ti si v začetku, Gospod, zemljo postavil, in delo tvojih rok so nebesa. (Ps. 101, 26.)

11. Ona se bodo končala, ti pa ostaneš; in vsa se bodo kakor oblačilo postarala;

12. in kakor obleko jih bodeš spremenil, in spremenila se bodo; ti pa ostaneš ravno tisti in leta tvoja ne izginejo.

13. Kateremu izmed angelov je pa rekel kdaj: Sedi na desnico mojo, dokler ne položim sovražnikov tvojih za podnožje nogam tvojim. (Ps. 109, 1. I. Kor. 15, 25.)

14. Niso-li vsi služeči duhovi, v varstvo poslani za tiste, ki bodo za dedščino prejeli zveličanje?

Poglavje 2.

1. Za to nam je tem bolj treba paziti na to, kar smo slišali, da se ne izgubimo.

2. Če je namreč po angelih govorjena beseda trdna postala in je vsak prestopek in vsaka nepokorščina prejela pravično, zasluženo povračilo;

3. kako ubežimo mi, če bomo tako zveličanje zanemarili, ki ga je najprej oznanjeval Gospod in oni, ki so ga slišali, so ga potrdili v nas;

4. ko je Bog po znamenjih in čudežih pričeval, in po raznih močeh in po svetega Duha razdelitvah po svoji volji. (Mark. 16, 20.)

---

9. Z oljem nebeške radosti je bil Jezus od Boga maziljen pred vsemi izvoljenci, ki so ga v častitem sprevodu spremljali pri vnebohodu njegovem.

10—12. Angeli so le služabniki božji, Sin pa nas je vstvaril, odrešil in bo konečno, ko bode greh po njem popolnoma zmagan, tudi sedanji, prekletstvu podvrženi svet spremenil v zveličanega.

13—14. Razmerje med angeli in Sinom božjim je že v starem zakonu tako popisano, da kraljuje Sin na desnici Očetovi, angeli pa izvršujejo njegove naredbe, ko nas, ki smo k zveličanju poklicani, skrbno varujejo.

Pogl. 2.

1—4. Kolikor imenitnejši je oznanjevalec sv. evangelija, Sin božji, z ozirom na angele, ki so v starem zakonu prerokom oznanjevali božjo besedo, toliko skrbnejše se moramo držati njegovega svetega nauka, sicer se pogubimo kakor se razplahne tekočina iz razbitega lonca. Če je Bog smrt zapretil onim, ki ošabno prestopajo zapovedi po angelih dane (IV. Mojz. 15, 30), kolike kazni se je tedaj nam bati, če prestopamo zapoved Sinovo! Kar je On sam učil in so oznanjevali njegovi apostoli, to potrjuje Bog do naših (to je Pavlovih) dni z obilnimi in očitnimi čudeži. Apostol se je tem lažje skliceval na spričevanje sv.

5. Ni namreč angelom podvrgel Bog prihodnjega sveta, o katerem govorimo.

6. Pričal je pa nekje nekdo, govoreč: Kaj je človek, da se ga spominjaš, ali sin človekov, da ga obiskuješ? (Ps. 8, 5.)

7. Ponižal si ga le malo pod angele; s častjo in slavo si ga ovenčal in postavil si ga črez dela svojih rok.

8. Vse si podložil pod noge njegove; s tem namreč, da je vse njemu podvrgel, nič ni pustil nepodvrženega njemu. Zdaj še pa ne vidimo vsega podvrženega njemu. (Mat. 28, 18. I. Kor. 15, 26.)

9. Njega pa, ki je bil malo bolj kot angeli ponižan, vidimo Jezusa zavoljo trpljenja smrti s častjo in slavo ovenčanega, da bi po milosti božji za vse ljudi okusil smrt. (Filip. 2, 8.)

10. Spodobilo se je tistega, zavoljo katerega je vse, in po katerem je vse, ki je veliko sinov v čast sprevodil, kot začetnika zveličanja njihovega po trpljenju spopolniti.

11. Kateri namreč posvečuje, in kateri se posvečujejo, iz enega so vsi. Zavoljo tega se ne sramuje brate jih imenovati, govoreč:

12. Oznanjeval bodem tvoje ime svojim bratom, v sredi občine te bodem hvalil. (Ps. 21, 23.)

Duha po čudežih, ker takrat še niso bili redki, bili so marveč naravnost splošen dar, s katerim je Bog še mlado cerkev svojo krepčal.

5. »Prihodnji svet« je bil očakom čas Odrešenikov.

6—8. Pričal je pa David v Ps. 8, 5—7. Po božji volji bi naj gospodoval človek črez vse druge stvari božje in bi naj bili samo angeli nebeški višji od njega. Česar grešni Adam ni vresničil, to je dovršil Sin človekov, naš Zveličar, ki je vladar črez vse stvari, tako da se njemu ne more nič odtegniti, ter bi bilo pod drugo oblastjo, n. pr. angelsko. Zadnje besede 8. v. pripravljajo na odgovor za tiste, ki bi hoteli ugovarjati: Saj se mu neverniki in judje ter grešniki nikakor vsi ne klanjajo!

9. Res, da še druga polovica prerokovanja ni izpolnjena, pač pa je Jezus že v nebesih venčan z večno slavo kot odrešenik onih, ki so po božji milosti poklicani.

10. Spodobilo se je, bila je božja volja, da naj Zveličar, ki bo grešnikom zaslužil zveličanje, svoje zveličansko delo s trpljenjem na križu spopolni. Ko je umirajoč zaklical: »Dopolnjeno je«, tedaj je bilo vse storjeno, da je nam grešnikom v vseh rečeh in popolnoma Zveličar, on, Sin božji, po katerem se je rodilo Očetu veliko sinov.

11. Zveličar in zveličani so iz Očeta; Zveličar je iz Očeta ne samo ker je od vekov iz njegovega bitja rojen, marveč tudi, ker nam je iz Marije Device rojen, od Boga za Zveličarja dan. Mi smo pa božji otroci po milosti. Med pravim Sinom in po milosti sprejetimi otroki je neskončni razloček, vendar nas pa imenuje brate svoje.

12. Po vstajenju imenuje Jezus svoje apostole svoje brate. Jan. 20, 17. Med svojimi brati, v sveti cerkveni občini, biva Jezus do konca v presv. zakramentu in oznanja hvalo Očetovo v besedi božji.

13. In zopet: Zaupal bodem v njega. In zopet: Glej, jaz, in otroci moji, katere mi je dal Bog. (Ps. 17, 3. Iz. 8, 18.)

14. Ker so bili torej otroci deležni mesa in krvi, se jih je enako udeležil tudi on, da bi po smrti podrl onega, ki je imel smrtno oblast, to je, hudiča; (Oz. 13, 14. I. Kor. 15, 54.)

15. in da bi rešil one, ki so po strahu pred smrtjo vse žive dni zapadli bili sužnosti.

16. Nikjer namreč angelov ne sprejema; pač pa sprejema seme Abrahamovo.

17. Zato je moral v vsem bratom se upodobiti, da bi milosrčen postal, in zvest veliki duhovnik pri Bogu, da bi spravljal pregrehe ljudstva.

---

13. Zveličar zaupa v Očeta, da bode spravno daritev milostljivo sprejel; v drugem izreku se pa že kaže uspeh: odrešenci so sprejeti za otroke božje.

14. Otroci po milosti so bili s svojim življenjem navezani na meso in kri. Po grehu so izgubili Boga, ki je izvir vsega življenja, in zato so tudi zapadli telesni smrti, trinoštvu hudičevemu. Zato je sprejel pravi Sin božji tudi meso in kri in je s svojo smrtjo poravnal krivico, zavoljo katere je prišla na človeški rod telesna smrt. Jeza božja je potolažena, in torej hudičeva oblast nad človeškim rodom uničena,

15. Telesna smrt je že sama na sebi strašna po bolečinah in razdejanju našega života. Najhujša je pa za onega, ki Sinu božjega ne pozna in ne ljubi, ne vedoč, kaj ga na onem svetu čaka; samo toliko sluti, da terja greh svojo kazen, kateri ne more uiti. Kdor pa pozna nauk Jezusov o pravični sodbi in o večnem, neskončnem povračilu in je z Jezusom po krščanski ljubezni združen, za njega je smrt le pričetek pravega, večnega življenja.

16. Delo odrešenja ni namenjeno angelom nebeškim, ki so brez greha in torej odrešenja ne potrebujejo, ampak rodu človeškemu, v prvi vrsti semenu Abrahamovemu in po njem vsem narodom. Za to ni sprejel v svojo osebo angelske narave, nego človeško meso in kri; tako se je udeležil ne samo naše narave, katero je sprejel, ampak tudi našega trpljenja, po grehu zasluženega.

17. Jezus je naš namestnik s svojo spravno daritvijo. Za to mora nam, katere namestuje, biti podoben. Imenoval nas je svoje brate; zato je pa hotel, kolikor pač dopušča njegovo božje bitje in neskončna svetost, nam v vsem podoben postati, ki smo po grehu v velikih težavah, nevarnostih, skušnjavah in bolečinah, v strahu pred smrtjo, ki nam preti. To vse je seveda Bogu bilo tudi pred včlovečenjem Sinovim popolnoma znano, a skusilo si je trpljenja šele človeško srce Jezusovo in sicer trpljenja, kakor si tako bridkega ni užilo nobeno človeško srce. To pa najkrepkeje podpira naše zaupanje na božje usmiljenje in njegovo rešilno pomoč, da v svojem trpljenju na pomoč kličemo njega, ki je pretrpel sam bridkosti grenkejše od naših, ki je pa ob enem tudi zmožen nam pomagati in nam po svoji milosrčnosti tudi gotovo hoče pomagati. Ker je pa Jezus, naš brat po usmiljenju

18. V tem namreč, v čemur je sam trpel in skušan bil, zmožen je tudi onim, ki so skušani, pomagati.

Poglavje 3.

1. Torej, bratje sveti, poklica nebeškega deležniki, glejte na apostola in velikega duhovnika našega izpovedanja Jezusa;

2. ki je zvest njemu, ki ga je postavil v celi hiši njegovi. (IV. Mojz. 12, 7.)

3. Večje namreč časti od Mojzesove je bil on vreden spoznan, kolikor večjo čast od hiše ima tisti, ki jo je postavil.

Očetovem, naš srednik pri Bogu, zato je zvest veliki duhovnik vsega ljudstva, katerega težave so mu iz bridke skušnje popolnoma znane, in s katerimi njegovo bratovsko srce po usmiljenju svojem živo občuti vse bolečine.

18. V trpljenju se srce skusi, in se pokaže, koliko potrpežljivosti in stanovitnosti kdo ima. Sinovo trpljenje ni samo doseglo najvišje stopinje vsega trpljenja, ki je kdaj nad človeški rod prišlo, marveč je presegalo tudi vse, kar bi vsi ljudje kdaj mogli pretrpeti. Ker je pa najmanjše trpljenje Jezusovo, ki je božji Sin, torej neskončno svet, neskončne vrednosti, za to je očitno, da more Jezus s svojo spravno smrtjo z Bogom spraviti vse, ki so grešili, in jim, naj jih skuša katero trpljenje koli, v njihovih skušnjavah pomagati. Njegovo lastno trpljenje nagiblje Jezusa k največjemu usmiljenju proti nam trpinom; ni mogoče, da bi njegovo usmiljeno srce kar ne maralo za naše trpljenje in ne čulo našega upitja za potrebno pomoč. — Jezus je torej višji od vseh angelov, stvarnik in odrešenik sveta, vendar pa naš brat, ki ima usmiljeno srce za svoje brate, katerih bolečine si je sam v najobilnejši meri okusil; takega velikega duhovnika nam je bilo treba kot srednika pri Bogu.

Pogl. 3.

1—2. Po svojem Odrešeniku, Sinu božjem, ki nas je milostljivo imenoval svoje brate, smo otroci božji, med seboj pa bratje, in sicer sveti bratje, ker smo deležni svetega poklica nebeškega, s katerim nas je seznanil poslanec božji, apostol Očetov, Sin božji; on nam je oznanil svete skrivnosti, katere izpovedamo v svoji veri. Da pa moremo Boga spodobno častiti in mu darovati, zato posreduje med nami in Očetom ravno tisti Sin božji ko naš zastopnik pri Bogu, naš veliki duhovnik. Ker pa imamo tako imenitnega velikega duhovnika, zato moramo skrbno na njega gledati s tisto zvestobo, s katero on opravlja svojo sveto službo. V V. Mojz. 18, 15 je bilo napovedano, da bo Jezus Mojzesu enak, prerok in služabnik božji. Nebeški Oče ga je res postavil za apostola in velikega duhovnika; obojo službo opravlja naš srednik zvesto po Očetovem naročilu. Kar je bil Mojzes za cerkev stare zaveze (Sirah 45), to in neskončno več je Jezus v kraljestvu božjem nove zaveze.

3. Dasiravno je Mojzes vodil vso hišo Gospodovo v stari zavezi, je pa vendar ni on postavil, ampak postavljen je bil le za vodnika; Jezus je pa hišo, sveto cerkev svojo, sam postavil in jo sam vodi.

4. Vsaka namreč hiša se postavi od nekoga; kateri je pa vse vstvaril, je Bog.

5. In Mojzes je sicer zvest bil v celi hiši njegovi kot služabnik, v spričevanje tega, kar je bilo treba oznaniti;

6. Kristus pa je kakor Sin v svoji hiši, katera hiša smo mi, če trdno ohranimo vernost in slavo upanja do konca.

7. Zatorej, kakor sveti Duh govori: Danes, ko njegov glas čujete, (Ps. 94, 8. Hebr. 4, 7.)

8. ne zatrdite svojih src kakor v grenkobi na dan skušnjave v puščavi,

9. kjer so me skušali očetje vaši, skušali so, in videli so dela moja

10. štirideset let. Za to sem bil nevoljen črez ta rod in rekel sem: vedno grešijo s srcem. Oni pa niso spoznali mojih potov,

---

4. Vsaka hiša mora biti postavljena od nekoga, ki jo je pričel. Tudi hiša božja stare zaveze, v kateri je bil Mojzes postavljen za hišnika, je delo božjih rok, ki je vstvaril vse, kar je v nebesih in na zemlji.

5—6. Mojzes je bil božji služabnik, ki je posredoval pri razodevanju božjih naročil za stari zakon, in je bil ob enem tudi predpodoba popolnega razodetja po Jezusu, božjem Sinu. Mojzes je bil torej le zvest služabnik božji in predpodoba Jezusova, ki je prišel na svet v podobi služabnika, v resnici pa je bil pravi Sin božji, ki je hišo božjo, cerkev novega zakona, sam postavil in jo vlada kot pravi lastnik in gospodar. Hiša božja je sezidana iz živih kamenov (II. Kor. 6, 16) in Bog sam si jo je izvolil za svoje prebivališče (I. Tim. 3, 15). Kdo da spada k hiši božji, k sveti občini, in v njej ostane, to je odvisno za poedince, po katerih se stavba hiše božje nadaljuje in dovršuje, od stanovitnosti; lahko se namreč zgodi, da kdo ne izpolnjuje pogojev, na katere je navezano njegovo bivanje v hiši božji, in takšen človek bode iz hiše božje izvržen. Prvi pogoj je trdno zaupanje ali vernost, da se bodo božje obljube izpolnile, zaupanje, ki je brez vsega strahu in dvomov ne pozna. To še pa ne zadostuje, da je kdo samo v srcu vesel božjih obljub, ampak mora tudi pogumno in veselo pričati o tem, kar verujemo in upamo, Bogu mora slavo in čast dajati pred vsem svetom za večne dobrote, ki so nam obljubljene; ta dvojni pogoj je treba izpolnjevati do konca, to je, do smrti.

7—8. Kdor se ne vda Bogu, kadar opominja, in tako rekoč skuša, kako daleč da sega potrpljenje božje, on svoje srce zatrdi, Boga skuša in ga bridko žali. Tako so njihovi očetje zoper Boga godrnjali, ko jim je vode zmanjkalo. Prim. II. Mojz. 17, 7 in IV. Mojz. 20, 1—13, pa V. Mojz. 33, 8.

9. Skoraj na vsaki postaji svojega štirdesetletnega potovanja po puščavi so se Izraelci Bogu upirali in dvomili o njegovih obljubah, on pa jih je čudežno hranil in napajal ter varoval uporne nehvaležnike.

10—11. Kanaanska dežela, v kateri bi si naj spočili Izraelci od egiptovske sužnosti in dolgega potovanja, je bila ob enem predpodoba večnega počitka pri Bogu, kjer ne bo nobenega trpljenja več.

11. kakor sem prisegel v jezi svoji: Ne pojdejo v pokoj moj!

12. Pazite bratje, da ne bo v katerem izmed vas hudobno neverno srce, odstopiti od živega Boga;

13. marveč opominjajte se sami vsak dan, dokler se še »danes« glasi, da ne otrpne kdo izmed vas po zvijači greha.

14. Deležni smo namreč postali Kristusa, če le začetek njegovega stanja do konca krepko obdržimo,

15. dokler se glasi: Danes, ko ste čuli njegov glas, nikarte zatrditi svojih src, kakor v oni bridkosti.

16. Nekateri namreč so čuli in žalili; pa ne vsi, ki so potovali iz Egipta z Mojzesom.

17. Katerim pa je bil nasprotnik štirideset let? Ali ne tistim, ki so grešili, katerih telesa so položena v puščavi? (IV. Mojz. 14, 37).

18. Katerim se je pa zarotil, da ne pridejo v njegov pokoj, če ne tistim, ki so bili neverni?

19. In vidimo, da niso mogli vstopiti zavoljo nevere.

---

12. Nevera je plod in kazen nepokorščine do Boga; kdor se je od Boga ločil po grešnem življenju, ga bo o priliki tudi z besedo zatajil, ko bi bilo treba vero očitno spoznati.

13. »Danes« je naš čas, od one dobe, ko smo Boga spoznali, pa do smrtne ure; potem pa pride noč, v kateri ne moremo več delati. Jan. 9, 4.

14. Po veri in po sv. krstu smo združeni z Jezusom od začetka, tako, da je on v nas, in mi v njem; to stanje se mora trdno ohraniti do smrtne ure.

15. Oni, ki so v puščavi Boga skušali in bridko žalili s trdosrčnostjo svojo, so bili po Bogu iz Egipta rešeni in so prehodili Rdeče morje in bili priča čudežev božjih, pa so se vendar pogubili. Mi se pa moramo odločiti sedaj, danes, ali za Boga, ali pa za trdovratnost, ki vodi v pogubljenje, ne pa v deželo večnega počitka, v nebeški Kanaan.

16. Najenostavnejše razložimo stvar tako, kakor se v Vulgati besede same na sebi glasijo: Nekateri so bili čudežno iz Egipta rešeni, in so gledali in čuli čudeže božje, pa so vendar Bogu kljubovali; zato jih je pa zavrgel. Glejte, da ne postanete njim podobni!

17. Videli so čudeže božje v Egiptu in v puščavi in so vendar Bogu nasprotovali, zato jih je v teku štirdesetih let podrl vse v pesek v puščavi, vse, ki so bili pri izhodu že dvajset let stari.

18—19. Vsi, ki so prišli iz Egipta, bi bili lahko posedli obljubljeno deželo Kanaan, ko bi le bili hoteli klic božji poslušati in se dali voditi roki dobrega Očeta. Zavoljo svoje nevere in upornosti so pa morali dolgo potovati po puščavi, dokler niso njihova mrtva trupla in po peščenem svetu raztrošene koščice mlajšemu zarodu in prihodnjim vnukom oznanjevale z vzgledom, kako ostro Bog kaznuje tiste, ki zavržejo dragoceni nebeški dar svete zveličanske vere.

Poglavje 4.

1. Bati se je torej, da kdo izmed vas, vkljub ohranjeni obljubi vhoda v njegov pokoj, ne bode sojen, da zunaj ostane.

2. Ker tudi nam je došlo naznanilo, kakor tudi onim; vendar pa jim ni koristila slišana beseda, ker ni bila združena z vero v to, kar so slišali.

3. Zakaj v pokoj pojdemo, ki smo verovali, kakor je rekel: Kakor sem prisegel v srdu svojem: Ne pojdejo v moj pokoj, dasi so dela dovršena od začetka sveta. (Ps. 94, 11.)

4. Rekel je namreč na nekem mestu o sedmem dnevu tako-le: In počival je Bog sedmi dan od vseh svojih del; (I. Mojz. 2, 2)

5. in v tem zopet: Ne pojdejo v pokoj moj.

6. Ker torej preostaje, da vstopijo nekateri vanj, in ker tisti, katerim se je prej oznanilo, niso vstopili zavoljo nevernosti;

Pogl. 4.

1. Apostol se boji, da bi kateri izmed judovskih kristjanov od sv. vere Kristusove ne odpadli; svojo skrb izreka prav rahlo in previdno ter pravi, da je že mogoče kaj takega, da kdo ostane zunaj, ki je s svetim evangelijem prejel povabilo k večnemu počitku v nebesih.
2. Tudi mi smo prejeli obljubo kakor Izraelci, katerim pa ni koristila, ker se ni zvezala ali primešala veri v to, kar se jim je veselega oznanilo. Oni so izgubili pozemeljski počitek kanaanski, mi pa smo v nevarnosti izgubiti večnega, nebeškega.
3. Če je Bog Izraelcem zavoljo njihove nevere zabranil vhod v kanaanski pokoj, tedaj nasprotno velja, da zadobimo mi, ki smo obljubo božjo verno sprejeli, obljubljeni nebeški mir in pokoj. To je tista večna sobota, ko se Bog veseli vseh svojih del, v katerih je razodel svojo moč in slavo, in na katera se torej tudi z ljubeznijo ozira in v njih sladko počiva. Tiste preobilne sreče, katero Bog imenuje svoj mir in pokoj, bodo deležne tudi njegove stvari, ki so se mu udale s svojim umom in srcem, v veri in ljubezni.
4. Bog ni počival zavoljo utrujenosti, in bil je delaven tudi takrat, ko je počival, kakor beremo v Jan. 5, 17: »Oče moj do zdaj dela in tudi jaz delam«. Bog torej ni nehal delovati, le vstvarjanje je dovršil in počival je v stvareh svojih, ker je v njih volja njegova že uresničena.
5. V tem, to je v ps. 94, 11.
6. Bog je sladek počitek pripravil onim, ki ga bodo vredni. Večerja je torej pripravljena, pa povabljeni, to je, očetje Izraelcev, je niso bili vredni, in zato je tudi zavoljo svoje nevere niso postali deležni. Kakor je pa evangelijski mož poslal svojega hlapca na ulice in mestne trge, naj povabi vdrugič gostov, ker prvi povabljenci niso hoteli priti (Luk. 14, 16—21), tako je Bog že tudi v stari zavezi za vabljenje podaljšal rok. Prebivanje v kanaanski deželi, kjer se cedi med in mleko, je bilo le predpodoba pravega, večnega in božjega miru v nebeški domovini.

7. zato zopet določuje neki dan: »Danes«, v Davidu govoreč, črez toliko časa, kakor je bilo zgoraj povedano: Danes, kadar njegov glas čujete, nikarte zatrditi svojih src. (Hebr. 3, 7)

8. Ker če bi jim bil Jezus mir pripravil, bi se pozneje ne govorilo še o drugem »danes«.

9. Torej preostane sobotno praznovanje božjemu ljudstvu.

10. Kdor je namreč vstopil v pokoj njegov, tudi sam počiva od svojih del, kakor od svojih Bog.

11. Hitimo torej vstopiti v tisti počitek, da kdo po ravno istem vzgledu ne zapade nevernosti.

12. Živa je namreč beseda božja in delavna in ostrejša od dvoreznega meča, ter sega do ločitve duše in duha, sklepov in mozga, in loči misli in želje srca.

---

7. Jozue je razdelil obljubljeno deželo med dvanajst rodov. Od one dobe pa do Davida, ki zopet opominja v imenu božjem, naj »danes« povabila božjega ne zanemarjajo, je preteklo blizu 500 let. Nemogoče je torej, da bi bil Bog po prerokih in po Davidu hotel govoriti o kanaanski deželi in njeni obilnosti ko svojem miru in obljubljenem počitku, v katerega pojdejo, ako ga bodo vredni, ker so deželo že itak davno imeli v lasti.
8. Jozue je po svojem imenu in pa po svojem poklicu predpodoba Jezusova, ki je šele pravi Odrešenik, ki nas vodi v nebeški Kanaan, o katerem govori dolgo za Jozuetom kralj David kakor o prihodnji dobroti, ki nam je pripravljena.
9. Praznovanje sobote naj Izraelcev ne spominja samo na sedmi dan, ko je Bog počival od vstvarjanja, ampak kaže jim naj tudi prihodnji, večni počitek pri Bogu.
10. Bog je počival, ko je stvarjenje dovršil; tudi mi si bodemo šele po dovršenem delu odpočili. Dan našega življenja je delavnik; v tej dobi moramo si prisvojiti sad odrešenja najprej sami za se, potem pa tudi drugim pri njihovem posvečevanju pomagati, kolikor naše moči dopuščajo in je našemu poklicu in stanu primerno. To je drugo vstvarjanje, ki trpi za posameznega do smrti, za ves človeški rod pa do sodnjega dne; po delu pa pride plačilo.
11. Varujmo se posnemati slab vzgled očetov izraelskih, da ž njihovo nevero ne zapademo jezi božji.
12. Pogubno bi bilo se ustavljati besedi božji, s katero je Vsemogočni svet vstvaril, odrešil in s katero ga bode sodil. V najpopolnejši meri velja vse to o večni Besedi Očetovi, ki je meso postala. Jan. 1, 1. Živa božja beseda, ker izhaja iz živega Boga, in oživlja, kar je mrtvega, bodisi po telesni smrti, kakor je bil mrtev Lazar (Janez 11, 43—44), bodisi po grehu: (Jan. 5, 14) »Glej ozdravljen si; nikar več ne greši, da se ti kaj hujšega ne zgodi.« Delavna je božja beseda, in ni nikdar prazen glas, ki se brez sledu izgubi v zraku: enkrat blagoslavlja, drugokrat sodi in strašno kaznuje. Ostra je božja beseda in seže globoko; ne preiskuje samo ran, ki se na površju vidijo, am-

13. In nobena stvar ni nevidna pred njegovim pogledom; vse pa je golo in odkrito očem njegovim, kateremu smo dolžni odgovor. (Ps. 33, 16. Sir. 15, 20.)

14. Ker imamo torej velikega duhovnika, ki je prešel skozi nebesa, Jezusa, Sina božjega, držimo se izpovedi!

15. Nimamo namreč velikega duhovnika, ki bi ne mogel z nami čutiti slabosti naših, ampak skušanega v vsem enako razven greha.

16. Pristopimo torej z zaupanjem k prestolu milosti, da usmiljenje dosežemo, in milost najdemo za pravočasno pomoč.

---

pak sega v srce in dušo človeško, in loči v mislih in najskrivnejših željah dobro in slabo z vso natančnostjo. Sklepi in mozeg, torej notranje, očem prikrite osnove našega života, pomenijo le notranje, skrivnostno, duševno življenje človeško.

13. Apostol sklepa svoj opomin k stanovitnosti, ki izhaja iz bogaboječnosti, s tem, da kaže takorekoč s prstom na sodnika, ki je priča vsega našega dejanja in nehanja.

14. Veliki duhovnik je bil središče, ognjišče in vrhunec vse lepote in veličastja judovske božje službe in s svojo dragoceno obleko, z znamenji svoje visoke službe, je vzbujal pozornost vseh, kadar se je o posebno imenitnih praznikih prikazal in stopil v svetišče, kjer je nad škrinjo zaveze prebivala čast božja. Apostol opozarja Hebrejce, da imamo tudi mi svojega velikega duhovnika, ki je višji ko Mojzes in Aron in Jozue, in višji, ko vsi judovski duhovniki, ki so bili iz zaroda sinov Aronovih. Naš veliki duhovnik je Sin božji. Njegovo svetišče ni tempelj na Moriji, nego nebesa so njegov sveti šotor, v katerega je vstopil pri svojem vnebohodu in prehodil ga je vsega, dokler ni prišel do prestola Očetovega, kjer je zavzel svoje mesto na desnici njegovi.

15. Naš Srednik je kot Bog in človek povišan črez vse ter sedi na božji desnici, ob enem pa ostane tudi pri nas do konca sveta. Saj je našega rodu in njegovo srce je polno usmiljenja do nas, katerih težave in slabosti so mu znane, ne samo po njegovi vsegavednosti, ampak tudi po lastni izkušnji. Skušale so ga skrbi, obhajal ga je strah, srce mu je stiskala žalost, skušal ga je svet, skušal ga je satan, okusil je smrtne bolečine, vso revščino človeško je z nami prenašal, le one žalosti ni poznal, ki izvira iz hude vesti zavoljo storjenega greha; ravno zato pa more in tudi hoče biti Srednik nam revnim grešnikom, ki v njega verujemo in svoje upanje na njega stavimo.

16. Z zaupanjem gleda kristjan v večnost, ker ve, da stoluje tam v svetih nebesih na desnici neskončno svetega Očeta, ki dobro plačuje in hudo kaznuje, naš brat po krvi, ki naše bolečine z nami čuti in z nami ima usmiljenje, in nam in vsem stvarem vse potrebno deli, posebno pa grešnikom mir vesti in skušanim o pravem času potrebno pomoč. Jezus na desnici Očetovi je milost, združena s svetostjo in pravičnostjo božjo, in nam oznanjuje, da kdor pri božjem prestolu usmiljenja in pomoči išče, tudi dobi, česar prosi, zakaj prestol božji je prestol milosti.

Poglavje 5.

1. Vsak veliki duhovnik namreč izmed ljudi vzet, je za ljudi postavljen v tem, kar je božjega, da prinaša darove in opravlja daritve za grehe,

2. ki more sočutje imeti z onimi, ki so nevedni in blodijo; ker je tudi on obdan s slabostjo,

3. in zato mora kakor za ljudstvo tako tudi za samega sebe darovati za grehe.

4. In nihče si ne jemlje časti, ampak kogar Bog kliče, kakor Arona. (II. Mojz. 28, 1. II. Kron. 26, 18).

5. Tako tudi Kristus ni samega sebe poveličal, da je postal veliki duhovnik, ampak kateri mu je govoril: Moj Sin si ti; jaz sem te danes rodil. (Ps. 2, 7.)

6. Kakor tudi na drugem mestu pravi: Ti si duhovnik na veke po redu Melhizedekovem. (Ps. 109, 4.)

Pogl. 5.

1. Duhovnik, ki naj posreduje med pravičnim Bogom in med grešnim rodom človeškim, mora biti iz človeškega rodu, tako da je človeški rod tudi njegov rod po krvi in po volji. Ali nikdo se ne more za tako spravo Bogu vsiljevati, ampak Bog sam izvoli onega, ki mu je prijeten srednik. Jezus je v resnici bil iz človeškega rodu rojen, pa tudi od Boga za srednika izvoljen, kar apostol pozneje dokaže. Takega srednika je bilo človeku treba, ker je v raju Bogu odrekel prostovoljno daritev svoje pokorščine. Zanaprej se človek prestolu božjemu ni mogel bližati brez srednika. Za to je Bog odločil razne nekrvave darove in pa krvave živalske daritve, ki so Izraelcem pred oči stavile prihodnjega pravega srednika Jezusa, ki je Jagnje božje, katero odjemlje grehe vsega sveta.
2. Sin božji je kot naš srednik sprejel človeško meso in ž njim tudi bridkosti in težave človeške in pa človeški dolg in vse to, kar je Oče od njega terjal za povračilo, je Jezus prostovoljno daroval z veselim srcem. Zato je Boga za nas prosil in opravil je spravno daritev na križu. V sv. pismu se večkrat greh prizanesljivo imenuje zmota in blodnja, in teh izrazov se je tukaj tudi apostol poslužil zato, da pot pripravi usmiljenju božjemu, ki nam hoče na pomoč priti.
3. Bog je rekel Aronu: Pristopi k oltarju in daruj za svoj greh. Daruj žgavno daritev in prosi odpuščenja za sebe in za narod. III. Mojz. 9, 7. Terjatev postave se pri velikem duhovniku Jezusu strinja ž njegovo lastno, notranjo voljo, ki hrepeni po zadoščenju, katero hoče Bogu v spravo ponuditi.
4. Bog je odločil, da naj opravljajo duhovsko službo Aron in pa zarod njegov, in pristavil je, da bode moral umreti, če bi se kdo drugi vrinil v sveto opravilo.
5. Kristus se kot človek nikakor ni sam polastil duhovske časti, ampak Bog ga je postavil za duhovnika, ki naj opravlja molitve in daritve.
6. Kako da se Melhizedekovo duhovstvo po svojem začetku in delovanju loči od Aronovega, o tem se razpravlja v 7. poglavju. Že tukaj pa

7. Kateri je v dneh svojega mesa prošnje in molitve z močnim vpitjem in s solzami daroval njemu, ki bi ga mogel rešiti od smrti, in je bil uslišan po spoštljivosti;

8. in sicer, ko je bil Sin božji, učil se je iz tega, kar je trpel, pokorščine;

9. in dovršen je postal vsem, ki so njemu pokorni, začetek večnega zveličanja,

10. imenovan od Boga veliki duhovnik po redu Melhizedekovem.

11. O tem nam je veliko govoriti in težko bode dopovedati, ker ste slabotni postali za poslušanje.

---

dokazuje, da je Jezus Kristus sveto opravilo velikega duhovnika, katero mu je Oče naložil, sprejel radovoljno in pa dejansko, in da je po svoji za vsako trpljenje občutljivi, ker tudi človeški naravi po Očetovi volji vse poskusil, in da je postal tako za vse, ki v njega verujejo, začetnik večnega zveličanja.

7. Dnevi mesa so za Kristusa dnevi, v katerih je med nami bival ko za trpljenje sposoben služabnik. Molil je pa Jezus za nas posebno na Oljski gori in pa na sv. križu, ko je klical: Oče, odpusti jim, ker ne vedo, kaj delajo! Bog Oče je molitev svojega Sina tem rajši uslišal, kolikor bolj se je prošnjik prostovoljno ponižal.

8. Sv. Lukež nam je popisal vse življenje in delovanje Jezusovo od dvanajstega do tridesetega leta samo s tremi besedami: »Bil je pokoren«, namreč Mariji Devici in sv. Jožefu. Njemu se pač ni bilo treba šele pokorščine učiti. Ker je pa bil Jezus Sin božji, je imel pravico do tega, da bi si nikoli ne skušal take pokorščine, ki je s trpljenjem zvezana. In vendar je moral Jezus po sklepu previdnosti božje v svoji človeški naravi trpljenje občutiti in »učil se je iz tega, kar je trpel« tiste bridke pokorščine, ki se je odpovedala vsej svoji lastni volji in je nasproti voljno sprejela vse tiste bolečine, ki si jih večjih nikdo misliti ne more.

9. Bog je terjal od svojega Sina, od Besede, ki je meso postala, pokorščino, bridko pokorščino; Jezus je pa dopolnil vse in je bil pokoren do smrti na križu. Sv. Janez piše, da je pil Jezus od tiste kisle pijače, ki so mu jo na gobi ponudili, potem pa evangelist pristavlja: »In je rekel: Dovršeno je. In ko je glavo nagnil, je izdihnil dušo« Jan. 19, 30. S tem je dosegel za sebe kraljestvo časti na desnici Očetovi, in so mu podložne vse stvari v nebesih in na zemlji, nam pa je postal začetnik večnega zveličanja, če smo po pokorščini ž njim zedinjeni; tako je v resnici veliki duhovnik po redu Melhizedekovem.

10. Zdaj bi apostol rad spregovoril o skrivnosti duhovske službe Jezusove; predmet sam na sebi je težaven za človeški razum, in posebno težavno je ga povoljno razlagati jeruzalemskim kristjanom, ki so s svojo omahljivostjo pokazali, kako nezreli da so za višje nauke.

11. O Kristusovi duhovski službi na sv. križu in pa pri nekrvavi daritvi sv. maše ne more človeški jezik tako primerno govoriti, da bi vsem skrivnostim prišel do dna in jih tako razložil, da bi bilo vsem vse

12. Ko bi namreč morali biti učitelji z ozirom na čas, zopet potrebujete sami pouka o začetnih prvinah besede božje; in postali ste potrebni mleka, ne pa trdne hrane.

13. Vsakdo namreč, ki je deležen mleka, je nevešč v besedi pravice, ker je otrok.

14. Popolnim pa gre trdna hrana, njim, ki imajo po vaji izkušene čute za razločitev dobrega in slabega.

Poglavje 6.

1. Zavoljo tega opustimo začetno besedo Kristusovo, ter preidimo k popolnejšemu, tako da ne polagamo zopet temelja s pokoro od mrtvih del in z vero v Boga,

2. z naukom o krstih in polaganju rok in vstajenju mrtvih in večne sodbe.

---

jasno, kar svete skrivnosti tajnega v sebi hranijo. Najprej so bili o teh svetih skrivnostih poučeni jeruzalemski kristjani, ki bi naj pomagali tudi drugim, na novo spreobrnjenim, do pravega spoznanja. Ravno takega zrelega spoznanja jim pa zelo manjka. Kaj da jih je zmotilo, o tem govori apostol v sledečem poglavju.

12. Od prvih Binkošti do l. 63 (64), v katerem je apostol Hebrejcem pisal, je že preteklo 30 let, in smelo bi se torej pričakovati, da je seme božje besede med tem v njih pognalo trdne korenine in da že tudi obilno rodi; prva in najstarejša krščanska občina bi naj tudi bila prva v krščanskem spoznanju in modrosti, ki dozoreva iz dolge skušnje; pri jeruzalemskih kristjanih je pa manjkalo obojega, globokega spoznanja in zrele skušnje. Manjka jim torej tega, kar nam starce častitljive dela: skušene modrosti; manjka jim pa tudi one otroške nedolžnosti in prostosti, ki mladež ljubeznivo in za pouk tako pripravno dela.

13. Beseda pravice je krščanstvo po svoji verski strani, ki nam kaže pravega Boga in nas prav poučuje o njegovih lastnostih in delovanju njegovem. Beseda pravice je pa sv. krščanska vera tudi v tem oziru, da nam naklanja milost božjo, tako da postanemo iz grešnikov pravični kristjani, ki imajo tudi vsled tega pravico do nebes. Kdor vsega tega ni spoznal in ne premislil in ni poskusil, kako sladek je mir vesti in kako človeka ljubezen božja osrečuje, on je otrok in ni sposoben za skrivnosti svete krščanske vere.

14. V pismu na Filipljane (1, 9) opominja apostol verne kristjane, naj v spoznanju rastejo. Po molitvi, premišljevanju in zatajevanju svoje poželjivosti se človek prepriča o resničnosti svete vere Kristusove.

Poglavje 6.

1—2. Apostol neče zopet govoriti o začetnih naukih, ki morajo pri spreobračanju h krščanski veri prvi priti na vrsto, ampak hoče jim govoriti tudi o velikem duhovniku Kristusu in o njegovi daritvi, katerih naukov začetniki ne morejo razumeti, dokler se jim prvotni, temeljni nauki niso razložili. Apostol govori »o krstih«, ker se je moral Kri-

3. In to storimo, če Bog pripusti.

4. Nemogoče je namreč, da bi se tisti, ki so enkrat bili razsvitljeni, in so okusili tudi dar nebeški, in so postali deležni svetega Duha (Mat. 12, 45. Hebr. 10, 26, II. Pet. 2, 20.)

5. ter so tudi okusili dobro božjo besedo, in moči prihodnjega veka,

6. pa so odpadli, zopet se ponoviti za pokoro, ki znovič križajo sami sebi Sinu božjega, in ga imajo v zasramovanje.

7. Zemlja namreč, ki pije mnogokrat nad njo prihajajoči dež, in rodi primerno zelenje njim, ki jo obdelujejo, dobi blagoslov od Boga.

---

stusov krst natančno določiti nasproti krstu Janezovemu in nasproti onemu krstu, s katerim so čistili Izraelci k njim prehajajoče nevernike.

3. Apostol hoče govoriti o visokih skrivnostih, ako Bog hoče, kateremu se izroča v vseh rečeh.

4—6. Apostol svari pred nevarnostjo pretečega odpada one, ki so milost božjo dosegli in so okusili vso srečo svete vere Kristusove. Razsvitljeni smo bili od Kristusa, ki je luč sveta (Efež. 5, 14), »enkrat«, to je čisto posebno razsvitljeni po sv. krstu, ki se nam more samo enkrat podeliti. Poučevanje o osnovnih resnicah svete krščanske vere in pa milost zakramenta rešita človeka iz temne noči nevere in greha in mu odkrijeta svitlobo luči svetega evangelija. Sv. birma nas pa potrdi v ljubezni Jezusovi, tako da živi Kristus v nas, mi pa v njem. »Dobra božja beseda« pomenja v svetopisemskem jeziku starega zakona obljubo Gospodovo (Caharija 1, 13), ki se bo izpolnila o svojem času. (Prim. Jerem. 33, 14.) Kar so v starem zakonu veselo pričakovali, tega smo se mi v cerkvi Jezusovi srečno učakali, ker se nam tukaj vidljive kažejo moči prihodnjega veka, ki ga še ne vidimo. (I. Kor. 12, 10. Gal. 3, 5.) Komur se je veliko dalo, od njega se bode tudi veliko terjalo. Kdor pa ne samo pričakovanega dobrega sadu ne rodi, ampak se Kristusu naravnoč izneveri, in se zopet oklene svojih paganskih malikov, ali pa Boga popolnoma pozabi in se Bogu odtuji (Efež. 4, 18), se tako hudo zoper Boga pregreši, da apostol ni odbral nobene druge besede v zaznamovanje strahote takega greha, marveč je rekel, da takšen človek Kristusa znovega križa in ga zaničljivo zametuje, kakor so Judje kričali: »Proč z Jezusom, križaj ga, Barabo nam pa izpusti!« Kdor Jezusa zdaj zavrže, ko je sam v svojem življenju okusil vso sladkobo in resničnost njegovega nauka, o njem ne moremo reči, da je manj grešil, ko Judje, ki so Jezusa na križ spravili. To je že res, da so Judje presveto kri Jezusovo v resnici prelili, da pa sedaj grešnik tega ne more storiti, ker svojega Odrešenika, sedečega na desnici Očetovi, ne doseže, ali hudobno voljo pa ima in v svoji volji Jezusa v blato tepta in s prestola paha, ker mu posveten dobiček ali sramoten zavžitek več velja, ko vse obljube Zveličarjeve. Apostol je mogel s Hebrejci tem ostreje govoriti, ker so se med njimi še vedno tisti čudeži ponavljali, ki so se pričeli o prihodu tolažnika sv. Duha, ker je Bog hotel ravno ž njimi prve kristjane v njihovem prepričanju potrditi, Jude in nevernike pa v naročje sv. cerkve privabiti.

8. Katera pa rodi trnje in oset, je zavržena in prekletstvu blizu in njen konec je požiganje.

9. Upamo pa od vas, preljubljeni, kar je boljše in bližje zveličanju, dasiravno tako govorimo.

10. Ni namreč krivičen Bog, da bi pozabil vaše delo, in ljubezen, katero ste pokazali v njegovem imenu, ki ste postregli svetim, in strežete.

11. Želimo pa, da naj vsak izmed vas ravno tisto skrb kaže v izpolnitev upanja do konca,

12. da ne postanete leni, ampak posnemovalci onih, ki bodo po veri in potrpežljivosti podedovali obljube.

13. Bog je namreč Abrahamu obljubo deleč prisegel, ker nikogar višjega ni imel, pri katerem bi prisegel, sam pri sebi,

14. govoreč: Da, z blagoslovom te bodem blagoslovil in množeč te bodem množil. (I. Mojz. 22, 16.)

15. In tako potrpežljivo čakajoč, je dosegel obljubo.

16. Ljudje namreč pri višjem od sebe prisegajo; in konec vsega njihovega prepira v potrjenje je prisega.

7—8. Kar je rahel dež za žejno zemljo, to je milost božja za srce človeško. Po obilni žetvi gospodar svojo njivo še z večjim veseljem obdeluje, ker se mu delo izplača. Če pa na njivi namesto rumene pšenice priraste bodeče trnje, ki nas spominja prvega greha in njegove kazni, tedaj ne bo vesele žetve, ampak požgal bode gospodar svojo njivo, da trnje iz nje iztrebi. Preteči ogenj je ogenj peklenski, za Jude posebej še pa požar, ki bode pokončal mesto jeruzalemsko in prekrasno svetišče njegovo.

9. Mogoče je seveda, da odpade tudi kateri izmed tistih, ki so obilno z božjo milostjo obdarovani, in konec takega bo strašen, ali apostol se tolaži s tem, da bodo njegovi ljubi otroci ostali stanovitni.

10. Tamošnji kristjani so bili sami ubogi, so pa še ubožnejšim radi pomagali po svojih močeh, in so si s tem zaslužili večno povračilo, ker so svoja dela združevali z zasluženjem Kristusovim.

12. Vulgata meri na dober vzgled takrat živečih vernikov, ki so se pred drugimi odlikovali po živi veri; grški izvirnik pa se ozira sploh na vse one junake, katerih vera je bila v skušnjavah sijajno potrjena.

14. Slovesen način obljube naj pripomaga k stanovitnosti Abrahamove trdne vere.

15. V 75. letu mu je došla prvokrat obljuba, izpolnila se mu je pa šele, ko je bil 100 let star, in sicer je dočakal samo rojstvo Izakovo, ni pa videl mnogoštevilnega zaroda, niti Onega, po katerem ima priti mir božji vsem ljudem. Ker je pa doživel prvi del obljube, je veselo pričakoval tudi vse drugo, kar se je imelo izpolniti šele pozneje.

16—20. Ljudje se sklicujejo pri svojih prepirih v potrdilo resnice na Boga, vsevednega in pravičnega. Bogu je takšna prisega nemogoča, ker ni višjega od njega, pa tudi nepotrebna je, ker njegova Abrahamu na gori Moriji storjena obljuba je popolnoma zadostovala. Bog je pa

17. V čemur je Bog, hoteč obilnejše pokazati dedičem obljube, stanovitnost svojega namena posredoval s prisego,

18. naj bi po dveh nepremakljivih stvareh, v katerih je Bogu nemogoče lagati, imeli najkrepkejšo tolažbo, ki smo pribežali oprijemat se ponujenega upanja,

19. katero imamo kot varno in krepko sidro duše, ki sega do notranjosti zaveze,

20. kamor je kot predhodnik za nas vstopil Jezus, po redu Melhizedekovem veliki duhovnik postavljen na veke.

Poglavje 7.

1. Ta Melhizedek namreč, kralj Salemski, duhovnik Boga najvišjega, ki je proti prišel Abrahamu, vračajočemu se od poboja kraljev, in ga blagoslovil, (I. Mojz. 14, 18)

2. kateremu je tudi desetino od vsega podelil Abraham, najprej se tolmači kralj pravice, potem pa kralj Salemski, kar je kralj miru,

3. brez očeta, brez matere, brez rodovine, niti začetka dni imajoč, niti konca življenja, prispodobljen pa Sinu božjemu, ostane duhovnik na veke.

4. Glejte pa, kolik je ta, kateremu je desetino dal od najboljšega Abraham očak.

---

vendar svojo obljubo še po načinu prisege slovesno potrdil, naj bi to dvoje, obljuba in prisega, nas, ki smo dediči Abrahamovega upanja, potrdilo v tolažbi, ki jo nahajamo v Jezusu, svojem Odrešeniku. V ladjo butajo viharji in valovi, nas pa nadlegujejo skušnjave; ladja se opira na sidro, ki se spusti v globočino morja, mi pa se oprijemljemo s krščanskim zaupanjem Jezusa, ki je pri vnebohodu splaval v svetišče nebeško, katerega predpodoba je bilo za zavezo se nahajajoče svetišče Mojzesovega šotora.

Pogl. 7.

1—3. V 6. pogl. 20. v. je omenil duhovstva »po redu Melkizedekovem«, tukaj pa začne govoriti o njem kot zgodovinski prikazni. Iz Abrahama izvira po Leviju, sinu Jakobovem, duhovstvo starega zakona. Tukaj nam pa stopa pred oči duhovnik, ki je Abrahama samega blagoslovil, in sprejel od njega desetino vsega plena, v znamenje, da je vse Bogu posvečeno. Po svojih imenih, kralj pravice in knez miru, pomenja onega, ki nas je z Očetom spravil: Melhizedek brez očeta in matere; Jezus kot Bog nima matere, kot človek pa ne očeta. Pri Melhizedeku se ne omenja niti začetek niti konec, kar pomeni onega ki nima začetka in tudi konca ne bode imel. Melhizedeka šele zdaj prav razumemo, ko smo spoznali Jezusa, po njem predpodobljenega.

4—5. Leviti imajo oblast zarod Abrahamov desetiniti. Niso pa bili vsi leviti duhovniki, ampak samo zarod Aronov, in ti so imeli pravico desetino levitov desetiniti. Vsi skupaj so pa nižji kot Melhizedek, kateremu je očak Abraham desetino podal kot višjemu od sebe.

Pojem o grehu pri starih Egipčanih.

»Pripravljajte pot Gospodovo!« Te besede sv. Janeza, namenjene prvotno judovskemu ljudstvu, veljajo ne samo zanj, ampak več ali manj tudi za vse paganske narode pred Kristusom. Zakaj ne samo judovstvo, ampak tudi paganstvo je pripravljalo pot krščanstvu, v marsičem pozitivno, ali vsaj v svoji onemoglosti negativno.

Tega razmerja med krščanstvom in paganstvom moderni obdelovatelji zgodovine verstev zvečine ne poznajo ali pa ne priznajo, ker krščanstva ne smatrajo kot popolne in definitivne religije, temveč samo kot eden izmed stadijev v razvoju verske zavesti. Dalje pravijo, da se ne sklada z eksaktno metodo modernega preiskovanja, če se na čelo postavijo gotove ideje ter se po njih merijo znanstveni rezultati, marveč je treba »sine ira et studio« preiskovati starodavne spomenike in samo to učiti, kar se v njih nahaja.

Eksaktnosti v metodi nikakor ne grajamo. Toda če so ti pisatelji odkriti, morajo priznati, da paganskih verstev, ki so polna čudovitih, abotnih, včasih naravnost smešnih mitologij, z velike večine ni mogoče razumeti, če se ne postavijo v ono razmerje do krščanstva. Tako nam tudi zgodovina modroslovja spričuje, da se človeški razum, ki ne pozna ali pa se hoté brani luči, prihajajoče od zgoraj od vira resnice, dan za dnevom pogreza v večje in usodnejše zmote. In kar se tiče onega gesla »sine ira et studio«, bi nas veselilo, če bi se ga ti avtorji res držali. Toda žal le prepogostokrat razlagajo stara verstva s stališča panteizma, materijalizma, naturalizma ali kakega drugega modernega sestava.

To velja posebno o moralni strani starih religij. Ko nam to predavajo, so velikokrat pod vplivom onega načela, ki je dandanes jako razširjeno, da je namreč in da mora biti nravnost neodvisna od religije. Da to načelo ni po človeški naravi, mora vsak priznati, ki jo le količkaj pozna. Da ni bilo nikdar resnično, spričuje zgodovina verstev, ki jasno kaže, da je bila morala vedno v naravni in nujni zvezi z religijo.

S širnega polja zgodovine paganske morale smo si izbrali samo eno poglavje, ki pa je največje važnosti, namreč poglavje o grehu. Neskončno pravični Bog bo vsakega sodil po njegovi vesti in ne bo nobenega drugače obsodil, kakor zavoljo grehov. Kaj pa, če ljudje niso imeli nobene zavesti, nobenega pojma o grehu?

Jezus Kristus je prišel na svet, da ga je odrešil grehov. Ali mu je tudi v tem oziru paganstvo pripravljalo pot? Materijalno mu je pot strahovito obtežilo z neštevilnimi in nedopovednimi grehi. Je-li mu spekulativno pripravljalo pot, ohranjujoč zavest greha, snujoč si pojem o grehu, poskušajoč razna sredstva, da bi se rešilo napak, pregreh in strasti?

Tokrat bomo v tem smislu razpravljali versko zgodovino naroda, ki zavzema, kar se dostaje religije, med starodavnimi paganskimi narodi prvo mesto. To so namreč Egipčani.

1. Uvodne opombe.

Kakšna je prav za prav bila religija starih Egipčanov, o tem še niso učenjaki edini med seboj. Nekateri mislijo, da je bila animizem (Tiele), drugi so se odločili za solnčno češčenje (Lipsius). Nekateri so iz luščin egiptovskih mitologij izluščili panteizem (Brugsch), drugi henoteizem (Strauß-Forney, Le Page-Renouf). So pa tudi nekateri, ki branijo monoteizem, posebno de Rougé, Chabas, Pierret. Pierret n. pr. piše[1]: »To loči egiptovsko religijo od drugih starodavnih verstev ter ji daje povsem originalen značaj, da je bila na videz politeistična, v bistvu pa monoteistična ... Razne osebe v panteonu ne predstavljajo, kakor se je dolgo časa mislilo, božjih lastnosti, temveč božje uloge, funkcije najvišjega, edinega, skritega boga, ki ohranjuje v vsaki teh oblik svojo istovetnost in vse svoje lastnosti.« In v svojem delu, ki ga je leta 1884. v Parizu objavil pod naslovom »Le Panthéon Égyptien«, pravi (pg. IV.) o Egipčanih: »Ils sont monothéistes sous une apparence polythéiste.«

Maspéro pa ugovarja: »Kar g. Pierret imenuje navidezen politeizem, imenujem jaz dobro označen politeizem ... Rad priznavam,

[1] »Ce qui distingue la religion Égyptienne des autres religions de l'antiquité, ce qui lui constitue un caractère absolument original, est que, polythéiste en apparence, elle était essentiellement monothéiste ... Les divers personages du Panthéon représentent non les attributs, comme on l'a cru longtemps, mais les rôles divins, les fonctions du dieu suprême, du dieu unique et caché, qui conserve dans chacune de ces formes son identité et la plénitude de ses attributs.« Essai sur la Mythologie. Paris. 1879. pg. 6—7.

da je v Egiptu bilo ljudi, ki so častili enega samega boga. V svoji »Stari Zgodovini« sem razložil nek monoteističen sestav, ki je bil v rabi v Tebnu za časa XX. dinastije, in kmalu namerjam razložiti nek drug sestav, o katerem sodim, da je sodoben XII. dinastiji. Nikakor pa se ne soglašam z gospodom Pierret, ko neče priznati, da so fetišistična, politeistična in monoteistična naziranja zajedno bila v istih dobah in pri istih osebah [1].«

Temu najboljšemu poznatelju egiptovskih starin pritrjamo tudi mi in v razlago še navedemo besede Wiedemannove, ki je istega mnenja ter pravi: »Immer und immer wieder ist der Versuch gemacht worden ein aegyptisches Religionssystem aufzustellen und damit den Aegyptern zu geben, was sie nie besessen haben. Alle die hierher gehörigen Arbeiten, mögen sie auch noch so geistreich sein, sind wissenschaftlich als verfehlt zu betrachten; stets beruhen sie auf einer willkürlichen Auswahl von Textstellen, welche ihre Verfasser von einem vorgefassten Standpunkte aus vorgenommen haben, lassen aber die weit größere Zahl anderer, den betreffenden Theorien widersprechender Stellen außer Acht. Ebensowenig, wie es möglich ist, ein solches allgemein giltiges System aufzustellen, läßt sich ein Urteil abgeben über die älteste Form der aegyptischen Religion und beweisen, ob dieselbe monotheistisch war, wie man aus allgemeinen Gründen annimmt, oder ob sie, wie von anderer Stelle behauptet worden ist, auf Pantheismus, Polytheismus, Sterndienst, Ahnenkult oder noch andern Vorstellungen beruht. Alle diese Glaubensformeln finden sich in der aegypt. Religion mehr oder weniger klar vertreten, es ist aber nicht belegbar, welches die älteren oder die jüngeren sind [2]. . . . Erst wenn solche (sc. religiöse) Texte in größerer Zahl in zuverlässigen Durcharbeitungen vorliegen, erst dann wird sich vielleicht über den tiefern Kern und den Ausgangspunkt des bunten Gewirres, das man jetzt als aegyp-

[1] »C' est ce que M. Pierret appelle une apparence polythéiste: c' est ce que j' appelle un polythéisme bien caractérisé . . . Qu' il y ait eu en Égypte des gens, qui adoraient un dieu unique, je le crois volontiers. I' ai exposé dans mon »Histoire Ancienne« un des systèmes monothéistes en vogue à Thèbes vers le temps de la XX. dynastie, et je compte bientôt en exposer un autre, qui me paraît être contemporain de la XII. dynastie. Où je diffère d' avis avec M. Pierret, c' est quand il refuse d' admettre la coexistence, aux mêmes époques et chez les mêmes individus des croyances fétischistes, polythéistes et monothéistes.« — Bibliothèque égyptologique publiée sous la direction de G. Maspéro, membre de l' Institut, directeur d' études à l' École pratique des Hautes-Études, professeur au Collège de France. Tome I. G. Maspéro. Études de mythologie et d' archéologie égyptiennes. Paris. Ernst Leroux. 1893. pg. 116, 128, 129.

[2] A. Wiedemann, Die Religion der alten Ägypter. Münster. 1890. Aschendorff'sche Buchhandlung, pg. 3.

tische Religion bezeichnet, etwas beweisen lassen, bis dahin muß alles Vermutung bleiben. In der aegypt. Religion ist eben, wie in allen andern Dingen, unser Wissen Stückwerk [1].«

Po teh splošnih opombah o značaju egipt. religije si malo natančneje oglejmo njeno moralno stran s posebnim ozirom na pojem o grehu.

2. Ideja božjega reda (ordinis divini).

Herodot imenuje Egipčane „θεοσεβεῖς περισσῶς . . . μάλιστα πάντων ἀνθρώπων“ [2]. Tako pobožni ljudje so gotovo imeli kakšen pojem o grehu. Poglejmo!

Med temeljne elemente egipt. religije spada češčenje lokalnega boga. Egipet je bil namreč razdeljen v več okrajev, ki so se egiptovsko imenovali hesp, grško νόμοι. Vsak νόμος je imel svojega vrhovnega boga, ki ga je večkrat častil na henoteističen način. Takšni bogovi so bili Chnum, Anher, Tum, Horus, Thoth, Amon, Râ . . . Tak bog je bil stvarnik vseh reči, zaščitnik dotičnega kraja in vseh, ki so v njem prebivali. Milostno je dajal vse, česar so ljudje potrebovali, in če je svojo blagoslavljajočo roko odtegnil od njih, prišla je beda, nesreča, bolezen. On je bil tudi gospod vseh ljudi, ter jim je dajal zakone in ukaze (tako se je n. pr. postava, da se voda v kanalih ne sme zastaviti ali v škodo drugih odvajati, smatrala za božjo). Če pa se je kdo ustavljal božji volji in kalil red, ki je temeljil na božjih zapovedih, zapadel je kazni božji.

Med temi lokalnimi bogovi je tekom časa, ko se je utrdila moč faraonov, posebno zaslovel solnčni bog Râ. Predstavljali so si ga kot moža visokega stasa, krepke rasti, golih rok, oblečenega v ozko obleko. Pod rameni je nosil zlate obročke, okoli vratu zlato verigo, in v rokah je držal božji scepter in znamenje življenja. Glava njegova je bila glava jastrebova, obdana z egipt. kraljevo tkanino, iz katere se je dvigal solnčni diskus, ki se mu je na robu ovijala kača Uraeus, simbol kraljeve moči. Râ je bil bog luči, ki je vsak dan v ladiji plaval po nebu. Pot pa mu ni bila tako lahka. Zakaj hudo se je moral bojevati zoper demone teme, posebno zoper strašnega zmaja Apepi, katerega je vsak dan premagal. Kakor je vse stvari ustvaril, tako jih tudi vzdržuje, pošiljaje jim vse razsvetljujoče in oživljajoče solnčne žarke. Bil je tudi gospod duhovne luči, bog resnice in pravice, za kateri je v egipt. jeziku bila ena sama beseda mât. Mât, ki se kaže v besedah,

---

[1] L. c. pg. 63.

[2] Herodoti historiarum libri IX. Parisiis. Ambros. Firmin-Didot. 1877. L. II. cp. 37.

je resnica, mât, ki se javlja v dejanjih, je pravica. Râ je torej vir in temelj pravice in vsega reda, ki vlada med ljudmi.

V dokaz navajam »Knjigo mrtvih«, »la Bible des anciens Égyptiens«[1], zbirko zarotovanj in molitvic, ki so jih napisane na papirus z mrličem položili v grob ali pa vdolbli v sarkofagove stene in ki so obsegale vse, kar je duša po telesni smrti morala znati. Število teh tekstov je prav veliko. Egipčani so jih imenovali knjigo »Pert em heru«, knjigo o izidu iz dneva ali o izidu po dnevi. Champollion jim je dal skupno ime »Rituel funéraire«, katero je Lipsius v svoji izdaji l. 1842. spremenil v »Todtenbuch«. Ta naslov je ostal. Najboljša izdaja je ona, ki jo je vsled naročila egiptološkega kongresa v Londonu (l. 1874.) in v Lionu (l. 1878.) priredil Naville l. 1886. pod naslovom: »Das aegyptische Todtenbuch der XVIII.—XX. Dynastie«. Te izdaje se tudi mi držimo.

V prvem poglavju »Knjige mrtvih« beremo: »Zaukazal je bog Râ Tothu — bog lune, patron egipt. pisarjev —, naj da pravico Osirisu proti njegovim sovražnikom.« Tukaj se Râ predstavlja kot vir pravičnosti, kot nje branitelj in izvrševalec. Dvanajsto poglavje polaga mrliču na jezik te-le besede: »Kličem čuvarja, ki ima tajnosti brez dna in scepter v notranjosti Sebovi nad tehtnico Râ-evo, ki nosi Mât dan na dan.« Turinski papirus imenuje tega čuvarja Râ ter začenja to poglavje z besedami: »Tebe kličem, Râ, ki si čuvar . . .« Tukaj se torej bogu Râ, ki je gospod in varih reda med živečimi, ista oblast in skrb prisoja tudi za svet umrlih (notranjost Sebova). Potemtakem sega red, ki velja na tem svetu, tudi na drugi svet.

Iz te knjige bi še lahko navedli več tekstov, ki pojašnjujejo isto resnico, vendar si jih prihranimo za drugo priliko ter se zdaj lotimo druge knjige, o kateri sodijo veščaki, da je najstarejša med vsemi knjigami na svetu, in katera med znanstvenim svetom nosi ime »Papyrus Prisse«. Ta papirus, ki je v Parizu shranjen v narodni knjižnici, ima dva dela: prvi, ki ga je spisal Kakemna, se je skoraj ves izgubil, drugi pa nam je v 44 poglavjih ohranil nauke, katere knez Ptahhotep daje svojemu sinu. Ptahhotep je bil kraljevega rodu ter je živel okoli l. 3000. za kralja Tatkarâ-Assa iz 5. dinastije. Nekateri učenjaki menijo, da ta knjiga nikakor ni tako stara, temveč jo je nek poznejši pisatelj, hoteč ji nakloniti večjo avktoriteto, datiral tako daleč nazaj v starodavnost. Toliko pa je gotovo, da tisti eksemplar, v katerem nam je ohranjen Ptahhotepov spis, ni starejši nego XII. dinastija.

[1] Maspéro, l. c. pg. 325.

To knjigo, ki jo je že več učenjakov — n. pr. Chabas, Lauth, Brugsch, Vierey, Le Page-Renouf — prevedlo in izdalo, imenuje[1] Amelineau »un traité de morale laique«. Ta moralni nauk pa nikakor ni »neodvisna morala«, temveč bog je njena norma, njen motiv, njena sankcija.

Tako namreč Ptahhotep poučuje svojega sina: »Velika je pravica, določena, občna in neovržna od časa Uzirijevega« t. j. od pamtiveka (6, 5). Odkod pa je ta preciznost, stalnost in nespremenljivost, če ne od njega, ki je stalen in nespremenljiv, ki je resnica in pravica in ki ima oblast, od boga?

6, 8—10: »Ne delaj sile nikomur. Bog to prepoveduje. N. pr. je marsikdo, ki pravi, da ima živeti, in vendar jemlje drugemu kruh od ust; marsikdo je, ki reka, da je premožen, in vendar izpoveda: ugrabim, kar morem; marsikdo je, ki pravi: udarim drugega, pa vendar ne jenja, dokler se drugi ne onesvesti. Da se ljudem dela taka sila, tega bog ni zaukazal.«

7, $_2$: »Da jémo kruh, je volja božja«.

7, $_5$: »Če si poljedelec, bodi zadovoljen s poljem, ki ti ga je dal veliki bog.«

7, $_{10}$: »Če si dober mož, skrbi za to, da bo tvoj sin boga ljubil.«

8, $_5$: »Vsako stremljenje bodi po volji božji.«

11, $_1$: »Postreži svoji družini s tem, kar imaš; bog ti bo povrnil.«

12, $_7$, $_8$: »Dati je dolžnost, in bog ljubi onega, ki to stori.«

13, $_8$: »Ne ponašaj se z visokim mestom in imenitno službo; vse svoje prednosti imaš od boga[2].«

V 16. poglavju Ptahhotep zelo priporoča pokorščino do predstojnikov. Kdor je pokoren, tega bog ljubi, kdor pa neče ubogati, njega bog črti in kaznuje. Te besede navajam, kakor jih podaje Amelineau: »Če se ponižaš v pokorščini do svojega predstojnika, je tvoje vedenje popolnoma dobro pred bogom. Če veš, kdo mora ubogati in kdo zaukazovati, ne vzdiguj svojega srca zoper tistega, ki ukazuje. Ko veš, da ima oblast, skaži mu spoštovanje, ki mu pristoja. Kdor se odvrne od te postave, tega bo bog ponižal[3].«

---

[1] Essai sur l' evolution historique et philosophique des idées morales dans l' Égypte ancienne. Par E. Amelineau. Paris. E. Leroux. 1895. pg. 93.

[2] Primeri: Der altägyptische Götterglaube. Von Dr. Viktor von Strauß und Torney. I. Theil. Heidelberg. 1889. pg. 343—345.

[3] »Si tu t' abaisses en obéissant à un supérieur . . . ta conduite est entièrement bonne devant dieu. Si tu sais qui doit obéir et qui doit commander, n' élève pas ton coeur contre celui qui commande. Comme tu sais qu' en lui est l' autorité,

Ptahhotep v svojem pouku govori samo o bogu in ga natančneje ne označi. Najbrž je imel v mislih boga Râ, in če je kakega drugega imel, tudi nič ne dé.

Pri Egipčanih je torej javna in privatna oblast bila utemeljena na božjo oblast. Slično misel najdemo izraženo na nagrobnem spomeniku nekega moža z imenom Entef, ki je živel ob času XII. dinastije. Ta mož je bil, kakor pravi Amélineau, »premier lieutenant du roi, gouverneur de la ville de Thinis et du nome d' Abydos.« Veličastno opisuje v svojem epitafiju, kako velik in mogočen je bil nekdaj: izredna je bila njegova avtoriteta pri faraonu, imenitne službe je opravljal, »c' est lui, qui était le régulateur de la balance du dieu bon[1].« Entef je torej pravosodje upravljal v imenu boga. Sodniki so bili pri starih Egipčanih duhovniki boginje Resnice-Pravice.

Kaj pa farao? Svojo oblast je prejemal od bogov in jim je bil podvržen. Diodorus Siculus nadrobno opisuje (I. 70—71) postave, po katerih se je moral farao ravnati, da je bil zdrav in srečen. Toda faraoni so si to razmerje do bogov razlagali na sebi bolj ugoden način: če je moja avtoriteta božja, ergo sem jaz bog. Zato so si faraoni že od II. dinastije v naslovu pridejali Râ (Neferka-Râ, Nebka-Râ, Râ-tatef Chaf-Râ, Menkau-Râ), in njihove soproge so se zahajale v tempel spočet od boga prestolonaslednika.

Râ ni samo utemeljil reda med ljudmi, ampak on je tudi ostro kaznoval tiste, ki so ta red kalili. Ta ideja je izražena v mitu o poginu človeškega rodu, ki so ga našli napisanega v grobu kralja Setija I. (prvi kralj XIX. dinastije)[2] v tako zvani kravji sobici. Čeprav se v njem nahaja veliko novejše primesi, v temeljnih potezah je ta mitus prav star ter je že od nekdaj živel med egipt. ljudstvom. Mnogoteri ga smatrajo kot ostanek skupnega izročila človeškega rodu o vesoljnem potopu. Toda oblika, v kateri se to staro izročilo kaže pri Egipčanih, je otročja in smešna in hkrati magično navdihnjena od duha egipt. mitologije. Kako opisuje vesoljni potop sv. pismo, in kako ga pripoveduje egipt. mitologija! Kako velikanska

---

sois respectueux pour lui, comme il lui appartient . . . Si quelqu'un se détourne de cette loi, dieu l' humilie.« Amélineau l. c. pg. 103.

[1] Amélineau l. c. pg. 144.

[2] Da se bodo bralci lažje orijentirali v kronologiji, kratko omenimo, da se navadno šteje 31 dinastij do Aleksandra Vel. Prvi historični kralj je Mena, ki je združil zgornji in spodnji Egipet in ustanovil staro kraljestvo (circa 4000—2500, I.—II. dinastije). Srednje kraljestvo (12.—17. din.) je trajalo 2500—1650. Med 13.—17. din. je vladalo sem. pastirsko ljudstvo Haku-šasu (Hyksos) nekako 500 let. Novo kraljestvo, počenši z 18. din. je trajalo od l. 1650, do Aleksandra Vel. (331).

razlika med obema! Da se bo ta razloček spoznal, hočemo mitus povedati[1].

Râ je izpočetka živel med ljudmi ter je vladal bogovom in ljudem. Toda ljudje so se vzdignili proti njemu govoreč: »Glejte njegovo Veličanstvo, bog Râ se je postaral. Njegove kosti so srebro, njegovi udje zlato, njegovi lasje kamen-lazul.« Ko je Râ to slišal, se je zelo razsrdil ter rekel svojemu spremstvu: »Pokličite k meni moje Oko (boginjo Hathor-Sehet) in boga Šu in boginjo Tefnut, boga Seb in boginjo Nut, očete in matere, ki so bili z menoj, ko sem še bil v prvotnem oceanu Nu, in tudi Nu, boga prvotnega oceana. Vzame naj (Nu) s seboj svoje spremstvo, toda čisto tiho, da ga ljudje ne vidijo in ne zbežijo. Gre naj v heliopolski tempel, kamor bom tudi jaz šel iz oceana in vsi bogovi.« In prišli so vsi bogovi, popadali so na tla in s čelom se dotikali zemlje pred njegovim Veličanstvom in so rekli: »Govori in mi bomo poslušali!« In rekel je Râ bogu Nu: »Ti, ki si najstarejši med bogovi, iz katerega sem jaz izšel, in vi vsi bogovi, pomislite! Ljudje, iz mojega očesa porojeni, govorijo zoper mene! Povejte, kaj naj storim zoper nje! Svetujte! Ne pobijem jih, predno mi vi ne poveste svojega mnenja.« In odgovorilo je Veličanstvo, bog Nu: »Sin moj, Râ! Ti, ki si večji kot tvoj stvarnik (Nu) in bogovi, ki ste njega upodobili! Trden je tvoj prestol, velik je strah pred teboj. Obrni svoje oko proti njim, ki kujejo zaroto proti tebi.« Rekel je bog Râ: »Glejte, ljudje že bežijo na gore!« In bogovi so sklenili: »Pošlji tvoje oko, da ubije ljudi, ki se tebi ustavljajo. Ni ga namreč očesa med ljudmi, ki bi se moglo ustavljati tvojemu očesu, če se spusti na zemljo v podobi boginje Hathor.«

Spustila se je boginja Hathor na zemljo in je usmrtila ljudi, ki so se poskrili po gorah. Več noči je bredla po človeški krvi, počenši od velikega mesta Herakleopolis. Ker se je Râ zbal, da bi boginja pomorila vse ljudi, ukazal je služabnicam, naj iz tolstega korena (Mandragora) in ječmena napravijo pivo, 7 tisoč vrčev. Zjutraj pride Râ z bogovi, in ko vidi pivo, vzklikne: »Dobro, prav dobro! Zdaj pa bom ljudi obranil pred njo.« In dal je pivo razliti na zemljo. Ko je Hathor to videla, se je vzradostila v svojem srcu ter začela piti. In pila je toliko, da se je upijanila in ni mogla več ljudi videti. Tedaj jo pokliče Râ: »Vrni se v miru, svetla boginja!«

Nato reče njega Veličanstvo, bog Râ: »Sicer živim, toda moje srce je preveč oslabelo, da bi dalje živel med ljudmi. Sicer sem jih kaznoval in pobil, toda njih kazen ni bila takšna, kakšna je dolgost moje roke.« Bogovi odgovorijo: »Ne umakni se zavoljo slabosti! Za-

[1] Wiedemann l. c. pg. 32—38. Strauß-Torney l. c. pg. 282—287.

kaj močen si, če hočeš.« In rekel je Râ bogu Nu: »Moji udje so zdaj prvič oboleli, nečem čakati, da bi vdrugič tako oslabel.«

V naslednjem je tekst jako pomanjkljiv, zato se pravi smisel da težko spoznati. Bogovi so drug drugemu prerekali, nastal je prepir. Konec je bil, da se je bog Šu postavil pod božjo kravo Nut (egipt. firmament), potem je Râ zasedel njen hrbet in se tako dvignil v višave. Ko so ljudje zapazili boga Râ veslajočega v višavah, so previdno izlezli iz svojih skrivališč. Pokoreč se, so darovali žrtve, in ko so še z orožjem premagali sovražnike boga Râ, jim je ta naklonil odpuščenje in milost.

Nato je Râ utemeljil nov red in ustvaril novo nebo in novo zemljo. Ko je bilo oboje zgotovljeno, pokliče boga Thoth ter reče: »Ostavil bom nebo in svojo hišo in šel in ustvaril svetilo v Duatu, v globočini podzemskih prostorov. Tam zapiši kot prebivalce in zadržuj tiste, ki so slabo živeli ... Ti pa boš namesto mene stanovnik mojega prostora, tvoje ime je Thoth, namestnik boga Râ.« Tako je Râ postavil Thotha boga modrosti in reda, za svojega namestnika med Egipčani.

Kako globoko je bilo med egipt. ljudstvom prepričanje, da je bog vse ustvaril in vse vlada, kaznujoč vse, kar je slabega, plačujoč vse, kar je dobrega, zato nam je tudi dokaz ljudska pripovedka »o dveh bratih«. Ta idilična povest je bila zapisana za časa XVIII. dinastije in se zdaj pod imenom »Papyrus Orbiney« shranjuje v britskem muzeju v Londonu. Pripoveduje nam o dveh bratih, ki sta živela na nekem malem posestvu. Starejši z imenom Anupu je bil oženjen, mlajši Bitiu pa je bil samec. Starejši je bil gospodar, mlajši pa mu je služil, obdeloval polje, pasel živino. Obilni blagoslov je bil pri tej hiši. »Krave so bile lepe, prav lepe; imele so veliko telet, prav veliko.« Toda izginila sta mir in sreča. In kaj je bilo povod? Cherchez la femme!

Nekega dne pride Bitiu domov in stopi v sobo. Žena starejšega brata stoji pred zrcalom in se lišpa. Zgrabi jo pohot, in hoče zapeljati svojega svaka. Ta pa jo kakor egipt. Jožef zavrne: »Glej, ti si kakor moja mati in brat mi je kakor oče, in ti tako govoriš. O, kako grdo si govorila! Ne ponovi več tega, in tudi jaz ne bom nikomur pravil.« Toda hudobna ženska se hoče osvetiti. S črno barvo si namaže v lice črne pege kakor od udarcev, leže v postelj, in ko pride njen mož domov, neče napraviti luči. Laže mu, da jo je Bitiu hotel s silo zapeljati v greh, in ga nahujska proti njemu. Anupu prisežе maščevanje. Drugi dan zgrabi nož, se skrije v hlev in čaka, da pride Bitiu domov. Ko se ta s kravami približa, spregovori krava-vodilka: »Varuj se Bitiu, tvoj brat te čaka z nožem, da bi te umoril. Reši se!«

Ko Bitiu zapazi svojega brata, se spusti v beg, brat pa za njim z nožem v roki, z jezo v srcu. V največji nevarnosti zakliče Bitiu boga Perâ-Horemakhouti na pomoč: »Moj dobri gospod! Ti si, ki sodiš, kaj je pravično in kaj je krivično.« In Perâ-Horemakhouti (Râ kot bog solnca na dvojnem horizontu) se ga res usmili in pošlje med njega in njegovega brata veliko vodo polno krokodilov, preko katere Anupu ne more. Drugi dan se mlajši brat vpričo solnca zagovarja, slovesno zatrjujoč, da je nedolžen. Potem naznani svojemu bratu onstran vode, da se ne more več vrniti k njemu, temveč se bo naselil v dolini Akacija.

Ko se Anupu vrne domov, ubije v jezi svojo soprogo, vrže mrtvo truplo pred pse in žaluje za izgubljenim bratom. Bitiu je srečno živel v dolini Akacija. Nekega dne se mu prikaže Perâ-Horemakhouti in mu naznani, da je Anupujevo soprogo zadela ostra kazen, in hkrati zaukaže demiurgu Ekhnoumu, naj ustvari žensko, ki jo Bitiu vzame za soprogo. Lepota te ženske je bila tolika, da je ni dosegla nobena druga na tem svetu. Zato jo zaželi sam farao in jo vzame za svojo. Bitiu pa vedno hrepeni po njej in jo išče. Post tot discrimina rerum postane sam kralj, in po njegovi smrti mu je naslednik starejši brat Anupu. Konec povesti pa je: »Kdor govori o tej knjigi, ž njim bodi Thoth [1].«

Med egipt. narodom je torej bila globoko vkoreninjena ideja, da so bogovi vir pravice, da oni vse vladajo, branijo pravične, kaznujejo hudobne. Tej ideji o božji previdnosti, vladajoči celemu svetu, je napredujoče bogoslovje dalo veličasten izraz v himnu na čast boga Amon-Râ. V tem himnu, ki je bil zapisan za časa XX. dinastije in se dandanašnji shranjuje v Kahiri, se Amon-Râ proslavlja kot »knez nebeški, prestolonaslednik na zemlji«, »gospod resnice«, »oče bogov«, »stvarnik človeka«, »edini stvarnik vsega, kar je«, »živeč od resnice vsak dan«, »ki z obema rokama daje tistemu, ki ga ljubi«, »ki s svojim očesom uničuje krivične« [2].

Ta himnus že precej diši po panteizmu, v katerega bi gotovo bilo zabredlo celo egipt. bogoslovje, da ga ni rešil krepki individualizem ozirijanske teorije.

Osiris, »dieu le plus intéressant du panthéon égyptien« [3], je bil bog pravice in pravičnosti, reda in nravnosti. Ta bog je bil med svo-

---

[1] Amélineau l. c. pg. 163—167. Alex. Baumgartner S. J. Geschichte der Weltliteratur. I. Theil: Die Literatur Westasiens und der Nilländer. Herder. Freiburg i. Br. 1897. pg. 129—131.

[2] Wiedemann l. c. pg. 64—68. Baumgartner l. c. pg. 120—122. Amélineau l. c. pg. 168—174. — [3] Maspéro l. c. pg. 25.

jimi drugovi človeku najbolj podoben, in zato so mu pripisovali ljudje najlepše lastnosti med bogovi. V boju zoper hudobnega boga Seta je bil sicer poražen, toda na drugem svetu še vedno živi kot sodnik umrlih. Wiedemann pravi o njem: »Seine Auffassung war die eines Idiealmenschen, dessen Leben das Vorbild anderer sein sollte, dessen Tod zeigte, wie jeder sterben müsse, auch der beste, dessen Weiterleben in der Unterwelt aber andererseits bewies, dass jeder Mensch durch Tugend ein ähnliches Fortbestehen seines Ichs werde gewinnen können[1].« Toda o Osirisu in sodbi pred njim bomo pozneje govorili.

Dokazali smo, da so Egipčani imeli pojem o redu, zasnovanem na svetu od boga. In če je kdo kršil ta red, ali se mu je to moglo všteti v krivico? Je-li človek sposoben razsojevanja in odločitve? Ima li dušo?

3. Človek nima samo telesa, ampak tudi dušo.

Stari Egipčani so bili zatrdno prepričani, da človek nima samo telesa, ampak tudi dušo. Ta dva dela človeške osebe sta se ločila, ko je človek umrl. Mrtvo truplo — egipt. ha, čigar ideogram je mrtva riba — so z natronom, asfaltom in drugimi snovmi mumificirali in položili v grob. Duša pa je šla k bogovom. Ne smemo misliti, da so stari Egipčani imeli tako popoln pojem o duši, kakor ga imamo mi. Niti eno bitje ni bila duša starih Egipčanov, temveč se je delila v več delov.

Kaj je torej bila duša, kakor so jo pojmovali stari Egipčani? Maspéro pravi: »Duša je bila po raznih dobah in osebah za nje priprosta materielna obnova žive človeške osebe, dih, ki je prišel skoz uho ali nos v telo, košček božjega ognja ali božjega razuma ali pa vse to naenkrat[2].«

O duši najdemo razne dele in razna imena v egipt. spomenikih in spisih. Nahaja se bai — njegov ideogram je ptič —, ki se najbolj približuje našemu pojmu o duši. Bai je bil prav subtilno bitje — Maspéro ga označi kot »une matière rafinée« —, ki se je ob smrti ločilo od telesa in kot ptica dvignilo k bogovom, posebno k bogu Râ. V barki solnčnega boga se je potem bai ali kot božji del, kakor so nekateri v panteističnem smislu to razmerje tolmačili, ali pa kot samostalen individuum v božjem spremstvu vozil po nebu, na večer se potapljal v podzemeljski svet ter se z bogom bojeval zoper njegove so-

[1] Wiedemann l. c. pg. 113.

[2] »L' âme, selon les époques et selon les individus, a été pour eux une simple reproduction matérielle de la personne humaine vivante, un souffle qui pénétrait dans le corps par l' oreille ou la narine, une parcelle de feu divin ou d' intelligence divine, ou tout cela à la fois.« Maspéro l. c. pg. 126.

vražnike. Mogel se je tudi pokazati v raznih oblikah, in če se mu je zljubilo, tudi obiskati svoje truplo in svoj ka.

Kaj pa je bil ta ka? Maspéro popisuje ka, ki ga francosko imenuje »le double«, na ta način[1]: »Ka je bil nekaka projekcija človeške podobe v prostoru, in sicer živa projekcija in barvana, stvorjena iz tanke snovi, ki je navadno ni bilo mogoče ne videti ne prijeti.« In Wiedemann razlaga postanek tega pojma tako-le: »Der Gedanke an einen ka ist wohl dadurch zu erklären, dass man sich, auch wenn der Mensch gestorben war, oder wenn er in der Ferne weilte, seine Gestalt in Gedanken aufbauen oder dieselbe im Traume erblicken konnte. Man schloß hieraus, daß der Mensch als solcher nicht einfach ein materielles Wesen sei, das nur an einem Orte weilen könne, sondern daneben in sich ein zweites umschließe, welches nicht an Raum und Zeit gebunden, nach Jahrtausenden noch fortzubestehen und durch Wände und Mauern hindurchzudringen vermöge[2].«

Dokler je telo živelo, je bil ka ž njim tesno združen, ob smrti pa se je ločil od njega in začel samostojno živeti in delovati. Zakaj ka je bil tisti, komur so bile namenjene vse prošnje in žrtve, ki jih je pokojnik prejemal od svojcev na zemlji. Mogel je biti v mumiji ter jo oživljati, prosto mu je bilo sprehajati se po grobu, zato so bili grobovi tako prostorni; če se mu je zljubilo, je grob ostavil ter legel pod drevesa, ki so bila v obližju, in ob priliki je tudi obiskal sorodnike in znance, ki so ostali na zemlji, in jih opomnil dolžnosti, ki jih imajo do mrtvega. Da je ka mogel živeti, je potreboval nečesa, kar ga je vzdrževalo. Zato so se mrtva trupla mumificirala, in ker je še vedno bila nevarnost, da jih ugonobi požar ali kaka druga nesreča, so Egipčani napravljali kipe, umrlim, kolikor mogoče podobne, ki so imeli namen zastopati ugonobljena telesa in vzdrževati ka. Bogataši in imenitniki so si dali napraviti prav veliko takih kipov, zakaj čim večje je bilo število, tem večji je bil tudi up, da bo ka ostal vekotrajen. Ka je tudi potreboval jedi in pijače. Zato so z mrličem pokladali v grob tudi kruh, ovce, goved in goske, seveda vse mumificirano; zgodilo se je tudi večkrat, da so usmrtili kakega sužnja, ki bi naj svojemu umrlemu gospodu stregel v drugem življenju. Ta način preskrbovanja z živežem in s posli pa je bil samo izpočetka ter ni dolgo trajal, ker je bil preveč kompliciran. Kmalu je na mesto provianta in natura prišla samo podoba: glinaste, lesene ali kamenite ovce, gosi in kruh so položili v grob, in umrli jih je mogel s pomočjo gotovih

[1] »Le ka était comme une proiection dans l' espace de la figure humaine, proiection vivante et colorée, formée d' une matière ténue qu' on ne peut ni voir ni toucher à l' ordinaire.« Maspéro l. c pg. 7. — [2] Wiedemann l. c. pg. 126.

formul prestvoriti in oživiti. Seveda zdaj tudi ni bilo več treba usmrtiti sužnjev, temveč zadostovali so glinasti ali leseni možicelji in ženice, ki so jim pridejali posodo in razno orodje, s katerimi so mogli obdelovati polje in vsakovrstne druge službe opravljati. Karkoli je ljubil stari Egipčan, vse se je moralo naslikati ali vdolbsti: setev in žetev, kruh, vino, pivo, rejenje in pripravljanje gosi, lov, ples ... in vse te podobe so se z gotovimi formulami dale oživiti v veselje in zabavo umrlega[1]. Čim bolj je tekom časa rastla moč teh magičnih formul, tem manj je bilo treba podob. Navsezadnje je zadostovalo prebrati formulo, in umrli je imel vsega dovolj, česar mu je poželelo srce. Čitanje in izgovarjanje takih formul je spadalo med dolžnosti vsakdanje egipt. ljubezni. Tako je bilo vsakemu, tudi najubožnješemu mogoče za umrle sorodnike in prijatelje poskrbeti in jim postreči v najsijajnejši meri. Iz starih egipt. časov nam je ohranjenih veliko nagrobnih spomenikov, na katerih so napisani takšni magični obrazci z opominom, naj jih tisti, ki jim pridejo pred oči, pridno prebirajo. Za vzgled navajam samo eden tak spomenik, ki se shranjuje v Parizu (Louvre c 26) in katerega napis Maspéro tako-le transkribira[2]: »Vi, ki še dalje živite na tej zemlji, priprosti zasebniki, duhovniki, pisarji in uradniki, ki vstopite v ta grob, če ljubite življenje in da vam je neznana smrt, če hočete biti v milosti pri bogovih vaših mest, če nečete poskusiti strahote drugega sveta, temveč biti pokopani v svojem grobu in svoje časti izročiti otrokom — bodisi, da ste pisarji (vešči pisanja in branja), izgovorite te besede napisane na tem stebru, bodisi da jih slišite brati — govorite: Žrtev Amonu, gospodu v Karnaku, da bi podelil tisoč kruhov, tisoč posod s tekočino, tisoč od govedi, tisoč jajec, tisoč oblek, tisoč vseh dobrih in čistih reči ka-u princa Entufa.« Ko smo prebrali to formulo, smo tudi mi temu staremu Egipčanu storili uslugo egipt. ljubezni do bližnjega.

Drug neumrjoč del človeške duše je bilo srce. Ko je človek umrl, se je srce od trupla ločilo ter je šlo k bogovom. Toda oziris

---

[1] Wiedemann. Die Todten und ihre Reiche im Glauben der alten Aegypter. Kollektion: Der alte Orient. II. Jahrgang, 2. Heft. 1900. pg. 25.

[2] O vous qui subsistez sur cette terre, simples particuliers, prêtres, scribes, officiants qui entrez dans cette syringe, si vous aimez la vie et que vous ignoriez la mort, si vous voulez être dans la faveur des dieux, de vos villes, et ne pas goûter la terreur de l' autre monde, mais être ensevelis dans vos tombeaux et léguer vos dignités à vos enfants — soit qu' étant scribes, vous récitiez les paroles inscrites sur cette stèle, soit que vous écoutiez la lecture — dites: »Offrande à Amon, maître de Karnak, pour qu' il donne des milliers de pains, des milliers de vases de liquides, des milliers de boeufs, des milliers d' oies, des milliers de vêtements, des milliers de toutes les choses bonnes et pures au double du prince Entouf.« Maspero l. c. pg. 49.

(mrlič) je moral živeti, in zato je bilo treba srca. V tej potežkoči so si Egipčani pomagali z amuletom; napravili so namreč iz ilovice ali kamena podobo srca ali pa majhnega skarabeja ter na mestu srca položili v prsi. Z gotovimi formulami je mogel mrlič mrtvim podobam vdihniti življenje ter tako dalje živeti. To razmerje med človeškim srcem in skarabejem je bila posledica čudnih naravoslovnih naukov egiptovskih. Menili so namreč, da se skarabej iz svojega jajca vedno iznova poraja in tako večno živi. Ne baš težavna asocijacija idej je skarabeja, ki iz svojega jajca vedno vstaja k novemu življenju, storila za simbol duše, iz močno obvezane mumije se dvigajoče k bogovom, simbol vstajenja. Takšen skarabej je celo mogel, če je bil obdan s pravimi magičnimi formulami, človeku podeliti vstajenje in nesmrtnost. Zato so ga Egipčani vedno nosili s seboj ter so si ga po smrti dali položiti v grob. Skarabej je srce zastopal samo do sodbe pred Ozirisom, kjer se je človek. srce pretehtalo na tehtnici resnice in pravice. Če je sodba pokazala, da je človek. truplo čisto in pravično, se je srce vrnilo v truplo; če pa je sodišče dognalo njegovo nečistost, je srce ostalo v »domu src«, in mrlič je bil od zdaj v resnici mrtev.

Poleg srca se še v egipt. grobnih spomenikih nahajajo drugi nesmrtni deli človek. osebe: sahu, t. j. človekova podoba, haib, t. j. človekova senca, ki so jo Egipčani smatrali kot samostojno bitje ... Najvažnejši pa je oziris. Kakor bog Osiris, ki ga je umoril Set in sestra Izis mumificirala, v svetu umrlih živi kot njihov sodnik, tako je tudi vsak človek po smrti moral kot oziris iti k temu podzemeljskemu sodniku in se skloniti pod njegovo sodbo. Oziris se je torej povse zlagal z mumijo, samo v tem se je razlikoval od nje, ker je on bil živ, mumija pa mrtva. Njemu so bili namenjeni amuleti, ki so bili v mumiji in poleg nje, on se je posluževal posode in sploh vsega, kar je bilo v grobu. Kakor smo rekli, je najvažnejši nesmrtni del človeški bil oziris. Zakaj k njemu so se ostali neumrljivi deli, ki so se na svojih potih odpravili k bogovom, po sodbi zopet vrnili ter se ž njim združili.

Kdor je našo razpravo količkaj pazno zasledoval, je lahko spoznal, da so različni neumrljivi človeški deli, ki smo jih našli na egipt. spomenikih, več ali manj med seboj identični. So namreč pojmi o isti reči, ki so jih ljudje o raznih časih in na raznih krajih ustvarili in ki so jih njihovi potomci brez vsake kritike zbrali in združili. Egipčani so bili konzervativci par excellence. Največja skrb jim je bila, da so to, kar so prejeli od očetov, vestno hranili in odločno branili proti vsakemu kritičnemu očesu.

Upam pa, da smo dovolj jasno dokazali, kako globoko so bili stari Egipčani prepričani, da smrt ni konec človek. življenja, temveč da človek večno živi. Ni mnogo na tem, ali imenujemo to prepričanje

vero v neumrjočnost duše ali pa vero v večnost duše. Vprašanje o teh dveh izrazih se je razpravljalo na egiptološkem kongresu v Lionu 3. septembra l. 1878. Tukaj je namreč baron Textor de Ravisi vprašal veščake v tej vedi, so li Egipčani verovali v neumrjočnost duše, omejujoč svoje vprašanje posebno na dobo Mojzesovega delovanja. Maspéro je odgovoril, da se sme rabiti izraz neumrjočnost, on pa je bolj za terminus večnost. Njegove besede so: »Neumrjočnost Egipčanov je bila neprestano življenje in umiranje, skozi katero je morala iti duša, ohranjujoč svojo istovetnost. Te spremembe je ona trpela ne samo po človeškem življenju, predno je še bila porojena na ta svet, je že bila rojena in je umrla na veliko drugih svetov. Pozemeljsko življenje je samo en postanek v celoti postankov, ki so že pretekli in ki še le bodo sledili. Imela je bila neskončno obstankov pred rojstvom; imela je neskončno obstankov po smrti. Če bi naj način njenega bitja kratko izrazil z eno besedo, bi ne rekel, da je neumrjoča; rajše bi rekel, da je večna[1].«

Na to je abbé de Meissas tako-le preciziral vprašanje: »Treba se je vprašati, je-li namen človekov omejen na sedanje življenje, se-li končuje s smrtjo, ali pa je kakšna substanca, ki se imenuje duša in ne deli usode telesa, ki ji je služilo, ali bolj splošno, traja-li namen človekov preko sedanjega življenja ali pa se izgubi v negotovem, kakor n. pr. pri budistih[2].«

Predsednik kongresu Naville je odgovoril: »V nobenem egipt. tekstu, kolikor je meni znano, ni rečeno, da se življenje duše konča s pozemeljskim življenjem. Baš nasprotno najdemo posebno potrebo trajati preko te zemlje in tudi obraniti svoje telo strohnjenja. To je početek balzamovanja in tudi onih velikih grobnih zgradb, kakor so piramide. Mi tedaj vemo, da so Egipčani verovali v prihodnje življe-

[1] »L' immortalité des Égyptiens était un vivre et un mourir perpétuel, que l' âme traversait en gardant son identité. Et ces vicissitudes, elle ne les subissait point seulement après la vie humaine. Avant de naître à ce monde, elle était née et morte à beaucoup d' autres mondes. La vie terrestre n' est qu' un devenir (khopir) dans l' ensemble des devenirs (khopriu), qui avaient précédé et qui devaient suivre. Elle avait eu un infini de durée avant la naissance; elle avait un infini de durée après la mort. Si j' avais à resumer sa condition d' être en un seul mot, je ne dirais pas qu' elle est immortelle; j' aimerais mieux dire qu' elle est éternelle.«

[2] »Il faut se demander, si la destinée de l' homme se borne à la vie présente, si elle finit avec la mort, ou bien s' il y a une substance qu' on appelle l' âme, qui ne partage pas les conditions du corps qui l' a servie, ou bien, d' une manière plus générale, si la destinée de l' homme dure au delà de la vie présente, ou bien si elle se perd dans le vague, comme, par exemple, chez les bouddhistes.« Maspero l. c. pg. 27.

nje, in gotovo je g. Maspero v tej stvari istega mnenja kakor jaz. Pa kakšno je bilo to prihodnje življenje? Katera so bila tista preoblikovanja, ki je morala skozi nje duša? To je prav težavno vprašanje, na katero ne moremo dati vedno preciznega odgovora[1].«

O tej stvari so v raznih časih vladali različni nauki. Ob času XIX. dinastije se je v duhovniških šolah predaval skoraj do cela panteističen nauk, da se namreč duša po smrti popolnoma vpriliči bogu Râ. »Knjiga umrlih« pa nam kaže, da so Egipčani verovali v sodbo, vršečo se po smrti pred bogom Osirisom, in da so si bili svesti odgovornosti za svoja dela. »Zdi se mi tedaj, da se ni nikdar noben narod tako stanovitno bavil s tem, kar je onstran tega življenja, kakor Egipčani[2].«

Upamo, da se nam je posrečilo dokazati dvojno dejstvo: 1. stari Egipčani so imeli nekako idejo božjega reda, ki se ga mora držati vse na svetu, posebno ljudje; 2. bili so prepričani, da človek ni samo tvar, ampak da je še drug konstitutiven del človeške osebe, od materije različen in ločljiv, ki se ob smrti loči od telesa ter gre k bogu, da bi pred božjim sodiščem dal račun od življenja na zemlji.

Narod s takimi nazori je bil sposoben, ne samo da je storil greh, ampak da je tudi imel nekako idejo, nekak pojem o grehu.

(Konec prihodnjič.) *Dr. Jos. Hohnjec.*

Gospodova zadnja večerja.

»Ko so pa večerjali, je vzel Jezus kruh in ga je posvetil in razlomil ter dal svojim učencem in je rekel: Vzemite in jejte; to je moje telo. In je vzel kelih in zahvalil in jim dal rekoč: Pijte vsi iz njega! Zakaj to je moja kri nove zaveze, ki bo za mnoge prelita v odpuščenje grehov[3].«

[1] »Dans aucun texte égyptien, à ma connaissance, il n' est dit que la vie de l' âme finisse avec la vie terrestre. Au contraire nous trouvons surtout le besoin de durer au delà de cette terre et même de conserver son corps à l' abri de la corruption. C' est là l' origine de l' embaumement et même des grandes constructions funéraires, telles que les pyramides. Nous savons donc que les Égyptiens croyaient à une vie future, et M. Maspéro est certainement du même avis que moi sur ce point. Mais qu' était cette vie future? Quelles étaient les transformations par lesquelles l' âme devait passer? c' est là une question très complexe à laquelle nous ne pouvons pas toujours donner une réponse précise.« Maspero, l. c. pg. 28, 29.

[2] »Il me semble donc«, tako je Naville sklenil, »qu' aucun peuple n'a jamais été si constamment préoccupé de ce qu' il y a au delà de cette vie que les Égyptiens.« — [3] Mat. 26, 26 s.

S temi besedami nam sv. evangelist Matej poroča zgodovinsko dejstvo največje važnosti. Tu je označena skrivnost, ki oživlja ves svet[1]. Ko bi kdo celo svoje življenje žrtvoval le premišljevanju in razmotrivanju te skrivnosti, ne mogel bi ji priti do dna. Vsi angelski jeziki ne zadoščajo, da bi čuda božje vsemogočnosti, modrosti in ljubezni dostojno in popolnoma primerno proslavljali in poveličevali. Katero človeško pero bi si upalo Gospodovo zadnjo večerjo opisati s takim veličastvom, s tako pobožnostjo, ki pristoja njeni vzvišenosti?

A ljubezen se raduje predmeta, h kateremu se nagiblje, ljubezen ga želi opazovati, gleda ga zdaj od te, zdaj od druge strani. Povsod najde nove prednosti, novo hrano, vname se in ljubljenega predmeta neče popustiti. Taka ljubezen nas žene in nagiblje k opazovanju skrivnosti vseh skrivnosti. Čudežna neizmernost jo obdaja, kakor gosta megla zakriva njen nebeški svit, a srce človeško ne miruje. Vedno bolj in bolj hrepeni spoznati to odlično skrivnost, ki se je vršila pri zadnji večerji, ko je Zveličar jemal od svojih slovo. Nekak nov svet se odpira človeškemu spoznanju v tej skrivnosti.

Človeška pamet spozna svojo slabost, ako se bliža tej skrivnosti. Sam Bog ji mora priti na pomoč s svojim razodetjem. Pa zemeljsko razodetje še ni popolno. Vse le kaže kakor v ogledalu. Ni še prišel čas neposrednega, prozornega gledanja. Zato se moramo bližati preiskovanju vzvišene skrivnosti Gospodove večerje s ponižnim, a vendar s koprnečim in vernim srcem.

Sveti pisatelji so od nekdaj občudovali veličastvo in odličnost te skrivnosti. Z eno besedo je niso mogli izraziti. Rabili so zato več in različnih besed. Včasih jo imenujejo »Eucharistia«, kar pomeni »dobra milost« ali »zahvala«. In po pravici je dobra milost, ker je predpodoba večnega življenja, katero imenuje sv. Pavel[2] milost božjo; pa tudi zato, ker ima ta skrivnost v sebi živega Jezusa, ki je prava milost, da celo vir vseh milosti in darin. »Zahvala« pa je ta skrivnost, ker ž njo darujemo Bogu najčistejši dar in ga zahvaljujemo vsak dan za brezštevilne dobrote, posebno pa za najodličnejšo dobroto te skrivnosti. Zahvala se strinja tudi s tem, kar je storil Kristus pri zadnji večerji. Tudi on je izrekel zahvalo[3]. Duh človeški ne more naenkrat vsega obseči in jezik ne vsega izreči. Zato je iznašel še druga zaznamovanja. Vsa značijo in kažejo naravo in lastnosti največje skrivnosti Gospodove zadnje večerje. Znana so imena: Najsvetejši zakrament, oltarski zakrament, Najsvetejše, sveta hostija, angelski kruh, nebeški kruh, sveta popotnica, zakrament miru in ljubezni, angelska jed, skriv-

[1] Ian. 6, 52. — [2] Rim. 6, 23. — [3] Mat. 26, 27.

nost vere, sveto obhajilo. Vsa ta imena so opravičena. Nadaljna razprava bo to dovolj pojasnila.

Ako se ozremo 1. na slovilo, se imenuje blagoslavljanje ali posvečenje z ozirom na besede sv. Pavla[1]: »Posvečeni kelih, ki ga posvečujemo ali ni vdeleženje krvi Kristusove? in kruh, ki ga lomimo, ali ni vdeleženje telesa Gospodovega?« Zakaj mi verujemo, da je Kristus to skrivnost postavil z blagoslavljanjem ali posvečenjem[2]. 2. Z ozirom na žrtev, ki se daruje, se zadnja večerja imenuje hostija, daritev; z ozirom 3. na stvar, ki je v njej, imamo Gospodovo Telo, sveto Rešnje Telo, Kristusovo Telo, kri Kristusovo, Najsvetejše, Skrivnost, najsvetejši zakrament; z ozirom 4. na tvarino, ki se je rabila pri zadnji večerji, pravimo: kruh, kruh nebeški, Gospodov kruh, angelski kruh, kelih odrešenja, kelih življenja; z ozirom 5. na učinke imenujemo: obhajilo, ker pri zavživanju tega zakramenta obhajamo velike skrivnosti Jezusovega trpljenja in smrti in njegovega poveličanja; združenje (communio), ker ta zakrament združuje vernike med seboj in s Kristusom; popotnica, ker najbolj podpira popotnike v nebeško domovino; oziraje se konečno 6. na okoliščine kraja in ustanove, kjer se ta zakrament pripravlja, ga imenujemo: mizo Kristusovo, mizo Gospodovo, nebeško jed, sveto večerjo, velikonočno jagnje, novo zavezo, oltarski zakrament[3].

Mnogoštevilna imena že kažejo imenitnost te skrivnosti božjega usmiljenja in ljubezni božje. Sveti cerkveni očetje in pisatelji jo proslavljajo kot središče krščanske vere. Kristjani vseh časov častijo skrivnost zadnje večerje z največjim spoštovanjem, občudujejo s hvaležnim srcem največji čudež božje ljubezni. V tej skrivnosti se nadaljuje včlovečenje Sinu božjega še dandanes za vse kristjane, tu zori sad odrešenja Kristusovega ter nas oživlja in pripravlja za srečno večnost. —

O tem je tudi prepričan slavno vladajoči papež Leon XIII. Ko čuti, da se luč njegovega zemeljskega življenja nagiba k zapadu, v svoji očetovski skrbi vesoljni cerkvi ne ve boljšega sporočila, kakor, da krščanskemu ljudstvu zelo priporoča najsvetejšo Evharistijo. Ta

---

[1] I. Kor. 10, 16.

[2] Sv. Ciril Aleks.: Eulogia sive Benedictio; eulogiae tamen etiam dicebantur partes panis non consecrati, sed a sacerdote per orationes benedicti, et distribui soliti illis, qui impediti erant a sacra communione.

[3] S. Thom. Aqu., Summa theol. III. qu. 73, a 4 omenja ta imena: Hoc sacramentum ut est dominicae passionis commemorativum, sacrificium nominatur: ut vero ecclesiasticam unitatem designat, communio vel synaxis: ut autem beatae et aeternae fruitionis figurativum Eucharistia et viaticum dicitur. — Dicitur etiam in Graeco μετάληψις, id est, assumptio, quia, ut Damascenus dicit, per hoc Filii Deitatem assumimus.

je najboljši dar božji, ki naravnost prihaja iz dna Odrešenikovega srca ter deli najžlahtnejši sad njegovega odrešenja. Zato se srečnega čuti, da sme v srcu vernikov vzbujati in gojiti čustvo hvaležnega spomina in češčenja do čudežnega zakramenta, v katerem je vsem zaželen mir in zveličanje[1].

Te želje so popolnoma utemeljene v sklepu božje previdnosti. Stvarnik je v svoji neskončni modrosti že od začetka skrbel za svoje stvari. Po njegovi volji je nastal vidni, tvarni svet. Njega je spopolnil z nravnim svetom, ker je dal človeškemu telesnemu bitju razum in prosto voljo. A nad tem duševnim, nravnim svetom je hotel stvarnik imeti še imenitnejši, nadnaravni, poveličani svet. Človeštvo bi naj bilo nekako deležno božje narave[2]. V njem bi naj odsevala nebeška, nadnaravna lepota, v njem bi naj klilo nadnaravno, nebeško življenje.

Globoko je padlo človeštvo po prvem grehu. Prvi Adam ga je spravil ob nadnaravno življenje. Drugi Adam, sam včlovečeni Sin božji ga je zopet povzdignil, prižgal mu je nebeško luč, priskrbel človeštvu nebeški živež in ga spravil s stvarnikom.

S Kristusom je dobilo človeško življenje novo moč. Dvojno je v človeku življenje. Naravno, vidno je v telesu; nadnaravno, skrito, a vendar najimenitnejše v duši, ki je odrešena po Kristusu. Telo je skupina zemeljskih snovi, ki se ohranjujejo, prenavljajo in poživljajo po zemeljski hrani. Kar telo izgubi svojih moči pri svojem delu in naporu, to mu nadomesti vsakdanja telesna hrana. Ona donaša telesu potrebne soke in snovi, s kratka, daje mu naravno zemeljsko življenje. Brez te hrane, bi telo ne moglo živeti, ne moglo bi se vzdržati, brez telesne hrane bi moralo v kratkem umreti.

Kaj pa naj rečemo o nadnaravnem življenju, katerega je Kristus pridobil naši duši? Ali to življenje tudi potrebuje kake hrane? Da, brez hrane ni življenja. Kakor brez nje poneha telesno življenje, tako tudi nadnaravno v duši človeški. Duša tega življenja nima sama po sebi. Bog ji ga je dal, Bog ga ohranjuje. On je vir tega višjega življenja v človeku. Veja živi, dokler dobiva sok od debla; ko je pa

[1] Leonis XIII. Ep. encycl. de ss. Eucharistia 28. majn. 1902.: Tamquam perfectionem addamus, ut videlicet christiano populo maiorem in modum commendemus ss. Eucharistiam, quippe donum divinissimum ex intimo plane Corde prolatum eiusdem Redemptoris, desiderio desiderantis singularem huiusmodi cum hominibus coniunctionem, maximeque factum ad saluberrimos fructus redemptionis eius dilargiendos. — Nihil Nobis de vita proxime cessuris optare felicius possumus quam ut liceat excitare in omnium animis atque alere memoris gratiae debitaeque religionis affectum erga Sacramentum mirabile, in quo salutis et pacis, sollicitis omnium studiis quaesitae, spem atque efficientiam maxime niti arbitramur. — [2] II. Petr. 1, 4.

ločena od debla, se posuši. Bog živi dušo kakor deblo veje, brez Boga duša nima nadnaravne hrane in mora umreti.

Kakšno hrano je tedaj Bog priskrbel človeštvu? »Človek ne živi samo od kruha, ampak od vsake besede, ki pride iz božjih ust[1].« Tako odgovarja Sin božji. Človek ne živi le od telesnega kruha. Nadnaravno življenje potrebuje drugačnega. Božja beseda, razodetje božje je tak kruh. Ta kruh je Bog lomil v starem zakonu izraelskemu ljudstvu, tak kruh je dajal Kristus, da je vzbudil novo, nadnaravno življenje. To hrano misli David, ko pravi[2]: »Kako sladke so tvoje besede mojemu grlu, bolj nego med mojim ustom.«

Toda ne le vsaka beseda božja, ampak tudi vsaka milost, ki jo Bog podeli, je kruh iz nebes ter živi in redi našo dušo. Duša v milosti božji je z Bogom v prijateljstvu in živi božje, skrivnostno, nadnaravno življenje. Človeška duša bi bila s to hrano popolnoma osrečena, ko bi neskončno dobri Zveličar ne obljubil še imenitnejše hrane.

A on pravi[3]: »Jaz sem kruh življenja. Vaši očetje so jedli mano v puščavi in so umrli. Ta je kruh, kateri je iz nebes prišel, da kdor od njega jé, ne umrje. Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Ako kdo jé od tega kruha, bo živel vekomaj; in kruh, ki ga bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta . . . Ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in pili njegove krvi ne boste imeli življenja v sebi. Kdor jé moje meso in pije mojo kri, ima večno življenje in jaz ga bom obudil poslednji dan. Zakaj moje meso je res jed in moja kri je res pijača. Kdor jé moje meso in pije mojo kri, ostane v meni in jaz v njem.«

Ne le besede božje, ne le milosti božje, ampak samega sebe obljubi Sin božji v dušno hrano. Kar je pa obljubil, je pri zadnji večerji tudi izvršil. S tem je vse dopolnjeno; nadnaravno dušno življenje je zagotovljeno; ostane le še odkrito gledanje v nebesih tega, kar že v resnici imamo. S tem smo označili zadnjo večerjo kot zakrament. Oglejmo si jo še kot daritev!

V kakem razmerju je človek s svojim stvarnikom? Prvi človek v raju je bil v tesni zvezi z Bogom. A ta vez se je razdrla po nepokorščini, po napuhu. Adamovi otroci so po grehu zapustili svojega stvarnika, izgubili so njegovo prijateljstvo. Občutili so roko božje pravičnosti, izgubili so raj in njegovo srečo, nadnaravno življenje milosti božje je v duši ugasnilo. Človeštvo se je zavedalo, kako potrebno bi bilo spraviti se z Bogom, potolažiti njegovo jezo in popraviti storjeno krivico. Spoznalo je, da zasluži tudi telesno smrt. V tej zavesti svoje velikanske krivde, išče sredstev, da potolaži jezo božjo. Boga hoče

---

[1] Mat. 4, 4. — [2] Ps. 118, 103. — [3] Ian. 6, 56 s.

zopet častiti kot svojega najvišjega Gospoda. Zato mu prinaša razne darove, zemeljske pridelke in živali. Nje vniči Bogu v čast in v znak lastnega ponižanja. Z daritvami se želi z Bogom zopet sprijazniti in zadostiti njegovi pravici.

Človeštvo spozna nepopolnost teh daritev. Stvarnik je neskončno svet, neskončno pravičen. Z grehom si je nakopal človek neskončno razžaljenje svojega Boga. Vse pa, kar more njemu darovati, ima le omejeno vrednost. Vsi zemeljski darovi s človekom vred ne morejo popolnoma zadostiti neskončnemu razžaljenju in popraviti neizmerne krivice. Treba je popolne daritve, bi bo odvzela Bogu storjeno nečast. Le tak človek, ki ima moč neskončno zasluženje pridobiti, le tak more zadostiti božji pravici. Usmiljenje božje nam ga je dalo v osebi Kristusovi, ki je Bog in človek ob enem. Le če on daruje samega sebe, dobi stvarnik popolno, neskončno daritev in popolno, neskončno zadoščenje. To daritev pa je postavil neskončno usmiljeni Zveličar v ozki zvezi s krvavo daritvijo na križu pri zadnji večerji.

Iz tega se tedaj vidi, kako imenitna je Gospodova poslednja večerja. Opazujemo jo lahko kot zakrament, pa tudi kot daritev. Oboje je v njej združeno. Kot zakrament deli duši nebeško hrano in vzdržuje nadnaravno dušno življenje. Kot daritev je sprava za naše grehe in nagiblje Očeta nebeškega k usmiljenju in prizanesljivosti. Oboje je Bog razodel v starem zakonu v predpodobah in z besedami.

Zato je za našo razpravo popolnoma primerno, da govorimo najpoprej o starozakonskih predpodobah Gospodove zadnje večerje, potem pa v drugem delu razpravljamo o zadnji večerji kot zakramentu in v tretjem delu o zadnji večerji kot daritvi. Dodenemo pa še konečno njen pomen v raznih lepih umetnostih.

I. Del.

Starozakonske predpodobe Gospodove zadnje večerje.

Gospodova zadnja večerja ima kot zakrament in kot daritev prelepe predpodobe v starem zakonu[1]. V starem zakonu so skriti dogodki novega, v novem zakonu pa so razkriti dogodki starega, ali kakor se izraža sv. Avguštin: In vetere testamento novum latet, in novo vetus patet. Te predpodobe nam v čutni obliki predočujejo znamenite lastnosti Gospodove zadnje večerje.

Teh predpodob je prav mnogo. Bog je hotel visoko skrivnost zadnje večerje v njeni znamenitosti že zgodaj pokazati. Take pred-

[1] In sequentia Missae ss. Corporis Christi: In figuris praesignatur, — Cum Isaac immolatur, — Agnus Paschae deputatur, — Datur manna Patribus.

podobe so: drevo življenja v raju in reka, ki je tekla iz kraja veselja; škrinja zaveze in opresni kruhi, ki so bili v svetem šotoru, Elijev podpepelnjak; mana v puščavi in kri zaveze, Melhizedekova daritev in velikonočno jagnje. V posebno tesni zvezi z zadnjo večerjo so zadnje štiri predpodobe. Te nam je treba nekoliko natančneje razmotriti, preden govorimo o zadnji večerji sami.

1. Mana v puščavi.

Izraelci so prišli iz Egipta v puščavo Sin. Lakota jih je trla in so godrnjali zoper Mojzesa in Arona rekoč: Da bi bili pač po Gospodovi roki umrli v egiptovski deželi, ko smo sedeli pri loncih mesa in jedli kruh do sita! Zakaj sta nas peljala v to-le puščavo, da usmrtita vso množico z lakoto? Gospod pa je rekel Mojzesu: »Glej, dežil vam bom kruh z neba: naj pride ljudstvo in nabere, kolikor je dovolj za vsak dan. Šesti dan pa naj naberó, da bodo shranili in naj bo dvakrat toliko, kakor so nabirali vsak dan[1].«

Zjutraj je ležala rosa okrog tabora. In ko je pokrila površino zemlje, kazalo se je v puščavi nekaj drobnega in kakor stolčenega, podobno slani na tleh. Ko so Izraelovi sinovi to videli, so rekli drug drugemu: Manhu, kar pomenja: Kaj je to? Niso namreč vedeli, kaj je. Mojzes jim je rekel: To je kruh, ki vam ga je dal Bog jesti. Vsakateri naj tega nabere, kolikor je dovolj za jed: gomor za vsako glavo po številu vaših duš, ki prebivajo v šotoru. Nihče naj ne pušča tega do jutri. Oni pa ga niso slušali, marveč nekaj tega prihranili do jutra in postalo je polno črvov in se je usmradilo. Kar zjutraj niso pobrali za jed, se je stajalo, ko je solnce posijalo.

Brezverni razlagalci sv. pisma so trdili, da je bila mana naravna jed, in sicer nekak sok, ki kaplja iz tamariskovega grma. Po letu namreč nabode uš vejice tega grma in iz rane se cedi sok, ki se strdi in pade na tla. A ta rastlinska mana je popolnoma nekaj drugega, kakor čudovita mana, katero je Bog dal Izraelcem. Nekaj zrn drevesnega soka naj bi bilo dovolj za blizu dva milijona ljudij? In tudi okus se ne vjema. Božja mana je imela jako prijeten okus in je bila redilna, močna hrana, kakor je naš kruh; drevesna mana pa je užitna samo s kruhom.

Vsakdo zapazi na prvi pogled, da mana ni bila naravna jed, ampak da je Bog dan za dnevom delal čudež. Mojzes je jed napovedal, tudi je naznanil, da je jed od Boga. Mera, vsakdanje nabiranje, ob petkih dvakratna mera, to, da se je skazilo, kar je ostalo nad mero:

[1] II. Mojz. 16, 3—5.

vse to nam kaže čudež božji. In to jed so uživali Judje ves čas v puščavi, dokler niso jedli sadežev obljubljene dežele [1].

Sam božji Učenik se je oziral na to predpodobo zadnje večerje. Judje so namreč vprašali Jezusa: »Kateri čudež storiš ti, da vidimo in ti verujemo? Kaj delaš? Naši očetje so jedli mano v puščavi, kakor je pisano: Kruh z nebes jim je dajal jesti. Jezus jim je tedaj rekel: Resnično, resnično vam povem: Mojzes vam ni dajal kruha z nebes, ampak moj Oče vam da pravi kruh z nebes. Jaz sem kruh življenja; kdor k meni pride, ne bo lačen in kdor v mene veruje, ne bo nikoli žejen. Jaz sem kruh življenja. Vaši očetje so jedli mano v puščavi in so umrli. Ta je kruh, kateri iz nebes pride, da kdor od njega jé, ne umrje. Jaz sem živi kruh, ki sem z nebes prišel. Ako kdo jé od tega kruha, bo živel vekomaj, in kruh, katerega bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta« [2].

Kristus je primerjal lastnosti in učinke mane in prave nebeške hrane, kakršno nam je dal pri zadnji večerji. Predpodoba zaostaja daleč za skrivnostjo, v kateri je vresničena. Pa oglejmo si še predpodobo natančneje, da se o tem prepričamo. Kraljevi pesnik David poje: »In ukazal je oblakom zgoraj in odprl je vrata nebesom; in dežil jim je mano za jed, in dal jim kruha nebeškega. Kruh angelski je jedel človek, živeža jim je dal v obilici [3].« Mana je torej kruh nebeški, ker prihaja iz nebes; imenuje se kruh angelski, ker se je Bog poslu-ževal angelov, da pripravi ljudem kruha.

Bil je čudežen kruh, kateremu ni bilo takrat nič podobnega. Zakaj, kdor je več nabral kakor določeno mero, ni imel več, in kdor je manj nabral, ni imel manj, kakor toliko, da se je vsak nasitil. Tudi okus je imel nekaj posebnega. Mana je imela vsakovrstno slajo, vsakemu je bila okusna in dobra, vsak je imel okus, kakršnega si je ravno želel. Vendar pa je bil velik razloček med tistimi, ki so zavživali ta nebeški kruh z vernim srcem in med onimi, ki so bili brezbrižni in brezbožni.

O prvih pravi sv. pismo [4]: »Nasproti si pa svoje ljudstvo živil z angelskim jedilom ter si jim kruha brez truda pripravljenega z neba pošiljal, kateri je v sebi imel vse razveseljenje in sladkost vsakršnega okusa. Ta tvoja jed je kazala tvojo dobroto do tvojih otrok in bila je slehernemu po njegovi volji in se je spreobračala v to, kar si je kdo želel.«

Mana je bila bele barve. Podobna je bila koriandrovemu semenu po zunanjem. To seme je okroglo in rumenkasto progasto. Mana pa

[1] Dr. Fr. Lampe: Zgodbe sv. pisma. I. 210. — [2] Jan. 6, 30—52.
[3] Ps. 77, 24. 25. — [4] Modr. 16, 20. 21.

je bila bela, kakor bdelij, lepo dišeča in prozorna smola na trnjevih palmah v Arabiji. Čudovito je bilo na mani tudi to, da se je na solncu raztalila in je izginila, da je zaspanci in lenuhi niso nič mogli nabrati. V ognju pa se je dala sušiti, ribati in celo skuhati.

Mana je preživila Izraelce celih štirideset let v puščavi. Kakor hitro so prišli v obljubljeno deželo, je prenehala. V škrinji zaveze se je shranjevala posodica mane, da bi se poznejši rodovi hvaležno spominjali hrane, ki so jo njih očetje dobivali na potovanju iz Egipta od Boga samega[1].

Izraelci so imenovali mano nebeški kruh. Kruh zadnje večerje je pa pravi nebeški kruh v popolnem pomenu te besede. Mana je prišla iz zračnih višin na zemljo; iz pravih nebes, od tam, kjer nebeški angeli gledajo obličje božjega veličastva, je prišel Sin božji na zemljo. Beseda je meso postala in med nami prebivala. Včlovečena Beseda pa se je še bolj ponižala, da se nam je dala v dar in hrano, kakor mana Izraelcem.

Mana je bila Izraelcem v puščavi edino zanesljiva, trajna in koristna jed. Prepelice so jim sicer tudi služile v živež, a so povzročile pogostokrat bolezen in celo smrt. Prava dušna hrana v puščavi zemeljskega življenja nam je mana Najsvetejšega zakramenta. Kdor si druge hrane želi in mesenosti streže, žanje od mesa trohnobo in pogubljenje. Le brezbožneži so se mane naveličali, pobožnim Izraelcem je bila vedno tečna in prijetna. Tudi mana zadnje večerje je pravim otrokom Kristusove cerkve hrana polna sladkosti in prijetnosti. Ti hrepenijo po njej bolj kakor nekdaj Izraelci po mani. V njej pa tudi najdejo vso moč, milost in zadovoljnost. Še mnogo dobrega imajo kristjani od te hrane: srčnost v obupnosti, razsvetljenje v temoti raznih zmot in skušnjav, moč v slabosti, modrost v zmoti, tolažbo in radost v stiskah in nadlogah. Neutrudljivo išče kristjan te mane, in postane po tej hrani bogat v čednostih in dobrih delih. Brez takega krepila se čuti slabotnega in omahljivega.

Zgodaj, že pred solnčnim vzhodom so morali Izraelci pobirati mano, da je ni solnce vničilo. Tako se morajo tudi goreči kristjani potruditi, da ne zanemarjajo udeležiti se nebeške hrane, katero nam je Zveličar pri zadnji večerji pripravil. Vedno najdejo časa dovolj, ne motijo jih druga manj važna opravila, ne posvetne skrbi. Zaspanci in lenuhi so sami krivi, če jim primanjkuje časa.

Mano so morali razen sobote zbirati vsak dan. Enkratno zbiranje za dalje časa ni zadoščevalo. Brez pogostega prejemanja skrivnosti zadnje večerje tudi ni dušnega življenja, ne napredka, ne zmage.

---

[1] II. Mojz. 16, 17.

Telo brez hrane oslabi, dušno življenje brez hrane mora tudi hirati. Ko bo prišel pa za nas sobotni dan, dan večnega počitka v nebesih, ne bomo več rabili te hrane.

2. Kri zaveze.

Ko je Bog dal Mojzesu svoje zapovedi, je šel Mojzes k ljudstvu pod Sinaj in mu je povedal vse Gospodove besede in razsodbe: in vse ljudstvo je odgovorilo z enim glasom: Storiti hočemo vse besede Gospodove, katere je govoril. Mojzes je zapisal vse besede Gospodove.

In ko je zjutraj vstal, sezidal je oltar na podnožju gore, in dvanajst znamenj za dvanajstero izraelskih rodov. In je poslal mladeniče izmed Izraelovih sinov in so darovali žgavne daritve, in so zaklali teleta za spravno daritev. Mojzes je torej vzel polovico krvi in vlil v sklede, ostali del pa je vlil na oltar. In je vzel knjigo zaveze ter jo bral, da je ljudstvo slišalo, ki je reklo: Vse hočemo storiti, kar je govoril Gospod in pokorni bomo.

On pa je z vzeto krvjo poškropil ljudstvo in rekel: To je kri zaveze, katero je Bog z vami sklenil črez vse te besede. Potem so šli na goro Mojzes in Aron, Nadab in Abiu in sedemdesetero starejšin Izraelovih: in so videli Gospoda Izraelovega, in pod njegovimi nogami je bilo kakor izdelano iz kamena safira in kakor nebo, kadar je jasno. In Bog ni stegnil roke nad tiste Izraelove sinove, ki so šli daleč proti gori: Videli so Boga in jedli in pili[1].

Preimeniten dogodek nam pripoveduje tu sv. pismo. Mojzes je sklenil zavezo med Bogom in izraelskim ljudstvom. Ko je Mojzes naznanil ljudstvu voljo božjo in je ljudstvo zatrdilo in slovesno obljubilo, da jo hoče izpolnjevati, tedaj je Mojzes najprej postavil Gospodu oltar in postavil dvanajst znamenj, katera so pomenjala dvanajstero rodov; na to je daroval daritev in kri razdelil na dva dela: polovico je vlil na oltar, ki je pomenjal Boga samega, polovico pa je vlil v sklede. In s tem delom je potem poškropil ljudstvo in mu naznanil, da je sedaj storjena nerazrušljiva zaveza med Bogom in njim. Mojzes je bil posrednik te zaveze, ki se imenuje stara zaveza.

Jezus Kristus je pred svojo smrtjo storil nekaj še mnogo bolj pomenljivega. Jezus je vzel kelih, in je zahvalil in jim (apostolom) dal, in so pili iz njega vsi. In jim je rekel: »To je moja kri nove zaveze, katera bo za njih veliko prelita[2].«

Mojzesova zaveza je bila predpodoba zaveze Kristusove. Prav lepo in natančno nam to razlaga sam sv. Duh po besedah sv. Pavla.

[1] II. Mojz. 23, 1—11. — [2] Mark. 14, 23. 24.

O Mojzesu pravi: »Ko je namreč Mojzes vso zapoved vsemu ljudstvu bral, vzel je krvi juncev in kozlov z vodo in škrlatno volno in hizopom in je bukve in ljudstvo poškropil[1].« O Kristusu pa piše: »Kristus pa je pristopil kakor veliki duhovnik prihodnjih dobrot ne s krvjo kozlov ali juncev, temveč z lastno krvjo[2].«

Kristus je torej opravil svojo daritev in je sklenil zavezo v svoji krvi, Mojzes pa v živalski. Ko je sklenjena tesna zveza med Bogom in izraelskim ljudstvom, tedaj hoče Bog prav živo pokazati svojo ljubezen do ljudstva in prelepo edinost, ki je med njim in Izraelci. Po daritvi pijejo in jedó in s tem naznanijo, da so deležni božjih dobrot, če se zvesto držijo sklenjene zaveze. Sam Bog se pokaže kot zagotovilo svoje milosti in svojega usmiljenja, ne sicer od obličja do obličja, ampak v posebni svetlobi.

Kri zaveze je bila Bogu prijetna daritev, kri Kristusova je tudi najprijetnejša daritev nebeškemu Očetu. Kri zaveze je bila darovana le za izraelsko ljudstvo, Kristusova kri pa za vse narode, za vsa ljudstva. Izraelci so se pri uživanju darilnih darov spominjali dobrotljivosti božje. Kristjani pa imamo pri zavživanju darov zadnje večerje hrano, ki pomiri božjo jezo in pravičnost kot daritev in je ob enem vir vseh dobrot in milosti. Izraelci so uživali le darove božje; kristjani pa pri zadnji večerji uživajo ne le sad najsvetejše daritve, ampak tudi postanejo deležni božanstva samega. Tako se popolnoma z Bogom zedinijo in združijo.

3. Melhizedekova daritev.

Ob času, ko je živel pobožni Abraham, so bili zelo močni Elamljani. Imeli so oblast celo nad Babilonci. Tudi ob Jordanu so že premagali več mest. Trinajsto leto pa se ta mesta upro in hočejo otresti tuji jarem. Zato pride elamljanski kralj Kodorlahamor s svojimi zavezniki nad ta mesta in jih zopet spravi v svojo oblast. Mnogo ljudi odpelje v sužnost in med njimi tudi Lota, sina Abrahamovega brata s celim njegovim premoženjem. Eden izmed tistih, ki se jim je posrečilo zbežati, naznani to Abrahamu, ki je prebival v dolini Mambre.

Ko Abraham to zve, sklene Lota rešiti. Zato je zbral 318 oboroženih domačih hlapcev in je hitel za sovražniki do Dana. In razdelil je tovariše in planil na sovražnike po noči. In premagal jih je in podil do Hobe, ki je na levi strani Damaska. In peljal je nazaj vse blago in Lota, svojega bratiča ž njegovim blagom, tudi ženske in ljudstvo.

---

[1] Hebr. 9, 19. — [2] Hebr. 9, 11. 12.

Šel je pa kralj sodomski njemu nasproti, ko se je vračal od zmage nad Kodorlahomorjem in nad kralji, ki so bili ž njim v dolini Save, ki je kraljevska dolina.

Melhizedek pa, kralj salemski, je daroval kruh in vino, bil je namreč duhovnik Boga najvišjega, in ga je blagoslovil in rekel: Blagoslovljen bodi Abram od Boga najvišjega, ki je ustvaril nebo in zemljo, in hvaljen Bog najvišji, ki te je varoval, da so sovražniki v tvoji roki. In Abram mu je dal desetino vsega[1].

Najbolj zanimiva oseba v tem zgodovinskem dogodku je veličastni kralj Melhizedek. Prišel je namreč Abramu nasproti tudi kralj mesta Salima, ki je poznejše mesto Jeruzalem. Skoraj gotovo je šel Abram mimo Jeruzalema, če mu ni prišel Melhizedek nasproti do jordanske planjave. Ta kralj je imel seboj kruha in vina in to je daroval v zahvalo za zmago. Ko je daroval, blagoslovil je slovesno Abrama, potem pa prejel od njega desetino.

Melhizedek je posebnost v sv. zgodbah. Kar hipoma ga zagledamo, ne da bi vedeli, katerega rodu je, kako je živel, kako umrl. To vemo, da je bil kralj in duhovnik ob enem. Bil je pa duhovnik pravega Boga, kar omenja sv. pismo še posebej, ker takrat so bili vsi narodi že zašli v malikovalstvo. Prava vera je živela v njem, služil je pravemu Bogu.

Posebno je tudi to, da je daroval kruh in vino. Za trdno smemo reči, da je res daroval, ker to pravi sv. pismo. Prvo duhovnikovo opravilo je, da daruje[2]. Tako je bil Melhizedek ne samo kralj in duhovnik, ampak tudi prerok, ker njegova daritev je predpodoba novozakonske daritve; tako je — rekel bi — s svojo daritvijo prerokoval novo daritev[3]. Njegova daritev je prelepa predpodoba daritve Kristusove pri zadnji večerji pod podobama kruha in vina.

Nekatoliški učenjaki so skušali Melhizedekovo daritev utajiti. Ti prestavljajo hebrejski izvirnik tako-le: »In Malkizedek, kralj Salemski je prinesel ven kruha in vina in je bil duhovnik najvišjega Boga.« »Kruh in vino prinese ven iz kraljevega mesta, da pokrepča domu se vračajoče hrabre rešitelje in jih počasti[4].« Že Kalvin in Kemnicij sta tako tolmačila. A taka razlaga je popolnoma kriva.

Vojščaki niso bili potrebni kake okrepčave, ker so se popolnoma nasitili že iz plena[5]. Melhizedek tedaj ni prinesel vojščakom kruha

[1] I. Mojz. 14, 1—20. — [2] Hebr. 5, 1.
[3] Lampe, Zgodbe str. 77.
[4] Franz Delitsch, Neuer Commentar über die Genesis. Leipzig. 1887. S. 270.
[5] I. Mojz. 14, 24.

in vina, da bi jih nasitil in pokrepčal ali da bi zdaj imeli zmagoslavni obed. S tem se ne ujema, da Melhizedek slovesno kliče Boga najvišjega, da blagoslavlja, da sprejema desetino. Slovesne besede sv. pisma, ki popisujejo ta dogodek, pričajo tudi proti temu.

Da imamo tu pravo daritev, nam lepo kaže hebrejski izvirnik. »Prinesel je ven«, je napačna prestava mesto prave: je daroval[1]. Tudi druga mesta sv. pisma to terjajo[2]. Ta proslavljajo duhovništvo in vsled tega tudi daritev Melhizedekovo. Ker se pa nikjer drugod ne pove o daritvi njegovi kakor II. Mojz. 14., zato je prinesel kruh in vino v ta namen, da ju po svoji navadi daruje Bogu. Tudi stari rabinci[3] so prestavljali: je daroval. Sv. apostol Pavel primerja[4] daritev Melhizedekovo in Aronovo. Pa o Kristusu pravi, da je po redu Melhizedekovem duhovnik in ne po Aronovem. Aronovi duhovniki so darovali vsakovrstne živali. Torej Melhizedek ni daroval krvavih daritev, ampak nekrvavo, namreč kruh in vino.

Da je Melhizedek kruh in vino prinesel Bogu v dar in bil v tem oziru predpodoba Kristusa duhovnika, ki je slično oni daritvi daroval pri zadnji večerji svoje telo in svojo kri, in da je to označil David z besedami: Ti si duhovnik po redu Melhizedekovem, stalno in soglasno pričajo cerkveni očetje in učeniki, grški kakor latinski[5].

Po preroških Davidovih besedah[6]: »Ti si duhovnik vekomaj po redu Melhizedekovem«, duhovništvo Kristusovo ne sme biti nadaljevanje Aronovega. To mora biti ločeno od njega, od Boga določeno, kakor je bilo Melhizedekovo duhovništvo ločeno povsem od Aronovega. Večno duhovništvo Kristusovo ima biti na dvojen način podobno Melhizedekovemu: po neposredni ustanovitvi in po načinu daritve same. Ker je Melhizedek daroval kruh in vino, mora tudi Kristus postaviti daritev kruha in vina. Seveda bo Melhizede-

---

[1] Izvirnik ima besede: הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן (hifil od יָצָא); Septuaginta prestavi: (ἐξήνεγκε), Vulgata: proferens. Res je tudi, da je navadni izraz za »darovati« הִקְרִיב , הִגִּישׁ, הֵבִיא (higiš, hikrib) in ne יָצָא, a dostavek »vehu kohen leel eljon« = erat enim sacerdos altissimi, zahteva da tolmačimo הוֹצִיא kot daritev, kakor Judic. 6, 18 et 19.

»Protulit panem et vinum ad sacrificium, quia erat sacerdos, cuius proprium munus est sacrificare« (Cornel. a Lap.).

[2] Ps. 109, 4; Hebr. 7: Ti si duhovnik na vekomaj po redu Melhizedekovem;

[3] Galatinus, De Arcanis catholicae veritatis lib. 10. — [4] Hebr. 7.

[5] Sacerdotem Melchisedech panem et vinum obtulisse Deo in sacrificium, atque in ea re typum gessisse Christi sacerdotis, qui ad illius sacrificii similitudinem obtulerit in coena corpus suum et sanguinem, idque significatum esse verbis Davidicis: Tu es sacerdos secundum ordinem Melchisedech, asseveranter et magno consensu tradunt Patres atque Ecclesiae Doctores, tam graeci quam latini. Estius, Com. in Hebr. 7, 17. — [6] Ps. 109, 4.

kovo daritev v imenitnosti presegala daritev Kristusova. Saj je predpodoba le senca svoje dopolnitve. Toliko bo imenitnejša, kolikor presega duhovništvo kralja vseh kraljev in Sinu božjega, duhovnika Melhizedeka, kralja Salemskega, po časti in svetosti.

Kako bo Kristus mogel to storiti, da bo kakor Melhizedek daroval kruh in vino, in vendar bo njegova daritev neizmerno imenitnejša, neskončno svetejša? Kristus namerava darovati kruh, ki bo pa več nego kruh — njegovo lastno telo. Kristus meni darovati vino, ki bo pijača in vendar njegova božja kri. Kaj dragocenejšega Kristus ni mogel darovati, kakor svoje telo in svojo kri. Pa za ljudi tudi ni imel primernejših podob kakor kruh in vino. Človek prejme zemeljske čutne darove kruha in vina, Bog pa mu v svoji vsemogočni ljubezni daje nebeške darove.

Zadnji trenutek svojega požrtvovalnega življenja je izvolil Kristus, da je dopolnil predpodobo Melhizedekovo. Pri zadnji večerji je daroval Bogu najvišjemu svoje meso in svojo kri v podobah kruha in vina. Miza zadnje večerje je bila prvi oltar najimenitnejše daritve novega zakona. Na križu je daritev podobna krvavim daritvam Aronovim, pri zadnji večerji pa Melhizedekovi daritvi. Na križu je bila krvava, pri zadnji večerji pa nekrvava.

Melhizedek je najprej daroval Bogu kruh in vino tako, da je del kruha sežgal, del vina izlil in je zahvalil za Abramovo zmago. Potem še le je ostanke kruha in vina razdelil med navzoče, kakor je bila to navada pri takih zahvalnih daritvah. Tako je tudi Kristus daroval pri zadnji večerji kruh in vino, je oboje blagoslovil ter spremenil v evharistično daritev in jo potem delil apostolom. Ukazal jim je pa tudi, naj sami slično delajo, da se izpolnijo besede preroka Malakija: »Od solnčnega vzhoda do zahoda je namreč moje ime veliko med narodi, in po vseh krajih se daruje, in čista daritev se opravlja mojemu imenu saj je moje ime veliko med narodi, pravi Gospod vojnih čet[1].«

(Dalje prihodnjič.) *Dr. Jos. Somrek.*

O grških napisih v katakombi sv. Priscile v Rimu.

Kdor obišče najstarejše spalnice (cubicula) in hodnike (ambulacra) katakombe sv. Priscile v Rimu, se mora čuditi, da med grobnimi napisi prevladujejo oni v grškem jeziku. Ako bi se dalo dokazati, da so v njej pokapali samo člane grške kolonije v Rimu, bi bilo

[1] Mal. 1, 10.

vsako nadaljno razlaganje odveč. A v vseh tistih katakombah, ki segajo v začetek II. stoletja ali še morda dalje nazaj, kakor v veleobsežnih grobiščih sv. Kalista in sv. Domitile, so zastopani grški spomeniki v velikem številu. Oni pričajo, da je v prvi rimski krščanski srenji skraja prevladoval helenistični element, in da je celo liturgični jezik bil menda do sredine III. stol. grščina. Človek bi pričakoval, da se je obenem z grškim jezikom ohranila tudi kaka sorodnost s stilistiko helenističnih grobnih titulov, in da je zato razloček med latinskimi in grškimi nadpisi. Za primerjanje je sicer ohranjenega malo materijala; egiptska, palestinska, sirska in maloazijska grobišča se še niso odprla, a posamezni spomeniki, ki so se našli, so dovolj tehten dokaz, da pokapati v katakombah ni bil rimski izum. Za naše vprašanje pa pridejo v poštev samo grški napisi, in sicer oni iz židovskih katakomb[1] v Rimu iz II—III. stol. in pa atiški iz nadzemeljskega pokopališča poleg Aten iz V—VII. stol. Z židovskimi napisi imajo krščanski-rimski nekatere sorodne poteze, z atiškimi in doslej znanimi grškimi maloazijskimi — nobenih, med seboj pa se grški in latinski rimski napisi strinjajo. To je dokaz, da je bila rimska epigrafična šola samostalna, in da je med prvimi kristjani rimske srenje navzlic različnim jezikom in narodnostim vladal eden duh. Študija se omejuje na napise katakombe sv. Priscile, ker je tam grščina najbolj zastopana in ker so vsi objavljeni[2], kar se o drugih katakobah razven sv. Kalista ne more reči.

I.

Da se spoznamo z grško epigrafiko v katakombi sv. Priscile, bom kronologično navedel razne vrste napisov. Najstarejši so enobesedni in z rdečo barvo naslikani na opeko, ki zapira grobni prostorček (loculus). Mnogo je pa tudi mramornatih, ki povedo le ime ranjkega in

Slika 1.

[1] Teh je doslej pet znanih.

[2] Prim. De Rossi Bolletino di archeologia cristiana. 1886. 1892. — Marucchi, Guide des Catacombes, 1900. De Rossi, Inscriptiones christianae urbis Romae. I, II. 1888.

nič več. N. pr. ΑΕΡΙϹ, ΑΘΑΝΑϹΙ, ΑΡΤΕ | ΜΙΔΩ | ΡΟϹ (naslikan na tri opeke, ki zapirajo grobovo odprtino), ΕΥΤΥΧΙϹ, ΘΕοδΩΡΑ, ΙΟΥΛΙΑΝΟϹ, ΚΑϹ | ΤΩΡ ↑, ΛΟΥΠΟΥΛΑ (prim. slik. 1), οΝΕϹΙΜΟϹ, ΠΕΤΡΟϹ (slika 2), ΠΟΛΥΝιχΗ itd. (vseh skupaj sem naštel 28). Ti bodo večinoma iz II. stoletja.

Slika 2.

V II—III. stol. spadajo tisti, ki označujejo na kratko sorodstvo ranjkega s tistim, ki mu je dal napraviti spomenik. N. pr. ΑΓΑΠΗ ΘΥΓΑΤΡΙ. Navadno se doda še kak hvalilni pridevek, kakor;

ΜΑΓΝΩ
ΥΙΩ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ

»Najslajšemu sinu Magnu« — so postavili stariši, ali samo mati, ali oče.

Tako tudi (sl. 3.)

ΑΥΡΗΛ · ΛΟΥΚΙΛΛΑ
ΤΗ ΓΛΥΚΥΤΑΤΗ ϑΥΓΑΤΡι
ΛΟΥΚΙϹ Ο ΠΑΤΗΡ

»Avreliji Lukili, najslajši hčeri, (postavil) oče Lukij.«

Slika 3.

(sl. 4.) ΚΗΙΑ ΦΟΙΒΗ
ΤΗ ΦΙΛΑΝΔΡΩ ΚΑ
ΠΙΤΩΝ · Ο ϹΥΝΒΙΟϹ
ΚΑΙ · ΕΑΥΤΩ

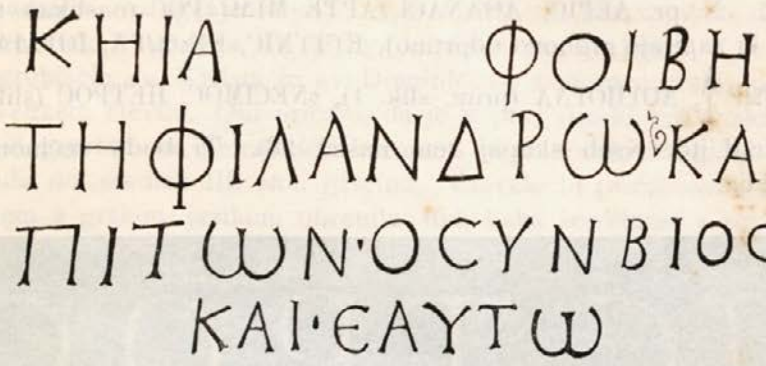

Slika 4.

»Ljubeznivi Keji Fojbi njen mož Kapiton in samemu sebi.« Prostorček je namreč locus bisomus (σῶμα), dovolj globok za dvoje trupel, in ko bode mož umrl, bodo njega položili poleg rajne žene.

V III. stol. se zaznamuje tudi dan pogreba

ΑΥΡΗΛΙΑ ΗΛΙΟΔΩΡΑ
Α ΝΩΝΩ ΔΕΚΕμ

»Avrelija Helijodora je bila pokopana 30. novembra«. Ta dan bodo sorodniki zanjo molili in obhajali obletnico. Ta datum je samo verskega in včasi liturgičnega pomena, nima pa zgodovinskega ali civilnega značaja, ker ni pristavljena letnica. Določa samo dan obletnic.

V pokonštantinski dobi se doda še dolgost življenja. N. pr.

ΠΕΤΡΟC ΕΖΗ
CEN ΕΤΗ ΕΙ Η
ΜΕΡΑC ΝΑ

»Peter je živel 15 let in 52 dni«.

Ta grška grobna stilistika pozna tudi gotova stalna besedila, n. pr. o tistem, ki je spomenik naročil, se pove, da ga je ἔθηκεν — postavil, ali ἐποίησεν — napravil ali ἔγραψε — napisal. Mnogokrat se tudi dodata besedi μνήμης ἕνεκα (v spomin) ali μνήμης χάριν ali samo kratici Μ· Χ·

Lepa in polna verskega čuta so voščila (acclamationes), katera kliče vernik ranjkemu v grob. Najbolj častitljiv je apostolski »Pax tecum«, »In pace«, in ako se nahaja na kakem napisu, je ob enem znamenje najvišje starosti. N. pr.

golobček	ΚΡΗCΚΕΝΤΙΝΑ ΕΙΡΗΝΗ CΟΙ	ali	ΑΓΑΠΗΤΟC ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ

Drugo tako voščilo je: vives, ζήσες, živel, živeli! Tako stoji na sarkofagu Acilija Rufina, ki je lahko identičen z namestnim konzulom za l. 106

α ΚΕΙΛΙΟC ΡΟΥΦΕΙΝΟC
ξ ΗCΗC ΕΝ ΘΕΩ

t. j. živi v Bogu!

Drugi taki napis se glasi:

ΚΛ · ΦΙΛΩΤΑ · ΓΑΥΚΥΤΑΤΩ
ΑΔΕΛΦΩ ΘΕΟΔΩΡΩ · ΖΩΜΕΝ
ΕΝ ΘΕΩ. (riba.)

»Klavdij Filota (je postavil) najslajšemu bratu Teodoru. Živiva v Bogu!« Pristavljen pa je simbol ribe, ker je ἰχθύς princip vsega verskega življenja.

Za katoliško dogmo o občestvu svetnikov so važne molitve (orationes), ki se nahajajo vsekane v grobne plošče. V njih priporočajo še živeči prijatelji svoje ranjke priprošnji svetnikov ali pa same sebe ranjkim v molitev. Le za zadnjo vrsto so ohranjeni vzgledi med priscilskimi napisi. N. pr. odlomek:

»... in lastnemu sinu Filemonu, ki je lepo živel dve leti s svojimi roditelji. Moli za nas med svetniki!« Εὔχου ὑπὲρ ἡμῶν μετὰ τῶν ἁγίων [1].

Drugi odlomek:

»... Hijacint postavil brezmadežni ženi. Živela je z menoj .... 15 mesecev, umrla je ob kalendah ... zdaj počiva ohranivša vero. O, da bi se trudila (radi mene) za večno vstajenje!« καμοῖτο (ὑπὲρ ἐμοῦ) εἰς ἀνάστασιν αἰώνιον [2].

Dva spomenika s t. zv. konštantinovim monogramom ☧ spadata najbrž še v predkonštantinsko dobo. V ozkem hodniku pri tleh zakriva mali loculus mramornata ploščica:

☧ ΚΑΡΠΟC ΔΟΥ
ΛΟC · ΘΥ t. j. »Ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ (počiva) Karpos, služabnik božji«.

Druga taka plošča pa pokriva locus trisomus, ki je izkopan, kakor so naši grobovi, v tleh hodnikovih. Krasni, slavospevu podobni napis se glasi:

[1] De Rossi, Boll. 1890 p. 144. — [2] De Rossi, Boll. 1892 n. 330.

Ο ΠΑΤΗΡ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ · ΟΥC · ΕΠΟΙΗCΕC · Κ
ΗΑΡΕΛΑΒΗ · ΕΙΡΗΝΗΝ · ΖΟΗΝ · Κ · ΜΑΡΚΕΛΛΟΝ
COI · ΔΟΞΑ · ΕΝ.

»Oče vseh, katere si vstvaril, tudi vsprejmi: (namreč) Ireno, Zoo in Marcela! Tebi bodi čast v Kristusu!«

S tem smo površno pregledali razne vrste grških napisov iz katakombe sv. Priscile. Ako jih primerjamo z latinskimi od ravnotam, najdemo le majne razlike. Tudi med latinskimi so napisi, ki povejo samo ime ranjkega:

IVLIANVS , FELICITAS , FAVSTINIANE z ladjico itd.;

pridenejo sorodstveno razmerje (»Saturnus filius Tertulle matri«) ali hvalilni pridevek »benemerens« in »dulcissimus«, potem datum in dolgost življenja, ali izraz »posuit, fecit«. Ravno tako sta navadna klica s »pax« in »vivere«. N. pr.:

AEMILIANE
ROMANE
VIBATIS
IN DEO

ali tudi »Vivas cum martyribus« in »Sancti, petatis, ut (Marcus) vivat in aevum«. Voščila za mir:

CAELESTINA PAX

ZO	SIME	PAX TE CVM

Razloček je samo ta, da se v latinščini ne nahaja izraz za μνήμης ἕνεκα — v spomin, narobe pa v grščini ne voščila z besedo refrigerium. V sv. maši še dandanes prosimo ranjkim »locum refrigerii«, t. j. nebesa. V kat. sv. Priscile sta dva lat. napisa s tem izrazom. »Dulcissimo Antistheni, coniugi suo. Refrigerium«. Žena vošči svojemu možu kraj počitka. Glagol refrigero je včasi aktiven n. pr. »Antonia, anima dulcis, in pace. Tibi Deus refrigeret«[1], včasi pasiven: »Murelius Iannarius. Care, refrigera!« — zadnji v naši katakombi s pomenom »esto in refrigerio«.

Splošno se mora reči, da so grški in latinski napisi v katakombi sv. Priscile enako zasnovani, imajo enako vsebino in dikcijo. Isto velja tudi o tehnični izvršitvi in o obliki črk. Najstarejši napisi imajo

[1] Boldetti, Osservazioni p. 418.

klasične pismenke z dobro ločenimi krepkimi in lahnimi potezami, (prim. sl. 2) in vsaka črka je zarisana s prosto roko. Zato obrisi niso nikdar celo ravni, tudi v vertikalnih potezah ne, ampak vedno nekoliko vzboknjeni ali vzločeni. Mrtve in okamenele pa so pismenke iz III. stol., ker so zarisane z ravnilom (prim. sl. 3). V istem stoletju pa je bila poleg teh akademično strogih črk v rabi še druga, nasprotna, celo slikovita vrsta. Vsaka poteza se na koncu razcepi v dva dela kakor lastavičji rep; značilno je posebno kakor ᔕ zasukana vodoravna poteza pri T. Grški napisi se torej v vseh točkah strinjajo z lokalnimi latinskimi in iz tega je jasno, da so misli, ki se izražajo v teh napisih, last celoskupne rimske občine in da je bila tehnična izvršitev v rokah istih kamenosekov in fosorjev, ki so prejemali naročila od Grkov in Latincev.

II.

Atiški napisi, katere je objavil Bayet[1], segajo od l. 350—600 in so časovno vsporedni z mlajšimi iz katakombe sv. Priscile. Njih posebnosti so te-le: 1. Med 135 napisi se grob imenuje 73krat κυμετέριον in 6krat οἰκήτηριον. Torej: Κυμετέριον Λεοντίου. »Spavališče Leontija«. »Spavališče Pelagija«. »Spavališče Andreja in njegove žene Genadije«. V Rimu mi ni znan ne eden napis niti v Priscilski, niti v kateri drugi katakombi, ki bi bil na ta način stilizovan. Torej je to pristno atiško. 2. »Τόπος Τρύφωνος« — »kraj Trifona«. »Kraj Sotériha in Zozimane, njegove žene«. Ta oblika se nahaja v Rimu šele pozno, v IV. stol. n. pr. v katakombi sv. Kalista: »Locus Attalidis«. 3. Formula: »Tukaj leži« se nahaja 10krat. N. pr. Εὐγένιος ὧδε κῖμε, ἀδερφαὶ ☩ Ἡ χάρις τοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. »Evgenij tukaj počivam, o bratje v Kristusu. Milost Kristusova bodi z Vami!« V Rimu se nahajajo grški napisi na isti način. Nek Egipčan — soditi po njegovem imenu — ima v kat. sv. Domitile ta-le napis: »Zenodōr Salfēn Lisūh tukaj počiva. Pred idami maja. V miru«. Drugi tujec — iz Sicilije — ima v Ostrianu naslednji titul: »Kalist iz Sicilije tukaj počivam. Stanoval sem (na zemlji) 40 let. (Zdaj) prebivam na večno«. Κάλλιστος ἀπὸ τῆς Σικελίας ἔνθαδαι κῖμε. Παροικήσας ἔτε τεσσαράκοντα, κατοίκω τόν ἐῶνα. In v Hermetovi katakombi: »Prot v svetem Duhu tukaj počiva. (Postavila) sestra Firmila v spomin«. 4. Včasi grozi napis oskrunjevalcu groba. To je navadno na paganskih grobovih, na krščanskih je izjema. Nahaja se tudi v Aberkijevem napisu. Vzgled: »† Večna hiša. (Namreč) Agatona »bralca« (ἀναγνώστης je cerkveni red) in Evfemije v dveh krstah, vsakega v njegovi lastni. Ako bi kdo izmed njunih last-

[1] Bayet, De tittulis Atticae christianis.

nih (sorodnikov) ali kdo drugi se drznil naju obeh ven položiti, naj da račun Bogu in bodi ἀνάθεμα. Μαρὰν ἀθάν.« 5. Značilno za Atiko je tudi, da se povdarja krščanska vera ranjkih. »Sambatis tukaj počiva in Demarha, kristjani. ☧ A ☧ ω ☧«. »Viktorina, sina A . . . mavrovega po imenu. Po rodu kristjan, verujoč v kraj počitka; star 84 let«. Veruje torej v vstajenje, kar so atenski kristjani radi povdarjali pred svojimi paganskimi someščani, od katerih je mnogo tajilo resnico posmrtnega življenja.

Te posebnosti atiških napisov kažejo, da jih z rimskimi grškimi napisi ne veže niti misel, niti dikcija. Oni so sad lokalne šole, ki ni bila v zvezi z istodobno rimsko. Ti napisi iz dobe miru pa gotovo predpostavljajo podobne, deloma bolj kratke napise iz III. in II. stol.; torej iz dobe, ko je cvetla grška epigrafika v katakombi sv. Priscile. Zato moramo reči, da si grško-rimska in grško-atiška krščanska epigrafika niti v svojem prvem razvoju, v svojih elementih, nista sorodni. Ali z drugimi besedami: Grški napisi v katakombi sv. Priscile niso stali pod vplivom tiste epigrafike, ki se je razvila v domačiji grškega jezika.

Pač pa se da dokazati sorodnost med atiškimi in rimsko-judovskimi napisi iz II.—III. stol.[1]. Na zgoraj omenjeno točko 3. spominja napis: Ἐνθαδε κἰτε Ἀστέριος πατὴρ συναγωγῆς ἄμεμπος. Ἐν ἰρήνῃ ἡ κοίμησίς σου. »Tukaj leži oče sinagogin[2] Asterij, brez madeža. V miru bodi njegov počitek«. »Tukaj leži dete Marcel· V miru bodi njegov počitek«. — S točko 1. se strinjata dva v Atiki najdena židovska napisa z uvodno formulo: κοιμητήριον. Na točko 2. spominja napis: Τάφος Φαοστῖνες πρεσβίτερες שלום. »Grob presbitere Favstine. Mir«.

To, da ti stari židovski napisi radi pristavljajo bodisi hebrejski שלום — mir, bodisi grški ἐν εἰρήνῃ, kar je skoro redno v najstarejših kršč. rimskih napisih iz II. stol. in pa, da so večinoma kratki in imajo tedaj isto konstrukcijo ko nekateri latinski [n. pr. Νουμένις γραμματέος — »Numenij pisar«. Ἰάσων δὶς ἄρχων[3] — »Jason dvakrat arhon« primeri v kat. sv. Kalista: ΜΑΞΙΜΟΣ ΠΡ. — »Maksim duhovnik«, ΦΑΒΙΑΝΟC ΕΠ — »Fabian, škof (papež)«] kaže, da je le neka vez, ki veže najstarejše rimske epigrafične spomenike z orijen-

[1] Garrucci, Il cimitero degli antichi ebrei scoperto in vigna Randanini. 1862.

[2] O židovski upravi v tujini piše De Rossi, da je stal na čelu cele srenje ἄρχων τοῦ λάου, ob strani mu je bil verski svet, sinagoga, katere predsednik, pa tudi prisedniki so se zvali ἄρχων τῆς συναγωγῆς, archisynagogus, in pa civilni svet, sinedrij, čegar sovetniki so bili πρεσβύτεροι, seniores, predsednik pa Gerusiarcha, Pater synedrii, Pater synagoges. Učitelji postave so se zvali rebbites, pisarji pa γραμματεῖς.

[3] Marucchi, Un nuovo cimitaro ebraico p. 31.

tom; a toliko smo dokazali, da pri tem Atika ni posredovala, ampak je tudi sama crpila v orijentu.

III.

Mogoče, da je na prvo stilizacijo vplival starejši, med mnogoštevilnimi kristjani v orijentu že razviti običaj. A potem je šla rimska epigrafika svojo pot. Napisi so enaki, najsi so sestavljeni v grškem ali v latinskem jeziku, ker je bila v Rimu samo ena, v ljubezni spojena krščanska srenja, v kateri ni vladala narodna grška ali rimska, ampak vse spajajoča krščanska kultura. Zato imajo mnogoteri napisi iz katakombe sv. Priscile narodno mešan značaj. Tako je besedilo latinsko, pa pisano z grškimi pismenkami (1), ali pa je grško z latinskimi pismenkami (2). O nekaterih družinah se da dokazati, da so bile latinske po rodu, a grobni napis je izklesan v grščini (3).

Vzgledi za 1. Ασύγκριτε βειβῃς mesto vives — Αντίγονο μαρίτο δουλκίσσιμο m. marito dulcissimo. — Βακχύλλις Βαρβαριάνῃ φίλιαι βενεμερέντι φῆκιτ m. filiae benemerenti fecit. — Λουκιο βίκτορ m. Lucio Victor.

Za 2. FACVNDAE AIMNESTO EIIOESEN m. ἐπόησεν.

Za 3. Družina Acilijev je bila ena najodličnejših med prvimi rimskimi kristjani. V kat. sv. Priscile imajo svoj lastni hipogej. Tam se nahajajo latinski napisi: »Acilio Glabrioni filio«. »Manius Acilius Valerius, clarissimus vir . . .« Zraven pa so tudi grški: »Ἀκίλιος Ρουφεῖνος, ζήσῃς ἐν θεῷ«. »Κλ. Ακειλίου Οὐαλερίου νεανίσκου«. Ta Acilij Rufin in ta Klavdij Acilij Valerij pač nista bila Grka. A grščina je bila v tedanji helenistični kulturi posredovalni jezik, kakor še pred kratkim francoščina v Evropi, in rimski plemiči so ga znali in govorili. V rimski cerkvi je bil pa tem večje važnosti, ker je bila najbrž tudi liturgija prvotno grška. Vsi papeži III. stol., ki so pokopani v oficielni grobnici v cemeteriju sv. Kalista, imajo grške grobne napise, le eden — Kornelij, ki je daleč proč v drugi podzemeljski pokrajini in sicer najbrž v bližini svojih sorodnikov pokopan, torej ne na oficielnem kraju, ima latinski napis.

Drugi latinski rodovi, od katerih se nahajajo v kat. sv. Priscile grški napisi, so: Antoniji, Korneliji, Hartoriji, Septimiji Bassi. Sem spada sarkofag z napisom: ΚΑΛΓΔΙΑ ΑΝΤΩΝΙΑ ΣΕΚΟΥΝΔΕΙΝΑ zraven pa je v dveh vertikalnih vrstih še latinski pripis »Leonti Lampadi F M«. Potem grobni tituli: »Kornelija Julijana Korneliji Veri, svoji oproščenki, v spomin«. »Sinu Partiju Pavlu Statij Septimij Bas«. »Nad vse skromni in zvesti gojenki, stari 29 let, Hartorija, njena gospa«. Tu je opomniti na besedo gojenka. Kristjani so se dosledno izogibali besede libertus, ἀπελεύθερος, za osvobojenega sužnja in so rabili mili, očetovski izraz: alumnus, θρεπτός.

Za dvojezičnost prvih kristjanov so še nekateri prav zanimivi napisi v naši katakombi. Na tri opeke, ki zapirajo, grob, je naslikano ime

ΕΥΕΛΠΙCΤΟC	EVELPISTVS	⚓

najprej grški, potem latinski, potem pa ideografično s sidrom, znamenjem upanja (ἐλπίς).

Na dveh opekah je ta-le napis:

ΠΕΤΡΟC	PETRVS FILIVS AVSANONTIS

V obeh slučajih je videti grški napis oficielni, in stoji na prvem mestu.

Drugi napis se glasi:

FILVMENIVS · VARRONIAE
FOTINE · FILIAE · SVAE
FECIT.

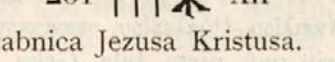

t. j. Δούλη Ἰη. Χρ., služabnica Jezusa Kristusa.

Ti napisi so nas povedli v zanimivo dobo, ko sta se dva jezika družila in razumevala v rimski cerkvi. Prevladovala pa je še grščina. V njej so še pisali rimski cerkveni pisatelji II. stol., Herma, Kaj, papež Soter in kar je za nas posebno zanimivo, je to, da so vsi izrazi za pojem katakombe grškega izvira. Iz besed: κοιμητήριον, coemeterium, hypogēum, cryptae veje oficielni duh, pojme za posamezne dele: cubiculum, ambulacrum, arcosolium in luminare pa je ustvaril delavec-domačin, ki tudi samega sebe zove po latinski fossor, ne pa po grški κοπιάτης.

IV.

Krščanstvo je segalo že v prvih stoletjih v vse razmere vernikov, ne samo na verskem, ampak tudi na civilnopravnem in državljanskem polju. Celó tako malenkostno stvar, kakor so grobni napisi, je po svoje preobrazilo. Poganski napisi so dolgi, povedo vedno ves oficielni naslov ranjkega in ves »cursus honorum«, to je vse postaje njegove karijere, vse službe, ki jih je zaporedoma opravljal ali kot uradnik in državnik, ali kot vojaški dostojanstvenik. Kristjanski napisi o vsem tem molče. Napisi, kjer ni popolnih imen, ni zaznamovana fili-

atio, tribus itd., kjer ni zapisan cursus honorum, so skoro gotovo krščanski, četudi nimajo nobenih krščanskih znamenj. A tudi taka znamenja so že v II. stol. običajna n. pr. pozivi: »Pax«, »in pace«, »pax tecum« in sličica sidra. Imena sama, katera nahajamo med prvimi kristjani, so večinoma paganskega izvira[1]. Kristjani nosijo ista imena ko njih paganski sodržavljani. Vzeta so 1. iz mitologije n. pr. Apollo, Διονύσιος, Ἑρμῆς. »V Mali Aziji je med krščanskimi imeni ves Olimp zastopan« (Bayet); 2. iz vedeževanja in izražajo željo, da bi detetu dobro šlo: Augurius, Augustus, Desiderius, Exspectatus, Faustus, Felix, Eutychius, Macarius, Optatus, Profuturus itd. 3. Imena po številu: Secundus, Quintus, 4. po barvi: Albinus, Flavius; 5. po živalih: Aequitius, Catullus, nadalje po obrti, domačiji, mesečnih imenih in cvetlicah. Mnogi kristjani so si pridjali vrh prvotnega še krščansko ime (t. zv. naimek, Spitzname, sobriquet, vulgarno ime). Prvi nam je znan sv. škof. Antiohijski — Ignacij s krščanskim pridevkom Θεοφόρος (Bogonosec). Iz vzhoda so nam ohranjena še taka imena: Γέρων ὁ καὶ Κυριακός (Nedeljko), Ἄτταλος ἐπίκλην Ἡσαΐας (s priimkom Izaija), Παγχάριος ὁ καὶ Ζωτικός (Živko t. j. deležnik večnega življenja) in drugi[2]; ravnotako se tudi nahajajo na zapadu podobna. N. pr. Marcellus qui et Exsuperius[3] (iz nebeških višav), Optatia Rešticia sive Paschasia (Velikonočnica), Marcus Caecilius Saturninus qui et Eusebius (Srečko t. j. deležen večne sreče), Publius Tadius Saturninus qui et Sterceius (po besedi stercus so si stari kristjani mnogokrat tvorili razne priimke iz same ponižnosti), Ascia vel Maria in druga[4]. Ti pridevki ne spadajo k imenu, ampak so povrh pridjani. Tako nosita obadva imenovana Saturnina oficielno trojno rimsko ime in poleg še krščanska pridevka Eusebius in Sterceius. A pravega, oficielnega imena kristjani navadno niso izpreminjali. Med 87 škofi, ki so se leta 256 pod akti kartaginske sinode podpisali, se le dva imenujeta s krščanskima imenoma Peter in Pavel[5]. Cesar Karakala je l. 212 dovolil vsem državljanom izpreminjati imena, a krščanski spreobrnjenci so sprejemali sv. krst že odraščeni in so zato navadno ohranili staro ime, ki so ga dobili kot otroci. Osmi dan po rojstvu je dal paganski oče svojemu detetu praenomen, katerih je bilo v I. stol. še 17 v rabi. Vsak državljan je namreč nosil trojno ime: Praenomen, predimek, ki je bilo osebno; nomen gentilicium, rodno ime, ki je značilo

[1] Kraus, Real-Enc. II. p. 474. Harnack, Die Mission u. Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten, p. 304.

[2] Mélanges d'arch. et d'hist. Rome 1895. p. 265.

[3] De Rossi, Boll. 1886. p. 95.

[4] Kraus, Real-Enc. II. p. 474.

[5] Hartel, Thasc. Caec. Cypriani opera omnia. Vindob. 1868 I. p. 435—461.

enega izmed 300 starorimskih rodov; in cognomen, priimek, ki je značilo panogo rodu, tako, da so udje ene ali več družin nosili isto rodno ime in priimek. Vrh tega so nekateri imeli svoj naimek (Spitzname). Samo sužnji so imeli eno ime, ki ni bilo izmed starorimskih in običajnih in je že iz tega razloga kazalo, da nositelj ni svoboden. Osvobojenci so sprejeli praenomen in gentilicium osvoboditelja, svoje suženjsko ime pa so rabili kot cognomen. Tujci, ki so sprejeli državljanstvo od cesarja, so sprejemali v svoje ime gentilicij cesarjev. Rodno ime in priimek sta bila dedna, predimek pa oseben.

Ta in druga pravila so sčasoma prišla ob veljavo in krščanski napisi jih tem bolj zanemarjajo, ker prihajajo iz nižjih krogih in so izraz ljudske duše. V katakombi sv. Priscile se imenuje neki oče priprosto Ονήσιμος, njegov sin pa je Titus Flavius Onesiforos. Iz tega lahko sklepamo, da je ta družina bila najbrž že v I. stol. v Rimu, ker je ali dobila državljanstvo za časa cesarjev Flavijcev, ali pa svobodo od nekoga iz družine Flavijcev. Zanimivo je tudi, da sin ni podedoval očetovega imena Ονήσιμος, ampak podobno prikrojeno Ονησίφορος. Kako se imena izpreminjajo v družini, je več lepih vzgledov v naši katakombi. Διομήδης — oče, Ἕρμαις — njegov sin, Φιλήτη — Hermova hči; Filumena — mati, Fotina — hči; Fortunata — mati in Phoebiane — hči.

Splošno so prišla krščanska imena v rabo, ko se je v IV. stol. začel sv. krst otrokom redno deliti že v najraneji dobi. Umevno je, da so krščanski stariši izbirali imena, ki so izražala kako versko idejo, ali še bila posvečena po kakem imenitnem svetniku. Pa tudi iz prvih stoletij imamo nekaj slučajev zapisanih, da so kristjani spremenili svoje pagansko ime v krščansko. L. 311 je mučenik Balzam izpovedal pred sodnikom: Nomine paterno Balsamus dicor, spirituali vero nomine, quod in baptismo accepi, Petrus dicor[1]. In Dioniz aleksandrijski je menil, da se je v apostolskih časih zato toliko Janezev nahajalo v Mali Aziji, ker so tega apostola občudovali in želeli, da bi jih Kristus ravnotako ljubil, kakor njega. Zato, pravi nadalje, se tudi otroci vernikov mnogokrat zovejo po Petru in Pavlu[2]. Tudi v katakombi sv. Priscile se večkrat nahaja ime Peter, in De Rosi je o tem nekoč še posebej pisal[3]. Zgodilo se je namreč, da so otroci kakega kristjana Petra zopet se vrnili v paganstvo, a priimek Peter so ohranili. Na nekem paganskem svečeniškem napisu se imenuje Statilius Petrus, drugi Petrus je bil svečenik Mitrov in Μάρκος Πέτρος je bil leta 278. predsednik Arabije.

---

[1] Ruinart, Acta sincera pg. 311.
[2] Euseb. Hist. eccl. VII. 25, 14. — [3] Bolletino 1884 p. 84.

Kako so prvi kristjani tvorili krščanska imena? Prvi način smo spoznali. Vzeli so namreč imena 1. svetopisemskih oseb, pred vsem apostolov, potem pa tudi starozakonskih pravičnih in prerokov. Posebno v Mali Aziji so priljubljena imena iz stare zaveze. 2. Liturgična imena: Κυριακός (Nedeljko), Σαββάτιος (Sabotko), Paschasius (Velikonočnik). Ta so bolj značilna za krščanski vshod, v Rimu pa so zelo priljubljena 3. dogmatična imena: Ζωή, Ζωτικός, Ἀθανάσιος (Nesmrtnik), Ἀναστασία, Exsuperius, Redemptus, Renata itd. 4. Razne čednosti (n. pr. Ἀγάπη) in pobožna čuvstva (n. pr. Sanctinus, Eusebius od εὐσεβής = pobožen) in sestave z besedo Bog (Deogratias, Theodorus, Θεοδοῦλος, Θεόκτιστος) so bili nadaljni vir krščanskih imen. 5. Druga nam pripovedujejo o zmagi (n. pr. Victor, Victorinus, Tutus itd.) — Tukaj podamo še imena iz grških napisov naše katakombe. Nekatera so krščanska, nekatera celo paganska, druga indiferentnega izvora.

Ἀγαθή (= dobra), Ἀσύγκριτος (= brez primere), Ἀγάπη (= ljubav), Ἀγαπητός (= ljubljenec), Ἀγαθήμερος (= srečnega dneva rojen), Ἀέριος (Zračnik), Ἀθανάσιος (Nesmrtnik), Ἀντίγονος, Ἀρτεμιδῶρος (Artemidin dar), Εἰρήνη Μακάρεια (mir in sreča), Ἐλπίζουσα (= upajoča), Ἐπικτῆτος (= pridobljenec), Ἑρμιόνη, Hermagoras (ki govori — ἀγορεύω — kakor bog Ἑρμῆς?), Εὔκαρπός (= dobrosadnik), Εὐέλπιστος (= dobro upajoč), Εὐπορια (= premožnost), Εὔπραξας (= dobro storil), Εὐτυχής, (Srečko), Εὐτυχιάνος, Ζωή (Živka), Θεοδῶρα, Θεόδοτος, Καπιτών (Glavač), Καρπός (Sadnik), Κάστωρ, Κηΐα Φοίβη, Ἰουλιάνος, Ἰούνιος (po mesecu juniju), Μαξιμος, Πολυνίκη (Zmagoslavka), Προφουτοῦρα, Ῥοδινή (= kakor vrtnica), Σάγκτα (sancta), Σωτηρί(ς) (Odrešenka), Τρυφῶν (Mehkužnik), Τρυφαίνη, Ὑάκινθος (hiacint), Φιλοπάτορος (= očeta ljubeč), Φιλοπαῖς (= otroka ljubeča), Fotina (φῶς = svetloba), Χειλωνίς (= ustnica), Χρυσάνθυς (Zlatocvetka), Χρῦσις (Zlatka) in Χρυσερός (= bolj zlati!)

V.

Ker so mnogi latinski napisi pisani fonetično z grškimi črkami, nekateri grški pa z latinskimi pismenkami, zato so važen vir, iz katerega se da za ono dobo določiti izreka (pronuntiatio) za oba jezika. Tukaj postavimo nekatere vzglede iz naše katakombe da se vidi, kako lahko se da izreka na podlagi teh napisov tolmačiti. — Latinci so svojo črko C izgovarjali kot K. Ta c se namreč v grškem prepisu nadomešča s grškim K. Tako se prepisuje: ΔΟΥΛΚΙCCIMO (dulcissimo), ΦΗΚΙΤ (fecit), ΦΕΛΙΚΙΤΑC (Felicitas), ΛΟΥΚΙΛΛΑ (Lucilla). Ta k je imel goltni izgovor in v grščini se zamenjuje včasi s χ. Mesto Μνήμης χάριν se piše κάριν, mesto Εὐτυχιάνος pa Εὐτυκιάνος. Narobe pa so Latinci grški goltnik κ ali χ nadomeščali v svojem prepisu s C. Pišejo GLICITATO za γλυκυτάτῳ, EVTHVCES za Εὐτύχες.

Latinci so torej govorili Kikero (v kat. sv. Kalista je grobna plošča nekega KIKEPO) in »in pake«. Manj važne so druge posebnosti ljudskega izgovora. Nahaja se nosnik (κωσουλε m. consule, MESIBVS m. mensibus) in poluglasnik (ISPIRITA m. spiritus nom. pl.; ΠOCVETE m. posuit) in v se izgovarja debelo (Οὐαλέριος).

Grki so še izgovarjali η kot e, a dandanes velja v novogrščini za i. Z η pripišujejo latinski ē. Βειβης stoji za vivēs, nadalje Κορνῆλια, Κρησκεντίνα. Narobe se v latinščini η nadomešča z e. N. pr. EPOESEN za ἐποίησεν, IRENE za Εἰρήνη. Dvoglasnik αι = ae, e; ει = i. N. pr. Φίλιαι βενεμερέντι (m. filiae), Αἰμίλιαν za Aemilian, Πραιτεξτάτος za Praetextatus. Mesto κεῖμαι, κεῖται stoji KIME, KITE. ΦΕΙΛΙΩ se piše za filio, ΠΡΕΙΜΟ za primo; sem tudi spada CEKOΥΝΔΕΙΝΑ, ΠΑΥΛΕΙΝΟΥC, βειβης m. vives in druge besede. B velja za v. Βῆρα za Vera; Βικτορ; Φλαβιος, Βλαβιος za Flavius, βειβης za vives in narobe pod grškim vplivom: qui bixit. Končnica —ιος se piše —ις. Odtod nam znana imena Λοῦκις, Ἄερις.

Ravnotako so ti napisi, ki so prišli iz duše priprostega naroda, važni za zgodovinsko slovnico. Ljudski govor je nedosleden v sklanji in spregatvi in deloma se že kažejo korenine, iz katerih so se pozneje razvili romanski jeziki. A materijal v naši katakombi je prepičel, da bi globljeje posegli v to vprašanje.

Napisi iz katakomb so se dosihdob proučevali glede stilistike in pa v verskem oziru, posebno z dogmatičnega stališča. Ne vem pa, da bi jih bil kdo porabil kot najvažnejši vir za razmerje narodnosti in medsebojni vpliv obeh gospodujočih jezikov — grščine in latinščine, kakor se je to zgodilo v tej razpravici. Kar se je tukaj dognalo na podlagi kakih 150 grških napisov iz katakombe sv. Priscile, to bi se moralo raziskati s pomočjo mnogo bolj obširnejšega gradiva, namreč vseh starokrščanskih epigrafičnih spomenikov. Potem bomo mnogo temeljitelje spoznali stališče sv. cerkve med narodi in jeziki v prvih časih. *Arg. Stegenšek.*

Oskrbovanje cerkvenega imetja.

(Dalje.)

Tretji del.

Oskrbovalci cerkvenega imetja.

a) Zgodovinski razvoj.

Prvi oskrbniki cerkvenega imetja so bili apostoli. A sčasoma so morali posvetiti vse svoje moči edinole oznanjevanju sv. evangelija, zato so prepustili skrb za cerkveno imetje dijakonom, ki so

to nalogo izvrševali pod nadzorstvom apostolov. Tega načela se je cerkev držala tudi v prvih stoletjih. Prvi upravnik cerkvenega premoženja v škofiji je bil škof sam; šele če zaradi preobilnih dušeskrbnih opravkov tega ni več utegnil storiti, je izročil to skrb zanesljivim duhovnikom ali dijakonom, nikdar pa ne lajikom. Sploh je bilo strogo prepovedano brez škofovega dovoljenja vmeševati se v oskrbovanje cerkvenega premoženja[1].

Vse cerkveno premoženje je skraja posestvovala le stolna cerkev, druge cerkve po škofiji niso imele lastnega imetja, temveč so bile stolnici podrejene in so od nje dobivale, kar so potrebovale v pokritje raznih stroškov. Kar je po pokritih bogoslužnih stroških še preostalo cerkvenih dohodkov, se je navadno razdelilo po potrebi med škofa, duhovščino in reveže.

Dolgo seveda ta skupnost cerkvenega imetja ni bila mogoča. Ko so se škofije razširile, ni bilo škofu več možno, upravljati vsega premoženja po razsežni škofiji. Zato najdemo v posameznih škofijah od 6. stoletja naprej v oskrbovanju cerkvenega imetja veliko spremembo. Polagoma namreč so začeli ustanavljati župnije. Do takrat skupno imetje cele škofije se je razdelilo med razne cerkve in cerkveni predstojniki so bili ob enem oskrbniki dotičnega premoženja. Kjer se je vpeljala ta sprememba, tam se je skupno cerkveno imetje vedno razdelilo v cerkveno imetje v ožjem pomenu (bona ecclesiastica) in v nadarbinsko premoženje (bona beneficialia). Oskrbnik obojnega imetja je bil cerkveni predstojnik ali župnik, ki je to nalogo izvrševal pod nadzorstvom škofovim. Sčasoma se je udomačila navada, da je nadarbinsko imetje oskrboval župnik sam, cerkveno premoženje pa župnik v zvezi z nekaterimi lajiki svoje župnije, kar je potrdil tudi tridentinski zbor in še velja dandanes. Patroni po cerkvenem zakonu nimajo nobenih pravic pri oskrbovanju cerkvenega premoženja, smejo le gledati na to, da se premoženje vestno oskrbuje, ter morajo vsak nedostatek naznaniti škofijstvu, da ga odpravi. Kot vrhovne varihe in branitelje cerkv. imetja so se proglasili posvetni vladarji in cerkev jim na trid. zboru te pravice ni odrekla[2]. Priznala se je pa ta pravica deželnim vladarjem zato, ker so skrbeli in še skrbe za potrebno dotacijo duhovščine in za varnost cerkvenega imetja.

V smislu člena XXX. avstrijskega konkordata imajo pri nas cerkveno premoženje oskrbovati tiste osebe, katerim gre ta pravica in dolžnost po cerkvenem pravu. Na podlagi te določbe je avstrijski episkopat l. 1856 pri svojem zborovanju na Dunaju začrtal glavna načela, po katerih se naj v Avstriji oskrbuje cerkveno in nadarbinsko

[1] c. 16, 22, 26. C. 12. qu. 1. — [2] Conc. Trid. s. 22, c. 9. d. r.

premoženje. V okviru skupnih določb avstr. škofov so potem razni ordinarijati izdali posebne pravilnike za oskrbovanje cerkv. in nadarbinskega imetja, v katerih natančno določajo način oskrbovanja po krajevnih razmerah posameznih škofij. Za lavantinsko škofijo se je izdal tak normale dne 22. septembra 1859, št. 1599. Ta pravilnik je še, izvzemši nekatere točke, zdaj v veljavi in se pogostokrat navaja v uradnih odlokih, a je le malokje še dobiti, zato ga podamo spodaj čitateljem v doslovnem prevodu.

Ravnokar označenim cerkvenopravnim določbam o oskrbovanju cerkv. premoženja v mnogih ozirih nasprotuje državni zakon z dne 7. majnika 1874. § 42 namreč določa, da to oskrbovanje skupno izvršujejo cerkveni predstojnik, več zastopnikov župljanov in pa patron. Vkljub temu je v praksi ostalo še vse pri starem, ker še dozdaj ni izšel v § 43 napovedani posebni zakon, kateri bi natančneje izvedel načela nove postave. Potemtakem so v Avstriji pravni oskrbniki cerkv. imetja vedno župnik ali njegov namestnik in dva cerkvena ključarja kot zastopnika župljanov, ki svojo nalogo izvršujejo pod nadzorstvom škofovim. Vrhovno nadzorstvo pa pristaja v smislu §§ 38 in 60 postave z dne 7. majnika 1874 državni oblasti.

V naslednjem navedemo kratko dolžnosti posameznih oskrbnikov cerkvenega imetja.

b) Dolžnosti oskrbovalcev cerkv. imetja.

α) Župnik.

Župnik ali pa provizor stoji na čelu oskrbovanju imetja župnijske cerkve in njenih podružnic. On mora pred vsem skrbeti, da se imetje ohrani in množi, ter postavno porablja. Župnik vodi tudi vse uradno poslovanje o zadevi cerkv. imetja. On skrbi za razne knjige, katere neobhodno zahteva redno premoženjsko oskrbovanje, ter jih ali sam vodi, ali pa da pod svojim nadzorstvom na svojo odgovornost od drugih spisovati. Nadzoruje tudi cerkvene ključarje in razne cerkvene uslužbence, da svoje dolžnosti vestno izpolnjujejo. Konečno je njegova dolžnost, da natančno in vestno izdela vsakoletni cerkveni račun ter ga pravočasno predloži cerkveni oblasti.

β) Cerkveni ključarji[1].

1. Volitev in lastnosti. Kot zastopnika župljanov upravljata cerkv. premoženje obenem z župnikom cerkvena ključarja. Za cerkv.

[1] Glej Pravilnik za oskrbovanje nadarbinskega in cerkvenega premoženja z dne 22. sept. 1859, §§ 13, 20, 24—30. Ukaznik za lav. škofijo 1869, IV, 4; VIII, 3. Sklepčni zapisnik past. konf. v lav. škofiji za l. 1882, str. 2 7.

ključarje se morejo potrditi le katoliški možje, ki so pošteni, neomadeževani in zanesljivi in ki stanujejo v obližju dotične cerkve. Dobro je tudi, da so bolj imoviti in da znajo pisati, čitati in računiti. Cerkv. ključarji naj ne bodo z župnikom in med seboj v sorodstvu, da se ne da povod kakemu sumničenju.

Če je mesto cerkvenega ključarja iz katerega koli vzroka izpražnjeno, naj cerkveni predstojnik javno v cerkvi obvesti župljane o novi volitvi razloživši jim v kratkih potezah tudi lastnosti, katere terja cerkev od »cerkv. očeta«. Volilno pravico imajo vsi samostojni možki župljani, to so taki, ki imajo samostojno gospodarstvo ali ki samostojno izvršujejo rokodelstvo ali obrt ali ki so nastavljeni kot uradniki ter stanujejo v župniji. Zbrani volilci predlagajo za cerkvenoključarsko mesto več sposobnih in zaupnih mož. O volitvi se napravi zapisnik, v katerem se zabeležijo imena volilcev in imenovanih zaupnikov. Zapisnik se pred volilci sklene ter od vseh prisotnih volilcev podpiše. Samo od župnika podpisan zapisnik ne zadostuje.

Izmed predlaganih zaupnikov predloži župnik najsposobnejšega potom dekanijskega urada škofijstvu v potrjenje, ako nima dekan sam pravice ključarja potrditi. V slučaju, da med izvoljenimi zaupniki župljanov ni nobenega sposobnega moža, naj župnik to v ulogi z dokazi zadostno podprti po dekanijstvu naznani škofijstvu, ki bo stvar razsodilo in po potrebi razpisalo novo volitev.

Ordinarijat potrdi volitev, ako dekanijski urad priporoči predlagane može. V lavantinski škofiji spiše od ordinarijata potrjenim ključarjem dekan potrebne dekrete. V nekaterih škofijah pa imajo dekani pravico, potrditi novoizvoljene ključarje. Potrdijo se navadno na 6 let. Pred pretekom te dobe smejo le iz tehtnih vzrokov in sicer samo s škofovim privoljenjem od svoje službe odstopiti ali se odstaviti.

Cerkveni ključarji, ki so svojo službo že 6 let vestno in spretno izvrševali, se morejo tudi za naslednjo dobo voliti. Nikakor pa ni nasvetovati župnikom, da bi dali prejšnje ključarje zopet potrditi brez volitve. S tem se mnogokrat razdražijo župljani in povzročijo nepotrebni prepiri. Cerkveni ključarji so zaupniki župljanov, zato jim pa naj župljani to zaupanje primernim potom izrazijo. Ni ga pa boljšega načina za to, kakor je volitev.

Potrjene ključarje vmesti navadno dekan v njih službo s tem, da jim razloži pravice in dolžnosti, katere naj z vso natančnostjo izvršujejo. Razkaže jim tudi v kratkem stanje cerkv. premoženja ter jim izroči pri tej priložnosti ključe od cerkvene škrinjice z naročilom, da jih vedno hranijo pri sebi ter jih nobenemu sooskrbovalcu cerkvenega imetja ne izročé. Opomni jih naj dekan še posebno na to, da so od-

govorni za cerkveno premoženje in obvezani cerkev odškodovati, ako bi po njihovi krivdi trpela škodo.

2. Dolžnosti in pravice. Cerkveni ključarji imajo dolžnost, s skrbjo dobrega hišnega gospodarja gledati na to, da se cerkveno premoženje natančno in vestno oskrbuje po obstoječih predpisih. Ako zapazita ključarja pri cerkvenih poslopjih, pri cerkvenem zemljišču ali blagu kak nered ali zanemarjanje, morata župnika brez odloga opomniti, da se nedostatek odstrani in zabranijo večji stroški. V slučaju, da opomin nič ne pomaga, je njihova dolžnost, nedostatek naznaniti višji duhovski oblasti.

Kot zastopnika župljanov sta istim cerkv. ključarja poroka, da se s cerkv. imetjem zakonito ravna. Če bi pa po njuni krivdi cerkev trpela škodo, sta ključarja za to škodo odgovorna in dolžna jo poravnati. Zato se pa tudi brez vedenja in privoljenja ključarjev ne sme nič početi s cerkvenim premoženjem. Če bi se prigodilo, da bi se ključarja brez vzroka ustavljala nameram, ki jih ima župnik s cerkv. premoženjem, naj cerkv. predstojnik predloži stvar ordinarijatu v razsodbo.

Ključarja morata z župnikom vred imeti skrb, da se vse, kar ima cerkev dobiti, cerkvi tudi pravočasno plačuje. Obenem z župnikom podpisujeta cerkvene račune, inventarje, ustanovne listine in razne druge cerkvenopremoženjske uloge. Istotako imata ključarja na skrbi, da je cerkev vedno snažna, da se cerkvena obleka in drugo orodje dobro in varno shranjuje ter da cerkovnik zvesto izpolnjuje svoje dolžnosti.

Če v slučaju župnikove smrti dekan ne more hitro priti in ni pri župniji kapelana, naj cerkv. ključarja v prisotnosti dedičev ali njih zastopnika in v navzočnosti dveh poštenih prič kratko popišeta cerkveno in nadarbinsko premoženje ter je začasno oskrbujeta. Pričujoča morata tudi biti cerkv. očeta, kadar se cerkv. imetje po dekanovi intervenciji izroča novemu cerkv. predstojniku, da podpišeta izročilni zapisnik.

Vsak cerkv. ključar mora imeti poseben ključ do cerkv. blagajnice, v kateri se hrani cerkveno premoženje in nanj nanašajoče se listine. Vzajemno z župnikom oddajata cerkv. ključarja službo organista in cerkovnika, katerih izvolitev se naj predloži (kjer je potrebno) škofijstvu v potrjenje.

Služba cerkvenih ključarjev je častna, zaupna služba. Opravlja se navadno brezplačno; le tam, kjer sta ključarja že od nekdaj prejemala za svojo službo od cerkve kako odškodnino, more ta navada ostati še zanaprej. Nove nagrade jima pa more iz tehtnih vzrokov dovoliti le ordinarijat. Imata pa ključarja pravico do brezplačnega sedeža v cerkvi blizu oltarja ali prižnice ter zavzemata tudi pri procesi-

jah in drugih cerkvenih slovesnostih odlično mesto pred drugimi župljani.

γ) Patron[1].

V smislu § 42 državnega zakona z dne 7. maja 1874 bi bil tudi patron v zvezi z župnikom in zastopniki župljanov upravni organ, ki bi imel pri posvetovanjih o cerkv. premoženju odločilni glas (votum decisivum). A ker še dozdaj ni izišel izvršitveni zakon, katerega napoveduje § 43 omenjene postave, zato so glede patronovih pravic pri upravi cerkv. imetja cerkvene postave še vedno v polni veljavi.

Po kanoničnem pravu patronu ne pristoja pravica sooskrbovanja cerkv. imetja, temveč more pri njega upravi sodelovati le s svojim nasvetom. Tozadevne patronove pravice so sledeče:

1. Patron je opravičen, prisostvovati osebno ali po svojem zastopniku vsem cerkvenopremoženjskim posvetovanjem, pri katerih pa ima le posvetovalen glas. Patronov zastopnik mora biti katoličan.

2. Ako patron ne more važnim obravnavam osebno ali po zastopniku prisostvovati in se pri tem gre za prodajo ali pa za znatno obremenjenje cerkvenega in nadarbinskega premoženja, potem si mora oskrbništvo cerkv. imetja od patrona priskrbeti vsaj pismeno izjavo. To velja tudi v vseh odredbah in izdatkih, za katere je potrebno dovoljenje od ordinarijata. Pri cesarskih patronatih in pri patronatih verskega in učnega zaklada se ordinarijat sam dogovori z dotičnimi oblastvi.

3. Izdatkov patron ne more dovoljevati. Pač pa sme zahtevati, da se zadeve, o katerih cerkveno predstojništvo v mejah svojega področja samo ukrepa, predložijo škofijstvu v razsodbo, ako se patronu ne zdi umestno in koristno, kar je ukrenilo cerkv. predstojništvo.

4. Patron more tudi zahtevati, da v njegovi navzočnosti ali v prisotnosti njegovega zastopnika pregleda od ordinarijata odposlan izvedenec cerkveno premoženje in cerkvena poslopja[2].

5. Če patron prevzame v korist cerkve ali nadarbine na lastne stroške kako cerkvenoimovinsko tožbo, mu mora poprej škofijstvo potrditi pravdnega zastopnika[3].

6. Cerkveno predstojništvo mora patronu vposlati v pregled vsakoletni cerkveni račun s prilogami vred. Vendar to ni povsod v navadi.

7. Patrona je treba povabiti tudi k izročitvi cerkv. premoženja novemu cerkv. predstojniku, da se udeleži izročbe, ako se hoče.

---

[1] Glej Pravilnik §§ 2–6. Poč: Duh. poslovnik str. 223. Dr. Loberschiner: Das Kirchenvermögen str. 61 ssq.

[2] Aichner, Comp. Iuris eccl. VIII. ed. str. 802. — [3] Ibid. str. 803.

δ) Škof.

Oskrbovanje cerkvenega premoženja v škofiji nadzoruje škof, ki to nadzorstvo navadno izvršuje pri kanoničnih vizitacijah, izredno pa tudi pri drugih priložnostih. Škof ima pravico v okviru splošnih zakonov določevati način uprave cerkv. imetja v svoji škofiji in dajati cerkv. predstojništvom potrebna navodila. Škofova dolžnost je tudi, s primernimi odloki odstranjati upravne nedostatke, sploh storiti vse, kar je koristno za cerkev. Kot višjemu nadzorniku cerkv. imetja se mu morajo vposlati vsi cerkveni računi v revizijo.

V škofovem imenu nadzoruje upravo cerkv. imetja tudi dekan [1], ki mora vsako leto izvršiti pri vizitaciji strogo revizijo cerkv. premoženja. Ni še zadosti za dekana, da razne knjige in listine zadevajoče cerkv. imetje in njega upravo površno pregleda in podpiše, ampak stroga dolžnost dekanova je, da se v resnici tudi prepriča, ali je res vse v redu in ali se niso morebiti tekom časa vrinile kake nepravilnosti v oskrbovanje. Posebno strogo mu je paziti na to, da so vse glavnice v redu. V to pa ne zadostuje, glavnice prebrati samo v cerkvenem računu ali kakem drugem zapisniku, temveč dekan si mora od cerkv. predstojništva dati tudi pokazati razne obligacije, hranilnične knjižice, dolžna pisma itd., da se prepriča ali glavnice res eksistirajo tudi v isti visokosti, kakor jih izkazujejo razni zapiski.

Ako dekan zapazi pri upravi kake nedostatke, mora oskrbništvo opomniti na dotične ukaze; in če njegov opomin nič ne izda, je dekan obvezan stvar naznaniti ordinariatu, da se nerednost v pravem času odstrani in zabranijo razne, nepotrebne sitnosti in težave.

ε) Državna oblast.

Po avstrijskem konkordatu (člen 30) je cesar vrhovni varih cerkvenega imetja. To varstvo pristoja državni oblasti tudi po § 38 drž. zakona z dne 7. maja 1874. A po § 60 istega zakona ima država tudi nad upravo cerkv. premoženja vrhovno nadzorstvo. To oblast izvršuje deželna vlada. Državna oblast izdaja na podlagi navedenega zakona razne ukaze in naredbe, nanašajoče se na upravo cerkv. imetja ter se more vsakčas prepričati po svojih organih o izvršitvi dotičnih dokazov in o stanju cerkv. premoženja. Kot vrhovna varihinja in nadzornica dobiva državna oblast vsako leto kratek izpisek iz računov posameznih cerkvâ, iz katerega si more pridobiti pregled posebno o stanju založne imovine.

[1] Gesta et Stat. 1896, str. 379.

Pravilnik

za oskrbovanje nadarbinskega in cerkvenega premoženja.

Splošne določbe.

§ 1. Člen XXX. konkordata, sklenjenega dne 18. avgusta 1855 med Nj. Svetostjo papežem Pijem IX. in Nj. c. kr. apost. Veličanstvom Frančiškom Jožefom I., cesarjem avstrijskim, ter tozadevni najvišji odlok z dne 3. oktobra 1858 določata, da upravljajo odslej, in sicer počenši s 1. novembrom 1859, cerkveno in nadarbinsko premoženje tisti organi, ki imajo to upravo na skrbi po določilih cerkvenih zakonov. Vrhovno vodstvo in nadzorstvo pri tem pa izvršuje cerkvena oblast, t. j. kn. šk. ordinarijat.

§ 2. Ostanejo pa nekršene pravice najvišjega deželnega vladarja, zadevajoče varstvo in ohranitev cerkv. premoženja, kakor tudi vpliv patronov, v kolikor ga dopuščajo cerkvene postave.

§ 3. Kar se tiče patronovega stališča in njegovih pravic glede uprave nadarbinskega in cerkv. imetja, sme patron v smislu cerkv. zakonov in z ozirom na dolgoletno navado pri upravi imenovanega imetja sodelovati s svojim nasvetom, in sicer osebno ali po svojem zastopniku, ki pa mora biti katoličan in na dobrem glasu. Zastopnik tudi naj ne bo preveč oddaljen od cerkve. Vendar pa patron pri upravi nima odločilnega glasu.

§ 4. Ako patron važnim obravnavam ne more prisostvovati sam ali po svojem zastopniku ter se gre pri tem za prodajo ali pa za znatno obremenjenje cerkv. in nadarbinskega premoženja, mora imovinsko oskrbništvo od njega dobiti vsaj pismeno izjavo. To velja tudi o odredbah in izdatkih, za katere je potrebno ordinarijatsko privoljenje. Pri cesarskih, versko- in učnozakladnih patronatih se ordinarijat sam dogovori z dotičnimi oblastvi.

§ 5. Patron se more vsak čas pritožiti na ordinarijat, če meni, da se s cerkv. in nadarbinskim premoženjem ne ravna po predpisih, in ordinarijat bo potrebno ukrenil, ako je pritožba opravičena.

Izdatkov patron ne sme dovoljevati, pač pa more v zadevah, v katerih ukrepa premoženjsko oskrbništvo samo in na lastno odgovornost, zahtevati škofove razsodbe.

§ 6. Ne le pri cesarskih, ampak tudi pri versko- in učnozakladnih patronatih izvršuje cesarska vlada patronske pravice.

§ 7. Med imovinskimi oskrbništvi posameznih cerkvâ in nadarbin v dekaniji in med kn. šk. ordinarijatom posreduje dekan, ali pa njegov namestnik, ki ga določa ordinarijat.

Potem takem se določa o načinu oskrbovanja nadarbinskega in cerkvenega premoženja sledeče:

A. Uprava nadarbinskega premoženja.

§ 8. Da se more pri posameznih nadarbinah in beneficijih prav dognati stanje premoženja in nadzorovati njega oskrbovanje, se naroča sledeče:

a) Pri vseh župnijah, kuracijah in kuratnih beneficijih sestavi sedanji nadarbinar po obstoječem vzorcu nov inventar vsega nadarbinskega imetja. Pri popisovanju naj bodeta navzoča oba cerkvena ključarja in ordinariatski

komisar, ki je navadno okrajni dekan, pri dekanijskih župnijah pa okrožni dekan[1] ali njegov namestnik, ki ga določi ordinarijat.

b) V inventar se vpiše vse premoženje, vse porabne pravice in nadarbinski dohodki na kratko pa vendar kolikor mogoče podrobno n. pr. pri nadarbinskih glavnicah in obligacijah, naj si bodo naložene v kakem javnem zalogu ali pri zasebnikih, je točno določiti njih vrsta, število in znesek. Pri tem zahtevajo posebne pazljivosti zemljiškoodvezne zadolžnice.

c) Nadalje naj inventar obsega nadarbinska posestva kakor: njive, travnike, vinograde, gozde; naj opiše na kratko njih meje ter označi površinsko mero in čisti katastralni donesek. Denarno vrednost je vzeti vedno v avstr. veljavi.

Župnijska in gospodarska poslopja ter njih stavbeno stanje se naj v inventarju kratko popišejo.

d) Tako sestavljeni ter od kn. šk. komisarja, nadarbinarja in obeh cerkvenih ključarjev podpisani nadarbinski inventarji se naj dopošljejo ordinarijatu najpozneje do 1. junija 1860. Ordinarijat se dogovori s patronom zastran sopodpisa, ako ga je potreba, ter pošlje eden poverjen izvod nazaj, da se shrani v župnijskem arhivu ali v cerkveni blagajni.

Vsak prirastek ali odpad in vsaka sprememba v bistvenih delih cerkv. premoženja se mora brez odloga označiti v nadarbinskem inventarju.

§ 9. Nadarbinsko imetje oskrbuje župnik, kurat ali pa kuratni beneficiat, dokler uživa nadarbino, ter mora pri tem skrbeti poleg lastne koristi tudi za odvrnitev vsakršne škode od nadarbine. Od osnovnega nadarbinskega imetja, naj si isto obstoji v nepremičninah ali v porabnih pravicah, ne sme nadarbinar brez škofijskega privoljenja ničesar prodati, zamenjati, podariti ali pa znatno obremeniti; vrhtega je v smislu 30. konkordatovega člena k temu treba še tudi cesarjevega in papeževega dovoljenja ter pismeno izjavljenega mnenja cerkvenega ali nadarbinskega patrona. Nadarbinska zemljišča naj upravitelj ohrani vedno v dobrem stanju. Brez ordinarijatskega dovoljenja ne sme nadarbinskega imetja dati v zakup niti o njem sklepati kakih drugih pogodeb, ki bi nadarbino stalno obremenjevale in bile obvezne za naslednika ali ki bi veljale za delj nego tri leta. Vinogradov in gozdov brez ordinarijatskega dovoljenja sploh nikdar ne sme dati v zakup. Pri rabi nadarbinskih gozdov mora nadarbinar vedno upoštevati obstoječe zakone ter gledé te vrste osnovnega imetja varovati koristi svojih naslednikov.

§ 10. Nadarbinar naj točno zapisuje letne dohodke in stroške v posebno knjigo, da more, ako treba, tudi položiti račun. Pobotnice o nadarbinskih dohodkih podpisuje nadarbinar sam ter doda podpisu tudi uradni pečat.

§ 11. Bistven del nadarbinskega premoženja tvorijo župnijska in gospodarska poslopja. Zato jih mora nadarbinar ohraniti vedno v dobrem stanju (sarta tecta). Manjše poškodbe na poslopjih naj pravočasno popravi, da odvrne večjo škodo; večje gradnje in bistvene spremembe pri nadarbinskih poslopjih pa naj pravočasno in s primernimi nasveti predloži ordinarijatu v presojo. Škoda, ki je na nadarbinskih poslopjih nastala vsled zanemarjene pravočasne poprave, zadene nadarbinarja. Zato naj vsako leto pred-

[1] Razlike med okrajnimi in okrožnimi dekani sedaj ni.

loži ordinarijatu obenem s cerkvenim računom tudi poseben izkaz, kaj in na čigav račun je prejšnje leto popravljal na župnijskih poslopjih.

§ 12. Dekan ozir. njegov zastopnik in cerkvena ključarja sta dolžna brez odloga opomniti nadarbinarja, ako bi utegnil zanemarjati poslopja, zemljišča ali nadarbinsko premoženje sploh. Isto pravico ima tudi patron. Če opomin ostane brezuspešen, se o tem obvesti ordinarijat, ki bo nemudoma ukrenil, kar je potreba.

§ 13. Ako nadarbinar umrje, sestavi dekan v pričo dedičev oziroma njihovega namestnika in v navzočnosti dveh prič kratek zapisek nadarbinskega in cerkvenega premoženja ter prevzame vse imetje v začasno hrambo in oskrb. Isto stori, ako dekan ne more takoj priti, na označeni način (prvi) kapelan, in kjer ni kapelana, oskrbita to cerkvena ključarja. Ordinarijatski komisar — navadno dekan — pregleda pozneje na podlagi nadarbinskega inventarja v prisotnosti patrona ali njegovega namestnika, ki ga je povabiti ter ob navzočnosti obeh ključarjev in pooblaščenega zastopnika nadarbinarjevih dedičev, vse nadarbinsko premoženje, popravi in uravna zapiske ter preišče stanje poslopij, ako potreba nanese, tudi po strokovnjaku. Če nadarbinsko premoženje ni v redu, se poravna primanjklej iz zapuščine ranjkega. Istotako plača tudi zapuščina vso odškodnino, ako je rajni nadarbinar po lastni krivdi zanemaril nadarbinska poslopja, gozde, vinograde in druga zemljišča.

§ 14. Ako postane nadarbina izpražnjena vsled nadarbinarjeve premestitve, prestave ali upokojitve, se vrši v prejšnji točki naročena komisijska revizija nadarbinskega imetja in preiskovanje poslopij v pričujočnosti odhajajočega nadarbinskega predstojnika, ozir. njegovega pooblaščenega namestnika in patronskega reprezentanta. Primanjkljej na premoženju in poškodbe na poslopjih se poravnajo iz zasebnega premoženja odhajajočega nadarbinarja.

§ 15. Ako je nadarbina izpražnjena, določi ordinarijat duhovnega provizorja, kateremu poveri tudi oskrbovanje temporalij (Conc. trid. XXIV. de ref. c. 18). Po konkordatovih določilih oskrbuje provizor nadarbino za verski zaklad, ki dobiva interkalarne dohodke. Zato se provizor naznani tudi politični deželni oblasti, da ga potrdi ter mu doda, ako treba, še sooskrbnika.

§ 16. V teku treh mesecev po dovršenem interkalarnem letu predloži provizor ordinarijatu potom dekanijskega urada interkalarni račun, ki mora biti pravilno sestavljen in imeti potrebne priloge. V sporazumljenju s politično deželno oblastjo priskrbi ordinarijat cenzuro in rešitev interkalarnega računa, katerega politična oblast potrdi in odobri, da s tem varuje pravice verskega zaklada. Računodajnik ne sme gledati le na korist verskega zaklada temveč tudi na prospeh nadarbine in korist bodočega nadarbinarja. Da se olajša sestavljanje interkalarnega računa, se določa zanaprej namesto 23. aprila 1. maj kot začetek interkalarnega leta. L. 1860 se torej začne interkalarno leto 23. aprila ter se konča 1. maja 1861. Dnevi od 23.—30. aprila 1861 se vštejejo dotičnemu nadarbinarju. L. 1861 se torej prične nadarbinsko leto s 1. majem. Pri interk. računu se vzame leto z 12 meseci, mesec s 30 dnevi. Ostali dnevi se vračunijo po dogovoru.

§ 17. Po cerkvenem umeščenju na župnijo, od katerega dneva novoimenovani nadarbinar uživa svoj duhovni beneficij, mu škofijski komisar izroči nadarbinsko imetje, kakor je popisano v odobrenem nadarbinskem

inventarju. Izročitev, o kateri se napravi zapisnik, se vrši v navzočnosti patrona, ozir. njegovega namestnika in cerkv. ključarjev. Prepričavši se, da je inventar popolen in natančen, ga prejemalec in ravnokar imenovani organi lastnoročno podpišejo, istotako tudi izročilni zapisnik, ki se mora izdelati v dvojnem prepisu. Prevzemnik napiše tudi prejemnico, v kateri še posebej izrazi, da hoče prevzeto imetje ne le ohraniti v sedanjem stanju, temveč ga tudi po moči zboljšati in pomnožiti. Eden iztis izročilnega zapisnika se shrani v cerkveni blagajni, drugi pa se pošlje na ordinarijat.

§ 18. Ako je pri nadarbini stalni inventar v denarju ali v naturalijah, mora novodošli nadarbinar potrditi prejetje v posebnem zaveznem pismu, ki velja kot zadolžnica; to pa zato, da je mogoče, takoj po njegovi smrti izločiti dotični stalni inventar od njegovega zasebnega imetja, ali pa, da ga more nadarbinar sam izročiti nasledniku, kadar zapušča nadarbino.

B. Oskrbovanje cerkvenega premoženja.

§ 19. Da se more natančno doznati stanje vsega premoženja posameznih cerkvâ v škofiji, mora pri vseh župnijskih, kuratnih in podružnih cerkvah sedanji cerkveni predstojnik: župnik, kurat ali provizor s cerkvenimi ključarji po obstoječem obrazcu sestaviti natančen inventar cerkv. imetja na podlagi odobrenega cerkvenega računa z l. 1859. V inventar je vpisati vse osnovno in inventarno imetje po vzorčevih rubrikah v avstr. veljavi.

Ta inventar, ki ga podpiše cerkveno predstojništvo in mu doda cerkv. pečat, se naj predloži v dveh istopisih najkasneje do 1. oktobra 1860 potom dekanijskega urada ordinarijatu. V inventarju je pozneje vsako leto točno zaznamovati vsako premembo, ki je nastala vsled prirastka ali odpada cerkv. premoženja.

§ 20. Premoženje posameznih župnijskih, kuratnih in podružnih cerkvâ ter kapelic oskrbuje cerkv. predstojnik; župnik, kurat ozir. njega zastopnik, s sodelovanjem dveh mož izmed župljanov, cerkv. ključarjev imenovanih, in pod višjim nadzorstvom škofijskega ordinarijata ali od ordinarijata pooblaščenega zastopnika (Conc. trid. sess. XXII. de ref. c. 9).

§ 21. Župniku ali kuratu izroči pri umeščenju ordinariatski komisar ves cerkveni inventar in likvidirano cerkveno blagajno v pričo ključarjev in patrona, ozir. njegovega namestnika. O izročitvi se napravi zapisnik, ki se preskrbi s potrebnimi podpisi in dopošlje ordinarijatu.

§ 22. Ako bi duhovni pastir vsled starosti, bolehnosti ali iz kakega drugega vzroka ne mogel več upravljati cerkv. imetja, določi v to ordinarijat pomožnega duhovnika ali pa kakega drugega sposobnega moža.

§ 23. Dušni pastir naj ima vedno pred očmi svojo pri umeščenju pod prisego dano obljubo ter naj oskrbuje izročeno mu premoženje zvesto in pošteno, in sicer navadno brezplačno.

§ 24. Ključarja voli župnijski predstojnik na tri[1] leta. Volitev potrdi škof, ozir. njegov zastopnik. Pri volitvi cerkv. ključarja imajo svoj vpliv tudi župljani. Ako je namreč izpražnjeno mesto cerkv. ključarja, obvesti župnik ali kurat o tem primernim potom župljane s pozivom, da mu v določenem času prilično tekom 14 dni naznanijo enega ali več mož, ki so

[1] Sedaj na 6 let.

za to službo sposobni in na dobrem glasu in ki vsled svoje poštenosti uživajo zaupanje župljanov. Ti možje naj niso popolnoma nepremožni ter naj znajo, če mogoče, tudi pisati in brati; tudi naj ne stanujejo predaleč od cerkve. Z župnikom naj si ne bodo v bližnjem sorodstvu, niti kakorkoli odvisni od njega, ker bi to utegnilo dati povod raznim pristranostim. Najsposobnejšega izmed naznanjenih mu mož predloži župnik z odobrenjem in potom dekanijskega urada ordinarijatu v potrditev. Cerkveni ključarji, ki so še zdaj v službi, se s tem potrdijo še za nadaljna 3 leta.

§ 25. Pravilno na tri leta nastavljeni cerkveni ključarji morejo biti zopet na novo potrjeni, ko doteče njih doba. Pred pretekom svoje dobe pa morejo samo iz tehtnih vzrokov in le s privoljenjem škofovim odstopiti ali se odstraniti od službe.

§ 26. Ključarje umesti navadno dekan, ozir. njega namestnik. Kot ordinarijatskemu zastopniku mu morajo novo izvoljeni ključarji slovesno obljubiti, da bodo po svoji moči vestno skrbeli za ohranitev in pomnožitev cerkv. premoženja. Ob dekanijskih vizitacijah se naj gleda na to, da so cerkv. ključarji natančno poučeni o stanju cerkv. imetja.

§ 27. Ključarjem naj velja njihova služba kot častna služba, ki jo naj navadno oskrbujejo brezplačno. Kjer pa je bilo dozdaj v navadi, da so dobivali nagrado, ali pa smeli uporabljati brezplačno kos cerkvenega zemljišča, se jim sme to tudi zanaprej pustiti s ordinarijatovim privoljenjem.

§ 28. Ključarjem gre častni prostor v cerkvi ali lastni sedež blizu oltarja ali prižnice, pri cerkvenih svečanostih, obhodih, itd. pa mesto pred drugimi župljani.

§ 29. Razmerje med udi tako urejenega cerkvenega predstojništva je v podredju sledeče: Župnik, kurat ali njegov namestnik je cerkveni upravitelj in vodja upravništva cerkvenega premoženja. Ključarja pa sta sodelujoča zaupnika župljanov ter sta istim kot zaupna moža poroka za vestno oskrbovanje premoženja. Da torej odvrnejo vsak sum, naj bodo župnik in ključarja vedno dobro poučeni o vsem, kar zadeva to upravo, ker jamčijo za to, da se točno vrši vse po predpisih za oskrbovanje, varnosti in ohranitev cerkvenega in ustanovnega premoženja in ker jim je iz lastnega žepa povrniti vsako škodo, ki bi utegnila nastati za časa njihovega službovanja in po njihovi krivdi.

§ 30. Po obstoječem predpisu mora imeti vsaka cerkev lastno in varno blagajno. V njo je shranjevati denar, kar ga je ravno v gotovini, vse obveznice, cerkvene inventarje, zakupne pogodbe, ustanovna pisma, sploh vse listine, ki se nanašajo na premoženje in na porabne pravice cerkve in nadarbine. Blagajna bodi shranjena v župnišču ali pa na kakem drugem, kolikor mogoče varnem in suhem prostoru. Imeti mora tri različne ključavnice in ključe, od katerih ima enega župnik, ozir. namestnik, ostala dva pa ključarja — ako že kaka druga večletna navada ne velja kot pravilo, ali pa, če v posameznih slučajih ne kaže morebiti ukreniti drugače.

§ 31. Za vsako cerkev je imeti dnevnik z razpredelkoma: dohodki — stroški. Vanj zapisuje oskrbnik točno od slučaja do slučaja vse posamezne dohodke in stroške med letom. Vsako večjo svoto dene upravitelj takoj v blagajno, izvzemši ono, ki jo rabi za tekoče izdatke.

§ 32. Cerkveno predstojništvo mora skrbeti, in je tudi odgovorno za to, da cerkev dobiva svoje redne dohodke resnično in pravočasno. Cerkv.

predstojništvo vzdiguje tudi obresti cerkvenih in ustanovnih glavnic pri javnem zakladu in pri zasebnikih na pobotnice, ki ne potrebuje drugega odobrenja, nego podpis župnika, kurata ali njegovega namestnika, obeh ključarjev in župnijski pečat. Predstojništvo slednjič pobira najemnino, daritnino, predpisano pogrebnino in sploh vsa inventarna darila.

Naturalije, darovane cerkvi ali nabrane zanjo, predstojništvo proda, zabeleži svoto v dnevniku ter jo shrani v blagajno; volila in sporočila, ki niso določena natančneje, naj smatra kot darove za cerkev.

§ 33. Pozornosti je treba cerkvenemu predstojništvu pri ustanavljanju in oskrbovanju takih ustanov za cerkev ali njene služabnike, ki sporočajo cerkvi za vse čase kako premično ali nepremično imetje n. pr. glavnice, določene dohodke, zemljišča, in ki jih prevzame cerkev z obljubo, da hoče skrbeti za ustanovno imetje ter njega dohodke, obresti in druge prejemke uporabljati le v tiste namene, ki jih je določil ustanovnik ter odobrila cerkev. Pomniti je namreč predstojništvu, da spadajo ustanove za cerkev, za vzdrževanje cerkvenih spomenikov, kapelic, križev, oltarjev, slik, kipov, itd., po svoji naravi in cerkv. zakonih v področje cerkvene oblasti, katera razsodi, kako je umevati ustanovnikove določbe, ki niso dovolj jasne, ter kedaj in pod kakimi pogoji gre sprejeti novo ustanovo.

Potemtakem torej odpade dosedanji vpliv posvetnih oblasti na opisane ustanove.

§ 34. Cerkveno predstojništvo naredi o ustanovi prejemno listino po želji ustanovnikovi, izraženi v ustanovnem pismu ali pa drugje postavno označeni, ali pa po ordinarijatski razsodbi, katere je treba, ako se hoče pri ustanovi kaj premeniti. Nato izposluje cerkveno predstojništvo od ordinarijata potrditev ustanove, listino varno shrani ter gleda na vestno izvrševanje ustanovnih dolžnosti in točno izplačevanje dohodkov raznim deležnikom. Ponujene ustanove cerkveno predstojništvo ne sme odkloniti brez dovoljenja ordinarijata.

§ 35. Ordinarijat določuje v dvomljivih slučajih, je-li ustanovo sprejeti ali odkloniti, ter znesek in pogoje. Pri ustanovah za razna bogoslužna opravila je gledati na to, da ostane vsaj tretjina ustanovne glavnice neobremenjena. Za pupilarno varnost ustanovnih glavnic, ki so naložene pri zasebnikih, mora predstojništvo skrbeti ravno tako kakor za varnost prostolastnih ali svojinskih cerkvenih glavnic. Dokaze, da je glavnica naložena varno, mora predložiti ordinarijatu obenem z ustanovnimi listinami.

§ 36. Brž, ko potrdi ordinarijat kako ustanovo, pošlje predstojništvo nekolkovan izvod ustanovnega pisma na deželno vlado.

§ 37. Po že obstoječih predpisih naj bode razgled ustanov v zakristiji tudi v bodoče vsakomur na ogled, da se verniki tem bolj zanesejo na vestno izvrševanje pobožnih sporočil.

§ 38. Dokler ne oslabe prvotni viri ustanovnih dohodkov, se je držati točno vseh določeb, kakor jih navaja ustanovna listina. Ako pa je dokazano, da pokritna glavnica ne donaša več prvotnih dohodkov, in sploh ali vsaj za dalj časa ni upanja, da bi dosegli ustanovni dohodki prejšnjo višino, potem je prositi za redukcijo ustanovnih dolžnosti, kar se vsled oblasti, podeljene škofom od apostolske stolice, ali za vselej, ali pa za tako dolgo dovoli, dokler dohodki ne dosežejo zopet prvotne visočine.

§ 39. Ako je pri kaki cerkvi toliko sv. maš ustanovljenih, da jih ni mogoče brati vseh, se morejo vsled papeževega dovoljenja nekatere prenesti na kako drugo cerkev v škofiji.

§ 40. Glavnice, bodisi svojinske, bodisi ustanovljene, gre plodonosno nalagati le, ako je zajamčena pupilarna varnost. Pri zasebnikih obstoji ta varnost, ako ponujena hipoteka ni zadolžena nad polovico svoje prave vrednosti, če je poslopje, in če je zemljišče, ne nad dve tretjini.

§ 41. Ker je cerkveni predstojnik odgovoren za iztirjanje ustanovnih dohodkov, sme tudi brez višjega privoljenja sodnijskim potom iztožiti zaostale obresti.

Glavnice, ki jih stranke odpovejo ali pa vrnejo, se morajo pod postavno varnostjo nemudoma zopet naložiti na obresti. K temu je treba dovoljenja ordinarijata in cerkvenega patrona, ki naj pošlje vsaj svojo pismeno izjavo, ako ne more biti osebno pričujoč pri obravnavi. O naložitvi poroča predstojnik ordinarijatu ter mu obenem predloži varnostne listine.

§ 42. Ustanovno vsako leto vračajoče se izdatke in tudi stroške za manjša popravila in nabave more cerkveno predstojništvo poravnati iz tekočih dohodkov, ne da bi mu bilo k temu treba posebnega dovoljenja. Dotična svota sme znašati do 50 gld. av. v. pri cerkvah, ki imajo na leto dohodkov do 800 gld. Pri manjših dohodkih sme znašati svota do 25 gld. Drugače je stvar, ako bi patron, ozir. njegov namestnik zahteval, da ukrene o dotičnem izdatku ordinarijat.

Posebne blagajne, kakor so bile dosedaj v navadi na več mestih, niso dovoljene. Za izvanredne in večje izdatke je treba dovoljenja od ordinarijata. Ta se sporazume tudi s patronom, posebno, ako bi bilo treba načeti osnovno imovino, ali pa uvesti redni letni izdatek.

§ 43. Prodati ali pa znatno obremeniti cerkveno premoženje ni dopuščeno brez postavnega, t. j. cesarjevega in papeževega privoljenja. (Člen XXX. konk.) Tudi se je o tem prej dogovoriti s patronom. Najemne in zakupne pogodbe o cerkvenih zemljiščih za dalj nego tri leta dovoljuje le ordinarijat.

§ 44. Važen del cerkvenega imetja in cerkvenopremoženjske uprave tvorijo cerkvena poslopja in njih oprava. Cerkveni predstojnik, kot zvest in moder gospodar, naj skuša manjše poškodbe nemudoma odpraviti z malimi sredstvi, da s tem zabrani večjo škodo. Večja popravila pa naj po zadobljenem višjem privoljenju dobro izvrši, ako treba v lastni upravi, s sodelovanjem župljanov, pri čemer naj kolikor mogoče štedi s cerkvenim zakladom. Istotako je tudi njegova dolžnost, da skrbi za snago in lepoto v hiši božji in za vse potrebščine službe božje.

§ 45. Ob koncu leta sestavi oskrbništvo po predpisanem obrazcu iz dnevnika račun, opremljen s potrebnimi potrdili. Dan, ko hoče sestavljati račun župne cerkve — pri podružnicah tega ni treba, razun če bi to zahtevala postavna izjema — mora predstojništvo naznaniti patronu ali njegovemu namestniku, ako stanuje v bližini. Javiti pa mu mora to, da patron v varstvo lastne koristi prisostvuje pri sestavljanju računa. Cerkveno premoženje namreč, ki se ne rabi za pokritje navadnih tekočih stroškov, se ima pred vsem porabiti za stavbe pri cerkvi in župnišču ter za druge potrebščine, patron pa se mora pri sestavljanju računa poučiti o stanju premoženja in o njegovi uporabi ter, ako treba, izraziti ordinarijatu pismeno svoje mnenje in svoje pritožbe.

Ako želi patron prepis računa, si ga mora dati napraviti na lastne stroške. Ako patronu ali njegovemu namestniku ni mogoče prisostvovati

pri sestavljanju računa, mu ga mora predstojništvo doposlati, če stanuje v škofiji ter želi o letnem računu izjaviti svoje mnenje. Oddati pa mora to svojo izjavo pismeno in prej ko mogoče, sicer izgubi to pravico.

§ 46. Pri sestavljanju računa je ogledati tudi stanje cerkvenih in nadarbinskih poslopij in ob koncu računa pripomniti, ali je in kje je potreba poprave, ozir. kaj in kje se je popravilo v pretečenem letu.

Resničnost računa potrdijo vsi udje premoženjskega oskrbništva s svojimi podpisi.

§ 47. Račun župnijske cerkve in tudi podružnic pošlje oskrbništvo z vsemi potrebnimi potrdili in listinami do 15. sušca okrožnemu dekanu ali kakemu drugemu pooblaščencu ordinarijata. Temu odda tudi računski izpisek, v katerem zaznamuje, za koliko se je cerkveno in ustanovno imetje pomnožilo ali skrčilo. Dekan pregleda račune, popravi morebitne nedostatke ter jih odpošlje tekom 14 dni s svojimi pripombami ordinarijatu v nadaljno uradno poslovanje. Računi dekanijskih župnij pridejo neposredno na ordinarijat.

Gotovina, ki jo izkazuje rešen račun za l. 1858 in tudi vse cerkvene in ustanovne glavnice se računajo v avstr. veljavi. To velja tudi za vse bodoče račune.

§ 48. Dekani naj skrbijo za to, da pravočasno dobivajo račune v pregled in da so najkasneje do konca junija že vsi računi pri ordinarijatu. Zaostale račune naj strogo tirjajo, in to, ako treba, po kazenskih selih. Če bi pa to nič ne izdalo, javijo stvar ordinarijatu. O priliki vsakoletne dekanijske vizitacije naj dekani z vso natančnostjo revidirajo cerkv. blagajnice, naj pregledajo stanje cerkvenih in župnijskih poslopij in morebitne nedostatke zabeležijo v svojih vizitacijskih poročilih.

§ 49. Predložene cerkvene račune ordinarijat reši po odstranitvi morebitnih pomanjkljivosti ter ukrene, kar je postavno še potrebno.

Ako bi se upravništvo cerkvenega premoženja po rešitvi računov čutilo prizadeto, se sme pritožiti pri ordinarijatu tekom 30 dni po prejemu rešitve. Pozneje pritožbe ne veljajo več.

§ 50. Ko je ordinarijat potrdil in rešil račune, napravi cerkveno predstojništvo tekom 30 dni nov računski izpisek po rešenem računu. V njem zabeleži prirastek ozir. odpad cerkvenega in ustanovnega premoženja ter ga predloži ordinarijatu, ki ga potem pošlje na politično deželno oblastvo.

§ 51. Ako se izprazni in na novo zopet odda nadarbina, je s cerkv. premoženjem ravno tako ravnati, kakor določajo §§ 13, 14, in 17 gledé nadarbinskega imetja.

§ 52. Pravni zastopnik nadarbine ali duhovskega beneficija je nadarbinar, zastopnik cerkvenega imetja pa je cerkveno-premoženjsko oskrbništvo. Vendar pa sme tožbe dovoljevati le ordinarijat. V prošnji za privolitev tožbe je tudi navesti, iz česa se bodo poravnali pravdni stroški in kdo bo pravdni zastopnik. Zastopnika ordinarijat odobri, more ga pa tudi zavreči, ako kaže.

Ako se patron ponudi, da hoče sam in na svoje stroške zastopati nadarbino ali cerkev, je to smatrati za dobroto.

Cerkve, katerih patron je cesar, verski ali učni zaklad, zastopa po volji Nj. c. kr. ap. Veličanstva tudi v bodoče finančna prokuratura.

V tem slučaju se ordinarijat sporazume s politično deželno vlado, cerkveno predstojništvo pa naj natančno obvesti ordinarijat o vsej stvari.

V Mariboru, dne 22. septembra 1859.

Anton Martin,
knezoškof.

V naslednjih točkah bomo natančneje govorili o tem, kako je oskrbovati cerkveno in nadarbinsko premoženje na podlagi predstoječega pravilnika in drugih določeb, ki se v pravilniku ne nahajajo.

Dr. A. Jerovšek.

II.

Dušno pastirstvo.

A. Pastirsko vodstvo.

O starosti otrok, ki imajo iti k prvemu sv. obhajilu. Cerkvena disciplina gledé starosti za prvo sv. obhajilo je bila v raznih dobah različna. — V starih časih so nedorasle[1] in celo dojence[2] obhajali zdaj pod podobo kruha, zdaj vina. Od krstilnika so jih peljali (nosili) naravnost k obhajilni mizi. Gledali so pa na to, da se otroci po krstu brez posebne sile niso oteščali, dokler niso bili med mašo obhajani[3].

To velja o otrocih krščanskih starišev. Odrasli pagani in judje, ki so se hoteli pokristjaniti, so se morali po dve- do triletnem učenju (katehumenatu) za krst in prvo sv. obhajilo v postu še posebej pripravljati. Krstili in obhajali so jih navadno veliko soboto ali tisti dan pred Binkoštmi. Na te odrasle meri velikega petka molitev: »Oremus et pro Catechumenis nostris . . .«

Dandanašnji se zdi ta disciplina na prvi pogled nekam čudna. Vsiljuje se nam nehoté vprašanje: Ali so bili očetje takratne dobe mnenja, da je ta zakrament nedoraslim k zveličanju potreben?

---

[1] Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos
Infantes niveos corpore, corde, habitu,
Circumdansque rudes festis altaribus agnos
Cruda salutiferis imbuit ora cibis. Paulin. ep. 13. ad Sever.

[2] Communicantur autem pueri, qui nondum noverunt comedere vel bibere, sive cum folis, sive cum digito intincto in sanguine Domini . . . Martene, de antiq. Eccl. ritib. l. 1..

[3] Illud de parvulis providendum est, ne, postquam baptizati fuerint, ullum cibum accipiant nec ablactentur sine summa necessitate, antequam communicent. Martene, ibid.

S tem vprašanjem se je že tridentinski zbor bavil in je proti češkim utrakvistom razsodil, da otrokom, ki niso pri pameti, ta zakrament ni potreben in sicer zato ne, ker milosti božjih otrok, ki so jo pri krstu prejeli, v ti starosti ne morejo še izgubiti [1].

S tem pa zbor ni hotel grajati navade tedanjih časov. Očetje prvih časov — to je zbor poudarjal — so že vedeli, zakaj so tako delali. To je pa gotovo, da otrok niso obhajali zato, ker so mislili, da jim je to k zveličanju potrebno.

Ta navada se je polagoma izgubljala, odpravil jo je po večem pa šele IV. lateranski zbor l. 1215. s svojo določbo, da morajo vsi verniki obojega spola, potem ko k pameti (ad annos discretionis) pridejo, vsaj enkrat v letu svojih grehov se izpovedati in najmanj (ad minus) o velikonočnem času sv. Rešnje Telo spoštljivo sprejeti [2].

Ker terja zbor spoštljivo (reverenter) prejemanje tega zakramenta, uči ob enem, da se otrokom, ki niso še pri pameti, ne sme deliti.

S tem se je umaknila stara disciplina novi. Prej so združevali prvo sv. obhajilo s krstom, odsihdob pa s prvo izpovedjo. Kdor je bil po svoji starosti dolžan k izpovedi hoditi, je moral hoditi o velikonočnem času tudi k obhajilu, kar je povedano že v napisu poglavja, pod katerim je bila ta lateranska zapoved sprejeta v Corpus iuris [3].

Otrok, ki je toliko umen, da more smrtno grešiti, je dolžan hoditi k izpovedi in torej tudi k sv. obhajilu, uči sv. Antonin [4].

Pa tudi pri tem ni ostalo. Po tridentinskem zboru in nekod tudi že prej so začeli zahtevati za obhajilo več duševne zrelosti kot za izpoved. K izpovedi je dolžan hoditi, pravi rimski katekizem, kdor vé ločiti dobro od hudega in more že smrtno grešiti [5]. Zrelost za obhajilo se sodi pa po tem, ali otrok vé ločiti angelski kruh od navadnega kruha in ali ga more prejeti s svetimi mislimi in s pobožnim srcem [6].

S tem je rimski katekizem pojasnil, kako je treba IV. lateranskega zbora »annos discretionis« umeti. Ni zadosti, da je otrok, ki ima iti prvič k sv. obhajilu, le pri pameti, biti mora tudi primerno ver-

---

[1] Sess. 21. cap. 4. et can. 4.

[2] Cap. 21. De annua confessione. Denzinger pag. 133.

[3] Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio sacerdoti et Eucharistiae sacramentum ad minus in Pascha recipere. Cap. 12. X de poenit.

[4] Cum (puer) est doli capax, cum sc. potest mortaliter peccare, tunc obligatur ad praeceptum de confessione et per consequens de communione, quae simul dantur. Tom. 3. tit. 14. c. 12.

[5] Pars II. cap. 5. q. 44. — [6] Pars II. cap. 4. q. 62.

sko in moralno razvit, to pa iz vzrokov, ki jih med drugimi Suarez (de sacram. d. 70, 5. 1) našteva: Ecclesia non obligat, cum primum potest, sed facultatem concedit expectandi per aliquod tempus: vel propter maiorem venerationem sacramenti, vel propter maiorem fructum percipientis, vel ne pueri exponantur periculo transgressionis.

V kateri dobi pa si pridobivajo otroci to pripravnost? Po splošnem mnenju med 10. in 14. letom, eni prej, drugi pozneje, kakor so duševno razviti. Zatorej ne bi bilo prav, gledati samo na njih starost in puščati vse, ki so enih let, hkrati k sv. obhajilu.

Tam, kjer je šola urejena in jo obiskujejo vsi, ki niso postavno izgovorjeni, bo moral veroučitelj od tega pravila nekoliko odstopiti in učence blizu enih let, pa različne zmožnosti in neenake razvitosti za prejem tega zakramenta hkrati pripravljati, in to v petem ali šestem šolskem letu. In ta doba utegne biti najprikladnejša, saj je blizu v sredi med skrajnim termininus a quo (10. leto) in skrajnim terminus ad quem (14. leto). Tiste, ki so kesne glave in za drugimi zaostajajo, je treba seveda še posebej učiti. Kje in kedaj, mora katehet vedeti in po okolnostih določevati.

Nekateri škofje, med njimi tudi krčki (Veglia), so za svoje škofije določili, v kateri starosti naj otroci prejemajo prvo sv. obhajilo[1]. Da taka določba veroučitelja veže in da je ne sme prezirati, to se samo ob sebi umeje[2].

V ozki zvezi s tem predmetom je tudi vprašanje: V kateri starosti se sme, ozir. mora na smrt bolne otroke per modum viatici obhajati? V prvih časih krščanstva seveda ni bilo tega vprašanja, saj so celó dojence obhajali. Poznejša disciplina je pa to navado odpravila in tudi za obhajilo bolnih otrok zahtevala kolikor toliko razsodnosti.

Po nauku sv. Tomaža se sme deliti sv. obhajilo otrokom, ko se jim začenjajo zbujati dušne moči in morejo temu zakramentu že nekoliko češčenje skazovati[3]. Kar se pa pri zdravih sme, to se pri bolnih mora. Bolnik, ki je za to, je po božji zapovedi dolžan sv.

---

[1] Quod attinet aetatem puerorum ad primam communionem admittendorum, statuimus, ne ante 12. annum inceptum, puellae autem ante 11. inceptum, regulariter admittantur. — Acta et Decreta primae Synodi Veglensis, cap. IV. de sacrament.

[2] Attendendus tamen est, qui pro ss. eucharistia primum sumenda assignatus fuerit ab Ordinario aetatis terminus infimus et supremus. — Conc. Colon. pars 2. tit. 2. c. 23.

[3] Quando iam (pueri) incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri. Sum. III. q. 80. art. 9.

popotnico prejeti[1]. Če pa veže ta dolžnost otroka, veže tudi duhovnika — delivca[2].

Benedikt XIV. je po škofih župnikom s trdno resnobo zapovedal, naj delé ta zakrament vsem tistim otrokom, ki so po njih sodbi že toliko umni, da morejo v Zveličarja, pod podobama kruha in vina skritega, verovati in ga spoštljivo moliti[3].

V kateri starosti je pa otrok toliko umen, da se mu sme sv. popotnica deliti? Po splošnem mnenju v sedmem letu. Za trdno seveda se to ne da reči, ker se eni prej, eni pozneje razvijejo. Ali je na smrt bolan otrok dovolj razumen ali ne, razsodi najlažje izkušen dušni pastir. Če dvomi, ali bi ga obhajal ali ne, tedaj ga sme obhajati, učita Lugo in Gobat[4]. Če ozdravijo, se morajo kakor tisti, ki niso bili še pri obhajilu, pripravljati na prejem tega zakramenta. Če umrjejo, jim pristoji pogreb s črno štolo. Ordo sepeliendi parvulos je le za tiste, ki umrjejo ante usum rationis. *J. Kragelj.*

In necessariis unitas! V I.I. poglavju »Actionum et Constitutionum« 3. lavantinske sinode, ki govori »de canonica dioecesis visitatione«, me je v točki 3., str. 499 posebno zanimal iz srca mi govorjeni stavek: »visitandi sunt . . . an non a necessaria et convenienti consuetudine cum fratribus consacerdotibus sine necessitate sese retineant ac vitam solitariam degant, id quod plerumque non sine magno sui detrimento accidere solet . . .«

Sv. cerkev graja tiste čudake v duhovskem stanu, kateri brez pravega vzroka »vitam solitariam degunt« in se duhovnih sobratov izogibljejo.

Vae soli! Duhovnik samotar, ako je ascet, postane le prelahko nekak enostranski misantrop; ako pa v ascezi ni utrjen, pretijo mu še hujše dušne nevarnosti. Kateri izmed nas pa še ni čutil neke otožnosti, kadar dolgo ni občeval s sočutnim sobratom? Mučijo nas dvomi in pomisleki glede dušnega pastirstva, v krogu izkušenih sobratov se razpršijo. Lotili smo se kakega dela, pa nismo opazili raznih ovir in

---

[1] Quaer., an in periculo mortis communio tribuenda sit pueris, qui nondum ad sacram synaxim admissi sunt? R. affirmo quoad pueros, qui sunt rationis compotes . . . Ratio est, quia . . . pueri in tali periculo constituti tenentur ex praecepto divino communicare. — Gury, tract. de Euchar., cap. VI.

[2] At vero de communione facienda in articulo mortis non est eadem ratio . . . Unde existimo in illo articulo dandam esse communionem cuicumque homini habenti usum rationis ad peccandum . . . Quod Navarrus quidem fatetur esse omnibus consulendum: ego vero existimo esse obligationem, tam ex parte petentium, quam dispensantium. — Suarez, tom. 3. in 3. p. q. 80. d. 70. sect. I.

[3] Bened. XIV. de syn. dioec. l. 7. c. 12. n. 13.

[4] Gassner, Handbuch der Pastoral, II., str. 899. — Lehmkuhl, II., tract. IV. de Euchar. sacr.

težav, na katere nas opozori še le starejši duhovni brat, in hvaležni smo mu za ta migljaj. Ob nastalih velikih težavah v pastirovanju preti nam upasti pogum — domišljuješ si, da v nobeni čredi ni tako garjevih ovac, kakor ravno v tvoji — a v razgovoru z duhovnimi tovariši spoznaš, da po drugod ni nič — boljše, in olajšan in potolažen se vrneš na svoj dom. Nasprotno, če se ti je kaka pastirska zadeva posrečila, hoče se ti v srce ukrasti nekak čut zadovoljnosti s samim seboj — ko pa v družbi dušnih pastirjev izveš, koliko se drugod zgodi za čast božjo in zveličanje duš, sam pri sebi zardiš. Bonum, quia humiliasti me. Zares, občevanje z duhovnimi brati je nekaka neprestana v srce segajoča meditacija.

Ko vidiš pri sobratih — in skoraj brez izjeme od vsakega se lahko nekaj naučiš — njih modro mišljenje, previdno govorjenje, skromno vedenje, goreče delovanje, tiho zatajevanje, mirno potrpljenje, ne ostane to brez vpliva na tebe. Čuditi se je torej tistim samotarjem, ki nimajo potrebe se razvedriti in okrepiti v krogu stanovskih tovarišev. In zlasti dandanes! Kje na svetu pa najdeš, homo Dei, družbe, ki bi celoma ugajala tvoji omiki in tvojemu srcu! Marsikdo izmed naših vrst se prepozno kesa, da ni že poprej bil prepričan, koliko resnice ima v sebi izrek: »Dixit laicus clero — nunquam tibi amicus ero«. Ne bodimo preveliki optimisti in ne verujmo vsaki laskavi pohvali. Svet nas ne razume in nam ni vedno tako odkritosrčen, kakor se dela. Častne izjeme potrjujejo pravilo. Olajšamo si srce le pri sobratih, ki nas razumejo in z nami sočutijo!

Kolikor so pisatelju znane razmere, je občevanje med duhovniki zares bratovsko in prisrčno, in to v prid nam in naši sveti stvari. Pri mnogih sestankih sem že slišal kot refren: »Quam dulce et iucundum habitare fratres in unum«. Naši shodi torej nikakor niso namenjeni le kratkočasju in zabavi — neobhodno potrebni so nam. Tu pa tam se utegne kak liberalni farizej pohujšati, ko nas vidi se zbirati, češ: »edunt et bibunt« (Luc. 5, 33). — Vidijo nas, kadar pohitimo med sobrate za kako urico, ne vidijo nas pa, kadar gremo ob rani uri v spovednico, ko se oni vračajo zaspani iz ponočne veselice; ne vidijo nas na potu k bolnikom; ne vidijo nas ne v šoli, ne v uradu, ne pri brevirju, ne pri pripravi za pridigo in še ob stoterih drugih prilikah ne. Pa naše nasprotnike peče pravzaprav le to, da smo edini, da se združujemo, da se ljubimo. Naša edinost jih napolnjuje s strahom, kajti edinost nas stori močne, edinost med nami in pa edinost z višjim pastirjem. Zato bi nas radi razedinili, zato se trudijo tu in tam katerega izmed nas zoper druge »izigrati«. Torej bratje, bodimo edini!

Pa saj smo edini! O da, pred vsem in necessariis! Kdo bo o tem še govoril! Edini smo si tudi v mnogih rečeh, ki niso ravno

de fide. Naj omenim samo narodnostno vprašanje. Z lučjo je treba iskati »izdajic« v našem stanu, med tem ko jih kar mrgoli v drugih stanovih, ki se tako radi bahajo s svojo zavednostjo. Brez samohvale lahko rečemo, da »brezdomovinci« najbolj nesebično ljubimo domovino, ker smo edini v starem, katoliškem in narodnem geslu: »Vse za vero, dom, cesarja«.

Pri vsej edinosti pa je med nami še vedno dosti razlike. Stvarnik nam je dal različne zmožnosti in značaje, človek ni stroj, ni šablona. Razlika mika.

A vendar je še dokaj polja, kjer bi si še tudi želeli večje edinosti, ali recimo natačneje: enotnosti. Med dobrohotnimi in vnetimi duhovskimi sobrati namreč hodijo včasi nekateri svoja pota, in preobširno rabijo znan izrek: in dubiis libertas. Kolikokrat bi bilo želeti tudi in dubiis unitas! Naj to misel razjasnim z nekaterimi vzgledi!

V 1. štev. let. »Voditelja« berem razpravo o velikonočnem izpraševanju in o »spovednih listkih«. Marsikaj mi pri tem pride na misel. Goreč kapelan je odrekel nevednemu mladeniču listek, dokler se bolje ne pouči. Fant se gre pritožit k mehkosrčnemu župniku in — dobi listek. Nasledke si je lahko misliti. Kje si, unitas? In sploh praksa s črnimi in rdečimi listki! Uporen fant, kateremu se listek odreče, se nasmehne, češ, bom brez listka ravno tako spoved opravil, ter podšunta še druge. Ljudstvo je po nekod po liberalizmu že žalostno okuženo. Dobro je še ljudstvo, da si šteje v vestno dolžnost, priti po listek, kajti lahko je dandanes dobiti rdeči listek tudi brez črnega, ali če ne rdeči listek, pa vsaj odvezo, kar je menda še več vredno. Bog nas varuj časov, da bodo spovedni listki sploh iluzorični!

Ostanimo pri spovedi. Odkod to, da si posebno »bibuli« in enakovredni bratci včasi izberejo kakega konfesarija kot nekak »refugium«, h kateremu priromajo od blizu in daleč? Ako bi ravnali vsi konfesarji enotno po pravilih pastirne, bi to ne bilo mogoče. Nek bibulus se je očitno izrazil: »Prejšnji stari gospod, če sem potožil, da ga rad pijem, so mi dali še desetico, naj si ga zavžijem, sedanji mladi pa me kregajo, pa še odveze dati nečejo.« Zanimiv je bil na neki božji poti pogovor dveh možakarjev. »Kam bi šel k spovedi?« »Veš, če misliš kratko opraviti, pojdi k temu, če pa hočeš dolgo spoved, pa k onemu-le gospodu.« Nadalje: ta spovednik večkratno sv. obhajilo tako rekoč ponuja, sosed pa je hud nasprotnik pogostnega sv. obhajila. Med modrimi in delavnimi duhovniki je še sedaj različno mnenje, morajo li osebe, ki sprejemajo vsake 14 dni sv. zakramente, ako pade kak odpustek med tiste 14 dni, dotični dan sprejeti sv. obhajilo, ali

pa zadostuje enkratno obhajilo vsakih 14 dni, da se udeležijo dotičnega odpustka[1].

In kake težave nastanejo v pastirstvu, ako je eden duhovnik navdušen pospeševalec 3. reda, sosed pa se nekako zaničljivo izraža o »tercijalkah«. V novejšem času tu in tam prevladuje misel, da so »Marijine družbe« nekaka konkurenca 3. redu. Kako ozkosrčno in krivično! Nekaterim se zdi prenapeto, nositi svetinjice očitno. Dotični pač ne umejo duha časa. Ravno Marijine družbe so nekako »moderne« v dobrem smislu, in mnogokrat najkrepkejše sredstvo, rešiti možko mladino. Žalibog, da nimamo enotnega navodila, zato nimata ne dve družbi enakih pravil, in še enakih družbenih molitev ne. Neradi pogrešamo v šematizmu vsaj kratko opombo o Marijinih družbah, ki se zelo širijo tudi že v lavantinski škofiji in so imele že lepe slovesnosti, kakor n. pr. letos 1. dekliški shod Marijinih družb v Petrovčah.

Sploh opazujemo včasih nekako razliko med »starimi« in »mladimi« gospodi. »Stari« so včasi preveč konservativni, mladi pa znabiti »pregoreči«. Mlad kapelan bi rad čez noč župnijo socijalno prenovil, star župnik pa je le za »mir«. Le ne »zamere!« In tako se prigodi, da se v župniji, kjer žgane pijače morijo staro in mlado, leta in leta zoper to kugo ni nič govorilo in nič storilo zaradi ljubega »miru«. Isto je v novejšem času s slabimi časniki. Mlad kapelan Ropotar jih preganja na leci in v spovednici, jih imenuje gnojnice, katere hišo osmradijo, starejši župnik Mirnik pa ne črhne besedice zoper nje, ker misli, da je ljudstvo še vedno tako »dobro« in nepokvarjeno, kakor nekdaj. Prigodilo se je že, da sta imela v župniji župnik in kapelan vsak svojo »stranko«. In kateri dragih sobratov ne ve, da utegne »premili« prednik napraviti nasledniku bridke ure!

Ako nadalje v tej župniji božja služba traja eno, v sosedni pa redno blizu dve uri, — ako ta župnik pod nobenim pogojem nima pete maše, ako se latinsko ne poje, in bodi si še tako slabo, sosed pa se drži načela: rajši lepo slovensko, kakor grdo latinsko, — ako v sosedni župniji ni lepe nedelje, da bi se ne razlegal strel ter »sonitus tubae et fistulae . . . et universi generis musicorum«, naš žup-

[1] Glede spovedi je za lavantinsko škofijo sv. kongregacija dovolila, da zadostuje spoved vsakih 14 dni, z brevejem z dne 17. avg. 1898 in sicer za dve leti, dne 3. sept. 1902 je pa ta privilegij podaljšan na 3 leta. (Kirchl. Verordnungsblatt 1898, str. 144.) Enak privilegij je dobila goriška nadškofija za dve leti dne 17. jan. 1900. Folium period. 1900 nr. 19. Je-li ga dobila tudi ljubljanska škofija, nismo mogli zaslediti v uradnem listu. Spoved torej na dan odpustka lahko odpade le vsled posebnega privilegija, o obhajilu pa privilegij nič ne govori, torej ima polno moč predpis, ki naznačuje pogoje za pridobitev odpustka, in med temi je tudi obhajilo. *Ur.*

nik pa smrtno sovražijo vso tako ropotijo, — ako sta si dva gospoda zelo navskriž glede »računjenja«, — potem ni čuda, ako se verno ljudstvo vpraša: »Kako da so si gospodje vendar tako različni? — »Oh, kako v tej fari lepo poročajo«, se je izrazila dobra duša, »čisto drugače, kakor pri nas!« Odkod pa je imel župnik ta »lepi« ritus? Po novem ritualu je poročal, sosed pa ne vem po kakem starinskem obredniku.

Ko je prišel mlad kapelan na župnijo, se je vse zavzelo, ko je šel v zimskem času »razoglav« na spoved. Župnik mu je pozneje raztolmačil, da je v tej župniji že starodavna consuetudo hoditi po zimi na spoved z biretom pokrit. Lahko je bilo se tej odredbi župnikovi prilagoditi, a težko na prihodnji štaciji se k zahtevi sv. cerkve zopet povrniti.

Pred leti se je nekje primerilo, da je župnik dovolil župljanom v nedeljo po večernicah hmelj obirati, sosedni župnik pa je isto nedeljo v pridigi proglasil to delo za smrtni greh. O ljubi sv. Avguštin, kako zlorabijo tvoje besede: »in dubiis libertas«[1]!

V spominu mi je tudi epizoda, kako je v neki župniji molil župnik »žegnana« si med ženami, prvi kapelan »blažena«, drugi kapelan-jezikoslovec pa »blagoslovljena«. — Živela libertas!

Bolj vspodbudno je bilo, ko je nek mož bil zjutraj doma pri sv. opravilu, k drugemu pa je šel v sosedno župnijo, a tam je slišal prav isto pridigo, kakor zjutraj doma. Domu grede je tako-le modroval: »Sedaj pa vidim, da res sv. Duh vodi cerkev, ker sta oba gospoda čisto enako pridigovala.«

Vsak predragih sobratov lahko iz svoje prakse takih slučajev še več navede. Na to needinost in neenotnost mislil sem v vsej bratovski ljubezni opozoriti.

Ergo etiam in dubiis uniformitas, in omnibus autem caritas!

J. A.

Duhovno sorodstvo med krstiteljem in krščencem. Med drugimi daje sv. stolica škofom pooblaščenje, dajati spregled duhovnega sorodstva. Dotični obrazec se glasi: »Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis praeterquam inter levantem et levatum.« Spregleda duhovnega sorodstva med botri in krščencem sv. stolica sploh ne daje. Vpraša se pa, ali se navedeno pooblaščenje razteza tudi na duhovno sorodstvo med krstiteljem in krščencem? »Congregatio S. R. et Univ. Inquisitionis« je dne 3. dec. 1902 na vprašanje: Utrum in formulis, quibus concedi solet facultas dispensandi super impedimento

[1] Ta izrek se sicer pogostoma pripisuje sv. Avguštinu, a ni njegov, ampak misli se, da ga je skoval protestantski teolog Meldenius. Tako Rössler v svoji repliki na Ehrhardovo antikritiko. Vaterland 28. jun. 1902, št. 176 str. 2. *Ur.*

cognationis spiritualis, comprehendatur casus cognationis spiritualis inter baptizantem et baptizatum, in iisdem formulis non praevisus — dala odgovor: Negative; seu non posse, qui concessa per praedictas formulas facultate gaudent, super impedimento cognationis spiritualis inter baptizantem et baptizatum dispensare; idque communicandum cum omnibus quorum interesse queat, atque in posterum expresse in formulis edicendum. Si quae vero matrimonia cum huiusmodi dispensatione, vi earumdem formularum concessa forte hucusque contracta fuerint; ad omnem circa eorum valorem quaestionem dirimendam supplicandum Sanctissimo, ut eadem in radice sanata declarare dignetur.

x.

Razglašanje „uslišanih molitev“. Anonsa in reklama je dandanes moderno in zelo porabno sredstvo, da ljudje spečajo svoje blago. In ker že vse mora biti moderno, zakaj bi ne bila tudi pobožnost? Taka moderna »pobožnost« je razglašanje uslišanih molitev po časnikih. Po Nemškem in Francoskem je ta »dévotion« že tako razširjena, da razni listi prinašajo celo v inseratih zahvale za »uslišano molitev«. Škofje v Münstru, v Augsburgu in v Trieru so odločno nastopili proti listom, ki razglašajo take »uslišane molitve« pod pretvezo, da hočejo vzbuditi v srcih pobožnost in zaupanje do tega ali onega svetnika ali skrivnosti božje. Na Francoskem je zlasti škof v Vannes-u ostro prepovedal vsem samostanskim družbam naročevanje takih nabožnih listov, ki prinašajo uslišane molitve, brez pismenega dovoljenja njih duhovnih predstojnikov. A tudi od drugih škofljanov pričakuje, da se bodo ravnali po tej prepovedi[1]. Prav krepko je proti tej zlorabi nastopil tudi odličen francoski teolog Hommer, profesor na pariškem katoliškem vseučilišču.

Zdi se nam potrebno, da tudi na Slovenskem še o pravem času izpregovorimo o tem besedo.

Kaj pa so »uslišane molitve«, ki jih časniki razglašajo? Vsak dober dar pride od zgoraj, od Očeta luči, in zato tudi moramo Bogu za vse hvaležni biti. Toda božji dar nam dojde lahko na dvojni način, ali po naravnem redu stvari, zakaj tudi tu sodeluje Bog kot zadnji vzrok, ali pa nam dojde božja pomoč na prav poseben način vsled naše molitve in priprošnje kakega svetnika. »Uslišane molitve« gotovo niso umeti v prvem pomenu, ker bi ne imelo zmisla take darove razglašati, zakaj v tem zmislu je vse dar božji, kar imamo po naravi. Torej so umeti v drugem pomenu; v uslišani molitvi se predpostavlja neka vrst čudeža. Kdo pa nam jamči, da je ta ali oni slučaj uslišane

[1] Gl. Theologisch-praktische Monats-Schrift. Passau, 1901. Str. 54. Iz dotičnega članka so deloma povzeti podatki za naš članek.

molitve res izreden učinek nadnaravnih vzrokov? Brez ozira na sleparstvo so tu vrata širom odprta subjektivizmu, omejenosti in lažnemu misticizmu. Še po dolgi, vsestranski in natančni preiskavi je težko dognati, je-li to ali ono naraven učinek ali nadnaraven. Kdo pa preiskuje slučaje uslišanih molitev, ki se poročajo časnikom? Nihče; subjektivno mnenje in domišljija tu odločujeta.

»Post hoc, ergo propter hoc«, to je navadno podlaga tem poročilom.

Še lepše je, če poročevalec naivno dostavi, da mu je bila molitev uslišana zlasti zato, ker je obljubil, da bo uslišanje razglasil v tem ali onem časniku [1]. Pač res, časnikarstvo je velesila, še v nebesih se ravnajo po njem!

Pri ozdravljenjih se navadno pravi, da nobene pomoči ni bilo več. Lahko povedano, a redko verjetno; Tertulijan bi rekel: »Sapiens non credit incerto«. In kaj je predmet tem uslišanim molitvam? Večkrat čisto malenkostne reči, n. pr. da je kdo izgubil svoj priljubljeni molek, ali pa celo nedopustne reči, n. pr. da se je kaka »pobožna duša« hotela iznebiti neljubega dušnega pastirja, ali žena svojega sitnega moža, in se je to vsled molitve zgodilo [2]! V slovenskih nabožnih listih beremo včasih zahvalo za uslišano molitev »v zelo važni zadevi«; a kaj se vse skriva za to »važno zadevo«!?

V svojih posledicah je to razglašanje zelo škodljivo. Morda pač prinese nekaj več naročnikov dotičnemu listu, a na drugi strani napravlja v ljudski duši veliko škode in daje sovražnikom zdatno orožje v roke. V dotičnih poročevalcih se vzgaja skriven napuh in domišljivost, češ, na mojo molitev pa že Bog več porajta ko na druge. V čitateljih se redi lahkovernost; kdor brez vsakega stvarnega dokaza take reči vedno in vedno bere, postane dovzeten za vsako budalost. Pride kak hujskač ali hudoben časnik, pa mu bo tudi vse verjel. Iz lahkovernosti se izleže lažni misticizem, ki vedno išče čudežev, kateremu priprosta evangelijska resnica ne ugaja, tudi ne cerkvene uredbe, ampak vedno hoče nekaj posebnega, novega in izrednega.

Bolj hladnim in trezno mislečim ljudem pa take pripovedke vzbujajo sum, da sploh celo krščanstvo sloni na tako trhli podlagi. In tako je pri vseh teh neštevilnih pobožnostih in v časnikih objavljenih uslišanih molitvah vedno manjše število onih, ki bi Boga molili in častili v duhu in v resnici. Zlasti moški spol se s tem odtujuje cerkvi. In naj še potem pridigar porablja take pripovedke [3]!

[1] Taki slučaji se najdejo tudi v slovenskih nabožnih listih.

[2] Konkretne slučaje navaja navedena Theol.-pr. Monatsschrift str. 55. 56. 59.

[3] Zlasti uboge verne duše morajo skrbeti, da gotovim pridigarjem in pisateljem ne zmanjka snovi.

Nasprotnikom pa daje tako počenjanje hudo orožje v roke. Češčenje svetnikov, njega lepoto, pomen in važnost kakor tudi vrednost molitve postavljajo te »zahvale« v slabo luč.

Zlasti dandanes je treba velike previdnosti, ker domači in tuji nasprotniki porabijo vsako stvarco zoper katoliško cerkev in njene naprave. Seveda oni izvračajo tudi dobre stvari, a ne dajajmo jim vsaj sami prilike z nerodno in hkrati neresnično pisarijo.

Ko je pred leti »Kölnische Volkszeitung« prinesla nekaj pikantnih vzorcev uslišanih molitev, je to hitro porabil nek protestantski list, ki je pisal: »Das ist katholischer Einfluss, das sind die Mittel ihrer (der kathol. Kirche) Macht. Wir beneiden sie nicht, aber wir bedauern sie« [1].

Pravi katoliški časopis, ki hoče v resnici vzgajati ljudstvo v krščanskem duhu, bi naj nikakor ne sprejemal nezanesljivih poročil o dogodkih, katerih nadnaravni vzroki se nikakor ne morejo dokazati.

Če je kdo res osebno prepričan, da je njegova molitev bila uslišana, naj hvali Boga za dobroto v izbici svojega srca. V evangelijih večkrat beremo, da je Gospod prepovedal razglašati svoje čudeže. V tej prepovedi se razodeva njegova velika modrost, ker je tako preprečil prazno baharijo in besedičenje, ki stvar navadno izopači. Pravi učinek pa itak ni izostal; sloves o njegovih čudežih je šel daleč okoli. A tam je bila čisto drugačna gotovost, kakor je v »uslišanih molitvah«. Subjektivna domneva in prevara je bila tam izključena, ker je čudež bil objektivno spričan po učinku, po okoliščinah in neštevilnih pričah, v »uslišanih molitvah« pa je skoro vselej edini kriterij subjektivno mnenje poročevalčevo.

Priporočamo v resen prevdarek te misli tudi našim slovenskim nabožnim listom. *F. K.*

Ali se gluhomutci lahko vdeležijo odpustkov? Da se dobi odpustek, je navadno treba moliti poleg drugega kako določeno molitev. Ker pa gluhomutci ne morejo izgovarjati besed, se vpraša, kako se oni morejo vdeležiti odpustkov? Sv. kongregacija za odpustke je že 16. febr. 1852 izrekla: »Quod si agatur de privatis orationibus, proprii mutorum et surdorum confessarii valeant easdem orationes commutare in alia pia opera aliquo modo manifestata, prout in Domino expedire iudicaverint.«

Ker se je po tem odloku za vsak slučaj bilo treba posebej obrniti na spovednika in ker so dandanes gluhomutci po mnogih krajih tudi dovolj izobraženi, bi se tudi na primernejši in lažji način lahko vdeleževali odpustkov, zato je škof v Chambery stavil imenovani kon-

[1] Cit. v nav. Monatsschrift str. 58.

gregaciji naslednje vprašanje: »Utrum expediat, ut surdo-mutis, quin in singulis casibus ad proprium confessarium recurrant, per generale decretum gratia concedatur acquirendi Indulgentias, iniunctas preces signis vel mente fundendo, vel tantum easdem legendo sine ulla pronuntiatione?« Kongregacija je 15. julija odgovorila: »Affirmative: et supplicandum SS.mo pro gratia, firmo manente decreto generali diei 16. Febr. 1852.« Sv. oče je 18. jul. i. l. ta sklep odobril [1].

V veljavi je še torej tudi prvi odlok, katerega se je poslužiti takrat, če gluhomutec ni dovolj izobražen. *F.*

Pismena vprašanja pri župn. izpitu v Mariboru meseca majnika 1903.

Dogmatika: 1. Probetur doctrinam magisterii ecclesiastici esse veram et propriam fidei regulam.

2. Probetur existentia peccati originalis.

Parafraza: I. Petr. c. 4, v 7—11. Epist. Dom. VI. post Pascha.

Moralka: 1. Quaenam requiruntur ad actum moraliter bonum et meritorium?

2. Quid est ebrietas? quale peccatum? An imputantur ad culpam omnia mala in ebrietate commissa?

3. An sub gravi facienda est restitutio famae et honoris et quomodo ea fieri debet?

Cerkveno pravo: 1. Vindicetur ecclesiae libertas et independentia in ferendis censuris canonicis, sive demonstretur iuste esse reiectam in Syllabo sententiam XX: »Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis gubernii venia et assensu?«

2. Insigniores Congregationes Curiae Rom. earumque negotia enumerentur.

3. Das Ehehindernis der Schwägerschaft nach dem kirclichen u. bürgerlichen Eherechte.

Pastirna: 1. Govor o verski resnici: »Le rimsko-kat. cerkev je sveta«. Uvod in sklep naj se popolnoma izdelata, razprava pa obilno načrta.

2. Kako naj ravna spovednik z nevesto, ki hoče vzeti ženina, ki je odpadel od prave sv. kat. cerkve?

3. Die Bedeutung, Beschaffenheit und wesentlichen Bestandtteile des Altares insbesonders des Tabernakels mögen erklärt werden.

4. Katera sredstva ima katehet, da privadi že v šoli posebno otroke tistih starišev, kateri ali nečejo ali ne morejo vredno posvečevati nedelj in praznikov, da bodo pozneje radi se udeleževali javne božje službe in večkrat prejemali svete zakramente?

B. Liturgika.

Tonus orationis. »Voditelj« je že govoril o tem predmetu v letniku I., str. 214. Ker se nam je stavilo enako prašanje in ker nimajo nekateri gospodje dotičnega letnika, izpregovorimo o tem še enkrat malo obširneje [2].

---

[1] Il Consulente Ecclesiastico, rivista degli atti della santa Sede e delle ss. Congregazioni Romane. 1903, vol. VIII., fasc. 1, str. 9.

[2] Prim. »Caeremoniale Episcoporum« lib. I. cap. XXVII §§ 1. et seq.; »Magister choralis« § 22., ki je popolnoma posnet iz »Caer. Ep.« ter navaja natanko tudi posamezne slučaje.

Oracije se pojo na trojni način: 1. in tono festivo vel solemni; 2. in tono simplici feriali; 3. in tono feriali.

»Tonus festivus vel solemnis« se poje le pri sv. maši, matutinu, hvalnicah in večernicah ob praznikih »ritu semidupl.« in »ritu dupl.« (I., II. cl. mai. et. min.) ter ob nedeljah in sicer v oraciji de festo vel die in pri vseh komemoracijah tistega dne. Ton. fest. ima dve kadenci. Prva se imenuje punctum principale: f e d f, druga pa semipunctum: f e. V oraciji sami se poje najprej punctum princ. in potem semipunctum; v sklepu pa, ki je zmiraj »clausula maior«, kakor: Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum«, ali »Qui vivis et regnas cum Deo Patre . . .«, se red obrne ter pride poprej semipunctum. Ako je oracija sama prav kratka, se v njej (ne pa v zvršetku) poje le punctum principale.

»Tonus simplex ferialis« nima nobene kadence. Vendar pa se v oraciji in v zvršetku (clausula maior) nekoliko retardira in preneha tam, kjer je sicer »punctum princ. vel semipunctum«.

»Tonus ferialis« ima kadenco v malo terco f—d na koncu oracije in zvršetka, ki je zmiraj »clausula minor« kakor: »Per Christum Dominum nostrum«, »Qui vivis et regnas in saecula saeculorum« itd., po čem se ravno spozna, da se poje tonus ferialis.

Glede na priposlano vprašanje, pripomnimo še nekoliko o »tonus festivus vel solemnis«. Na vprašanje: An cantus Orationum in processionibus et benedictionibus Ssi Sacramenti debeat esse nec ne solemnis?« je odgovorila S. R. C. z dne 23. marca 1881, št. 3528 (5823): »Servetur Caeremoniale Episcoporum Lib. I. cap. XXVII §§ 1. seq.; et in functionibus extra Missam, Laudes et Vesperas adhibeatur cantus minus solemnis« i. e. tonus simplex ferialis.

Pri procesiji na Telovo ali tudi pri takozvanih inicijah, pri različnih drugih blagoslovih in priložnostih se rabi tedaj tonus simplex ferialis t. j. oracija se poje v enem glasu brez kadence — če je zvršetek clausula maior. Ako pa je clausula minor, se poje »tonus ferialis«, ki je predpisan po Coll. Rit. dioec. Lav. za »Te Deum« »Veni sancte Spiritus« itd.

Neka izjema je pri oraciji »Deus qui hodierna die . . .«, ki se poje po »Te Deum« na Veliko soboto v onih cerkvah, kjer se je pel pred procesijo »Matutinum«. Ta oracija ima »tonus festivus«, ker se ž njo še le sklene Matutinum[1]. *M. Št.*

Orglanje pri mrtvaških opravilih. Predstojnik belgijske provincije »Sancti Josephi Fratrum Minorum de Observantia Recollectorum«

[1] Vide Coll. Rit. dioec. Lav. pag. 393, n. 4.

je prosil, da se dovoli v njihovih cerkvah, kjer se sicer vse pravilno poje, orglanje »ad cantum sustentandum« pri črni maši in opravilu za rajne, posebno tam, kjer je malo redovnikov.

S. R. C. mu je odgovorila, dne 26. sept. 1868 št. 3183 (5409): »Serventur Rubricae«. S tem odlokom se ozira na rubriko v »Caeremoniale Episcoporum«[1], lib. I. cap. XXVIII n. 13, ki se glasi: »In officiis Defunctorum organa non pulsantur; in Missis autem, si musica adhibeatur, silent organa, cum silet cantus.«

Pri sv. maši »de Requiem« je tedaj dovoljeno orglanje, »si musica adhibeatur« t. j. ako se poje in petje spremlja z orglami ali z godali, ki se v liturgičnih knjigah omenjajo zmiraj kot nadomestek za orgle. Vendar pa naj molčijo orgle, ako neha petje. Sme se orglati tudi pri Libera, ker ne spada k oficiju, ampak se smatra s sv. mašo za eno dejanje. (S. R. C. 23. Sept. 1684.) Popolnoma prepovedano pa je orglanje »in officiis defunctorum« t. j. ad Vesperas, Matutinum et Laudes«, in sicer pri celem oficiju. Isto je prepovedano tudi pri »Miserere« in pri »Benedictus«. Ako bi ljudje tudi to zahtevali, se ne sme storiti. Duhovnik jih naj pouči in opomni na obstoječa določila. S pravočasnim poukom in s pametnim in previdnim ravnanjem lahko vse doseže in odpravi še tako stare in priljubljene — razvade in nerede na koru. Kaj pa, če ne bodo ljudje več najemali vigilij itd.? »Qui docet, quae non oportet, turpis lucri gratia, hunc oportet redargui.« Istotako ne velja izgovor, da pri tem organist več zasluži. Že res! Pa župnik, ki je vnet za pravilno petje in se res briga zanj, bo že našel denar, da odškoduje organista za tak »lucrum cessans«. Da pa tudi ljudi zadovolji, naj ne poje oficija le mehanično, ne prenaglo in ne prepočasi, ne preglasno, ne pretiho, ampak pravilno, digne attente ac devote — v duhu molitve. *M. Š.*

Zakaj se papežu poljubuje noga? Poljub (osculum) smatra vesoljno človeštvo za simbol in faktičen izraz srčne ljubezni. Popolnoma odgovarja temu grški izraz φίλημα. Sedež vsake ljubezni, naravne in nadnaravne, je srce človeško. Sv. Janez Zlatoust pravi, da se srčna ljubezen javlja z usti. Usta izražajo srčno ljubezen ali z besedo ali pa z neposrednim fizičnim kontaktom z ljubljenim predmetom[2].

Bilo je pri Judih, Grkih, Rimcih in sploh pri starih narodih v navadi, da so se pri pozdravu, zlasti pa pri slovesu poljubovali, in o takih poljubih govori tudi sv. pismo stare zaveze. Osculum oris je znak in izraz popolnoma naravne ljubezni bodisi med so-

[1] Caeremoniale Episcoporum — izdal Pustet v Reznu — je iste vrednosti in važnosti, kakor »Rituale«, Pontificale Breviarium in Missale Romanum.

[2] 30. hom. II. Cor. n. 1.

rodniki (I. Mojz. 33, 4; 29, 13), med dobrimi prijatelji (I. Kralj. 20, 41), bodisi med zaročenci (Vis. pes. 1, 2). Sv. pismo pa govori o poljubu tudi kot znaku spoštovanja in istinite udanosti, in sicer o poljubu na usta (II. Kralj. 19, 40; Dej. ap. 20, 37), često na roko (Sir. 29, 5) ali nogo (Iz. 49, 23). Ester je poljubila žezlo svojega kraljevega gospoda (Est. 5, 2). Tuintam je bil poljub združen z globokim poklonom.

Poljub je prešel tudi v liturgijo in je izraz goreče ljubezni, globokega spoštovanja in prisrčne udanosti[1]. Liturgičen poljub ni samo čist, marveč je svet, φίλημα ἅγιον (I. Kor. 16, 20). Korenini namreč v nadnaravni ljubezni do Boga in do vsega, kar je Bogu posvečenega. Sv. Peter (I. 5, 14) ga imenuje φίλημα ἀγάπης, poljub ljubezni, sveti poljub. Apostoli so v svojih listih vzpodbujali vernike, naj se pozdravljajo, zbrani pri službi božji, s ‚svetim poljubom' (Rim. 16, 16; II. Kor. 13, 12; I. Tes. 5, 26), v znak, da se kot bratje ljubijo z nadnaravno (Rim. 15, 5) in zato sveto ljubeznijo. Liturgični poljub potemtakem nikakor ni samo simbol, marveč kot vnanji izraz v srcu vladajoče nadnaravne ljubezni versko-nravni čin.

Sv. cerkev je sprejela v svoje obrede precejšnje število poljubov. Najvažnejši je ‚Pax' (per amplexum sinistris genis sibi invicem appropinquantibus).

Iz zdrave in iskrene ljubezni vznikne brezdvomno spoštovanje do ljubljenega predmeta in isto velja narobe; vendar pa prevladuje zdaj moment ljubezni, zdaj moment spoštovanja. V mnogoštevilnih liturgičnih poljubih, ki koreninijo v nadnaravnih motivih, prevladuje pretežno spoštovanje in udanost do osebe, ali pa češčenje kake reči, dasi je tudi srce polno ljubezni. Med poljube, ki niso samo, dasi v prvi vrsti izraz spoštovanja, marveč tudi goreče ljubezni (oscula reverentialia) štejemo poljube na papeževo roko, koleno, nogo.

V apostolskih konstitucijah (VIII. n. 1.)[2] beremo: »Kleriki poljubijo škofa«, namreč pri sv. maši. Škof kot zastopnik Kristusov jim je dal mir z besedo εἰρήνη πᾶσι, in nato so ga vsi poljubili, ne da bi izrazili s tem spravo — pax —, marveč da so mu skazali spoštovanje in udanost kot zastopniku Kristusovemu. In še dandanes je v navadi, da papež poljubi pri slovesni sv. maši kardinala-škofa in kardinale-dijakone, potem pristopijo vsi k njemu ter mu dajo ‚osculum oris et pectoris in signum reverentiae et gratitudinis'.

Papež Inocencij III. (1198—1216)[3] omenja sedmero poljubov pri papeževi sv. maši: ‚ad os, ad pectus, ad humerum, ad manus, ad bra-

[1] Dr. V. Thalhofer, Handbuch der kath. Liturgik, I. str. 647 ss.
[2] Dr. V. Thalhofer, nav. d. istotam.
[3] De altar. myst. lib. VI. c. 6. gl. Thalhofer nav. d. str. 659.

chia, ad pedes, ad genua'. Že za sv. Gregorija Velikega (590—604) je bila navada, da je dijakon, ko je izpel sv. evangelij, poljubil papežu nogo. Dandanes poljubljata oba subdijakona po berilu in grški dijakon po evangeliju papežu nogo.

Poljub je že sam na sebi signum reverentiae, tembolj poljub na nogo, ko mora človek poklekniti (adorare) in tako izraziti najglobokejše spoštovanje in najponižnejšo udanost. Zato so terjali v orijentu vladarji že od starodavnih časov in še terjajo dandanes, da se jim zvestoba priseže s poljubom na nogo in kakor priča Thomassin[1], so prej tudi zahodni krščanski kralji zahtevali tak poljub od svojih podanikov.

Kot vzrok poljuba na nogo pri sv. maši navaja papež Inocencij III.[2], »ut summo Pontifici summam exhibeant reverentiam, et eum illius ostendant vicarium esse, cuius pedes osculabatur mulier ista, quae fuit in civitate peccatrix (Luk. 7, 38). Adorandum est enim scabellum pedum eius, quoniam sanctum est (Ps. 98, 5), cuius pedes mulieres tenentes resurgentem a mortuis adoraverunt« (Jan. 20, 17). Korenina tega običaja sega še dalje. Ne samo, da je bil v katoliški cerkvi v navadi kar izprva, marveč ta poljub je moral priti v liturgijo, ker ga je Bog napovedal v starem zakonu po preroških ustih. Ko namreč prerok Izaija slovesno napoveduje, da bodo poklicana vsa ljudstva v cerkev Kristusovo, vidi v Duhu, kako se bodo ljudstva in tudi kralji poniževali in spoštljivo poljubovali prah na nogah služabnika Gospodovega. »Et erunt reges nutritii tui, et reginae nutrices tuae: vultu in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent et scies, quia ego Dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum« (Iz. 49, 23). In resnično, ta prerokba se je izpolnila do pičice v postavi milosti, kar bomo skušali v naslednjem pokazati.

Ko se je sv. Peter, poučen po nebeški prikazni, napotil v Cezarejo, da bi vsprejel v cerkev prvenca iz paganstva, dobrega stotnika Kornelija, mu je ta prišel naproti in se mu je v znamenje najudanejšega spoštovanja vrgel k nogam: »Cum introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, et procidens ad pedes eius adoravit. Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge, et ego ipse homo sum« (Dej. ap. 10, 26). Sv. Peter je iz ponižnosti odgovoril tako, ni pa hotel po milosti božji razsvetljenega stotnika zavrniti, ali grajati njegov čin. Stotnik je pač občutil v tistem srečnem trenutku oni blagor, katerega napoveduje prerok Izaija (52, 7) in katerega ponavlja sv. Pavel: »Quam speciosi

[1] Vet. et nova eccl. discipl. II. lib. 3, c. 65, n. 12. gl. Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, 2. Aufl. 4. B. Art. Fusskuss.

[2] nav. delo, lib. II. c. 27; gl. Thalhofer, str. 659.

pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!« (Rim. 10, 15.) »Dejanje ap.« ne omenja izrecno poljuba na nogo, vendar pa smemo misliti, da ga pobožni stotnik ni opustil, ko se je vrgel k nogam apostola Petra, ki je bil namestnik Kristusov.

Ko je Kristus jedel v hiši nekega farizeja, »glej, žena v mestu ... je prinesla alabastrovo pušico mazila; in je od zadej pristopila k njegovim nogam ter mu je začela s solzami močiti noge in jih je brisala z lasmi svoje glave, in mu je poljubovala noge in mazilila z mazilom« (Luk. 7, 37 s.). Ta žena, ki je po splošni misli Lazarjeva sestra, Marija Magdalena, je s poljubom na nogo skazala Zveličarju hvaležno ljubezen in globoko češčenje. — Ista Magdalena pade od mrtvih vstalemu Odrešeniku, ko ga spozna po glasu, zbog velikega veselja vsa iz sebe k nogam, da bi je objemala in poljubljala in se nič več ne ločila od Njega; tu sliši one znane besede iz Jezusovih ust: »Noli me tangere!« (Jan. 20, 17.)

Ko so hitele sv. žene h grobu Kristusovemu, »jih Jezus sreča, rekoč: Pozdravljene bodite! One so pa pristopile in objele njegove noge ter ga molile.« (Mat. 28, 9.) Molile so ga. Ta προσκύνησις je bila pa vselej v zvezi z gorkimi poljubi nog.

Od tistih sv. vdov, katere so zbirali za dijakonise, zahteva sv. Pavel med drugimi čednostmi posebno to, da pridigarjem in drugim služabnikom sv. evangelija umivajo noge. »Vdova naj se izbere ..., ki ima pričevanje dobrih del, ako je otroke vzredila, ako je sprejemala popotne, ako je svetim umivala noge.« (I. Tim. 5, 10.) Pri tem umivanju so dijakonise brezdvomno pridigarjem spoštljivo poljubljale noge.

Tako je torej v postavi milosti. Dokler je Jezus bival na zemlji, se je ta vdanost skazovala Njemu, po njegovem vnebohodu pa njegovim služabnikom, kar mu je ravnotako ljubo, kakor da bi njemu samemu poljubljali noge. Vreči se k nogam naslednika sv. Petra in je spoštljivo poljubljati, ni drugo nego češčenje Kristusa samega, Njega, ki je vernim očem nekako prisoten in vidljiv v osebi rimskega papeža, v kateri ima svoje bivališče, in iz katere izžareva veličastvo njegovega večnega pontifikata in kraljevega mašništva[1].

V starodavnih časih so verniki poljubovali škofom noge v znak spoštovanja in udanosti. Sv. Jeronim pripoveduje o sv. Epifaniju, ki je bil škof v Salamidi na Cipru. Le-ta sv. mož je priromal v Palestino, da bi si ogledal svete kraje, in ko je prišel v Jeruzalem, so verniki vsakega stanu, stari in mladi, prihiteli k njemu in se rinili krog

[1] Thomassinus, de vet. et nova Eccl. discipl. l. II. p. III. c. 65. gl. Giacobbe Margotti, Roma e Londra, str. 532.

njega, da bi mu poljubili nogi in se dotaknili njegovega oblačila, tako da niti za korak ni mogel stopiti naprej. »Nonne cum de Anastasi[1] pergeretis ad crucem, et ad eum omnis aetatis et sexus turba confluëret, offerens parvulos, pedes deosculans, fimbrias vellens: cumque non posset praemovere gradum, sed in uno loco vix fluctus inundantis populi sustineret, tu tortus invidia adversus gloriosum senem clamitabas: nec erubuisti in os ei dicere, quod volens et de industria moraretur«[2].

Ravno tako beremo o škofu Anzelmu Kanterburskem, da so mu rojaki, ko je prišel v Rim, skazali isto čast[3].

Tudi so nazivali takrat škofa »beatissimus Papa«[4].

Tekom časa pa je izginil ta častni naslov in pa poljub na nogo pri škofih, in je ostal izključno le rimskemu papežu, vidnemu glavarju sv. cerkve in namestniku Kristusovemu na zemlji. Ta poljub je bil dolžnost, ki je vezala vse vernike, tudi kronane glave. »Omnes mortales et praesertim Christi fideles, cuiuscunque sint dignitatis et praeeminentiae, cum primum in conspectum Pontificis adveniunt, distantibus spatiis ter debent ante eum genuflectere et in honorem Salvatoris nostri Iesu Christi, cuius vices in terris gerit, eius pedes osculari«[5]. In kralji in cesarji so se tudi podvrgli ti pravici papeževi. Že cesar Justin (518—27) je padel na koleno pred papežem Janezom I. (523—26). »Tunc Iustinus Augustus dans honorem Deo humiliavit se pronus et adoravit beatissimum Papam Ioannem[6]. — Pred papežem sv. Agapetom I. (535—36) je pokleknil leta 536. cesar Justinijan I. (527—65). »Tunc piissimus Augustus Iustinianus gaudio repletus humiliavit se sanctae sedi Apostolicae et adoravit beatissimum Papam Agapitum.« — Justinijan II. (685—95 in 705—11) je bil prvi cesar, ki je papežu Konštantinu (708—15) spoštljivo poljubil nogo. Zgodilo se je to v bitinijski Nikomediji, kjer sta cesar in cesarica srečala papeža. »In die autem, qua se vicissim viderunt, Augustus Christianissimus cum Regina in terram sese prostravit pedes osculans. Deinde in amplexum mutuum corruerunt; et facta est laetitia magna in populo, omnibus aspicientibus tantam humilitatem boni Principis«[7].

---

[1] ἀναστάσει, quod est de loco Resurrectionis ad locum sive stationem crucis.

[2] S. Hieron. lib. contra Ioannem Hierosolymitanum ad Pammachium, 11. gl. Migne, Patr. lat. XXIII. str. 364.

[3] Eadmer, Vita Anselmi, lib. II. 21. — [4] S. Hieron. ad Aug. et al.

[5] Christoph. Marcellus, Sacr. Caerem. l. I. c. 3. str. 660. gl. Phillips, Kirchenrecht, V. str. 673. — [6] Anastas. Biblioth. LIV. gl. Phillips, nav. d. istotam.

[7] Anastas. Biblioth. LXXXIX. gl. Giaccobbe Margotti nav. d. str. 532. — Regina, Βασιλίσσα je bila Teodora.

V srednjem veku je bila za nemške kralje in cesarje dolžnost, pri sestanku poljubiti papežu nogo. Ošabni Friderik Rdečebradec se je sicer obotavljal, toda končno se je vendar podvrgel pobožni navadi, je poljubil l. 1155. papežu Hadrijanu IV. (1154—59) nogo in mu držal stremen. To ni bilo ‚kindische Angelegenheit', kakor trdi Gregorovius[1], marveč to je zahteval takrat tudi Schwabenspiegel (Vorr. Art. 8. in 9.): »Der Papst erhält die beiden Schwerter von Gott, für sich behält er das geistliche Schwert, das weltliche Schwert übergibt er dem Kaiser, und wenn er seinen weissen Zelter besteigt, muss ihm der Kaiser den Bügel halten.« Enako Sachsenspiegel[2]. Caeremoniale Romanum[3] ima izrečna pravila v obredu, kako naj novoizvoljeni rimski cesar pri svojem prihodu v Rim papežu, ki ga pričaka v pontifikalnem ornatu pri vhodu v cerkev sv. Petra, nogo poljubi na slovesen način: »Ut primum Pontificem videt, detecto capite illum, genu terram tangens, veneratur, et iterum, cum appropinquat ad gradus sedis Papae, genuflectit; demum cum ad Pontificis pedes pervenit, illos in reverentia Salvatoris devote osculatur.« Ta obrazec torej izrecno trdi, da je poljub na križ pontifikalnih šolnov verskega značaja, liturgičen čin in torej ne velja papežu osebno, marveč kralju nebes in zemlje, ki je na veliki četrtek umival svojim apostolom noge in jih poljubljal.

Kakor pa je tekom časa izginjal verski duh, tako je tudi ta ceremonija izginila, in zdaj poljubljajo kronane glave papežu le še roko. Karol V. (1519—56) je bil zadnji cesar, ki je slovesno poljubil papežu Klementu VII. (1523—34) nogo.

Dandanes je poljub na papeževo nogo adoratio samo pri očitni obljubi zvestobe. Kadar kardinali izvolijo novega papeža, mu takoj vsi poljubijo nogo in roko[4] že v kapelici konklava, potem v sikstinski kapeli in končno v baziliki sv. Petra. Ohranil se je poljub na nogo tudi pri slovesnih sprejemih. Patrijarhi, nadškofje in škofje poljubijo nogo in koleno, vsi ostali verniki pa samo nogo[5].

Komur je znan pomen, komur je znana zgodovina tega starodavnega, lepega običaja, se ne bo spotikal nad njim, marveč ga bo smatral za utemeljeno, dobro motivirano in vspodbudno ceremonijo svete katoliške cerkve. *J. E. K.*

Prelomljena hostija. Poroča se nam: »Dne . . . sem zapazil takoj, ko sem prejel za hostijo pred povzdigovanjem, da je po sredi čisto prelomljena, le zgoraj in spodaj sta se še polovici držali skupaj. Imam na-

[1] Geschichte der Stadt Rom, IV. 307.
[2] Dr. Brück, Lehrbuch der Kirchengeschichte, 7. Aufl. 381.
[3] l. 1, tit. 5, § 13.
[4] Dr. Rudolf Ritter von Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes I. 471.
[5] Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, 2. Aufl. 4. B. 2145.

vado, da pred sv. mašo vselej hostijo dobro pogledam, a takrat nisem nič zapazil, da bi bila prelomljena. Mogoče, da se je pretrla šele potem, ko sem jo pokril. Bil bi sicer lahko poslal strežnika v zakristijo po drugo hostijo, a tega nisem storil, nekaj zaradi ljudi, nekaj pa zato, ker sem mislil, da je tvarina veljavna. Je-li bilo prav? Ali pa moram dotično intencijo ponoviti?«

Odgovor: Če hostiji ni drugo manjkalo, kakor da je bila prelomljena, je bila tvarina veljavna in torej intencije ni treba ponavljati. Za ta slučaj — tudi če je hostija popolnoma prelomljena — veljajo pravila: Če se pred darovanjem zapazi, da je prelomljena, naj se vzame druga, po darovanju pa pred povzdigovanjem se pošlje po drugo le, če se ni bati spotike in zgledovanja, po posvetitvi ni treba ničesar spreminjati. Križi se delajo le z enim koscem, ali pa se oba skupaj primeta, da se zdi, kakor bi hostija bila cela[1]. *Ur.*

C. Katehetika.

Priprave za biblične katekeze.

58. Davidovo poslednje opominjanje in njegova smrt.

I. Uvod. Po mnogih potih smo že spremljevali Davida, čudili se njegovim čednostim, veselili se ž njim v veselju, sočutje imeli ž njim v žalosti in trpljenju, na tihem mu častitali ob njegovih zmagah, osobito ob njegovi najslavnejši zmagi: odkritosrčni in koreniti spokornosti. Danes pa si hočemo ogledati njegov zadnji in najimenitnejši korak — iz časnosti v večnost — njegovo lepo smrt.

II. Pripovedovanje: *a)* David opominja prvake in svojega sina Salomona; *b)* sinu izroči priprave za tempelj; *c)* David še nagovori ljudstvo, naj tudi daruje za hišo božjo, — zahvali Boga in umrje.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Poglavarje in prvake«, načelnike posameznih rodov, hiš in družin, načelnike vojaštva in druge veljavne može. — »Salomon« (= knez miru) ni bil sicer najstarejši Davidov sin, vendar je bil po božjem povelju maziljen in odločen za Davidovega naslednika. — »Utrdil bom prestol njegovega kraljestva«, t. j. storil ga bom nepremagljivega in slavnega kralja. — »Spoznavaj Boga«, trudi se, da bi čim dalje bolj spoznal Boga, in pa: nikar ne pozabi Boga, nanj se oziraj vedno in povsod. (»Boga, svojega očeta«, ni prav natisnjeno; biti bi moralo brez vejice: »Boga svojega očeta«. David hoče namreč reči: bodi vdan mojemu Bogu, katerega sem jaz častil in mu služil). — »Služi mu s popolnim srcem in voljnim duhom«, ne navidezno in prisiljeno. Pravi služabnik božji je le oni, ki se izogiblje greha (tudi v mislih in željah) in si pri-

[1] Hartmann, Repertorium Rituum. IX. Aufl. Paderborn 1901. Str. 284, št. 9.

zadeva za čednosti. Bog ljubi veselega služabnika. — »Ako ga iščeš, ga boš našel«, ako ga ne pozabiš, ga prosiš, te bo uslišal; ako mu tukaj na zemlji zvesto služiš, boš pri njem vekomaj.

Katere reči so torej Davidu najbolj pri srcu, da jih tako nujno priporoča pred smrtjo? (1. da bi njegovo ljudstvo izpolnjevalo vse zapovedi božje; 2. da bi bil njegov sin Salomon dober in bogaboječ vladar, in 3. da bi Gospodu pozidali vredno bivališče).

b) »Zlato in srebro«. Sv. pismo našteva silno veliko vsoto, ki jo je kralj prihranil iz prihodkov kraljevih posestev in vojskinega plena. — »Obris za tempelj« je naredil David sam po božjem navdihnjenju in je bil sličen obrisu nekdanjega svetega šotora. — »Tako mi je roka Gospodova zapisala v srce« = tako mi je Gospod sam razodel.

c) »Delo (= zidanje templja) je veliko«, s temi besedami je David prekrasno razodel svojo vero v veličastvo božje. — »Po svojem uboštvu«, tako govori iz ponižnosti. — »Svoje roke napolnite z darili« = darujte s polnimi rokami, veliko. — »Češčen bodi Gospod... v svojem srcu«, prekrasna zahvala in prošnja ob zadnji uri.

IV. Razlaga. 1. Lastnosti božje: *a)* Vsevednost: »Zakaj Bog vsem v srce vidi in vé vse njih misli«. *b)* Pravičnost: »Ako ga zapustiš, te bo zavrgel vekomaj«. *c)* Svetost: »Ti mi ne boš zidal hiše« itd.

2. Nazadnje! **(Za srce.)** Torej tudi slavnega kralja Davida je pokosila neizprosna smrt, ki »si nič ne izbira, marveč kar od kraja pobira«. A bila je lepa — srečna njegova smrt! Že v začetku ure sem vas povabil, da si ogledujmo Davida — umirajočega in še zdaj-le nekoliko postojmo ob njegovi smrtni postelji. Kaj, menite, kaj mu je posebno olajševalo zadnjo uro? Seveda pred vsem njegova trdna, živa vera. Popolnoma vdan v božjo voljo daje mirno svoja zadnja naročila poglavarjem, vsemu ljudstvu in posebej svojemu prestolonasledniku Salomonu. Ob poslednjem opominu mu reče: »Jaz grem pot vsega zemeljskega«, ter hoče s tem naznaniti: volja božja je, da jaz — mogočni kralj — moram umreti, kakor vsak drug človek, kakor vsak berač; radovoljno se uklonim najvišji volji. — Posebno pa ga tolaži pogled nazaj v preteklo življenje, saj je tako lepo končal svoj tek! Le pomislite, kako lepo je Bogu služil v svoji pastirski nedolžnosti po betlehemskih planjavah (nekako do 20. leta); kako je bilo vzorno njegovo vedenje, ko se je pripravljal za svoj kraljevski poklic (do 30. leta). Spominjajte se, kako smo se čudili njegovi ponižnosti, bogoljubnosti, junaški srčnosti, kako ganljiva je bila njegova

ljubezen do sovražnikov, kako prisrčno in zvesto njegovo prijateljstvo ... Posebno slavno pa je spolnjeval svoje kraljevske dolžnosti — poglavitno nalogo svojega življenja (deželo je rešil sovražnikov, kraljestvo razširil in utrdil, službo božjo tako lepo uredil, bogoljubnost pospeševal z vzornim vzgledom in krasnimi psalmi, posebno pa v ljudstvu vzbujal zaupanje na prihodnjega Odrešenika ...) Res, da se je tudi hudo pregrešil; a bilo je le enkrat in za to pregrešenje se je tako skesano pokoril vse življenje, da je v vzpodbuden vzgled vsakemu spokorniku. Sv. Duh sam mu daje izpričevanje: »Iz vsega srca je hvalil Gospoda in ljubil Boga, ki ga je ustvaril«. (Sir. 47, 10.) Zares častitljiv mrlič! Njegov spomin je neizbrisen. Prištevamo ga največjim možem stare zaveze; posebno zaradi njegove tesne zveze z obljubljenim Odrešenikom, ki je bil iz njegovega rodu in David sam mu je bil predpodoba v mnogih rečeh.

3. David predpodoba Jezusa Kristusa. 1. David je bil rojen v Betlehemu — Jezus tudi; 2. preživel je mlada leta v preprosti samotnosti — Jezus v Nazareški hiši do 30. leta; 3. pobil je Golijata s preprostim orožjem (ozir. s petimi kameni, ki jih je vzel v pastirsko torbo) — Jezus je premagal greh in satana z zaničevanim križem (s petimi ranami); 4. preganjal ga je Savel, kateremu je bil le dobro storil — Jezusa so preganjali nehvaležni Judje, katerim je dodelil toliko milosti; 5. potrpežljiv je bil in prizanašljiv do sovražnikov, — Jezus je še umirajoč molil za svoje sovražnike; 6. bil je prerok in kralj — Jezus je nebeški učenik in kralj; 7. bežal je čez potok Cedron na Oljsko goro in spremljevalo ga je le nekaj zvestih prijateljev — Kristus je šel veliki četrtek po isti poti ves otožen z apostoli; 8. vrnil se je zmagoslavno v Jeruzalem — Kristus je častitljiv od mrtvih vstal, šel v nebesa in sedi na desnici božji!

V. Uporaba. 1. Pomni in náse obračaj nauke, katere je dajal umirajoči David svojemu sinu, kakor bi bili tebi povedani: imej Boga vedno pred očmi; skrbi za čisto in čednostno srce, ne le za zunanjo sliko, varuj se greha tudi na skrivnem; ne bodi površen, marveč služi Gospodu s popolnim srcem ... 2. David ni odlašal pokore na zadnjo uro; enkrat se je pregrešil, a takoj temeljito izpreobrnil in vse življenje zadostoval za greh. Kako pa ti obžaluješ grehe? Kakšni so tvoji sklepi pri spovedi? Kako jih izpolnjuješ? — 3. Ves čas dolgega življenja je bila Davidova prva skrb: čast božja! Še na zadnjo uro tako nujno naroča vsem okrog — prvakom in ljudstvu in prestolonasledniku, da naj spoštljivo in goreče časté Boga. Misli tudi ti pri vseh svojih opravilih najprej na ljubega Boga: pred vsem čast božja! vse v čast božjo! Kdor vse življenje zvesto išče Boga, ga bo radostno našel ob zadnji uri.

59. Salomonova molitev in modra sodba.

I. Uvod. Salomon je bil že za kralja maziljen, ko je še živel njegov oče. David se je posebno odlikoval po pobožnosti, njegov sin pa po modrosti. Že ob začetku svoje vlade je bil tako srečen, da se mu je Gospod sam nekoč prikazal v spanju in ga vprašal, kakšne milosti si želi od njega. Salomon ga prosi za dar modrosti. Danes vam bom povedal, kako mu je Bog uslišal to pametno prošnjo, in kako je kralj nepričakovano modro razsodil v nekem prepiru.

II. Pripovedovanje: *a)* Salomonova prošnja uslišana; *b)* modra razsodba ob prepiru dveh mater.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Po priporočilih svojega očeta«. Kaj mu je priporočal oče? — »Mlad sem še«. Takrat je štel 20 let. »Poučno srce«, se vam glasi nenavadno, ker spoznanje pripisujemo razumnosti. Pri Judih večkrat srce = duša[1]. »Po mojih potih«, po potih, ki sem jih jaz pokazal. »Ako boš hodil po mojih potih« = ako se boš ravnal po mojih naukih in zapovedih.

b) »Razdelite... pa drugi«. Zakaj je bilo to povelje tako bistroumno, tako modro? Salomon si je mislil, kakor se je takoj tudi res pokazalo, da prava mati bi gotovo rajši prepustila nasprotnici svojega otroka, kakor pa da bi morala gledati, da bi bil umorjen na tako grozovit način. Seveda kralj ni mislil res umoriti otroka, marveč se je hotel tako prepričati, katera je prava mati, ker priče ni bilo in nobenega drugega sredstva, da bi se prepričal o resnici in sodil po pravici. — »Razdeli naj se«, s tako trdosrčnostjo je dokazala, da otrok res ni bil njen. — »Božja modrost« je bila v njem, ker ta misel mu je bila dana od Boga, po naravni bistroumnosti bi si pač ne bil mogel izmisliti tako nenavadnega sredstva.

IV. Razlaga. 1. Neskončna dobrotljivost božja. Bog je takorekoč ponujal izredne dobrote Salomonu, katere niso bile le njemu, marveč vsemu ljudstvu koristne.

2. Molitev je *a)* potrebna. Bog je sam opomnil Salomona, da naj prosi za dari, katere mu je hotel dati. Dasi Bog vé, česa potrebujemo, je vendar njegova volja, da ga prosimo, kakor ponižni otroci svojega očeta. (Vpr. 260, 261.) *b)* Salomonova molitev je bila ponižna, ker si je bil svest svoje slabosti in nevednosti. (Vpr. 267.) *c)* Prosil je dušnih reči, ne posvetne sreče. (Vpr. 264, 1.)

---

[1] S tem je pa tudi jako lepo in nakratko opisana prava modrost, ki se kaže v spoznanju in volji. Volja se mora odločiti za prave namene in primerna sredstva, ki jih odkazuje razum za naše delovanje.

3. Okoliščine greha. Laž hudobne matere je bila smrtni greh, ker se je zlagala v imenitni reči ter celó pred sodnikom. (Vpr. 680, 762.)

4. Stanovske dolžnosti. **(Za srce.)** Mlad je bil Salomon po letih, a zrelost moške dobe je razodeval po svoji modrosti. Vedel je, da je po izredni dobroti božji povzdignjen na kraljevi prestol mesto starejšega brata. Kdo drugi bi se bil le veselil take sreče. Njega pa le to skrbi, kako bo mogel prav izpolnjevati tako težavne dolžnosti kraljevskega stanu, prav soditi, zatirati hudobijo, pospeševati čednosti — modro vladati. Bog sam iz nebes mu da na izvolitev, naj si prosi, kar hoče, pa bo prejel. Kdo drugi bi bil v zadregi ob taki ponudbi in bi še dolgo premišljeval, česa naj prosi. Salomon pa kar brez daljšega pomisleka prosi tega, kar mu je najbolj pri srcu: da bi mogel prav izpolnjevati dolžnosti svojega stanu. Kako prav je storil! Bogu je bila nad vse všeč ta prošnja. Saj je pa tudi v resnici za vsakega človeka najlepša pohvala: če pridno in zvesto izpolnjuje vse dolžnosti svojega stanu iz ljubezni do Boga. Saj zlasti s tem so si svetniki zaslužili nebesa. Poglejte v pratiko: zakaj so svetniki naslikani vsak po svojem stanu? Bodi tudi vam to najimenitnejša reč.

V. Uporaba. 1. Posnemajte Salomona zlasti v pobožni in ponižni molitvi. Smete sicer Boga prositi tudi časnih dobrot, a največkrat in najprisrčnejše ga prosite dušnih dobrot, zlasti prave modrosti, da bi mogli lepo živeti po naukih svete vere in zvesto izpolnjevati dolžnosti onega stanu, katerega vam je Bog odločil (tudi za to večkrat molite, da bi si res izvolili oni stan, za katerega ste poklicani po volji božji).

2. Skrbno se ogibajte laži, ki je že sama ob sebi tako grda in nečastna pregreha, pa tudi človeka lahko privede v največje hudobije.

60. Salomonovi pregovori.

I. Uvod. Kar takoj odprite knjige, ker nastopni odstavek nam ne pripoveduje zgodbe, marveč podaje le nekaj lepih naukov, ki vam jih hočem pojasniti.

II. Pripovedovanje (odpade).

III. Pojašnjevanje. *a)* »V prelepih pregovorih«. »Pregovor« je v navadnem pomenu na kratko v pesniški obliki povedana resnica, največkrat v kaki sliki iz življenja ali narave. Sv. pismo pa imenuje pregovore tudi take »reke«, ki izražajo kako resnico ali nauk z navadno, preprosto besedo.

b) »Prevzetnost hodi pred potrtjem in napuh pred padcem«. (Dr. Lampe: »Pred pogubo gre ošabnost in pred propa-

dom se človek povzdiguje«). Tu je prevzetnost poosebljena, da se prav živo pokaže, kako napuhnjen človek pride slednjič v nesrečo in pogin.

c) »Kdor hodi z modrimi... v pogubljenje«. Kako dobro je že Salomon vedel, koliko koristi dobra druščina, kako pogubna pa je slaba tovarišija! Zato tako nujno svari, da naj se izogibljemo občevanja z grešniki. Posebno pa želi, da bi nas izmodrila njih nesreča; zato pristavi prelepi pregovor: »Ne bodi kakor ptiči, katerim se zastonj meče mreža pred oči«. Ptičar nastavi mrežo in čaka ob strani v skrivališču, da se nabere kaj ptičkov pod njo, potem pa jo nagloma zadrgne in ptički so ujeti. Druge ptice v bližini so videle, kako so bile vjete njih sestrice; a ko ptičar nastavi v drugič mrežo, gredó tudi pod njo in se dajo ujeti. A pticam ni zameriti, ker nimajo pameti; človeka bi pa že morala izmodriti tuja nesreča!

d) »Kdor varuje... svojo dušo«. Kdor brez pomisleka govori, se kaj lahko pregreši, — škoduje duši, torej: »Kdor varuje svoja usta...« — »Veliko govoriti ni brez greha«. Kdor veliko govori, skoro ne more ob najboljši volji tako uravnati svojega govorjenja, da bi ne zadel ob kako zapoved: kako lahko se izmuzne kaka lažnjiva, opravljiva ali celo obrekljiva beseda; kako lahko se primeri, da z besedo koga žali, ali pa preveč povzdiguje samega sebe; morda še reče kaj celo zoper Boga in božje reči... »Beseda o pravem času je zlato jabelko v srebrni skledici.« A tudi molčati vedno bi ne bilo prav; obratno je zeló dragoceno dobro govorjenje (= zlato jabelko) o priložnem času in je čast govorniku (= v srebrni posodi).

e) »Lažnjive ustnice... ravnajo«. Izmed raznih grehov, ki se storé z jezikom, posebej obsoja laž kot zelo grdo reč, po pravici pa hvali odkritosrčnost.

f) »Kdor skriva... dosegel«. Že ljudje rajši odpusté napako onemu, ki jo odkritosrčno spozna, koliko bolj velja to pred Bogom. (Nevredna spoved!)

g) »Majhna je mravlja... ob žetvi«. Tudi živali in druge stvari v naravi nam dajejo lepe nauke, ki so bili od nekdaj v veliko vzpodbudo modrim in svetim ljudem. Posebej omenja Salomon mravljo kot vzgled spretnosti in pridnosti. (»Njena pota« = njeno vedenje in delovanje. »Ona nima« itd. t. j. nič je ni treba učiti, priganjati in opominjati; sama se priganja in si zna pomagati).

h) »Mirna vest je vedna gostija«. »Gostija« pomeni veselje in zadovoljstvo, ker ne podaje človeku le dobre in zadostne telesne hrane, marveč mu nudi navadno tudi dušno radost in zabavo, n. pr. prijateljski razgovor, godbo, petje itd. A gostija je le redka reč; kdor ima pa mirno vest (= kdor je brez greha, nedolžen ali vsaj pošten

spokornik), je lahko vedno vesel in zadovoljen, naj pride karkoli. »Bolje je malo... Med drugimi grehi je posebno krivičnost vzrok nemirne vesti.

i) »Usmiljenje izkazovati... mu bo povrnil«. »Bogu bi ne mogel biti všeč človek, ki bi bil še tako »pobožen«, pa bi ne bil usmiljen in bi slabo živel. Miloščina ni le dobrota bližnjemu, marveč je tudi pri Bogu na obresti naložena glavnica: dobrotnik da malo, Bog pa mu bo vrnil v obilnosti.

j) »Pravičen skrbi« itd. Slab značaj kaže človek, ki je neusmiljen do živali.

k) »Kakor oglje... napravlja prepir«. Ta stavek je okrajšan. (Tudi je prvotno rečeno: vname prepir.) Glasiti bi se imel: Kakor se oglje vname pri žrjavici in les pri ognju, tako se vname prepir pri jeznem človeku. Kjer ni žrjavice, se ne razžari oglje, in kjer ni ognja, se ne vname les; kjer ni jeznega človeka, se ne pričenja prepir. Obratno krotek človek s svojim mirnim govorjenjem ustavi prepir: »Pohlevno govorjenje jezo hladi«.

l) »Ako je tvoj sovražnik... povrnil«. Z dobroto si človek najlažje ukroti in pridobi sovražnika. (Žrjavico na glavo vsipati = ukrotiti, premagati; tudi = osramotiti). Dobroto, ki jo storiš sovražniku, ti bo Bog še posebno poplačal.

IV. Razlaga. Že navadni pregovori so nam zelo koristni, ker nam podajejo v kratkih in krepkih stavkih koristnih naukov za življenje da si jih lažje zapomnimo in se jih večkrat spominjamo. Tem bolj moramo čislati svetopisemske reke in pregovore, ker nas uče v prikupni obliki božjih naukov.

V. Uporaba. Nekateri izmed naštetih pregovorov naj se še prav posebno priporočajo in ponavljajo.

61. Zidanje in posvečevanje templja.

I. Uvod. Kakšne nauke je dajal David pred smrtjo svojemu sinu Salomonu? Kaj mu je še posebej naročil? Kaj mu je še izročil za zidavo templja? O tem se bomo zdaj-le učili: kako je bil sezidan in posvečen Salomonov tempelj.

II. Pripovedovanje. *a)* Zgradba in opis templja; *b)* slovesnost posvečevanja; *c)* Bog naznani Salomonu, da je uslišal njegovo molitev.

III. Pojašnjevanje: *a)* »Na hribu Morija«. Kdaj smo prvikrat imenovali ta hrib? (Cf. št. 14. III. b.) — »Hoje« = jelke. (V nekaterih krajih je neznana ta beseda.) — »Cedra« je najlepša in najtrdnejša jelovina, katere se niti črv ne loti. — »Na Libanonu« v Feniciji. (Gl. zemljevid.) Obdelani les in kamen so vozili do Sidona

ali Tira, odtod po vodi do Jope, od tam pa zopet po suhem do Jeruzalema. Kamenje je bilo tako natanko obsekano in priravnano, da se je ob zidanju kar pokladalo in »ni bilo slišati kladiva«. Kako veliko spoštovanje do Najsvetejšega! — »Po obrisu svetega šotora«. Naj se iz št. 39. ponovijo poglavitne reči in pridenejo razlike. Podobnosti: 1. oboje svetišče je bilo razdeljeno v »sveto« in »presveto«; 2. pri obeh je bila v presvetem škrinja zaveze, v svetem pa kadilni oltar, miza za kruhe in svečnik; 3. pri obeh je bil zunaj predvor ali dvorišče z oltarjem za klavne daritve in umivalnik. Razlike: 1. Templjevo svetišče je bilo dvakrat večje; 2. sveto je od presvetega ločila cedrova stena, ki je imela v sredi velika vedno odprta vrata, odprtino pa je zakrivalo krasno pregrinjalo; 3. v templju sta bila v presvetem poleg skrinje zaveze dva 10 vatlov visoka keruba z razprtimi perutmi; v svetem pa je bilo na desni in levi strani kadilnega oltarja po pet miz za kruhe in po pet sedmerovejnih svečnikov; 4. tudi je bilo dvoje dvorišče okrog svetišča: znotranje za duhovščino, 15 stopinj višje kot zunanje za ljudstvo in z malim zidom ločeno; 5. žgavni daritvenik in umivalnik sta bila dokaj večja. Umivalnik je držal nad 500 *hl* in se je imenoval »bronasto morje«. Na desni in levi je bilo še pet manjših, ki so se lahko premikali na kolescih; 6. pri svetišču je bila še spredaj (proti vzhodu) prostorna veža, ob drugih treh straneh pa (nekoliko nižje) prizidane shrambe.

b) »Darovali so toliko ovac in volov itd. Svečanost je trajala osem dni in pojedine se je udeležilo vse ljudstvo. »Oblak«, v katerem je bil Gospod (»veličastvo Gospodovo«). — »Nebes nebesa«, t. j. nebesa v vsej svoji obširnosti.

c) »Ogenj z nebes... daritve«, v znamenje, da je Bogu bila všeč daritev in molitev Salomonova. — »Moje oči in moje srce bodo ondi vse dni«. Bog je Salomonu več obljubil, kakor pa je sam prosil. Prosil je le: »Tvoje oči naj bodo odprte nad to hišo«, Bog pa obljubi, da bo ondi tudi njegovo srce. Ob častilni in zahvalni molitvi se Bog ozira bolj z očesom na nas; pri prosilni pa se nagne do nas tudi s svojim srcem, z usmiljenjem in ljubeznijo.

IV. Razlaga. 1. Lastnosti božje. *a)* Bog je neskončno popoln (»nebes nebesa te ne morejo obseči«). *b)* Neskončno dobrotljiv in usmiljen. (Ko so nesli skrinjo zaveze v tempelj, so glasno prepevali; »Hvalite Gospoda, zakaj dober je« itd. Salomonu je obljubil, da hoče uslišavati molitve prosilcev v templju, ter bodo njegove oči in njegovo srce ondi vse dni.)

2. Tempelj je bil predpodoba naših cerkvâ, kakor poprej sveti šotor. (Poglavitne sličnosti učenci lahko sami najdejo. Omeni naj se tudi cerkveno posvečevanje).

V. Uporaba. (Za srce.) 1. Vnema za službo božjo. Kajne srečni časi, ko je bilo vse tako zelo vneto za lepoto hiše božje in svečanost službe božje! Sam kralj ne pripozna nobenega nujnejšega in imenitnejšega opravila! Bogu vse najlepše, najboljše, najdragocenejše! Česar ni mogoče dobiti doma, naj se nabavi od drugod! Le pomislite: okrog 200.000 delavcev je delalo 7 let! Kako veličastna zgradba je pač morala to biti! In vendar ta prekrasni tempelj nikakor ni imel tolikega pomena in namena, kakor sedaj naša najpreprostejša župnijska cerkev, v kateri sam Jezus, Sin božji, biva noč in dan ter osebno deli svoje darove vsem, kateri se mu hočejo bližati. »Ko bi mogli odpreti nebes nebesa, bi ne mogli najti nič večjega in svetejšega, kakor to, kar je na naših oltarjih« (Sv. Krizostom). Oj, kako spoštljivo in s svetim strahom moramo prihajati v cerkev ter ves čas mirno, modro in spodobno se vesti na tako svetem kraju vpričo živega Boga! — (2. Tempelj našega srca). Pa še nekaj vam imam danes naročiti. Sv. Pavel pravi o kristjanih, da so »tempelj božji«. Tempelj božji je svet, in to ste vi (I. Kor. 3, 17). Kako so Izraelci skrbeli za notranjo lepoto jeruzalemskega templja; kako se je lesketalo zlato na vseh straneh; kako lepe cvetlice so krasotile strop in stene; kako spoštljivo in pobožno so se opravljale molitve in daritve; koliko bolj se moramo še le truditi mi, da si olepšamo svoje srce, da se bode ljubi Bog mogel tudi na nas ozirati z veseljem, imeti obrnjene tudi na nas oči in srce! — (3. Lepota in slava v nebesih.) Kamenje za zemeljski tempelj se je odbijalo, obsekavalo in obdelavalo daleč proč od Jeruzalema in še le potlej se doma vkladalo v prekrasni tempelj. Tudi mi moramo daleč proč od svoje prave domovine pripravljati svoja srca, svoje duše, z zatajevanjem in brezmadežnim vedenjem, s potrpežljivim prenašanjem britkosti in težav ter z zvestim izpolnjevanjem svojih dolžnosti, da se bomo mogli kdaj svetiti in lesketati v krasoti večnorajskega veličastva in blaženstva!

62. Salomonovo veličastvo in njegova smrt.

I. Uvod. Kaj je Bog še dal Salomonu poleg modrosti, za katero ga je prosil? (Bogastvo in slavo). Prav na kratko vam bom povedal, kako bogat, slaven in mogočen kralj je bil Salomon. A moral vam bom tudi omeniti, kako malo slaven — žalosten je bil njegov konec.

II. Pripovedovanje. *a)* Kako si je Salomon krasno uredil domačo palačo, pa tudi na zunanje mogočno razodeval svojo moč in slavo; *b)* kako je bil nezvest Bogu in žalostno končal.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Iz daljnjih krajev«, zlasti iz Indije in s Španskega. — »Od reke Evfrata do egiptovskih mej«. (Zemljevid!) — »Vsak je brez strahu srečno prebival pod

svojo trto in smokvovim drevjem«, t. j. v miru in blagostanju. Vinska trta in smokev je dajala najboljše pridelke v deželi. Ta beseda se je udomačila kot pregovor za srečo in blagostanje (cf. Mih. 4, 4). — »Iz Sabe«, v Arabiji. Naj se še pristavi, kako je strmela kraljica iz Sabe (»ni imela več sape«), ko je videla Salomonovo veličastvo, in rekla: »Večja so tvoja modrost in tvoja dela, kakor glas, ki sem ga slišala. Blagor tvojim možem in blagor tvojim služabnikom, ki vedno stojé pred teboj in slišijo tvojo modrost.«

b) »Zidal templje« na hribu, ki je na vzhodnji strani Jeruzalema in se drži Oljske gore. Zato se imenuje ta kraj »Gora pohujšanja«.

IV. Razlaga. 1. Bog je neskončno pravičen, a tudi neskončno usmiljen. Kaznoval je Salomona, a ne takoj, še le po smrti naj se odvzame kraljestvo njegovemu sinu, in se da tujcu, njegovemu služabniku, a ne vse, dva rodova naj ostaneta še njegovemu sinu.

2. Grehi zoper vero in češčenje božje. Ne moremo vedeti, je-li Salomon res v toliko izgubil vso modrost in spoznanje, da je imel malike za bogove, a če je tudi le na videz in ženskam na ljubo malikoval, se je zelo pregrešil. (Vpr. 353, 356, 366.)

3. Posvetno vživanje in slaba druščina lahko izpridi tudi najboljšega človeka. »Dejali bi bili, da lažje solnce izgubi svojo pot, kakor modri Salomon Boga. Vendar — padel je«. (Dr. Fr. Lampé.)

4. Salomon (pred grehom) predpodoba Jezusa Kristusa: 1. Salomon je bil najmodrejši kralj — v Jezusu so skriti vsi zakladi modrosti in znanja (Kol. 2, 3). — 2. Za Salomonove vlade je bil mir po vsej deželi — Jezus je kralj miru (mir se je oznanjal ob njegovem rojstvu, ob njegovem vstajenju . . .) — 3. Salomon je pozidal trden in bogato okrašen tempelj — Jezus je zidal svojo cerkev na skalo in je izročil obilnost nebeških milosti. Ob zgradbi templja je bilo veliko več tujih delavcev nego domačih; tudi v sv. cerkvi je pretežna večina vernikov iz paganstva. — 4. K Salomonu je prišla kraljica iz Sabe z darovi, da bi se mu poklonila. — K Jezusu so prišli trije Modri, mu darovali in ga molili, ko je bil še malo Dete. — 5. Salomonova vlada je bila sijajna in slavna, zapovedoval je na prekrasnem prestolu, — Jezus sedeč na desnici božji vlada z božjim veličastvom vse narode.

Druge predpodobe so navadno kazale Jezusa tudi v poniževanju, ta pa le v njegovi slavi.

V. Uporaba. Stanovitnost do konca. **(Za srce.)** Že mnogo poštenih in izvrstnih mož smo opazovali v življenju in na zadnje ob smrti, in posebej nam so se zdeli častitljivi ob koncu, ko smo jih videli tako lepo, mirno, blaženo umirati. Še pri Davidu, ki se je bil nekoč

tako zelo pregrešil, smo se veselili, ko smo slišali, kako lepo se je pripravljal za odhod in kako mirno je umrl ta slavni spokornik. Oh, Salomon pa je lepo začel in več časa tudi modro nadaljeval, a nazadnje pa tako nespametno ravnal! Komu bi se ne smilil? Tak moder in slaven mož pa zabrede v tako sramotno nesrečo!

Oh, otroci, varno zidajte poslopje svoje bogoljubnosti. Vedno pazite, da se vam kaj ne poškoduje ali podere. Nikar preveč ne zaupajte sami náse. Izogibajte se slabe druščine, ker ta jih največ zavede v pogubo. Vadite se pridno tudi v prostovoljnem premagovanju, da boste gotovo zmagovali, kadar pride skušnjava — storili, kar je zapovedano, ko bi bilo še tako težko, opustili, kar je prepovedano, ko bi bilo še tako prijetno. (Le verjamite mi: prav to je podrlo velikana Salomona, ker se v svoji sreči in slavi ni hotel zatajevati.) Varujte se malih grehov, da se boste prav gotovo obvarovali smrtnega greha. Vestno rabite pomočke, ki vam jih priporoča sv. vera za bogoljubno življenje. Oh, kako bi vas bilo škoda, ko bi nekaj časa lepo živeli — do 15., 20., 30. leta, potlej pa nespametno potegnili za nestalnim in nesrečnim Salomonom! Zato največkrat in najbolj goreče molite za veliko milost — za največjo milost prave stanovitnosti, zakaj s to milostjo je vse dobljeno, brez te milosti je vse izgubljeno. *A. Kržič.*

Postna postava v šoli. Slučaj: Razlagal sem otrokom »o postu«. Neka zelo nadarjena a od liberalne mamice versko zanemarjena deklica je prišla potem iz šole domov, ravno v petek je bilo, in je klicala doma po sobah in dvorišču vsem: »danes ne bomo jedli mesa, je post«. Oče in mati sta huda, dekle neče jesti, a slednjič palica pomaga, in dekle le jé meso. Tako je uničeno naše delo.

Kako naj kateket uravna pouk o postni postavi, da prav razloži cerkveno postavo in ne kruši ugleda starišem?

Vsak kristjan, kakor hitro k pameti pride, je dolžan se zdržati mesenih jedi zapovedane postne dni. Večina šolarjev mora izpolnjevati to dolžnost. Da jim je pa dovoljeno v gotovih slučajih iz tehtnih vzrokov[1] jesti meso ob prepovedanih dneh, sklepamo posredno in neposredno iz sledečih določil:

1. »Excusantur a lege abstinentiae a carne uxores, quae secus gravem maritorum paterentur indignationem, modo abstinentia a marito non prohibeatur in contemptum legis vel religionis[2].«

Ako je tedaj ženam, potem je gotovo tem bolj otrokom dovoljeno meso jesti prepovedane dni, da se stariši ne hudujejo nad njimi ali da jih celo ne tepejo.

---

[1] Na revščino in bolezen se ne oziramo tukaj.

[2] P. Hilarius, »Compendium Theologiae moralis«, II. pag. 190.

2. »Excusantur a lege sc. abstinendi se a carnibus, ii, qui non sui iuris existentes cibos licitos, quibus se sustentent, non possunt habere. Quare, qui apud acatholicos famulantur, aut etiam apud malos catholicos aliquando, quum cibi liciti non praebeantur in sufficiente quantitate, carnes summere possunt, modo ne fiat in odium religionis, neve cum scandalo (quod scandalum generatim protestatione et declaratione avertere possunt). Attamen, nisi dispensatio accesserit, debent mox alium dominum quaerere[1].

Oni, ki so od drugih odvisni, pa si ne morejo oskrbeti postnih jedi, ali morajo prebivati pri takih ljudeh, ki jim ne dajo postnih jedi, smejo vse dni med letom brez izjeme mesene jedi uživati[2].

Še manj kakor posli so otroci »sui iuris«. Ako je tedaj poslom dovoljeno meso jesti, če drugega ne dobijo, da celo takrat, ako ne dobijo »in sufficiente quantitate«, smejo pač tudi iz teh vzrokov otroci uživati meso, že celo, ako jim preti razven gladu še šiba. Sicer bi bili otroci veliko na slabšem, kakor posli. Ako posel ne jé, ga nihče ne tepe. Posel lahko jed pusti ali si kupi kaj, da se najé; on lahko zapusti tako službo, mora si celo iskati kmalu drugega gospoda; kaj pa naj stori otrok — »malorum catholicorum?«

3. Da smemo v predstoječem določilu primerjati otroke s posli in da oboje izpričuje »impotentia moralis«, kaže nam sledeče določilo sv. penitencijarije[3]:

Ad quaestionem: Utrum, quum paterfamilias a lege abstinentiae a carnibus tempore Quadragesimae dispensatus, non potest aut non vult cibos utriusque generis, esuriales sc. et carnes parari, eius filii aut familiares carnes edere possint? S. Poenit. 16. ian. 1834 respondendum censuit: Posse.

Vzrok pa nam navaja v svojem določilu z dne 17. maja 1863 rekoč: — ratio autem huius permissionis non est indultum patrifamilias concessum, sed impotentia, in qua versantur filiifamilias, observandi praeceptum, si aliter non habent unde sustententur. Famuli tum tantum filiis familias aequiparandi sunt, quando alium famulatum difficulter inveniunt.

Ako oče neče ali ne more dati otrokom ob postnih dneh postnih jedi, smejo otroci jesti meso, ako nimajo drugega živeža. Tembolj jim je dovoljeno, če jim preti še nevolja ali telesna kazen.

Seveda veljajo te izjeme le takrat, kadar stariši ne vsiljujejo mesa otrokom iz zaničevanja postne postave ali iz sovraštva do sv. vere,

---

[1] Lehmkuhl, »Theologia moralis« I. § 1228.

[2] Prim. Postno zapoved za lavant. in ljubljansko škofijo.

[3] Lehmkuhl, »Theologia moralis« I. § 1219.

kar se pač težko zgodi. »Der Fall, daß den Kindern in contemptum legis Fleisch zu essen befohlen würde, kann nicht praesumiert werden«, pravi Dr. Jakob Schmitt v »Erklärung des mittleren Decharbeschen Katechismus« str. 472. opomba 2. Saj imamo res veliko vzgledov, da zahtevajo versko vzgojo za otroke, zlasti za lastne tudi najhujši nasprotniki sv. kat. cerkve. Ako bi se pa vendarle zgodilo, potem bi pa nikakor ne bilo dovoljeno mesa jesti, marveč bi moral otrok biti pripravljen, vse trpeti, glad in šibo in še več, kakor pa prelomiti postavo božjo. V tem slučaju namreč se ne gre več za post ali cerkveno postavo, marveč za božjo postavo, ki nam zapoveduje spoštovati in ubogati sv. cerkev in prepoveduje sovražiti in zaničevati sv. vero.

In praxi. Kateket naj v šoli razlaga postno zapoved popolnoma po katekizmu in postni zapovedi svoje škofije, ki navadno na tenko našteva dneve, ob katerih se vendar sme meso jesti, in osebe, katerih ne veže ta postna zapoved[1].

Pri razlagi naj v obče ne omenja kateket, da smejo otroci jesti meso, ako jih stariši silijo meso jesti ali jim drugih jedi ne dajo. Ako pa kateri otrok o tem vpraša ali si kateket misli, da so v šoli učenci, kateri dobivajo od starišev v postnih dnevih meso, tedaj pa jim lahko odgovori, da naj vprašajo o tem pri izpovedi. Reče jim lahko tudi, da naj meso pustijo in le druge jedi jedó, ki so jim dovoljene. Naj lepo prosijo za dovoljene jedi in obljubijo (materi), da bodo prav pridni in se ravno zato prav pridno učili itd. Ako pa potem otrok reče, da stariši strogo to zahtevajo in da so hudi in da prošnja in izgovarjanje nič ne pomaga, tedaj pa mu kateket naj reče, da pač v tem slučaju sme jesti, ker nima lastne mize ter mora jesti, kar mu stariši dajo. »Stariši imajo že vzrok, katerega pa ti ne poznaš. Bodi pa zato drugače prav priden in ubogljiv in moli rad.« Vsekako pa otrokom naj pove, da naj tudi v izpovednici to povejo in prosijo izpovednika za pouk. Posebno naj to stori, ako bi se bilo bati, da storijo stariši to iz zaničevanja postne zapovedi ali iz sovraštva sv. vere. Izpovednik se bo ravnal po zgoraj navedenih načelih in nasvetih. Z vso ljubeznijo bo poučil otroka ter mu povedal, kako se ima ravnati, da spo-

[1] Le dr. J. Schmitt (l. cit.) omenja naše vprašanje, v drugih razlagah katekizma pa ne najdemo ničesar. Kolikor le mogoče se ogibajo tega vprašanja različne pomožne kateketične knjige. Da je vprašanje važno, kaže nam naš slučaj, uči nas pa tudi vsakdanja skušnja, posebno v šolah po mestih in po drugih od socijalistov otrovanih krajih. Tukaj ponujam nazore, po katerih sem se ravnal v takih slučajih. Izražam pa željo, — vem da tudi željo uredništva — da se še več gg. kateketov oglasi in izrazi svoje mnenje o tem slučaju, bodisi v popravek ali v pojasnilo ali dopolnilo.

štuje svoje stariše, da pa ne žali tudi tistega, katerega morajo slušati in izpolnjevati njegove zapovedi tudi stariši.

V Križaničevi »Razlagi Velikega katekizma« str. 329 je neka zgodbica, ki se nanaša na naš slučaj. Kateket jo prav lahko rabi. Da pa ne zvabi ž njo posebno dečkov k predrznosti ali trmoglavosti, naj jih opozori, kako se je deček spodobno zahvalil za mesene jedi, da je prosil za drugo jed in da je bil pa potem v drugih dovoljenih rečeh očetu ponižno pokoren.

Sobrat, ki je priposlal uredništvu ta slučaj, o katerem smo sedaj govorili, pravi na koncu: »Tako je uničeno naše delo«. Ali res? Bog ve, človek pa ne. Dragi sobrat, tri leta je Jezus učil in koliko zvestih učencev je stalo pri njegovem križu? Ali je bilo njegovo delo uničeno?

»Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua«. Tako se je godilo še vsem, ki so delovali kot dobri delavci »in messe Domini«. Niso pa prišli vsi »cum exsultatione portantes manipulos suos«. Drugi so prišli in so želi, pa on ni ostal brez plačila, »sed accepit mercedem suam a Domino messis«, še menda več, kakor oni, ki je žel. V tolažbo tebi in sebi navajam tukaj besede slovečega pedagoga Kellnerja:

»Es gibt Samenkörner, welche Jahrzehende ihre Keimkraft behalten, in dürrem Sand und totem Gestein, dem Auge entrückt, ruhig harren und ihres Auferstehungstages warten, tief in sich die Lebenskraft bergend, welche man längst erloschen glauben sollte. Zur rechten Zeit und am rechten Orte, getränkt vom himmlischen Tau, entwickelt plötzlich solch ein verlorenes Samenkorn seine Kraft und sproßt empor, und da grünt's frisch und lustig auf altem Gestein oder dürren Schutthaufen, um Zeugnis von der Ewigkeit des Lebens zu geben.

Also ist es auch mit uns Menschen, denen Gott im Gedächtnisse und dessen wunderbarer Kraft einen Boden gab, in welchem manches Keimlein uns unbewußt schlummert, um zur rechten Zeit aufzugehen und erquicklich zu wachsen.

Katechet, gib dem Kinde solche Keime hin, aber Keime, die wirklich entwickelungsfähig sind, weil sie göttliches Leben in sich tragen! Sorge dabei nicht zu ängstlich, ob sie jetzt schon aufgehen können, ob sie jetzt schon voll verstanden werden; es wird sich manches finden, da noch ein Höherer über uns allen waltet!«

M. Š.

D. Ascetika.

Liber regulae pastoralis sancti Gregorii papae I., cognomento Magni.

»Ars est artium regimen
animarum.« Pars I., c. 1.

Med vsemi spisi sv. Gregorija se najbolj odlikuje njegovo »Pastirsko vodilo« — »Regula pastoralis«, že zaradi dobre ureditve, še bolj pa zavoljo mnogih jedrnatih misli. Zato so se iz nje mnogo učili višji pastirji, ki so zasedali imenitne škofovske stolice, kakor tudi voditelji raznih manjših dušeskrbnih postaj.

Da osvetlimo častitljivost te knjižice, naj še povemo, kako veljavo je imela od nekdaj med bogoslovci in tudi pri cerkvenih zborih. Knjižico so sprejeli z veliko pohvalo Grki in Latinci. Sv. Leander, španski škof, jo je poljubil in jo razglasil po vseh španskih cerkvah. Mavricij Avgust jo je dal prevesti v grščino. Po njej so se učili dušnega pastirstva duhovniki, ki so hodili oznanjevat sv. evangelija Anglom in kralj Alfred jo je dal prevesti na anglo-saksonski jezik; šest provincijalnih zborov jo je nujno priporočilo. V knjigi (op. 55) Hinkmara remskega beremo, da je bila pri ordinaciji škofov navada, da je novoizvoljen škof vzel z oltarja knjigo sv. kanonov, ob' enem »regulo« sv. Gregorija in je zagotovil, da bode tako živel, učil in sodil, kakor je v njej popisano.

Zato se zdi primerno, da tudi »Voditelj« poda slovenskim dušnim pastirjem vsaj glavne misli njim samim v pouk in njih ovcam v prid.

»Regula« ima štiri dele. Vsebino prvega dela, ki ima ednajst poglavij, lahko imenujemo pripravo na dušno pastirstvo, namenjeno pripravnikom na duhovski stan — po našem bi rekli: bogoslovcem. Drugi del — tudi v 11 poglavjih — jako lepo razvija potrebne lastnosti in čednosti dušnega pastirja. — Tretji del (40 poglavij) daje navod, kako učiti in voditi razne podložnike v njih najrazličnejših potrebah. Četrti del v enem poglavju uči, kaj naj stori duhovnik, če je vse dolžnosti lepo izpolnil, da se ne bo prevzel. Za sedaj podajemo vodilne misli, ki jih ponuja

I. Del.

1. Hočeš postati dušni pastir, glej da se za svoj poklic dobro izvežbaš. »Nulla ars doceri praesumitur, nisi intenta prius meditatione discatur« — tako začenja slavni pastoralist svoja izvajanja, ter takoj nadaljuje z dobro znanimi besedami: »Ab imperitis ergo pastorale magisterium, qua temeritate suscipitur, quando ars est artium regimen animarum!« Kdor postane dušni pastir, mora postati tudi dušni zdravnik. Toda kako težavno delo je to! Če je že težko zdravniku preiskovati notranje rane na drobovini in v osrčju, koliko težje je spoznati dušne rane. Kdor pa misli, da le doseže čast dušnega pastirja, ali kaj zna ali ne, nad njim se pritožuje in žaluje Gospod rekoč: Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam. Is. 56, 11. Et tenentes legem, nescierunt me. Ier. 2, 8. Si caecus caeco ducatum praebeat, ambo in foveam cadunt. Mat. 15, 14. In zatorej mu tudi žuga kazen: Si quis autem ignorat, ignorabitur. I. Cor. 14, 38. Recedite a me operarii iniquitatis, nescio, qui estis. Luc. 13, 27. Vse te besede dajejo dosti premišljevati tistemu, ki se neče vestno pripravljati za dušno pastirstvo.

2. Če si se pa naučil, kar terja božja postava, spolnjuj to tudi v dejanju in ne podiraj z vzgledom, kar učiš z besedo, ne teptaj z nogami, kar tvoj um spozna, da je prav. Iz čednostnega dejanja zajemaj snov za poučevanje. Ni torej prav, da nekateri samo nanagloma nekaj preberejo, in pomislijo in to takoj kot svojo učenost pridigujejo in razlagajo, živijo pa čisto drugače. Nad njimi toži sv. Duh: Laqueus ruinae populi mei sacerdotes mali. (Osee 5, 1; 9, 8.) Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis.

Je pa res grdo in nasprotuje zdravemu umu, če lepo učimo pa grdo živimo; in nihče bolj ne škoduje cerkvi božji, kakor kdor ima duhovski red — pa spotakljivo živi. Nihče se ga ne upa posvariti — kdo bi tudi učenika postave učil! Naj vendar pomisli, kdor hoče postati dušni pastir — pa slabo živi, kako strašno bo škodoval njegov slab vzgled in kako bo plačeval za svojo hudobijo: »Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, . . . qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris. (Matth. 18, 6.)

3. Kdor hoče postati dober dušni pastir, naj si svojega stanu nikar ne predstavlja kot stanu lagodnosti, — v katerem bi ga naj vse častilo in se mu klanjalo. Ima sicer svoje vesele strani, a poleg tega tudi veliko britkosti. Ne veseli se toliko prijetnosti, objemi rajši Kristusov križ. Ogibati se posvetne časti, je učil duhovnika najlepše naš najvišji dušni pastir Gospod Jezus Kristus. »Iesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.« (Ioan. 6, 5.) Ko so mu ponujali kraljevo čast, je ni hotel sprejeti; les križa pa je voljno objel; odklonil je ponujeno visoko čast, vesel pa je prevzel kazen sramotne smrti. On je glava, ti ud njegovega telesa. Uči se od njega odločno zaničevati pozemeljsko čast in nezaupno in bojazljivo sprejemati srečo. Komur se sreča preveč smeji, mu rada srce oskruni. Svarilna vzgleda imamo v Savlu in Davidu, ki sta poprej ponižna, v časti in sreči hudo zabredla.

4. S križi in težavami pastirske službe je pa v zvezi tudi neka nevarnost za dušo, namreč ta, da skrbi begajo duha. Skrb in oziri za razne dolžnosti in opravila raztrgajo dušne moči, da ne more na glavno dolžnost dovolj misliti in da zmedejo njegovega duha. Ko se tvoje oko ozira na več strani, se ne more obračati toliko na znotraj. Tvoj duh skrbi, kako bi na zunaj vse dobro ukrenil, pri tem pa iz srca gine strah božji; na vse gleda tvoje oko, na sebe pa premalo, na vse misli, sebe pa pozabi. Na zunaj se trudimo, in ljudje naša dela občudujejo, znotraj pa gleda našo lastno ljubezen božje oko, ki se nad nami srdi in nam s kaznijo žuga.

5. Ali naj torej človek zbegne in ne prevzame duhovske časti? Grešno je, če bi se kdo vsilil v duhovski stan, kdor nima zmožnosti in poklica zanj. Neodpustno pa je tudi, če se brani, kogar kliče Gospod in komur je dal potrebne zmožnosti duha in srca. So namreč mladeniči, ki so prejeli dar zdržnosti, zatajevanja samega sebe; imajo dar učenosti, potrpežljivosti in ponižnosti, čutijo v sebi moč drugim zapovedovati, in si vzdrževati ugled, imajo duha pobožnosti in pohlevnosti, duha pravičnosti in resnobe. Če se taki branijo prevzeti ponujeno jim pastirsko službo, ravnajo svojeglavno, si kratijo zasluženje in zametujejo milosti, ki jih niso prejeli samo za-se, ampak tudi za druge. Komur je dal Gospod odlične zmožnosti, ga je vsposobil tudi za težavnejše in odgovornejše službe. Lep vzgled zato nam je sv. apostol Peter. Ko mu hoče Gospod izročiti višjo službo nego drugim apostolom, vpraša poprej, ali ima tudi večjo ljubezen od drugih: »Diligis me plus his? Ko mu tedaj Peter zatrdi »tu scis Domine«, mu tudi Gospod takoj veli: »Pasce oves meas!« (Ioan. 21, 16 sq.)

Kakor je torej grešno, ako se kdo nesposoben vsili v duhovski stan, istotako je grešno, če taki duhovniki, ki so prejeli mnogo darov za pastirovanje, mislijo le bolj na se, na same študije, na samo premišljevanje, in na taka dela, ki prijajo njihovi osebi, ne pa na pouk in vzgojo vernikov. Taki so v toliko kažnjivi, v kolikor zakopavajo svoje talente in v kolikor bi lahko koristili človeški družbi. Kako se drzne človek bolj ljubiti svojo samoto, če pomisli, da je sam edinorojeni Sin božji zapustil naročje svojega Očeta, ter stopil med ljudi, da bi mnogim koristil. — (Tudi današnjim dušnim pastirjem se veleva stopati med ljudstvo.)

6. V življenju odličnih svetih mož beremo, da nekateri niso hoteli sprejeti pastirske časti, ki se jim je ponujala in so se skrivali. Je-li to prav? Če je odklanjal duhovsko čast kak mladenič ne iz svojeglavnosti in ne iz navidezne, ampak resnične ponižnosti, ki ima sestrice tudi vse druge čednosti, tedaj je bilo prav pred božjimi očmi. Le svojeglavnost in kriva ponižnost nista opravičeni.

7. Ker je dušno pastirstvo tolikanj odgovorno delo, — kaj je torej boljše, ga poželeti ali se ga braniti? Obojno je lahko dobro, če le prihaja iz ponižnega srca. Glej vzgled dveh velikih prerokov starega zakona.

Izaija se ponuja Gospodu: Ecce ego, mitte me. (Is. 6, 8.) Precej drugi, ne manj zmožen mož, Jeremija pa se brani: A, a, a Domine Deus, nescio loqui. (Ier. 1, 6.) In vendar sta oba prijetna Gospodu. Ta ki se brani, se popolnoma ne ustavi, oni pa, ki rad gre na pastirsko delo, si poprej ob prihodu serafima očisti usta, da vredno oznanja božjo besedo. — Oba torej delata iz ponižnosti. Enakega duha je bil nekdaj

veliki prerok Mojzes, ko ga je Bog izvolil za rešitelja Izraelcev. Prevzeten bi bil, ako bi se bil brez strahu udal, se postavil na čelo in prevzel vodstvo skoro nepregledne množice — in zato se je branil. — Pa zopet bi bil prevzeten, če bi ne bil poslušal povelja božjega in se ne zanesel na božjo pomoč. Prelepi vzgledi, iz katerih si marsikdo lahko posname kak nauk. Naobračba ni težka.

8. Dobro je in lepo postati duhovnik in pastir, toda vedno je treba imeti pred očmi, da mora biti pastir v resnici dober pastir. Ko sveti Pavel pohvali tiste, ki si želijo pastirske časti: »Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat« (I. Tim. 3, 1), takoj obrne besedo rekoč: »Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse« (v. 5); kakor bi hotel reči: Hvalim vas, da želite, toda poprej pomislite, po čem hrepenite; in tako lepo priganja v sveti stan s pohvalo, ob enem pa nepremišljene straši in svari, kažoč na potrebno popolnost, ki jo ima malokdo.

9. Polni upanja želijo nekateri nastopiti pastirsko službo in menijo, da bodo bogvé kako delovali, in da bodo bogvé kako pridni postali. Mnogi res imajo poprej dobre naklepe in nameravajo in obetajo izvršiti velika dela. Nekateri kar trepečejo po zaželjeni službi; ko jo pa dosežejo, mislijo, da jim gre po pravici, da so edini zmožni za njo — ter postanejo prevzetni in nedelavni ali pa ne delajo iz čistih namenov. Kdor meni, da bo v visokem stanu lažje popolen postal, se moti; nikakor se namreč ne more v visoki službi ponižnosti privaditi, kdor ni nehal v prejšnjem nizkem stanu prevzetovati. Nikakor ne zna velike hvale zaničevati, kdor je po njej hrepenel, ko je še ni imel.

Dokler ima človek mirno službo, opravlja dobro svoja dela. Ko pa dobi v svoje področje raznovrstne težke opravke, kaj rad izgubi mir in treznost duha. Na mirnem morju tudi neveščak lahko vodi ladijo, na nemirnih valovih pa si še dostikrat izurjen mornar ne ve svetovati. Kaj je drugega visoka oblast kot vznemirjenost duha? Kjer je torej težka služba, tam naj se nastavi le izurjen krmar, mož veščak — in če ga je tudi treba nekako prisiliti; — a kdor bi ne bil ladiji kos, naj se mu čast zabrani, četudi še tako hrepeni po njej.

10. Kakšni možje naj torej zasedajo pastirske službe? Možje, ki so odmrli mesenim strastem, živijo duhovno in se križa ne bojijo; možje, katerim je prva skrb delo, prijetnost še le na drugem mestu. Kdor ne poželjuje grešno tujega blaga, ampak rajši od svojega deli, kdor rad odpušča bratu; kdor se boji grešiti in tuje grehe kot svoje obžaluje; kdor ima sočutje z nesrečnim bratom in se veseli nad bližnjega srečo, kot nad svojo lastno; kdor živi tako, da se lahko podložniki na njem vzgledujejo in za karbodi nič ne učini, česar bi ga bilo lahko sram pred drugimi; kdor si prizadeva tako živeti, da je

njegov nauk in vzgled kakor zdrava, sveža pijača za srca, ki so lačna in žejna pravice.

Dušni pastir je srednik med Bogom in med ljudmi. Ako hoče torej učiti moliti, mora že iz lastne izkušnje biti prepričan, da nas Bog gotovo usliši, ako ga za kaj prav prosimo. Tudi njemu mora veljati, kar je Gospod obljubil preroku Izaiji rekoč: Adhuc loquente te dicam: Ecce adsum. (Is. 58, 9.) Kako hočeš biti srednik pri tistem, ki ga iz lastne izkušnje dobro ne poznaš kot tvojega prijatelja? Kako bi te uslišal, ko ga prosiš za druge odpuščenja, če niti sam prav ne upaš misliti, da si pri njem v milosti?

11. V tretji knjigi Mojzesovi 21, 19—21 določuje Gospod, kakšni morajo biti duhovniki po svoji postavi, oziroma da se ne smejo odločiti za službo božjo možje, ki imajo kakršnokoli telesno hibo. Na podlagi tega naročila božjega izvaja sv. Gregorij v zadnjem poglavju prve knjige kaj spretno nauk, da če je že Bog hotel, da so duhovniki stare zaveze morali biti na svojem telesu brez vsake take graje, ki bi bila utegnila nje in ž njimi tudi vero spraviti ob spoštovanje in veljavo pred ljudstvom, koliko svetost in popolnost še le terja Bog od duhovnikov nove zaveze, ki darujejo telo in kri njegovega edinorojenega Sina. *J. Č.*

III.

Cerkveni letopis.

1. Visoki gostje v Rimu. Jubilejsko leto se je sicer zaključilo, vendar še je meseca aprila prišlo več božjepotnikov iz Nemčije, iz Ogrskega in Poljskega v Rim. Zgodovinskega pomena je pa obisk dveh nekatoliških vladarjev, kralja angleškega in nemškega cesarja. Dne 29. aprila ob 4. popoldne se je kralj Eduard VII. napotil iz angleškega poslaništva pri Kvirinalu v Vatikan. Na Petrovem trgu so ga živahno pozdravili njegovi katoliški podložniki iz Irske, ki so ravno takrat priromali v Rim. Papeževa častna straža in drugo dvorjanstvo je kralja spoštljivo sprejelo in spremljalo k papeževim sobanam, kjer ga je pri vhodu pričakal papež. Kralj se mu je globoko priklonil, povprašajoč drug drugega za zdravje sta stopila sama v sobo in ostala skupaj kakih 25 minut. Potem je bilo papežu predstavljeno kraljevo spremstvo. Sploh je bil sestanek ljubezniv in v resnici zgodovinskega pomena, zakaj več kakor tri stoletja ni noga angleškega vladarja prestopila vatikanskega praga. Dolgo časa so že angleški katoličani vroče želeli, da bi se Velika Britanija približala Petrovi stolici, sedaj se je vsaj deloma to zgodilo in sestanek je tem pomenljivejši, ker se ravnokar vrši na Angleškem pokret, ki duhove pomika k Rimu in mnogi izgnani francoski redovniki iščejo zavetja v Angliji.

Od mnogih strani se je skušal preprečiti kraljev obisk v Vatikanu: fanatizem nekaterih angleških protestantov[1], prostozidarstvo in kraljeva italijanska vlada, vsi ti so skušali odvrniti Eduarda VII. od vatikanskega poseta, a kralj se je bolj oziral na uljudnost, pravičnost in tudi svojo vladarsko dolžnost, ki jo ima do svojih katoliških podložnikov.

Sestanek s papežem je na kralja napravil globok utisek, občudoval je papeževo svežost in vedrost duha. Izrazil je željo, da bi dobil v spomin papeževo sliko, čemur se je tudi ugodilo. Pač je menda kralju Eduardu, ko je stal pred papežem, prišlo na misel, da so njegovi slavni predniki nekdaj bili sinovi naslednika sv. Petra in da je eden izmed prednikov Leona XIII., Gregor Vel., poslal blagovestnikov na britske otoke, ki so krstili Anglosase. Naj bi ta sestanek pripomogel, da naposled zmaga resnica in pravica nad strastmi!

Dočim se je angleški kralj pri svojem pohodu v Vatikanu izogibal zunanjega lišpa, je nasprotno nemški cesar pri tej priliki razvil ves sijaj cesarskega veličja in je s tem naravnost hotel povzdigniti slovesnost svojega obiska; v ta namen je dal pripeljati iz Berolina celo poseben voz. S prestolonaslednikom in drugim mnogobrojnim in odličnim spremstvom se je okoli 3. ure dne 3. maja napotil proti sv. Petru, kjer so ga živahno pozdravili njegovi podložniki, božjepotniki iz Nemčije. Sestanek je bil v resnici prisrčen. Papež je podaril cesarju v spomin krasen mozaik, ki predstavlja Forum romanum, princema pa v mozaiku Castel S. Angelo in Fontana Trevi, cesar je pa nasprotno papežu podaril album s fotografijami pročelja stolnice v Metzu.

Sovražnikom katoliške cerkve seveda ni bilo ljubo, da je protestantski cesar tako odlično in očitno počastil papeža, katoličanom je pa to nekako zadoščenje za nečuvene napade na Petrovo stolico. Čisto logično je, da kršč. vladar izkaže svoje spoštovanje onemu, ki predstavlja najvišjo avtoriteto na zemlji. Mislimo, da se ne bomo motili, ako trdimo, da je ta sijajen poset nekak odgovor na dogodke v Franciji in da tako Nemčija polagoma prevzema ulogo Francoske v zaščitništvu katoliških misijonov.

2. Cerkvene zadeve v Avstriji. V našem listu se ne moremo ozirati na vse dogodke, velike in majhne, ki se pojavijo na versko-cerkvenem in cerkveno-političnem polju. To ni namen našega lista in tudi ni mogoče v četrtletniku. Kakor drugi slični listi, zaznamuje tudi »Voditelj« v svojem letopisu le najvažnejše pojave v cerkvenem življenju, zlasti one, ki se tičejo znotranjega žitja katoliške cerkve in ki so v ožji zvezi ž njenim delovanjem in znanstvom.

Najljubše bi nam seveda bilo, ko bi mogli poročati le same vesele dogodke in imenitna dela, a na našem okroglem planetu je že tako, da se menjavata vedno svetloba in senca. Taka je tudi slika o katoliškem življenju na Avstrijskem, kakor so jo začrtali razni dogodki zadnjih mesecev.

a) Položaj katoliške cerkve v Bosni nam prav živo osvetljuje dogodek, ki je zlasti jugoslovansko časnikarstvo dolgo razburjal. To je pokrščenje turške vdove Sale in njenih dveh otrok. Vrhbosanski metropolit je postal vsled tega predmet strastnih napadov, očitalo se mu je, da je njegovo delovanje na kvar katoliški cerkvi in hrvaškemu narodu, da, celo

[1] 51 protestantskih društev je vložilo ugovor po lordu Roberstonu.

dinastiji in morarhiji. In vendar ni storil drugo, kakor to, kar je storil sv. Peter, ko je krstil stotnika Kornelija in njegovo hišo. Ko bi ne bil sprejel v cerkev Turkinje, ki je že dolgo zahtevala sv. krst, bil bi izdajalec svoje službe in vere. A to še ni vse. Bosanska oblast je s silo prijela pokrščeno Salo in jo na milost in nemilost izročila mohamedancem ter jo siloma omožila z nekim Turkom, ki je še zato dobil javno službo. O dogodku samem ne bomo natančneje govorili, ker je itak že znan čitateljem iz drugih listov [1], tudi politično stran pustimo v miru, zanima nas le pravno stališče katoliške cerkve v Bosni, kakor ga osvetljuje ravno ta slučaj.

Med cerkveno in svetno oblastjo je že sploh razmerje bilo prej nejasno, novejši čas se je pa nasprotje poostrilo do skrajnosti in bosanski episkopat se nahaja v uprav neznosnem položaju. L. 1891. meseca julija je bosanska vlada izdala nekako naredbo glede prestopa iz ene veroizpovedi v drugo. Kako se glasi ta naredba, nam ni znano, a njeno proticerkveno smer osvetljuje dovolj obsodba sv. stolice, ki se glasi: »Quae enim (decretum gubernii) praescribit, eiusmodi sunt, ut nedum probari nullo modo nequeant, sed nec tolerari, at vi adactos et iniuria sustinere solum et perpeti fas sit« [2]. L. 1894. se je sklenil med vlado in bosanskim episkopatom nekak dogovor, o katerem se je sv. stolica izjavila: ». . . attentis omnibus formam ordinationis emendatae tolerari«, a vlada se je tega dogovora držala le dotlej, dokler je bil njej v prilog, sicer ga je pa naravnost kršila in se držala svoje prvotne naredbe, zatorej so škofje soglasno ministru Kallayu izjavili, da se tudi oni ne bodo več ravnali po dotičnem dogovoru, ampak po kanoničnem pravu.

Bosanska vlada zavzema nasproti katoliški cerkvi tako sovražno stališče, kakor komaj kaka paganska vlada. Civilni pobočnik, baron Kučera se osebno zelo zanima za turški jezik in književnost ter sploh kaže veliko nagnjenje k mohamedanstvu, a to njegovo osebno naziranje vpliva tudi na njegove uradne čine. Ako kak katoličan odpade k turški veri, se vlada zato prav nič ne zmeni, še celo pri podeljevanju služb daje prednost Turkom, ki se oženijo s poturčenimi katoličankami. Vse drugače pa ravna, ako hoče kak mohamedanec ali mohamedanka prestopiti h katoliški veri. Taki osebi ne preostane drugo, kakor bežati v tujo deželo, ker ni varna pred turškim fanatizmom, in vlada mesto da bi jo ščitila, vsak tak prestop siloma zatre.

Prav značilen za bosanske razmere je tudi slučaj, ki ga pripoveduje iz lastne prakse nek duhovnik v zagrebškem »Katol. Listu« (let. br. 14, str. 158): Nek mohamedanec Hasan je živel čez 15 let preko Save v hrvaški kraljevini. Želel je postati kristjan in njegov dušni pastir ga je tudi krstil, ker hrvaška postava nima nič zoper to. Ker je pa bil rojen Bošnjak, je kmalu potem prosil bosansko vlado za potni list in prošnji priložil tudi krstni list. A bosanska vlada je kratkomalo odgovorila, da ne priznava njegovega pokrščenja!

Tako še paganski Rim ni ravnal s krščansko cerkvijo. O prestopu iz paganstva v krščanstvo ni postava naravnost nič določevala, a če je bil

---

[1] Zlasti je to zadevo pojasnil z neovržnimi dejstvi zagrebški »Kat. List«, ki je bil zaradi tega nekaterekrati zaplenjen, a ravno to nam je porok, da je gola resnica, kar je ostalo nezaplenjeno.

[2] Cit. »Katol. List« 1903, br. 13, str. 146.

kdo pokrščen, ga je rimska oblast priznavala kot kristjana in ga je ob času preganjanja kot kristjana obsodila na smrt, v mirnem času pa ga je pustila pri miru.

Človek se mora le čuditi, kako je mogoče kaj takega začetkom 20. stoletja v civilizovani in povrh »katoliški« državi!

A to še ni dovolj. Mesto da bi se potegnili za »slobodo vesti«, do katere imajo menda tudi katoličani pravico, so se skoro vsi hrvaški listi kakor sršeni zagnali v nadškofa Stadlerja in celo zahtevali, da se odstrani. Kako daleč je pač dandanes zašlo časnikarstvo od svojega pravega namena! Mesto da bi bistrilo pojme, branilo resnico in pravico, dela še večjo zmedenost, naravnost izvrača dejstva ter vedoma zagovarja laž in nasilstvo. V mohamedanstvu iščejo rešitev za hrvaštvo in ne pomislijo, da s tem tajé svojo zgodovino in svojo providencijalno poslanstvo in da z napadi na nadškofa Stadlerja napeljavajo le vodo na mlin svojih najhujših sovražnikov. V prvi vrsti so seveda imeli pri tem svoje prste prostozidarji, ki so po svoji stari metodi skušali napraviti razpor med nadškofom in njegovo duhovščino, a kakor je sklepati iz mnogobrojnih izjav, se jim je to sijajno izjalovilo. Bosanska duhovščina, svetna in redovna stoji trdno na strani svojega po krivici napadanega metropolita. Župniku, ki je Salo krstil je vlada odtegnila borno podporico in še povrh naložila kazen, katero mu je pa duhovščina s prostovoljnimi darili povrnila. Kaznovani so tudi tisti kmetje, ki so Sali pomagali pri njenem begu.

b) Gnojna in že precej stara rana v našem cerkvenem življenju je Ricmanje. Silno veliko se je že o tem pisalo, poročila si v marsičem nasprotujejo, a toliko je razvidno, da stvar dobiva vedno žalostnejšo obliko. Dogajajo se stvari, nad katerimi se mora človek zgražati in nam nasprotni listi so že porabili te izgrede, da pred širnim svetom razupijejo Slovence sploh za surove divjake najnižje vrste.

Z vidnim zadovoljstvom je poročal o ricmanjskem pokretu petrograjski list »Cerkovnij Věstnik« (št. 3, 1903); iz kakega vira je zajel, ne vemo, a poročilo je popolnoma zmedeno in napačno. Izprva dobri katoličani, piše ta list, so Ricmanjci pod vplivom nacijonalnih idej prešli najprej v unijo, poglavitno zato, da bi imeli slovansko bogoslužje. A njih nada se je izjalovila, rimokat. škof Nagl, kapelan Požar (!) in duhovnik Jurizza da so pregnali slovanski jezik iz cerkve. Na to da so se obrnili s prošnjo na zadarskega episkopa Nikodema Milaša, da jih sprejme v pravoslavno cerkev.

Kakor znano, začetek te homatije ni v nikašni zvezi z »nacijonalnimi idejami«, ampak hoteli so Ricmanjci najprej le samostalno župnijo. Kakor se nam je poročalo, se je pa vlada branila dati par sto kron na leto, in tako je iz male iskre nastal velik požar. Kapelan dr. Požar tudi ni metal slovanskega jezika iz cerkve, ampak je nasprotno stal na strani Ricmanjcev. Morda bi se bila stvar polegla, ko bi se potem prepustila občina unijatskemu škofu. Pravi se, da je Rim to prepovedal. A če je Rim tudi res to storil, se je zgodilo to le vsled pritiska avstrijske vlade, ki ima pred glagolskim misalom večji strah kakor pred celo vojsko zunanjih sovražnikov. Reklo se je, da je škof Drohobecky v naši državni polovici tujec, torej nima jurisdikcije. Dobro; zakaj se pa potem dopusti, da na stotine luteranskih hujskačev iz Nemčije rogovili po Avstriji, ne da bi jih kdo okrenil po prstih?

Ko bi omenjeni ruski list poznal počenjanje Ricmanjcev, bi pač storil kakor metropolit Milaš, ki jih ni hotel sprejeti.

Ricmanjski slučaj je pa tudi načelne važnosti in daje resnoben nauk. Tu se vidi, kako brezvestni hujskači lahko zmotijo ljudstvo, zatorej treba s temeljitim poukom in z dobrim tiskom ljudstvo o pravem času oborožiti zoper take volkove. In ti slučaji se utegnejo v tej ali drugi obliki v primorskih krajih pa tudi drugod ponoviti. Borba za staroslovensko bogoslužje ima namreč ondi močno oporo v narodnostnih razmerah.

Od italijanske strani se latinski obred zlorabi; koder je v cerkvi latinski obred, je ljudstvo vsak čas v nevarnosti, da pride italijanski duhovnik ter čez noč vpelje italijansko pridigo in italijanski pouk v šoli. Ako pa ima občina slovansko bogoslužje, je bolj zavarovana pred lažkimi duhovniki. Le škoda, da se skoro povsod kaže veliko pomanjkanje slovenske in hrvaške duhovščine, kar imajo deloma na vesti oni čudni narodnjaki, ki z vsemi sredstvi ponižujejo duhovski stan in odvračajo mladino od njega, potem pa vendar tožijo, če prihajajo tuji duhovniki v slovanske občine.

Začetkom meseca junija je škof tržaški, msgr. Nagl že drugič poslal Ricmanjcem očetovski opomin, naj bi se spametovali in dostojno praznovali praznik sv. Rešnjega Telesa. Najžalostnejše je, da so celo šolski otroci čisto razdivjani. Kaj pač bo iz teh otrok?

c) Tretji avstrijski slučaj, ki se dotika znotranje ustave cerkve in ki je močno razburil javno mnenje, je znan dogodek v olomuški nadškofiji. Ne bomo stvari tukaj natančneje razpravljali, ker se je že itak odveč o tem pisalo in ne maramo krivice delati ne eni ne drugi strani, tem manj, ker se iz časnikarskih poročil ne da dognati, kaj vse tiči za to afero. A kakorkoli se stvar obrne, je vredna obžalovanja. Ako je nadškof nedolžen, je stvar zla, ker se je kršila cerkvena disciplina, ako je pa kriv, je stvar še slabša. Zagrizenim sovražnikom se je dalo hudo orožje v roke, cerkvena avtoriteta trpi, napada se znotranja ustava katoliške cerkve in med duhovščino samo utegne to imeti slabe posledice: na eni strani hlapčevski bizantinizem, na drugi pa upornost zoper postavno oblast.

Ta žalostni dogodek daje pač resen nauk vsem: serva ordinem et ordo servabit te. Mnogi, celo duhovniki, dandanes mislijo, da je kanonično pravo stara šara, a ravno ta slučaj kaže, da je prav aktualno in da so le preresnične besede Leona XIII. o kanoničnem pravu: »Quam doctrinam (iuris ecclesiastici) his praecipue temporibus magni momenti esse cognoscimus.« (Okrožn. na severoamer. škofe dne 7. sušca 1889.)

Ko bi se bila v navedenem slučaju natančno uporabila na eni in drugi strani načela kanoničnega prava, bi vsega tega ne bilo. Upati je, da bo o tej stvari še izpregovoril Rim in dal potrebne določbe, da se takim slučajem v bodoče zapre pot. Ko smo to pisali, je bival nadškof v Rimu.

Nekoliko veselejši pojavi v našem cerkvenem življenju so:

d) V lavantinski škofiji je uradni list v VI. št. prinesel napoved škofijske sinode, ki se vrši od 24. do 28. avgusta v Mariboru. V tiskarni sv. Cirila je ravnokar izšla knjižica: »Ordo et ratio gerendorum in quarta Synodo dioecesana Ecclesiae Lavantinae, a die 24. usque ad diem 28. mensis Augusti anni 1903 convocanda. Edendum curavit Celsissimus ac Reverendissimus Dominus Dominus Michael, Princeps-Episcopus Lavantinus.

e) Nov red pri strogih izpitih za bogoslovski doktorat je izdalo c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje dne 8. aprila 1903. (Reichsgesetzblatt Nr. 97.) Razlika med prejšnjim in novim redom je razvidna že iz § 1: dočim so prej bile predpisane štiri stroge izkušnje in pismena razprava, je po novem redu treba najprej predložiti pismeno ali tiskano znanstveno razpravo, ustne izkušnje so pa le tri. Namen teh izkušenj je, kakor naredba izrecno poudarja, dognati, v koliki meri so si kandidatje pridobili temeljito znanje v glavnih bogoslovnih panogah in se usposobili za znanstveno raziskovanje.

Predmeti so razdeljeni v štiri skupine: *a)* spekulativna in pozitivna dogmatika z apologetiko; *b)* biblične vede; *c)* cerkv. zgodovina in cerkv. pravo; *d)* nravoslovje in pastirna. Dogmatika in apologetika sta brezpogojno predmet ustne izkušnje, izmed ostalih skupin pa ona odpade, iz katere je vzeta razprava, ki mora obsegati vsaj tri tiskane pole ter mora biti tako izbrana in sestavljena, da je razvidno, da kandidat dotično stroko do dobra obvladuje. Presojevalci razprave izroče pismeno oceno profesorskemu kolegiju, ki odloči, ali se naj kandidat pripusti k daljnim izpitom ali ne. Ako se razprava zavrže, ima to iste posledice, kakor če kandidat pade pri ustnem izpitu.

Preden se kandidat pripusti k izkušnji iz bibličnih ved, mora poslušati z dobrim uspehom vsaj eno polletje predavanja o orijentalnih jezikih in višji eksegezi. V uvaževanja vrednih slučajih ga učno ministerstvo lahko odveže te dolžnosti, a v tem slučaju mora kandidat na isti fakulteti, kjer hoče delati stroge izkušnje, napraviti izkušnjo iz orijentalnih jezikov, oziroma višje eksegeze.

Kandidat si lahko sam poljubno izbere, v kateri vrsti hoče delati izkušnje, a vse mora napraviti na isti fakulteti. V posebnih ozirih dovoli izjemo učno ministerstvo; gojencem Augustineja na Dunaju pa naredba sama dovoljuje nadaljevanje izkušenj (če so jih začeli na drugi fakulteti) na dunajskem vseučilišču.

Ostale določbe glede izpraševalne komisije ostanejo kakor poprej. Izpremenjena je pa nekoliko določba glede rabe latinskega jezika. Poprej je bila predpisana latinščina za vse stroke, izvzemši pastirno, če se je na dotični fakulteti predavala v drugem jeziku, sedaj je pa latinščina predpisana brezpogojno le za dogmatiko in moralko, za ostale predmete kakor tudi za razpravo pa le praviloma.

Odredbina je tudi nekoliko zvišana: za presojevanje razprave se plača 40 K., za vsak ustni izpit pa 80 K., pri ponavljanju polovico manj; pri promociji se pa plača 120 K.

To je tedaj novi red, o katerem se je že dolgo pisalo in so se velike nade stavile nanj. O kaki olajšavi se ne more govoriti, dasi en usten izpit odpade. Hoče pa nov red navajati na to, da se kandidat vglobi v ta ali oni predmet in da kot strokovni pisatelj tudi drugim priobči svoje znanje. Ali bo ta red povzdignil bogoslovno vedo na Avstrijskem, bo pokazala bodočnost. Effectus probabit virtutem.

f) Drugi dobrodelni shod za Avstrijo se je vršil 7—8. junija v Gradcu. Sklenilo se je pri tem shodu, ustanoviti zvezo vseh dobrodelnih društev cele države. Posamezni poročevalci in drugi govorniki so sprožili marsikatero lepo in praktično misel za delovanje krščanske ljubezni. Tako je p. Bruno Weiss poročal o skrbi za moško mladino, ki iz šole izstopi. Mla-

deniči med 14. in 21. letom so v velikih nevarnostih; v tem času se jih največ pokvari. Med vzroki, ki kvarijo mladeniče, našteva poročevalec razrovano obiteljsko življenje, potem sedanji šolski učni sestav, ki pač veliko uči pa premalo vzgaja, tudi veronauk po sedanjem načrtu boleha na tem. Sila veliko škode dela slab tisek; v bližini tovarn in rudokopov lovi socijalna demokracija v svoje mreže neizkušeno mladino. Treba torej mladini v tej dobi posvečevati več skrbi in zato se priporoča: 1. organizacija šoli odrasle moške mladeži; 2. škof. ordinarijati se prosijo, da pospešujejo to organizacijo; 3. tudi starišem, mojstrom, gospodarjem, dušnim pastirjem in učiteljem se toplo priporoča skrb za mladino; 4. na deželi naj se ustanavljajo zlasti stanovske družbe; 5. izda se naj seznamek mlad. družb, da se mladeničem, ki gredó od doma, lahko priporoči ta ali ona družba.

Učitelj Ferd. Emminger iz Dunaja je govoril o zanemarjenih otrocih ter razmotrival žalostno prikazen, da se otroški zločini vedno bolj množijo, zapori pa nedoraslo mladino le še pokvarijo. Država bi morala izdati varstveni zakon za take otroke, katerih stariši zanemarjajo svoje dolžnosti.

Knezoškof sekovski je imel prav lep govor o načelih krščanskega ljubezni. P. Rössler je poročal o karitativnem delovanju ter obžaloval, da sedanja brezvestna gonja zoper kat. cerkev in njeno duhovščino močno zadržuje karitativno delovanje.

Gospčna. Henr. Auegg je govorila o domači postrežbi bolnikov na deželi. Tu je še mnogokaj pomanjkljivega. Oddaljenost, uboštvo, nevednost zelo obtežuje negovanje bolnikov in delovanje zdravnikovo. Skrbeti bi se moralo za strežnice bolnikom na deželi, kakor je to sprožil katol. duhovnik Kinn v Krennbergu pri Koblencu. Župniki naj naznanijo poštena, zdrava dekleta, ki so prestopila 25. leto in bi se hotela posvetiti postrežbi bolnikov. Nekaj tednov bi se vadile v bližnji bolnišnici in bi se potem vrnile domov s potrebnimi pripravami za postrežbo bolnikov.

Razpravljalo se je tudi o skrbi za ubožce in otroke po občinah. Karitativno delovanje naj bi se raztegnilo tudi na boj proti alkoholu in se je v tem zmislu sprejelo 7 obsežnih resolucij; protialkoholno gibanje naj bi postalo pravo ljudsko gibanje. Posebni skrbi se priporočajo slaboumni otroci, ki se le prepogostoma o pravem času zanemarijo ter postanejo žalostna žrtev socijalnih razmer in človeške surovosti. Za dekleta v tujini je predlagal dr. Mayer več resolucij, da bi se tudi na Avstrijskem nekaj storilo zoper trgovanje z dekleti in se vpeljali t. i. misijoni na železniških postajah, kakor je to že po Nemškem, da namreč odlične in zanesljive dame čakajo na kolodvorih in pazijo, da došla dekleta ne pridejo v pest brezvestnim ljudem; istotako se je sprejelo več resolucij, kako se naj varujejo dekleta v domačiji pred nravnimi nevarnostmi in kako se jim naj odkaže primerno delo ali služba, kjer se bodo lahko pošteno živile (dekliške družbe, gospodinjske in poselske šole, službe v zasebnih poštenih hišah). Obžaluje se, da se dekleta rabijo za natakarice v gostilnicah iz grde dobičkarije, ker dobivajo manjšo plačo kakor moški.

V drugi in zadnji slovesni seji je dr. Mayer govoril o karitativnem delovanju na deželi sploh, kjer se še mnogokaj pogreša. Splošno socijalno nezadovoljstvo je povsod prešinilo kmetsko prebivalstvo, vse sili v mesto; vsled tega je po mestih delavcev preveč, na deželi pa vlada hudo pomanjkanje poslov in težakov. Da se temu v okom pride, mora državno postavo-

dajstvo izlečiti sedanje socijalne rane, a tudi karitativno delovanje naj po svojih močeh skuša zboljšati položaj najvažnejšemu stanu v državi s snovanjem posojilnic, pospeševanjem zmernosti, z razširjanjem pristne omike. Pač je tu marsikatera točka, ki je tudi pri nas vredna vsega prevdarka pri društvenih shodih in dekanijskih konferencah.

g) Dne 9—10. majnika se je vršil na Dunaju katoliški shod za Nižje Avstrijsko, ki je slovesno izrazil udanostno čestitko jubilarju-papežu ter sklenil prav umestne sklepe glede karitativnega delovanja in katoliškega mišljenja med vseučiliščniki. Tudi ta shod je bil vesel pojav krščanskega Dunaja.

3. Verski boj na Francoskem se vedno bolj poostruje. Dan za dnevom nam brzojavi in časniki poročajo o izganjanju golorokih menihov in redovnic iz njih tihega domovja, o sodnijskih obravnavah in obsodbah zaradi kršenja kongregacijskega zakona, o zatvarjanju katoliških šol in o silovitem nastopanju vlade proti škofom. Nasproti katol. cerkvi in njenim ustanovam velja le še eno pravno načelo: sila. Kakih 20.000 francoskih državljanov, ki so vse svoje moči posvetili Bogu in bližnjemu, je sedaj brezpravno samo zaradi tega, ker so bili udje kake redovne družbe. Ne le da so zatrte družbe, ampak njih udje tudi po razpustu ne smejo poučevati v šoli in pridigovati v cerkvi. Ravno na dan 32. obletnice proglašenja pariške komune (18. sušec) je bilo zatrtih 25 kongregacij, ki so se pečale s poukom. Kmalu potem so prišli na vrsto pridigarski redovi: dominikanci, kapucini, frančiškani, redemptoristi, barnabitje itd.

Prejšnji ministerski predsednik Waldeck-Rousseau je bil zaukazal, da se vprašajo za mnenje one občine, kjer bivajo redovni zavodi. Od 1600 se jih je 1075 izjavilo za redovne družbe, 450 proti, ostale pa niso dale odgovora. Brez ozira na to je novo ministerstvo jelo najstrožje uporabljati kongregacijski zakon. Do 10.000 šol so že pozatvorili, ki niso stale države niti vinarja.

Po želji prostozidarstva hoče sedanja vlada zatreti krščanstvo in razdejati katoliško cerkev na Francoskem. To kaže tudi spor s sv. stolico zaradi imenovanja škofov. Že od časa Leona X. in kralja Frana I. (1516) se v papeških bulah za potrjenje od vlade predloženih škofov rabi obrazec »Nobis nominavit«. Sedanja vlada hoče to odpraviti kakor tudi predhodno sporazumljenje glede kandidatov za škofijske sedeže. To pomeni ločitev francoske cerkve od Petrove stolice in podjarmljenje cerkve pod državno oblast, ki bo seveda svoje kreature, menda prostozidarje, postavljala na škof. sedeže.

Kakor druga leta, so tudi letos radikalni življi naskočili v zbornici konkordat in poslaništvo pri Vatikanu. V resnici že konkordat visi na jako tanki niti, a vlada še ga hoče vzdržati, ker ji prav dobro služi, da s samovoljnim razlaganjem na podlagi konkordata tlači cerkev. Sedaj je ta stvar izročena posebni komisiji, v kateri imajo nasprotniki konkordata večino za 1 glas.

Zdi se, da se hoče na Francoskem čisto zmračiti. Med katoličani vlada needinost, med duhovščino krožijo različne več ali manj pogubne struje, število odpadnikov-duhovnikov je veliko, četudi ne toliko, kakor trobijo pročodrimski listi. Pri mnogih teologih se kaže znatna »infiltracija« nemške idealistične filozofije; racijonalistična kritika si pridobiva pristašev in nastopa v obliki novega semiracijonalizma. Prav ta nova biblična fran-

coska šola je bila eden izmed glavnih razlogov, da se je v Rimu ustanovila biblična komisija. Daljni zgodovinski razvoj francoskih razmer nam utegne v kratkem času potrditi svetopisemski izrek: »In quo quis peccat, in hoc punietur«. *F. K.*

Misijonski obzornik.

Azija.

Mala Azija. Med mohamedanci in razkolniki živi razmeroma majhno število katoličanov, ki so deloma latinskega, pretežna večina pa armenskega obreda. Katoliških Grkov je le nekaj stotin. — Da bi se zedinjena armenska cerkev okrepila za boj zoper razkolniško in protestantsko propagando, je Leon XIII. l. 1881. izročil francoskim jezuvitom Malo Armenijo, l. 1886. pa jim je poslal še francoske asumpcijoniste na pomoč.

V Mali Aziji delujejo sledeče misijonske družbe:

1. Lazaristi in usmiljenke. Njih delokrog je Smyrna z okolico, kjer so se naselili že l. 1783. V Smyrni imajo lepo, dobro obiskano cerkev presv. Srca Jezusovega in kolegij s 170 učenci. Zdaj deluje v Mali Aziji 19 duhovnikov in v pomoč so jim 4 bratje. Lepe uspehe imajo posebno na postaji Akbes, ki je bila ustanovljena l. 1869. — Obsežno je delovanje usmiljenk. V Smyrni je v njihovih rokah marijanišče, francoska bolnišnica, bolnišnica sv. Antona; v Brussi in Aidini imajo hišo presv. Srca, v Budži in Burnabatu bolnišnico. Skoro povsod dobivajo ubožci zdravila brezplačno. Sester je 115, ki vzgojujejo na leto do 1200 otrok in oskrbujejo 100.000 bolnikov. Dr. Gelzer, profesor v Jeni piše v svoji knjigi »Geistliches und Weltliches aus dem türkisch-griechischen Orient« (Leipzig 1900) sledeče: »Sestre sv. Vincencija Pavljanskega časti prebivalstvo v Brusi kakor svetnice. Ako se prikažejo na ulici, poljubljajo jim turške žene in otroci obleko. Njih noga sme brez vsake nevarnosti stopiti v najnevarnejše okraje, kamor si ne upa niti redar. Tako visoko spoštuje ljudstvo sestre.«

2. Asumpcijonisti in sestre vnebovzetja delujejo v severozahodnem delu Male Azije ter imajo 8 večjih postaj: Kadi-Köi, Haidar-Paša, Ismidt, Eski-Šehir, Koniah, Brussa, Sultan-Tčair in Zuguldah. Na vseh postajah vzdržujejo šole in pastirujejo v celi okolici. Največjega pomena je njihovo veliko semenišče in zavod za višja bizantinska preiskovanja v Kadi-Köi. 31 duhovnikom pomaga 59 bratov in 52 sester in zadnji čas tudi 8 bratov domačinov in 11 sester domačink.

3. Jezuviti so v 20 letih svojega delovanja ustanovili 7 takozvanih rezidenc, uredili in povečali 6 naselbin, ki so jih bile ustanovile sestre. V misijonu je 31 duhovnikov in bratov, 3 duhovniki domačini, 46 sester, 45 učiteljev in 12 učiteljic. V 17 šolah se poučuje 3000 otrok brezplačno. Vrhtega še misijon vzdržuje 13 cerkvá in kapel, 9 lekarn in celo vrsto obrtnih delavnic. Nad 50.000 bolnikov je na leto oskrbljenih brezplačno. Na vseh večjih postajah so vpeljane marijanske kongregacije in razna društva.

4. Frančiškani imajo v Smyrni župnijo Maria Immaculata, h kateri spada 3000 katoličanov in šola. Tudi v Burnabutu in v Manissi (Magnesia) imajo svojo cerkev in šolo.

5. Kapucini so od l. 1630. oskrbniki cerkve sv. Polikarpa v Smyrni. V Budži imajo apostolski zavod, kjer si odgojujejo svoj naraščaj. Od l. 1845. misijonarijo kapucini v vilajetu (provincija) Trapezunt ob Črnem morju. Na postajah Trapezunt, Erzerum in Samsun imajo 8 cerkvá in kapel, sirotiščnico in 6 šol.

6. Dominikanci imajo samostan in cerkev sv. rožnega venca. Trije duhovniki oskrbujejo dušno pastirstvo.

7. L. 1882. so se v Šekli naselili trapisti. Kar je Mariannhile za Natal, to utegne biti Šekli za Malo Azijo, ako bo promet boljši.

8. Mehitaristi imajo misijonsko postajo v Kadi-Köi.

9. Šolski bratje, in sicer 75 po številu, poučujejo v 4 šolah v Kadi-Köi, v Smyrni in Trapezuntu 1060 dečkov.

10. 13 Marijinih bratov deluje na dveh šolah. Šolo v Samsunu pohajajajo dečki vseh tamošnjih veroizpovedanj.

Iz teh kratkih podatkov je razvidno, koliko stori latinski misijon v Mali Aziji. Vse osebje in vse podpore so iz Evrope.

Orijentalski nadpastirji živijo v skrajno slabih razmerah. Vkljub temu delujejo nekateri z nenavadno, uprav apostolsko gorečnostjo za napredek svojih vladikovin. Med njimi se častno imenuje msgr. Pavel Terzian, armensko-katoliški škof v Adani v Ciliciji. Preteklo leto je prestal hudo skušnjo. Sumili so, da je sovražen cesarsko-ottomanski vladi, vsled česar je moral v pregnanstvo v Carigrad, od koder je vladal svojo škofijo. Odločno zatrjuje, da se s politiko ni pečal nikdar, marveč je svojim vernikom brez ozira na njih narodnost vedno polagal na srce njih dolžnosti do Boga in do cesarja. Sad njegovega neumornega dela je 5 novih postaj, 11 šol, duhovsko semenišče, kolegij in razni dobrodelni zavodi. Tako deluje msgr. Terzian v dosego velikega cilja Leonovega: za zedinjenje razkolniških cerkvá.

Sirija. Da so Maroniti ohranili katoliško vero, je zasluga redovnikov. Samostansko življenje je bilo že od nekdaj in je posebno dandanes ob Libanonu v najlepšem cvetu. V listu »Kath. Missionen« opisuje jezuvit o. Angelil, ki je sam rojen na Libanonu, samostansko življenje v Kfifanu, ki leži med Semar Džebailom in Kafr-Hai-em. Samostan je znan radi telesnih ostankov v sluhu svetosti umrlega meniha Maatallah Fardini (14. dec. 1858.) Mrlič je še zdaj nestrohnjen v leseni rakvi in ga potnik lahko vidi. Trdi se, da je Bog že mnogo čudežev storil pri mrliču. Uradno pa stvar še ni preiskana.

Perzija. Položaj katolicizma v državi šahovi je po poročilu apostolskega delegata, msgr. Lesné, še povoljen. Prevrat na bolje se ne da tajiti. Ljudstvo prosi za katoliške duhovnike, šole, in se je 4 vasem že ugodilo. Obžalovanja vredno je, da se dobra prilika vsled pomanjkanja potrebnih sredstev ne da povsem izkoristiti v prid dobri stvari.

Indija zahodna. Nadškofija Calcutta. E. Prüm navdušuje v listu ‚Luxemburger Sonntagsblatt' (1902, št. 46.) Luksemburžane za novo podjetje svojega rojaka, jezuvita o. Weinandy v Calcutti. Protestantska propaganda lovi z vsemi mogočimi sredstvi katoliške otroke, zlasti revne v svojo šolo, pod pretvezo, da je hoče le izolikati in jim preskrbeti dobrega kruha. Zato pa je ustanovil o. Weinandy društvo, ki naj odločno deluje proti protestantski propagandi. Udje se zavežejo, vsak dan moliti eno

skrivnost sv. rožnega venca za rešitev otrok, da ne bi odpadli od vere. Vrhtega darujejo vsako leto miloščino, kakor se morajo po močeh tudi truditi, katoliške otroke odvračati od nemške šole. O. Weinandy je od l. 1897—1899. iztrgal nad 100 otrok iz rok protestantov. Ta uspeh je vspodbudil tovariše očeta Weinandy, in naredili so načrt, društvo pod imenom ‚The Sodality Educational League' razširiti ne le v nadškofiji Calcutti, marveč po celi Indiji.

V Indiji že pet let strašno razsaja kuga. V Mangaloru, glavnem mestu južnega Canaras, je škof o. A. Cavadini s svojimi misijonarji začel misliti na sredstva proti kugi. Jezuvit o. Aug. Müller je predlagal, da se naj ustanovi bolnišnica za kužne bolezni. Vlada mu je izrekla hvaležno priznanje, duhovniki in verniki, pagani in kristjani, katoličani in protestantje so prispevali, — in okuženje se je omejilo. V Pentžabu osobito v vladikovini Lahor, vsprejemajo oo. kapucini in tercijariji sv. Frančiška sirote v svoje zavode ter jih oskrbujejo.

Kitajsko. ‚Katholische Missionen' (1903. str. 133 s.) so prinesle kolikor možno natančen pregled zgub in škode, ki so jo v zadnjih homatijah trpeli katoliški misijoni v ‚državi sredine'.

1. Provincija Čeli. Misijonarijo lazaristi in jezuviti. Umorjenih je 7 lazaristov in 4 jezuviti in nad 10.000 kristjanov. Gmotna škoda, posebno v Pekingu in Paotingu, je velika. Odškodnine za celo provincijo je 4,256.500 taëlov.

2. Mongolija. Vse misijonsko delovanje je v rokah scheutveldskih misijonarjev. Škof Hamer je bil grozovito mučen, enega misijonarja so bokserji utopili. Umorjenih je 6 misijonarjev, kristjanov blizu 2000. Nad 700 žen in deklet je bilo oropanih in odpeljanih. Dobra polovica misijona je bila uničena: 25 rezidenc, 60 cerkev, 15 oratorijev, 112 šol in 6 sirotiščnic je bilo razdjanih. Odškodnina za mongolski misijon znaša 300.000 taëlov (K).

3. V Mandžuriji misijonarijo duhovniki iz pariškega semenišča. Škofu msgr. Guillonu so odsekali glavo. Življenje je izgubilo 11 misijonarjev, 2 sestri in 150 kristjanov je bilo sežganih in umorjenih. Odškodnina ni znana.

4. V provinciji Šanzi delujejo frančiškani. Izgubili so škofa Grassi in Fogolla, 9 misijonarjev, 1 brata, 7 sester in okrog 7000 vernikov. Misijonske stavbe so vse vničene. Odškodnina znaša 2,250.000 taëlov.

5. V provinciji Hunan, katero oskrbujejo tudi frančiškani, je na grozovit način umorjen škof Fantosati z dvema misijonarjema. Škofovska rezidenca, sirotiščnica in semenišče je vpepeljeno. 22 krščanskih vasi je opustošenih. Odškodnina znaša 370.000 taëlov.

6. V ostalih provincijah misijon nima posebno velike škode. Strašno preganjanje je povzročilo veliko žalosti in bede. Ampak z novimi močmi so začeli misijonarji zopet obdelovati opustošeni vinograd Gospodov. Led se taja. Ponekod se jih je spreobrnilo že več, kakor kdaj prej.

V Kičeu, provincija jugovzhodni Čeli je na željo odličnih meščanov in učenjakov o. Jung ustanovil višjo ‚šolo evropskih učenosti'. Ker kitajščini manjkajo izrazi za matematiko, fiziko in enake predmete, zato se je po predlogu o. Junga vpeljala francoščina kot učni jezik. Iz začetka sta oo. Jung in Yang sama učila, ker pa sta z delom preobložena, zato so nekega kristjana iz Hien-hiena nastavili za učitelja. — Katoliški zavodi

rastejo zopet iz tal, kakor gobe po toplem dežju; edino, kar še manjka, je katoliško vseučilišče.

Japonsko. Vladikovina Nagasaki. Tudi Japonsko ima svoje sestre, takozvane ‚ljubiteljice sv. križa'. Duh teh sester je izvrsten. Med njimi vlada ljubezen; zelo vestno se držijo svojih pravil in so škofu pokorne na migljaj. V Tasaki je komuniteta 27 sester pod vodstvom o. Matrata, kateri sam priznava, da bi brez njih težko mogel pastirovati svojih 4600 duš.

Indonezija. Key-otoki. O. Mertens misijonari šele kratek čas na teh otokih, a s tolikim uspehom, da vzklikne v zadnjem poročilu iz Langgura: »Naš misijon je posebno blagoslovljen od Boga. Od avgusta do februvarija smo krstili 250 oseb, med temi nad 200 spreobrnjenih paganov.« V kampongu (vas) Faän, kjer stoluje kralj Ljudevit, je prejelo 20 katehumenov zakrament sv. krsta. O. Mertens natančno opisuje sijajno slovesnost, ki se je vršila ob tej priliki.

Filipine. Apostolski delegat, msgr. Guidi, titularni nadškof za Stauropolis, je prišel dne 18. novembra 1902. v Manilo. Pozdravil ga je adjutant Tafta, civilnega guvernerja Filipin, kakor tudi deputacija imenitnih meščanov. Namestnik Tafte ga je vsprejel v oficielni audienci, kjer se je Guidi skazal s pismom od sv. očeta in sporočil Taftu osebne pozdrave papeževe. V daljšem govoru je msgr. Guidi pridobival namestnika za složno delovanje cerkvene in svetne oblasti, da se tako reši filipinsko vprašanje, da se ubogemu ljudstvu vrne mir in blagostanje. Taft ga je zagotovil, da bo vlada varovala posest in pravice cerkvene in da se bo vse prijateljski poravnalo v blagor filipinskega ljudstva. Upati smemo, da bodo zdaj Filipine mirna in hvaležna tla za misijonsko delovanje.

Sumatra. O. Hoevenaar poroča o svojem posetu pri kažnjencih v ombilijskih premogokopih. Kažnjencev je nad 3200. Dasi ni našel med njimi nobenega katoličana, je vendarle vsak dan obiskoval bolnišnici, kjer je bil priča grozne bede. Bolnikom je težko delo in pomanjkanje popolnoma izsesalo telesne moči, njih srce pa je napolnjeno s smrtnim sovraštvom do paznikov. — Med pazniki je našel 24 katoliških Evropejcev. Vse je obiskal in vsi so ga zaupljivo vsprejeli in pošiljali svoje otroke h krščanskemu nauku.

Afrika.

Gornji Egipet. V listu ‚Bulletin du Séminaire Oriental' (II. 1902, str. 34.) opisuje nek koptski duhovnik, bivši gojenec orientalskega semeníšča v Beirutu, kako veselo napreduje spreobračanje Koptov. Škofija Hermapolis ima 2498 katoličanov, 8 cerkva in 12 šol; na 29 postajah deluje samo 10 duhovnikov. Škofija Thebe šteje 13.508 katoličanov, ki imajo 28 cerkva in 36 šol; na 83 postajah deluje 25 duhovnikov. Če k temu še prištejemo katoličane patrijarhatske škofije Aleksandrije, potem imamo že okrog 22.000 katoliških Koptov. Ta napredek vzbuja v nas sladko upanje in veselje. Ker primanjkuje gmotnih sredstev, se ne more ustanoviti dovolj potrebnih šol. Tudi duhovnikov je premalo. Ako se temu odpomore, se bodo Kopti trumoma spreobračali.

Madagaskar. Delovanje šolskih bratov. Leta 1866. so se nastanili 3 šolski bratje v Tananarivo, danes jih je 30 in na celem otoku 46. Zavod šolskih bratov si je hitro pridobil občno veljavo. V začetku so imeli

šolski bratje samo 53 učencev, a zdaj jih imajo na celem otoku 3402. Dobri uspehi in lepa karijera njih gojencev je delala posebno reklamo za njih šolo. Kakor je znano, so dobili šolski bratje l. 1900. na pariški svetovni razstavi veliko darilo 1. razreda na polju elementarne odgoje. Bratje so si odgojili že 498 katehistov in pomožnih učiteljev, katerih sodelovanje jim je neobhodno potrebno. Že l. 1871. je o. Jouen, takratni apostolski prefekt na otoku Madagaskar pisal predstojniku šolskih bratov v Evropo: »Skoro bi rekel, da mi je ljubše 100 bratov kakor 100 očetov.« — Iz predavanja, katero je imel msgr. de Saune, pomočnik apostolskega vikarja, omenimo sledeče. Madagasi so skoz in skoz pošteno ljudstvo. Na deželi pušča ljudstvo svoja stanovanja odprta, ker računa na medsebojno poštenje. Oficijelna vera, vera bogatih in častihlepnih je protestantizem. Ubogi so večinoma katoličani. O. Tax, izkušen misijonar, zagotavlja: »Mnogi mojih vernih so v takem dušnem stanju, da bi mogli brez sv. spovedi vsak dan pristopati k mizi Gospodovi.« Ugodno je za misijonarje, da ljudstvo celega otoka, ki v obsegu meri več kakor cela Francija, govori isto narečje, kar o. Malsac pripisuje pogostnim ljudskim shodom (kabaras), na katerih se pretresujejo občne zadeve. Udeležujejo se teh shodov tudi žene in otroci in se uče tam skupnega jezika.

Južna Afrika. Transvaal. Nemške uršulinke so se naselile v Braamfontain-Johannesburgu. Našle so majhno, zelo zapuščeno šolo. Svetne učiteljice so takoj odstopile in prepustile šolo došlim sestram. Število otrok je poskočilo od 90—180. Zaradi pomanjkanja sester še ne morejo ustanoviti šole za kafre. Zato se obračajo do srčnih evropskih deklet, da bi naj vstopile v njih red.

Natal. O. Mathieu O. M. J. poroča o žalostnem položaju kafrov in o misijonu. Kuga je kafrom podavila govejo živino, zato so ubožali. Samo z motiko obdelovati zemljo, to je kafru pretežavno. Zato pa gredó rajši v zlate rudnike v Johannesburg, kjer sicer dobro služijo, a se nravno popolnoma zgubijo. Naloga misijonarjev je, krepko kafersko ljudstvo rešiti propada nravnega in gospodarskega. Svesti si te težavne naloge oblati brezmadežnega spočetja tudi požrtvovalno delujejo, kakor trapisti. V veliko pomoč so jim švičarske in nemške dominikanke, zlasti v Qakfordu in pri sv. Petru v Noodsbergu.

Nemška južno-zahodna Afrika. Iz zanimivega pisma, katero je poslal oblat o. Malinovsky svojemu provincijalu o. J. Lebeau na Dunaj, omenimo samo to. Škof Simon je prišel obiskat misijonsko postajo Heíragabíes in se je čudil hitremu in veselemu napredku. Ena šolska sestra je naredila sv. obljubo in o. Truten je dobil višji red dijakonata. Ko je škof Simon posvetil tudi kapelo, je služil pontifikalno sv. mašo z običajnimi ceremonijami. Na vernike je to naredilo globok vtis. Mislili so, da so že v nebesih. Nek mož iz množice je vzdihnil, ‚da je Jezus vendarle lep'.

Zahodna Afrika. Apostolski vikarijat Benin je dobil novega vikarja v osebi msgr. Jožefa Lang. K njegovi posvetitvi so prišli 3 škofi v Lagos: msgr. Jan. Mart. Adam, apostolski vikar Gabuna, msgr. Maksimilijan Albert, apostolski vikar Zlate obali in msgr. Ljudevit Dartois, apostolski vikar dahomeyski. Udeležil se je te slovesnosti tudi apostolski prefekt za Togo, o. Bücking. — V Benin so prišli misijonarji l. 1860. in zdaj šteje vikarijat 6000 katoličanov. Misijonskih moči je: 27 duhovnikov,

4 bratje in 28 sester. »Doslej smo vsadili križ Odrešenika sveta na postajah: Lagos, Itolo, Abeokuta, Oyo, Ibadan, Badagry in Tocpo«, tako piše novi škof Lang. Jako je priljubljen in upati smemo, da bo njegovo delovanje plodonosno.

Apostolski vikarijat Dahomey. Msgr. Dartois poroča, da zdaj dobi tudi važno pristaniščno mesto Whydah, ki je zibel tamošnjih misijonov, svojo primerno cerkev. Doslej so morale zadostovati majhne šolske kapelice. Zdaj pa je francoska vlada glasoviti Gorre-okraj prepustila v porabo za cerkveni prostor in prebivalstvo veliko daruje za hišo božjo. Seveda bo tudi pri tem podjetju ostali dolg morala pokriti krščanska ljubezen Evrope. — O. Steinmetz poroča spreobrnitev neke fetiš-duhovnice. Taka spreobrnitev je nekaj redkega. Več sorodnikov dotične duhovnice je bilo kristjanov. Poučevali so jo v krščanskem nauku in jo često prosili, da se naj odpove hudiču in se obrne k pravemu Bogu. Njen odgovor je bil vselej: »Da, vem, da je Mahac (dobri Bog) najboljši, ampak bojim se, da bi me Legbe (hudič) zalezoval, če ga zapustim.« To je navadni izgovor paganskih zamorcev. ‚Polagoma', piše o. Steinmetz, ‚se je posrečilo sorodnikom, jo prepričati, da je Bog toliko mogočen, da jo obvaruje pred zlobnim satanom. Zato pa je obljubila, se odpovedati fetišizmu. Po daljšem obotavljanju je prinesla meni vse svoje fetiše. Dobil sem v roko zbirko hudičev, kakor jih prej nisem videl nikdar. Sestre so jo poučevale v krščanskem nauku. Začela je silno hrepeneti po zakramentu sv. krsta. »Oh!« je vzdihovala, »še vedno sem otrok satanov in bojim se, da mi stori kaj hudega. Ko bi že bila otrok božji, se ne bi imela ničesar več bati.« Vsako jutro je prišla k sv. maši in molila sv. rožni venec. »Glej«, mi je djala, »vedno nosim rožni venec okrog vratu. Če se po noči prebudim, molim rožni venec, da preženem hudiča.« Velikega tedna ji prinesem veselo vest, da bo za pet dni že krščena. Samo eno ji je bilo še na srcu. »Je-li res«, je vprašala, »da ti pred krstom moram povedati vse, kar sem storila hudobnega?« »Ne«, jo potolažim, »sv. krst ti bo izbrisal vse grehe, če jih resnično obžaluješ in imaš trdni sklep, več ne grešiti. Ako pa namerjavaš tudi še po sv. krstu fetišovati, ti Bog ne bo odpustil.« Z veliko odločnostjo je odgovorila: »Gbede, gbede, nikdar, nikdar ne bom več fetišovala.« Ž njo sta bili krščeni tudi dve starki. Kdo bi mogel popisati veselje treh presrečnih duš. Ko je bivša duhovnica prišla k meni, se zahvalit, je rekla: »Ampak to še ni vse; še pride sv. obhajilo. Kdaj boš mi je dal?« — »Kakor hitro boš docela poučena. Binkoštni praznik boš prejela sv. Duha v zakramentu sv. birme. To jo je zadovoljilo.« — L' Echo des Missions Africaines poroča celo vrsto spreobrnjenj v bolnišnici v Whydahu. Ker sestre z bolniki ravnajo jako ljubeznivo, postanejo njih srca bolj vsprejemljiva za sv. vero.

Apostolska prefektura Togo. O. Schmitz S. V. D. poroča o fetišizmu, ki je poglavitna zapreka pokristjanjenju. Fetiškult, kakor je v Togi, je češčenje bliska (Chebieso). Ta fetišizem je silno skrivnosten, zato pa je misijonarju nemogoče, nastopiti proti njemu. Chebiesokult je podel, nepremagljiv, a žal mogočen sovražnik krščanstva. Zdi se, da tega ljudstva misijonarji ne bodo mogli iztrgati iz krempljev satanovih.

Apostolski vikarijat Zlata obal. »Odkar je msgr. Maksimilijan Albert naš apostolski vikar«, tako piše o. Pfleger iz Aksima, »se je pri nas veliko obrnilo na bolje. Pri slovesnih vsprejemih na postajah Elmina, Cape Coast, Salt-Pond in Kwittah je verno ljudstvo pokazalo svoje veselje

nad imenovanjem Albertovim. O kako časté ubogi črnci njegovo osebo in njegovo oblast! V Elmini je bilo 12. oktobra prvo mašniško posvečenje in četudi še ni bil noben črnec posvečen, je ta svečanost vendarle naredila globok vtis na navzoče. — V Aksimu je bila zdaj ustanovljena postaja sv. Antona. O. Pfleger stanuje v hiši bivšega gojenca, Mr. Ruhle, ki mu je svoje stanovanje prepustil v poljubno porabo. V večji sobi mašuje. Prvič je bilo navzočih do 40 oseb. Ruhle je prepustil misijonu stavbišče brezplačno. Pod varstvom sv. Antona bo tukaj misijon gotovo dobro prospeval.

Amerika.

Britska severna Amerika. Apostolski vikarijat Saskatchewan. Kakor piše o. Guerin O. M. J. obsega ta vikarijat dva dela: provincijo istega imena in misijon med divjaki na severu, ki meji na Severno morje. V južnem delu je ‚bela naselbina'. Iz vseh delov sveta ljudje iščejo tukaj kruha. Posebno veliko Francozov prihaja v Ameriko. V tem vikarijatu je že več misijonskih cvetočih župnij, a primanjkuje misijonskih moči. Škof bi drage volje vsprejel duhovnike, ki bi pastirovali na novih župnijah. V Prince-Albertu šteje sirotiščnica 50 otrok. Zavod vzdržuje škof, vodstvo zavoda pa je v rokah sester previdnosti iz St. Brieuc. — Težavnejše je misijonsko delovanje v severnem delu vikarijata, med divjaki. Le-ti se belim vedno bolj umikajo v velikanske gozdove, kjer še je paganstvo z vsemi svojimi hudobijami doma. Pa misijonarji jih zasledujejo vedno bolj in bolj in nek misijonar je že prišel k rodu Eskimov, da bi se priučil jezika in tudi temu ubogemu ljudstvu prižgal luč sv. vere. — Levovski nadškof Szeptycki je za svojimi Rusini poslal 4 bazilijance in 4 rusinske sestre v škofijo St. Albert.

Združene države. Gorostastno je, kake svote dajejo združene države vsako leto za šolstvo. Lani je samo država New-York plačala 49,331.830 dolarjev za 1,268.830 otrok. K temu pa morajo prispevati tudi katoličani, dasi ne pošiljajo svojih otrok v državne šole, marveč si vzdržujejo poleg tega še svoje katoliške šole. Razume se, da se na ta način katoličanom godi vnebovpijoča krivica. Zdaj pa se je ustanovil v New-Yorku pod vodstvom generalnega vikarja poseben odbor, ki bi naj predlagal novi načrt za katoliške šole. Naj bi se torej sestavil direktorij (board), kateremu šolski vodje (župniki) izročajo nadzorstvo svetnih predmetov, ne da bi pri tem kaj trpel katoliški značaj šole. Ta direktorij naj bo od vlade priznan pod pogojem, da dovoli vladi izpite in državno nadzorstvo. Po uspehu teh skušenj naj bi šolam prispeval, kakor na Angleškem, državni šolski budget.

Antile. Nadškofija Port d' Espagne. S. Lucia je obvarovala svoj katoliški, starofrancoski značaj, kakor tudi Dominica in Grenada. Izmed 33 šol na otoku S. Lucia jih je 21 katoliških. Na tem otoku misijonarijo dominikanci (5 očetov); 4 zavode in penzionate vodijo sestre sv. Jožefa iz Cluny. — Portorico ima novega delavnega škofa v osebi msgr. Plenka. Lani je povabil ameriške redemptoriste. Prišli so oo. Viljelm Lindner, Tom. Mulaney in Karol Sigl in brata Eubald in Polikarp.

Chile. Araukanski misijon bavarskih kapucinov vrlo dobro napreduje. »Preteklo leto«, tako poroča apostolski prefekt o. Burkard O. M. Cap., »je tukaj misijonarilo 19 bavarskih in 8 laških očetov in 7 bratov. Misijonskih

naselbin imamo 18. Lani je bilo krščenih 320 odraslih, 2164 indijanskih in 1721 chilenskih otrok.

Oceanija.

Viti (Fridschi) otoki. Apostolski vikar, msgr. Vidal, iz družbe maristov, poroča o veselju in trpljenju v svojem misijonskem okraju. V dolgih 15 letih svojega delovanja je imel vedno vojsko, posebno z angleško vlado. Sam državni namestnik je več poglavarjev odvrnil od katoliške vere, enemu je celo vzel svetinjo, katero mu je škof obesil okrog vratu. — Namestnik Sir. J. B. Thurston je hotel prizadeti misijonske šole v Suwi in Lewuki s tem, da je na protestantskih šolah odpravil šolnino. Šel je še dalje. Diktiral je drakonsko postavo, vsled katere mora vsak otrok, četudi katoliških starišev, imeti pismeno dovoljenje od župana, od distriktnega podprefekta, od prefekta provincije in njegovega svéta. Škof je potoval na Angleško, da bi zagovarjal pravice katoliških otrok. — Njegov naslednik Sir. Georges O' Brien, dasi protestant, je razveljavil krivično postavo. — Zdajni namestnik je odločen katoličan, pod katerim se misijon lepo razvija. Šole so jako dobro obiskane. Nek uradnik se je izrazil proti škofu: »Vaše šole, zlasti šole sester bodo rešile domačine.« Misijonskih postaj je 16.

Zdaj se pripravlja celi rod Namosi na sv. krst. 20 katehumenov potuje od vasi do vasi; povsod učijo krščanski nauk ter delijo svetinjice in rožne vence. To bo tukaj prvi slučaj, da se spreobrne ves rod ob enem. Sredi te provincije se bo ustanovila misijonska postaja, in sicer bi že do Božiča radi imeli cerkev in šolo. Ker je zidanje nove cerkve v Suwi in lepa kapela sv. Janeza v Cawaci izpraznila blagajno, zato se msgr. obrača do radodarnih src z milo prošnjo za podporo.

V Tihem oceanu je začetkom tega leta nastal strašen orkan, ki je vzdignil morske valove, ki so 13 *m* visoko se valili preko Paumotu-otokov, zahodno od Tahiti. Do 1000 prebivalcev je našlo smrt v burnih valovih. Le kakih 400 se jih je rešilo na višje hribe in ladja ‚Excelsior' jih je prepeljala na Tahiti. Med njimi je bil tudi o. Izidor Butaye, misijonar na otoku Hikuéru. Na majhnih otokih je voda vničila vse misijonske stavbe, cerkve in stanovanja.

Holandski del Nove Guinee je združen z Key- in Papota-otoki v novo prefekturo, katero so prevzeli misijonarji iz družbe presv. Srca Jezusovega. Prvi apostolski prefekt je imenovan o. Matjaž Neyens.

J. E. Kociper.

IV.

Slovstvo.

a) Ocene.

Biblične vede.

Dr. Herman Zschokke, **Historia sacra** A. T. Editio V. emendata. Vindobonae et Lipsiae 1903. Str. X + 459. Cena vezani knjigi 12 K.

Biblične vede so v zadnjih letih napravile velikanski napredek; učne knjige te stroke so že v nekoliko letih zastarele. Tako se je pri mnogo rabljeni Zschok-

kejevi knjigi pokazalo, da je treba knjigo v nekaterih delih prenoviti; sicer pa ima knjiga, ki je ena najtemeljitejših v ti stroki, stalno vrednost. To je zaslužni pisatelj storil v najnovejši izdaji. Res škoda, da zaradi mnogega drugega dela ni mogel knjige še temeljitejše predelati. Tu in tam je še pustil kak odstavek, ki je že zastarel; drugod spet je izpremenil le posamezne stavke in jih nadomestil z novimi, ko bi bilo primernejše ves kontekst izpremeniti. Posebno bi bilo treba, da bi izpremenil način, po katerem je knjiga pisana; v navadnem tisku so izražene glavne stvari, potem pa to podrobnejše razvija v drobnejšem tisku, v posameznih odstavkih, ki se s številkami nanašajo na posamezne besede glavnega teksta. Tako je potem treba iskati posameznih številk in opazk; v mnogih poglavjih glavni tekst v primeri z drobnimi opazkami kar izgine. To bi bilo na vsak način treba izpremeniti.

Knjiga kakor v prejšnjih izdajah tako tudi zdaj združuje strogo znanstvenost in praktičnost. Posebno za semenišča bi bilo težko najti kako knjigo s tako primerno metodo; kjer se rabi Cornely-jev »Compendium«, je težko oboje (znanstvenost in praktičnost) doseči. Knjiga obenem združuje uvod v svetopisemske knjige, arheologijo in zgodovino; v nekaterih poglavjih se pridružuje še eksegeza. Zraven se tudi ozre na razvoj verskih idej in dogem v Starem zakonu (str. 219 do 229); pisatelj je o teh stvareh napisal že posebne knjige, zato so njegovi podatki gotovo zanesljivi in temeljiti.

Eksegetične opazke je pisatelj po večini pustil neizpremenjene; vendar bi nekatere bilo treba malo izpremeniti. Posebno v eksegetičnih opazkah o Genezi smo tu in tam našli kako mnenje, katero je katoliška eksegeza že zapustila. N. pr. na str. 39. pravi, da je bil deviški Abel predpodoba Kristusova. Novejši eksegetje pa večinoma pravijo, da je verjetno, da je imel Abel že odrasle potomce; potem se lažje razlaga Kajnov strah, da ga ne bi kdo ubil. Na str. 47. naravnost trdi, da je Nemrod zidal babilonski stolp, kar ni tako gotovo. Tako tudi ni verjetno, kar pravi Zschokke, da so hoteli zidati stolp zato, da jih Bog ne bi razkropil po zemlji; bolj verjetna in navadna razlaga je, da so hoteli stolp zidati v spomin skupnega bivanja in duševne enote. Dobre in zanesljive so opazke o zapisniku narodov (»tabula populorum«, Gen. 10). Na str. 42. ima še staro letnico (2570 pred Kr.) vesoljnega potopa; zaradi uspehov novejših preiskav je treba vesoljni potop postaviti najmanj 4900 let pred Kr.; ker segajo sledovi egiptske in babilonske kulture tako daleč nazaj v starodavnost. To se da sklepati tudi iz prav dobrih in novih sinhronističnih tabel na 358—365. str. Zschokkejeve knjige.

Na str. 149—151. navaja Hummelauerjeve nazore o Deuteronomiju in jim pritrdi. Ti nazori so precej drzni in se zelo oddaljujejo od tradicionalnih nazorov; zato jih je težko sprejeti brez pomisleka.

Najbolj temeljito je pisatelj prenovil poglavja iz arheologije, o svetem šotoru (str. 96—104.), o Salomonovem (194—197) in Herodovem (302—304) templju. Ravnal se je po načrtih nemškega arhitekta Schicka, ki so zdaj splošno merodajni. Najboljše je opisan sveti šotor; pridejane so tudi nove podobe in nov načrt, tako da si je mogoče ustvariti jasno sliko. V opisu smo opazili dva pogreška. Na str. 98. je naslikana zapadna stena sv. šotora, a pod sliko je po pomoti tiskano »paries borealis«; podobno stoji na str. 99, da so bila vrata tudi na severni strani (»versus aquilonem«) sv. šotora, pravilno je, da je bilo to na zapadu. — Pri opisih Salomonovega in Herodovega templja pa pogrešamo načrtov, ki so jih imele starejše izdaje. Pisatelj je moral opis znatno izpremeniti, primernih novih načrtov pa najbrže ni mogel dobiti. Sicer je knjigi pridejan nov načrt Salomonovega templja po Schicku, a ker ni niti v opisu niti v načrtu znakov (številk ali črk), ki bi se nana-

šale na posamezne dele templja, si ne moremo tako lahko vsega predstavljati kakor je bilo to v starejših izdajah. Za Herodov tempelj pa sploh nima nobenega načrta.

Poglavje o inspiraciji (366—372) se žal ne ozira na novejšo literaturo in ne omeni spisov, ki so o tem izšli od l. 1891. dalje. Najnovejša literatura je namreč sprožila nekatera težka vprašanja, o katerih bi morale tudi podobne knjige kakor je Zschokkejeva dati nekoliko pojasnila. (Primeri o tem Chr. Pesch S. J., Theologische Zeitfragen 3. Folge.)

Božje ime Jehova je pisatelj izpremenil v Jahve, kar zdaj splošno velja za popolnoma dokazano; razlogov in pojasnila za to izpremembo v knjigi nismo našli. Na nekaterih mestih (opazili smo na str. 27. in 106.) je najbrž po pomoti ostalo še »Jehova«.

Knjigi je pridejan zemljevid Palestine, ki pa ni prav primeren za Stari zakon; poleg novih imen in krajev ima tudi zgodovinska imena in kraje, vendar ne zadostuje za Stari zakon.

V prenovljeni obliki bo knjiga gotovo zopet dobro služila svojemu namenu in dosegla, kar želi pisatelj na koncu knjige (str. 448).

Slovence bo zanimalo, da je v tej knjigi tudi nekoliko slovenskega učenjaškega dela. Pri prvi izdaji je namreč sodeloval učeni Slovenec dr. J. Kulavic.

Fr. Grivec.

Dr. Schöpfer, **Geschichte des Alten Testaments** mit besonderer Rücksicht auf das Verhältnis von Bibel und Wissenschaft. 3. Aufl. Brixen 1902. Str. XII + 595. Cena 7 K.

Schöpferjeva knjiga je prirejena posebej za potrebe novejšega časa. Zato so oni deli, kjer se posebno dotika sv. pismo z moderno vedo, mnogo obširnejše obdelani (n. pr. prva poglavja Geneze); v teh odstavkih se dotika tudi eksegetičnih vprašanj. Splošno je knjiga prirejena nekako eklektično. Vprašanja, ki so važna za naš čas, so mnogo obširnejše obdelana, kakor druga tvarina; znamenitejše svetopisemske knjige obravnava pisatelj obširno in temeljito, druge pa bolj na kratko. Tako je obširno in dobro obdelana Geneza, kritika Pentatevha in knjige velikih prerokov (posebno Izaija). S tem je knjigi dan praktičen značaj; posebno bogoslovcem, ki se ne izobražujejo na vseučiliščih, taka knjiga dobro služi in jim da v najvažnejših vprašanjih tudi temeljito znanstveno podlago.

Pisatelj se je trudil, da bi pomagal bogoslovcem prodreti v duh sv. pisma in jih ne utrujal preveč z vprašanji, ki mučijo spomin in za večino nimajo posebne vrednosti. Zato je vprašanja o avtenciji in podobne stvari pri manj važnih in manj napadanih knjigah le bolj ob kratkem rešil; obširnejše je taka vprašanja obravnaval le tam, kjer mu je bilo treba zavračati resnejše pomisleke moderne svetopisemske kritike. Druge stvari je pa tako obširno obdelal, da se iz knjige res more spoznati duh, vsebina in ideje najznamenitejših svetopisemskih knjig. V tem oziru se posebno odlikujejo odstavki o preroških knjigah; najobširnejše in najlepše je opisan prerok Izaija.

Schöpferjeva knjiga se vedno ozira na najnovejše rezultate moderne znanosti. Pisatelju nikakor ne moremo očitati, da je preveč ozkosrčen. Še nasprotno smo opazili, da se rad oklene novih hipotez, če jih le more spraviti v soglasje s sv. pismom; pri tem se ne da mnogo ovirati od tradicionalnih nazorov. Gotovo se bo marsikomu zdelo nekoliko drzno, če se Schöpfer odloči za antropologično relativen vesoljni potop (68 - 70) in za relativno, lokalno in ne splošno zmešnjavo jezikov (80). Tako tudi marsikdo ne bode hotel pripisovati posebne važnosti teoriji francoskega duhovnika Sloet o dolgosti leta pred vesoljnim potopom (str. 61—62).

Poglavja o arheologiji niso povsem zanesljiva. O Salomonovem templju (282—290) ima najnovejše podatke po nemškem arhitektu Schicku. Vendar iz Schöpferjevega opisa težko dobimo jasno sliko o templju, ker nima nikakega načrta. Škoda tudi, da Zorobabelovega, oziroma Herodovega templja ni še posebej opisal.

Da je knjiga svojemu namenu primerno urejena, dokazuje že tretja izdaja in priznanje strokovnjakov. Knjiga je v nekoliko izpremenjeni obliki že prevedena na francoski jezik in je tudi na Francoskem doživela že tri izdaje. Sicer je Schöpferjeva knjiga namenjena za ona semenišča, kjer se uvod v sv. pismo poučuje v nemškem jeziku, vendar bo tudi drugod lahko mnogo koristila, ker na jasen način pojašnjuje marsikaj, česar druge podobne učne knjige nimajo. *Fr. Grivec.*

Dogmatika in apologetika.

Praelectiones dogmaticae, quas in collegio Ditton-Hall habebat Christ. Pesch S. I. Tomus IX. De virtutibus moralibus. De peccato. De novissimis. Edit. altera. Friburgi Br. Herder. 1902. Str. X, 413. C. K. 6·72.

Novejši čas zahtevajo nekateri moralisti, da bi se naj moralka obdelovala v tesneji zvezi z dogmatiko, kakor to nahajamo pri klasičnih sholastikih. Tej metodi je Pesch deloma ustregel, ker je svoji dogmatiki priključil razna nravoslovna vprašanja, ki zavzemajo večji del devetega in zadnjega zvezka njegovih »Praelectiones«. Med »nravnimi čednostmi« (nauk o čednosti sploh in o teoloških čednostih obsega VIII. zv.) obdeluje posebno natančno »de religione«. Sploh se pa omejuje seveda bolj na dogmatično stran, za čisto nravna in kazuistična vprašanja opozarja čitatelja na Lehmkuhla. V svojih razpravah se oslanja P. zlasti na Tomaža Akv. pa na Suareza. Polemike se izogiblje; v prepornih vprašanjih o »bistvu smrtnega greha« in o »stanju duše smrtnega grešnika na drugem svetu« zavrača čitatelja na II. zv. svojih »Theologische Zeitfragen« (priloga k »Stimmen a. Maria Laach«), kjer se natančneje peča s Schellovo teorijo o smrtnem grehu in o posmrtni usodi duše s smrtnim grehom.

V drugem delu obravnava o smrti, sodbi, peklu in o vicah, dočim je o nebesih razpravljal že poprej v traktatu de Deo uno in de Deo fine ultimo (zv. II. in III.). Z razpravo o poslednji sodbi je sklenjeno celo delo.

Druga izdaja IX. zvezka se le neznatno razločuje od prve z nekaterimi novimi opombami in podrazdelki, znatno je pa pomnoženo stvarno kazalo, kar povzdiguje knjigi praktično vrednost.

Kdor si želi obširnejše latinske dogmatike, mu bodo Pescheve »Praelectiones« dobro došle, dasi je cena precej visoka (celo delo mehko vezano pride na 48·20 M.). Podrobno razpravo o raznih subtilnih vprašanjih bo seveda moral iskati v večjih dogmatikah. *F. K.*

Odgovori na ugovore proti sv. veri. Francosko spisal Abbé de Ségur. Prevel za Slovence A. M. Samozaložba. Ponatis iz »Zg. Danice«. 1902. Str. 116. C. 60 v., trdo vez. 80 vin. Dobiva se v prodajalnici kat. tisk. društva (Ničman) v Ljubljani.

Stara, častitljiva »Zg. Danica«, ki je toliko dobrega berila zanesla med naše ljudstvo, nam je pred svojo smrtjo podarila še prevod odlične apologetične knjižice Ségurjeve, katerega je g. pisatelj izdal v posebni lični knjižici. Pač nekoliko pozno smo Slovenci dobili v svojem jeziku to delo, ko je celo v indijskem jeziku izšlo že poprej, vendar nam je tudi sedaj dobro došlo.

Prav poljudno in krepko odgovarja ta knjiga na razne, zelo razširjene predsodke zoper sv. vero; tu in tam sicer prevladuje bolj francoska zgovornost kakor

trden umski dokaz, a v poljudni knjižici je to nekoliko opravičeno. Čitanje te knjižice je drugod že marsikomu prineslo luč, naj bi jo tudi pri nas!

Če bi morda prišlo do druge izdaje, bi si želeli nekaterih izpremememb. Pred vsem bi naj vzel g. pisatelj za podlago najnovejšo franc. izdajo. Italijanska prestava iz l. 1892 po 206. franc. izdaji ima že 59 poglavij, naš prevod pa še zdaj le 41. Jezik in slog je sicer splošno pravilen, vendar se tu in tam pozna, da je pisatelj iz neslovenskega prevajal.

Ker je knjižica namenjena širjim slojem, bi pač trebalo v opombah nekatere stvari pojasniti. Koliko jih je n. pr., ki ne bodo vedeli, kaj je »fourierizem«, »Saint Simonizem« (to bi se naj pisalo z našim pravopisom), francoskim bralcem seveda tega ni bilo treba pojašnjevati. Prepogostoma se rabijo tudi velike črke. Ne posnemajmo vendar mehanične skrupuloznosti starih judovskih rabincev!

Pri novi izdaji naj se tudi popravijo nekatere pomote (veliko jih ni) pri imenih in letnicah.

Knjižico pa toplo priporočamo zlasti bralnim društvom in drugim ljudskim knjižnicam, kakor tudi posameznikom. *F. K.*

Antworten der Natur auf die Fragen: Woher die Welt, woher das Leben? Tier und Mensch; Seele. Von Const. Hasert. Fünfte, vermehrte Aufllage. Graz, 1903. Ulr. Moser. Str. IV, 327. C. 2·40 K. — Že naslov nam pove razdelbo tvarine in metodo dokazovanja v tej knjigi. Pisatelj govori o kozmogoniji, biologiji, antropologiji in psihologiji, rešujoč v teh odstavkih velevažna vprašanja, ki se vsiljujejo mislečemu človeku, ter utemeljujoč edino pravo svetovno naziranje, da so stvari od Boga in za Boga.

Ker dandanes naravoslovje prevladuje in se ravno iz njega zajema orožje zoper krščansko svetovno naziranje, daje tudi pisatelj prvo besedo naravoslovnim vedam, navajajoč najprej dognana dejstva in na njih podlagi daje s pomočjo umskih načel odgovor na stavljena vprašanja, ki spadajo v področje filozofije. Sploh kaže pisatelj precejšnje znanje naravoslovnih ved in prave znanstvene posledke ume spretno porabiti, da ž njimi odbije razne ugovore zoper krščanstvo.

Ta knjiga, ki je v petem izdanju dokaj pomnožena in spopolnjena, se sme imenovati važna poljudna apologetika iz naravoslovnega stališča. Razlaganje bo tudi manj izobraženim čitateljem razumljivo in berilo je za vsakogar zelo poučno. Med dijaštvom in omikanci po trgih in mestih naj bi se knjiga pridno brala.

A. J.

Nravoslovje.

Compendium Theologiae Moralis a Io. P. Gury, S. I., conscriptum et ab Ant. Ballerini, e. S., adnotationibus auctum, deinde vero ad breviorem formam exaratum atque ad usum seminariorum huius regionis accomodatum ab Al. Sabetti, S. I. in collegio Woodstockiensi, M. D., Theol. Moral. professore. Edit. XVI. recognita a Timotheo Barret, S. I. Fr. Pustet. 1902. Str. X, 904. C. broš. 7 M., vez. 9·60 M. — Ta moralka je okrajšan Gury-ev Compendium Theol. Moralis, in kakor je razvidno iz naslova, je pri njej sodelovalo mnogo rok. Izdajatelj 16. izdaje je dostavil le nekaj novejših odlokov rimskih kongregacij in pa nekoliko odgovorov na mnenja raznih nasprotnikov.

Dočim je Gury-ev kompendij bil prikrojen na francoske razmere, so to knjigo zgoraj našteti pisatelji vpriličili ameriškim razmeram in potrebam; namenjena je pred vsem ameriškim seminarjem in misijonarjem. V tem praktičnem namenu je iskati razlog, da v knjigi prevladuje bolj kazuistična metoda, dogmatično-ascetična pa stopa v ozadje.

Ozira se pa res na aktualne razmere in slučaje ameriškega življenja; tu in tam tudi na ondotne postave. Pisava je prav jasna, vprašanja kratko obdelana. Pisatelj se priznava za učenca sv. Alfonza Ligu., poleg njega se sklicuje zlasti na Tomaža pa na ameriškega moralista Kenricka, dalje na Lehmkuhla, Lacroix ter na odloke ameriških koncilov in rimskih kongregacij za ameriške škofije.

V razna preporna vprašanja se seveda ta praksi namenjena knjiga ne spušča, kakor je n. pr. probabilizem in aequiprobabilizem. Tvarina je razdeljena v 20 traktatov z dostavkom o odpustkih in škofovskih petletnih pooblaščenjih. Pisatelj gre takoj »in medias res«, začne namreč takoj z razpravo o človeških činih, ne da bi kaj govoril o moralki sploh. Iz praktičnega stališča je seveda s tem prihranjen prostor, a iz znanstvenega stališča je to nedostatek. V nauku o čednosti je tudi opuščen poseben traktat »de virtutibus moralibus«, izvzemši pravičnost. Pisatelj opravičuje to s tem, »quoniam de virtutibus moralibus passim sermo fit in toto hoc Compendio Theol. Moralis . . .« A tudi v celem delu se malo kaj najde o njih, saj se besede prudentia, fortitudo, temperantia niti ne nahajajo v stvarnem abecednem kazalu.

V splošno-nravnih vprašanjih najde pač čitatelj v tej knjigi lahek in jasen odgovor, a ker se na naše posebne razmere ne ozira, bi ta knjiga našim dušnim pastirjem ne zadostovala. *F. K.*

Cerkvena zgodovina.

Dr. W. Widmann, **Die Echtheit der Mahnrede Justins d. M. an die Heiden.** (Forschungen zur christlichen Literatur und Dogmengesch. III, 1. Mainz. 1902. 8°. S. 164.) Pod tem naslovom je izšla pred kratkim obširnejša razprava, v kateri dr. Viljem Widmann brani »Cohortatio ad Graecos« kot delo modroslovca in mučenika Justina († 166.) To apologetično delo prve krščanske dobe, obsegajoče 38 poglavij, bilo je že od nekdaj hesperidsko jabelko, nad katerim je že marsikateri učenjak poskušal vso svojo spretnost in učenost. Zlasti živo pa se je vnel prepir zadnje čase. Večina jih misli, da ni Justin pisatelj te knjige, Widmann pa je za Justinovo avtorstvo. Med onimi, ki kohortacijo odrekajo Justinu, so zlasti: Dräseke, Schürer in Völter. Pripisujejo jo pa ali Juliju Afrikancu ali Apolinariju Hierapolskemu ali pa tudi Apolinariju Laodicejskemu.

Zoper te može torej nastopi Widmann, jih skuša pobiti in dokazati, da je kohortacija Justinovo delo. Pa čudno, mesto tehtnih dokazov uporablja Widmann kot orožje v tem boju le bolj zbadanje, tako da se nam zdi, kot bi hotel svoje bralce nekako zastrašiti in jih s tem za se pridobiti. On oporeka drugim, jih zbada, se iz njih norčuje, sam pa vendar tudi jasno ne dokaže svoje trditve. Zlasti hud je na Dräseke-ja in Völterja. Tako n. pr. se norčuje iz Völterja, ko ta omenja, da je v kohortaciji samo o enem demonu govor, češ: »Ko bi le bila Völter-jeva trditev tako jasna, kot je učena!« in »ali misli, da mora Justin v vseh svojih spisih vse hudiče« navesti, da ostane Justin?« (Str. 30.)

Dräseke-jevi opombi, da v kohortaciji ni govora n. pr. o preganjanju kristjanov, o prošnji za enakopravnost vere in o treh znanih obdolžitvah, skuša se Widmann odtegniti s trditvijo, da je to Justin najbrž že navedel v drugih svojih spisih, ki pa so se morali izgubiti, in da to ne spada semkaj; to pa na eni strani nič ne dokazuje, na drugi pa je ob enem tudi precej smela trditev.

Tako Widmann. Reči pa se mora, da je njegova knjiga jako sistematično sestavljena, le žalibog, da je v njej preveč zbadanja in osebnih napadov, pa premalo tehtnih dokazov. In tako bo menda kohortacija tudi zanaprej ostala še vedno ono nesrečno preporno jabelko. *A. P.*

Homiletika in ascetika.

Die festliche Einweihung der Kreuzkapelle im neuen k. k. Kreisgerichts-Gebäude zu Marburg. Von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Marburg 1903. Im Selbstverlage des Verfassers. St. Cyrillus-Buchdruckerei. Vel. 8°. 50 strani.

Ko me je uredništvo »Voditeljevo« povabilo, da naj napišem naznanilo o spisu, ki ga je naš premil. knezoškof Dr. Mihael Napotnik priobčil povodom blagoslovljenja zale kapele sv. Križa v novem c. kr. okrožno-sodnijskem poslopju v Mariboru, II. nedeljo po razglašenju Gospodovem dne 18. januarja 1903, mi je prišla štv. 9. XVII. letnika »Liter. Anzeiger« v roke, ki je v Gradcu izšla dne 15. junija 1903. Ta ima na plati 312 izpod peresa gosp. K. Grossauer, mestnega kapelana v Gradcu, kratko, a kakor se meni zdi, jako primerno oceno zgoraj navedene knjige. Ocenitelj pove, da je knjiga praznično opravljena, — ozaljšana s podobo cesarjevega kipa, ki stoji v glavni veži — in da podaje kratek opis novega okrožno-sodnijskega poslopja, popis slovesnega blagoslovljenja nove kapele, ki je precej na drobno popisana, potem pa oba nagovora, katera je imel premil. knezoškof pri tej svečanosti, slovenskega kakor nemškega. O njih pravi po pravici: »Die dabei gehaltenen Ansprachen verraten einen gewandten apostolischen Redner«. Kaj bi še le neki bil rekel, da bi bil tudi videl navdušenost prevzv. govornika. Posebno mu je pa ugajal še zadnji odstavek te knjige, ki popisuje, kar se je po blagoslovljenju te kapele godilo, bodisi tisto, bodisi naslednjo nedeljo.

Graškemu poročevalcu je že jako dobro djalo, ko je bral v zadnjem oddelku knjižice o lepem sporazumljenju med duhovsko in deželsko gosposko v Mariboru. Vem, da niso samo p. n. udeleženci teh svečanosti, tudi drugi duhovniki in laiki so brali z velikim zanimanjem knjižico, ki je zasadila krasno cvetlico na sedaj še pri nas neobdelanem polju. *J. Matijevič.*

Vrtec sv. devištva ali nauki za mladenke. Sestavil Martin Jurkovič, kn. šk. duh. svetovalec in župnik pri sv. Petru blizu Maribora. V Mariboru 1903. Lastna založba. Tiskala tiskarna sv. Cirila. Cena 3 K; v platno vezana 3 K 90 v., po pošti 20 v. več.

Na 279 straneh nam podaja ta knjiga tri letnike mesečnih premišljevanj, t. j. 36 premišljevanj in nauk o zakramentu sv. zakona, v katerih uči mladenke družbe Marijine, kako morajo obdelovati vrtec svojega srca, kaj iz njega izruvati, kaj vanj vsaditi, da postane »vrtec Srca Jezusovega«. V mični obliki, pa tuintam skoraj v »presladki« besedi, kaže grdobo in hudobijo različnih strasti in pregreh, katerih bi se naj »hčere Marijine« varovale, in slika lepoto čednosti, ki bi naj zaljšale njih dušo. V vsakem letniku jim stavlja pred oči kako lepo življenjepisno podobo n. pr. sv. Alojzija, sv. Terezijo itd., na kateri zrejo mladenke vse te čednosti.

Premišljevanja se lahko berejo ali pa tudi prosto prednašajo. Ker niso med seboj v preozki zvezi ne po vsebini ne po obliki, zato se lahko po potrebi drugače razvrstijo. Vidi se pa skoraj vsem takoj, da jih je gospod pisatelj sam govoril, ker jih mnogokrat prav spretno navezuje ravno na kak vesel ali žalosten pa podučljiv dogodek v svoji župniji.

Kakor pravi v predgovoru, je rabil večinoma nemške vire, kar se nekoliko tudi na jeziku pozna.

Hvaležni smo g. pisatelju za to knjigo. Prva je v tej stroki in je bila res potrebna. Veliko dela dajo gg. duhovnikom v dušeskrbju razven navadnih opravil po nedeljah še tudi nauki za razne bratovščine, posebno pa Marijine družbe, ki so že skoraj povsod vpeljane in imajo po pravilih svoj mesečni stanovski nauk. Knjiga

»Vrtec sv. devištva« bo jim jako olajšala to delo. Sezite po nji. Dobiva se le v tiskarni sv. Cirila v Mariboru. *M.*

Preces Gertrudianae sive vera et sincera medulla precum potissimum ex revelationibus bb. Gertrudis et Mechtildis excerptarum. Ed. nova, accurate recognita et emendata a monacho O. S. B. Congr. Beur. Frib. Brisg. 1903. Herder. Str. XVIII, 275. C. vez. 2 M.

»Preces Gertrudianae« so prvikrat izšle l. 1670 v Kolinu in potem ravnotam l. 1673 in 1679 v drugi in tretji izdaji. L. 1709 je pa knjižico zadela obsodba kongregacije indeksa zaradi nekaterih litanij in oficijev, katerih kongregacija sv. obredov ni odobrila. Ker pa je prepoved bila le pogojna (»nisi expungantur Litaniae & Officia a S. Rituum Congr. non approbata«), je knjižica — očiščena — ostala še zanaprej priljubljen molitvenik. Iz raznih molitev dije res globoka, prisrčna pobožnost, ki ogreva srce in vzbuja sedaj čustva kesanja, sedaj nežne radosti. Neimenovan izdajatelj pravi v uvodu (str. VI.), da je to izdajo namenil zlasti »izbranim duhovskim dušam evharistične zveze«. In res se dajo razni molitveni obrazci dobro porabiti za ustno kakor za znotranjo molitev. *F. K.*

Liturgika.

Missae de Requie iuxta rubricas a Leone Papa XIII. reformatas et Decreta S. Rituum Congregationis novissima, accedit apendix de Missis in altari privilegiato. Tractatus liturgicus in usum Cleri concinnatus a **Iosepho Erker,** Canonico ecclesiae cathedralis Labacensis. Cum approbatione Reverendissimi Ordinariatus Labacensis. 1903. -- Labaci. Sumptibus auctoris. Venumdatur in libraria catholica Labaci in Austria. Litteris typographiae catholicae 8°, str. 92, c. 1 K.

Po svojem »Enchiridion Liturgicum« prav dobro znani g. Jožef Erker, stolni župnik ljubljanski, je letos obširno polje liturgičnega slovstva odičil z novo cvetlico, kateri je dal naslov: Missae de Requie. Bilo je take knjige nujno potreba, odkar je sv. oče papež Leon XIII. ukazal rubrike brevirja in misala spremeniti in spopolniti. G. pisatelj se je pri spisovanju svoje knjižice strogo držal besedila najnovejših določil rimskega zbora za sv. obrede in razlaganja rubrik v mesečniku »Ephemerides Liturgicae«, ki podajejo avtentično razlago ne vselej jasnih, ker silno kratkih odredeb že imenovanega zbora za sv. obrede.

Knjižico je pisatelj prav modro razdelil v tri člene z dodatkom. V I. členu govori: De Missis de Requie in genere v šestih poglavjih. V II. členu razpravlja v trinajstih poglavjih: De Missis privilegiatis Defunctorum. Zanimivati utegne marsikaterega rubricista posebno III. poglavje: De Missis in die vel pro die obitus seu depositionis in genere, kjer dokazuje autor, da se sme — pod gotovimi pogoji — še prvi in drugi dan po pogrebu mrtvaška sv. maša služiti, kakor na dan pogreba. Vzgled, katerega je navedel na str. 29. je pa menda le predrastičen. Ne vem, če se ne bi ljudje spotikali nad župnikom, ki bi Velikonočni ponedeljek dal zadušnice opraviti za mrliča, ki je bil Veliko soboto pokopan. In theoria je res dovoljeno, a in praxi ne bo kazalo tega storiti. Napačno je pa za vzgled vzeta Velika sobota v I. čl. IV. pogl. § 3, ker Veliko soboto so mrtvaške maše tudi tam prepovedane, kjer je zadostno število mašnikov. Prav je, da je pisatelj propisom zastran Missae exequialis pro pauperibus posvetil posebno (VII.) poglavje. V tem oziru je zanimiva razsodba, da se sme pri pogrebu ubožca tudi v nedeljo (če je za nedeljsko božjo službo dovolj preskrbljeno) brati mrtvaška sv. maša. Navzočnost mrliča opraviči črno barvo, darovati se pa sme ta sv. maša po namenu, na katerega se je bila najela.

Gospodje, ki menijo, da je sedaj »toliko zasebnih mrtvaških maš za rajnega (-o) dovoljenih, kolikor jih more kdo dobiti«, naj bi brali v V. pogl. (De Missis exequialibus privatis) posebno pazljivo 3. točko § 1. Ta privilegij velja le za delavnike, ob katerih se ne obhaja fest. dup. I. cl., a je takšen god dovoljen in le za tisto cerkev, v kateri se bodo še tisti dan opravljale slovesne zadušnice za rajnim, za katerega se služijo tihe sv. maše. Ravno tako najde oni gospod, ki je trdil, da zadosti ustanovi, ki nalaga »obletnico z biljami«, ako moli le en nokturn, da temu ni tako. Z nokturnom vred je treba vselej opraviti tudi Laudes. (S. R. C. 21. Iul. 1855.)

Iz III. člena, ki v sedmih poglavjih govori: De Missis non privilegiatis Defunctorum naj le omenim, da so tihe črne sv. maše od 12. jan. 1897 sem na pokopališčih tudi v javnih cerkvah dovoljene in dup. maiori, kakor so bile poprej le v nagrobnih kapelah pripuščene.

Prav zanimiv je kratek »dodatek« De Missis in altari privilegiato. V II. pogl. navaja pisatelj star dekret S. C. Indulg. 11. apr. 1840, vsled katerega se mora diebus non impeditis služiti M. de Requie, da se dušam v vicah naklonijo odpustki predpravičenega oltarja.

Konečno ne morem zamolčati neke posebnosti, ki ni na kvar ne pisatelju ne tiskarni. V vsej knjižici nisem zasledil nobenega tiskarskega pogreška! Knjižica je vredna vse pohvale in splošnega priporočila. *Jernej Voh.*

b) Književni razgled.

Apologetika.

Harnack-Schell. V zimskem tečaju l. 1899—1900 je prof. Ad. Harnack pred mnogobrojnimi slušatelji vseh fakultet berol. vseučilišča imel predavanja o bistvu krščanstva, katera je potem izdal pod naslovom: »Das Wesen des Christentums«. Nobena novejša teologična knjiga se ne more meriti s to knjigo glede na uspeh. Izšla je že v petih izdajah, prevedena je na angleški, danski, holandski, francoski in italijanski jezik. Našla je nebroj čitateljev v cesarskih palačah in v priprostih delavskih kočah; vseh oči je obrnila na sebe. Kritikuje jo katoličan in protestant, anglikanec in pravoslaven, dá, celo rabinci so ji posvetili svojo pozornost. Harnackovo ogromno zgodov. znanje in slavno ime, blesteča, živahna in nepolemična pisava, to je pripomoglo knjigi do tolikega uspeha.

A prav opaža o tej knjigi ruski apologet Kuljukin, da bi se morala imenovati »die Vernichtung des Christentums« in ne »das Wesen . . .« To delo je za pravo le izvleček Harnackove »Dogmengeschichte« in je le dosleden posledek protestantskega principa. Vir, iz katerega se da spoznati bistvo krščanstva so le trije prvi evangeliji, štrti evang., Dej. ap. in liste Pavlove je H. izločil izmed virov, enako vso staro zavezo. A tudi v teh treh evangelijih se ne sme vse vzeti za pristno resnico, ampak učenjak mora tu na podlagi zgodovinskih študij izločiti bistveno od nebistvenega.

Najprej H. izloči iz evangel. vse čudeže, sploh vse, kar je nadnaravno in to ne morda po zgodovinski poti, ampak pod vplivom filosofskega racionalističnega načela: čudeži niso mogoči. H. in njegova šola pripoznava bivanje božje, toda Bog ne sme v svetu nič delovati, nič razodevati, nič ukazovati; on je daleč proč od sveta in se prav nič ne meša v njegove zadeve. Kristus da ni pripisoval čudežem nikakšne moči, ampak to so mu pridjali le evangelisti, torej on hoče spoznati mišljenje Gospodovo brez evangelijev, ali pa iz evangelijev proti evangelijem. Njegovo kritično načelo je čisti subjektivizem. Dalje Harnack izloči iz evangelijev, ker da ne spada k bistvu krščanstva, nauk, da je Kristus Bog in človek, božanstvo Kristu-

sovo in odrešenje da je tuje pristnemu krščanstvu in poznejši privesek. V Kristusu priznava zavest sinovstva božjega, sicer pa mu je K. le človek, kako pa je Kristus prišel do zavesti svojega mesijanskega poslanja, H. ne ve odgovoriti. Istotako po H. ne spada k bistvu krščanstva nauk o presv. Trojici, ampak to je grška pritiklina; tudi ne veroizpoved t. j. krščanstvo zlito v določen nauk, cerkev in svečeništvo tudi ne spada k bistvu krščanstva; rimska cerkev je le z evangelijem pobarvano rimsko cesarstvo. Od bistva krščanstva je izločiti tudi obveznost božje postave, meništvo, obljube, zatajevanje, sploh ascezo. Kaj še torej ostane od krščanstva? Nič drugo, kakor meglena ideja Boga kot očeta, nasproti kateremu ima človek popolno prostost, in pa ideja večnega življenja.

Naposled še Kristus sam ni bil čist kristjan, ker je marsikaj privzel iz judovske teologije, za njim pa sploh nihče ni našel čistega krščanstva v dolgi zgodovini do l. 1900. A še sedaj stvar ni gotova; H. nas namreč pouči, da se v bodočnosti morda »bistvo krščanstva« stegne še bolj, da se opusti kot nebistvena pritika tudi ideja neumrlosti.

V veliko zadrego je spravil H. mnoge protestantske teologe, ki še hočejo biti pozitivni kristjani, ob enem pa uživati sadove Lutrove reformacije. Izmed neštevilnih člankov in knjižic, ki so jih spustili protestantje proti Harn., omenimo le znamenitejše. H. Schick, Ist das Wesen des Christentums von Harnack wirklich das Wesen des Christentums? Regensburg, 1901, 2. Aufl. — E. Rupprecht, Das Christentum von D. A. Harnack. Gutersloh. 1901. Ta prav v Lutrovem slogu prijema Harnacka; za vzgled so stavki: Harnack treibt Teufelsexegese! Samaria-Rom ist gerechter vor Gott als Juda-Berlin! Lieber Mohamedaner als Harn. Christ! — W. Walther; A. Harn. Wesen des Christentums für die christl. Gemeinde geprüft. Leipzig 1901. — H. Cremer, Das Wesen des Christentums. 1901. Ta išče najvišji kriterij za krščansko mišljenje v razsodbi krščanske celokupnosti, torej nezmotljiv — unanimis consensus, kar je bolj katoliško kakor protestantsko.

Tudi ruski teologi se mnogo pečajo s Harnackom, ker tudi v ruske kroge je našla pot njegova knjiga. Že omenjeni Kuljukin je l. 1902 v prilogi lista »Strannik« »Krščanstvo, znanost in nevera ob zori 20. veka« priobčil dokaj temeljit članek zoper Harnacka. L. 1903. pa v listu »Hrist. Čtenije« (januar-marec) Pet. Leporskij v članku »Krščanstvo in današnje svet. naziranje« zavrača Harn. trditve in opozarja na nevarnosti, ki preté iz te knjige.

Na katoliški strani so poleg mnogobrojnih člankov v raznih listih in jezikih omeniti zlasti naslednja dela: Dr. Georg Reinhold, Das Wesen des Christentums. Stuttgart-Wien 1901. Prav jasno zavrača Harn. logične sofizme glede na božanstvo Kristusovo in krščanstvo v grški in rimski cerkvi pa v protestantizmu. Prav zanimiva, a v knjigotrštvu že razpečana knjiga je: Fr. Ph. Abert, das Wesen des Christentums nach Thomas v. Aquin. Würzburg 1902. (Inauguralni govor pri nastopu rektorata.) Proti Harnacku bi imela biti naperjena tudi francoska knjiga: Alfr. Loisy, »L'évangile et l'église«, a pisatelj hoče bolj utrditi svojo lastno teorijo in njegova šola je precej blizu semiracijonalizmu.

Najvažnejši pojav na tem polju je pa v zadnjem času brezdvomno

Schellov „Christus“,

o katerem nam je nekoliko obširneje govoriti.

Zadnja leta vzbuja posebno pozornost pri Kirchheimu v Mainzu izhajajoča »Weltgeschichte in Charakterbildern«. Doslej izišli zvezki: Augustin, Cavour, der grosse Kurfürst, König Asoka, Chateaubriand — so našli med kritiki glasno pohvalo pa tudi grajo. V prihodnje se še napovedujejo: Joseph Görres, das deutsche Volk und die Weltwirtschaft, Napoleon I., Jan. Hus.

V tej pisani družbi zgodovinsko-znamenitih, vodilnih oseb je 1903 zagledal svet tudi »Christus« iz peresa H. Schella. (Str. 156. C. v pl. vez. 4 M.) Nekako čudno dirne krščansko zavest, videti Kristusa kot enega izmed drugih v družbi Cavourja itd. Toda zagovorniki odvračajo: svetna zgodovina mora obdelovati vse; ker je Kristus stopil v okvir človeškega življenja, mora se nanj ozirati zgodovina v družbi grešnih človeških bitij. Saj tudi Matevž in Lukež v rodoslovju stavita Kristusa kot potomca svetih in malopridnih prednikov. Z ozirom na to se lahko nekoliko pomirimo in dopustimo temu zvezku mesto med drugimi, saj se tudi tako lahko predstavi oseba Kristusova kot nekaj višjega, ki presega vse človeško, kot središče vse človeške zgodovine in predmet neomejenega češčenja.

Vsekako pa je knjiga zanimiva tako po vsebini kakor po osebi pisateljevi in je zatorej vredno, da si jo nekoliko ogledamo.

Knjig, ki obravnavajo življenje in nauk Kristusov, pač dandanes ne manjka v raznih slovstvih večjih narodov na katoliški[1] in nekatoliški strani. Tudi dandanes odmeva na vse strani vprašanje: »Kaj se vam zdi o Kristusu, čigav sin je?« Odgovor je različen. Katoličani odgovarjajo s Petrom: »Ti si Kristus, sin živega Boga«. Drugi odgovarjajo različno, a njih odgovori se nekako stekajo v eno: Kristus je eden izmed prerokov t. j. velikih mož, ki so vrezali globoke brazde v človeško povestnico.

Vprašanje: kdo je Kristus? je postalo zlasti aktualno, odkar je v neštevilnih izvodih preplavila omikani svet Harnackova knjiga »das Wesen des Christentums«. Hvalevredna je bila torej misel, napisati modernemu omikanemu svetu knjigo o Kristusu — ne v suhoparni obliki ali nabožni parafrazi, ampak v jeziku in v obliki, ki je modernemu omikancu prikupna in razumljiva.

V Schellovi knjigi se da zasledovati dvojna zmer: irenična in polemična. Z ene strani hoče posredovati med moderno kritiko pa med naukom, ki ga uči o Kristusu katoliška cerkev, z druge strani pa obrača ost tudi proti Harnacku.

Oglejmo si najprej nakratko vsebino Schellove knjige in potem nadovežimo nekatere kritične opazke.

I.

Pisatelj je svojo tvarino razdelil v 15 točk ali poglavij.

Prvo poglavje: »Chr. in seiner weltgeschichtlichen Bedeutung« nas vodi v sredino boja, ki se suče krog Kristusa. S krščanstvom je v človeštvo prišlo nekaj novega, nek prej neznan duh je zavel v najrazličnejših narodih. Ta novost ima svoje izhodišče v Kristusu. Pač je opravičeno izvedeti, kakšna je bila ta sila, ki je stari klasični svet pomeknila iz tečajev.

Tudi moderni svet hoče zvedeti, kaj je bil in kaj je hotel Kristus. Na to vprašanje hoče dandanes kritika sama odgovoriti, brez cerkve. Da, trdi se, da je cerkveno krščanstvo sprejelo od Kristusa le ime, ne pa duha.

S krepkimi potezami stavlja pisatelj v spored nasprotne črte v značaju Kristusovem, vprašujoč: kateri je pravi Kristus? Ali on, ki govori v gorski pridigi, ali on, ki govori ostro grajo proti farizejem? Ali on, ki oznanjuje mir, ali ki govori o bližajoči se sodbi? . . . (Str. 9.) Namen, ki si ga stavi knjiga, je odgovor na vprašanje: kaj je Kristus modernemu svetu? Na to odgovarja Schell koncem 1. pogl. (str. 16): »Jesus ist der Quellgrund des Göttlichen, das in der modernen Kultur lebt«.

---

[1] Pregled o katol. literaturi, ki se peča z življenjem in naukom Jezusovim, podaje jezuit p. Leop. Fonck v II. letoš. zv. Zeitschrift f. kath. Theol. Innsbr.

Drugo poglavje ima naslov: »Jesus und sein Evangelium in den Evangelien«. Pravotnosti evangelijev ne dokazuje natančneje, kar je sicer z ozirom na obseg knjige nekoliko umljivo, a z ozirom na čitateljstvo bi bilo koristno in celo potrebno. Ozira se le na znotranjo verjetnost evangelijev ter poda o njih splošno karakteristiko.

Posamezne evangelije označuje tako-le: Matevžev evangelij je evangelij dejavnosti (das Evangelium der Tatkraft), Markov evangelij je evangelij znotranjosti (Ev. der Innerlichkeit), Lukežev evangelij je evangelij usmiljene ljubezni, Janezov evangelij pa je evangelij resnice in življenja. V tem poglavju nam poda tudi kratek pregled o Jezusovem javnem življenju.

V naslednjih poglavjih nam riše podobo Kristusovo iz posameznih evangelistov in sicer začne v 3. pogl. z Markom. Vsebina temu poglavju je: »Das Gottesreich und die Religion der Innerlichkeit«. Janez pripravlja pot in oznanjuje pokoro, ker približalo se je božje kraljestvo. »Das Reich Gottes ist wie Jesus Innerlichkeit des Geisteslebens, Gottesherrschaft in der Seelentiefe, Ablehnung aller Äusserlichkeit«. (Str. 29.) »Die wahre Religion ist Innerlichkeit; sie ist Anbetung Gottes im Geist und in der Wahrheit.« Gore, ki jih mora vera prestavljati, so grehi, je sebičnost, samoljubje človeškega srca.

Posebno lepo in važno je 4. pogl.: »Das Christusbild des Matthäusevangeliums. Das Himmelreich der Bergpredigt.« V gorski pridigi vidijo mnogi izraženo bistvo krščanstva, in sicer krščanstva brez primesi zunanje cerkvenosti in zato tudi mnogi stavljajo Jezusovo gorsko pridigo v nasprotje s krščanstvom v obliki cerkve. Gorska pridiga da je nekak evangelij v evangeliju. A mnogim tudi ne ugaja gorska pridiga, češ njen nravni ideal ne more biti trajna podlaga človeške družbe. Kar je modernemu človeku najvišje: znanost, umetnost, domovina, narod, obrt, gmotno blagostanje in napredek, o tem da gorska pridiga ali celo molči ali pa označuje vse to kot malovredno stvar, ki ni vredna, da bi si človek ž njo glavo razbijal. Vendar ta pridiga daje tudi modernemu človeku odgovor na veliko vprašanje, kaj je za pravo resnično in dobro, ter hoče biti človeku ravnilo življenja in spoznanja in nalaga dolžnosti njegovi volji.

Pisatelj zavrača pomisleke moderne kritike s kratko analizo gorske pridige.

Prvi trije blagri dajejo na vprašanje: kaj je človeka v resnici dostojno, v čem obstoji božje kraljestvo? odgovor: svet ni to, torej blagor njim, ki so ga prosti. V čem je božje kraljestvo, odgovorijo drugi trije blagri: to je v duševnem prizadevanju, v pravičnosti, usmiljenosti, čistosti, da tako človek postane pripraven organ za to, kar je najvišje in večno. Udarci, ki človeka zadenejo, ne smejo ukloniti duha, ampak to je materijal, s katerim se mora dejstvovati ljubezen, usmiljenost, požrtvovalnost. Božje kraljestvo je domačija junaških duš, o tem nas poučé zadnji blagri. (Mat. 5, 3—12.)

Naslednji dve poglavji, 5. in 6. sta tudi zajeti iz Mat. evangel. Naslov in vsebina 5. pogl. je: »Die Wanderzeit Jesu. Die hohe Schule des Jüngertums und der Selbstverleugnung. Die Enthüllung des Messiasgeheimnisses.« S čudovito močjo je Kristus oznanjeval svoj nauk o božjem kraljestvu, vendar ni bilo pravega uspeha. Odkod to? Na to odgovarja Gospod z raznimi prilikami. Svoje učence pouči o vrednosti samozatajevanja, zakaj ta svet s svojimi nasprotstvi in dobrinami je le most do večnosti, čez katerega moramo iti, ne pa na njem zidati svoje hiše. Kratko pa jedrnato razloži pisatelj pomen Petrove izpovedi. Odgovor Kristusov je magna charta primata in cerkvene oblike Kristusove vere. Naslednje poglavje obravnava »Das Evangelium und die Ascese«. Ad. Harnack v svoji knjigi trdi, da asceza ne spada v evangelij. Pisatelj prav lepo razlaga pojem prave in krive asceze. Ako

asceza znači pobitost, otožnost, potlačenost, strahopetnost, potem seveda ne spada v evangelij, ki je veselo naznanilo. Prava asceza je vaja v nravni vrlini, je zatiranje samoljubja, ne odreka človeku vseh dobrin, ampak le strup in nepotrebno breme. Asceza ne zatira krepkega, zdravega, polnega življenja, ampak le duševno hiranje in bolehavost.

Predmet 7. poglavju je: »Das Christusbild des Lukasevangeliums. Das Gottesreich der helfenden Liebe.« Celo življenje Kristusovo je sama usmiljena ljubezen. Posebno se ozira pisatelj na priliko o izgubljenem sinu, v kateri nahaja farizejska pravičnost svojo potežkočo. Razuzdani sin se vrne in oče mu izkaže večjo čast kakor onemu, kî mu je bil vedno zvest. Ali ne bo to človeka vabilo, da posnema izgubljenega sina? Toda taka pravičnost ni več pravičnost, ne zna ceniti neskončne vrednosti nravno dobrega, nedolžnosti, ako misli, da se zastonj trudi, če Bog tudi grešnike k sebi pusti.

Prav zanimivo in precej obširno je 8. pogl.: »Kultur, Arbeit und Besitz im Evangelium«. V Kristusu hočejo imeti ideal zagovorniki socijalnega prevrata a isto tako oni, ki imajo v rokah posest in jim je mrzka vsaka novotarija, hočejo vedno le, da ostane status quo. Tretji zopet za Kristusa ne marajo, ker ceni siromaštvo, češ, to je vera beračev in sužnjev, to da je podlaga svetobojnemu in lenemu meništvu. Pisatelj tedaj razlaga pravi pojem prostovoljnega uboštva, kaže kako ravno Kristus s svojim vzgledom in ukom vspodbuja k delu ter mù daje višje posvečenje. Tudi kulturno delo spada v okvir božjega kraljestva. Precenjevanje tvarnih dobrin je pa prava ironija.

Moderni svet očita krščanstvu celo ljubezen, češ, ljubezen in miloščina je ideal dekadentov, pritlikovcev, dočim kultura starega in novega sveta poteka iz drugega duha, iz brezozirne uporabe vseh moči, ki ne pozna slabotnega prizanašanja. Torej kultura modernega sveta je evangelij zdravih, močnih, podjetnih, evangelij Jezusov pa evangelij slabičev, bolnikov, življenja sitih ljudi. Prav pripomni k temu pisatelj: »Eine ärgere Verwirrung ist kaum denkbar«. — Die Kultur der Selbstsucht ist Kultur des Todes, Pflege der Vergänglichkeit. Die Kultur der Liebe ist die Pflege eines unvergänglichen Lebens.« (Str. 88—89.) Posamezniku daje krščanstvo neskončno, neminljivo vrednost in sicer se mora človek ovekovečiti z delom.

11. pogl. se peča z Jezusovim 4. evangel.: »Die Religion des wahren Lebens«. In ipso vita erat. Človek hrepeni po pravem življenju, a pravo življenje na zemlji more priti le od neskončnega življenja, neskončne resnice in ljubezni. Zavrača tukaj Tolstojevo naziranje o evangeliju. (Str. 94.)

Dalje razlaga v tem poglavju o čistem pojmu božjem, o božjem sinovstvu Mesijevem, o velikem Parakletu, o pravem spopolnjenju duha. Lepo označuje nalogo moža in žene. (Str. 107.)

V 12. pogl. nam pisatelj kaže Jezusa v Jeruzalemu pred trpljenjem, ko nasprotje z judovsko hierarhijo prikipi do vrhunca.

Iz ostrih besed, s katerimi Kristus graja judovsko duhovstvo, sklepa kritika, da je s tem obsojena vsaka zunanja cerkvena avtoriteta. Schell to naziranje temeljito zavrača. (Str. 112.)

Precej obširno in za današnji čas zelo važno je 13. pogl.: »Christus und die Kirche«. Judovska hierarhija je v imenu postave božje zavrgla Jezusa in njegovo božje kraljestvo, on je pa nasprotno izrekel obsodbo nad duhovnimi vodniki izvoljenega ljudstva. Nastane torej vprašanje: je-li s tem Kristus sploh obsodil in zavrgel cerkvenost? Harnack odgovarja, da se je cerkvena oblika razvila šele, ko so Jezusov evangelij sprejeli ljudje brez pravega znotranjega spreobrnjenja in duševnega boja in ko je krščanstvo stopilo v boj s paganstvom ter se ločilo od judovstva.

(Str. 119, 120.) Nasproti temu dokazuje Schell, da se je evangelij moral dejstvovati kot cerkev. (Str. 121.)

Ker je ljubezen podlaga evangeliju, mora imeti evangelij obliko skupnosti, cerkve. Človek nujno potrebuje skupnosti, ker ne more sam iz sebe priti do popolnosti ne na duši, ne na telesu. Kakor človek potrebuje obitelji in države, a s tem ni vničena njegova osebnost, ravno tako človek ne izgubi osebne pravice in ne neha biti otrok božji, če je član verske skupnosti, cerkve. Zatorej bi Jezus ne bil najmodrejši ustanovitelj vere, ako bi ne bil ustanovil cerkve. Ne s knjigami, ampak pred vsem z deli ljubezni, ki predpostavlja skupnost, se mora širiti evangelij. Ako se v cerkvi spaja večno s časnim, duhovno s čutnim, zato cerkev ni odpad od evangelija, kakor trdi H. (Str. 129.) Tudi se s cerkvijo nikakor ne uvaja dvojno krščanstvo, zakaj Kristus je sam nekatere poklical da se celoma posvetè službi njegovega kraljestva, velika množica pa mora ostati pri svojih vsakdanjih opravkih, ne da bi bila zato izključena od ljubezni božje in nebeškega kraljestva; kakor za zdravje morajo vsi skrbeti, a nekateri po svojem poklicu še prav posebej, ne da bi zato zavzemali različno stališče nasproti zdravju. Ravno protestantizem v svojem razvoju kaže, da se brez določene cerkvene oblike mora sčasoma uvesti dvojno krščanstvo: učenih teologov in pastorjev pa navadnih vernikov.

14. pogl., »Die messianische Vollendung« nam kaže Jezusa v zadnjih trenutkih njegovega življenja, pri zadnji večerji, na Oljski gori v duševnem trpljenju, podaja kratko zadnje govore, omeni vzroke obsodbe. Sinedrij Kristusa nikakor ni smatral za kakega sanjarja, ampak je smatral prav resno njegovo izpoved na vprašanje velikega duhovnika, in to je važen dokaz za resničnost njegovega mesijanstva.

Prav posebno pozornost obrača pisatelj na vstajenje Kristusovo, katero Harnack zanika, razločujoč velikonočno vero in velikonočno oznanilo (Osterglaube und Osterbotschaft). Predmet prvemu da je osebna neumrljivost duše, predmet drugemu vstajenje Kristusovo iz groba. Kritika pravi, da se moramo zadovoljiti s prvim in pa s praznim grobom. S kratkimi pa krepkimi besedami dokaže Schell resničnost vstajenja Kristusovega. Z binkoštnim praznikom je bilo mesijansko poslanje dovršeno.

V zadnjem poglavju še Schell kratko govori o evangeliju apostolov. Smrt in vnebohod Gospodov pomeni včlovečenje evangelija. Evangelij Jezusov postane sedaj evangelij o Jezusu, že na binkoštni praznik je evangelij postal cerkev.

Po binkoštnem prazniku je sv. Duh poleg apostolov obudil novih apostolskih mož, med katerimi je Štefan prvi trpel mučeništvo za evangelij Kristusov. Med drugimi Schell posebno važnost daje Filipu, ki je prvi pripravljal pot splošnosti cerkve Kristusove, ker je krstil eunuha ter oznanjeval evangelij Samariji in Feniciji. Najzaslužnejši sodelavec Pavlov je pa dalekovidni in veledušni Barnaba, ki je umel poravnati nasprotje med judo- in pagano-kristjani. Kratko se ozre še na druge apostole, zlasti na liste sv. Petra in na Skr. raz. sv. Janeza. Različni so apostoli po značaju, a edini v duhu Kristusovem in združeni s skalo Petrovo. Apostoli so pleroma Christi, njegov žarni venec, priče in nositelji njegovega evangelija.

II.

Iz tega kratkega pregleda se že da spoznati marsikatera vrlina Schellove knjige, vendar pa paznega čitatelja skoro na vsaki strani izziva na ugovor. Pred vsem berilo samo ni lahka reč. Misli so sicer tu in tam prav krepko začrtane, splošno je pa pisava jako nejasna in težko razumljiva. Cele strani in odstavke je treba po večkrat brati in še nazadnje človek ne ve, če je pisatelja prav razumel. Ta nedostatek je zelo obžalovati, prvič, ker je knjiga namenjena širjim slojem, in drugič

ker govori o velevažnem predmetu, kjer je treba določne in jasne besede, dvoumno in temno govorjenje lahko povzroči zelo škodljive blodnje. Schella bo le oni mogel razumeti, ki že iz drugih del pozna njegov slog in način mišljenja. Ako pomislimo, kako očarujočo pisavo imajo Strauss, Rénan, Harnack, moramo tem bolj obžalovati, da se je katoliški pisatelj zavil v tako meglo, ko bi sicer lahko marsikomu prinesel luči in pojasnila. Bati se je, da se bodo mnogi čitatelji knjige kmalu naveličali in jo odložili, ali če jo bo kateri do kraja bral, je ne bo razumel.

V celi knjigi stopa zelo v ospredje osebnost Schellova s svojimi posebnimi idejami. Schell ima veliko daru za filozofa, za špekulacijo. To se pozna tudi v tej knjigi in to je njen drugi nedostatek. Z bršljanom svojih refleksij ovije včasih historično-živo podobo Kristusovo tako, da še to, kar je sicer samo po sebi umevno, postane nejasno. Delo bi imelo biti zgodovinsko, govoriti bi torej morali bolj evangelisti in dejstva, a Schell ni zgodovinar, ampak filozof.

Tudi v materijalnem oziru bo tu in tam zmajeval ekseget in dogmatik nad to knjigo. Posameznim mestom sv. pisma daje zmisel, ki bi sicer nikomur na um ne prišel; on razmotruje izreke sv. pisma le prepogostoma v luči svojih lastnih idej, katerim hoče priboriti veljavo.

Schell se je v tej knjigi pač prilagodil mišljenju današnjih protestantov Harnackove struje, da jih tako na njih lastnem stališču zavrne ali pridobi. A zdi se, da je v popuščanju šel predaleč in se skrbno ogiblje ravno onih prepornih točk, kjer bi pred vsem trebalo odločnega in jasnega odgovora. Taka točka je b o ž a n s t v o K r i s t u s o v o, v katero se najbolj zaganja sovražna sila. Moder strateg bo pač popustil kako manj važno točko, da svoje moči tem bolje zbere v obrambo glavnih postojank; pri teh pa vsako popuščanje utegne postati usodno.

O Kristusu ima krasnih refleksij tudi Harnack, govori o njegovem sinovstvu božjem in o vzvišenosti njegovega evangelija, a božanstvo njegovo taji. Zatorej bi človek pričakoval, da bo Schell vse svoje sile osredotočil ravno na to poglavitno točko. A čitatelj se vidi prevarjenega v svoji nadi, ko prečita knjigo. Jasnega in odločnega odgovora na vprašanje: kdo je Kristus? ne dobi. Tu bi pač moral Schell posnemati Gospoda samega, ki je pred velikim duhovnikom določno potrdil, da je Kristus, sin živega Boga. To mu je sicer prineslo smrtno obsodbo, a če bi bil odgovor dvoumno zavil, bi njegova vera ne bila nikdar to, kar je. Seveda bi bilo nedopustno, če bi kdo Schella sumničil, da ne priznava božanstva Kristusovega. V knjigi sami se nahajajo izreki, ki spoznavajo v njem Boga, a vse to je nekako postransko, rekel bi, da se boji, da ne bi kje zbodel nasprotnikov. Na mnoge izreke sv. pisma, ki jasno poudarjajo božjanstvo Kristusovo, se niti ne ozre. Dogmatično nekorektno je tudi to, da nekako v stran potiska dokazno moč čudežev Jezusovih. (Str. 100.) In vendar je iz evangelijev samih dovolj jasno, da se je Kristus zlasti na čudeže skliceval, dokazujoč svoje božje poslanstvo.

Lepo in obširno govori pisatelj o ljubezni in usmiljenju božjem, a ko na str. 72 razpravlja o znani priliki o bogatinu in Lazarju, najde tudi tam pač ljubezen božjo, a muk bogatinovih se niti z besedico ne dotakne, ker bi potem moral katero reči tudi o p r a v i č n o s t i božji in o večni kazni trdovratnih grešnikov. To bi pa modernim čitateljem ne ugajalo in tudi ne sodi prav v njegov teologičen zistem, saj je bila to ena izmed točk, zaradi katerih je njegova dogmatika prišla na indeks!

Lepo pač dokazuje Schell potrebo cerkve, a to zopet zastre z drugimi stavki, ko toliko poudarja osebnost, da se zdi, kakor bi bila cerkev le za navadne ljudi, katere Schell opetovano imenuje »Herdenmenschen«, ki niso sposobni, da bi sami izvojevali znotranji boj ter z lastnim trudom prišli do resnice. Potemtakem so le oni pristni kristjani, ki kakor on, pridejo z lastnim trudom do razumevanja evange-

lija. Kar Schell očita protestantom, da so uvedli dvojno krščanstvo, sledi tudi iz njegovih lastnih nazorov. Kaj bo pač Schell rekel na besede Kristusove: Confiteor tibi, Pater, Domine coeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis? (Mat. 11, 25.)

Zelo dvoumno je tudi, kar govori o posredovanju pri Bogu; kakor se besede berejo, so zoper nauk o priprošnji svetnikov. (Str. 104.)

Tudi odstavki o milosti in zakramentih vzbujajo pomisleke, ker osebno dejstvovanje tako poudarja, da že diši po pelagianizmu.

K sklepu še nekaj o slikah. Pridjanih 89 ilustracij ima namen, da pokaže, kako se je tekom stoletij bitje, žitje in učenje Jezusovo kazalo v umetnosti, zlasti pri dveh narodih: pri Italijanih in Nemcih. Te slike so pa razvrščene v knjigi brez vsakega reda in zveze z besedilom. Poleg res krasnih slik slavnih italijanskih in nemških umetnikov so našle žalibog prostor v knjigi tudi nekatere — seveda moderne — ki kažejo k večjemu propad današnje secesijonske šole in njen popolni nezmisel za verske motive. Sem spada zlasti Fahrenkrogova slika »Pustite male k meni priti« (str. 119) in pa Klingerjevo križanje (str. 140). Za slike seveda ni toliko Schell odgovoren, ampak izdajatelj.

Z obžalovanjem moramo k sklepu reči: Schellova karakteristika našega Gospoda se ni posrečila. *F. K.*

V.

Raznoterosti.

Črtice o hipnotizmu. Čim več se poroča o »misterijoznih« pojavih hipnotizma, tem bolj se zanima izobražen svet zanj. Oni, ki porabijo vsako iznajdbo in novo prikazen kot orožje proti krščanstvu, pozdravljajo tudi z veseljem vsak nov pojav hipnotizma, češ, sedaj je sitna zagonetka o čudežih rešena; kajti čudežno ozdravljenje bolnikov, eksorcizem, spremenitev vode v vino itd., to vse se razjasni v hipnotizmu.

Dr. Fr. Björnström piše n. pr. v svoji knjigi: Der Hypnotismus, seine Entwicklung und sein jetziger Standpunkt: »Die Beschreibung des Gebahrens Besessener entspricht genau dem, was man heutzutage bei den Hypnotisierten antrifft.«

Nadalje: »Ein anderes hypnotisches Phänomen ist das Heilen der Krankheiten durch Handauflegung «

In če bi še kdo menil, da je prerokovanje kaj čudežnega, ko so vendar učenjaki že dovolj dokazali, da je bilo prerokovanje poznato že paganom (oracula) in da je kaj celo navadnega pri »somnambulih«[1]; hipnotizem mora vendar tudi njim odpreti oči, da se otresejo »praznoverstva«, kajti hipnotizirane osebe vedó tudi prerokovati. Ti »učenjaki« še samo čakajo, da se posreči kakemu hipnotizerju obuditi mrtveca, potem jim pa čudeži, o katerih poroča evangelij, ne bodo delali nikakih preglavic.

So pa tudi učenjaki, ki se bolj resno pečajo s hipnotizmom in razmišljajo, kje bi bil pravi vzrok raznih hipnotičnih pojavov. Nekateri menijo, da jih ni mogoče razložiti naravno, da je tu treba iskati nadnaravnih sil, ki pa seveda ne mo-

[1] Glej: Hettinger, Apologie des Christentums: Wunder und Weisssagung. 13. Vortrag.

rejo prihajati od Boga, temveč od zlih duhov, torej hipnotizem je diaboličen. To mnenje je menda najbolj zagovarjal laški jezuit P. Franco najprvo v mnogoterih člankih, ki jih je priobčil 1886 laški list: »Civiltà Cattolica«, še isto leto pa je izšla knjiga z napisom: l' Ipnotismo tornato di moda, ki je žela mnogo priznanja, doživela več izdaj, pa se prevela v razne jezike.

Oglasil se je pa tudi (med mnogimi drugimi) mogočen nasprotnik, francoski dominikanec P. Coconnier, profesor na freiburški univerzi, ki je pobijal dokaz za dokazom v temeljitih člankih, ki jih je prinašal francoski list: »Revue Thomiste« l. 1894—1897, potem pa jih je priobčil v posebni, precej obširni knjigi (str. 436): »L' hipnotisme franc.«

Vprašanje o hipnotizmu je dandanes prav pereče in zanima več ali manj vsakega omikanca, zlasti še teologa, zatorej podam tukaj vsebino te izborne knjige, vmes pa navedem tu in tam v pojasnilo še tudi podatke iz drugih avtorjev, zlasti o raznih načinih hipnotiziranja.

Kaj je hipnotizem?

Beseda hipnotizem se izvaja iz grškega ὕπνός = spanje. (Misliti je pa tu na umetno povzročeno, naravnemu podobno spanje.) Koga umetno uspavati, se torej pravi hipnotizirati ga.

Hipnoza je pa umetno povzročeno spanje samo, ali kakor pravi Coconnier v drugem delu svoje knjige (str. 257): »L' hypnose est un état de la sensibilité, dans lequel une personne se montre suggestible à des degrès fort divers«, to se pravi: neko stanje, v katerem je človek več ali manj občutljiv ali dovzeten za sugestije. Da pa ne bom neznanega pojma pojašnjeval z morda zopet nepoznatim (sc. sugestija) in ker se ta beseda velikokrat rabi, pripomnim kar hitro: sugestija lat. suggestio se izvaja iz glagola suggerere (sub-gerere) in pomenja = podtekniti ali recimo vsiliti komu kako misel, idejo. Björnström jo imenuje = »ein zwangsweises Aufdrängen einer Idee«.

Hipnotizem pomennja torej v širjem pomenu vedo, ki se bavi s stanjem, naravnemu spanju podobnem (Björnstr.: »H. ist die Lehre vom schlafähnlichen Zustand«), v katerem je človek sposoben, da sprejme za resničnost misli (ideje), ki mu jih (podvrže) vsili druga oseba.

»Hipnotizem« se pa lahko rabi v istem pomenu, kakor »hipnoza«, če se govori n. pr.: o pojavih hipnotizma (v ožjem pomenu) pa pomenja tudi isto, kar »hipnotisatio« t. j. uspavanje, procedura pri uspavanju (najožji pomen).

Hipnotizer da neki osebi (stekleni gumb) v roko, pa ji ukaže, naj ga pozorno gleda, oseba zaspi čez nekaj časa, roka ji pade v naročje.

Hipnotična oseba se gleda dalj čas v zrcalo, ali opazuje konec prsta na roki, ali kak drug predmet, pa zaspi.

Hipnotizer položi žepno uro na mizo, pa zaukaže osebi, naj pozorno posluša tik, tak, ali položi n. pr. palce na obrvi, ali tudi samo stisne za roko, slednjič uspava hipnotično osebo le s tem, da ji zaukaže: Ti moraš zaspati[1].

---

[1] F. Björnström piše o načinu hipnotiziranja: Hypnotischer Schlaf kann auf die manigfaltigste Weise und durch die verschiedensten Mittel hervorgerufen werden. Fast jeder Magnetiseur hat seine besondere Methode, und fast alle haben mehr oder weniger Erfolg gehabt. Die hypnogenen Mittel lassen sich in zwei Hauptgruppen teilen, in physische und psychische. Die ersteren wirken auf das Nervensystem indem sie einen Zustand der Ermüdung der einzelnen Sinne herbeiführen; die letzteren wirken hauptsächlich durch Suggestion.

More-li vsak človek hipnotizirati? Jeli vsak človek sposoben za hipnozo?

Na prvo vprašanje se ne da kar z lahkega odgovoriti, kajti med zdravniki, ki se pečajo z hipnotiziranjem, je nastal razpor glede povzročitve umetnega spanja. Nekateri trdijo (M. Pitres), da se more uspavati samo s fizičnimi sredstvi, potem bi seveda vsak človek bil hipnotizer, kajti vsak lahko položi palec na obrvi hipnotične osebe, ali ji podrži zrcalo pred oči itd. Najbolj sloveč hipnotizer pa, dr. M. Bernheim, trdi, da je sugestija t. j. vsiljevanje svojih misli drugi osebi glavno sredstvo pri hipnozi, zatorej pravi: Qui n' est pas capable d' être un habil suggestioniste, ne sera jamais un vrai hypnotiste, to se pravi, kdor ne ume dobro sugerirati, ne bo nikdar pravi hipnotizer.

Umen sugestionist pa mora biti zopet vešč psiholog, pa mu je treba tudi dosti potrpežljivosti.

Ozir drugega vprašanja, je-li vsak človek sposoben za hipnozo, tudi niso vsi veščaki istega mnenja. Nekateri so trdili, da ni vsakega človeka moči uspavati, marveč le bolj slabotne, bolehne, nervozne, histerične ljudi, tako n. pr. trdi M. Charcot: »Tout hypnotisable est un hysterique«, t. j. vsak človek, ki ga je moč hipnotizirati, je histeričen. Novejši poskusi so pa dokazali, da temu ni tako.

Dr. Aug. Forel v Zürichu n. pr. trdi (Der Hypnotismus 4. Aufl. p. 47.) «Es ist jeder geistig gesunde Mensch an sich mehr oder weniger hipnotisierbar.«

Isto je dokazal Donato, ki je po Francoskem, Ruskem, Belgiji in Italiji hipnotiziral več tisoč oseb, različne starosti, stanu in sicer vedno le zdrave in močne.

Dr. Liébault (v Nanciju) je izdal statistiko, iz katere je razvidno, da je med 7500 osebami 90% z uspehom hipnotiziral, istotako Dr. Wetterstrand (v Stockholmu) med 3148 osebami vse razun 97.

Splošno se lahko trdi: 1. da spol tu ne dela mnogo razlike, 2. da je mlade ljudi lažje uspavati, kakor stare, 3. da delajo slaboumni pri hipnotiziranju največ težkoč, 4. da so inteligentni ljudje bolj sposobni kot navadni, 5. da je one, ki so vajeni na strogo pokorščino (vojake), najlažje uspavati.

Je-li mogoče koga uspavati proti njegovi volji?

Tu je treba razločevati. Nekateri so se že dali večkrat uspavati, drugi še hipnoze ne poznajo. Prve more njih navadni hipnotizer uspavati tudi proti njihovi volji. Pri onih, ki še ne poznajo hipnotičnega spanja, je pa zopet razloček, nekateri so nenavadno občutljivi (de sensibilitate anormali) nje je moči uspavati proti volji, pa tudi oni, ki so manj občutljivi (de sensibilitate normali), se ne morejo vedno ubraniti hipnoze, ako dovolijo, da se ž njimi eksperimentira.

Dr. Beaunis navaja kot najboljše sredstvo proti hipnozi smeh in pravi: smej, norčuj se, pa te vsi zdravniki iz Nancy, Bordeaux in Pariza ne morejo uspavati. Braid pa meni, da je najbolje: tenir son esprit et ses yeux en mouvement, t. j. oči in misli naj ti krožijo okrog.

Čudni hipnotični pojavi.

Coconier jih deli v dve vrsti: 1. pojavi, ki se dajo izvesti pri večini hipnotičnih oseb; 2. izvanredni pojavi (phénomènes extraordinaires), ki se opažajo le redkokdaj in to le pri osebah, ki imajo posebno dispozicijo za hipnozo. Najprej govorimo o prvih.

a) Hipnotična oseba je v nekem posebnem razmerju (en rapport special) s svojim hipnotizerjem, vidi in sliši le njega, če so tudi poleg njega druge osebe.

b) hypnotizer vpliva na hipnotične osebe s sugestijo in hipnotična oseba je zanjo dovzetna (»suggestible«).

On vzbudi s sugestijo različne halucinacije n. pr. »glej opico«, in oseba jo vidi pred seboj. »Opica je zbežala«, oseba je ne vidi več. »Glej ptičnik, kako lepi ptiči so v njem«. Oseba se nasmehlja. »Kaj delate, kaj vam tako ugaja?« »Ptiče opazujem«. Istotako je mogoče sugerirati halucinacije ozir posluha (vojaška godba), okusa (repa, jabelko) itd.

Še lažje je povzročiti navadne iluzije, da pokaže na stol pa pravi: Glej psa, ali rokovico rekoč: Glej ptiča, ali na steno, pa pravi: rdeča je, in oseba vidi psa, ptiča in rdečo steno.

Nekaj posebnega so takozvane posthipnotične halucinacije (h. post-hypnotiques). Dr. Bernheim navaja v svoji knjigi: »de la suggestion« p. 60 itd. nekatere vzglede. On pravi bolniku: »Potem ko se boste vzbudili, videli bodete, da ima moj tovariš (zdravnik) le eno lice obrito in srebrn nos«. Bolnik se vzbudi čez nekaj časa, pa se začne na ves glas smejati rekoč: »To ste pa dobro učinili, samo po eni strani ste se obrili, in ta nos!«

Drugič je sugeriral istemu bolniku, da bo videl, ko se bo vzbudil, v vsaki postelji psa, in kako se začudi bolnik, da je prišel v bolnico za pse.

Neki bolnici pravi, da bo videla nad posteljo viseti svojo fotografijo (tam kjer visi list, na katerem je zapisano število postelje) in res, ko se vzbudi, gleda z velikim zanimanjem list in videla je svojo sliko.

Zopet nov pojav je tako zvana negativna halucinacija (l' hallucination négative). Pozitivna halucinacija povzroči, da hipnotična oseba vidi, česar ni; negativna pa zabrani, da tega ne vidi, kar je.

Dr. Liébeault in Dr. Bernheim stojita pri postelji neke bolnice, ki pozna dobro oba zdravnika. Prvi pravi: »Dr. Bernheim je odpotoval, pa pozabil je tu svoj klobuk«. Čez nekaj časa vpraša bolnico: Kje je Dr. B.?

Bolnica odgovori: »Odpotoval je, pa glejte tam je njegov klobuk«.

Dr. B. se oglasi rekoč: »Pa saj sem tu, me ne poznate«. Bolnica molči.

Dr. B. vpraša: »Kako dolgo ste že v bolnici?« Bolnica ga ne sliši. Pa jo vpraša istotako dr. Liébeault in bolnica odgovori: 14 dni.

Sugestija ima pa tudi svoj vpliv na čut, provzroči se ž njo: pobožno vedenje, žalost, veselje, sramožljivost itd.; na spomin, da povzroči n. pr. tako zvano onomatomanijo, t. j. hipnotična oseba pozabi vsa lastna imena, tudi svoje; da ne zna več spregati glagolov in govori vedno v infinitivu; da pozabi na vse, ne ve, koliko je stara, je-li omožena ali samska, ima-li otrok ali ne. Včasi se pa spominja takih dogodkov, ki jih niti doživela ni (tako zvane halucinacije retroaktivne).

Izvanredni pojavi hipnoze.

1. Hipnotični osebi se zapove, kaj ima storiti čez leto dni ali še pozneje ta in ta dan (n. pr. 12. oktobra) ob tej in tej uri, in oseba vse izpolni (les suggestions à lonque échéance, t. j. na daljni obrok).

2. Oseba spreminja svoj »ego«, kakor ji hipnotizer zapove, sedaj je stara žena, kmalu za tem mlado dekle, zdaj duhovnik, potem pa vojak, pa se popolnoma vede, kreče, govori in nosi kakor stara žena, dekle, duhovnik, vojak (le dédoublement de la personnalité).

3. Nadaljni izvanredni pojav, ki se da doseči s pomočjo hipnotične sugestije, je tako zvana vesikacija (vesication = Blasenziehen) in hemoragija (hémorragie = krvavljenje). Vzgled za vesikacijo: Zdravnik Focachon v Charmes je (v pričo dr. Liébeault in Bernheima) sugeriral bolnici, da se bo na hrbtu ali na roki in sicer na določenem mestu, ki ga je označil s črtami, napravil mehur (kakor n. pr. pri opeklini), in zgodilo se je tako. (Seveda ne mahoma, ampak v 14 dneh.) Zdravniki

sami priznavajo, da se kaj takega redkokdaj dogaja, da pa vendar oni slučaj ni edini.

Vzgledi za hemoragijo. (Proizvedla sta jih profesorja-zdravnika Bouru in Burot v Rochefort.) Zdravnik sugerira bolniku: Ob 4. popoldan prideš v mojo sobo, se boš vsedel na stol, pa ti bo začela kri teči iz nosa. Zgodi se.

Zdravnik označi s črtama mesto na roki pa pravi bolniku: »Danes popoldne ob 4. uri boš zaspal, pa ti bo začela roka krvaveti na označenem mestu. Zgodilo se je. (M. Beyon: Magnetisme et Hypnotisme p. 196.)

Navajajo se pa tudi še drugi pojavi, ki jih je neki moči doseči s pomočjo hipnoze. Hipnotična oseba vidi v notranjščino svojega telesa (clairvoyance), pove, kaj je zapisano v zapečatenem pismu, vidi predmete, ki so za neprozornimi stenami, ve kaj se godi v daljavi, napoveduje prihodnje dogodke itd.

Vsi ti pojavi so pa neverjetni ali vsaj zelo sumljivi, kajti sloveči zdravniki, ki so nekako kapacitete glede hipnotiziranja, jih sami ne verjamejo (Récamier pravi n. pr. »Je suis ébranlé, mais je ne suis pas convaincu«, t. j. jako iznenadjen sem, prepričan pa nisem), ker se jim ni nikdar posrečilo le enega izmed onih pojavov doseči.

To zatrjuje n. pr. Dr. Bernheim v svoji knjigi: de la suggestion p. 84 l. 1890. in str. 137. Istotako se je izrazil dr. Grasset (Montepellier) in hipnotizerji v Parizu: Charcot in njegovi učenci.

Če govorimo tedaj o hipnotizmu, se ne smemo ozirati na take dvomljive pojave, pa tudi ne smemo zamenjati hipnotizma z magnetizmom, niti s spiritizmom (klicanje duhov), niti z okultizmom (= skrivna veda); govorimo le o pristnem hipnotizmu (l' hypnotisme franc). *A. Čižek.*

(Konec prihodnjič.)

„Zgodovinsko društvo za Slov. Štajersko". Kar je naš list že opetovano priporočal, se je sedaj izvršilo; dne 28. majn. je bil ustanovni občni zbor zgodovinskega društva, kjer se je izvolil odbor in sprejel v glavnih obrisih načrt za delovanje. Odbor je tako-le sestavljen: predsednik je velezaslužni štajerski zgodovinar, g. M. Slekovec, žup. pri Sv. Marku nižje Ptuja, podpredsednik c. kr. učiteljiščni ravnatelj H. Schreiner, tajnik prof. Fr. Kovačič, blagajnik odvetnik dr. R. Pipuš, knjižničar in arhivar, prof. A. Stegenšek. Dalje so v odboru gg.: kanonik M. Matek, kustos škof. muzeja, gimn. prof. J. Košan v Mariboru, prof. A. Kaspret v Gradcu, M. Ljubša, kaznilniški duhovnik v Gradcu, prof. Ferd. Majcen v Ptuju, prof. Josip Kožuh v Celju.

Društvo bo gojilo poleg svetne zgodovine tudi cerkveno. Delokrog ima jako obsežen in namen jako lep, zatorej ga priporočamo v vsestransko podporo. Zgodovinske študije se dandanes povsod visoko cenijo, ne smemo jih torej puščati v nemar niti mi, sicer nam ne preostane drugo, kakor da z resignacijo čakamo dne, ko nas bo tujec vrgel iz lastnega doma. *F. K.*

5. In oni izmed Levijevih sinov, ki prejemajo duhovstvo, imajo naročilo, desetino jemati od naroda po postavi, to je, od svojih bratov, dasiravno so tudi oni izšli iz ledja Abrahamovega. (V. Mojz. 18, 3. Joz. 14, 4.)

6. Katerega rod pa jim ni bil prištet, je vzel desetino od Abrahama in je blagoslovil njega, ki je imel obljubo.

7. Brez vsega ugovora pa se deli blagoslov manjšemu od boljšega.

8. In sicer jemljejo tukaj desetino umrljivi ljudje; tam se pa spričuje, da živi.

9. In (bodi tako rečeno) po Abrahamu je bil tudi Levi, ki je desetino prejel, desetinjen;

10. bil je že namreč v ledju očetovem, ko mu je proti prišel Melhizedek.

11. Če je torej dopolnjenje bilo po duhovstvu Levijevem (narod je namreč pod njim postavo prejel), kaj je še pa treba bilo, da po redu Melhizedekovem še drug duhovnik vstane, in se po redu Aronovem ne imenuje?

12. Če se namreč prenese duhovstvo, je treba, da se prenese tudi postava.

13. O katerem se namreč to govori, on je drugega roda, iz katerega nikdo ni stregel oltarju.

14. Očitno je namreč, da je naš Gospod iz Juda rojen, pri katerem rodu ni Mojzes nič govoril o duhovnikih.

15. In še bolj očitno je, če po predpodobi Melhizedekovi vstane drug duhovnik,

16. ki ni postavljen po zakonu mesenega naročila, ampak vsled oblasti življenja neminljivega.

6—8. Melhizedek svoje desetinske pravice ni prejel od postave, po Mojzesu levitom dane, ampak od Najvišjega; zato je tudi on Abrahama blagoslovil kot višji nižjega, po katerem se naj razlije blagoslov Mesijev črez vse narode. Levitske pravice so prehajale po smrti očetovi na sina; pri Melhizedeku, predpodobi Mesijevi, se pa ne omenja niti rojstvo niti smrt, nego samo, da je živ; tudi Kristus, naš veliki duhovnik, živi na veke.

9—13. V svojem pradedu se je Levi poklonil Melhizedeku. Da ima Levijevo duhovstvo le začasno veljavo, je razvidno iz tega, da je napovedan še drug duhovnik, po Melhizedekovem redu. Če pa mine duhovstvo Levijevo, miniti mora tudi postava, ob času Levijevem po Mojzesu dana, ker se postava mora ravnati po duhovstvu. Da Mojzesova postava nima veljave za prihodnjega duhovnika, je očitno že v tem, da ne izhaja iz rodu Levijevega.

14—16. Levijevi duhovniki so dobivali svojo oblast po svojem mesenem rojstvu in po odmiranju roditeljev, Jezus jo pa ima po božji naredbi, in duhovske službe njegove ne bode konec.

17. Pričuje se namreč: Ker ti si duhovnik na veke po redu Melhizedekovem. (Ps. 109, 4.)

18. Preklicuje se pa prejšnje naročilo zavoljo slabosti svoje in nekoristi;

19. ničesar namreč ni do popolnosti dognala postava, uvaja se pa boljše upanje, po katerem se bližamo Bogu.

20. In v kolikor se ne godi brez prisege (sicer so drugi brez prisege postali duhovniki;

21. ta-le pa s prisego po tistem, ki je rekel: Prisegel je Gospod in se ne bode kesal: ti si duhovnik na veke): (Ps. 109, 4.)

22. toliko boljše zaveze porok je postal Jezus.

23. In sicer je onih mnogo postalo duhovnikov, ker jim je smrt branila ostati;

24. ta pa, ker ostane na veke, ima večno duhovstvo.

25. Zato pa more tudi na veke zveličati po njem k Bogu pristopajoče, vedno živeč, da za nas posreduje.

26. Spodobilo se je namreč, da imamo takega duhovnika, ki je svet, nedolžen, brez madeža, odločen od grešnikov, in povišan črez nebesa;

27. kateremu ni treba vsak dan, kakor duhovnikom, prej za svoje pregreške žrtve darovati, potem pa za grehe ljudstva; to je namreč storil enkrat, samega sebe darujoč.

17—19. Kristus je dovršil, česar ni mogla Mojzesova postava, ki je bila samo predpodoba prihodnjega dopolnjenja, sama na sebi je pa bila slaba in nas ni mogla z Bogom spraviti. Le veliki duhovnik je smel, ko je daritev opravil, vstopiti v notranje svetišče, drugi pa nihče ne. Kristus nam je pa vsem odprl prosto pot v svetišče, kateri smo duhovski narod, in sicer se bližamo Bogu po daritvi našega velikega duhovnika, v katerega božje meso in presveto kri se po Melhizedeku v predpodobi darovan kruh in pa vino spreminja.

20—22. Jezus nam je porok, da postanemo po zavezi milosti tudi mi odrešenci deležni tistega veličastva, v katerem sedaj On na desnici Očetovi kraljuje, seveda, ako ne opešamo v nasledovanju njegovem.

23—24. Po Aronu je podedoval veliko duhovstvo njegov sin, in tako je šlo dalje; Jezus svojega duhovstva ne izgubi nikdar, ampak On sam opravlja na veke duhovsko službo, in nima naslednikov, ampak le namestniki njegovi so krščanski duhovniki.

25. Jezus daruje kot duhovnik za nas svoje trpljenje, in tako posreduje, ob enem pa tudi kot Bog v edinosti z Očetom in svetim Duhom deli usmiljenje. Zato se sv. cerkev nikjer ne priporoča priprošnji Jezusovi, pač pa po njem prosi in daruje; ne samo mi na tem svetu, ampak tudi svetniki božji polagajo vsi svoje priprošnje v roke Jezusove.

26—27. Tudi leviti so se morali po marsičem odlikovati, da so smeli opravljati sveto službo. Vse te odlične lastnosti se strinjajo v Jezusu, ki je »svet«, brez vsega grešnega madeža (I. Pet. 2, 22), in opravlja

28. Postava je ljudi za duhovnike odločila, ki so slabosti podvrženi, beseda prisege pa, ki je po postavi, Sina na veke popolnega. (III. Mojz. 16, 6.)

Poglavje 8.

1. Najpoglavitnejše v tem, o čemur govorimo, je pa to: Takega imamo velikega duhovnika, ki sedi na desnici sedeža veličastva v nebesih,

2. služabnik svetišča in pravega šotora, katerega je postavil Gospod, ne pa človek.

3. Vsak duhovnik je namreč postavljen, da prinaša darove in žrtve; zato je treba, da ima tudi ta nekaj, kar naj daruje;

4. ako bi bil na zemlji, bi niti duhovnik ne bil, ker so drugi, ki naj po postavi darove prinašajo,

5. ki služijo za podobo in senco nebeških. Tako se je odgovorilo Mojzesu, ko je šotor dodeloval: Glej (pravi) stori vse po vzgledu, ki se ti je pokazal na gori. (II. Mojz. 25, 40. Dj. ap. 7, 44.)

6. Zdaj je pa tem odličnejšo službo dosegel, kolikor boljše zaveze je tudi srednik, ki je sklenjena v boljših obljubah.

7. Ker, če bi bila ona prejšnja brez pomanjkljivosti, bi se pač drugi ne iskal prostor.

---

svojo službo v svetih nebesih, ki so mu podložna. O prazniku velike sprave je daroval veliki duhovnik posebej za sebe in posebej za ljudstvo; šele, ko je vsakokrat opravil tako daritev, je smel vstopiti v svetišče. Jezus za sebe sploh ni potreboval spravne daritve, za nas je pa opravil spravno daritev na križu, enkrat za vselej. Tudi kot duhovnik po redu Melhizedekovem ne prinaša druge daritve, ampak daruje se pod podobami kruha in vina kot jagnje, ki je bilo na križu za nas krvavo darovano; enako posreduje Jezus tudi v nebesih za nas s tem, da svojo bridko smrt za nas Očetu daruje.

28. V ps. 109, 4 se nahaja prisega o duhovstvu Jezusovem po redu Melhizedekovem. Jezus je postal nam enak, pa brez greha in je dosegel tudi za svojo človeško naravo večno poveličanje.

Poglavje 8.

1—2. Le malo trenotkov se je mudil veliki duhovnik v najsvetejšem, ki je pomenilo sveta nebesa, kjer kraljuje večni Bog med svojimi angeli, kjer sedi zdaj na desnici božji, Jezus, naš srednik.

3—5. Kdor govori o duhovniku, mora misliti tudi na daritev; na zemlji so pa že duhovniki leviti postavljeni za opravljanje postavnih daritev. Takih daritev Jezus ni opravljal, ker so bile vse te daritve samo predpodobe njegove daritve.

6. Obljube stare zaveze obsegajo mirno in veselo uživanje dobrot kanaanske dežele, obljube nove zaveze pa uživanje nebeških dobrot.

7. Dobra je bila tudi stara zaveza, pa posvečevati in opravičevati sama po sebi ni mogla.

8. Grajajoč jih namreč govori: Glej, pridejo dnevi, govori Gospod, in sklenem s hišo Izraelovo in s hišo Judovo novo zavezo (Jer. 31, 31),

9. ne po zavezi, ki sem jo sklenil z očeti njihovimi tisti dan, ko sem prijel roko njihovo, da jih izpeljem iz egiptovske dežele; ker oni niso ostali v moji zavezi, sem jih tudi jaz zanemaril, govori Gospod.

10. Ker ta-le je zaveza, katero bom sklenil s hišo Izraelovo po onih dnevih, govori Gospod: Položil bodem svojo postavo v dušo njihovo, in v njihovo srce jo bom zapisal in bom njihov Bog in oni bodo moje ljudstvo;

11. in ne bodo učili vsakdo bližnjega svojega in vsakdo brata svojega, govoreč: Spoznaj Gospoda, ker vsi me bodo poznali od malega do velikega izmed njih;

12. ker bodem milostljiv hudobijam njihovim, in grehov njihovih se ne bom več spominjal.

13. Imenujoč pa novo, je staro storil prejšnje. Kar je pa zastarano in se stara, je blizu konca.

Poglavje 9.

1. Imela je sicer tudi prejšnja (zaveza) pravila bogoslužja in pozemeljsko svetišče.

2. Šotor je bil namreč pripravljen, prvi, v katerem so bili svečniki, in miza, in predloženi kruhi, in se imenuje sveto. (II. Mojz. 26, 1; 36, 8.)

8—13. »Grajajoč jih«, v. 8, to je one, ki so pripadali stari zavezi, ki so se razcepili na dvoje, v judovsko in izraelsko kraljestvo; ta razkol bode v novi zavezi izginil. Iz Egipta rešeni očaki niso ohranili zaveze po Mojzesu sklenjene; zato bode pa Bog sklenil ž njimi drugo zavezo, ki jih bode rešila sužnosti greha. Ko se bo sveti Duh črez nje razlil (Joel 3, 17), jim bo resnica postala jasna in očitna, kakor luč vzhajajočega solnca, in srce se bo za Gospoda vnelo, ker bode Bog iž njega iztrebil vso grešno hudobijo, da se tako naredi prostor sv. Duhu. Po stari zavezi se je obudila zavest, da smo polni grešnih zmot, po novi zavezi pa dosežemo jasno resnico in milost božjo. Stara zaveza je doslužila, in ker nima po prihodu Kristusovem več pravega namena in pomena, zato se je po pravici postarala in kmalu potem je bila v vojski z Rimljani pod razvalinami jeruzalemskimi pokopana.

Poglavje 9.

1. Do zdaj je razložil, koliko da je Kristus, duhovnik po Melhizedekovem redu, po pričetku svoje službe in po njenem namenu povzdignjen črez duhovstvo Levijevo. Zdaj pa prestopa na daritev, ter dokazuje, da so vse daritve stare zaveze kazale samo na Jezusa in pomenile njega, ki nas je očistil s svojo rešnjo krvjo.

2—5. Sveti šotor je bil 55 laktov dolg; dve tretjini dolgosti je zavzemalo svetišče, tretjo pa najsvetejše. Skozi prvo zaveso so hodili v

3. Za drugo zaveso pa je bil drugi šotor, ki se imenuje najsvetejše;

4. imajoč kadilnico, in škrinjo zaveze od vseh strani z zlatom preoblečeno, v kateri je bil zlat vrč z mano in palica Aronova, ki je bila pognala, in dve plošči zaveze (III. Mojz. 16, IV. Mojz. 16, III. Kralj. 8, 9, II. Kron. 5, 10),

5. in nad njo sta bila Kerubina veličastva, obsenčujoča spravišče, o čemur pa ni treba sedaj posebič govoriti.

6. Ko je bilo torej to tako urejeno, so hodili v prvi šotor vedno duhovniki opravljat daritvene službe;

7. v drugo pa enkrat v letu sam veliki duhovnik, pa ne brez krvi, katero daruje za svoje in za narodove zmote (II. Mojz. 30, 10, III. Mojz. 16, 2);

8. in tako je sveti Duh pričal, da pot k najsvetejšemu še ni očitna, dokler ima še prvi šotor obstanek.

9. Kar je prispodoba sedanjega časa, ko se darovi in žrtve prinašajo, ki pa z ozirom na vest ne morejo služabnika storiti popolnega,

10. in raznih umivanjih, in v mesenih naredbah do časa popravila naloženi.

11. Kristus pa, najstopivši kot veliki duhovnik prihodnjih dobrot, je šel skoz obširnejši in popolnejši šotor, ki ni po človeški roki izdelan, in ki ne spada k temu stvarstvu;

12. ne s skrvjo kozlovo ali junčevo, ampak s svojo lastno krvjo enkrat v najsvetejše, ko je večno odrešenje našel.

---

svetišče, skozi drugo v najsvetejše. Kadilnica pomeni ali ponvo, v kateri se je na dan velike sprave kadilo zažigalo, ali pa oltar za kadilo, ki je stal tik pred zavezo najsvetejšega. Prerok Jeremija (3, 16) nam poroča, da se je škrinja zaveze izgubila, ko je Nabuhodonozor porušil Salomonov tempel; v drugem templu je namestovala škrinjo zaveze plošča iz kamena. V vrčku se je hranila mana. Tudi dve plošči z božjimi zapovedmi sta se izgubili o Nabuhodonozorjevem času; namestili so jih pa pozneje s ponarejenima ploščama. »Veličastvo« (v. 5.) pomeni šehino, sveto meglo, čudovito znamenje božje pričujočnosti. Apostol neče vsega na drobno popisovati, ker so njegovi bralci, Judje, vse to itak poznali.

6—10. V svetišče so zahajali duhovniki vsak dan darovat, v najsvetejše pa je smel stopiti veliki duhovnik samo na dan velike sprave, kropeč proti spravišču kri junčevo za svoje grehe, kri kozlovo pa za grehe narodove. S tem obredom se je kazalo duhovnikom in narodu, da jim je vsem treba še le pravega Srednika, ki bi jih z Bogom spravil in pot k njemu odprl, zakaj, obredi starega zakona kaj takega niso mogli doseči.

11—12. Pod popolnejšim šotorom si mislimo najlažje nebeške prostore, katere je prehodil Jezus, ko se je o vnebohodu svojem vračal v na-

13. Če namreč kri kozlov in juncev in pepel kravin škropljen omadeževane posveti v očiščenje mesa (III. Mojz. 16, 15):

14. koliko bolj bo kri Kristusova, ki je po svetem Duhu samega sebe brezmadežnega daroval Bogu, očistila našo vest od mrtvih del, da služimo Bogu živemu? (I. Pet. 1, 19. I. Jan. 1, 7. Razod. 1, 5.)

15. In za to je nove zaveze srednik, da bi po nastopu smrti, v odrešenje tistih zadolženj, ki so bila v prejšnji zavezi, poklicani prejeli obljubo večne dedščine. (Gal. 3, 15.)

16. Kjer je namreč oporoka, tam je treba da nastopi smrt sporočevalčeva.

17. Oporoka pri mrtvih obvelja; sicer še pa nima veljave, dokler še živi, ki je poročal.

18. Zato tudi prva (zaveza) ni bila brez krvi posvečena.

19. Ko je namreč Mojzes vsako zapoved postave vsemu narodu prebral, vzel je kri telečjo in kozlovsko z vodo, pa rdečo volno s hisopom, in je poškropil tudi knjigo samo in ves narod,

20. govoreč: To je kri zaveze, katero je Bog za vas naročil.

---

ročje Očetovo, kjer za nas posreduje, kažoč na svoje poveličane rane kot izvirke rešnje krvi, po kateri nam je došlo večno zveličanje.

13—14. Kateri so se mrliča dotaknili, so postali nečisti, in so se morali čistiti s pepelom kravinim po naročilu Mojzesovem. Tukaj se pa radovoljno Jezus sam za naše grehe daruje, in zato je tudi sad daritve neskončno obilen, in smo po njegovi daritvi očiščeni v resnici čisti, ne samo pred ljudmi, ampak tudi pred Bogom, pred katerega sedaj z zaupanjem stopamo, da mu brez strahu zvesto služimo.

15. Bog je v I. Mojz. 17, 8 Abrahamu obljubil večno dedščino, a zarod njegov je postal po svojih grehih obljube nevreden, izvzemši Jezusa Kristusa, sinu Abrahamovega (Mat. 1, 1), ki je po svoji smrti tudi nas večne dedščine storil vredne, in nam jo je po storjeni smrti prepustil kot svojim bratom.

16—17. Do zdaj je govoril apostol o zavezi (διαθήκη, testamentum), katero je Bog z Abrahamom sklenil. Samo eden iz zaroda njegovega je bil vreden obljube večnih dobrot, katere je pa tudi nam, svojim bratom obljubil, da jih postanemo deležni po smrti njegovi. Za to pa ima beseda διαθήκη v tej vrsti drug pomen, ker pomenja naročilo, ki dobi svojo veljavo šele po smrti naročevalca, in zato tudi mi namesto prejšnje »zaveze« rabimo primerno »oporoko«.

18—20. Dasiravno prva zaveza ni bila oporoka, ker ni nastopila takrat smrt Gospodova, ki nam je obljubil dati večne dobrote, vendar se je tudi tam kri prelivala, ker bi naj smrt darovane živine pomenila prihodnjo spravno daritev Odrešenikovo. V III. Mojz. 16, 6 se o tej daritvi ne poroča tako nadrobno ko tukaj, kjer je apostol zajel iz ustnega izročila, ki se omenja tudi v starinah Jožefa Flavija III. 8. Voda bi naj zabranila, da bi se kri preveč ne zgostila. Rdeča volna pomeni krvavo Jagnje božje. Z volno in hisopom je Mojzes kri po knjigi in po narodu škropil. Z besedami: »To je kri . . .« je hotel

21. Tudi šotor in vse posode bogoslužja je istotako s krvjo poškropil.

22. In blizu vse se po postavi s krvjo očiščuje; in brez prelivanja krvi ni odpuščenja.

23. Treba je torej, da se pač podobe nebeških reči tako posvečujejo, z boljšimi daritvami od teh pa same nebeške reči.

24. Jezus namreč ni vstopil v svetišče z rokami postavljeno, ki bi bilo podoba resničnega, ampak v sama nebesa, da se prikaže za nas obličju božjemu,

25. in ne zato, da bi večkrat daroval samega sebe, kakor veliki duhovnik vstopa vsako leto s tujo krvjo,

26. sicer bi bil moral trpeti dostikrat od začetka sveta; zdaj se je pa enkrat na koncu vekov prikazal, da ukonča greh z daritvijo svojo.

27. In kakor je odločeno, da človek enkrat umrje, potem pa je sodba,

28. tako je bil Kristus tudi enkrat darovan, da zajme grehe mnogih, drugokrat se bode pa prikazal brez greha v zveličanje onih, ki ga pričakujejo. (Rim. 5, 9. I. Petr. 3, 18.)

Poglavje 10.

1. Ker ima postava le senco prihodnjih dobrot, ne pa samo podobo stvari, ne more po ravno tistih vsakoletnih daritvah, katere brez nehanja opravljajo, pristopajočih storiti popolnih;

---

apostol opomniti na podobne besede Jezusove, ki jih je govoril pri zadnji večerji.

21—22. Za očiščevanja se je rabila sicer tudi voda (II. Mojz. 19, 10) in tudi ogenj je v ta namen služil (III. Mojz. 16, 28); za spravo z Bogom je pa bilo treba krvi, ki je bila predpodoba krvavih kapljic, ki so rosile iz sv. križa.

23. Šotor je bil kot sedež božji svet, in za to je bilo treba onim, ki so se mu bližali, da se posvetijo s krvjo živalskih daritev, in tako se je posvečeval šotor, predpodoba sv. nebes. Da se nam odpro vrata nebeška, nam treba one krvi, katero je pomenila kri živalskih daritev, treba da nas porosi rešnja kri Zveličarjeva.

24—28. Kristus, ki je središče vse človeške zgodovine, je trpel za nas vse, in je z enkratno daritvijo svojo zadostil za vse grehe, ki so se storili pred njim, in se bodo storili še po njegovi smrti. Zdaj pa Jezus Očetu kaže svoje rane, in tako je naš Srednik, ne pa, da bi tolikokrat na križu trpel, kot je število grehov veliko. Na križu je Jezus naše grehe nosil in se je za nje pokoril. Ko pa zopet pride na koncu sveta k sodbi, tedaj se bo prikazal v svojem veličastvu. Dasiravno se po pravici besede o sodbi po smrti obračajo tudi na posebno sodbo, je vendar očitno, da merijo bolj na poslednjo sodbo.

2. sicer bi bilo darovanje nehalo, ker bi služeči ne imeli več nobene grešne zavesti, ko so bili enkrat očiščeni;

3. pri njih se pa vsako leto obuja grešna zavest.

4. Nemogoče je namreč, da bi se po krvi juncev in kozlov odvzemali grehi.

5. Zato govori stopajoč v svet: Žrtve in daru nisi maral, pa telo si mi pripravil (Ps. 39, 7);

6. celotne žgavne daritve ti niso bile po volji.

7. Tedaj sem rekel: Glej pridem; v začetku knjige je pisano o meni, da storim, Bog, voljo tvojo. (Ps. 39, 8.)

8. Zgoraj govori: Ker nisi maral žrtev in daritev in žgavnih darov, in ker ti ne ugaja, kar se po postavi daruje;

9. tedaj sem rekel: Glej pridem, da storim, Bog, voljo tvojo. Tako prvo odpravlja, da postavi drugo.

10. V tej volji smo posvečeni enkrat za vselej po darovanju telesa Jezusa Kristusa.

11. In sicer stoji vsak duhovnik vsak dan službo opravljajoč, in pogosto ravno tiste daritve prinašajoč, ki nikoli ne morejo greha odvzeti.

12. Ta je pa eno žrtev za grehe daroval in sedi zdaj na veke na desnici božji,

13. dalje čakajoč, da se položijo sovražniki njegovi kot podnožje njegovih nog. (Ps. 109, 2; I. Kor. 15, 25.)

14. Z eno daritvijo je dovršil na veke posvečene.

Poglavje 10.

1—3. Kakor enkratna daritev Kristusova popolnoma zadostuje za vse ljudi vseh časov, ravno tako je iz obredov dneva velike sprave samih razvidno, da nimajo spravne moči v sebi, ker bi jih sicer ne bilo treba vsako leto ponavljati brez ozira na to, da so že bili grešniki prej enkrat po živalski daritvi z Bogom spravljeni.

4. Daritve so podeljevale samo postavno čistost in odpravljale nasprotje, v katero je prišel grešnik z občino izvoljencev božjih, in pa kazale so na prihodnjega Odrešenika.

5. Hebr. izvirnik ima namesto septuagintinega izraza »telo si mi pripravil« drugega, ki pomenja samo pokorščino: »Ušesa si mi pripravil«.

6—7. Jezus je torej govoril iz ust Davidovih; knjiga, katero omenja, je pač sploh vsa postava Mojzesova, ki je bila predpodoba Jezusova.

8—10. »V tej volji«, to je v volji Očetovi, ki nas je hotel rešiti po smrti Sinovi.

11—13. Grški izvirnik govori o daritvi velikega duhovnika; on je le malo v templju postal, v znamenje, da njegova služba v kratkem mine. Jezus pa sedi na desnici Očetovi in je priča boja med hudobneži in pa sv. cerkvijo, katero podpira in vodi h konečni zmagi.

14—18. Posvečene, to je, v posvečenje izvoljene. Posvečeni smo po daritvi na križu; sad one daritve se nam deli po nekrvavi daritvi od

* * * Sv. apostola Pavla * * *

List Hebrejcem.

Preložil in razložil
† Dr. Josip Pajek,
stolni kanonik, * *
prof. bogosl. itd. *
v Mariboru. * * *

Z dovoljenjem preč. kn. šk. ordinarijata lavantinskega, dne 29. aprila 1903, št. 1309.

V Mariboru, 1903.

* Izdalo in založilo *
uredništvo „Voditelja".
Tisek tiskarne sv. Cirila.

List Hebrejcem.

3. Spominjajte se jetnikov, kakor bi bili ž njimi vklenjeni, in trpečih, ker še tudi sami v telesu živite.

4. Zakon bodi v vseh rečeh častit in postelja neomadeževana. Nečistnike in prešestnike bode sodil Bog.

5. Vedenje vaše bodi brez skoposti, zadovoljite se s tem, kar imate; On sam je namreč rekel: Ne bom te zavrgel in ne bom te zapustil (Joz. 1, 5);

6. tako, da zaupno govorimo: Gospod je moj pomočnik; ne bom se bal, kaj da mi človek stori. (Ps. 117, 6.)

7. Spominjajte se predstojnikov svojih, ki so vam govorili božjo besedo, in gledajoč na konec njihovega življenja, posnemajte njih vero.

8. Jezus Kristus je včeraj in danes, ravno tisti tudi na veke.

9. Po raznoterih in tujih naukih se ne dajte motiti. Najboljše je, po milosti si okrepčati srce, ne pa z jedmi, ki niso koristile onim, ki so se ž njimi pečali.

10. Imamo oltar, od katerega ne smejo jesti tisti, ki služijo šotoru.

11. Katerih živali kri se namreč za grehe po velikem duhovniku prinaša v svetišče, njihovo meso se zunaj tabora sežiga. (III. Mojz. 16, 27.)

12. Zato je tudi Jezus, da bi po svoji krvi posvetil ljudstvo, trpel pred vrati.

13. Pojdimo torej k njemu iz tabora, sramoto njegovo noseči.

14. Nimamo namreč tukaj stalnega mesta, ampak prihodnjega iščemo. (Mih. 2, 10.)

15. Po njem torej prinašajmo daritev hvale vedno Bogu, to je sad ustnic, ki častijo njegovo ime.

Poglavje 13.

1—7. Bratovska ljubezen se naj kaže tudi v gostoljubnosti, katero je Bog večkrat s čudeži poplačal. Tako sta Abraham in Lot sprejela popotnike, v resnici sta pa angelom postregla. Verjetno, da je marsikateri kristjan še iz dobe prvega preganjanja v ječi vzdihoval; takih naj ne pozabijo. Kakor je znamenje paganstva mesenost, ravno tako bodi kristjanom lastna čistost, bodisi deviška ali zakonska. Zavoljo posvetnega dobička se naj nikar preveč ne pehajo, ker smo Bogu na skrbi po njegovi obljubi. Spominja jih pa tudi nekdanjih predstojnikov cerkve jeruzalemske in oznanjevalcev božje besede, sv. Petra, Štefana, Jakoba in še drugih, ki so ob času preganjanja oznanjevanje božje besede zapečatili z mučeniško smrtjo svojo, in jim tako prelep vzgled podali v posnemanje.

8—15. Veliko oznanjevalcev božje besede je že pomrlo, ali Jezus, naš Gospod, On živi. Za to se ne dajte zmotiti Judom, ki vam vsiljujejo razloček med čistimi in nečistimi jedmi, in vas vabijo k udeležitvi pri krvavih daritvah. Kristjani se ne smejo udeleževati darovanja v judovskem svetišču, ker imamo mi presveto daritev, katere se ne

16. Dobrotljivosti pa in podeljevanja nikarte pozabiti; s takimi darovi namreč pri Bogu zaslužimo.

17. Bodite pokorni predstojnikom svojim in bodite jim udani. Oni namreč bedijo kot taki, ki bodo odgovor dajali za vaše duše, da bodo z veseljem delovali ne pa zdihovaje; to bi za vas ne bilo dobro.

18. Molite za nas; zaupamo namreč, da imamo v vseh rečeh dobro vest, hoteč prav ravnati.

19. Za to vas še bolj prosim, da to storite, da bi vam bil tem hitreje vrnjen.

20. Bog pa miru, ki je izvedel od mrtvih velikega pastirja ovac, v krvi večne zaveze, Gospoda našega Jezusa Kristusa,

21. naj vas pripravi za vsako dobroto, da delate po njegovi volji, s tem, da opravlja v vas, kar je prijetno pred Njim po Jezusu Kristusu, kateremu gre čast na vekov veke. Amen.

22. Prosim vas, bratje, da sprejmete besedo tolažila.

23. Vedite, da je naš brat Timotej izpuščen, s katerim vas bom (če hitreje pride) obiskal.

24. Pozdravite vse predstojnike svoje in pa svetnike vse. Pozdravljajo vas bratje iz Italije.

25. Milost z vami vsemi. Amen.

---

smejo udeleževati Judje, ki se niti one daritve po zavživanju mesa niso smeli udeležiti, katero je opravil veliki duhovnik o prazniku velike sprave. Kri živinčeta je namreč zanesel v svetišče, meso je pa bilo sežgano zunaj šotora, pozneje zunaj mestnega obzidja. Ta daritev je pomenila Jagnje božje, ki je za nas svojo rešnjo kri prelilo in bilo križano zunaj mesta na gori Kalvariji. Njega se moramo držati in zvesto ga posnemati, pa častiti ga z daritvami goreče molitve, da pridemo za njim v svojo pravo, večno domovino.

16—25. K sklepu jim priporoča dobrotljivost kot izraz krščanske ljubezni in se priporoča njihovi molitvi ter jih še prosi, naj pismo prijazno sprejmejo, ker jim ga je pisal on, ki ni sovražnik judovskega naroda, nego služabnik božji, ki jih upa v kratkem zopet osebno obiskati. Dokler ga pa verige zadržujejo, pošilja jim vsaj svoj pozdrav in jih blagoslavlja z milostjo Gospodovo.

15. Spričuje nam pa tudi sv. Duh. Ko je namreč rekel:

16. Ta-le je pa zaveza, katero bom sklenil ž njimi po onih dnevih, govori Gospod: Položil bodem postavo svojo v njihova srca in zapisal jo bom v njihovo dušo (Jer. 31, 33. Hebr. 8, 8);

17. in grehov njihovih in krivic se ne bom spominjal več.

18. Kjer se pa ti odpuščajo, tam ni več daritve za greh.

19. Imamo torej, bratje, upanje vstopiti v svetišče po krvi Kristusovi,

20. po poti, katero nam je kot novo posvetil in pa kot živo, po zavesi, to je, po svojem mesu,

21. in pa velikega duhovnika (imamo) črez hišo Gospodovo;

22. zato vstopimo z resničnim srcem v popolni veri, poplahnjeni v srcu od grešne vesti in oprani po svojem životu s čisto vodo,

23. in držimo se neomahljivega spoznanja upanja našega (ker je zvest, kateri je obljubil),

24. in ozirajmo se drug na drugega v spodbujo ljubezni, in dobrih del,

25. in ne zapuščajmo zbora svojega, kakor je pri nekaterih navada, ampak tolažimo se, tembolj, kolikor očitnejše se dan približuje.

26. Če radovoljno grešimo, potem, ko smo resnico spoznali, tedaj nam ne ostane več nobena žrtev za grehe (Hebr. 6, 4),

27. pač pa neko strašno pričakovanje sodbe in ognjena sila, ki bode nasprotnike povžila.

28. Če je kdo prelomil postavo Mojzesovo, je brez usmiljenja vsled spričevanja dveh ali treh prič umrl (V. Mojz. 17, 6; Mat. 18, 6. Jan. 8, 17. II. Kor. 13, 1);

Jezusa prvič opravljeni in apostolom naročeni, s tem, da Jezus skrivnostno pa resnično pod podobami kruha in vina med nas stopa kot naš Srednik, ki sedi na desnici Očetovi.

19—25. Tukaj prestopa apostol od poučnega razlaganja in dokazovanja k obširnemu opominu, naj tudi spoznani resnici primerno delamo. Duhovnik stare zav. je pri vhodu v najsvetejše odgrnil zaveso. Jezus nam je odprl pot v sveta nebesa s tem, da je bilo njegovo telo razmesarjeno in po smrti od duše ločeno in v grob položeno, torej odstranjeno. On sam je rekel, da je pot, resnica in življenje. Jan. 14, 6. Hiša Gospodova so sv. nebesa. Da moremo tje za Srednikom svojim priti, treba, da po živi veri svojo vest očistimo in se operemo s krstno vodo, in da se stanovitno držimo prave poti. Za to treba, da drug na drugega pazimo, da kdo iz plašljivosti ne začne opuščati navadnih bogoslužnih zborovanj krščanskih; nekateri so namreč že v resnici začeli izostajati. Dan plačila se je bližal, ker se je imela jeza božja v kratkem razliti nad jeruzalemskim mestom.

26—27. One, ki bi od krščanske vere odpadli, čaka ogenj pogubljenja (Iz. 36, 11), in strah pred njim jih nadleguje brez nehanja.

29. kaj mislite, koliko hujšo kazen bode zaslužil, kdor je pogazil Sinu božjega, in je imel kri zaveze za omadeževano, v kateri je bil posvečen, in je zasramoval Duha milosti.

30. Poznamo namreč njega, ki je rekel: Moja je osveta, in jaz bom povrnil. In zopet: Zakaj, sodil bode Gospod narod svoj. (V. Mojz. 32, 35. Rim. 12, 19.)

31. Strašno je priti v roke Boga živega.

32. Spomnite se pa prejšnjih dni, ko ste razsvetljeni, prestali velik boj trpljenja,

33. in ste na eni strani po zasramovanjih in preganjanjih postali v vzgled, na drugi strani pa ste postali tovariši tako živečih.

34. Imeli ste namreč sočutje z vklenjenimi, in ste rop premoženja svojega z veseljem prenesli, vedoč, da imate boljšo in obstoječo lastnino.

35. Nikarte torej izgubljati zaupanja svojega, ki ga čaka obilno plačilo.

36. Potrpežljivosti vam je namreč treba, da izpolnjujoč voljo božjo dosežete objubo.

37. Le samo mali časek še, in prišel bode, ki ima priti, in ne bo odlašal.

38. Moj pravični pa iz vere živi; če se pa umakne, ne bo ugajal duši moji. (Hab. 2, 4. Rim. 1, 17. Gal. 3, 11.)

39. Mi pa nismo sinovi umikanja v pogubljenje, ampak vere v rešitev duše.

Poglavje 11.

1. Vera je pa podstat pričakovanih reči, zagotovilo nevidljivega.

2. V njej so stari dosegli spričevanje.

28—29. Kdor je v st. zav. Boga preklinjal ali postal malikovalec, ga je zadela smrtna kazen. Odpadnik nove zaveze je pa veliko hudobnejši, ker zametuje Odrešenika, katerega nam je Oče poslal, ker tepta Kristusovo rešnjo kri in se nič ne zmeni za darove sv. Duha, s katerimi je spričal resnico sv. vere.

30—39. Ko so kristjani od sinagoge in Heroda pa od cesarskih namestnikov trpeli preganjanje, tedaj se je jeruzalemska občina dobro obnesla, in je postala vredna tovaršica svetih mučenikov, drugim v lep vzgled. Da jih v potrpežljivosti potrdi, jim kaže, kako kratko vse na svetu trpi, in da se povračilo naglo bliža; naj torej nikar svojih duš ne postavljajo v nevarnost.

Poglavje 11.

1—2. Vera, ki se opira na božjo obljubo, stori, da nam postanejo nebeške obljube v duhu pričujoče, dasi jih ne vidimo; takšna vera je bila vsem pravičnim kažipot skozi življenje; gledali so v večnost, kjer nas čaka plačilo.

3. Po veri spoznamo, da so svetovi zasnovani po besedi božji, da je iz nevidnega vidno postalo. (I. Mojz. 1, 3.)

4. Po veri je Abel obilnejšo žrtev od Kajna Bogu daroval, vsled katere je tudi spričevanje dosegel, da je pravičen, ker je Bog spričevanje dal darovom njegovim, in po njej umrvši še sedaj govori. (I. Mojz. 4, 4. Mat. 23, 35.)

5. Po veri je bil Henoh prenesen, tako da ni videl smrti, in ga ni bilo najti, ker ga je prestavil Bog; pred prestavljenjem je imel namreč spričevanje, da je bil Bogu po volji. (I. Mojz. 5, 24. Sir. 44, 16.)

6. Brez vere pa je nemogoče Bogu ugoditi. Varovati namreč mora, kdor se Bogu bliža, da resnično je, in da je plačnik onim, ki ga iščejo.

7. Po veri je Noe, prejemši naročilo o tem, česar še ni videl, v skrbeh pripravil ladjo v rešitev rodbine svoje, po kateri je obsodil svet, in je postal dedič tiste pravičnosti, ki iz vere izhaja. (I. Mojz. 6, 14. Sir. 44, 17.)

8. Po veri je on, ki se imenuje Abraham, bil pokoren ter je odšel v kraj, ki bi ga naj dobil v dedščino; in odšel je, ne vedoč, kam da gre. (I. Mojz. 12, 1.)

9. Po veri je prebival v deželi obljube kakor v tujini, v šotorih stanujoč z Izakom in Jakobom, sodedičema ravno tiste obljube.

10. Pričakoval je namreč podstavo imajočega mesta, katerega umetnik in stavitelj je Bog.

11. Po veri je tudi Sara nerodovitna sprejela moč ustanoviti zarod, tudi izven pravega časa starosti, ker je verovala, da je zvest, kateri je obljubil. (I. Mojz. 17, 19.)

3—4. Po živi veri je postala Abelova daritev Bogu prijetna, kar je po sv. Krizostomu Bog s tem očitno pokazal, da je poslal nad njegov dar nebeški ogenj. Abel, prvi mučenik, je svojo kri prelil, in ona kliče po božjem maščevanju ne samo za Abela, ampak za vse, ki zavoljo vere preganjanje trpijo. Kakor je apostol prej kazal na veselo bodočnost, na nebeško plačilo, tako se ozira zdaj v stari vek nazaj, in vspodbuja Hebrejce z lepimi vzgledi trdne vere zveličanih prednikov njihovih.

5—8. Dosedanji trije vzgledi so vzeti iz one dobe, ko še človeški rod ni bil razdeljen v tri panoge; z Abrahamom pa se prične vrsta verskih junakov izmed izvoljenega ljudstva.

9—10. Abraham je zadovoljno kot tujec prebival s sinom in vnukom v deželi, ki mu jo je Bog obljubil, ker je videl v lepi obljubljeni deželi le zastavo še lepše nebeške domovine, kjer edino je stanovitna sreča.

11—19. V veri sta živela Abraham in Sara, pa Izak in Jakob, in v veri so vsi ti umrli, prej ko se je pozemeljska obljuba izpolnila. To jim je pa tem manj težav prizadevalo, ker so več mislili na nebeško do-

12. Zato so se rodili iz enega, in sicer usehnivšega, kakor množina zvezd na nebu, in kakor pesek, ki je na morskem obrežju, brez števila.

13. V veri so vsi ti pomrli, ko še niso dosegli obljub, gledali so jih pa od daleč ter pozdravljali in spoznavali, da so tujci in gostje na zemlji.

14. Kateri namreč tako govorijo, kažejo, da domovino iščejo.

15. Če bi pa bili imeli v mislih ono, iz katere so odšli, so imeli gotovo dosti časa se vrniti.

16. Tako si pa želijo boljše, to je, nebeške. Zato se tudi Bog ne brani njihov Bog biti imenovan; pripravil jim je namreč mesto.

17. Po veri je daroval Abraham Izaka, ko je bil skušan, in sicer je daroval edinorojenca, ki je bil obljubo prejel (I. Mojz. 22, 1. Sir. 44, 21),

18. kateremu je bilo rečeno: Ker se ti bode imenoval zarod v Izaku (I. Mojz. 21, 12. Rim. 9, 7.);

19. sodeč, da je Bog zmožen tudi od mrtvih obuditi, zavoljo česar ga je tudi v vzgled dobil.

20. Po veri je tudi za prihodnjost blagoslovil Izak Jakoba in Ezava. (I. Mojz. 27, 27 in 39.)

21. Po veri je Jakob, umirajoč, posamezne sinove Jožefove blagoslovil in se je klanjal vršiču palice njegove. (I. Mojz. 48, 15. in 47, 31.)

22. Po veri je Jožef, umirajoč, izhoda otrok Izraelovih omenil in zastran svojih kosti naročil. (I. Mojz. 50, 23.)

23. Po veri so Mojzesa po njegovem rojstvu stariši njegovi skrivali tri mesece, ko so gledali zalega dečka, in se niso bali kraljevega ukaza. (II. Mojz. 2, 2. in 1, 17.)

24. Po veri ni hotel Mojzes, ko je dorastel, imenovan biti sin faraonove hčere (II. Mojz. 2, 11),

---

movino, ko na obljubljeno deželo, predpodobo kraljestva božjega nad zvezdami. Posebno živa je pa bila vera Abrahamova. Zato mu je Bog po junaško prestani skušnji edinorojenca vrnil živega in zdravega, in tako je postal Izak vzgled ali predpodoba Jezusa, ki je sam svoj križ nesel na Kalvarijo, pa je zopet živ od mrtvih vstal.

20—21. Izak je pri svojem očetovskem blagoslovu govoril o prihodnjih dobrotah po Zveličarju nam obljubljenih, kakor bi se bile takrat že izpolnile. Jakob se je klanjal Jožefu, kateri je bil imenovan »Zveličar sveta« in je počastil tako Jezusa, po Jožefu predpodobljenega.

22—23. Po Jožefu Flaviju (Antiq. Jud. 2, 10) so sklepali stariši Mojzesovi iz nenavadne lepote dečkove na poseben poklic njegov, in so v ta namen storili, kar je bilo v njihovih močeh, drugo so pa v trdni veri prepustili božji previdnosti.

25. in je hotel rajši z božjim ljudstvom trpeti, kakor uživati nasladnosti minljivega greha,

26. ter je višje cenil zasramovanje Kristusovo, kot egiptovske zaklade: oziral se je namreč na povračilo.

27. Po veri je zapustil Egipet in se ni zbal nevolje kraljeve; zdržal je, ker je nevidljivega tako rekoč gledal.

28. Po veri je praznoval pasho in izlivanje krvi, da bi se jih ne dotaknil, ki je prvorojence ugonabljal. (II. Mojz. 12, 21.)

29. Po veri so prešli Rdeče morje kakor po suhi zemlji, med tem ko so se Egipčani ravno to poskušajoči pogreznili. (II. Mojz. 14, 22.)

30. Po veri se je zrušilo zidovje Jeriha po sedemdnevnem obhodu. (Joz. 6, 20.)

31. Po veri Rahab nečistnica ni poginila z neverniki, sprejemši mirno oglednike. (Joz. 2, 3. Jak. 2, 25.)

32. In kaj še naj rečem? Časa bi mi zmanjkalo govorečemu o Gedeonu, Baraku, Samsonu, Jefteju, Davidu, Samuelu in prerokih,

33. ki so po veri premagali kraljestva, delali pravico, dosegli obljube in zamašili žrela levom;

34. pogasili so ognjeno moč in so ubežali ostrini meča, ozdraveli so v slabosti, v vojski so pogumni postali in so rušili tabore tujcev;

35. žene so dobile po vstajenju mrliče svoje; drugi so bili natezani in niso sprejeli rešitve, da bi tem boljše vstajenje dosegli.

36. Drugi so skušali zaničevanje in bičanje, in vrh tega verige in ječe;

37. kamenjali so jih, sekali so jih in preskušali, z mečem zaklani so umirali, in hodili so okoli v kožuhih in kozjih kožah, v potrebi, v stiskah, v nadlogah;

24—26. Iz Judov je bil rojen Jezus, ki je naša glava, mi smo pa njegovo telo. Kar je kdaj kateri njegovih udov trpel, vse to zasramovanje je Jezus v svoji duši občutil, ko je krvavi pot potil.

27. Ko je Mojzes pred Faraonom bežal, ni obupal nad svojim poklicem in ni pozabil naroda svojega, ker se je vedno oziral na povsod pričujočega Boga.

28—33. V mislih ima v prvi vrsti one junake od dobe Jozuetove do Davidove, ki so obvladali obljubljeno deželo. Levu je Daniel žrelo zamašil; izmed drugih čudežev v sledečih vrstah naštetih omenimo tukaj, da plamen babilonske peči ni imel nobene moči do treh vernih tovarišev Danijelovih. Nekatere je Bog že na tem svetu čudovito rešil, vse pa v večnosti obilo naplačal.

34—35. Elija in Elizej sta obudila gostoljubnima ženama sinove; rešitve ni hotel sprejeti Eleazar. (III. Kralj. 17, 19. IV. 4, 17. II. Mak. 6, 18.

36—40. Kateri so trpeli toliko preganjanja za pravico, so svojo moč zajemali iz žive vere in njenih večnih obljub; prihoda Odrešenikovega se pa niso učakali, ker je Bog našo dobo za to veliko milost odločil, in

38. katerih svet ni bil vreden, blodeči po puščavah, po gorah in brlogih in pozemeljskih votlinah.

39. In vsi ti po spričevanju vere potrjeni niso prejeli obljube,

40. ker je Bog za nas nekaj boljšega oskrbel, da bi ne bili brez nas dovršeni.

Poglavje 12.

1. Zatorej, ker imamo tudi mi toliko obilico prič, odložimo vsako breme, in greh, ki okoli nas preži, in tecimo s potrpežljivostjo v naloženi nam boj (Rim. 6, 4. Efež. 4, 22, Kol. 2, 8. I. Pet. 2, 1 in 4, 2),

2. gledajoč na začetnika vere in dovrševalca Jezusa, ki je zavoljo bodočega veselja nosil križ, ne meneč se za zasramovanje, in sedi na desnici božji.

3. Pomislite na njega, ki je prenašal od grešnikov tako nasprotovanje proti sebi, da se ne utrudite, oslabljeni na dušah svojih.

4. Do zdaj se še niste do krvi ustavljali, bojevaje se zoper greh,

5. in ste pozabili tolažbe, ki govori z vami kakor s sinovi rekoč: Sin moj, ne zanemarjaj strahovanja Gospodovega, in ne delaj težav, ko te svari. (Preg. 3, 11; Raz. 3, 19.)

6. Kogar namreč Gospod ljubi, ga strahuje; biča pa vsakega sina, katerega sprejme.

7. Bodite stanovitni v pokori. Kakor sinom se nam skazuje Bog; kje je namreč sin, katerega ne strahuje oče?

8. Če ste pa prosti strahovanja, katerega so vsi postali deležni, tedaj ste nezakonski otroci, ne pa sinovi.

---

tako so mogli pravičniki stare zaveze še le s Kristusom v nebesa vstopiti; pa tudi vstajenje od mrtvih se bo v drugem prihodu Jezusovem vršilo za vse izvoljence stare in nove zaveze ob enem na sodnji dan.

Poglavje 12.

1—2. Nauki mičejo, vzgledi pa in tako številni vzgledi nas vlečejo, posebno če si mislimo, da zveličani kakor obiskovalci tekališč gledajo na nas in nas s svojimi priprošnjami podpirajo. Zato moramo vse nepotrebno od sebe odvreči, ker bi nas pri tekanju motilo, posebno pa greh, ki nam zapira prosto pot. Ozirajmo se pa posebno na Jezusa, ki nam je podaril sv. vero in jo bode v nebesih spremenil v veselo gledanje. On je radovoljno sprejel križ na svoje rame, ker je vedel, kaj da ž njim za sebe in za nas zasluži, in ni hotel biti brez trpljenja; sedaj pa na desnici Očetovi sedeč, gleda, kako ga mi v trpljenju posnemamo.

3—8. V potrpežljivosti nas potrjuje Jezus ne samo sedeč na desnici Očetovi kot zmagovalec, ampak tudi po svojem lastnem vzgledu, ki nam ga je podal v bridkem trpljenju svojem. Jeruzalemski kristjani so res že dosti za Jezusa prestali, a krvi jim ni bilo treba v zadnjem

9. Potem smo imeli očete našega mesa strahovalce, in spoštovali smo jih; ne bomo li toliko več pokorni Očetu duhov in bomo živeli?

10. In oni so nas v času malo dni po svoji volji vzgojevali; ta pa k temu, kar je koristno v sprejemanje njegovega posvečevanja.

11. Vsako strahovanje se pa zdi o svojem času neprijetno, žalostno; pozneje pa bode najmirnejši sad pravice obrodilo skušanim po njem.

12. Zato zravnajte utrujene roke in šibeča se kolena,

14. in delajte ravne stopinje s svojimi nogami, da ne zablodi kateri hromeč, ampak ozdravi.

14. Iščite miru z vsemi in posvečenja, brez katerega ne bode nihče gledal Boga (Rim. 12, 18),

15. ter pazite, da se kdo ne umakne milosti božji, da ne bode katera korenina bridkosti kvišku poganjajoč zaprek delala, in da se jih po njej veliko ne omadežuje.

16. Nihče naj ne bo nečistnik ali posvetnež, kakor Ezav, ki je za eno jed prodal svoje prvorojenstvo (I. Mojz. 25, 33);

17. Vedite namreč, da je tudi pozneje, ko je želel blagoslov podedovati, bil zavrnjen; ni našel prostora za kesanje, dasi ga je iskal s solzami. (I. Mojz. 27, 38.)

18. Niste namreč pristopili k dotakljivi gori in h gorečemu ognju, in viharju, in temi, in nevihti (II. Mojz. 19, 12 in 20, 21),

---

času prelivati. Nekoliko pa mora vsak človek trpeti, ker nikdo ni brez napak. Naših slabosti nas Bog čisti s šibo strahovalko, ki je pa znamenje ljubezni. Iz ljubezni do pravega sina se očetu tudi šiba ne mili.

9. Očeta duhov imenuje Boga ne samo z ozirom na to, da je stvarnik naših duš, ampak tudi, ker je po sv. Duhu začetnik našega duhovnega življenja.

10. Starišev vzgojevanje trpi le v dobi mladoletnosti in ni brez zmot; v rokah premodrega in svetega Boga pa ostanemo na veke.

11. Trpljenje nas z Bogom spravi in nam podeli sladek mir.

12—13. Če je kateri bojevnik v javnih igrah že omahoval, se je pa hitro zopet vzravnal in pridno stopinje pobiral po ravni poti.

14—15. Potrebna edinost med vernimi lahko po grehih, ki se skrivaj scimijo, veliko škodo trpi, posebno po jezljivosti.

16—17. Nečistnik, Ezav in odpadnik od sv. vere so si v tem podobni, da za kratko nasladnost prodajejo pravico otrok božjih. Ezav bi bil sicer rad pozneje vse prevrnil in se blagoslova prvorojenstva polastil, pa se mu ni posrečilo.

18—24. Stara zaveza je bila sklenjena pod goro Sinaj in se je Bog tam pokazal v strahovitih znamenjih. Če je moralo celo nemo živinče poginiti, ki se je slučajno preveč približalo, česa se je treba bati šele grešniku pred obličjem božjim! V 21. vrsti zapisane besede so zajete iz ustnega izročila. Kristjanom so pa sv. nebesa, prava sveta gora

19. in bučanju trombe, in glasu besed, katerega poslušalci so se branili, da bi se jim beseda ne govorila.

20. Niso namreč mogli prenašati, kar se je naročalo: In če se živinče gore dotakne, bode s kamenjem pobito. (II. Mojz. 19, 13.)

21. In tako strašno je bilo, kar so videli. Mojzes je rekel: Zgrozil sem se in strah me spreletava.

22. Ampak pristopili ste h gori Sion in k mestu živega Boga, k nebeškemu Jeruzalemu in k družbi veliko tisoč angelov,

23. in k cerkvi prvencev, ki so zapisani v nebesih, in k sodniku vseh, Bogu in k dušam dovršenih pravičnih,

24. in k sredniku nove zaveze Jezusu, in k škropljenju krvi, ki bolj kliče ko Abelova.

25. Glejte, da se ne ustavljate govorečemu. Če namreč oni niso ušli, ki so se ustavljali govorečemu na zemlji, bomo mi še manj, ki odvračamo nam iz nebes govorečega.

26. Njegov glas je stresel tedaj zemljo, zdaj pa obljublja, govoreč: Še enkrat, in stresel ne bom samo zemlje, ampak tudi nebo. (Hag. 2, 7.)

27. S tem pa, da pravi, še enkrat, naznanja odstranjenje premakljivega ko storjenega, da ostane to, kar je nepremakljivo.

28. Ker torej sprejemljemo kraljestvo nepremakljivo, držimo se milosti, po kateri naj služimo Bogu dopadljivi s strahom in spoštovanjem.

29. Naš Bog je namreč požigajoč ogenj. (II. Mojz. 4, 24.)

Poglavje 13.

1. Ljubezen bratovska ostani med vami.

2. Gostoljubnosti nikarte pozabiti; po njej so namreč nekateri nevedoma angele za goste sprejeli. (Rim. 12, 13. I. Pet. 4, 9. I. Mojz. 18, 3 in 19, 2.)

---

božja, postala pristopljiva po Jezusu, ki kraljuje v nebeškem Jeruzalemu med angeli in svetniki, kjer so že tudi naša imena zapisana, za katere je Jezus kri prelil, ki ne kliče po maščevanju, ampak po usmiljenju Očetovem.

25. Z Izraelci je govoril Bog z višine gore Sinajske, z nami pa govori z višav nebeških.

26—29. Med oznanjevanjem postave se je tresla gora Sinajska; po preroku Hageju pa naznanja Gospod, da bo enkrat stresel zemljo in nebo. Tedaj bode odstranjena postava Mojzesova, ki je bila le začasna, in nastopila bode postava Kristusova, ki ima večno veljavo, še tudi takrat, ko bode Gospod pri svojem drugem prihodu ustvaril novo zemljo in novo nebo. Torej je potrebno, da služimo tolikemu Gospodu s spoštljivim strahom, ker je Gospod za one, ki se mu ustavljajo, oster sodnik, podoben uničujočemu ognju.

I.

Gospodova zadnja večerja.

(Dalje.)

4. Velikonočno jagnje.

Med vsemi predpodobami zavzema velikonočno jagnje najodličnejše mesto. Na praznovanje velikonočnega jagnjeta se naslanja praznovanje Gospodove zadnje večerje. Zadnjega bi ne umevali popolno brez prvega. Velikonočno jagnje je pa tudi skrivnost (zakrament), katero so Izraelci obhajali s slovesnimi obredi. Razen tega je pa ob enem tudi daritev, katero so Izraelci Bogu darovali.

Zaradi tesne zgodovinske zveze z zadnjo večerjo, kakor tudi zaradi skrivnostnega in daritvenega značaja zasluži ta predpodoba, da jo vsestransko pregledamo. Zato hočemo podati najprej zgodovino, potem način in čas obhajanja in konečno pomen velikonočnega jagnjeta gledé na Gospodovo zadnjo večerjo.

A. Zgodovina velikonočnega jagnjeta.

Obhajanje velikonočnega jagnjeta ima svoj početek v Egiptu, kjer je bilo izraelsko ljudstvo v sužnosti. Zgodovinski pregled nam daje sveto pismo samo[1]. »Rekel je tudi Gospod Mojzesu in Aronu v egiptovski deželi: Ta mesec vam bo začetek mesecev; prvi bo med meseci leta. Govorita vsej trumi Izraelovih sinov in recita jim: Deseti dan tega meseca vzemi vsakdo jagnje po družinah in svojih hišah. Če je pa število manjše, kakor da bi moglo zadostovati, da pojedó jagnje, naj vzame svojega soseda, ki je združen ž njegovo hišo po številu duš, ki so dovolj, da povžijejo jagnje.

Jagnje pa bodi brez madeža, samec, leto staro; po tem načinu vzamete tudi kozliča. In hranili bodete jagnje do štirnajstega dneva tega meseca, in darovala ga bo vsa množica Izraelovih sinov proti večeru. In vzeli bodo od njegove krvi in bodo namazali oba podboja in naddurje tistih hiš, v katerih ga bodete jedli. In bodo jedli ono

---

[1] II. Mojz. 12, 1—51.

noč meso, pečeno na ognju, in opresne kruhe s poljskimi zelišči. Ne bodete jedli od njega nič surovega, tudi ne kuhanega na vodi, ampak samo pečeno na ognju: glavo ž njegovimi nogami in z drobovjem bodete jedli. In naj od njega nič ne ostane do jutra; če bo kaj ostalo, sežgite na ognju.

Pa tako-le ga bodete jedli: Svoja ledja opašite in imejte obuvalo na nogah, palice držite v rokah in jejte urno, zakaj Pasha (to je mimohod) Gospodova je. In šel bom ono noč skozi egiptovsko deželo in udaril vse prvorojeno v egiptovski deželi od človeka do živali, in nad vsemi egiptovskimi bogovi bom storil sodbo; jaz sem Gospod. Kri pa vam bo v znamenje na hišah, v katerih bodete; in videl bom kri in šel mimo vas; in med vami ne bo pokončavanja, kadar bom udaril egiptovsko deželo.

Ta dan pa bodete imeli v spomin, in praznovali ga bodete s slovesnostjo Gospodovo v svojih rodovih z večnim češčenjem. Sedem dni bodete jedli opresne kruhe; od prvega dne ne bo kvasu v vaših hišah; kdorkoli bo jedel okvašeno, njegova duša bo iztrebljena iz Izraela, od prvega do sedmega dneva. Prvi dan vam bo svet in slovesen, in sedmi dan bodete praznovali z enako slovesnostjo; nobenega dela ne bodete ta čas delali, razen tega, kar je treba za živež. In praznovali bodete opresnike; zakaj ravno tisti dan bom izpeljal vaše čete iz egiptovske dežele, in oni dan bodete praznovali v svojih rodovih z večnim češčenjem.

Prvi mesec, štirnajsti dan meseca proti večeru bodete jedli opresnike do dvajsetega in prvega istega meseca proti večeru. Sedem dni naj ne bo kvasu v vaših hišah; kdor bo jedel okvašeno, iztrebljena bo njegova duša iz Izraela, kakor izmed ptujcev, tako izmed domačinov dežele. Nič okvašenega ne bodete jedli; v vseh svojih hišah bodete jedli opresno.

Mojzes pa je poklical vse starejšine Izraelovih sinov in jim je rekel: Idite, vsaka družina naj vzame žival in darujte Pasho. Snopič hisopa pomočite v kri, ki je na pragu, in poškropite ž njo naddurje in oba podboja; nihče izmed vas naj ne gre ven skozi hišna vrata do jutra. Gospod namreč bo šel mimo in udaril Egipčane; in ko bo videl kri na naddurju in na obeh podbojih, šel bo mimo hišnih vrat in ne bo pustil, da bi šel morilec v vaše hiše in pokončal. Drži se te besede, kakor zapovedi svoje in svojih sinov vekomaj.

In ko boš prišel v deželo, katero vam hoče dati Gospod, kakor je obljubil, držali se bodete teh obredov. In ko vam porekó vaši sinovi: Kaj so ti obredi? porečete jim: To je daritev mimohoda Gospodovega, ko je šel mimo hiš Izraelovih sinov v Egiptu, ko je udaril Egipčane in rešil naše hiše. In ljudstvo se je priklonilo in je molilo.

In Izraelovi sinovi so šli in storili, kakor je bil ukazal Gospod Mojzesu in Aronu.

Sredi noči pa je Gospod udaril vse prvorojeno v egiptovski deželi, od prvorojenca Faraonovega, ki je sedel na njegovem prestolu, do prvorojenca jetnice, ki je bila v ječi, in vse prvorojene živali. In vstal je po noči Faraon in vsi njegovi služabniki in ves Egipet, in vstalo je veliko vpitje po Egiptu, zakaj ni bilo hiše, v kateri bi ne bil ležal mrlič. In Faraon je po noči poklical Mojzesa in Arona in je rekel: Vstanite in pojdite od mojega ljudstva vidva in Izraelovi sinovi: idite in darujte Gospodu, kakor pravite: svoje ovce in goveda vzemite s seboj, kakor sta pravila, in ko odhajate, blagoslovite me!

In Egipčani so ljudstvo silili, naj hitro odide iz dežele rekoč: Vsi pomrjemo. Ljudstvo je torej vzelo testo, predno se je skvasilo, in zavezalo v plašče in djalo na svoje rame. In Izraelovi sinovi so storili, kakor je bil zapovedal Mojzes: in so prosili Egipčane srebrnih in zlatih posod in veliko oblačil. Gospod pa je dal ljudstvu milost pred Egipčani, da so jim dali: in oplenili so Egipčane.

In Izraelovi sinovi so šli od Ramesa do Sokota, skoro šest sto tisoč pešcev mož, brez otrok. Pa tudi mešano ljudstvo je šlo ž njimi brez števila, ovce in goveda in jako mnogo živali razne vrste. In spekli so testo, katero so bili poprej prinesli iz Egipta: in so si naredili opresne pepelnjake, niso se namreč mogli skvasiti, ker so jih Egipčani silili in jim niso dali nič odloga; tudi si niso mogli narediti nič prikuhe.

In Gospod je rekel Mojzesu in Aronu: To je obred Pashe: noben ptujec naj ne je od njega; vsak kupljen suženj pa se naj obreže in tako jé. Ptujec in dninar naj ne jesta od njega. V vsaki hiši ga bodo jedli; nič njegovega mesa ne bodete nesli ven, tudi njegove kosti ne smete zlomiti.

In Gospod je še Mojzesu govoril rekoč: Posveti mi vse prvorojeno med Izraelovimi sinovi, kakor od ljudi, tako od živali, zakaj moje je vse. In Mojzes je rekel ljudstvu: Spominjajte se tega dneva, ko ste šli iz Egipta in iz hiše sužnosti, ker v močni roki vas je Gospod izpeljal iz tega kraja: da ne bodete jedli okvašenega kruha. Danes bodete izšli, v mesecu novine.

In to bo kakor znamenje v tvoji roki in kakor spomin pred tvojimi očmi: in kakor Gospodova postava bodi vedno v tvojih ustih, zakaj z močno roko nas je izpeljal Gospod iz Egipta. To šego boš izpolnjeval ob določenem času od leta do leta. In ko te bo pripeljal Gospod v deželo Kanaancev, kakor je prisegel tebi in tvojim očetom, in ti jo bo dal: odločil boš za Gospoda vse kar je prvorojeno od žene, in kar je prvorojeno v tvojih čredah; karkoli boš imel moškega spola,

posvetil boš Gospodu. Prvorojeno od osla boš zamenil z ovco; če ne boš zamenil, boš usmrtil; vse prvorojeno človeško od svojih sinov boš odkupil za plačilo.

In ko te bo tvoj sin jutri vprašal, rekoč: Kaj je to? odgovoril mu boš: Z močno roko nas je Gospod izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti. Zakaj, ko se je bil Faraon vtrdil in ni hotel izpustiti nas, umoril je Bog vse prvorojeno v egiptovski deželi, od prvorojenca človeškega do prvorojene živali; zato darujem Gospodu vse, kar je prvorojeno moškega spola, in vse svoje prvorojene sinove odkupim za plačilo. To bo torej kakor znamenje na tvoji roki, kakor bi bilo za spomin obešeno med tvojima očesoma, zato, ker nas je z močno roko Gospod izpeljal iz Egipta.

Ko je torej Faraon izpustil ljudstvo, ni jih peljal Gospod po poti do filistejske dežele, ki je sosedna, zaradi tega ne, da se vzdigujejo vojske zoper nje, in bi se ne povrnilo v Egipet; marveč vodil je ljudstvo po puščavi, ki je ob Rdečem morju; in oboroženi so šli sinovi Izraelovi iz egiptovske dežele.

Mojzes je vzel seboj tudi Jožefove kosti zato, ker je bil s prisego zavezal Izraelove otroke, rekoč: Bog vas bo obiskal; odnesite od tukaj seboj moje kosti.

In šli so od Sokota in taborili v Etamu, na kraju puščave. Gospod je pa šel pred njimi, da jim je kazal pot, po dnevu v oblačnem stebru, po noči pa v ognjenem stebru, da je bil vodnik na potu v obeh časih. Nikoli ni izostal oblačni steber po dnevu, tudi ne ognjeni steber po noči pred ljudstvom.«

Tako poročajo Mojzesove bukve o zapovedi in o prvotnem obhajanju velikonočnega jagnjeta pred izhodom iz Egipta. Bilo je treba v to poročilo sprejeti tudi vse dogodke, ki so z velikonočnim jagnjetom v tesni zvezi.

Obhajanje Pashe je torej ukazano v spomin, da je Bog prizanesel prvorojencem Izraelovim, da jih je rešil egiptovske sužnosti; ob enem se je takrat praznoval začetek žetve. V Egiptu se je ta praznik drugače obhajal, kakor pozneje, ko so bili Izraelci v Palestini.

Kakor prvotno v Egiptu so jedli velikonočno jagnje tudi v puščavi. V obljubljeni deželi pa se je razvila precejšnja sprememba. V Egiptu je Pasha trajala samo en večer, ker so Izraelci še tisto noč zapustili deželo[1]. Pozneje pa je praznik trajal sedem dni; prvi in zadnji dan so počivali[2], drugi dnevi so bili soprazniki[3]. V celem času niso smeli jesti kvašenega kruha[4], še v hiši ga niso smeli imeti[5]. Zato

[1] II. Mojz. 12, 30 s. — [2] III. Mojz. 23, 7 s. IV. Mojz. 28, 18. 25.
[3] Talmud: מועד קטן (mali praznik). — [4] II. Mojz. 12, 15.
[5] II. Mojz. 12, 19.

so se Izraelci tako najprej pripravljali na praznik, da so v noči od 13. do 14. nizana z oljnato svetilko preiskali po hiši vse kote in so kvašeni kruh proti poldne 14. nizana slovesno sežgali. Poprej pa so že spekli opresne kruhe. Od poldne 14. nizana ni smel nihče več kvašenih kruhov uživati. Zvečer k velikonočnemu jagnjetu so jedli (14. nizana) že opresni kruh.

Jagnjeta odslej niso več smeli zaklati in jesti po hišah, ampak v skupnem svetišču[1]. V preddvoru so ga zaklali. Vsak levitsko čist Izraelec je smel to storiti, leviti so navadno pomagali. Krvi niso več mazali na podboje, ampak so ž njo poškropili oltar, ali pa so jo pri vznožju njegovem izlili[2]. Maščobo so sežgali na oltarju. Kdor ni bil levitsko čist, ni smel jesti jagnjeta, pač pa je smel čez mesec dni to storiti[3].

Da bi pri veliki množici romarjev, ki so o veliki noči prišli k templju, ne bilo zmešnjave, so duhovniki pripustili ljudstvo z jagnjeti na hrbtu le v treh skupinah vsakokrat stopiti v preddvor. Duhovniki so sodelovali v toliko, da so v dveh vrstah postavljeni kri zaklanih jagnjetov zajemali, od rok do rok spravili do oltarja ter jo izlili. Leviti so med tem piskali na pozaune in peli Hallel (Ps. 113—118). Drobovino so darovali na oltarju, ostalo pa so ljudje vzeli seboj v kako hišo za pojedino. Tuji romarji so darovali hišnemu gospodarju, pri katerem so velikonočno jagnje jedli, kožo zaklanega jagnjeta.

Izraelci so morali biti samo prvi dan pri templju, potem so smeli iti romarji domu. V templju pa so se nadaljevale daritve vseh sedem dni. Darovali so dva vola, ovna, sedem enoletnih jagnjet, jedi in pijače, kar je bila žgavna daritev. Spravna daritev pa je bil kozel[4]. Drugi dan se je darovalo prvotno žito, snop ječmena, enoletno jagnje in jedila, kakor tudi pijače. S to daritvijo se je pričela žetev, in pred njo ni smel nihče od zrelega novega žita kaj zavžiti[5].

Z velikonočnim praznikom je bil v ozki zvezi praznik opresnih kruhov. Kakor rešitev izraelskega ljudstva ni bila končana s tem, da angel ni pomoril prvorojencev, ampak šele po izhodu iz dežele in prehodu skozi Rdeče morje, tako tudi najdemo v tesni zvezi velikonočni praznik in praznik opresnih kruhov, ki spominjata na različne dogodke in se morata razločevati. V novem zakonu se natanko ne razločujeta[6], vendar je pa razvidno iz starega zakona[7], da sta različna praznika. Pasha je bila dne 14. nizana, velikonočni praznik 15. nizana, praznik opresnih kruhov pa traja od 15.—21. nizana. S tem prazni-

[1] V. Mojz. 16, 5 s. — [2] Misch. Pesach. 5, 6. — [3] IV. Mojz. 9, 6—12.
[4] IV. Mojz. 28, 22 s. — [5] III. Mojz. 23, 10 s.
[6] Mat. 26, 17; Luk. 22, 1. — [7] III. Mojz. 23, 5. 6; IV. Mojz. 28, 26. 17.

kom se je izraelsko ljudstvo veselilo, da ga je Bog rešil in izvolil za ljudstvo božje. Začetek žetve ima le podrejen pomen.

Po razdejanju jeruzalemskega mesta je pri Judih prenehalo starozakonsko duhovništvo, ob enem so pa prenehale tudi daritve. Zato velikonočnega jagnjeta nimajo več v pravem pomenu niti tisti Judje, ki prebivajo v Palestini. Dandanes imajo le nekak spomin. Ostalo jim je berilo o darovanju jagnjeta. Tem besedam pripisujejo tisto moč, kakor če bi jagnje v resnici zaklali in darovali. Razven tega skuhajo v žrjavici eno jajce, ki je znamenje žalovanja in daritve. Od pravega jagnjeta spečejo le kos jagnjetove noge na ognju. Temu še priložijo tri kruhe (mazot). Poleg treh splošnih spečejo še posebej obvezne kruhe, katerih po tri en večer zavžijejo. Vsak hleb ima svoje ime[1].

B. Kdaj in kako so obhajali velikonočno jagnje?

Mojzesova postava je določila, da se ima velikonočno jagnje zaklati in jesti zvečer dne 14. nizana. Zaklati se je moralo pred solnčnim zahodom[2] ali med obema večeroma[3]. Zadnjo določbo nekateri[4] različno tolmačijo, pa večinoma je prišlo v navado, da so po dokončani popoldanski daritvi okoli treh popoldne[5] začeli klati. Začetek so Izraelci naznanili s trobentnim glasom. Takrat so se začeli pripravljati tudi na velikonočni praznik, ki je bil dne 15. nizana. Ko so jagnjeta bila zaklana pri templju, so nesli po daritvi meso domu in so ga v mraku morali že peči[6]. Da bi bili Izraelci velikonočno jagnje kak drug dan jedli, ne najdemo nikjer zanesljivih podatkov. Držali so se postavnega časa, dneva 14. nizana tudi še ob Kristusovem času.

Način obhajanja v Egiptu in v puščavi je razviden iz podanega zgodovinskega pregleda[7]. Nekateri obredi pa so se tekom časa po naselitvi v obljubljeni deželi spremenili. Podbojev niso več s krvjo mazali, niso bili opravljeni kakor za odhod, ni jim bilo treba ostati v obednici do jutra, jagnje so klali pri templju.

Ob Kristusovem času najdemo tudi mnogo pomenljivih obredov, katerih Mojzesova postava ni terjala. Naravnostnih poročil iz tega časa sicer nimamo, pa iz rabinskih spisov lahko dobimo sliko, kako so Judje

---

[1] כהן duhovnik, לוי Levi, ישׂראל Israel. Schröder, Satzungen und Gebräuche des talmudisch-rabbinischen Judenthums. Bremen. 1851. S. 189. Hottinger, Iuris Hebraeorum leges CCLXI. Tiguri 1655. P. 17.

[2] II. Mojz. 12, 6; V. Mojz. 16, 6. — [3] IV. Mojz. 9, 3. 11.

[4] Haneberg 9, 623; Keil k II. Mojz. 12, 6.

[5] Mischna, Pesachim 5, 1; Joseph. Flav. I. B. VI. 9, 3.

[6] Mischna, Pesach 5, 10: Si tenebrae oborirentur, exibant et assabant pascha suum. — [7] Glej zgor. A.

jedli velikonočno jagnje v času, ko je živel naš Odrešenik. Ker so vsi Izraelci hvaležno in vestno obhajali spomin rešitve iz Egipta in so zato Boga hvalili v molitvah in psalmih, zato ni bilo treba strogih predpisov, ki bi malomarne opominjevali. Zato tudi posameznih obredov do 10. stoletja ne najdemo zapisanih. Še le v 10. stoletju najdemo natančne obredne predpise za obhajanje velikonočnega jagnjeta. Imenujejo se Velikonočna Haggadah[1].

Vsega, kar poroča Haggadah, tudi ne smemo pripisovati že Kristusovi dobi. Mnogo izrekov se ozira na prenehanje daritev v templju, ki je bil pod Titom porušen. Nahajajo se v obredih tudi prošnje, naj jim Bog zopet vrne daritve v templju. To kaže na čas po Kristusu. A glavne poteze teh obredov najdemo že v Mischni, ki je nastala v drugem stoletju po Kristusu. V njej pa so poročila najodličnejših rabincev prvega stoletja pred Kristusom in tudi po njem.

Za nas je torej Mischna tem važnejša, ker nam Jožef Flavij in Philo le prav malo poročata, novi zakon pa le nejasno omenja judovske obrede velikonočnega jagnjeta.

Izmed jedil so bila nekatera določena že v Mojzesovi postavi. 1. Bistveni del večerje je bilo jagnje. Zaklano je moralo biti dne 14. nizana, kri se je izlila pod oltar, drobovina se je darovala na oltarju, drugo je bilo odločeno za večerjo. Nobena kost se mu ni smela streti. Po razdjanju jeruzalemskega templja ga Judje niso več darovali. Mesto njega imajo dandanes le še kost, na kateri je nekaj mesa[2], kakor smo že omenili[3].

2. Važna jed so bili opresni kruhi[4]. Zvečer dne 14. nizana so začeli ta kruh jesti in so smeli le takega uživati celo osmino velikonočnega praznika. Vse kvašeno se je moralo iz hiš odstraniti[5]. K jagnjetu so jedli torej le opresen kruh. Pečen je bil večinoma iz pšenične moke. Bil je tenek, okrogel hlebček. Drugače so temu kruhu tudi pravili: nekvašeni kruhi (ἄζυμος)[6], ker ni bilo primešanega nobenega kvasa, ali kruhi siromaštva[7], ker bi se naj jedli v spo-

---

[1] הַגָּדָה znači pouk, ki ga je imel za mlajše hišni gospodar pri večerji velikonočnega jagnjeta. Hagadah je torej le del slovesnosti. Gospodar je razlagal nastanek praznovanja pri izhodu iz Egipta. To je bil torej važen del celega praznovanja. Od njega je potem dobila skupina vseh obredov svoje ime. Prim. Schürer, Gesch. d. jüd. Volkes. II. 338; Bickell, Messe und Pascha, S. 39.

[2] Judje ji pravijo: זרוע in njenemu mesu כזית.

[3] Glej str. 390.

[4] מַצּוֹת (mazzot), čisti kruhi = panes puri seu mundi.

[5] Kvašeno = חָמֵץ (hamez); II. Mojz. 12, 15—20; 13, 6—8.

[6] Sestavljeno iz α privativum in ζύμη — fermentum, kvas.

[7] V. Mojz. 16, 3.

min siromaštva in stiske pri naglem izhodu iz Egipta in v spomin poprejšnje sužnosti[1].

3. Grenka zelišča[2], sestavljena iz zelenjave petero vrst, naj bi ne služila le z mesom v jed (kot solata), ampak bi naj spominjala Izraelce na bridkost egipčanskega življenja[3], ob enem pa tudi na grenkobo življenja na tem pregrešnem svetu. Izraelci so jo zaradi pregreh morali mnogokrat okušati; pa ponavljanje velikonočne večerje bi jo naj slajšalo po mesu jagnjeta, ki je bilo za njih grehe darovano[4].

4. Skledica octa ali solnate vode je bila tudi pripravljena za zamakanje grenkih zelišč. Maimonid tega sicer ne omenja, pa bilo je že zgodaj v navadi[5].

5. Harozet[6] je bil nekak kompot, pripravljen iz raznega sadja (datlov, smokev, mandlov itd.) in zmešan z vinom, octom in cimetom. Rdeča, opeki podobna barva bi naj Izraelce opominjala teškega dela v egiptovskih opekarnah in sedanjega veselega življenja. V Haroset so namakali opresne kruhe in grenka zelišča. Keil meni, da je bila ta jed prvotno bolj čista. Še le pozneje so narejali bolj trdo in zato so rabili tudi skledico z octom[7].

6. Za pijačo je služilo vino. Ubogim ga je kupila občina[8]. Vsak, kdor se je vdeležil večerje, je moral piti iz štirih kupic. Zakaj so se ravno štiri terjale, rabinci različno tolmačijo[9]. V kupicah so imeli navadno rdeče vino. Skraja ni bilo naravnost zapovedano, da bi se moralo primešati vode. A polagoma je bilo povsod v navadi, tako da takega vina niso smeli blagoslavljati pri mizi, ako mu ni bila voda primešana[10]. Še le tedaj, ko je bilo vino v kozarcu, se je primešala voda in sicer tako, da je prišel na štiri dele vina en del vode[11]. Štirje kozarci so bili strogo zapovedani, peti pa je bil le dovoljen. Nihče

---

[1] II. Mojz. 12, 39. — [2] מְרֹרִים (merorim).

[3] II. Mojz. 1, 14; 12, 8. — [4] Berning, S. 226.

[5] Talmud Babyl. Tr. Pesachim. fol. 114 a. — [6] חֲרוֹסֶת (haroset).

[7] Rabbi Obadja di Bartenora (15. stoletje) razlaga Mischna, Pesachim 2, 87. haroset takole: Est id, quod constat aceto et aqua ad immergendum in eo carnem. Pesach 10, 2 pa piše: Charoseth, pulmentum, quod conficitur ex ficubus, avellanis, pistaciis, amygdalis aliisque fructibus, quibus adiciunt poma, quae omnia in mortario contundunt et miscent cum aceto, cui adiciunt condimenta, ut aromata, cinnamomum, in forma fasciae filatae oblongae, in memoriam paleae. — [8] Pesachim 10, 1.

[9] Talmud Ier. Pesachim fol. 37 b: Quidam pro numero quattuor verborum adhibitorum in historia redemptionis Israelis ex Aegypto (הוצאתי, חלצתי, גאלתי, לקחתי) [to so sinonimni izrazi za rešitev II. Mojz. 6, 6 s], quidam pro numero recitationis vocis כום in Gen. 11, 11. 13; quidam pro numero poculorum vindictae, quibus Deus potaturus est gentes (Ier. 25, 15; 51, 7; Ps. 11, 4; 75, 8) et pro numero quattuor poculorum, quibus potaturus est Deus Israelem (Ps. 23, 5; 16, 5; 116, 13).

[10] Talmud Bab. fol. 50 b. — [11] Langen, 193.

ni imel dolžnosti še petega piti. Če so ga pili, so morali med tem psalme prepevati (veliki halel). Da bi bil peti kozarec ob Kristusovem času v navadi, se ne da dokazati. O njem ne poroča ne talmud, ne današnji velikonočni obrednik[1].

Obrede med večerjo velikonočnega jagnjeta nam popisuje velikonočni obrednik (Haggada). Te določbe segajo po bistvenih delih v čase Kristusove[2]. Po postavi je morala vsaka družina jesti velikonočno jagnje. Če je pa imela premalo udov, ki bi mogli jagnje zavžiti, bi naj drugo obitelj povabili[3]. Pozneje je prišlo v navado, da jih ni smelo biti manj kakor deset in ne več kakor dvajset[4]. Le Judje in taki ptujci, ki so po obrezi postali njih vere, so smeli jesti velikonočno jagnje. O ženah postava ničesar ne ukazuje, Jožef Flavij pa tako govori[5], da se lahko sklepa o njih navzočnosti pri večerji. Mischna pa naravnost pove, da so se žene tudi vdeleževale velikonočnega jagnjeta[6]. Tudi siromaki so smeli tačas biti pri večerji v spomin prostosti, ki so jo dosegli po izhodu iz Egipta. Razven iz Haggade in Mischne spoznamo judovske velikonočne obrede tudi iz jeruzalemske in babilonske Gemare, ki sta nastali v 4., oziroma v 5. stoletju.

Obrede pri večerji velikonočnega jagnjeta delimo lahko v štiri dele.

Prvi del.

Najprej so si vsi umili roke, potem so si nalili prvi kozarec vina in mu primešali vode. Hišni gospodar ga je blagoslovil rekoč: »Hvaljen bodi, Gospod, naš Bog, kralj sveta, ki si ustvaril sad vinske trte«. Potem je Boga hvalil za praznike sploh, posebno pa, da je Judom dal ta praznik velikonočnega jagnjeta. Ta molitev se imenuje Kiduš, in so jo molili tudi pred drugimi prazniki. Če je prišel 14. nizan na soboto, so to v obredu posebno povdarjali in pred molitvijo še brali: I. Mojz. 2, 1—3[7]. Drugi blagoslov izreka hvaležnost, da jim je Bog dal ta čas dočakati in ta praznik doživeti.

Gospodar je vzel potem kozarec, je sam pil in je dal vsem navzočim prvi kozarec. Ni še pa rešeno vprašanje, ali je že ob Kristusovem času dal gospodar svoj kozarec vsem, ali je ponudil vsakemu

---

[1] Bickell, S. 52: Die älteste mir bekannte Autorität, welche etwas von dieser Gewohnheit weiß, ist der berühmte Saadia, den der Tur Orach Chajjim gelegentlich einer Kontroverse über den fünften Becher citiert. — [2] Haneberg, 630; Bickell 38.

[3] II. Mojz. 12, 3. 4. 21. — [4] Jož. Flavij, B. J. VI. 9, 3.

[5] Bel. Jud. VI. 9, 3. — [6] Pesachim, 8, 1.

[7] Ker Mischna (Pesachim 10, 2) omenja kontroverzo med šolama Hillel in Šamai v obliki kiduš-molitve, spoznamo lahko, da je zelo stara.

njemu posebno odločen kozarec, kakor je bilo to pozneje v navadi[1]. Gospodar si zdaj sam umije roke, ne da bi kaj govoril. Zdaj prinesó jedi na mizo[2]: jagnje, meso od popoldanske daritve[3], grenka zelišča, zelenjavo, charoset, skledico s kisom ali slano vodo. Gospodar blagoslovi jedila: »Hvaljen bodi Gospod, naš Bog, kralj sveta, ki si ustvaril sadove zemeljske!« Nato vzame grenko zelišče, ga pomoči v kis ali v harozet, jé in da tudi navzočim.

Po današnjih obredih prelomi gospodar srednji hleb od treh prinesenih opresnikov. Polovico prihrani kot afikoman, da ima koncem večerje mesto koščeka jagnjetovega mesa nekaj djati v usta. V poprejšnjih časih pa niso rabili treh hlebov, ampak samo dva. Lomljenje kruha je zdaj praktičnega pomena, da imajo nekaj po obedu, a nekdaj jih je spominjalo uboštva in siromaštva v Egiptu. Tudi se je kruh lomil šele po drugem kozarcu. Ko lomijo kruh, molijo dandanes: »Glej, kruh siromaštva, katerega so jedli naši očetje v egiptovski deželi. Vsak, ki je potreben, naj pride in jé velikonočno jagnje; danes tukaj, prihodnje leto v Izraelovi deželi, zdaj kot hlapci, k letu kot prosti sinovi.« Ta aramejska molitev je nastala, kakor je razvidno iz vsebine še le po razdjanju Jruzalema. Mischna o tej molitvi nič ne poroča. Tudi jezik kaže na poznejši nastanek, ker je Haggadah pisana drugače v hebrejščini.

Drugi del.

Ta del se prične z nalivanjem in mešanjem drugega kozarca. Najmlajši pri mizi vpraša: »Zakaj se ta noč odlikuje od drugih? Zakaj v vseh drugih jémo kvašeno in opresno[4], v tej noči pa samo opresno. V vseh nočeh jémo vsakovrstna zelišča, to noč pa grenka; v vseh nočeh jémo pečeno, praženo, kuhano, to noč pa samo pečeno; v vseh nočeh ne pomakamo ne enkrat, nocoj pa dvakrat; v vseh drugih nočeh jémo, sedé ali ležé«[5].

Zdaj pouči gospodar vprašujočega v takozvani velikonočni »haggadah« o nastanku praznika pri izhodu iz Egipta. Zato pripoveduje do-

---

[1] Langen, 150. Bickell, 82: Miscent poculum unicuique (Maimonides).

[2] Mischnah, Pesachim 10, 3: Adducunt ei azymum, lactucam et pulmentum et duas cocturas, etsiamsi pulmentum non sit praeceptum . . ., et in sanctuario (t. j. ob času templja) adducebant ei corpus paschatis.

[3] Dne 14. nizana so popoldne darovali zahvalno daritev. Od teh daritev so uživali meso חֲגִיגָה (hagigah) in so je jedli pred קָרְבַּן פֶּסַח. Po razdjanju jeruzalemskega templja so nehale daritve, in zato tudi niso imeli več jagnjeta, ne hagigah.

[4] חמץ in מצה. — [5] Te besede razven zadnjih najdemo v Mischni (Pesach. 10, 4) in so stareje od templjovega razdjanja.

tično zgodbo. Ta obred predpisuje postava Mojzesova[1]; zato je bil tudi vedno v navadi. Vendar so rabinci celo predavanje po izrekih Mischne in Gemare zelo razširili. Glavni del hagade pripoveduje glavne dogodke pred izhodom in vpleta poučna premišljevanja. V začetku se naglaša žalost in sramota, koncem pa veselje in hvala božja. Omenja se malikovanje Abrahamovih prednikov, zveza med Bogom in med očaki in rešitev Izraelcev iz rok raznih preganjalcev. Potem se tolmači poročilo sv. pisma[2].

Ali se je gospodar ravnal po določenih besedah ali je pripovedoval prosto, se ne da z gotovostjo povedati. Razlage v hagadi so sedaj posnete iz rabinskih spisov. Mischna ukazuje[3], naj gospodar razlaga tako, da ga bode sin razumel, ne da bi določila besede. Zato je verjetno, da je oče prosto pripovedoval veliko prednost Izraelskega ljudstva in njegovo rešitev po božji vsemogočnosti, oziraje se na poročilo sv. pisma.

Potem je razložil pomen jagnjeta, opresnikov in grenkih zelišč z ozirom na izhod iz Egipta in rešitve iz stisk in nadlog. Uvodne besede najdemo v Mischni[4]. Tudi naslednji dve molitvici: »V vsakem rodu naj se smatra človek tako, kakor bi bil sam šel iz Egipta« itd. in »Zato smo dolžni zahvaljevati, čislati, hvaliti, slaviti, povzdigovati, poveličevati, blagoslavljati, povikševati in praznovati tega, ki je za naše očete in za nas storil vse te reči; on nas je peljal iz sužnosti k slobodi, iz stiske k veselju, iz žalosti k prazniku, iz teme k veliki luči in izpod jarma k odrešenju; zato mu prepevajmo novo pesem, halleluja[5]!«

Verjetno je, da sta ti molitvici že ob Kristusovem času imeli to besedilo in da sta tvorili prehod k nasljednjima psalmoma[6], ki so jih peli. Ta psalma se imenujeta egiptovski Halel, da ju razločujemo od velikega Halela. Pri važnih dogodkih so povzdignili kozarec in ga zopet djali na mizo.

V današnjem obredu molijo po Halelu molitev, v kateri zahvalijo Boga za odrešenje in za praznovanje. Ob enem prosijo, da bi zopet pozidal sveto mesto in jim vrnil daritve s sklepnimi besedami: »Hvaljen bodi Ti, Gospod, ki si rešil Izrael!« Zadnji del s prošnjo je dostavil rabi Akiba[7] v prvem stoletju po Kr. Prvi del je po mnenju nekaterih[8] zelo star, kar pa ni verjetno.

---

[1] II. Mojz. 12, 26; 13, 8; V. Mojz. 6, 20.

[2] V. Mojz. 26, 5—9. — [3] Iuxta capacitatem filii.

[4] Pesachim 10, 5: Rabban Gamaliel dicebat: Quicunque non dixerit haec tria tempore Paschatis, non satisfecit debito suo, suntque haec Pascha, azymum et amaritudo.

[5] Bickel, 45. — [6] Ps. 112 Laudate pueri in ps. 113. 1—8. In exitu Israel. Hebr· 113. in 114. — [7] Mischnah, Pesachim 10, 6. — [8] Bickell 61.

Po navadnem vinskem blagoslovu: »Hvaljen bodi Gospod, naš Bog, kralj sveta, stvarnik sadu vinske trte!« se pije drugi kozarec. Temu pravijo »kozarec Haggade«, ker so ga pili po hagadi, t. j. po pripovedovanju zgodovinskih dogodkov pri izhodu iz Egipta.

Tretji del.

Vse dosedanje molitve in hvalnice so le uvod in priprava k pravi večerji, ki se sedaj začne. Zato si vsi od omizja še enkrat umijejo roke in med tem molijo: Hvaljen bodi Ti, Gospod, naš Bog, kralj sveta, ki nas je posvetil po svojih zapovedih in nam je ukazal umivati si roke. Gospodar vzame oba nekvašena kruha, zlomi enega, položi tega pod celega in reče blagoslov nad kruhom: Hvaljen bodi Ti, Gospod ... ki daš kruh iz zemlje[1]. Potem vzame kruh z grenkimi zelišči, hvali zapoved, da morajo opresnike jesti, in namaka kruh in zelišča v hazoret. Oboje skupaj zavžije. Ako jé posamezne jedi, mora še nad grenkim zeliščem izreči poseben blagoslov.

Po današnjem obredu vzamejo tri kruhe. Zlomili so jih že pred Hagado. Blagoslovijo jih in jedo od zgornjega celega hleba in spodnjega prelomljenega po en košček ob enem. Ko blagoslovijo grenka zelišča in jih jedó, vzamejo še nekaj od sladkih zelišč in prigriznejo tretjega hleba, ki je najbolj spodaj. A ta navada, da rabijo tri hlebe, je nastala še le po razdjanju jeruzalemskega svetišča. Že iz smotra tega obreda je razvidno, da je takrat nastala, kar priča tudi Maimonid[2].

Potem so večerjo nadaljevali, ne da bi bili kaki obredi predpisani. Vsak je jedel in pil, kar se mu je ljubilo. Vino, ki se je zdaj pilo, pa ni pripadalo štirim obrednim kozarcem. Jedli so najprej meso od daritev, ki so bile dne 14. nizana pred tretjo uro popoldan (Hagigah). Hagiga-daritev ni bila strogo zapovedana. Vendar je bila zelo v navadi, da so imeli v velikih obiteljih za večerjo dovolj mesa, ker bi jim jagnje samo ne zadostovalo. Zato so navadno pred jagnjetom to meso vživali, potem še le jagnje, pa brez posebnih obredov. Koncem večerje je moral še vsak grižljaj jagnjeta (velik kakor oljčin sad) zavžiti, potem pa niso smeli celi večer ničesar več jesti[3]. Mesto tega grižljeja so po prenehanju daritev v svetišču prihranili polovico opresnega kruha, ki so ga bili pred hagado prelomili; to je bil afikoman[4].

---

[1] Benedictus sit ille, qui producit panem e terra. Pölzl, IV. 59.

[2] Bickel, S. 46: Aus dem Zwecke dieser Ceremonie ergibt sich schon, daß sie erst nach der Zerstörung des Tempels aufgekommen sein kann, was auch Maimonides bezeugt.

[3] Pač pa so še pili tretji in četrti kozarec, včasih tudi še petega, ki pa ni bil zapovedan.

[4] Različne razlage אפיקומן glej Levy, Neuhebr. Wörterbuch I. 142 b.

Četrti del.

Zopet si vsi umijejo roke, tretji kozarec vina se natoči. Med tem molijo v zahvalo za užite jedi. En odstavek moli gospodar, drugega navzoči in tako se menjujejo. V dveh naslednjih molitvah zahvaljujejo Boga za jedi, katere daje vsemu človeštvu in za milostno rešitev iz Egipta, za zavezo, postavo in druge darove. Potem še prosijo usmiljenja Gospodovega Izraelu, Jeruzalemu, Sionu, hiši Davidovi, templju itd. Zahvalijo tudi Boga za soboto in ga prosijo, da zopet pozida sveto mesto, naj se spomni izraelskega ljudstva, pradedov, mesija in naj se jih usmili. Daljši odstavek, čigar posamezni deli se začnejo z besedami: »Vsegausmiljeni naj nas naredi vredne mesija in življenja v prihodnjem svetu«[1], slavi Boga, prosi blagoslove Izraelu, rešitve iz rok preganjalcev, mesijanske dobe, večnega življenja in miru celemu Izraelu.

Zdaj se po navadi izreče blagoslov nad vinom in pije se tretji kozarec[2]. Besede tega blagoslova so označene že v Mischni, jeruzalemska Gemara jih razširi. Sporočena zahvalna molitev za zavžite jedi se je še le polagoma razvila in zapisala. Ob Kristusovem času je bilo še najbrž gospodarju prepuščeno, katere besede hoče rabiti za blagoslov.

Zdaj so odprli vrata, so izrekli nekaj vrst sv. pisma, v katerih so izrazili sovraštvo proti sovražnikom božjim in prosili, naj Bog nevernike kaznuje. Med popevanjem drugega dela Halela[3] so mešali četrti kozarec in so petje še potem nadaljevali. Po hvalni molitvi so še peli veliki Halel, h kateremu gotovo spada Ps. 136[4]. Četrti kozarec se imenuje tudi Halelov kozarec.

Halelovi psalmi so bili skoraj gotovo za velikonočne obrede zloženi. Vsaj se iz njih vidi, da kažejo na te obrede[5]. Talmud omenja na to dolgo hvalno in zahvalno molitev: »Duša vsega živega hvali Tvoje ime, Gospod, naš Bog in duh vsega mesa slavi in povzdiguje vedno tvoj spomin, naš kralj itd.« Ker pa se iz nje spozna sovraštvo do krščanstva, vidimo, da je pozneje nastala. Potem se poje blagoslov: »Vekomaj bodi češčeno tvoje ime, naš kralj, Bog velik in svet kralj v nebesih in na zemlji; zakaj tebi, Gospod, naš Bog in Bog na-

---

[1] Haneberg, 633. — [2] Zaradi posebnega blagoslova ga rabinci imenujejo: כּוֹס הַבְּרָכָה = Segensbecher.

[3] Ps. 113, 9—117; ali hebr. Ps. 115—118.

[4] Včasih so peli tudi Ps. 134—136. Schulz Alf. De psalmis gradualibus, 1897. p. 61. pride do zaključka, da je veliki Halel bil iz 15 gradualnih psalmov in dveh predstoječih in sledečih psalmov.

[5] Halelov kozarec v ps. 116, 13; velikonočna daritev Ps. 118, 27. Zeitschrift für kath. Theol. (Innsbruck) 1880. S. 91.

ših očetov, se spodobi petje in hvala, češčenje in pesem, moč in oblast, slava, velikost, moč, poveličevanje in veličastje, posvečevanje in kraljestvo, blagoslavljanje in zahvale od zdaj do vekomaj. Hvaljen bodi, Gospod, Bog, kralj, velik po hvalnicah, Bog zahvalnic, Gospod čudežev, kateremu ugajajo popevane pesmi, kralj, večno živeči Bog.« Pozneje so še dodjali nekatere velikonočne pesmi, v katerih božjo vsemogočnost hvalijo in Boga prosijo, da zopet podeli narodno samostalnost Izraelu.

Potem se izreče blagoslov nad vinom, in pijejo četrti kozarec. Konečno molijo zadnji blagoslov: »Hvaljen bodi, Gospod . . ., za vinsko trto in za sad vinske trte in za poljske pridelke, za prijazno, dobro, prostorno deželo, ki si jo dal za delež našim očetom, da uživajo njene sadove in se nasitijo njenih dobrot. Usmili se, Gospod, naš Bog, svojega ljudstva Izraelovega, Jeruzalema, svojega mesta, Siona bivališča svoje časti, svojega oltarja in svoje palače.« Sledeče besede so pozneje nastale, ker govore o zopetnem pozidanju jeruzalemskega mesta.

S tem so bili ob Kristusovem času obredi končani. Zakaj pesmi in molitve, ki jih še današnja Hagadah omenja, izvirajo večinoma še le iz 15. stoletja, gotovo pa iz dobe po razdjanju jeruzalemskega svetišča.

Je-li tudi Kristus pred svojo smrtjo obhajal po tej judovski šegi velikonočno jagnje? Vprašanje je zelo važno zaradi obhajanja Gospodove zadnje večerje. Rešili ga bomo lahko, ker najdemo v novozakonskih knjigah dovolj podatkov.

Sv. evangelist Matej piše[1]: »Veste, da bo čez dva dni velika noč (Pascha[2]) in Sin človekov bo izdan, da bo križan.« Te Jezusove besede določijo čas naslednjih dogodkov. Velika noč, Pasha, je obhajanje velikonočnega jagnjeta na postavni dan 14. nizana. Isti čas označuje sv. Marko[3]: »Čez dva dni pa je bila velika noč (Pascha) in praznik opresnikov«. Pasha je tu v zvezi s praznikom opresnikov, ki je imel svojo osmino. Pasha v ožjem pomenu je jed velikonočnega jagnjeta dne 14. nizana, praznik opresnikov je pa sledeč praznik z osmino. Vsled tesne zveze teh dveh različnih praznikov in vsled skupnega

---

[1] Mat. 26, 2: Οἴδατε, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

[2] Πάσχα (hb. פֶּסַח, aram. פַּסְחָא) = mimohod (II. Mojz. 12, 13. 27); potem pomeni darovano jagnje (θύειν τὸ πάσχα Ex. 12. 3.; φαγεῖν τ. π.), večerjo, pri kateri se je jagnje jedlo, in konečno praznik.

[3] Mark. 14, 1: Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὸ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. Τὰ ἄζυμα (חַג הַמַּצּוֹת) = praznik opresnikov.

zgodovinskega pomena, rešitve iz Egipta, je ime Pasha prešlo na celo osmino velikonočnega praznika.

»Prvi dan opresnikov pa so pristopili učenci k Jezusu in so mu rekli: Kje hočeš, da ti pripravimo jesti velikonočno jagnje? Jezus pa je rekel: Pojdite v mestu k onemu (čigar služabnik vas bo z vrčem vode srečal) in recite mu: Učenik pravi: Moj čas je blizu, pri tebi hočem imeti Pasha s svojimi učenci. In učenci so storili, kar jim je Jezus ukazal in so pripravili velikonočno jagnje« [1].

Iz teh besed se vidi, da učenci ne povprašujejo po kakem navadnem obedu, ampak po večerji velikonočnega jagnjeta. Po postavi so ga jedli prvi večer prvega velikonočnega dne t. j. zvečer dne 14. nizana. Ker pa nikjer ne najdemo starih sporočil, da bi Judje preložili svoj praznik morda od petka do sobote, zato moramo trditi, da so Judje tudi v letu Jezusove smrti obhajali postavni čas. Sveti evangelisti Matej, Luka in Marko to potrjujejo [2]. Že celi način, kako učenci Kristusa poprašujejo, kje bo jedel velikonočno jagnje, kaže jasno, da imajo v mislih določeno Pasho, ki se ima zvečer 14. nizana vršiti. Zato pripomni Binaeus [3]: Da učenci Jezusa vprašajo, kje naj pripravijo jagnje velikonočno, to storijo sami od sebe prostovoljno. Niso tedaj kaj novega mislili, ampak na domač obred in na vzgled celega ljudstva se ozirajo.

Jezusa so učenci vprašali, kje bo jedel jagnje »prvi dan opresnih kruhov«. Prvi dan opresnih kruhov je 15. nizan [4], včasih pa tudi 14. nizan [5]. Ker že od poldne 14. nizana niso smeli več kvasnikov jesti in so ta dan morali kvas odstraniti in speči opresnike, se ta dan lahko imenuje prvi dan opresnikov. Prvi trije evangelisti [6] menijo tudi ta dan, ne pa 13. ali 15. nizan. Učenci so morali Jezusa vprašati že zjutraj ali vsaj dopoldne, ker ob treh popoldne so se že jagnjeta klala. Učenci pa so morali poprej najti obednico in pripraviti vse potrebno. Da bi bil Jezus že 13. nizana jedel jagnje, se ne more trditi, ker manjka zgodovinskih dokazov.

---

[1] Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; . . . Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

[2] Mat. 26, 19; Mark. 14, 16; Luk. 22, 13.

[3] De morte Iesu Christi, I. 1. 19—32: Quod Iesum rogant discipuli, ubi Pascha parari vellet, id ultro faciunt ac sua sponte. Non cogitarunt itaque aliquid novi, sed ritum patrium spectant et totius gentis exemplum.

[4] III. Mojz. 23, 6. — [5] II. Mojz. 12, 5 s.

[6] Imenujejo se tudi sinoptiki, ker se v mnogem strinjajo in ločijo od evang. sv. Janeza.

Da je Jezus z Judi vred obhajal ob postavnem času velikonočno jagnje, nam povesta dve zanesljivi priči, sv. Lukež in Marko. »In prvi dan opresnih kruhov, ko so velikonočno jagnje klali, mu rečejo učenci: Kam hočeš, da gremo in ti pripravimo, da boš jedel velikonočno jagnje? In pošlje dva svojih učencev in jima reče: Pojdita v mesto, in vaju bo srečal človek, kateri ponese vrč vode, idita za njim; in kjer noter pojde, recita hišnemu gospodarju, da Učenik reče: Kje je moja obednica, kjer bom jedel velikonočno jagnje s svojimi učenci? In on vama bo pokazal veliko obednico, pogrnjeno; ondi nam pripravita. In njegova učenca sta šla in prišla v mesto: in našla sta, kakor jima je bil povedal in sta pripravila velikonočno jagnje (Pasha). Ko se je pa zvečerilo, je prišel z dvanajsterimi« [1].

Sv. Marko naravnost razločno pove, da sta šla dva učenca za Jezusa pripravljat velikonočno jagnje tisti dan, ko so Judje klali velikonočno jagnje. Potem še pristavi, kdaj ga je prišel z dvanajsterimi apostoli jest, namreč zvečer, kakor je bila pri Judih navada.

Slično poroča tudi sv. Lukež: »Prišel je pa dan opresnih kruhov, ob katerem se je moralo klati velikonočno jagnje. In je poslal Petra in Janeza rekoč: Pojdita in pripravita nam velikonočno jagnje, da jemo. Ona sta pa rekla: Kje hočeš, da pripraviva? In jima je rekel: Glejta, kadar prideta v mesto, vaju bo srečal človek, ki nese vrč vode; pojdita za njim v hišo, v katero gre in recita hišnemu gospodarju: Učenik ti reče: Kje je gostilna, kjer naj jem velikonočno jagnje s svojimi učenci? In vama bo pokazal veliko obednico pogrnjeno, in tam pripravita. Ko sta pa šla, sta našla, kakor jima je povedal in sta pripravila velikonočno jagnje. In kadar je ura prišla, je šel k jedi in dvanajsteri apostoli ž njim. In jim je rekel: Srčno sem želel to velikonočno jagnje jesti z vami, predno trpim. Zakaj povem vam, da ga od zdaj ne bom več jedel, dokler se ne dopolni v kraljestvu božjem« [2].

Sv. Lukež povdarja izrečno, da je Jezus takrat dal pripraviti velikonočno jagnje, ko se je po judovski postavi moralo jesti, torej dne 14. nizana. Kristus se je držal celo ure. Željno ga je pričakoval, ker bo zadnje pred smrtjo njegovo. Bolj jasno nam skoraj Lukež ni mogel popisati, da je Zveličar izpolnil pred svojim trpljenjem Mojzesovo postavo. Vsako drugo mnenje, da bi bil Jezus poprej jedel velikonočno jagnje [3], ali da bi Judje takrat bili Pasho preložili na drugi dan [4], na-

[1] Mark. 14, 12—17. — [2] Luk. 22, 7—18.

[3] Movers, Zeitschrift für Philos. u. kath. Theol. 1833. H. 7. Zastopniki: Sepp, Aberle, Delitsch, Schanz, Cornely, Belser itd.

[4] Maldonat (Comm. ad Math. 26, 2), Haneberg (R. A. d. B. S. 637), Jožef Grimm (Die Einheit der vier Evang., Regensburg 1868) i. dr. jemljejo »die Verle-

ravnost nasprotuje jasnim besedam Markovega in Lukeževega evangelija.

Ako hočemo določiti, kateri dan v tednu je Kristus jedel velikonočno jagnje, najdemo tudi v sv. evangelijih dovolj pojasnila. Po poročilu vseh evangelijev[1] je Kristus jedel velikonočno jagnje tisti večer pred dnevom svojega trpljenja. Trpel pa je in je tudi umrl v petek. Marko n. pr. imenuje dan Kristusove smrti dan pred soboto[2], slično pove Lukež, da je bil Jezus ta dan pokopan[3], torej v petek. Iz tega sledi popolnoma gotovo, da je Kristus jedel z apostoli velikonočno jagnje v četrtek zvečer velikega tedna.

S tem smo dokazali ne le, da je Jezus Kristus v resnici jedel velikonočno jagnje, kakor je bilo pri Judih v navadi, ampak, da ga je jedel prav v tistem času, kakor drugi Izraelci. Razne ugovore slabo utrjenih podmen tu lahko prezremo, ker se ne dajo vzdržati, stvar in celoten pregled pa bolj zmedejo, kakor pojasnijo.

5. Pomen velikonočnega jagnjeta.

Nobene predpodobe ne omenjajo sv. cerkveni očetje tolikokrat, kakor velikonočno jagnje. To storijo po pravici. Saj se ozira na preteklost, na sedanjost in prihodnjost. Je pa tudi zaradi tega posebno imenitno, ker je v najtesnejši zgodovinski zvezi z Gospodovo zadnjo večerjo. Zato hočemo prevdarjati najprej, kakega pomena je velikonočno jagnje kot predpodoba, potem pa posebej, v kaki zvezi je obhajanje zadnjega velikonočnega jagnjeta pred Kristusovo smrtjo z Gospodovo zadnjo večerjo.

A. Velikonočno jagnje je predpodoba Gospodove zadnje večerje.

Obhajanje velikonočnega jagnjeta z raznimi slovesnostmi je bilo sredotočje verskega življenja pri Izraelcih. Saj je bilo gledé na preteklost začetek slobode, rešitve in povsem novega življenja. Zgodovinski pomen izraelskega ljudstva, njegove zapovedi, njegova narodna samostalnost in verska odličnost, vse to se naslanja na važni začetek velikonočnega jagnjeta v Egiptu. To jagnje je Izraelce spominjalo, da bi bilo v Egiptu moralo poginiti, ako bi jim Bog ne bil prizanesel, jih izvolil za svoje ljudstvo, jih rešil in s čudežno, mogočno roko ne bil vodil v obljubljeno deželo.

---

gungs-Hypothese« na pomoč. Leta Jezusove smrti je bil 15. nizan petek. Judje so takrat preložili velikonočni praznik na soboto in tudi jagnje so še le 15. nizana jedli. Jezus pa se je ravnal po postavi in je že 14. nizana jedel jagnje. To je pa neutemeljeno. — [1] Mat. 26, 20; Mark. 14, 17; Luk. 22, 14; Jan. 13, 1 s.

[2] Mark. 15, 42: παρασκευή, ὅ ἐστιν προσάββατον. — [3] Luk. 23, 54.

Bog sam razodene to Mojzesu rekoč: »Jaz sem Gospod, ki sem se prikazal Abrahamu, Izaku in Jakobu, kakor vsemogočni Bog; svojega imena Adonai pa jim nisem razodel. Storil sem tudi svojo zavezo ž njimi, da jim dam kanaansko deželo, deželo njih potovanja, v kateri so bili ptujci. Jaz sem slišal vzdihovanje Izraelovih otrok, kako jih Egipčani stiskajo in sem se spomnil svoje zaveze. Zatorej reci Izraelovim otrokom: Jaz sem Gospod, ki vas bom peljal iz ječe egiptovske in vas potegnil iz njih sužnosti in vas rešil z vzdignjeno roko in z velikimi sodbami. In vas bom vzel za svoje ljudstvo in vam bom vaš Bog; in spoznali boste, da sem jaz Gospod vaš Bog, ki sem vas peljal iz ječe egiptovske. In vas bom pripeljal v deželo, nad katero sem vzdignil svojo roko, jo dati Abrahamu, Izaku in Jakobu, in jo bom dal vam v posest, jaz Gospod« [1].

V spomin tu obljubljenih dobrot so pili Izraelci štiri kozarce vina pri jedi velikonočnega jagnjeta [2]. Jagnjetu niso smeli zlomiti nobene kosti, da bi se spominjali, da so enotno ljudstvo božje in da so postali deležni popolnega blagoslova božjega kot njegovo izvoljeno ljudstvo [3]. Nekvašene kruhe so morali pri velikonočnem praznovanju odpraviti, ker kvas znači nravno pokvarjenost. Uživanje čistih, opresnih kruhov bi jih naj spominjalo, da so po izhodu iz Egipta z Mojzesovo postavo postali nov, svet narod. Zato mora tudi vsak posameznik, ki uživa opresnike biti prost vse pokvarjenosti in s čistim srcem služiti svojemu Bogu [4]. Bridka zelišča naj ohranjujejo spomin na egiptovske bridke dneve. Obhajanje velikonočnega jagnjeta pa naj Izraelcem odjema vso vsakdanjo bridkost, kakor vživanje jagnjetovega mesa odvzame bridkost zavžitim zeliščem. Tako je večerja velikonočnega jagnjeta bila pomenljiv spomin na to, kar so Izraelci doživeli v preteklosti.

Uživanje velikonočnega jagnjeta ni bilo Izraelcem le v spomin, ampak tudi vedna obnovitev poprejšnje zaveze z Bogom in večkratna zahvala za prejete dobrote. Značaj Bogu posvečenega ljudstva bi naj Izraelci vsako leto znovič pokazali. Naj bi odpravljali kvas dušne pokvarjenosti in bili čisti in sveti. Vedno naj bi se obnavljala enotnost ljudstva samega in ozka vez z Bogom. Zato se je moral vsakdo udeležiti velikonočnega praznovanja. Kdor bi tega ne storil, se je izključil od izvoljenega ljudstva. Zato tudi ni smel noben tujec jesti od jagnjeta, ako ni po obrezi bil sprejet med izvoljeno ljudstvo. Priprava in neomadeževana celota jagnjetova naj bi spodbujala k enoti in narodni

[1] II. Mojz. 6, 2–8.
[2] Dr. Schäfer, Alterthümer der Bibel. 196. II. Mojz. 6, 6. 7.
[3] Ioa. 19, 31. — [4] I. Kor. 5, 7. 8.

celokupni zavesti. Zato se jagnje ni smelo devati v vodo, da bi se razkuhalo; ni se smelo nič za drugi dan prihraniti ali kam drugam odnesti.

Še večjega pomena je velikonočno jagnje gledé na prihodnjost, v kolikor je namreč predpodoba Jezusa Kristusa, velikonočnega jagnjeta novega zakona. Sv. apostol Pavel ga imenuje tako, ko pravi: »Naše velikonočno jagnje Kristus je darovano«[1]. Dasi je imela zadnja večerja Gospodova veliko predpodob, njena najimenitnejša predpodoba je velikonočno jagnje, katero jo predstavlja v vsakem oziru. Troje lahko premišljujemo v skrivnosti zadnje večerje Gospodove: prvič to, da je zakrament kruha in vina, drugič, da je tudi pravo telo Kristusovo, tretjič to, kar povzroči.

V kolikor je samo zakrament, ima najboljšo predpodobo v Melhizedekovi daritvi, ki je daroval kruh in vino. V kolikor pa ima ta zakrament v sebi Kristusa, ki je trpel, ga najlepše predpodabljajo vse starozakonske daritve, posebno spravna daritev, pri kateri sta se darovala dva ovna v žgavni dar, tele za duhovnika in kozel za grehe celega ljudstva[2]. Z ozirom na učinek pa ima zadnja večerja najlepšo predpodobo v mani, ki je imela v sebi prijetnost vsakršnega okusa[3]. Tako tudi milost tega zakramenta v vsakem oziru poživi našo dušo.

Velikonočno jagnje pa združuje prednosti vseh treh predpodob. Z ozirom na podobe zakramenta, ker pri večerji velikonočnega jagnjeta sta se nahajala kruh in vino; z ozirom na daritev je bilo jagnje neomadežano darovano za vse Izraelce, kakor se je Kristus daroval za vse ljudi; uživanje velikonočnega jagnjeta je rešilo Izraelce smrti in sužnosti. Velikonočno jagnje Kristus pa je otel celo človeštvo smrti večnega pogubljenja, sužnosti greha in satana[4]. Tako je v vsakem oziru najlepša predpodoba.

---

[1] I. Kor. 5, 17. — [2] III. Mojz. 16. — [3] Modr. 16, 20.

[4] Thom. Aqu., Summa theol. P. III. qu. 83, a. 6.: Quamquam multis figuris fuisset Eucharistiae sacramentum praefiguratum, praecipua tamen eius figura fuit agnus Paschalis, cum secundum omnia ipsum reprensentaverit. In hoc sacramento tria considerare possumus: scilicet id, quod est sacramentum tantum, quod est panis et vinum; et id quod est res et sacramentum, scilicet corpus Christi verum; et quod est res tantum, scilicet effectus huius sacramenti. Quantum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedech, qui obtulit panem et vinum. Quantum autem ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figurae eius fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti, praecipue sacrificium expiationis, quod erat solemnissimum. Qantum autem ad effectum, fuit praecipua eius figura manna, quod habebat in se omnis saporis suavitatem (Sap. 16, 20), sicut et gratia huius sacramenti quantum ad omnia reficit mentem. Sed agnus Paschalis quantum ad haec tria praefigurabat hoc sacramentum: quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis . . .;

Velikonočno jagnje je bilo prava daritev, saj so izlili njegovo kri pod oltar, meso so deloma na oltarju darovali, deloma zavžili, kakor je bila navada pri drugih daritvah. Sam Mojzes imenuje to jagnje velikonočno daritev[1]. Na drugem mestu[2] sv. pisma imenuje Bog to jagnje »mojo daritev« in omenja »kri moje daritve«. Tudi Jožef Flavij[3] nazivlje judovsko velikonočno jagnje »obed daritve«. Klanje velikonočnega jagnjeta imenuje tudi novi zakon darovanje[4]. Izlivanje krvi pomeni spravo z Bogom, večerja tega jagnjeta pa izraža idejo blaženega združenja z Bogom[5].

Kristus je bil tudi prava daritev. Od vekomaj je bil izvoljen za spravno daritev celemu človeštvu. Preroki so ga napovedali kot jagnje spravne daritve. »Darovan je, ker je sam hotel in ne odpre svojih ust; kakor ovca je peljan v zaklanje in kakor jagnje, ki molči pred njim, ki ga striže, in ne odpre svojih ust ... Zavoljo greha svojega ljudstva sem ga udaril«[6]. »Jaz sem bil kakor krotko jagnje, katero peljejo v mesnico in nisem vedel, da so zoper mene naklepe delali«[7]. Celi svet je rešil s svojo daritvijo in ga osrečil.

Velikonočno jagnje so Izraelci darovali v začetku spomladi, ko so dnevi postajali daljši in so premagovali nočno temo. Kristus je s svojo daritvijo premagal senco greha, smrti in teme. Zemlja se razcvita v nizanu, v aprilu, in se pomladi k novemu življenju, ko so zaklali in jedli velikonočno jagnje. Novo življenje se še dandanes razvija, kjer se vdeležujejo pravega velikonočnega jagnjeta.

»Veste, da niste s strohljivimi rečmi, z zlatom ali srebrom rešeni svojega nečimernega vedenja po očetovskem izročilu, ampak z drago krvjo Kristusa, kakor neomadežanega in nedolžnega Jagnjeta«[8], nas opominja sv. Peter. Sv. Janez pa nam kliče: »Oprali so svoja oblačila in obelili v krvi Jagnjetovi[9]; blagor njim, kateri operejo svoja oblačila v krvi Jagnjetovi[10]. Le tistim hišam v Egiptu je prizanesla smrt, ki so bile zaznamovane s krvjo jagnjetovo. Le tisti bodo, kakor Kristus odšli večni smrti in šli v življenje, kateri postanejo deležni Kristusove rešilne krvi. »Ko je Kristus zavžil starozakonsko jagnje,

---

quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel; ... quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni Paschalis protecti sunt filia Israel adevastante angelo et educti de Aegyptiaca servitute; et quantum ad hoc ponitur praecipua figura huius sacramenti agnus Paschalis, quia secundum omnia ipsum representat.

[1] II. Mojz. 12, 27: זֶבַח פֶּסַח (zebach pesach) = Paschaopfer.
[2] II. Mojz. 23, 18; 34, 25. — [3] Jos. Flav. B. I. VI. 9, 3. — [4] Mark. 14, 12.
[5] Thalhofer, Das Opfer des Alten und Neuen Bundes, S. 82.
[6] Izai 53, 7. 8. — [7] Jerem. 11, 19. — [8] I. Petr. 1, 18. 19.
[9] Skr. razod. 7, 14. — [10] Skr. razod. 22, 14.

se je sam postavil za novo jagnje, ki bi ga naj cerkev po duhovnikih z vidnimi obredi darovala v spomin, da je šel iz tega sveta k Očetu ko nas je s svojo krvjo odrešil, nas oprostil temnih oblasti in nas je presadil v svoje kraljestvo«[1].

Cela družina je v lepi edinosti obhajala velikonočno jagnje. Tudi znance je gospodar povabil. Tudi naš Gospod Jezus Kristus nam je pripravil tako slovesnost. Prvokrat jo je obhajal zvečer pred svojim trpljenjem, katoliška cerkev jo še obhaja, ko deli meso in kri včlovečenega Sinu božjega. Cela cerkev je združena v edinosti po tej skrivnosti in milosti.

Izraelci so smeli jagnje jesti le z opresnimi kruhi in z grenkimi zelišči. Kvas je podoba greha, nekvašeno pa podoba čistega mišljenja. Grenko zelišče naj spominja na zatajevanje in na solze prave pokore. »S kakim srčnim kesanjem, s kolikimi solzami, s kako spoštovalnim trepetom, s kako čistim in nedolžnim mišljenjem moramo obhajati, moj Gospod in Bog, tisto skrivnost, pri kateri zavživamo resnično tvoje meso in tvojo kri, kjer se najvišje z najnižjim, božje s človeškim zedini, kjer nas razveseljuje navzočnost angeljska, kjer si Ti duhovnik, in daritev, čudovit in neizrekljiv!«[2] »Malo kvasu okiše vse testo. Postrgajte stari kvas, da boste novo testo, kakor ste opresni. Zakaj naše velikonočno jagnje Kristus je darovano. Obhajajmo torej veliko noč, ne v starem kvasu, tudi ne v kvasu hudobije in malopridnosti, ampak v opresnih kruhih čistosti in resnice«[3].

V Egiptu in v puščavi so Izraelci jedli velikonočno jagnje opasani, obuti s palico v roki in naglo, vedno pripravljeni na odhod. Tako naj bo pripravljen tudi kristjan, ki hoče stopiti k mizi Gospodove večerje. Srce naj ne bo navezano na pozemeljske dobrote, ne na veselje umrljivega življenja, ker tu nima človek stalnega bivališča in pokoja. Saj vsi potujemo v nebeško obljubljeno deželo. »Kdor hoče uživati krščansko velikonočno jagnje, naj opaše svoja ledja, naj kroti hudo poželenje in varuje meso greha in nečistosti. Naj se obuje s tem, da se ozira na življenje Kristusovo in svetnikov, jih posnema in varuje svoje stopinje pred hudim. V svoji roki naj drži palico t. j. naj skrbi kakor pastir za tiste, ki mu jih je Bog izročil. Naj naglo uživa t. j. naj hrepeni po radostih nebeške domovine in bodi vedno pripravljen, nastopiti pot v večnost!«[4]

Izraelci so jagnje jedli po noči, ko se ni brez luči nič videlo. Mi tudi Kristusa v podobah zadnje večerje ne vidimo s telesnimi očmi. Potrebujemo luči sv. vere. Ta nam razsveti temno noč in nam pokaže

[1] Trident. Sess. 22. Cap. 1. — [2] St. Ambrosius. — [3] I. Kor. 5, 7.
[4] Sv. Gregor Veliki.

v podobah kruha in vina živega Boga in človeka ob enem. Jezus je tistim, ki ga prejmejo, tudi sam luč. On nam razsveti temo pregrešnosti in nas vodi k luči veselega dneva ob vstajenju in proslavljenju.

Veličastna je bila večerja velikonočnega jagnjeta v starem zakonu. Še veličastnejša je Gospodova večerja. Prva je bila razširjena po vseh izraelskih obiteljih. Zadnja pa se raztega po vseh delih sveta in pri vseh narodih. Po cerkvah se pripravlja ta večerja, od oltarjev doni vabilo: »Pridite k meni vsi, kateri se trudite in ste obteženi in jaz vas bom poživil« [1]. »Ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in pili njegove krvi, ne boste imeli življenja v sebi« [2].

Glejte torej jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta [3]. S tem bodo kristjani zmagali proti vsem svojim sovražnikom. »Ti se bodo bojevali z Jagnjetom in Jagnje jih bo premagalo, ker je Gospod gospodov, Kralj kraljev, in kateri so ž njim, so poklicani, izvoljeni in verni« [4]. Ti bodo s stanovitnimi boji prišli v mesto, ki »ne potrebuje ne solnca, ne lune, da bi svetila v njem; zakaj veličastvo božje ga razsvetljuje, in njegovo svetilo je Jagnje. In narodi bodo v njegovi svetlobi hodili, in kralji zemlje bodo prinašali vanj svoje veličastvo in svojo čast . . . Nič omadežanega ne pojde vanj, tudi nič, kar dela gnjusobo in laž, ampak le tisti, ki so zapisani v Jagnjetovih bukvah življenja« [5].

B. Zveza velikonočnega jagnjeta z Gospodovo zadnjo večerjo.

Dan pred svojo smrtjo je Zveličar zadnjikrat jedel po judovski šegi velikonočno jagnje. Bilo je na veliki četrtek zvečer [6]. Ali se je popolnoma ravnal po obredih, katere so imeli Judje v njegovem času, sicer ne moremo dokazati, ker nam novozakonski pisatelji o tem le malo poročajo. Vendar je gotovo, da je Jezus ukazal, naj mu pripravijo velikonočno jagnje, ne da bi ob enem izrazil željo, naj bi se razločevalo od postavnega in med Judi navadnega [7]. Da celo verjetno je, da se je ravnal po postavnih obredih. Kajti nekatere dogodke omenjajo evangelisti, iz katerih se da sklepati, da se naslanjajo na judovske obrede.

Jezus je večer pred svojo smrtjo postavil presveto zadnjo večerjo ali najsvetejšo večerjo novega zakona. Je-li ta presveta poslednja večerja z obhajanjem starozakonskega velikonočnega jagnjeta zvečer pred smrtjo Kristusovo v kaki zvezi? Ne manjka pisateljev [8], ki to

[1] Mat. 11, 28. — [2] Jan. 6, 54. — [3] Jan. 1, 29. — [4] Skr. razod. 17, 14.
[5] Skr. razod. 21, 23—27. — [6] Glej zgoraj str. 398 in 399.
[7] Mat. 26, 17 s; Mark. 14, 12 s; Luk. 22, 7 s.
[8] Spitta, Haupt, W. Brandt, Jülicher, Grafe, Hoffmann, Clemen v svojih monografijah o zadnji večerji. Lobstein v Theol. Litt. Zeitung 1896. Nr. 21. Njih trditve ovrže Hehn. S. 92 ff.

tajijo. A katoliški učenjaki zagovarjajo zgodovinsko in notranjo zvezo obojnega dejstva.

Jezus je postavil presveto poslednjo večerjo, ko so še bili pri mizi[1]. Sv. Pavel in sv. Lukež pravita, da je Jezus vzel kelih po večerji[2]. Večerjali so pa velikonočno jagnje. Večerja pa lahko obsega tudi vse jedi in pijače, ki so bile pri judovski šegi takrat v navadi. Gotovo je tedaj, da je Jezus postavil Najsvetejši zakrament še le po zauživanju velikonočnega jagnjeta, ki je bilo poglavitna jed in predpodoba. Potem še le, ko je bila predpodoba zavžita in starozakonska daritev končana, je Kristus daroval svoje telo in svojo kri in je tudi oboje dal v hrano. To je bila najsvetejša večerja. Pri njej se je tudi pokazal Kristus kot duhovnik po redu Melhizedekovem.

Moral je pa presveto večerjo obhajati še le po jedi velikonočnega starozakonskega jagnjeta, da se je zvezala predpodoba z resnico, in ker je bil ta zakrament postavljen v znak Kristusove smrti in v spomin njegove ljubezni. Zato se je moral postaviti takrat, ko je bila smrt blizu in ko se je moral ločiti od svojih. Spomin je moral takrat zapustiti, ker je imel že oditi po navadi prijateljev, ki se ločijo, da bi s tem tudi v odsotnosti spoznali njegovo ljubezen in hrepeneli po njem[3].

Izraz po večerji nam torej pove, da je bilo jagnje že zavžito in s tem poglavitni, tretji del večerje končan, in sta bila torej prva dva kozarca že izpita. Zato je gotovo izključeno, da bi bil Jezus prvi ali drugi kozarec obrednega vina posvetil in spremenil v svojo kri, kakor nekateri trdijo[4]. Da pa je Jezus enega izmed obrednih kozarcev blagoslovil in spremenil, je skoraj gotovo. V tem se najlepše kaže notranja zveza predpodobe in njenega vresničenja in prehod od starozakonske do krščanske večerje. Kateri izmed postavno določenih kozarcev je pa bil evharističen ali od Jezusa spremenjen? O tem so

---

[1] Mat. 26, 26: Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον — Coenantibus autem eis accepit Iesus panem. Ἐσθιόντων = med jedjo = ko so bili pri mizi: non actus coenandi, sed tempus indicatur, quo sumpto iam cibo suavibus se colloquiis reficiunt convivae (Ians.). Particip se torej ne sme vzeti v zmislu: cum ipsi edissent.

[2] Luk. 22, 20; I. Kor. 11, 25: μετὰ τὸ δειπνῆσαι = postquam coenavit. Christus ss. Eucharistiam instituit, cum coena paschali rite peracta adhuc accumberet mensae cum apostolis (Knabenbauer).

[3] Ians. apud Knabenbauer, Comment. in Math. 26, 26 pag. 425: Debuit autem post coenam paschalem institui, tum quia suo typo veritas coniungenda erat, tum quia hoc sacramentum in mortis Christi symbolum et memoriale dilectionis eius instituendum erat; unde tunc institui debebat, quando proxime mors imminebat et a suis auferendus erat. Memoriale erat tum relinquendum, cum iamiam abiturus esset, pro more amicorum discedentium, quo et absentis dilectionem agnosceremus et in eius desiderium excitaremur. — [4] Spitta, Urchristentum. I. S. 248.

različna mnenja, nekateri imenujejo tretji[1], nekateri četrti[2], nekateri celo peti[3] kozarec kot evharističen.

Poglejmo si najprej dokaz onih, ki menijo, da je Kristus posvetil in spremenil tretji kozarec ali kelih. Prvič se sklicujejo na besede: po večerji. Ker je bila pa večerja z jagnjetom bistveno pri kraju, in so potem pili tretji kozarec, torej je tretji od Kristusa spremenjen. Drugič se opirajo na besede sv. Pavla: »Kelih blagoslavljanja, ki ga blagoslavljamo, ali ni obhajilo krvi Kristusove«[4]. Apostol govori o obhajilu med kristjani v Korintu. On zaznamuje evharističen kelih kot kelih blagoslavljanja. Judje so pri svoji velikonočni večerji imenovali tako tretji kozarec zaradi raznih blagoslovnih molitvic[5]. Enakost imen znači enakost predmeta. Torej je Kristus tretji kozarec spremenil in ne kakega drugega. Kot tretji dokaz navajajo dejstvo, da se iz dogmatičnih ozirov mora izpolniti predpodoba neposredno po končani starozakonski večerji[6].

A ti dokazi so preslabi. Prvič, res je, da je bila starozakonska večerja po zavžitem jagnjetu kot bistvenem delu že končana. A besede »po večerji« nas zaradi tega ne silijo, da bi morali tretji kozarec sprejeti kot evharističen. Saj so pili tudi četrti in peti kozarec po večerji. Ker so se še pri tretjem zahvaljevali za zavžite jedi, je tretji še pripadal nekako h glavnemu delu večerje. In tako izraz »po večerji« bolj kaže na četrti, kakor na tretji kozarec.

Drugič je res, da sv. Pavel govori o kelihu blagoslavljanja[7]. Pa Pavel tega izraza ni povzel iz judovskih obredov, ker so še le rabinci ta kozarec tako imenovali. Nikjer pa ni dokazano, da je bil že ob Kristusovem času tudi pri Judih ta izraz v navadi. Enakost izraza

---

[1] To mnenje zastopajo: Hamberg, Schegg, Horae hebr. et Talm. p. 479, Schanz (Komm. zum Evang. d. Math. S. 514), Pölzl (Leidens- und Verklärungesch. S. 78), Zahn (Brot und Wein im Abendm. d. alt. Kirche. S. 18) in drugi.

[2] Bickell, S. 80; Kraus, Realencyclop. d. christl. Alt. II. 309 f.; B. Schäfer; Ibar, Das neue Test. I. Evang. nach Math. 1873. S. 147.; Grimm, Leben Jesu. VI. S. 104; Holzammer, Biblische Gesch. 351; Scaliger, De emendat. temp. l. VI., Buxtorf, Lex. Tolm. Bynaeus (I. 8, 17) smatra četrtega za mogočega, daje pa bolj tretjemu prednost.

[3] Langen, 170; Friedlieb, Archäol. 61; Laurent, Das heil. Evang. 208 in 484; Bisping, Math. 26, 28 meni, da je mogoče.

[4] Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; — Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?

[5] Prim. Četrti del obredov opomb. 2. str. 397. בּוֹס הַבְּרָכָה=ποτήριον εὐλογίας.

[6] Tako dokazuje Pölzl, IV. S. 78: Ich glaube aus exegetischen Gründen und dogmatischen Erwägungen die Meinung vertreten zu sollen, daß der eucharistische Kelch an die Stelle des dritten Kelches beim jüdischen Paschamahl getreten ist.

[7] I. Kor. 10, 16.

je slučajna[1]. Izraz pri Pavlu je popolnoma opravičen, ker ga je Kristus tudi poprej blagoslovil, in ker so se poprej tudi razne blagoslovne in zahvalne molitve opravljale, predno se je zgodila sprememba.

Tudi tretji dokaz nas ne more prepričati. Stari zakon in gotovo tudi velikonočno jagnje ima tipičen ali predpodobni pomen, kakor smo se že prepričali. Kristus je pravo velikonočno jagnje[2], saj ga že Janez Krstnik tako imenuje[3]. Iz tega pa nikakor ne sledi, da je Jezus moral takoj po jedi velikonočnega jagnjeta dati resnično velikonočno jagnje pod podobama kruha in vina[4]. To je ravno tako lahko storil po dokončani obredni zahvalni molitvi, med katero so pili tretji kozarec, in posvetil četrti kozarec.

Nekateri novejši razlagalci sv. pisma pa so mnenja, da je Jezus posvetil in spremenil peti obredni kozarec. To dokazujejo tako: Predpodoba je morala biti po vseh bistvenih delih končana, predno se je vresničila. Ker pa je bil tretji in četrti kozarec po obredu strogo zapovedan je Kristus mogel še le peti kozarec posvetiti. Drugi dokaz: Kristus je rekel: Pijte iz njega vsi[5]. Ker so bili navzoči vsled postave dolžni piti vsi iz štirih kozarcev, ne pa iz petega, zato sledi iz besed Jezusovih, da jih opominja piti peti kozarec, ki ni bil vsem zapovedan. Pri drugih kozarcih bi bil tak opomin brez pomena.

Pa tudi ta dva dokaza sta slabo podprta. Prvič Kristus vsled svoje vsemogočnosti nikakor ni bil navezan čakati izvršitve zadnjega predpodobnega predpisa, ker je prišel postavo in preroke popolnoma izpopolnit in vresničit. Kjer se prikaže resnica in luč, izgine predpodoba in senca. Zato je lahko posvetil tudi četrti kozarec. Drugi dokaz iz besed: pijte iz njega vsi, tudi ni trden. Povdarek ni na

---

[1] Langen, Die letzten Lebenstage Jesu. S. 154: Die Gleichheit der Namen für beide Kelche hat wohl diesen äußern, wenn wir so sagen wollen, liturgischen Grund, daß über beide ein Segen gesprochen ward.

[2] I. Kor. 5, 7. — [3] Ioa. 1, 29.

[4] Pölzl IV. 79: Aus diesem engen Zusammenhang zwischen dem jüdischen und christlichen Pascha darf man mit voller Sicherheit schließen, daß die antitypische Verwirklichung sich unmittelbar an den Abschluß der typischen Handlung angereiht hat, d. h. daß an die Beendigung des jüdischen Paschaessens sich sofort die Opferung Christi, des wahren Osterlammes und der Genuß des vollendeten Paschamahles angeschloßen hat. Die typische Bedeutung des jüdischen Paschalammes und des Paschaessens, sowie die Thatsache, daß die Juden den dritten rituellen Kelch, den Kelch der Segnung nannten, sind nach meiner Meinung maßgebende Momente für die Annahme, daß die Abendmahlsfeier sich sofort an den Abschluß des Paschaessens anreihte.

[5] Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. Mat. 26, 27.

besedi: vsi[1]. Te besede veljajo ravno tako dobro četrtemu kozarcu zaradi preimenitne vsebine. Potem pa je tudi zelo dvomljivo, ako je bil peti kozarec že v Kristusovi dobi v navadi. Kajti Mischna in Talmud ga še nič ne omenjata. Še le v desetem stoletju po Kristusu pišejo o njem rabinci[2].

Ker torej Kristus ni spremenil ne tretjega ne petega kozarca, nam preostaja samo četrti kozarec kot evharističen. To trditev lahko dokažemo tudi z zanesljivimi razlogi.

Prvi dokaz zajemamo iz očividne sličnosti predglasja ali prefacije v apostolski liturgiji in med Halelom v drugem delu (Ps. 115—118). Apostolska liturgija je namreč posnela svoje hvalne in zahvalne molitve, ki jih rabi pred spremembo kruha in vina pri sv. daritvi po starozakonskih molitvah, kakor so bile v navadi po tretjem kozarcu in pred četrtim. Posebno Ps. 118 je dal predglasju s sledečim Sanctus, sanctus, sanctus in Benedictus obliko in vsebino[3]. Iz tega tedaj sledi da Kristus ni posvetil tretjega kozarca; ampak četrti je bil evharističen.

Drugi dokaz: Najboljše nam vspored zadnje večerje popisuje evangelist Lukež. Od njega bomo torej najlažje zvedeli, kateri kelih je posvetil Kristus. Lukež piše: 14. Kadar je ura prišla, je šel k jedi in dvanajsteri apostoli ž njim. 15. In jim je rekel: Iz srca sem želel to velikonočno jagnje jesti z vami, predno trpim. 16. Zakaj povem vam, da od zdaj ga ne bom več jedel, dokler ne bo dopolnjeno v božjem kraljestvu. 17. In je vzel kelih ter je zahvalil in rekel: Vzemite in razdelite med seboj. 18. Zakaj povem vam, da ne bom pil od trtinega sadu, dokler ne pride božje kraljestvo. 19. In je vzel kruh ter je zahvalil in zlomil in jim dal rekoč: To je moje telo ... 20. Ravno tako tudi kelih po večerji rekoč: Ta kelih je moja zaveza v moji krvi, ki bo za vas prelita«[4].

Iz vrste 16. sledi, da je Jezus že zavžil kos velikonočnega jagnjeta, ker pravi, da ga od zdaj zanaprej ne bo več jedel. Te besede je izrekel kazaje na jagnje, ki je bilo na mizi. Predno pa so jagnje začeli jesti, so bili že spili prva dva obredna kozarca. Kakor je razvidno iz vrste 17., ponudi Jezus navzočim kozarec, naj pijejo iz njega.

---

[1] Pölzl IV. 80: Die Behauptung, das gerade auf dem Pronomen »alle« der Nachdruck liege, kann auf keine größere Beachtung Anspruch machen, als auf die einer subjectiven Meinung. Die Worte können auch sehr gut auf den dritten Paschakelch bezogen werden; Christus fordert, daß alle Apostel aus diesem Kelche trinken, weil der eucharistische Kelch nur einmal herumgereicht und sein Inhalt nicht erneuert ward: ut in orbem omnes ex eodem calice bibant. — [2] Bickell, S. 52.

[3] To obširno dokazuje Bickell, S. 105; in Zeitschrift für kathol. Theol. 1880. S. 94. — [4] Luk. 14—20.

Ta še ni evharističen, ker o tem govori še le vrsta 20. Sv. Lukež ga pa omenja, ker je zadnji, iz katerega pije Jezus, da dopolni staro predpodobo[1], kakor je to storil po vrsti 16. z jagnjetom. Zakaj v kraljestvu božjem novega zakona se ne bo več jedlo jagnje, ne bo se več pilo samo vino kakor pri Judih.

Lukež pa v 20. vrsti govori o drugem kelihu, kateri je bil napolnjen s krvjo nove zaveze. Poprejšnjega ni tako posvetil in spremenil njegove vsebine. Iz tega nam postane jasno, da govori Lukež v 17. vrsti o tretjem obrednem kozarcu, v 20. vrsti pa o četrtem. Ta ima kri Jezusovo, s katero je potrjen novi zakon. S tem se je spolnila predpodoba judovske večerje, kar je hotel Lukež zgodovinsko dokazati. Kristus je torej posvetil in spremenil četrti obredni kozarec ali kelih.

Judje so pili pri svojih obredih četrti kozarec po dokončanih psalmih velikega Halela, po petem blagoslovu in po navadnem blagoslovu, ki so ga izrekli nad vinom[2]. Za nas pa je pred vsem važno, da vemo natančneje, kedaj je Kristus ta kelih posvetil in spremenil.

Sv. Matevž[3] in Marko[4] poročata, da so Jezusovi učenci zapeli slavospev[5], predno so šli iz obednice na Oljsko goro. Ker pa tudi pravita, da je bil blagoslov[6] pred konsekracijo Jezusovo, sledi iz teh okoliščin, da je Zveličar posvetil četrti kelih med hvalnicami, ki so bile po judovskih obredih v navadi.

Ako nadalje primerjamo te hvalnice s krščanskimi obredi v osmi knjigi apostolskih konstitucij, s katero se vjemajo tudi druge stare liturgije, najdemo, da je predglasje posneto po 118. psalmu. Potem so Judje peli psalm 136. Tudi njegove misli posname krščanski mašni kanon večkrat celo dobesedno. Zadnji dve vrsti tega psalma: 25. »Kateri daje živež vsemu mesu; kajti vekomaj traja njegova dobrota. 26. Hvalite nebeškega Boga! kajti vekomaj traja njegova dobrota« pa so v kanonu parafrazirane po konsekraciji. Zato smemo trditi: Kristus je posvetil in spremenil vino četrtega keliha po 24. vrsti ps. 136 v noči, ko je bil izdan. Potem so navzoči peli psalm do konca s sledečim blagoslovom, kakor ga omenjajo judovski obredniki.

Kdaj je posvetil in spremenil kruh? Po judovski šegi se je že koj v prvem delu obredov kruh lomil. Pa to lomljenje je prišlo

---

[1] Beda Venerabilis, Comm. in Luc.: Et hic calix ad vetus illud pascha, cui finem desiderabat imponere, pertinebat. Quo accepto gratias egit ab hoc nimirum, quia vetera transitura et ventura fuerant omnia nova.

[2] Prim. zgoraj str. 71. — [3] Mat. 26, 30. — [4] Mark. 14, 26.

[5] Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον. — [6] εὐχαριστεῖν. Mat. 26, 27; Mark. 14, 23.

še le po razdjanju Jeruzalemovem v navado. Lomljenje in posvečenje se mora vzeti, kakor nam to popisuje sv. evangelij. Na zgoraj omenjenem mestu sv. Lukeža pa beremo: v. 19. In je vzel kruh ter je zahvalil in zlomil in jim dal rekoč: To je moje telo. Lomljenje je bilo torej pred konsekracijo. Liturgiji pa je lastno, da posamezne dele cele konsekracije razvrsti in okinča z obredi in molitvami. Njena glavna naloga ni, podati zgodovinsko poročilo, ki nam ga pa daje sv. evangelij. V tem so skoraj vsi razlagalci sv. pisma edini, da je Jezus kruh posvetil po končani jedi velikonočnega jagnjeta[1], neposredno pred konsekracijo vina, kakor je iz Lukeževih besed popolnoma jasno. Saj pravi, da je Jezus posvetil kruh med tretjim in četrtim kozarcem, torej tudi med hvalnicami a vendar pred vinom.

S tem je določeno, v kaki zvezi je glavni del Gospodove zadnje večerje, posvečenje kruha in vina in nju sprememba z obredi starozakonske velikonočne večerje. Da še bolje razumemo Gospodovo zadnjo večerjo z vsemi okoliščinami, nam je še omeniti nekaterih dogodkov, ki so se takrat izvršili n. pr. Jezus umiva učencem noge, opominja k ponižnosti, moli za Petra, napove, da ga bo eden izmed njih izdal, da ga bo Peter zatajil, trpljenje apostolov med svetom.

Nekateri trdijo, da je Jezus apostolom umival noge potem, ko so že zavžili presveto Telo in Kri. Pa tako bi umivanje bilo brez pomena. To ni morda samo zunanje snaženje, ampak ima višji pomen. Kristus je hotel apostolom podati lastni vzgled ponižnosti in ljubezni. Hotel jih je pa tudi z zunanjim očiščevanjem opozoriti na čistost srca, ki je potrebna tistim, ki hočejo njegovo presveto Telo in Kri vredno prejeti. Že vsled tega pomena bi umivanje po sprejemu Najsvetejšega ne bilo umestno.

Da je pa Jezus res poprej umival učencem noge, je razvidno iz evangelija sv. Janeza[2]. Jezus je namreč vstal med tem, ko so jedli velikonočno jagnje[3], od mize, in je umival učencem noge. Pri tretjem delu večerje niso bili Judje navezani na posebne obrede, kakor pri drugih delih. Zato se je tu umivanje nog najlažje izvršilo. Zveličar je imel med tem dokazom svoje ljubezni in ponižnosti tudi najlepšo priliko, da je priporočal učencem ponižnost, ker so se prepirali, kdo izmed njih je večji[4]. Ko jih je spodbujal k skromnosti, vzbuja jim

[1] Mat. 26, 26; Mark. 14, 22: Ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον. Μητὰ τὸ δειπνῆσαι in sicer ὡσαύτως = ravno tako vino kakor kruh po jedi velikonočnega jagnjeta.

[2] Jan. 13, 4: Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου — 13, 12: ὅτε ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν . . . ἀνέπεσεν πάλιν.

[3] δείπνου γινουμένου Jan. 13, 2; δ. γενομένου ni pravo besedilo in se le v malo rokopisih nahaja. — [4] Luk. 22, 23—30.

upanje, da bodo deležni tudi njegovega kraljestva. Poprej pa še bodo prestali mnogo bridkosti in skušnjav. V teh se mora pokazati njih glavar, sv. Peter, kot skala cerkve. Zanj posebej moli, da ostane trden v veri, ker on ima potrditi svoje sobrate[1].

V ozki zvezi s temi dogodki je tudi napoved Judeževega izdajstva. Sv. Matevž pripoveduje: »In kadar so jedli, je rekel: Resnično vam povem, da eden izmed vas me bo izdal. In silno žalostni so začeli sleherni reči: Gospod, ali sem jaz? On pa je odgovoril in rekel: Kateri pomaka z menoj roko v skledo, ta me bo izdal. Sin človekov sicer gre, kakor je pisano o njem; toda gorje tistemu človeku, po katerem bo Sin človekov izdan! Bolje bi mu bilo, da bi ne bil rojen tisti človek«[2]. Ko je Judež grižljej zavžil, je šel satan v njega. In Jezus mu reče: Kar misliš storiti, stori hitro[3]. Judež odide iz obednice[4].

Kakor poročata Matej in Marko, je Jezus še med jedjo velikonočnega jagnjeta Juda zaznamoval kot izdajico. Dal mu je grižljej velikonočnega jagnjeta. Ni mu dal evharističnega kruha, kakor so nekateri menili[5], ker Juda je že poprej odšel, predno ga je Jezus posvetil in spremenil[6]. Zveličar je apostolom tudi naznanil, da ga bo Peter zatajil[7], da bodo apostoli veliko med svetom trpeli, se nad njim pohujšali[8]. Toda vse te besede je govoril hitro po dokončani presveti večerji ali na potu proti Oljski gori. S tem smo tedaj označili najvažnejše dogodke Gospodove zadnje večerje in jih tudi razvrstili med obrede velikonočnega jagnjeta. Zaradi boljšega pregleda še podamo: Vspored dogodkov pri Kristusovi zadnji večerji. *Dr. Jos. Somrek.*

---

[1] Luk. 22, 31. 32.

[2] Mat. 26, 21—25; Mark. 14, 18—21; Luk. 22, 21. 22; Jan. 13, 23—30.

[3] Jan. 13, 27. — [4] Jan. 13, 30.

[5] Grimm, Op. cit. S. 138; Pölzl, IV. 107.

[6] Knabenbauer in Mat. II. 439: Si asserimus Iudam non interfuisse, huic sententiae praeterea neque antiquitatis neque auctoritatis suffragium deest. Innocentius III. (De s. altaris mysterio 4, 13): Quid ergo est tenendum? illud forte sine praeiudicio aliorum, quod Ioannes insinuat, quia cum Iudas accepisset buccellam panis, exiit continuo. Christus autem post alios cibos tradidit Eucharistiam.

Sv. Tomaž Akvinski zagovarja mnenje, da je bil Juda pri sv. obhajilu: ne Judam occultum peccatorem sine accusatore et evidenti probatione ab aliorum communione separaret nec per hoc daretur exemplum praelatis Ecclesiae similia faciendi et ipse Iudas exasperatus inde sumeret occasionem peccandi. Pomislimo pa nasprotni razlog: Non esse medici sapientis medicinam praebere aegroto, quam sciret ei esse mortiferam; cum Christus potuisset impedire, ne manducans indigne novam contraheret condemnationem, decuisse ut id faceret (Salmeron).

[7] Mat. 26, 31; Mark. 14, 27; Luk. 22, 33; Jan. 13, 36.

[8] Luk. 22, 35—38.

Vspored dogodkov pri Gospodovi zadnji večerji.

Del	Jed velikonočnega jagnjeta pri Judih.	Presveta poslednja večerja Gospodova.	Svetopisemski podatki.
Prvi del.	1. Vsi si umijejo roke in gredo k mizi. 2. Mešajo in blagoslovijo prvi kozarec. 3. Molijo Kiduš. 4. Pijejo prvi kozarec. 5. Velikonočne jedi prineso na mizo. 6. Gospodar si umije roke. 7. Jedó grenka zelišča in se zahvalijo.	Ko se je zvečerilo, je šel Jezus k mizi z dvanajster. Prepir o prvenstvu	Mat. 26, 20. Luk. 22, 24.
Drugi del.	1. Mešajo drugi kozarec. 2. Haggada t. j. razlaga zgodovinskega pomena velikonoč. jagnjeta. 3. Pojo psalme 112—113 (h. 113—114). 4. Pijejo drugi kozarec (k. hagade).		
Tretji (glavni) del.	1. Vsi si umijejo roke. 2. Gospodar lomi kruhe in jih blagoslovi. 3. Zavžije kruh in grenka zelišča. 4. Brez obredov jedó in pijejo. 5. Jedó hagigah in velikonočno jagnje. 6. Zavžijejo zadnji grižljej jagnjeta. 7. Nehajo jesti.	Jezus pravi: Srčno sem želel jesti to jagnje . . . „ vstane od mize in umiva učencem noge . . . „ opominja z ozirom na prvenstvo k ponižnosti . „ moli za Petra . . . . . . „ napove, da ga bo eden izmed učencev izdal . „ poda Judežu grižljej jagnjeta, ko ga je pomočil „ Juda odide	Luk. 22, 15. 16. Jan. 13, 3—12. Jan. 13, 13—17; Luk. 22, 25—30. Luk. 22, 31. 32. Mat. 26, 21; Mark. 14, 18; Luk. 22, 21; Jan. 13, 18. Jan. 13, 26—30; Mat. 26, 23. 25. Mark. 14, 20—21; Luk. 22, 21—22.
Četrti del.	1. Vsi si umijejo roke. 2. Mešajo tretji kozarec. 3. Zahvala za užite jedi. 4. Pijejo tretji kozarec (k. blagoslova). 5. Mešajo četrti kozarec, pojejo vmes drugi del Halela (Ps. 113, 9—117), (h. 115—118). 6. Veliki Halel (Ps. 135), (h. 136). 7. Pijejo četrti kozarec. 8. Pojejo zahvalne pesmi.	Jezus ponudi vsem tretji kozarec . . . . . . Jezus poje ps. 135, 24. posveti in spremeni kruh v svoje telo ter da učencem . . Jezus posveti kelih, spremeni vino v svojo kri in da učencem . . . . . . Jezus reče: To storite v moj spomin . . . . Ko so odpeli zahvalno pesem, so šli na Oljsko goro	Luk. 22, 17; Mat. 26, 29; Mark. 14, 25. Mat. 26, 26—28; Mark. 14, 22—24. Luk. 22, 19. 20; I. Kor. 11, 23—25. Mat. 26, 30; Mark. 14, 26.

Pojem o grehu pri starih Egipčanih.

(Konec.)

4. Greh in sodba.

Iiste velikanske piramide, ki še vedno vzbujajo občudovanje sveta in ki so jih zgradili kralji iz 4. dinastije, Chufu, Chafrâ in Menkaurâ, nimajo nobenega napisa. Šele Unas, ki je bil zadnji kralj iz 5. dinastije, je na piramidi, ki jo je postavil sebi v spomin, dal napraviti napis. V njem se Oziris proslavlja kot »sodnik, ki presoja človeška srca in izreka sodbo, kateri se ne more nihče odtegniti v podzemeljskem svetu.« Nakratko so tudi označeni mrtvaški obredi: statua mrtvega kralja se poškropi z vodo in h krati se izgovori magična formula, »da so vsi grehi umrlega kralja in vse, kar zasluži božje sovraštvo, in vse besede, ki so bile izgovorjene v njegovem imenu, uničene; zakaj bog Tot jih je izbrisal s svojo roko.«

Sicer se pa Unasu na drugem svetu godi prav dobro. Nekaj časa sedi na Ozirisovem prestolu, držeč njegov scepter in sodeč žive in mrtve. Potem se po božji lestvici dvigne do nebes, s Sirijem in Orijonom se sprehaja po nebesnem svodu in naposled pride k svojemu očetu Râ-Tum. V njegovi ladji se vozi okoli, obiskujoč pokrajine, Hora in Seta, mudeč se na poljanah talu (blaženih) in uživajoč povsod največjo srečo. Ne smemo se čuditi takemu veličju in toliki blaženosti, saj se gre za kralja, ki se je že na tem svetu smatral kot pričujoči bog.

Znano je, da se kralji ne brigajo veliko za greh, in tudi pri starih Egipčanih ni bilo drugače. Vendar se v navedenem tekstu omenja sodba Ozirisa, ki pred svoje sodišče pozivlja človeška srca ter tako natanko in strogo sodi, da se mu ne more odtegniti nihče. Kjer pa je sodba, tam je tudi materija za sodbo, in če se presojajo srca, presoja se to, kar prihaja iz njih, čednosti in pregrehe. Grehov pa se je lahko iznebiti: statua umrlega se poškropi z vodo in izgovorijo se magične besede, in grehov ni več, »zakaj bog Tot jih je izbrisal s svojo roko.«

Nekako zavest greha tudi najdemo v nekem nagrobnem napisu izza časa 6. dinastije, kjer mrlič slovesno zatrja, da ni na njem nobenega greha. Ta nagrobnica slove tako-le: »Napravil sem svojemu očetu veličastno stanovanje, častil sem svojo mater, bil sem poln ljubezni do svojih bratov, dal sem kruha lačnemu, obleke nagemu, piti žejnemu: nič pregrešnega ni na meni«[1]. Potemtakem stori greh, kdor ne

[1] »I' ai fait à mon père une demeure magnifique, j'ai honoré ma mère, j'ai été plein d' amour pour tous mes frères, j'ai donné des pains à celui qui avait faim,

spoštuje in ljubi starišev ter ne skrbi zanje v življenju in po smrti, kdor ne ljubi bratov in sester, kdor ne pomaga svojemu bližnjemu v bedi in trpljenju . . .

Poglejmo še nekoliko glavno razpravo Ptahhotepovo (papirus Prisse), iz katere smo že zgoraj navedli nekaj izrekov. Ptahhotep uči: »Če kdo namerja živeti od straha, ki ga dela drugemu, mu bo bog potegnil kruh iz ust. Božja volja je, da se ne plašijo ljudje[1] . . . Ne povzročuj ljudem strahu, zakaj bog bi te udaril. Če kdo namerja tako izrabiti življenje, mu bo bog vzdignil kruh iz ust; če kdo meni na ta način obogateti, bog tako-le govori: Znal bom to potegniti nase. Če kdo namerja drugega tepsti, ga bo bog ponižal do onemoglosti. Božja volja je torej, da se ne dela strahu ljudem. Skrbi, da živiš v miru, in dosegel boš, da ti bodo ljudje prostovoljno dali, kar bi jim bil vzel s tem, da bi jih bil plašil«[2].

Kdor tedaj straši svojega bližnjega, kdor ga tepe, kdor mu dela škodo in hoče na ta način kaj pridobiti, tak je nepravičen ne samo proti bližnjemu, ampak tudi proti bogu, ki to prepoveduje, torej greši in bo od boga kaznovan. »Dieu lui retirera le pain de la bouche«, »dieu lui enlévera le pain de la bouche« (bog mu bo vzel kruh iz ust) velja tudi za drugi svet. Stari Egipčani so namreč tudi za posmrtno življenje potrebovali živeža. Tega je bilo treba poskrbeti z žrtvami in magičnimi formulami, zraven je bilo treba moliti, naj bog mrličem milostno nakloni od njihovih potomcev jim namenjeno hrano. Odtegniti jim ta kruh je bilo isto, kakor obsoditi umrlega na popolno smrt, na popolno uničenje.

V 10. poglavju priporoča Ptahhotep ponižnost: »Če se kdo prevzema, ga bo bog ponižal, ki je ustvaril njegov cvet (veličje); zavrgel ga bo, ko bo ležal mrtev«[3]. Bog je torej, ki človeka vzdigne in postavi na visoko, lepo mesto. To mora človek ponižno priznati

---

des vêtements à celui qui était nu, à boire à celui qui avait soif: aucune chose peccamineuse n'est en moi.« Amélineau l. c. pg. 84.

[1] »Si quelqu' un prétend vivre par la terreur qu' il impose à autrui, dieu lui retirera le pain de la bouche. La volonté de dieu est qu'on ne mette pas la crainte chez les hommes.« Amélineau l. c. pg. 95.

[2] »Ne mets pas la crainte chez les hommes, car dieu te combattrait. Si quelqu'un prétend user ainsi sa vie, dieu lui enlévera le pain de la bouche; si quelqu'un prétend s'enrichir par cette voie, dieu dit: Je saurai le retirer à moi. Si quelqu'un prétend battre autrui, dieu le réduira à l' impuissance. Qu' on procure donc la vie au sein de la paix et l' on obtiendra que les hommes donneront volontairement ce qu' on leur aurait pris en les effrayant.« Amélineau, l. c. pg. 100.

[3] Primeri Lauth, »Sitzungsberichte der königl. bayerischen Akademie der Wissenschaften zu München«, let. 1870, 2. zv. str. 127.

ter bogu hvaležen biti. Če se pa prevzame, ravna nehvaležno in nepravično, greši, in zato ga bo bog zavrgel, ko bo ležal mrtev.

V 13. poglavju poučuje Ptahhotep stražnike. »Straža«, pravi »naj bo, kolikor mogoče, natančna; celo ravnanje bo namreč enkrat tehtal bog, ki daje službo« [1]. Kakor iz tega vidimo, so bili Egipčani preverjeni, da so vsa njihova dejanja pred očmi boga, ki jih bo enkrat pretehtal; zato je treba skrbeti, da ne bodo takrat prelahka.

Prav lepo je posebno to, kar ta stari egiptovski moralist uči o občevanju z ženskami. Občudovati moramo resnobo, s katero sodi o strasti, ki je najhujša v človeku ter je že od nekdaj imela najslabše posledice. Njegove besede so take, da bi jih naj tudi dandanašnji upoštevali tako zvani moderni pagani. Po avtorjevem mnenju sta v človeku dva dela, meseni in duševni. Meso se vedno dviga zoper duha, da bi ga omamilo v strasti. »Srce pa to zavrže« in se ustavlja, zakaj duh je vzvišen nad meso ter ima tudi višji zakon, ki ga je sprejel od stvarnika. Kdor izpolnjuje ta zakon, je srečen. Kdor pa svojega srca neče poslušati, kdor nič ne mara za glas vesti, tak tudi ne bo maral za besede drugih ljudi, »zanj ni več možnosti dobrega nasveta.« Avtorjeve besede se glasé doslovno tako-le: »Pohlep omami tisoč moških, da uživajo trenutek, ki odbeži kakor sen. Toda doseže se le smrt, če kdo spozna ženske. Slab sklep je to, in pri njegovem izvrševanju se pojavlja želo, ki vedno sili in priganja, srce pa ga zavrže. Kdor se da premagati od pohlepa po ženskah, zanj ni več dobrega nasveta« [2].

Zgoraj smo že omenili, da je bilo vse javno življenje med Egipčani utemeljeno na podlagi božje avtoritete. Prvi in najkrepkejši motiv pokorščine do starišev in predstojnikov je bila volja božja. Kdor je bil ljudem pokoren, bil je bogu pokoren; kdor pa je bil neubogljiv, se je pregrešil zoper boga. »Pokorni«, pravi Ptahhotep (pogl. 39), »je ljubljenec božji; kdor pa ne uboga, njega bo bog kaznoval v svoji jezi.« V 41. poglavju popisuje posledice nepokorščine: »Nepokornež ničesar ne doseže; on vidi vedo tam, kjer je nevednost, krepost tam, kjer je pregreha. Kaj nespodobnega in slabega stori vsak dan. Njegovo življenje je v smrti; .... živi, in vendar umira vsak dan« [3].

Marsikatero zanimivo versko resnico hrani tudi neka druga stara egipt. moralna razprava, ki je med znanstvenim svetom znana pod imenom bulaškega papira. Ime je od bulaškega muzeja, kjer je ta papirus bil nekdaj shranjen, zdaj se pa shranjuje v Kajiri. Spisan je bil za časa XVIII. ali XIX. dinastije in obsega pouk, ki ga daje

[1] Lauth, l. c. pg. 129.
[2] Lauth, l. c. pg. 131, 132. — [3] Lauth, l. c. pg. 62.

oče Ani svojemu sinu Konsu-hôtep. Oče pred vsem opominja sina, naj obhaja praznike svojega boga in naj vestno opravlja verske dolžnosti; če te zanemarja, ga bo bog kaznoval. Amélineau tako-le prevaja izvirni tekst: »Obhajaj praznik svojega boga, obnovi ga o svojem času: z zanemarjanjem bi razdražil boga« [1].

Sličen nauk podaje 48. načelo, ki se glasi: »Izroči se bogu, varuj se vsak dan za boga, in jutri naj bo kakor danes. Žrtvuj: bog gleda na tistega, ki prinaša žrtve; on zanemarja tistega, ki njega zanemarja« [2].

V 38. načelu svari skrbni in ljubeči oče svojega sina pred vsako nepravičnostjo in lažjo pri tožbi. »Tisti«, pravi, »ki ga je potlačil lažnik, toži, ko pride vrsta nanj. Potem bog proglasi resnico, in ko pride smrt, bo ugrabila prvega tožnika« [3].

Ta dva moža, ki smo iz njunih spisov navedli dokaj izrekov, Ptahhotep in Ani, sta bila zasebnika ter v verskih rečeh nista imela javne avtoritete. Njun nauk je torej bil povse zaseben, ali da moderno govorim, lajiška morala, toda ne taka lajiška morala, kakor jo pojmujejo nekateri moderni neverniki, ki nravnost popolnoma ločijo od vere. Pri teh starih paganskih moralistih je namreč morala v najtesnejši zvezi z religijo. Bog je po njunem mnenju določil moralni red na svetu, in tega reda se morajo držati vsi ljudje v razmerju do boga, do sebe in do drugih ljudi. Bog zahteva, naj se mu služi ter se naj obhajajo njegovi prazniki z žrtvami in molitvami. On z darežljivo roko deli dobrine med ljudi in posamnike dviga na visoka mesta. Od njega je vsa javna oblast. Bog je tudi določil vse socijalne razmere med ljudmi. Bližnjike, posebno stariše in sorodnike treba ljubiti in zanje skrbeti, treba je bližnjemu pomagati v stiskah in nadlogah. Posebno gorje tistemu, ki nepravično ravna proti drugim, kdor jih zatira s silo in lažjo in njih položaj zase izkorišča. Kdor se tedaj ne drži od boga postavljenega reda, kdor bogu ne služi in ne obhaja njegovih praznikov, kdor se prevzema in baha, češ, da ima vse dobro od sebe, kdor predstojnikom ni pokoren, kdor ne ljubi starišev in bratov ter ne skrbi zanje, kdor se ne usmili trpečih bližnjikov, kdor je nepravičen proti drugim, kdor plaši in straši druge ljudi, kdor laže zoper nje in njih

---

[1] »Deuxième maxime: fais la fête de ton dieu, renouvelle la en sa saison: irriterait dieu sa transgression.« Étude sur le Papyrus de Boulaq nr. 4. Par E. Amélineau. Paris. E. Leroux. 1892. pg. 7.

[2] »Donne-toi au dieu; garde-toi chaque jour pour le dieu, et que demain soit comme aujourd'hui. Sacrifie: le dieu voit celui qui sacrifie, il néglige celui qui est négligent.« Amélineau, l. c. pg. 172.

[3] »Celui qui a été opprimé par le menteur, accuse à son tour; ensuite le dieu proclame la verité, et le trépas étant venu enlève le premier accusateur.« Amélineau, l. c. pg. 108.

škodo izrablja v svojo korist, tak ravna zoper božjo voljo, tak krši božje zapovedi, zanemarja božje prepovedi, — kratko: tak greši. Kaj je torej greh? Dandanašnji pravimo, da stori greh tisti, ki vedoma in prostovoljno prelomi božjo postavo. Nekaj takega so nemara mislili tudi že stari Egipčani, toda najbrž niso še tako logično ubrano povedali. Egipčani se v obče niso dosti brigali za splošne opredelbe, ker jim je zato nedostajalo spekulativnega duha. Tem rajši pa so se bavili s posameznimi slučaji, reči smemo slučajčeki človeškega življenja ter so jih presojali po njihovem razmerju do boga[1]. O tem posebno svedoči ona glasovita sodba pred Ozirisom, o kateri bomo takoj govorili.

Že od nekdaj je bila ideja boga Ozirisa, ki je bil po svoji smrti prestavljen v podzemelje, združena z idejo o sodbi po smrti. Že na prvi piramidi, ki ima napis in ki jo je, kakor smo zgoraj rekli, zgradil kralj Unas, se Oziris imenuje sodnik, ki presoja človeška srca. Največ nam o tej posmrtni sodbi pripoveduje »Knjiga mrtvih«, ki je bila oficijelna knjiga ter je najmanj dve tisočletji imela velik ugled in vpliv, v temeljnih točkah pa sega nazaj do prvih časov egipt. zgodovine. O starosti te knjige pravi Naville[2]: »Angesichts einer so alten und so beständigen Tradition können wir wohl behaupten, daß wenigstens gewisse Teile des Totenbuches auf die ersten Zeiten der aegypt. Monarchie zurückgehen, und wenn wir dazu die Tatsache halten, daß alles auf den Kult des Ammon bezügliche in demselben fehlt, so können wir dreist schließen, daß das Buch älter als die XI. Dynastie ist.«

Med najstarejše dele te knjige spada 64. poglavje, ki je v svoji krajši obliki gotovo starejše kakor 5. dinastija ter je najstarejši spomenik vere v posmrtno življenje. V njem pripoveduje oziris N. N. (nek mrlič), da je umrl in se napotil v drugi svet, toda zgrešil je pot ter se moral vrniti v grob. Usmilil se ga je pa bog Anubis in ga je spremil iz groba. Zato zdaj nima nobenega strahu več, da ne bi našel »duri v brezdnu« ter prišel skozi nje v Ozirisov svet; zakaj dobro ve imena vseh krajev, kjer biva pravičnih in krivičnih, blaženih in ne-

[1] Če govorimo tukaj skoraj vedno samo o bogu, in ne o bogovih, nikakor s tem ne trdimo, da so Egipčani v obče ali pa samo pisatelji tistih spisov, s katerimi smo se bavili, bili monoteisti. Gotovo pa je, da je v nekaterih krajih bilo henoteistično bogoslužje t. j. častil in molil se je le eden bog kot najvišji, drugi pa kot njemu pokorni. Ptahhotep podaje svoje nauke v imenu Ozirisa. Boljši in razboritejši duhovi so se vedno bolj bližali ideji enega samega boga.

[2] »Das aegyptische Totenbuch der XVIII.—XX. Dynastie. Zusammengestellt und herausgegeben von Edouard Naville.« Berlin 1886. Verlag von A. Ascher, pg. 31.

srečnih nebroj. Končno pa veselo vsklikne, da je prištet blaženim, ki so preobraženi ter gledajo boga Râ iz oči v oči.

Po starosti je 64. poglavju najbližje 30. poglavje, ki obsega nagovor, katerega ima umrli na svoje srce, predno stopi pred Ozirisovo sodišče. Ta nagovor slove: »Ti, moje srce od moje matere, moje srce od moje matere, ti, srčni temelj mojega bitja! Ne vzdigni se zoper mene pri mojem pričevanju! Ne ugovarjaj mi pred božjimi glavarji! Ne obrni se od mene pred opazovalcem tehtnice! Ti moje bistvo v mojem telesu, tvoritelj in čuvar v mojih udih, šlo si na dober kraj. Tam sramotijo naše ime v visokem krogu sovražniki našega imena, ko se sodi o naši pravičnosti; toda tehtar besed se srčno veseli, če sliši kaj dobrega. Naj me nihče izmed bogov pred visokim bogom, gospodom v podzemlju, ne zatoži, da lažem. Obdrži svoj obseg in se pokaži pravičnega« [1].

Če je to poglavje, kakor spričuje nek rokopis, nastalo ob času kralja Menkaurâ, potem je že za časa 4. dinastije bila razširjena in udomačena vera, da Oziris v zdoljnem svetu »z božjimi glavarji« kot prisedniki sodi ljudi.

Največje važnosti za naše vprašanje pa je 125. poglavje, katero Naville imenuje »den wesentlichsten Teil des Totenbuchs« [2]. To poglavje ima naslov: »Poglavje za vstop v dvorano dvojne resnice in za oproščenje človeka od grehov, da gleda božje obličje« in obsega štiri dele: 1. nagovor umrlega pred Ozirisom po vstopu v dvorano, 2. izpoved pred 42 sodniki, 3. psihostazo t. j. tehtanje srca, 4. pogajanja z raznimi geniji.

Duša se po smrti telesa napoti v podzemeljski svet. Potovanje ni v »Knjigi mrtvih« natančneje popisano. S pomočjo formul, zapisanih v tej knjigi, se ji posreči, da po hudih bojih premaga vse hudobne duhove in odpre vse duri in pride naposled v dvorano dvojne resnice. Tukaj sedi na prestolu pod baldahinom Oziris, »dobro bitje, gospod življenja, veliki bog, gospodar v Abidu, kralj večnosti«, na glavi Atefkrono, v desnici scepter, v levici pa bič. Za njim stojita njegovi sestri Izis in Neftis z rokami razprostrtimi k molitvi. Pred njim raste velikanski lotus, kateremu sede na vejah štirje smrtni geniji, Amzet s človeško glavo, Hapi z opičjo, Duamutef s šakalovo in Kebsenuf s kraguljevo. Tem genijem je bila izročena skrb nad drobom umrlega, ker so Egipčani menili, da ne greši spirituelni, božji del v človeku, ampak samo njegovo droboje. Sredi dvorane stoji tehtnica, v eno važnico se položi srce umrlega, v drugo pa utež, predstavljajoča boginjo Mât (res-

[1] Primeri Strauß und Torney, »Der altaegypt. Götterglaube«. I. Theil pg. 480.
[2] Naville, l. c. pg. 159.

nica in pravica). Tehtar je bog Anubis, sedeč pod levo prečko tehtnice; pod desno prečko leži velikanska pošast, »požiralka v brezdnu«, spredaj leži na eni strani krokodil, na drugi lev, zadej pa hipopotamus. Na desni strani leži poleg tehtnice Tot, tajnik bogov, ki vodi natančen zapisnik o vsem, kar se zgodi pri sodbi. Na drugi strani sedi 42 sodnikov, ki so bili iz raznih krajev Egipta poklicani, da sodijo vsak o enem grehu umrlega.

Kakor poroča turinski tekst, umrli po vstopu v dvorano tako-le spregovori: »Čast in slava vam, gospodje dvojne resnice, čast in slava tebi, veliki bog, gospod dvojne resnice (Oziris)! K tebi pridem, moj gospod, bližam se tebi, da zazrem tvojo krasoto. Spoznal sem in znam tvoje ime, poznam imena tvojih 42 bogov, ki so pri tebi v dvorani dvojne resnice, ki nadzorujejo krivične in jedo od njihove krvi na dan, ko se pretresujejo besede pred dobrim in pravičnim bitjem. Dobro! Dvoduh, gospod dvojne resnice je tvoje ime! Dobro! Poznam vas gospodje dvojne resnice, prinesem vam resnico, ugonobivši za vas zlo! Nisem bil lokav proti ljudem.

» zatiral svojih bližnjikov.
» storil nič slabega pred sodiščem.
» poznal izprijenosti.
» storil nič malovrednega.
» kot paznik nikdar prisilil človeka, da bi bil moral več delati, nego je njegova dolžnost.
» bil bojazljiv.
» bil nemaren.
» bil jaden.
» storil, kar mrzijo bogovi.
» škodoval sužnju po njegovem gospodu.
» bil vzrok, da je drug stradal.
» bil vzrok, da je drug jokal.
» moril.
» zaukazal zavratnega umora.
» se vedel prekanjeno in zvito proti drugemu.
» pokvaril darilnih kruhov v templjih.
» zmanjšal darilnih kolačev bogov.
» mrličem uropal oblačil in obvez.
» nečistoval.
» se skrunil v svetišču boga svojega mesta.
» pridejal in
» odjemal od darilnih prinosov.
» prilagal k uteži na tehtnici.
» kazil kazalca na tehtnici.

Nisem po sili jemal mleka iz ust otrok.
» poganjal živine na paši.
» lovil z mrežo ptičev bogov.
» lovil rib v božjih ribnikih.
» odvračal vode od sosednih poljišč za časa povodnji.
» odvajal reke iz njenega teka drugam.
» ugašal plamena gorečega v templjih.
» delal škode božji devetorici (skupina imenitnejših bogov).
» odganjal (od svojih pašnikov) tempeljske črede.
» zadržal boga, ko je šel iz svojega templja.«

Potem se mrlič obrne k 42 sodnikom, da se pred njimi zagovarja. Imeli so prav čudna imena. Mrlič pa je moral vsakega natanko z imenom poklicati, sicer gorje mu! Izpoved pred sodniki je bila bistveno ista, kakor ona pred Ozirisom. Tu in tam je dostavljen kak nov greh ali pa prej bolj splošno imenovan natančneje določen. Tako n. pr. mrlič izpove pred 4. sodnikom (ime mu je senčni požiralec), da ni kradel, pred 13. (ime: krvožer), da ni ubil nobene svete živali, pred 27. (ime: ki mu je obraz njegovo zaglavje), da ni nikdar grešil s pederastijo . . .

Med izpovedjo so Oziris in njegovi sodnijski prisedniki molčali. Ni se jim bilo treba z mrličem prerekati, saj je tehtnica, na kateri se je pretehtalo njegovo srce, najboljše dognala, ali govori resnico ali pa laže.

Kaj se je po sodbi zgodilo, nam »Knjiga mrtvih« ne pove. Iz podob pa, ki pojašnjujejo tekst, posnamemo, da je umrli, če je bil spoznan za pravičnega in čistega, prišel med družbo bogov ter je tamkaj trajno užival božjo blaženost; če pa se je sodnijsko dokazala njegova nepravičnost in nečistost, potem je moral trpeti hude kazni.

Obojna izpoved, zanikujoča vsakateri greh, nam je jasen dokaz, da so stari Egipčani imeli jako razvito zavest greha ter so tudi že imeli pojem o njem. »Nisem storil, kar bogovi mrzijo«, je pred Ozirisom izpovedal mrlič in tako dobro opisal bistvo greha. In ker je bil vsak Egipčan preverjen, da bo po smrti stopil pred Ozirisa ter tamkaj dal račun od vseh svojih dejanj, zato se je tudi vsak potrudil, dokler je živel, da stori to, kar je temu bogu po godu, in pusti vse, kar ta mrzi.

Ti grehi, katere je mrlič pred sodnijo na onem svetu zanikal, spadajo, kar se predmeta dostaje, v obseg naravnega zakona. Seveda je med njimi tudi dokaj malenkostne in po nekod naravnost neslane mitološke primesi. Nekateri so svoječasno trdili, da je ta izpoved prototip svetopisemskega dekaloga.

Kdor pa izpoved le površno prebere, takoj spozna, da je ta podmena ravno toliko vredna, kakor najnovejša Babelbibel — podmena.

Kakor smo že zgoraj rekli, si stari Egipčani niso dosti belili glave s spekulativnim modrovanjem, temveč so rajši bolj konkretno mislili. Z radostjo so se zamislili v posamezne slučaje, ukvarjali se celo z največjimi podrobnostmi, in tako se je lahko zgodilo, da so navsezadnje pozabili na to, kar je prvo in mora biti najpoglavitnejše pri človeških dejanjih. Sloveči Maspero jih dobro označi, ko jih imenuje narod »l' un de plus subtils et de plus formalistes qui aient jamais existé« [1].

To se posebno vidi iz tega, kako so se iznebljali in očiščali grehov. Čudimo se, ko čitamo v »Knjigi mrtvih«, kako zavestno vsak mrlič pred Ozirisom in 42 sodniki izpove, da je prost vsakega greha in kako krepko nazadnje štirikrat zakliče: »Čist sem!« Ali Egipčani res niso grešili, temveč so kot pravcati svetniki hodili po tej zemlji? Nikakor ne. Toda pomagati so si znali na prav originalen način, ki spričuje njihovo iznajdljivost baš tako, kakor njih površnost in formalnost. Egipt. bogoslovci so si namreč izmislili nauk, da če človek greši, ne greši njegovo srce in v obče kar je božjega v človeku, temveč samo njegov drob in njegovi zvunanji udje. Kajpada dosledni niso bili ti teologi, zakaj ko je mrlič pred Ozirisom izpovedal, da ni storil greha, se je pretehtalo njegovo srce, pa ne drob in udje. Polagali pa so zato vzrok pekoče zavesti greha in božje nezadovoljnosti v drob in ude ter so se zato po grehu samo v njih čutili oskrunjene, ker so menili, da se je tukaj lažje greha oprostiti in očistiti. V ta namen je bilo predpisanih veliko čistitev. Posebno duhovniki, ki so bili bližji bogovom nego drugi ljudje, so morali biti zakonito čisti. Njihove čistitve Herodot tako-le opisuje: »Duhovniki si vsak tretji dan obrijejo celo telo, da jih ne ogrdi kakšna uš ali kak drug mrčes, da služijo bogovom. Obleko nosijo platneno in obutalo iz papira, druga obleka jim je prepovedana. S svežo vodo se umivajo dvakrat po dnevu in dvakrat po noči« [2].

Tudi lajike je vezala dolžnost legalne čistote. Pogostoma so se morali umivati z vodo, zajeto, če mogoče, iz svetih vrelcev, in včasih so tudi morali za svoje grehe bogovom darovati kako žrtev. Natanko je bila predpisana čistitev umrlega. Te zanimive obrede nam je ohranil »Rituale mrtvaškega opravila« (Le rituel du sacrifice funéraire, Le livre des funérailles), ki ga je l. 1877. našel in izdal Schiaparelli. Popisuje

[1] Maspero, l. c. pg. 289.
[2] Herod. Histor. l. II. cp. 37. Ed. cit. pg. 84.

razne obrede, ki so se pred mumijo ali statuo umrlega zato opravljali, da je mumija, ki sama od sebe ni mogla ne hoditi, ne govoriti, ne gledati, ne jesti in v obče ničesar storiti, oživela ter mogla vse to storiti. Vse to obredje ni bilo nič drugega kakor ponovitev tistih dejanj, ki sta jih izvršila Izis in Horus, ko sta oživljala umorjenega Ozirisa. Med temi težavnimi in včasih prav zapletenimi ceremonijami se tudi nahaja čistitev umrlega z vodo in s kadilom in s proglašenjem besed: »Ti si čist, ti si čist, oziris N.«, »Ti si snažen, ti si snažen, oziris N!« Nato se je za umrlega darovala krvna daritev, darilne pojedine pa je že tudi bila deležna mumija, kateri so se s prej imenovanimi magičnimi sredstvi odprle oči in usta.

Največja nedoslednost v morali starih Egipčanov, naj so jo učili zasebniki ali pa zastopniki javne verske oblasti, je ta, da nam nič točnega in gotovega ne pove o kazni zavrženih. Je-li sploh v tem oziru bil kak enoten nauk? Če je mrliška sodnija umrlega spoznala za pravičnega, so se srce in ostali nesmrtni deli vrnili k njemu, združili so se ž njim, in tako je umrli začel živeti, novo, večno življenje. Kaj pa, če ga je Oziris svojimi prisedniki obsodil in zavrgel? Potem se morda srce ni več vrnilo k njemu, in dotičnik je umrl druge, definitivne smrti. Na podobah, ki predstavljajo sodnijsko dvorano (dvorano dvojne resnice) se večkrat vidi velikanska pošast, sedeča pod tehtnico, »požiralka v brezdnu«, ki je, kakor menijo nekateri, požirala obsojene. Drugi pa mislijo, da je ta pošast samo stražila vrata, ki so peljala na poljane blaženih, da pa so sodniki-prisedniki pogoltali obsojene, »pijoč od njih krvi«. Dostikrat se tudi na spomenikih med tistimi kraji, skozi katere je moral Râ s svojim spremstvom po noči iti, boreč se s sovražnimi demoni, nahaja »sobana zavrženih«, ki jo straži velikanski zmaj. Polna je dima in ognja, v katerem trpijo obsojeni, mučeni od strahovitih pošasti in furij. Posebno spomeniki in sarkofagi iz ptolemajske dobe nam na ta način predstavljajo usodo zavrženih [1].

Kaj določenega in gotovega se torej o posmrtnih kaznih ne more reči, ker stari Egipčani v tej točki na raznih krajih in v raznih časih niso imeli enotnega nauka.

Amélineau pravi, da je tisti, ki so ga v podzemlju proglasili kot nepravičnega in nečistega, še enkrat prišel na svet ter živel prejšnje življenje in delal pokoro. Če pa je bil po drugi smrti že enkrat obsojen, »je bil izročen svojim sovražnikom, požrl in mučil ga je ogenj tako dolgo, dokler ni bil popolnoma uničen. Grobni spomenik Setija I. nam jasno in očitno kaže take zavržence, z odsekanimi glavami, po-

[1] Maspero, l. c. pg. 14, 51.

grezнjene v ognjeno morje. To so Egipčani imenovali drugo smrt ali popolno uničenje« [1].

Zatrdno smemo reči, da je egipt. narav perhorescirala večnost kazni, in zato je tudi veliki Origen zanikal večnost peklenskega trpljenja.

»Pripravljajte pot Gospodovo«, smo zapisali na čelu svoje razprave. Upamo, da so se bralci preverili, da se tudi stari Egipčani niso odtegnili tej občenarodni nalogi pred Kristusovim prihodom. Nikdar se niso izneverili božji ideji, naj so si izumljali še tako čudne malike ter jih po božje častili. Nravnost so gojili v besedi in v pismu, in kar je najvažnejše, pridno v dejanskem življenju; zato so popolnoma zaslužili, da se štejejo med najkrepostnejše paganske narode. Pa tudi negativno so Gospodu pripravljali pot, kažoč svojo onemoglost. Dobro so se zavedali greha. Pa kako se ga iznebiti, ko še rešnika ni? V tej potežkoči so se zatekli k smešni razlagi, da grešijo v človeku samo drob in zvunanji udje, pomagali so si s čistitvami in magičnimi formulami in hkrati preveč zatemnili pojem kazni za greh. Kaj je pravzaprav greh in kako strahovit je v svojem bistvu in svojih posledicah, nam je z vso jasnostjo in določnostjo še le Tisti pokazal, ki nas je odrešil greha, Jezus Kristus, zveličar vseh ljudi in vseh narodov. *Dr. Jos. Hohnjec.*

Beseda „krstiti“ v dogmatičnem oziru.

Slovani rabimo besedo »krstiti« ne le, da izrazimo dejanje, ki se vrši pri podeljenju prvega in najvažnejšega zakramenta, po katerem postanemo udje skrivnostnega telesa Kristusovega in brez katerega se ne more nihče rešiti (Mark. 16, 16.), ampak tudi takrat, kadar v kateremkoli slovanskem jeziku ta sveti zakrament po prepisanem obredu delimo. Beseda »krstiti« služi pri samem svetem obredu kot forma sacramentalis. Slovansko-latinska liturgija namreč predpisuje besede: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha svetoga«. Staroslovansko-grški obred pa rabi formulo: »Kreščaetsja rob Božij N. N. vo imja Otca, amin. I Syna, amin. I svjatago Ducha, amin«. V drugih slovanskih jezikih pa, ki nimajo slovanske liturgije, pa se vsaj »in casu

[1] »Il était livré à ses ennemis, dévoré ou torturé dans le feu jusqu'au moment ou il avait été complétement détruit. Le tombeau de Seti I. nous montre avec évidence ces damnés qui, avec leurs têtes coupées, étaient plongés dans des lacs de feu. C' est ce que les Égyptiens appellaient la seconde mort ou l' anéantissement final.«

necessitatis« deli krst v narodnem jeziku, ako ni duhovnik pri rokah, in pri tej priliki se tudi rabi izraz »krstiti«.

Ta beseda zasluži v dogmatičnem oziru našo pozornost. Je-li res rabljiva ali veljavna pri zakramentalnem obredu? Zadostuje-li zahtevam veljavne zakramentalne formule? Marsikdo si še tega vprašanja nikdar stavil ni, da, še sumnjal ni o njem. Zakramenti so namreč od Kristusa ustanovljena vidna znamenja nevidne milosti. Materije in forme, kateri je Kristus vsem zakramentom določil, cerkev ne sme spremeniti, ampak ona more in sme samo preiskovati in odločiti, da-li ta ali ona forma ali materija odgovarja zahtevam veljavne forme ali materije. Zakramenti tedaj ne delujejo, če se rabi neveljavna materija ali neveljavna forma.

Po občnem nauku sv. cerkve pa zahtevajo bogoslovci, da morajo besede, ki se pri podeljenju sv. krsta rabijo, tri stvari izraziti: 1. imena treh božjih oseb, 2. osebo, kateri se podeli sv. krst, in 3. čin ali dejanje samo (actus baptizandi) t. j. potapljanje ali polivanje (pranje) z vodo[1].

Iz tega pa nastane na prvi pogled težava za slovansko besedo »krstiti«, ki bi morala pomenjati »potapljati« ali »prati«, česar pa po etimologiji nikakor ne pomenja.

Ta težava opazila se je že v 17. veku. Kardinal de Lugo, slaven moralist, omenja v svojih Responsa moralia (l. 1. dub. 3. n. 14.), da mu je nek dalmatinski duhovnik svoje dvombe v tej stvari in ob enem tudi njih rešitev objavil. Lugo je posvetil temu vprašanju celo poglavje v svojem delu. V novejšem času opozoril je zopet na to težavo Pesch D. J. (glej citat zgoraj).

Da to navidezno težavo razvozljamo, poglejmo najprej, če je v resnici potrebno, da se izrazi pri krstu potapljanje ali pranje v o b č e? Če bi to bilo, potem bi ne mogla naša slovanska beseda veljati; ker niti v sedanjih slovanskih jezikih, niti v staroslovenščini ni takega ali temu sličnega glagola, ki bi po sebi pomenjal potapljati ali prati v obče.

No, to pa tudi nikakor ni absolutno potrebno, ampak kot popolnoma dovoljno moramo smatrati, ako se izrazi pri krstu ravno to s p e c i f i č n o potapljanje ali pranje, katero se pri krstu vrši. Zakaj? V latinskem obredu glasi se krstna formula: »ego te baptizo«. Cerkev ni vzela latinske besede, ampak pridržala je grško, kakor da bi hotela s tem označiti, da hoče neko p o s e b n o potapljanje izraziti. Nadalje se grški izraz βαπτίζω v evangelijih in drugih knjigah nove zaveze rabi

[1] Prim. Propositiones damn. ab Alex. VIII. pri Denzingerju. Enchiridion n. 1184.; Pesch, Praelectiones dogm. VI. p. 164.

za obredno (ritualno ali ceremonialno) umivanje in sicer 1. za krst kot zakrament nove zaveze, 2. za krst sv. Janeza Krstnika in 3. za obredno umivanje pred jedjo. (Luk. 11, 38.)[1]

Nekaj sličnega najdemo tudi pri nemškem »taufen«. Prvotno, (t. j. v srednjenemškem) je pomenjala beseda potapljati v obče; sedaj pa se spaja ž njo le specifičen pomen »potapljanja oziroma pranja pri sv. krstu«. Prvotni pomen se je tako izgubil, da ga nihče več ne rabi, da, še ne pozna se navadno izvirni (etimologični) pomen.

Tudi a priori se more dokazati, da zadostuje, ako se pri krstu rabi glagol, ki pomenja specifično potapljanje pri krstu. »Actus baptizandi« se namreč gotovo dovoljno izrazi, ako se vzame glagol, ki pomeni ravno to potapljanje, ki ga zdaj vršim. Vršim pa ne kako vsakdanje potapljanje (ozir. umivanje), ampak obredno simbolično potapljanje, ki je svoje posebne vrste in se po svojem bistvu popolnoma razločuje od navadnega potapljanja ali umivanja. Če tedaj vzamem glagol, ki ravno to posebno umivanje zaznamuje, gotovo zadostim zahtevi, da mora v zakramentalni formi izražen biti »actus baptizandi«.

Tedaj je za veljavnost krstne formule dovolj, če pomenja glagol ne umivanje sploh, ampak samo obredno ali sveto umivanje (»sacra lotio in ritu sollemni«, Wilcke, l. c.).

Ako se ozremo sedaj na naš glagol »krstiti«, vidimo takoj, da se v tej točki strinja z latinsko-grškim «baptizare« in z nemškim »taufen«. Tudi on ne pomenja potapljati ali umivati v obče, ampak prvi pomen ki se v vseh slovanskih jezikih ž njim spaja, je pomen obrednega potapljanja ali pranja pri sv. krstu.

Le ena razlika se nam pojavlja. Glagola »baptizare« in »taufen« pomenjata tudi po svoji etimologiji »potapljati«, a glagol »krstiti« tega nikakor ne pomenja. Nastane torej vprašanje: mora-li glagol, ki se rabi pri sv. krstu, vsaj etimologično pomenjati potapljanje sploh?

Kot prvi odgovor na to vprašanje naj služi dejstvo, da je sv. cerkev do zdaj vsaj indirektno potrdila to besedo za slovansko liturgijo. Ker se je namreč sv. krst v krajih, v katerih se rabi slovanski obredni jezik, od nekdaj delil in se še sedaj vedno deli z besedo »krstiti«, in je torej n. pr. v sami Avstriji nad 7 milijonov sedaj živečih kristjanov tako krščenih, a ker sv. cerkev nikdar ni izrazila niti najmanjšega dvoma o veljavnosti tega krsta, ampak je vedno tako krščene kot v resnici veljavno krščene smatrala in priznavala: smemo sklepati, da je krst, podeljen z besedo »krstiti«, od sv. cerkve vsaj indirektno kot popolnoma veljaven priznan. Pravimo »indirektno, ker

[1] Primeri Wilcke, Clavis Novi Testamenti, 1850. I. p. 138.

sv. cerkev ni do sedaj nobenega avtentičnega obrednika izdala za sv. zakramente, ampak samo »misal«.

Drugi odgovor bodi sledeče. Sveti zakramenti so po nauku bogoslovcev znamenja, ki to in toliko delujejo, kar in kolikor pomenjajo (id agunt, quod significant). Kolikor pa pomenjajo, tega ne določuje etimologija, ampak praktična poraba živega jezika. Mnogo je besed, katerih etimologija nekaj popolnoma drugega pomenja, kakor za kar se v resnici rabijo. Kar cela kopica se nam jih nudi, če vzamemo besede, ki jih imamo Slovenci s Hrvati skupno; od teh jih je mnogo, ki imajo v obeh jezikih popolnoma drug pomen (n. pr. snaga, reč, jablan, punica, gorak, reven, obljubiti itd.) Koliko bi se dalo besed našteti v nemškem jeziku, ki imajo v stari nemščini ali pa v romanščini, iz katere so vzete, drug pomen. In v resnici! Besede so konvencijonalna znamenja, ki imajo moč zaznamovati stvari le v toliko, v kolikor jim jo podaja konvencijonalna poraba[1]. Etimologija je temelj pomena, ne pomen sam. In kolikokrat je etimologija nejasna, pomen pa je vedno določen in gotov. Besede so kakor orodje v človeškem govoru, orodje pa le toliko deluje, kolikor ga giblje in za kar ga rabi tisti, v čigar rokah je.

To velja v mnogo večji meri v onem slučaju, kjer je etimologični pomen kake besede zatemnel in se tako izbrisal iz živega jezika, da nihče ne misli nanj in da se beseda v tistem pomenu nikdar ne rabi.

To pa je ravno pri našem glagolu »krstiti«. Prvi pomen, ki ga najdemo v slovarjih vseh slovanskih jezikov pri tej besedi, je »baptizare«. O etimologičnem pomenu ne najdemo nikjer nobenega sledu, tedaj ga tudi nima. Etimologični pomen, bodisi katerikoli, se je izgubil in izbrisal iz zavesti naših jezikov. S tem ni rečeno, da beseda »krstiti« nima etimologije; to bi bilo napačno; tudi ne zanikujemo, da bi ta beseda morala imeti po svoji etimologiji pomen, ki odgovarja tej etimologiji. Ampak samo to trdimo, da se je ta etimologični pomen, katerikoli je bil, izbrisal in da se ga ne zavedamo več.

Tu bi pa mogel kdo oporekati, češ, za sedanje jezike to velja; v začetku pa, ko je beseda ravno nastala, t. j. v staroslovenskem jeziku, se je gotovo vsak zavedal etimologičnega pomena. Kako so mogli takrat duhovniki to besedo vzeti za sv. krst, ko ni nikakor pomenjala »potapljati« ali »prati?«

S tem vprašanjem smo prišli do besede »krstiti«, kakor se nahaja v staroslovenščini. V raznih rokopisih ima ta glagol razne oblike: krъstiti, hrъstiti, krъštati, hrъštati, hristiti. Vse te oblike se pa dosledno

[1] Primeri Horacij, Epist. ad Pisones, v. 70—72.

rabijo kot prevod grškega »βαπτίζειν«. Ta doslednost je tako popolna, da se ne samo pravi zakramentalni krst tako nazivlja, ampak tudi spokorni krst sv. Janeza Krstnika, kateri se zaradi tega tudi »Krьstitelj« imenuje (Mat. 3, 1; 11, 12; Luk. 7, 20; Mark. 1, 4). A ne samo to, še celo obredno umivanje pred in po obedu se s tem glagolom zaznamuje; Luk. 11, 38. se glasi v vulgati: »Pharisaeus autem coepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium;« stari Zographensis, sedaj petrograjski rokopis prevaja: »Fariséj že viděv divi sę: čkone prěžde krьsti sę prьvěe oběda«. Iz te skrajne doslednosti prelaganja se vidi, da je beseda »krstiti« tako identična z grškim »βαπτίζειν«, da jo je prelagatelj enostavno povsod uporabil, kjerkoli je našel v izvirniku ‚βαπτίζειν'. In Miklošič istovetuje v svojem Lexicon palaeo-slovenicum glagol »krstiti« tako popolnoma z βαπτίζειν, da ne omenja niti najmanj kakšnega drugega prvotnejšega pomena.

Če pa vprašamo po etimologiji, t. j. po postanku besede »krstiti«, moramo se obrniti do slavistov. V stari pravdi pa, ki se je vnela že v 18. stoletju med Dobnerjem, Durichom, Dobrovskim, Ribayem in Kopitarjem o domovini staroslovenskega obrednega jezika, igra ravno beseda ‚krstiti' z nekimi drugimi veliko ulogo. Jagić podaja v svojem delu »Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache (1900)« z učenjaško natančnostjo zgodovino tega vprašanja. Dasi cela stvar med slavisti še do danes ni dognana, vendar se o besedah »cerkev, oltar, krstiti, post, pop, pekel« ne more drugače soditi, kakor da so iz nemškega vzete. Kopitar sam sklepa iz nemškega značaja teh besed, da je Panonija prava domovina staroslovenskega cerkvenega jezika (Glagolita Clozianus, Vindobonae 1836. str. IX.). Toda dasi Jagić neopravičenost tega sklepa dokaže, mu vendar popolnoma pritrdi, da se o nemškem izviranju onih besed ne more dvomiti[1]. Po Kopitarju se beseda ‚krstiti' izvaja od srednjenemškega glagola ‚christen'. Ta glagol pomenja »s Kristusom zediniti, mit Christus versehen, christizare«[2]. Slovenski bi besedo ‚christen' na kratko preveli z ne posebno lepo obliko: ‚pokristiti'. Moglo bi se tudi reči, da pomenja ‚krstiti' po nemškem ‚christen' isto kakor ‚pokristjaniti', kakor Kopitar meni: »Verbum krьstiti est babtizare, proprie Christianum facere, a germ. christen«[3]. Dasi se ta etimologični pomen dandanes večkrat čita (glej Pesch l. c.), se nam vendar zdi v primeri z zgoraj navedenim (= ‚z Kristusom zediniti') manj točen, ker ‚christen' po pravilih dobre etimologije ne pomenja ‚christianizare', ampak ‚christizare'.

[1] Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, I. str. 82.

[2] Prim. Lexer, Mittelhochdeutsches Handwörterbuch, Leipzig 1872 I. s. v., Weigand, Deutsches Wörterbuch 1880 I. s. v. Christ; primeri tudi Lugo, l. c.

[3] Glej Glagolita Clozianus 1836. str. 75.

Kaj je dalo povod, da so stari Slovenci nemško besedo ‚christen' vzeli v svoj jezik in ž njo zakrament sv. krsta označili, to ni težko raztolmačiti. Tedanji nemški misijonarji, ki so v 7. in 8. veku do prihoda sv. Cirila in Metoda edini v naših krajih oznanjevali vero, so se gotovo besede ‚christen', ki je bila takrat v nemškem jeziku v rabi, posluževali, ko so govorili o dolžnosti, da se mora vsak človek dati krstiti. Tedaj se je beseda ‚christen' = ‚krstiti', ki je prav za prav vznačevala le učinek sv. krsta, vzela za krst sam. Seveda se ne more določiti, ali so jo že Nemci sami tako popolnoma istovetili s krstom samim, ali je še le v slovenskem jeziku dobila popolnoma pomen potapljanja pri krstu. Edino to se da trditi, da se beseda ‚krstiti', kakor daleč jo v slovanskih virih zasledujemo, vedno le nahaja v pomenu latinsko-grškega »baptizare«, nikdar v pomenu z Kristusom zediniti ali ‚pokristjaniti' (christianizare). To pa je tudi glavno za nas. Etimologični pomen, katerikoli je bil, je tako brzo in tako popolnoma izginil iz zavesti Slovanov, da se beseda ‚krstiti' v najstarejših rokopisih najde celo v pomenu, ki popolnoma izključuje njeno etimologično značenje. Kakor se je že zgoraj omenilo, rabi se glagol ‚krstiti' ne le za zakrament sv. krsta, ampak tudi za krst sv. Janeza Krstnika, da, še celo za umivanje pred obedom (Luc. 11. 38.); to vse pa nima z etimologičnim pomenom nobene sorodnosti.

Če se po vsem tem rezultati te preizkave zberó, glasijo se v glavnih točkah tako-le:

1. Beseda ‚krstiti' odgovarja pogodbam veljavne zakramentalne formule pri sv. krstu, ker, dasi ne pomenja potapljanja ali umivanja v obče, pomenja pa vendar specifično potapljanje ali umivanje pri obredu sv. krsta (= baptizare, taufen).

2. Ta pomen je prvi pomen besede ‚krstiti', ne le v vseh sedanjih slovanskih jezikih, temveč tudi že v staroslovenščini.

3. Etimologični pomen se je popolnoma izbrisal že iz zavesti starih Slovanov, kakor se vidi iz staroslov. rokopisov. Besedi ‚krstiti' se toraj iz dogmatičnega stališča ne more nič oporekati.

E. Rakovec S. I.

Oskrbovanje cerkvenega imetja.

(Dalje.)

Četrti del.

Način oskrbovanja.

a) Inventar.

Oskrbovalci cerkv. imetja morajo imeti vse premoženje vedno v razvidnosti. Da se pa to doseže, je predvsem potreben natančen popis cerkv. premoženja ali inventar, iz katerega je razvidno stanje cerkv. imetja. Ker se mora cerkveno in nadarbinsko premoženje vsako za-se oskrbovati, zato je treba za cerkev in nadarbino sestaviti posebne inventarje.

Novi inventarji se morajo vedno izdelati na podlagi starih, že potrjenih, t. j. vsi predmeti starega inventarja pridejo v novi inventar z istim tekočim številom in stanjem in z isto cenilno vrednostjo, kakor so zabeleženi v starem. Predmeti, ki vsled starosti niso več za rabo ali so se pozgubili, ne dobijo v novem inventarju tekočega števila; tudi rubrika »Sedanje stanje in cenilna vrednost« ostane v novem inventarju prazna, ter se izpolnijo le predali »Število, stanje in cenilna vrednost po starem inventarju«. Za odpis takih zastarelih predmetov pa je prositi dovoljenja pri ordinarijatu; in ko to dovoljenje pride, se dotični predmet zaznamuje v rubriki »odpadek« ter se v predalu »Vzrok prirastka ali odpadka« navede dotični odlok s pristavkom dneva in poslovnega števila, pod katerim se je dalo dovoljenje za odpis.

Predmeti, ki so se oskrbeli po sestavi starega inventarja, se vpišejo kot prirastek le v rubrikah sedanjega stanja ter ostanejo rubrike, nanašajoče se na prejšnji inventar, prazne. V zadnjo rubriko se postavi vzrok ali vir prirastka.

Vsak cerkveni inventar mora obsegati natančen opis cerkve in njenih delov. Pové se komu je posvečena, ter se označi čas zidanja, stavbeni slog, njena dolgost in širokost, sploh vse, kar je znamenitega v cerkvi. Nato se opišejo s potrebno natančnostjo posamezni deli, kakor: stranske kapele, spovednice, prižnica, krstni kamen, klopi, kor in orglje, zvonik in zvonovi, ura, zakristija itd.

Po opisu cerkve naj sledi opis cerkvene hiše in stanovanja za cerkovnika in organista. Pri tem se naj pove njih vložno število zemljiške knjige in pristavi ime, pod katerim so vpisane, ter stanje in cenilna vrednost. Cenilna vrednost se da izračuniti, ako se hišnorazredni davek pomnoži z 250. Če so poslopja podvržena tudi hišnonajemninskemu davku, se mora zadnji davek prišteti hišnorazrednemu in ta svota se potem pomnoži z 100, da se dobi cenilna vrednost.

Po opisu cerkve in njenih poslopij naj sledi natančen opis pokopališča in mrtvašnice. Vse to obsega prvi glavni oddelek cerkvenega inventarja.

V drugem oddeleku cerkvenega inventarja se opiše cerkveno orodje in cerkvene potrebščine v zakristiji in cerkvi; navede se cerkvena obleka in perilo; zaznamuje dragocenosti, pogrebne priprave, gasilno orodje, sploh vse, kar je cerkvena lastnina.

Tretji oddelek obsega cerkvene dohodke.

Tu sem se vpišejo cerkvena posestva, in sicer ustanovna in svojinska, cerkvene glavnice ustanovne in svojinski proste, bodisi v javnem zalogu ali pri zasebnikih.

Pri zemljiščih se navede številka zemljiške knjige in parcele, njih lega, morebitno značilno ime, občina, v kateri leže, mera, katastralni dohodek in cenilna vrednost, katera se dožene, ako se katastralni dohodek z 20 pomnoži.

Pri obligacijah je navesti njih ime ter je označiti, je-li papirnata, srebrna, zlata ali kronska renta, in pristaviti datum in številko, kedaj in po kaki ceni so kupljene. Ako so glavnice naložene pri zasebnikih, se naj navedejo dolžna pisma ter se pristavi ime dolžnika, njegovo stanovanje in datum intabulacije.

Končno se v tretji oddelek še vpišejo razne pravice, iz katerih cerkev dobiva svoje dohodke, kakor: darila, mrtvaščina, dohodki cerkv. stolov, od semnjev, od zbirce itd.

Četrti glavni oddelek inventarja pa našteva razne stroške n. pr.: za ustanovljene obletnice, maše in pobožnosti, za sveče, olje, cerkveno perilo in druge potrebščine, za raznovrstne davke, za zavarovalnino, za stavbe in popravila, za cerkveno opravo in pripravo, za obdelovanje cerkv. posestev in razna druga plačila.

Nato se soštejejo dohodki ter se od te svote odštejejo sošteti stroški, da je tako končno v inventarju podan splošni pregled vsega cerkv. imetja. Po označenem načrtu je napraviti tudi nadarbinski inventar in popis premoženja župnijskega ubožnega zavoda.

Sestavljen cerkv. inventar podpišejo cerkv. predstojnik in cerkv. ključarji; nadarbinski inventar pa nadarbinar sam. Inventar ubožnega zavoda morajo podpisati župnik, župan in ubožničar. Tako podpisane inventarje še potrdi dekan ter jih pošlje ordinarijatu v presojo in potrjenje.

Predmeti, ki so se nabavili po potrditvi inventarja, se takoj vpišejo za podpisi v inventar. Istotako je v inventarju takoj označiti vsak odpadek, vendar je poprej prositi pri ordinarijatu dovoljenja za izbris obrabljenih ali izgubljenih inventaričnih predmetov.

Cerkveni inventar je treba izdelati v dveh istopisih, kojih eden se hrani v škofijskem arhivu, drugi pa se pošlje župnemu uradu za župnijski arhiv. Nadarbinski inventar se mora pri nastopu novega nadarbinarja na novo spisati na podlagi prejšnjega ter pridejati fasiji. Tega napovedi priloženega inventarja nadarbinar ne dobi več nazaj, ker ga obdrži c. kr. namestništvo. Zato je dobro, da celo potrebno, da si nadarbinar za-se naredi prepis, da mu ni treba potem si izposojevati svojega inventarja od namestništva, kar je včasih združeno z mnogimi neprilikami. En eksemplar nadarbinskega inventarja mora biti shranjen tudi v škofijskem arhivu.

b) Cerkvena škrinjica in dnevnik.

Vsaka cerkev mora imeti blagajnico, ki je naj iz železa ali pa vsaj trdega lesa in z železom močno okovana. Hrani se naj na suhem in proti ognju zavarovanem prostoru. Blagajnica naj ima tri različne ključavnice z različnimi ključi, od katerih dobijo župnik in pa ključarja vsak po enega. Pri odpiranju cerkvene tružice morajo biti vsi trije oskrbovalci cerkv. imetja hkrati navzoči. Ako bi cerkv. ključar obolel in ne mogel priti, da bi odprl škrinjico, more izročiti svoj ključ kakemu poštenemu, zanesljivemu in od župnika odobrenemu sožupljanu. Župnik naj vedno skrbi za to, da se bodo gledé ključev pri cerkv. blagajnici cerkvene postave in naredbe natančno izpolnjevale. Ni prav in tudi ni dobro, ako vsprejme od ključarjev tudi njih ključe, kajti na ta način se izpostavi marsikateremu četudi neopravičenemu sumničenju. Posebno pa se tako ravnanje kaznuje, ako se morebiti kedaj sporeče s ključarjema.

V cerkveni škrinjici se naj hranijo vse cerkveno premoženje zadevajoče listine kakor: inventarji, ustanovna pisma, zadnji odobren račun, dolžna pisma, obligacije, hranilne knjižice, kupne in zakupne pogodbe in gotovina, izvzemši denar za poravnanje rednih stroškov. Ako cerkvenopremoženjskih listin ni mogoče vseh shraniti v tružici, naj se varno shranijo v župnijskem arhivu

Poleg inventarjev in blagajnice pa mora imeti župnik tudi dnevnik, v katerem natančno in nasproti zapisuje vse dohodke in stroške. Na podlagi dnevnika se pozneje najložje sestavi račun. Dnevnika naj cerkv. predstojnik nikdar ne zanemarja, kajti brez njega bo on sam komaj mogel položiti koncem leta račun, posebne težave in sitnosti in izvanredni trud pa še povzroča pomanjkljiv dnevnik v slučaju, da predstojnik umrje, in je treba čisto tujim osebam za njega sestavljati račune.

Dobro, da včasih celo potrebno je tudi, da ima cerkv. predstojnik poseben seznamek cerkvenih glavnic, iz katerega je razvidno, kje

so naložene in na kako visoke obresti in kdaj in za kateri čas so obresti že poravnane. Na ta način se namreč izogne marsikaterim sitnim in jako neljubim pomotam.

Prepotrebna in važna je za novega cerkvenega predstojnika in nadarbinarja natančnost pri izročitvi oziroma prevzetbi cerkvenega imetja. V Lavantinski škofiji veljajo o tem sledeče določbe:

Po nadarbinarjevi smrti napravi dekan v pričo dedičev ali njihovih namestnikov in dveh prič kratek zapisek vsega cerkvenega in nadarbinskega premoženja ter prevzame vse imetje v začasno oskrb. Ako dekan ne more takoj priti, stori isto na označeni način (prvi) kapelan in kjer ni kapelana, oskrbita to cerkvena ključarja. Pozneje pregleda dekan kot škofijski komisar na podlagi inventarjev in cerkv. računov v prisotnosti obeh ključarjev in patrona ali njegovega namestnika ter v pričo dedičev vse cerkv. imetje, in preišče tudi stanje poslopij, ako potrebno, celo po strokovnjaku. Če cerkv. ali nadarb. premoženje ni v redu, se poravna primanjklej iz zapuščine ranjkega, iz katere se poplača tudi odškodnina za popravila nadarb. poslopij, ki so bila potrebna vsled nadarbinarjeve brezbrižnosti.

Ako nadarbina postane izpražnjena vsled premestitve, prestave ali upokojitve nadarbinarjeve, se vrši označena revizija cerkv. premoženja na popisani način v pričo odhajajočega nadarbinarja.

O izročitvi oziroma prevzetbi se naredi izročilni zapisnik, na kojega podlagi se pozneje izroči vse premoženje novemu nadarbinarju.

K izročitvi cerkvenega imetja novemu upravitelju je povabiti patrona ali njega namestnika in cerkvene ključarje. Ako se izroči tudi premoženje ubožnega zavoda, je treba poklicati še ubožničarja in občinskega predstojnika. Za slučaj, da je v župniji več občin, ni natanko določeno, kateri župan se naj pokliče; vendar se navadno povabi župan tiste občine, v kateri stoji župnijska cerkev.

O izročitvi se napravi natančen zapisnik, za katerega je najbolje vzeti načrtan papir. Napravijo se rubrike: tek. število, predmet, glavnice v kronski veljavi, procenti, opomba.

Podlago izročilnemu zapisniku tvorijo potrjeni inventarji cerkveni, nadarbinski in ubožnega zavoda, kakor tudi zadnji potrjeni cerkveni računi in dnevnik o dohodkih in izdatkih.

Pred vsem se pregledajo blagajnice ter se uredijo obligacije, ustanovna pisma, zadolžnice in druge važne listine.

V zapisniku se predmeti navedejo s tekočo številko in v tistem redu, kakor so navedeni v zadnjem potrjenem računu ali v dotičnih inventarjih. Najprvo se izroči cerkveno premoženje in sicer: *a)* župne cerkve in *b)* njenih podružnic. Nato se preda nadarbin-

sko imetje in končno imetje ubožnega zavoda. Navedejo pa se v zapisniku na prvem mestu ustanovne glavnice v javnih zalogih, na to ustanovne glavnice pri zasebnikih; za temi se vpišejo svojinske glavnice v istem redu. Glavnice se navedejo v kronski veljavi.

Pri obligacijah javnih zalogov je pristaviti: Kategorija obligacije (kronska, papirnata, srebrna ali zlata renta) število obligacije in datum, vinkulum in ustanova, katera je pokrita z obligacijo. Prepričati se je treba tudi, ali ne manjkajo morebiti plačilne pole.

Pri privatnih dolžnih pismih se mora navesti ime dolžnika in njega bivališče, datum listine, intabulacija in eventuelno ustanova, katero zadolžnica pokriva.

Na to se opiše gotovina po zapiskih v dnevniku, ako je kaj predati.

Cerkvene posode, dragocenosti, obleka in perilo se izročijo po inventarju ter je navesti dotično stran inventarja, kjer so vpisane. Naštevati pa omenjenih reči ni treba, razen če kaj manjka ali če se je kaj novega oskrbelo, kar še ni v inventarju.

Istotako se izroče po inventarju tudi cerkvena in nadarbinska poslopja in posestva brez specifikacije. Omeniti je le treba, v kakem stanju se navedeni predmeti nahajajo, posebno stavbe, gozdi in vinogradi.

Paziti je treba na to, da se ne pozabi na zbirčno rešitev, pri kateri se naj vpiše njena visokost, že vplačana svota in pa nje naložitev.

S posebno natančnostjo se mora izročiti fundus instructus in stalni inventar. Kar se od tega izroči in prevzame, je posamezno navesti v zapisniku, kakor: krstna, poročna, mrtvaška, oklicna in oznanilna knjiga, zapisnik zarok in duš; knjiga ustanovnih in versko-zakladnih sv. maš ter birmancev; knjiga maš pro populo; poslovni zapisnik; zapisnik o vplačanih obrestih; dnevnik v dohodkih in izdatkih; zapisnik o štolnini; seznamek zavoda župnijskih ubožcev, dnevnik o dohodkih in izdatkih tega zavoda ter njega inventar in računi; cerkveni in nadarbinski inventarji; cerkveni računi vrejeni po letih; cerkv. ukazni listi; seznamek cerkvenih bratovščin in družeb; spominska knjiga in razne listine in uradna pisma itd. Istotako se morajo natančno popisati predmeti stalnega inventarja, kjer se nahaja[1].

Tako sestavljen zapisnik podpišejo za župnijsko cerkev in nadarbino škofijski komisar (dekan); provizor kot izročitelj, novi župnik kot prevzemnik, patron ali njegov namestnik in oba cerkvena ključarja; za podružnice še podpišejo zapisnik dotični ključarji in za ubožni zavod ubožničar in občinski predstojnik. Prepis tako izdelanega zapisnika

[1] Pravilnik § 18.

se pošlje ordinariatu v pregled, izvirnik pa se shrani v cerkveni blagajni[1].

Vsak prevzemnik cerkvenega imetja naj gleda, da bo izročilni zapisnik natančen, ker na podlagi v in obsegu dotičnega zapisnika je potem on odgovoren za cerkveno premoženje.

d) Obrestonosno nalaganje cerkvenega imetja na javne obveznice.

Cerkveni denar je tako nalagati, da ima sirotinsko varnost, katere pa nimajo vse obveznice, ampak le one, ki vživajo po ces. patentu z dne 6. avgusta 1854, drž. zak. št. 208, § 194 pupilno varnost. Taki sirotinsko-varni papirji so:

1. Avstrijski drž. papirji in njim postavno enakoveljavne javne zadolžnice, in sicer:

a) Občni državni dolg: 4 % enotna renta v notah, februar-avgust, maj—november; $4^2/_{10}$ % enotna srebrna renta, januar—julij, april—oktober; $3^2/_{10}$ % drž. srečke l. 1854; 4 % drž. srečke l. 1860; 5 % zastavna pisma državnih gospoščin (domen).

b) Državni dolg v drž. zboru zastopanih kraljevin in dežel: 4 % avstr. zlata renta; 4 % avstr. kronska renta; $3^1/_2$ % avstr. investicijska renta.

c) Železnične državne zadolžnice: 4 % Albrehtove žel. v srebru; 4 % Elizabetine žel. v zlatu; $5^1/_4$ % Fr. Jož. žel. v srebru; 4 % Polzenj-Breženske žel. v avstr. velj.; 4 % Rudolfove žel.; 4 % Predarelske žel.

d) Na železnične državne zadolžnice prekolkovane železnične delnice: $5^3/_4$ % delnice Elizabetine žel.; 200 gld. C. M. $5^3/_4$ % delnice žel. Linc-Budejovice; 5 % delnice Giseline žel.

e) Od države za izplačanje prevzete železnične prioritetne obligacije: 4 % Albrehtove žel. v srebru; 4 % češke zapadne žel. v srebru; 4 % bukovinskih lokalnih žel. (Černovice-Novosielica); 4 % Eisenerz-Vordernberške lok. žel.; 4 % Elizabetne žel. 400 in 2000 mark; 4 % Franc-Jožefove žel. v srebru; 4 % gališke Karl Ludovik. žel. v srebru; 4 % lok. žel. Ljubljana-Kamnik; 4 % Lvov-Černovice žel.; 4 % moravske mejne žel.; 4 % moravsko-šlezijske osrednje žel.; 3 % avstr. lok. žel.; 4 % Polzenj-Brezenske žel.; 4 % Rudolfove žel. v srebru; 4 % Predarelske žel. v srebru.

2. Zastavna pisma izdana od hipotečnih in zemljiški-kreditnih zavodov, ki so od države priznani in stoje pod državnim nadzorstvom.

[1] »Kirchl. Verordnungsblatt« für die Lav. Diöz. 1897, str. 98 in 1900, str. 10. Pravilnik, § 17.

3. Prioritetne železniške obveznice v drž. zboru zastopanih kraljevin in dežel, če imajo državno jamstvo za obrestovanje in izplačanje glavnice.

Obveznice morajo biti vinkulirane, da se ne morejo prodati, t. j. na njih je jasno in natančno označiti ime lastnika. Cerkev, nadarbina ali ustanova se naj določno na njih zaznamuje.

Ako se denar, ki je v obligaciji naložen, potrebuje, potem se mora obligacija devinkulirati. Devinkulacija pa se zgodi le, ako sta ordinarijat in namestništvo za to dala potrebno dovoljenje. Če treba torej kako obligacijo devinkulirati, je najbolje, da se pošlje ordinarijatu, ki bo uvidevši potrebo devinkulacije vse oskrbel.

Če pride obligacija v zgubo, se naj o tem nemudoma obvesti ordinarijat, kateremu se natanko naznani datum, število, visokost glavnice in obrestne stopinje ter kategorija in ime, na katero se glasi obligacija, da se morejo storiti potrebni koraki za amortizacijo (razveljavbo). S tem se zgubljena obveznica popolnoma razveljavi in zgubi vsako vrednost. Prošnja za amortizacijo, katero je treba kolekovati z 2 kronama za prvo in z 72 *h* za vsako naslednjo polo, se naj vloži pri pristojnem okrajnem sodišču.

Obresti državnih in deželnih obligacij se dobivajo na pobotnico pri davkarijah. Obrazci za pobotnice se dobé že tiskani, in sicer včasih pri davkarijah. Vsaka vinkulirana obligacija ima svojo plačilno polo, ki se mora pri vzdigovanju obresti vedno s pobotnico vred prinesti, da se tudi v polo vpišejo izplačane obresti. Če se izgubi plačilna pola, se naj vloži pri pristojnem davkarskem uradu nekolekovana prošnja za duplikat.

e) Plodonosno nalaganje cerkv. glavnic v hranilnicah in na hipoteke.

V posojilnicah se cerkveni denar ne sme nalagati. Pač pa je to dovoljeno v hranilnicah do svote 500 gold. C. M. t. j. 525 gold. ali 1050 K. Kar je več, se mora naložiti ali na obligacije ali na posestva. Cerkveno predstojništvo more cerkveno imetje obrestonosno naložiti pri zasebnikih, a mora pri tem gledati na varnost posojenih glavnic ter natančno izpolniti predpisane pogoje.

Dolžnik mora pred vsem o posojilu dati pravilno napravljeno dolžno pismo, ki se hrani v cerkveni škrinjici. V zadolžnici je izrecno imenovati cerkev, katera je posodila denar, pri ustanovah pa ime ustanovnika in cerkve, pri kateri je napravljena ustanova. Dostaviti je dalje še klavzulo, da sme upnik brez poprejšnje odpovedi takoj iztožiti glavnico, ako dolžnik 6 tednov po času zapada ne izplača dolžnih obresti. Ako se je posojilo dalo na poslopje, se mora dolžnik ob-

vezati, da bode skrbel za nepretrgano zavarovanje dotičnega objekta proti požaru ter se mora o tem izkazati vsakokrat pri izplačevanju obresti, drugače je cerkveno-premoženjsko oskrbništvo upravičeno, da celo primorano glavnico iztirjati. Razen tega mora dolžnik v zadolžnici dovoliti tudi intabulacijo v zemljiški knjigi v zavarovanje glavnice, obresti, morebitnih stroškov iztirjevanja in postranskih dolžnosti.

Zadolžnico podpiše dolžnik in dve priči, ki znate pisati. Dobro je, da se dajo podpisi sodnijsko ali pri notarju poveriti.

Posojilo je zadostno zavarovano le tedaj, če je dolžno pismo intabulirano. Vrhtega posojena svota in morebitni pred njo stoječi dolgovi ne smejo presegati polovice vrednosti, ako so naloženi na hiši, in ne dvetretjinske vrednosti, če so zavarovani na zemljišču. Ko se torej prosi pri ordinarijatu za dovoljenje, cerkveno glavnico pri zasebniku naložiti, je treba obenem s prošnjo vposlati pravilno sestavljeno dolžno pismo v načrtu v pregled ter po listinah izkazati pravo vrednost hipoteke. V to svrho je pri zemljiščih priložiti posestno polo, v kateri je naveden katastralni dohodek. Vrednost zemljišča se dobi, ake se ta dohodek pomnoži z 20. Da se razvidi, koliko je še vknjiženih dolgov na posestvu, se doda še izpisek iz zemljiške knjige dotičnega posestva. Varnost hipoteke pa se more tudi dokazati po sodnijski cenitvi, pri kateri mora biti zastopano tudi cerkveno imovinsko upravništvo. Ako bi bila cenilna vrednost od katastralne zelo različna, je treba vzroke tega razločka v cenilnem zapisniku izrečno navesti. Sodnijska cenitev bo pred vsem na svojem mestu, da se določi vrednost hipotečnih poslopij.

Posojilo se sme še le vročiti dolžniku, ko sta ordinarijat in namestnija po natančni preiskavi varnostnih naredeb dala svoje dovoljenje ter se je zadolžnica postavno podpisala in vknjižila. Cerkveno-imovinsko oskrbništvo mora imeti skrb, da se ne vknjižene zadolžnice intabulirajo ter brez zadolžnic in intabulacije izposojene glavnice postavno zavarujejo.

Odpoved glavnice. Postavno zavarovane glavnice se dolžniku, ki redno plačuje obresti, brez posebnega vzroka navadno ne morejo odpovedati. Vzroki za odpoved pa so:

1. Znižanje vrednosti hipotečnega predmeta vsled zanemarjanja ali opustošenja.

2. Opuščenje zavarovanja proti ognju pri hipotečnih poslopjih.

3. Neredno plačevanje obresti.

Izbrisne pobotnice. Ako dolžnik dolg vrne, mu cerkveno predstojništvo, oziroma nadarbinar ali oskrbništvo župnijskega ubožnega zavoda prejem potrdi s pravilno izdelano pobotnico. Pobotnico

naj napravi župnik sam, ker s tem prihrani strankam mnogo stroškov. Podpisov ni treba dati poveriti[1].

V izbrisni pobotnici naj se vedno dostavi ob koncu dovoljenje za izbris vknjižbe dotičnega dolga. Finančna prokuratura je izdelala načrt izbrisne pobotnice ter ga z dopisom z dne 13. septembra 1900 št. 10.733/II. doposlala ordinarijatu Lavant., ki je že večkrat zapovedal, da se naj župnijski uradi poslužujejo edino-le omenjenega načrta[2]. Načrt pa je ta-le:

Izbrisna pobotnica.

Kolek po skali II.

Pri posestvu vpisanem v zemljiški knjigi c. kr. (deželnega ali okrožnega ali okrajnega) sodišča v (Ime kraja) pod vložnim številom ... katastralne občine (Ime) je sub praesentato (datum in številka prezentata) vknjižena zastavna pravica za tirjatev (cerkvene ali ustanovne glavnice itd.) proti (Ime dolžnika, ki je imenovan v zadolžnici) iz zadolžnice z dne ..... v znesku .... s ... % obrestmi in s pripadki v prid (cerkve ali ustanove ali nadarb. ali župn. ubožnega zavoda.)

Podpisano predstojništvo (župne ali podružne cerkve ali nadarbine ali župnijskega ubožnega zavoda) potrdi s tem po svojih postavnih zastopnikih, da je (sta) lastnik (a) zastavljenega posestva (Ime sedanjega lastnika) to tirjatev z obrestmi vred izplačal (a) in privoli s tem, da se na podlagi predstoječe listine vknjiži izbris zastavne pravice za zgoraj omenjeno tirjatev s pripadki vred pri posestvu vložno število ..... katastralne občine .....

Predstojništvo (župnijske cerkve ali podružnice ali nadarbine ali župnijskega ubožnega zavoda) v ..... dne .....

Pečat. Podpisi.

Izbrisno pobotnico podpišejo za cerkvene in ustanovne glavnice župnik in oba ključarja, za nadarbinske glavnice nadarbinar sam, za glavnice župnijskega ubožnega zavoda pa župnik, ubožničar in župan. Župnik in župan naj pritisneta dotične pečate.

Tako napravljeni pobotnici se priloži zadolžnica in izpisek iz zemljiške knjige od zastavljenega posestva[3] ter se to vse skupaj pošlje

[1] Zak. z dne 4. jun. 1882, drž. zak. 67. § 3. Kirchl. Verord. Bl. f. d. L. D. 1900, str. 106.

[2] K. V. Bl. f. d. L. D. 1901, str. 48; 1902, str. 81.

[3] Kirchl. V. Bl. d. Lav. Diöz. 1901, str. 122.

ordinarijatu, ki pisma pregleda in, če so pravilno izdelana, tudi oskrbi državno in cerkveno odobrenje izbrisne pobotnice.

Odstopno pismo ali cesija. More se primeriti, da upnik odstopi svojo tirjatev drugemu in listina, ki se o tem odstopu napravi, se imenuje odstopno pismo ali cesija. Odstopljeni dolg sme cerkev le tedaj sprejeti, če je dotična zadolžnica pravilno sestavljena. Je zadolžnica pomanjkljiva, potem se mora dolžnik obvezati, da hoče vse predpisane pogoje izpolniti, kar se zabeleži v odstopnem pismu; drugače cerkev ne sme prevzeti dolga. Paziti pa je pri tem tudi na to, da je dolžna glavnica na zastavnem objektu tudi zadostno zavarovana. V odstopnem pismu izjavi upnik, da odstopi dolg cerkvi, dolžnik pa pripozna resničnost tirjatve ter prizna tudi cerkev kot novega upnika. Cesijo podpiše zato upnik kot odstopnik, dolžnik in dve priči.

Tožbeno iztirjevanje dolgov in fin. prokuratura.

Če dolžnik ne plača redno svojih obresti ob določenih rokih ali če zanemarja zastavljene objekte, da nimajo več potrebne vrednosti, in se je bati zgube, potem naj cerkveno-imovinsko oskrbništvo posojeno glavnico odpove. V slučaju, da dolžnik glavnice ne vplača, ga naj prisili sodnijskim potom. Pri tem pa je najbolje, da stvar izroči finančni prokuraturi in sicer potom ordinarijata, ki po potrebi v tožbeno iztirjanje privoli in zastopstvo fin. prokurature odobri ter celo zadevo pošlje c. kr. namestništvu, da tudi to pooblasti prokuraturo za sodnijsko postopanje. Vedeti pa je treba, da fin. prokuratura iztirjava le založne glavnice (Stammkapital), nikakor pa ne obresti. Obresti mora oskrbništvo iztirjati samo. Le kedar se ima iztirjati obenem tudi glavnica, potem prokuratura prevzame tudi iztirjanje zaostalih obresti[1].

f) Postavna poraba cerkv. imetja.

Cerkv. imetje se sme rabiti tudi samo za cerkvene potrebe. V pokritje teh potrebščin se navadno rabijo tekoči dohodki; le izjemoma in sicer le z dovoljenjem se sme v isti namen obrniti tudi osnovna glavnica.

Redne in leto za letom vračajoče se izdatke sme oskrbništvo vedno poravnati brez vsakega dovoljenja. Tudi izvanredne izdatke sme pokriti brez dovoljenja iz tekočih dohodkov in sicer pri cerkvah, ki imajo letnih dohodkov najmanj 1600 K, v znesku do 100 K, pri cerkvah z manjšimi dohodki pa le do vsote 50 K. Ako je treba izdati večjo vsoto, se mora prositi pri ordinarijatu za dovoljenje. Ordinarijat sam sme

[1] Kirchl. Verordbl. f. d. Lav. Diöz. 1901, str. 148.

dovoliti izdatek do 200 K; za večje izdatke se mora dobiti dovoljenje c. kr. namestništva.

Osnovne glavnice brez višjega dovoljenja oskrbništvo nikdar ne sme načeti[1]. Ako bi oskrbništvo nujno potrebovalo v pokritje potrebnih stroškov denar cerkvenih glavnic ali če bi bilo primorano prodati cerkvena posestva, se naj obrne v z razlogi podprti prošnji na škofijstvo, ki bo oskrbelo potrebno cerkveno in državno dovoljenje.

g) Prodaja, obremenjenje in zakup cerkv. imetja.

Upravitelj ne more samolastno brez cerkvenega in državnega dovoljenja cerkvenega premoženja ne prodati ne obremeniti. V slučaju prodaje ali obremenjenja je torej vložiti prošnjo s potrebno motivacijo na ordinarijat, ki oskrbi dovoljenje. Od cerkvene strani da vsled papeževega pooblaščenja[2] dovoljenje škof, oziroma nadškof in papežev nuncij.

a) Škofje morejo dovoliti prodajo cerkvenega premoženja do vrednosti 12.000 K; nadškofje pa 16.000 K; kar presega to svoto, mora dati dovoljenje papežev nuncij. To dovoljenje pa se dobi le pod pogojem, da se skupnina na drugi način obrestonosno naloži. Ako se potrebuje denar za razna popravila pri cerkvenih poslopjih in posestvih in ni mogoče najeti posojila, se sme s škofovim dovoljenjem cerkv. premoženje v to svrho prodati do nedoločene svote s pogojem, da se pozneje preostanek koristonosno naloži.

b) Kar pa zadeva znatno obremenjenje cerkv. imetja, smejo isto dovoliti škofje v znesku do 24.000 K, nadškofje pa 30.000 K, in sicer le tedaj, če je natanko določen način in čas, v katerem se bode vrnil najeti dolg. Obremenjenje se smatra neznatnim, ako ne presega 2000 K, in toliko breme morejo škofje dovoliti brez vsakega pogoja.

c) Izjemo glede alienacije pa tvori škofijsko menzalno imetje. Da se sme prodati ali obremeniti to premoženje, morajo škofje prositi za dovoljenje dotične nadškofe, nadškofi pa apostolskega nuncija.

d) V sili morejo škofje dovoliti prodajo ali znatno obremenjenje tudi, če presega omenjene svote, in sicer nadškofje do 32.000 K, škofje pa do 24.000 K. Morajo pa to potem naknadno naznaniti nunciju ali naravnost apostolski stolici.

Poleg cerkvenega dovoljenja pa je za vsako alienacijo v Avstriji potrebno tudi državno dovoljenje, za katero se prosi potom škofijstva, ki prošnjo pošlje c. kr. namestništvu in jo po potrebi priporoči. Prodajo v vrednosti od 16.000 K dovoli namestništvo, v vrednosti od 16.000 do 40.000 K pa ministerstvo za uk in bogočastje. Ministerstvo odlo-

[1] Pravilnik § 43. — [2] Kirchl. Verordbl. 1900, str. 87.

čuje tudi v slučaju, da škofijstvo prošnje ne podpira. Ako vrednost presega 40.000 K, mora ministerstvo izposlovati najvišje cesarjevo dovoljenje.

Prošnji za prodajo škofijskega menzalnega premoženja mora škof priložiti tozadevno mnenje nadškofa in stolnega kapitola, nadškof pa mnenje kapitola metropolitanskega; to prošnjo pošlje potem namestništvo s svojim mnenjem na ministerstvo v nadaljne poslovanje.

Državnega dovoljenja pa je treba tudi za znatno obremenjenje cerkv. imetja, to je, če breme presega 2000 K. Tudi tozadevna prošnja se naj vpošlje potom škofijstva na namestništvo. Ako škofijstvo prošnjo podpira, sme namestništvo dovoliti breme do 30.000 K. Ako pa škofijstvo prošnje sploh ne priporoča ali če breme dosega svoto 80.000 K, dovoli obremenjenje naučno ministerstvo. Breme čez 80.000 K more dovoliti le cesar sam.

Pri obremenjenju škofijskega menzalnega imetja je postopati, kakor pri njegovi prodaji.

Prošnji za dovoljenje prodaje ali obremenjenja se naj doda še tudi mnenje patronovo.

Da se prodaja cerkvenega imetja ali njega znatno breme sme vpisati v zemljiške knjige, morajo biti dotične pogodbe podpisane in potrjene od cerkvene in državne oblasti.

Raznim vrstam alienacije cerkvenega premoženja se prišteva tudi njega namen in zakup, zato se cerkveno imetje brez višjega cerkvenega in državnega dovoljenja ne sme dati v najem ali zakup. Dovoljujejo pa to od cerkv. strani škofje vsled svoje lastne oblasti na tri leta, vsled papeževega pooblaščenja pa imajo pravico, zakup ali najem dovoliti tudi za 15 let. Istotako se najemnina ali zakupnina brez izrečnega dovoljenja ne sme pobirati naprej, ampak jo je še le vplačati po doteku dotičnega obroka. Državno dovoljenje za najem ali nakup da za pogodbe, glaseče se na dobo od treh do 15 let, c. kr. namestništvo, za dobo od 15 do 30 let pa naučno ministerstvo. Če najemna ali zakupna doba presega 30 let, je izposlovati cesarjevo privoljenje. Dotično pogodbo morata, da je veljavna, potrditi cerkvena in državna oblast. Pripomniti pa je tukaj, da se gozdi in vinogradi nikdar ne smejo dati v zakup[1]. *Dr. A. Jerovšek.*

[1] Kirchl. Verordbl. 1874.

Dušno pastirstvo.

A. Pastirsko vodstvo.

Obljuba čistosti. Ko je pred leti neko pošteno kmečko dekle opravilo sv. spoved in je molilo pred velikim oltarjem, je med drugimi molitvami govorila tudi tako-le: »Ljubi Jezus, jaz ti obljubim, da hočem vedno čisto živeti, do smrti devica ostati in se nikoli ne možiti.« Pozneje pa so jo domače, gospodarske razmere primorale stopiti v zakon. Pri izpraševanju pred zakonom razodela je g. župniku vse, kar je govorila in storila; ali župnik je razlagal te besede le kot trden sklep in resno voljo, ne pa kot obljubo čistosti. Ker pa ji vest vendar ni dala pokoja, je pozneje dvema spovednikoma razodela to zadevo. Prvi spovednik ji je naročil, naj o tej stvari več ne govori; drugi pa ji je rekel: To ni bil pravi zakon. Od tega časa je bila še bolj nemirna in je naposled vso to zadevo razodela zunaj spovednice svojemu gospodu župniku. Župnik ji naroči, opravljati večdnevno pobožnost in ji prepove zahtevati zakonsko dolžnost; zadevo pa predloži višji cerkveni oblasti v razsodbo.

Ali sta dotična spovednika, oziroma župnika prav ravnala? To vprašanje nam naj nekoliko pojasnijo sledeče vrste[1].

Neslovesna obljuba čistosti, ki zakona ne stori neveljavnega, ampak samo nedopustljivega, obsega tri različne obljube: 1. Obljubo ne ženiti se (votum non nubendi) ali obljubo samskega stanu (votum coelibatus); 2. Obljubo devištva (votum virginitatis); in 3. Obljubo vedne čistosti (votum perpetuae castitatis)[2].

1. Obljuba ne ženiti se (votum non nubendi) ali obljuba samskega stanu (votum coelibatus). Kakor vsaka obljuba veže tudi ta obljuba le toliko, kolikor obsega predmet obljube in namen obljubnika. Predmet te obljube pa je samo ne ženiti se. Tisti torej, ki je storil obljubo, se pregreši zoper obljubo le tedaj, če sklene zakon, ne pa s tem, da se pregreši zoper čistost. Da more tak obljubnik dopustljivo skleniti zakon, mora si pred sklenitvijo zakona izprositi spregled obljube. Oblast dati ta spregled ima v vsakem slučaju škof, ker ta obljuba ni nikdar pridržana.

Če pa obljubnik sklene zakon brez spregleda, se sicer smrtno pregreši, ali zakon je veljaven. Vrhtega sme brez greha zahtevati in

[1] Glej Petrus Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio. Paris. 1892. vol. I. num. 436—439; in Henricus Ioannes Feiie, De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus. Lovanii. 1893. num. 559 et 562.

[2] V terminologiji za te tri obljube se kanonisti in moralisti ne strinjajo popolnoma. Mi se držimo terminologije kanonistov.

izpolnjevati zakonsko dolžnost, ker to ni predmet obljube in ker je zakonsko dejanje v veljavnem zakonu brez greha. Kakor se namreč pred zakonom z nečistim dejanjem ne pregreši zoper obljubo, tako se tudi ne pregreši po sklenjenem zakonu. Razun tega ni mu treba prositi spregleda, ker ga obljuba več ne veže. Predmet obljube, t. j. ne ženiti se, postal mu je nemogoč, in s tem je tudi obljuba zgubila svojo obveznost po nravoslovnem pravilu: »Cessat voti obligatio notabili rei promissae immutatione, per quam nempe materia voti fiat vel illicita vel impossibilis« [1]. Mora pa se spokoriti za greh, katerega je storil, ker je proti svoji obljubi brez spregleda stopil v zakon. Če se pa pozneje zakon kakorkoli razveže, postane predmet obljube zopet mogoč, obljuba ga zopet veže, in obljubnik ne more brez spregleda dopustljivo skleniti novega zakona.

2. Obljuba devištva (votum virginitatis). O tej obljubi nekateri kanonisti, tudi taki, ki posebno obširno razlagajo zakonsko pravo, sploh ne govorijo, ker so mnenja, da tisti, ki so v stanu devištva, navadno storijo obljubo vedne čistosti, ne pa samo devištva. Vendar če se v posameznih slučajih natančneje preiskuje predmet obljube, bode se mnogokrat dognalo, da je obljuba, katero imenujejo vedne čistosti, pravzaprav le obljuba devištva.

Predmet te obljube je prvo izvršeno nečisto dejanje, s katerim se zgubi devištvo. Taka dejanja so, če se gre za možko osebo: Voluntaria seminis effusio sive per copulam, sive per pollutionem; če se gre za žensko osebo: Copula, aut innaturalis corporis integritatis laesio, culpabiliter facta.

Če torej obljubnik zgubi devištvo na omenjene načine, pregreši se zoper obljubo, in če se je to zgodilo na nedopustljiv način t. j. izven veljavnega zakona, stori dvojni smrtni greh, namreč proti obljubi in proti čistosti. Če pa na drug način greši proti čistosti n. pr. z mislimi, dotikanjem, poljubi, ne greši zoper obljubo, razun če se s tem izpostavi nevarnosti, da prelomi obljubo. Brez greha more tak obljubnik skleniti zakon le tedaj, če si izprosi spregled od škofa, ki more od te obljube vselej odvezati, ker ni pridržana.

Ako sklene zakon brez spregleda, je zakon sicer veljaven, ali če je v stanu devištva, se smrtno pregreši zoper obljubo ne samo za to, ker ima voljo izvršiti zakon in tako prelomiti obljubo, ampak tudi za to, ker mu tako postane pravno nemogoče držati obljubo. Mora namreč izpolniti zakonsko dolžnost, če jo drugi soprog zahteva — s tem pa zgubi devištvo in se pregreši zoper obljubo.

---

[1] Ernestus Müller, Theologia moralis, editio 8. lib. II. pag. 190.

Kanonisti navajajo tri slučaje, v katerih bi bil zakon ne samo veljaven, ampak tudi dopuščen; ali ti slučaji pač nimajo praktične vrednosti. Slučaji pa so sledeči: 1. Če ima obljubnik trdni sklep, ne izvršiti zakona in v določenem času, t. j. v dveh mesecih, stopiti v red; ali če bi o tem svojem namenu ne obvestil drugega soproga, se navadno smrtno pregreši, ker ga prevari; 2. če ima trden sklep ne zahtevati zakonskih dolžnosti in vé po božjem razodetju, da tudi drugi soprog tega ne bo zahteval; in 3. če se oba po pogodbi obvežeta, v zakonu deviško živeti. V poslednjem slučaju misli več kanonistov, da je zakon neveljaven.

Po sklenjenem zakonu obljubnik ne sme prvi zahtevati zakonske dolžnosti, ker bi se s tem pregrešil proti obljubi. Če pa je s tem, da je izpolnil zakonsko dolžnost, zgubil devištvo, more poslej zakonsko dolžnost tudi zahtevati, ker predmet obljube ni postal samo nemogoč, ampak ga sploh več ni.

Ta obljuba tudi ne obvezuje obljubnika, stopiti v red pred izvršenjem zakona in se držati dvamesečnega roka. K temu ga ne veže niti direktno obljuba, ker tega ni obljubil, in obljuba ne veže čez namen obljubnika; niti je indirektno k temu obvezan za to, ker bi mu bilo tako mogoče držati obljubo Bogu storjeno; kajti obljuba ga ne veže, izbrati si sredstvo, izredno težavno samo iz tega namena, da obljubo drži. Vrhtega je jako dvomljiv tudi njegov poklic. Če pa resno misli vstopiti v kak red, ima seveda v prvih dveh mesecih pravico ne izpolniti zakonske dolžnosti.

Ako se zakon razveže, ko je obljubnik devištvo že zgubil, more skleniti drugi zakon dopustljivo brez vsakega spregleda; če pa še je v stanu devištva, ga obljuba zopet veže.

3. Obljuba vedne čistosti (votum perpetuae castitatis). Predmet te obljube je, zdrževati se vsake pohotnosti, bodisi zunanje, bodisi notranje, bodisi dopustljive, bodisi nedopustljive. Tak obljubnik pregreši se zoper obljubo tudi samo z notranjim činom nečistosti; stori torej dvojen smrten greh, namreč proti čistosti in proti obljubi.

Kogar veže ta obljuba, sklene zakon tudi brez spregleda, sicer veljavno, ali nedopustljivo, ne za to, ker bi s sklenitvijo zakona ravnal naravnost proti obljubi, ampak ker ima voljo zakon izvršiti in tako prelomiti obljubo, in ker si s tem stori moralno nemogoče držati obljubo. Ko pa je zakon sklenil, mora držati obljubo čistosti, kolikor more; ne more torej nikdar zahtevati zakonske dolžnosti (razun ako je drugi soprog v nevarnosti nezdržnosti), ker bi s tem vsakokrat ravnal proti obljubi; more in mora pa to dolžnost izpolniti, kadar ga k temu veže zakonska vez.

Pred izvršenjem zakona more v določenem času stopiti v red, ali ne zavoljo obljube. Če pa misli to storiti, ne sme v določenih mesecih izpolniti zakonske dolžnosti, in če jo izpolni, se prvokrat pregreši zoper obljubo, ne pa drugokrat ali pozneje, ker že po prvem dejanju neha postavno dovoljena pravica ne izpolnjevati zakonske dolžnosti v določenih mesecih. Kadar pa tudi drugi zakonski izgubi pravico zahtevati zakonsko dolžnost radi krvosramnosti ali prešestva, ali ker je tudi sam storil obljubo čistosti, tedaj neha tudi zanj popolnoma dolžnost izpolnjevati, in v teh slučajih ne more nobeden zahtevati ali izpolnjevati zakonske dolžnosti. Sicer pa je primerno, kakor hitro mogoče prositi spregleda obljube in to bo moder spovednik takoj storil, da more obljubnik tudi zahtevati zakonsko dolžnost in ni v vedni nevarnosti pregrešiti se zoper obljubo. Ako pa drugi soprog umrje, obljubnik ne more stopiti v drugi zakon brez spregleda. Ta obljuba je pridržana, ako obstojijo vsi pogoji za pridržaj.

V praksi je mnogokrat jako težavno razločevati, ali je obljubnik storil obljubo ne ženiti se, ali obljubo devištva, ali pa obljubo vedne čistosti. To je tem težavneje, ker obljubniki sami ne razločujejo teh obljub in njihovih imen.

V takih slučajih je treba prašati za besede, s katerimi je storil obljubo čistosti. Če se besede izvejo, bode se večkrat že iz besed lahko dognalo, kako obljubo je storil. Če pa so besede nejasne, ali se jih obljubnik sploh ne spominja, mora se s primernimi vprašanji dognati predmet obljube, ali je samo neženiti se, ali prvo izvršeno nečisto dejanje, ali pa zdržnost vsake pohotnosti, bodisi zunanje, bodisi notranje, bodisi dovoljene, bodisi nedovoljene. Kakor hitro je predmet dognan, mora takoj nehati vsak dvom, katero obljubo je storil, in se ni ozirati na to, kako imenuje svojo obljubo. Predmet obljube se bo včasih dal posneti tudi iz nagiba obljube, n. pr. če obljubnik stori obljubo iz namena, obvarovati se težav zakonskega stana, se iz tega sklepa, da je storil obljubo ne ženiti se, če druge okoliščine temu ne nasprotujejo; če stori obljubo iz namena, pridobiti si avreolo devic, ali iz ljubezni do čistosti, ki izključuje vsako dejanje, s katerim se zgubi devištvo, je obljuba devištva; če stori obljubo iz ljubezni do popolne čistosti, je obljuba vedne čistosti. Mnogokrat se tudi iz kakovosti obljubnika lahko sklepa na obljubo n. pr. če je devištvo zgubil, je storil obljubo vedne čistosti.

Naposled naj še omenimo, da je v obljubi devištva in vedne čistosti zapopadena tudi obljuba ne ženiti se; in da obljuba vedne čistosti, ako je obljubnik v stanu devištva, obsega tudi obljubo devištva.

Iz tega, kar smo doslej razložili, nam je lahko razsoditi naš slučaj. Da je dotično kmečko dekle res storilo obljubo, ne pa imelo

samo trden sklep in resno voljo, o tem nas popolnoma prepriča beseda »obljubim«. Besede »vedno čisto živeti« pomenijo v tej zvezi le neslovesno obljubo čistosti v obče, ki obsega imenovane tri različne obljube. Katero izmed teh je storila, posneti je iz sledečih besed »do smrti devica ostati in se nikoli ne ženiti«. Po pomenu besed in po navadni ljudski govorici smemo sklepati, da je storila obljubo ne ženiti se, k večjemu obljubo devištva, kar pa ni odločilnega pomena za rešitev našega slučaja.

Ker je torej vkljub obljubi sklenila veljaven zakon in sme, če je storila le obljubo ne ženiti se, sploh, in če je storila obljubo devištva, po prvem izpolnjenju zakonske dolžnosti brez greha zahtevati zakonsko dolžnost, se ji ne bi smelo prepovedati zahtevanje zakonske dolžnosti. Vrhtega ni treba prositi spregleda, kakor se je razložilo, pač pa je treba opozoriti jo, da v slučaju, da se ta zakon kakorkoli razveže, drugega zakona ne sme skleniti brez spregleda, ker jo zopet veže obljuba.

Ker pa nima mirne vesti in se mora spokoriti za prelom svoje obljube, naj se ji naroči opraviti dolgo spoved[1], in naj se ji naloži pokora, enaka spremembi obljube, če se prosi za spregled. *M. M.*

Aedituus hac in re diligenter invigiletur! Hišo božjo, vrata nebeška imenujemo katoliško cerkev. Naj bo torej vse v nji in ob nji tako, da je primerno namenu svetega poslopja. (Zupančič, D. Pastirstvo, p. 814.) Žal, da se po nekod le premalo gleda na to.

Bil sem na spovedi prav ob koncu župnije. Blizu je bila podružnica. Hočem si jo ogledati in grem k mežnarju, da mi jo odpre. Nekako se je obotavljal, rekoč, da se mu nekam mudi; ko pa le ne odneham, prinese ključ, in kaj je bilo? Po cerkvi so bile razpete vrvi, na njih se je sušilo perilo vsake vrste: srajce, rokavci itd. Za velikim oltarjem si je mežnar etabliral celo »špehkamro«! Bilo je tu nagromadenih reči, ki nikakor ne spadajo v cerkev. Drug cerkovnik je na koru imel svojo »kašto«.

Pri premožnem kmetu so obhajali gostijo. Da bi bilo tudi kaj streljanja, prosijo mežnarja, naj jim posodi cerkvene možnarje, katere jim meni nič, tebi nič izroči, ker je bil tudi povabljen. Pri tem so zapravili eden topič (rekli so, da se je razpočil), in ko se je tirjalo, da naj kupijo nov možnar, so se branili rekoč, da stari itak ni bil nič vreden.

V L. je zbolela neka žena. Slišala je praviti, da ji bo koj pomagano, če dobi kje kak kelih in pije ž njega. Pošlje torej k mežnarju, ki ji kot dobra duša, menda tudi proti dobremu plačilu, — kelih da. Čez nekaj časa jo je le začela vest peči — pride k župniku in vpraša, kaj bi bilo storiti: to in to se je zgodilo. »Kelih bom dal na novo pozlatiti, ti boš pa plačala«, ji župnik odgovori. (Kelih sicer ni bil eksekriran, pa bil je tačas pozlačenja že nujno potreben). Ta nerodnost jo je stala 15 gld.

---

[1] Glej Anton Zupančič, Duhovno pastirstvo. II. natis. 1894. str. 646.

Cerkovnik v J. je skrbnim materam brez vsakega vprašanja dajal krstne vode, ki ima baje čudovito moč, če imajo otroci gino.

Nekje je zaostajala stolpna ura. »Gvihti« dobro ne vlečejo, misli si mežnar, prebrisana glava, in hajdi obesi na utež še do pol centa težek kamen. Ne dolgo potem, ko »komaj odzvonil je dan«, se pretrga vrv, in kamena zropočeta z vso silo na obok. Prebilo ga sicer ni, pa pretreslo in poškodovalo ga je tako, da so se špranje in razpokline spodaj ob oboku videle. Pri tem bi bilo skoraj ubilo mežnarja, ker se je ravno vračal iz zvonika.

Drugemu mežnarju, ki je bil tudi na pol organista, zopet orglje niso bile po godu, gre torej, vzame jih narazen, pritiska, pili in sločuje, meneč, da bo kaj popravil. Je tudi, pa kako? Bas se je glasil, kakor star fagot, c je pel višje kakor f, meh je spuščal sapo, kakor razljučen zmaj, tako, da je bilo res »fletno« poslušati, kako so se potem »tote orgeljce pod njegovimi rokcami glasile«.

Po nekaterih cerkvah je na dilah vse polno smeti, stare šare in raznega nepotrebnega tramovja. Tudi stari oltarji in svetniki imajo tu svoj dom. Kako nevarno je to! Ali naj ne bi mežnar ali kdo drugi tega spravil kam drugam, ali bi ne bilo boljše, da bi se take reči skurile[1]? Oboki itak niso bogve kako trdni, kaj pa ogenj? Solnograška stolnica je bila masivno zidana, imela je močen strop, podstrešje iz trdnih hrastovih tramov, zraven tega pa še skoraj novo streho iz kositarja, pa je vendar vsled požarja močno trpela. Kako to? Popravljali in lotali so žlebovje, iskrica je švignila iz ponve pod streho, kjer je bilo dosti vnetljivih reči. — Šele pred par tedni je bilo po časopisih brati, da bi bila skoraj zgorela graška stolna cerkev. Na kak način? Delavci so pustili na zvoniku oblanja, iz bližnjega dimnika so letele iskre in začelo je tleti. Nedopustno je torej, kar tukaj povem: Nekje so fantalini, tisti, ki so hodili zvonit, pa tudi drugi, celo med službo božjo v zvoniku in pod streho kadili ter metali ogorke po dilah. Da to ni bilo redkokrat, pokazala je preiskava, pri kateri se je našlo za celo pest »čikov« pod streho raztrošenih. Tu ne velja izgovor, da je prej cigareto ali cigaro ugasnil! K čemu take reči nad cerkvijo?

V B. so si fantje med zvonikom in cerkvenim obokom napravili celi »locus«, kjer so celo med sv. mašo opravljali brez vsega sramu svojo potrebo! Vem, da ta ali oni maja z glavo, in res bi človek tega ne verjel, ko bi se na lastne oči ne bil prepričal.

Ali bi ne bilo torej prav, ko bi se župnik tu pa tam osebno potrudil po stopnicah ter podstrešje in zvonik vizitiral; ali če to ne, da bi vsaj cerkvenega ključarja gori poslal, ki bi pogledal, če je vse v redu? Nujno potrebno bi tudi bilo, da bi bilo podstrešje vsaj zagrajeno. Par desek in dobra ključavnica, — pa je.

Cerkovnik mora biti odgovoren zato, da ne bo spuščal v zvonik nezanesljivih oseb, ali pa več, kakor jih je treba. Mežnar, ki je ob

[1] Če nimajo prav nikake starinske ali umetniške vrednosti, kar naj kak izvedenec presodi, sicer se naj take reči shranijo na primernem mestu ali pa pošljejo v muzej. *Op. ur.*

enem organist, naj si za nedelje in praznike najme namestnika, ki bo to odgovornost prevzel.

Nek mežnar in organist je imel cele »kvatre« v cerkvi dogovorjene sestanke s svojo izvoljenko. Vse je vedelo za to in govorilo o tem, le župnik ni videl nič, ni slišal nič.

Treba je paziti tudi na organiste, posebno na one iz stare šole in samouke. Cecilijanci, ki obiskujejo orglarske tečaje, bodo menda boljši. Marsikateri gospod se izgovarja, da ni muzikaličen. Toda po nekaterih cerkvah se gode gorostasne reči, tako da ni treba šele muzikaličnega ušesa; to in ono se da kar z rokami tipati.

Saj je pravil g. N., da je zaigral njegov organist blagoslov po melodiji »Auf der grünen Wiese«, drugokrat je vzel zopet ono: »Šmartenski šolmaster«. Melodija erotične pesmi »Bienenhaus« je po nekaterih cerkvah že čisto vdomačena, posebno, kadar pridejo orglavcu na pomoč še godci. Drug organist se je pri nedeljski rani maši na originalen način zahvalil za bernjo. Mesto da pri darovanju okoli oltarja pevke zapele par lepih pesmic, je zakrožil »Donauwellen«. — Neka cerkev je bila prenovljena. Organist je nad tem izrazil svoje veselje s tem, da je zapel: »Vesel'te se vsi farmani, — oltarji so pofarbani, — sv. L. (farni patron) je čisto bel, — kdo bi ne bil vesel?« Še bolj jo je pogodil nek organist, poseben častilec sv. Antona, ki je zložil njemu na čast pesem, katere refrên se je glasil: »Sv. Anton, ti varh prešičev in svinj, — Tebi se jaz priporočim«. Gg. kapelana, ki sta pri maši asistirala, in ki sta mi to povedala, sta rekla, da je bilo »za poč't«.

Ne veljajo li besede dunajske provincijalne sinode, ki opominja duhovnike rekoč: certe tamen in ecclesia munda sint omnia, et aedituis (organoedis) hac in re diligenter invigiletur (tit. 4, c. II.)!

Anton Stergar.

Lastovke v cerkvi. Lastovke povzročajo v marsikateri cerkvi ne malo sitnosti. Posebno silijo v prostorne in visoke cerkve, ker je v takih cerkvah dovolj muh in drugega mrčesa, ter tam lažje gnezdijo. Pri tem pa onesnažijo do malega vso cerkev, pred vsem oltarje, oltarne prte, svetnike itd. Tudi ljudje niso varni pred onesnaženjem. Pa ne samo to, ampak motijo tudi službo božjo. Njih čivkanje bi sicer kdo lahko smatral za idilično, pa pozornost vernikov pri tem veliko trpi, o čemer se lahko gg. katehetje prepričajo posebno pri šolarskih sv. mašah. Izženi jih desetkrat iz cerkve, zopet so tu, brž ko kdo cerkvena vrata odprta pusti. Kako temu odpomoči?

Nek župnik si je pomagal s tem, da je cerkev po dokončani službi božji zaklenil. Toda to ne gre. S. C. je namreč 1890 odredila, da se niti pri podružnicah in po oratorijih ne sme shranjevati sv. R. T., če se vsaj skozi par ur na dan ne dovoli vstop vernikom, ki želé sv. R. T. počastiti. Velikor bolj velja to za župne cerkve. Naj navedem ta-le slučaj: Cerkev v nekem večjem kraju je bila zavoljo lastovk zaprta.

Pridejo izletniki ali topličarji ali kaj so že bili in hočejo v cerkev. Ne trdim, da so bile to kake »brumne« duše, ki so prišle molit; bili so najbrž ljudje, ki se samega dolgega časa ne vedo kam djati, in ki pridejo v cerkev, da kaj vidijo. Nevoljni so bili vsi. Najbolj je godrnjal nek star gospod z zlatimi očali, ki se je priduševal, da sicer nikdar ni v cerkev silil in tudi ne bo, da pa je škandal prve vrste, da je cerkev v tako obljudenem kraju pri belem dnevu zaprta.

Kaj pa je storiti? Ker ljudje le preradi pozabijo, da je treba vrata zapirati, bi bilo menda dobro, ko bi se pri takih cerkvah na vrata prilepil list z napisom: Zapiraj za seboj! V vsakem slučaju tudi to seveda ne bo pomagalo, ker je še vedno dosti ljudi, ki ne znajo brati, veliko ljudi je pa tudi tako zamišljenih, da ne bodo opazili tudi največjega napisa. — Za domače župljane bi menda zadostovalo, če bi se jim to s prižnice oznanilo. Po nekaterih krajih sem videl pred vhodom (na znotranji strani) razpeto zagrinjalo, ki je segalo od vrha vrat do tal. Podobne zastore vidimo pri nas pri onih prižnicah, ki nimajo nobenih lesenih vrat. Preden vstopi pridigar na prižnico, porine zagrinjalo z roko malo na stran. Seveda je tako zagrinjalo pri zunanjih vratih namenjeno proti mrazu, prahu in prepihu, pa mislim, da bi odvračalo tudi lastovke.

Najbolje pa je, skrbeti zato, da se vrata avtomatično zapirajo. Najprimitivnejši način bi bil ta-le: Na gornjem koncu podbojev se pritrdi škripec, čez se položi vrvica, na enem koncu visi utež, drugi konec pa se pritrdi na gornji vogel vrat, ki se odpirajo.

Še boljše bi bilo to: V podboj ali zid se v sredi med tečaji zabije kavelj, ki ima elastično pero. To pero tišči na vrata, ki se potemtakem sama zapro. Naredil bi ga lahko in po ceni vsak navaden kovač ali ključavničar.

Vse boljše, premožnejše in novejše cerkve pa bi si naj preskrbele patentirane vratne zatvore, kakor jih nahajamo pri večjih poštah, komptoarih itd. Ti imajo to prednost, da zapirajo vrata sigurno, tiho in brez neprijetnega pljuskanja. Take vratne zatvore ima n. pr. nova predmestna frančiškanska cerkev v Mariboru.

V mariborski stolnici, v Alojzijevi cerkvi, v novi vojniški in menda tudi po drugod se nahaja za masivnimi zvunanjimi vrati nekaka veža, ograjena s steklenimi stenami, in v cerkev stopiš šele skozi druga steklena vrata, ki se za teboj avtomatično zapro. Da tu ne morejo z lahka v cerkev mraz, prepih, lastovke itd. razume se samo ob sebi. Posebno za cerkve, ki leže na javnih trgih in ob cestah, bi bila taka vrata velika dobrota. Veliko manj prahu, peska, listja in druge nesnage bi bilo v njih. *Ant. Stergar.*

Nekaj za mladeniške in dekliške družbe. Velikega pomena za mladino so Marijine družbe dandanes. Verski mlačnosti in brezbrižnosti, ki hoče preplaviti narode, se uspešno zoperstavljajo. Slovenske Marijine družbe v Ameriki procvitajo prav lepo. Vsak mesec imajo skupno sv. obhajilo mladeniči in dekleta. Katoličani v Nemčiji s svojimi katoliško prepričanimi možmi so spodbuden vzgled, kako treba vzgojevati mladino.

Marijine družbe imajo namen vzgojiti verno ljudstvo, trdne značaje, katoliško prepričane, katoliško misleče može in žene. V ta namen imajo svoja družbena pravila in stanovske nauke. O teh ne nameravamo govoriti. Omenili bi radi nekaj k vprašanju: S čim se naj ukvarja mladina izvun cerkve?

V nekaterih krajih je vpeljano sledeče. Mladeniči kakor dekleta so ločeni po vaseh v posamezne skupine. Te se zbirajo vsaka v svoji vasi v pošteni, za to pripravni hiši ob nedeljah in praznikih: Učijo se krščanskega nauka iz katekizma, kakor jim je dušni pastir se učiti oznanil. Eden izmed mladeničev (pri dekletih ena izmed njih) je določen, da uči druge, ko se snidejo. Ta ima knjigo ter ponavlja odgovore z vsemi skupaj, da odstavljajo in prenehajo vsi enako. Na določeno nedeljo povejo mladeniči (dekleta) ene vasi skupno naložena vprašanja pred družbenim predstojnikom, ki jih vpraša iz prižnice. To se zgodi ali pri pouku krščanskega nauka popoldne, ali pred pozno službo božjo. Kako glasno odgovarjajo! Nobena vas neče zaostati za drugo. Vsako nedeljo pride druga vas na vrsto ali fantje ali dekleta.

Taka uredba ima velik vpliv, da se ukrepi in izobrazi katoliško mišljenje v mladini; dušnega pastirja pa stane primeroma na uspeh malo truda; še stanovskih naukov ni potrebno toliko imeti kakor sicer.

Za razmere na Slovenskem pripomnimo: Prigodi se, da so p. t. gg. družbeni predstojniki sami včasih v zadregi in tudi mladeniči in dekleta mnogokrat ne vejo, s čim bi se v družbeni hiši ukvarjali. Prav primerno bi bilo ponavljanje krščanskega nauka in katekizma.

Opozarjamo nadalje na zlato knjigo, katero izdaja družba sv. Mohorja prav za lajike, namreč »Zgodbe sv. pisma«. Naj bi se torej tudi porabljala v mladinskih družbah.

Dušni pastir naj bi vplival kolikor mogoče na posamezne značaje zlasti pri mladini, da bi pospeševal njih versko prepričanje in življenje. A kako, če se odteguje mladina njegovemu vplivu, če se ga izogiblje? Marsikaterega dečka, ki je zapustil šolo, prva misel je: Zdaj sem prost, zdaj me duhovnik nič več ne briga.

Velik pripomoček, si ohraniti zaupanje mladine, si pridobiti vpliv pri njej, so poučni igrokazi, gledališke predstave pod vodstvom duš-

nega pastirja. Fantje, dekleta s petnajst, šestnajst leti, ko so zapustili šolo, so prav pripravni za take igre, veselijo jih pred vsem, za nje se zanimajo. Ž njimi si pridobi dušni pastir marsikaterega mladeniča za-se, ki bi se mu sicer odtujil. Predsodki, ki jih je imel zoper Marijino družbo, zginejo. Velikega pomena so take veselice tudi za nravno življenje mladine. Ko se namreč izšola, je za njo najnevarnejši čas: Pridružuje se odraslim, jih opazuje ter začenja spoznavati svet. Če ne obrača svojih misli na lepo in koristno, se pa poprime grdega in škodljivega, da, slabega in grešnega. Omenjeni igrokazi pa podajejo pošteno zabavo ter povrh pospešujejo svetno izobrazbo.

Ako si je pridobil dušni pastir ljubezen in zaupanje mladeniča, oklenil se bo njegovih naukov, slušal bo njegove opomine, ubogal bo tudi, ko zahteva večkratno prejemanje sv. zakramentov. In to je, kar hoče doseči dušni pastir z Marijinimi družbami. Svetni igrokazi niso njih namen, nikakor, ampak sredstvo do namena. Zategadelj morajo biti take igre toliko previdno in trezno urejene, da niso na kvar namenu Marijinih družb. To se lažje doseže z mlajšimi fanti in dekleti. Starejši pa — višji oddelek — ki mislijo že resnejše, se bodo prav radi nekoliko pečali z drugim koristnim poukom, kakor je umno in štedljivo gospodarstvo, postave, volitve, narodno petje. Na ta način se bo le pospeševal namen Marijinih družb s svetnimi predmeti.

P. —*e*—.

B. Liturgika.

Kvašen kruh za sv. mašo in obhajilo — dovoljen. V obče velja načelo: Sacerdotem latini ritus solo azymo, graeci ritus solo fermentato pane posse uti, praeceptum grave est. Niti potreba, podati umirajočemu popotnico ali ljudstvu pomagati, da se ob nedeljah in praznikih vdeleži zapovedane sv. maše, ne dovoljuje duhovniku, da opusti to načelo. Sv. cerkev hoče zabraniti prepire in ohraniti vsakemu obredu lastno posebnost. Zato more lajikom prestop k drugemu obredu le sam sveti oče dovoliti.

Vendar pa je dovoljeno duhovniku latinskega obreda, ki potuje n. pr. na Rusko, in ne najde nobene cerkve svojega obreda, da sme s kvašenim kruhom v cerkvi grškega obreda maševati. Za take slučaje bi bilo seveda bolje vzeti potrebno število nekvašenih hostij seboj. Če se pa to ne zgodi, se sme rabiti kvašeni kruh. Drug slučaj bi bil ta, ko bi mašnik po konsekraciji keliha zapazil, da je hostija popolnoma pokvarjena in bi ne bilo nobenega nekvašenega kruha (hostije); tedaj bi smel rabiti kvašen pšeničen kruh, da bi dokončal pričeto najsvetejšo daritev.

Ako bi umiral katoličan latinskega obreda, bi mu smel (če ni takega duhovnika) dati duhovnik drugega (grškega) obreda sv. popot-

nico, ki je iz kvašenega kruha. To je v novejšem času tudi dovoljeno za velikonočno obhajilo. Verniki latinskega obreda smejo torej v krajih, kjer nimajo svojega duhovnika, iti k obhajilu drugega obreda, ako je le cerkev katoliška (S. C. P. F. 8. Aug. 1893). Isto bi bilo vernikom tudi dovoljeno, ako bi imeli predaleč do cerkve svojega obreda. V tem slučaju pa je treba dovoljenja škofovega (Leo XIII. 27. Nov. 1894).

Dr. J. S.

Se-li sme maševati za rajne male otroke? Zgodi se, da pridejo k dušnemu pastirju ljudje, ki želijo, da se mašuje za ravnokar umrlega otroka in ponudijo intencijo. Tu je dvojno mogoče, da je otrok bil krščen ali pa še ne.

Odgovor: Nec licite nec valide offerri potest pro damnatis, qui sunt irrevocabiliter a corpore Christi separati. Idem dicendum de pueris absque baptismo mortuis, quia hi etiam in statu immutabili sunt constituti (Salmant. tract. 5, c. 2. n. 25). Za nekrščene otroke torej ni dovoljeno maševati. — Kaj pa, če so krščeni? Za take se sme vzeti intencija. Sv. maša pa se bere ali v zahvalo ali pa iz tega namena, da bi dosegli to, iz česar dobé kako akcidentalno čast v vojujoči cerkvi. Zato učé: Pro parvulis post baptismum defunctis posse offerri sacrificium ad finem latreuticum et eucharisticum et specialiter ad commendandum redemptionis mysterium in hoc sacrificio repraesentatum, per quod parvuli sine proprio merito salutem aeternam consequuntur; deinde etiam ad ostendendum illos parvulos ad unitatem corporis mystici Ecclesiae pertinere. Unde non est dicenda pro iis Missa de Requiem.

Dr. J. S.

Enake komemoracije. Urednik direktorija za rimsko škofijo je predložil kongregaciji sv. obredov naslednje vprašanje:

Anno 1904 proxime venturo die 7. Martii occurrit festum S. Thomae de Aquino cum Com. Feriae II. post Dominicam III. Quadragesimae ac Ss. Mm. Perpetuae et Felicitatis. Quum vero Postcommunio Feriae et Ss. Martyrum sit eadem, et iuxta Rubricas Postcommunio earundem Ss. Martyrum sit mutanda, quaeritur: Unde sumi debeat?

Et S. R. Congr. ad relationem subscripti Secretarii audito voto Commissionis Liturgicae respondendum censuit: Sumatur in casu Postcommunio de Missa plurimorum Martyrum Salus autem. Ubi autem in Festo duplici vel semiduplici Ss. Mm. Perpetuae et Felicitatis mutanda sit Postcommunio Feriae, sumatur Postcommunio Feriae proxime sequentis. Atque ita rescripsit[1].

Die 19. Februarii 1903.

S. Card. Cretoni, Praef.

† *D. Panici, Archiep. Laodic.,* Secr.

[1] Annal. eccl. 1903. fasc. 4. p. 169.

C. Katehetika.

Priprave za biblične katekeze.

63. Razdelitev kraljestva.

I. Uvod. Kako se imenujeta najslavnejša izraelska kralja? Zelo sta povzdignila David in Salomon moč in slavo izraelskega ljudstva. A po njuni smrti je čimdalje bolj ginila ta moč in slava. Kar je bil Bog zapretil Salomonu radi njegove nezvestobe (»Ker si to storil, bom tvoje kraljestvo vzel tvojemu sinu . . .«), se je natanko izpolnilo, kakor boste razvideli iz današnjega pouka.

II. Pripovedovanje: *a)* Roboamovi svetovalci; *b)* deset rodov odpade in *c)* začne malikovati; *d)* ostala rodova (Judovo kraljestvo) se tudi po zlobnih kraljih čimdalje bolj odtujujeta od Boga.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Vse izraelsko ljudstvo« = zastopniki vseh rodov. — »Pretrd jarem«, t. j. neznosne davke in naporno tlako. Ker vprežena živina ravno pri jarmu čuti takorekoč vso združeno težo vožnje, je jarem podoba težkih in neprijetnih reči. — »Bodo tvoji hlapci...«, vedno ti bodo ostali zvesti podložniki. — »Mladeniče«, tako se imenujejo z ozirom na stare svetovalce; Roboam je štel že 42 let. — »Škorpijoni« so zato hujši nego navadni biči, ker imajo ob konceh ostre bodice, ki napravljajo ob tepenju grozovite rane in bolečine.

b) »Izrael« (Izraelovo kraljestvo) je imel severni del dežele; »Juda« (Judovo kraljestvo) pa južni del. (Zemljevid!)

c) »Betel«, ob južni meji Izraelovega kraljestva, blizu mesteca Silo; »Dan« pa ob severni meji, blizu gore Hermon. (Betela ni na zemljevidu šolske knjige). V kateri dogodbi se prvikrat imenuje Betel? (Štv. 17.)

d) »Kralji so bili pa tudi večinoma hudobni«. V Izraelu je vladalo 19 kraljev, v Judovem kraljestvu pa 20. V Judovem kraljestvu je bilo samo 8 kraljev, ki so ostali zvesti Bogu, v Izraelovem pa ni bilo celó nobenega; to je propalo že l. 722, ono pa 588 pr. Kr.

IV. Razlaga. 1. Neskončno zvesti Bog je izpolnil, kar je bil napovedal Salomonu, da bo njegovo kraljestvo dal enemu njegovih hlapcev, vendar pa še dva rodova pustil njegovemu sinu. Roboam je s svojo oholostjo in trdosrčnostjo sam pomagal, da se je izpolnila božja napoved. Bog greha ni hotel, marveč ga je le dopustil.

2. Prevzetnost in prilizovanje. Da je dal Roboam tako nespameten in nesrečen odgovor, je bila kriva njegova prevzetnost in nečimernost, ker je poslušal svet mladih svetovalcev, ki so se mu prilizovali. Strast preslepi človeka in slaba družba ga izpridi.

3. Krotkost. Ko bi bil Roboam mirno in krotko odgovoril ljudstvu, bi ga ne bil razdražil in vsi rodovi bi ga bili priznali za kralja.

4. Z uporom se je pregrešilo 10 rodov, ki so odpadli od pravega kralja, kar je bilo tem večje zlo, ker so se z odpadom od hiše Davidove odrekli obljubam božjim, prihodnjemu Mesiji. (Vpr. 413.)

5. Tuji grehi. Mladi svetovalci so bili s svojim slabim svetom sokrivi Roboamovega greha in njega zlih nasledkov. Posebno hudo pa se je pregrešil Jeroboam, ker je iz vladohlepnosti ljudstvo pohujšal in zapeljal k malikovanju. (Vpr. 428 in 429.)

V. Uporaba. 1. Rad poslušaj dobre svete in koristne nauke starih in izkušenih ljudi, v prvi vrsti starišev, duhovnikov in učiteljev. — 2. Nikar ne občuj s hudobnimi ljudmi in izprijenimi tovariši; nikdar ne poslušaj zapeljivih naukov in svetov; zlasti bodi nezaupen do prilizovalcev. — 3. Ne bodi prenagel; predno se odločiš, poslušaj glas vesti, ne pa svojih strasti. — 4. Roboam je s svojo nespametjo zapravil večjo polovico svojega kraljestva; o bodi moder in pazi, da s svojo lahkomišeljnostjo ne zapraviš nedolžnosti in sv. vere in morda vsled tega celó nebeškega kraljestva!

64. Preroki. Bog pošlje Elijo.

I. Uvod. Doslej smo se učili o Izraelcih kot enem skupnem narodu. A že zadnjič sem vam pripovedoval, kako se je ta narod razcepil v dva dela. Torej se bomo odslej učili o vsakem posebej; najprej o Izraelovem kraljestvu, potlej pa o Judovem. Saj veselega bomo malo slišali (kakor je bilo že zadnjič ob koncu napovedano). V kratkem je propalo oboje; pa še prej bi bilo propalo, ko bi usmiljeni Bog ne bil pošiljal modrih mož, prerokov, ki so kolikor toliko vsaj še ljudstvo obvarovali popolnega malikovalstva.

II. Pripovedovanje. *a)* Preroki sploh; *b)* Elija pri potoku Karitu; *c)* v Sarepti.

III. Pojašnjevanje. *a)* »Od časa do časa«. Preroki torej niso bili stalni (redni) učitelji izvoljenega ljudstva, marveč Bog jih je pošiljal o posebnih priložnostih in potrebah. Navadni učitelji in oznanjevalci božje volje so bili duhovniki in leviti. (V nekem smislu bi jih smeli primerjati misijonarjem, ki hočejo ob času misijona kot izredni oznanjevalci božje besede prenoviti dušno življenje v duhovniji.)

b) »Ahab« je bil 7. kralj Izraelov. — »Jezabelo«, hčer Sidonskega kralja. — »Samarija«, mesto nekako v sredi enako imenovane dežele v Palestini. — »Bal« (= gospod), imeniten malik, katerega so častili po vsej sprednji (zahodni) Aziji, pravzaprav »solnce« (kot og-

njena razdirajoča moč na zemlji tudi = »Moloh«, kateremu so darovali otročiče). — »Karit« se staka na levi strani v Jordan; zarad gozdov, skalnatih strmin in votlin ob njegovem toku je bilo tu primerno skrivališče. — »Kruha in mesa«, — od kod neki? Za to je že poskrbel Gospod, ki jim je bil ukazal prinašati. (Sv. Avguštin.)

c) »Tudi potok se posuši«, zakaj? (Deževalo že ni dolgo časa.) — Sarepta«, mesto ob morju med Tirom in Sidonom. — »Ko pa pride... nabira drv«. To nam kaže, da je bila revna. — »Kakor resnično živi Gospod«. Iz teh besed je razvidno, da je Elija spoznala za Izraelca, in da je tudi sama bila verna, dasi živeč med pagani. — »Da umrjeva«, namreč od lakote, ker zarad suše ni bilo pričakovati domačih pridelkov, od drugod pa uboga vdova ni mogla kupiti. — »Nikar se ne boj« itd. To Elijevo naročilo je bilo velika poskušnja za vdovino vero; a vrlo jo je prestala. — »Mož božji« = poslanec Gospodov. — »Gospodova beseda je v tvojih ustih« = kar ti je Bog naročil, to govoriš.

IV. Razlaga. 1. Lastnosti božje: *a)* Bog je vseveden, ker je po prerokih napovedoval reči, katerih ne more nihče drugi vedeti naprej. — *b)* Povsod pričujoč. »Kakor res živi Gospod, Izraelov Bog, pred čigar obličjem stojim«, je rekel Elija Ahabu. — *c)* Vsemogočen. Njemu so poslušni vetrovi in oblaki, rosa in dež; na njegovo povelje je bila v Izraelu $3^1/_2$ leta popolna suša. Živali so mu pokorne; na njegovo povelje je krokar donašal preroku kruha in mesa, kar je naravnost nasprotno njegovi naravi, ker pač rad jemlje take reči, ne pa daje. Vsemogočna volja božja je pomnožila moko v loncu itd. Gospod življenja in smrti je vdovi obudil umrlega sinu. — *d)* Neskončno dobrotljiv. Kako dobrotno je skrbel za svojega služabnika Elija! (Naštej, kaj mu je storil dobrega.) — *e)* Neskončno pravičen, ker je tako ostro kaznoval odpad in malikovanje. — *f)* Neskončno usmiljen, ker ni zavrgel nezvestega ljudstva, marveč mu pošiljal preroke, da bi se poboljšali.

2. Moč molitve. Z molitvijo je Elija dosegel, da je zadela kraljestvo tako občutna kazen. Po zaupni molitvi je čudežno oživil umrlega dečka.

3. Smrt je ločitev duše od telesa. »Prosim te, naj se vrne duša tega dečka v njegovo telo!«

4. Čednosti preroka Elije. **(Za srce.)** Katere čednosti so vam posebno všeč pri Eliji? Njegov pogum. Da, pogumen je bil Elija, da si je upal stopiti pred neusmiljenega kralja in mu napovedati kazen božjo. Njegova pobožnost. Da, tudi zelo pobožen je bil Elija. Goreče je molil, predno je obudil vdovinega sina v Sarepti. Sv. apostol

Jakob nam priča, da je tudi suša in lakota prišla vsled njegove molitve: »Elija je iz srca molil, da bi ne bilo dežja na zemljo, in ni bilo dežja 3 leta in 6 mesecev. In je spet molil in nebo je dalo dež in zemlja je rodila svoj sad.« (Gl. št. 65.) Tudi v samoti je preživel dneve v molitvi in premišljevanju.

A še neke čednosti niste opazili, ki se mi zdi posebno imenitna. To je njegovo trdno zaupanje. Trdno in neomahljivo zaupanje ni lahka čednost; to pač že veste sami, ki ste večkrat tako zelo boječi, v skrbeh in strahu. Zaupanje v Boga je dalo Eliji toliko srčnost in moč, da je bil vedno poslušen božjemu povelju. Popolnoma se je prepustil božji volji. Zaupal je v Gospoda, ko mu je obljubil, da ga bo na tako čudovit način hranil v samoti ob Karitu. Ko se je potok posušil, ni obupaval, češ: »zdaj bom pa moral umreti od žeje«; marveč si je mislil: »Bog bo že kako pomagal«. — Ko ga je Gospod poslal v Sarepto k vdovi, je bila pač opravičena bojazen: Zakaj naj bi iskal rešenja med pagani onih krajev, od koder je prišla Jezabela? Ali me ne bodo morda še ubili? In zakaj pa ravno k ubožni vdovi, in ne h kakemu bogatinu? itd. A sveti mož se ni udajal takim obupnim mislim, marveč je popolnoma zaupal božji dobrotljivosti in modrosti. Oh, otroci, tudi za vas je zelo imeniten nauk o božji previdnosti in prepotrebno vam je trdno zaupanje v Boga. Pridno se vadite v tej čednosti . . .

V. Uporaba. 1. Trdno zaupajmo v Boga, kakor Elija in vdova v Sarepti. On, ki oskrbljuje cvetlice na polju in ne pozabi ptičkov pod nebom, tudi vas ne bo pozabil, ako ne pozabimo mi njega. 2. A treba ga je prositi. Pridno se torej vadite v molitvi . . . 3. Bodimo postrežni in usmiljeni po vzgledu vdove v Sarepti . . .

65. Elija daruje.

I. Uvod. (Za srce.) Kakor je bil napovedal prerok Elija, tako se je zgodilo. Tri leta in pol ni bilo že dežja. Stiska v Izraelu je prikipela do vrhunca. Lahko si mislite, v koliki bedi je bilo vse. Ljudje in živina so trpeli neznosno lakoto in žejo; mnogo jih je pomrlo, ker živež, ki se je privažal iz drugih dežel, je bil zelo drag. Ahab je v tretjem letu te hude lakote odposlal služabnika in mu rekel: »Pojdi po deželi do vseh vodnih studencev, in po vseh dolinah, če kje moremo najti trave in oteti konje in mezge, da vsa živina ne pogine«. (III. Kr. 18, 5.) Iz tega lahko razvidimo, kako velika je bila občna stiska. Drevesa so se posušila, travniki so bili izžgani, po vrtih in polju je bilo vse golo, nikjer prijetne zelenjave, nikjer pravega življenja, nikjer nič veselja. Vse, vse je koprneč hrepenelo po dežju. Zdaj se Bog usmili

in pošlje Elija h kralju. Z gorečo molitvijo izprosi Elija velik čudež, ki izpreobrne ljudstvo, in dež, ki reši deželo lakote. O tem danes.

II. Pripovedovanje. *a)* Elija, ljudstvo in kralj gredó na goro Karmel; *b)* Elija nasvetuje, kako naj se daruje; *c)* brezuspešna molitev Balovih duhovnikov; *d)* Elijeva molitev uslišana; *e)* uslišana tudi njegova prošnja za dež.

III. Pojašnjevanje: *a)* »Karmel« se imenuje daljše pogorje v Samariji, ki se raztega proti severovzhodu do Velikega morja.

b) »Kaj omahujete na dve strani?« t. j. zakaj ste tako neodločni in omahljivi, da sami ne veste, za koga bi se odločili, ali za pravega Boga ali za Bala? Taka omahljivost ni za nič; odločite se! (Torej popolnoma še niso bili izgubili vere). — »Če je Gospod Bog«. Pri Judih se je Bog imenoval Jehova; a to ime se jim je zdelo tako sveto, da si ga niso upali izgovoriti in so mesto tega rekli: »Gospod«. — »Besede ne odgovori«, ker deloma ni imelo pravega vzroka zagovarjati odpad od vere, deloma pa se je težko ločilo od Balovih praznikov, ki so jim nudili mnogo grešnih veselic.

c) »Še bolj na glas torej vpijejo« ... Balovi služabniki niso zapazili, da se Elija norčuje, marveč so res mislili, da njih »bog« res opravlja take reči, kakor kak navaden človek. — Lepše bi se pač ne bila mogla dokazati ničnost malikovanja.

d) »Iz dvanajst kamenov«, bržkone z ozirom na to, ker je bilo 12 izraelskih rodov. — »Vode trikrat vliti« itd. zato, da bi bilo vsem očitno, da ni navaden ogenj »použil« daritve, marveč res čudežen ogenj z nebes.

e) »Na vrh Karmela«, da bi bil sam in bi mogel tem popolnejše moliti. — »Dež se vsuje in vse se z novega poživi«. (Naj se to natančneje opiše, kot odgovor na opis v »uvodu«).

IV. Razlaga. 1. Namen čudežev. Polčetrtletna suša bi bila imela kot jako občutna kazen izpreobrniti kralja in ljudi. A to, da so ljudje umolknili, ko je prerok zahteval, naj se odločijo za pravega Boga, kaže, da jih tudi tako občutna kazen ni popolnoma izpokorila. In ni čudo: pravi duhovniki so bili pomorjeni, Balovi duhovniki pa so ljudem lažnivo pravili, da je Bal poslal tako sušo, ker se nočejo zanj odločiti. Bog jih hoče pridobiti z novim velikim čudežem. Pred očmi zbranega ljudstva pride ogenj izpod neba in použije mokro kamenje itd. In ko ljudstvo klečé spozna svojo vero, ga ljubi Bog zopet potrdi z novim čudežem, da začne nenadno deževati. Ti čudeži so tudi za nas; tudi nam naj utrdijo vero in zaupanje. (Procesije križevega tedna, prošnje za dež, lepo vreme itd.)

2. Čednosti preroka Elije, katere smo opazovali v poprejšnji dogodbi, se še lepše razodevajo v današnji dogodbi. Kolik pogum mu navdaja srce! Elija je vedel, kako zelo ga sovraži Ahab, ker le njemu pripisuje vso nesrečo, in vendar gre k njemu, ko mu Bog veli. Kako junaško zaupanje pokaže, ko izziva Balove služabnike. Le mislite si, kaj bi bilo, ko bi ga Bog ne bil uslišal, ko bi ognja ne bilo z neba, ki ga je bil tako zaupno in odločno napovedal, — pobili, umorili bi ga bili! Svoje življenje torej zastavi, da bi rešil svoje brate. Zopet se kaže njegova velika pobožnost, ker z gorečo molitvijo je zopet izprosil oba čudeža. Posebej moram pa še poudarjati njegovo trdno vero. Vse okrog njega je neversko, malikovalsko, omahljivo, — on pa stoji kakor skala trden; pomiluje nespametne Balove duhovnike, svari omahljivo ljudstvo, ter le za trenutek ne dvomi, da z božjo pomočjo zmaga v boju za vero.

3. Pomanjkanje duhovščine. Ker je dal Ahab pomoriti duhovnike, ki so ljudstvo učili in navajali k lepemu življenju, je bila pač lahka reč zapuščeno ljudstvo zbegati in pripraviti ob vero. Tudi zdaj se mora nesrečen imenovati oni kraj ali ona dežela, kjer ni gorečih duhovnikov. Vera začne pešati, razbrzdanost se množi, koliko duš se pogubi itd. Zato je treba moliti in Boga prositi za dobre duhovnike, zlasti kvaterne tedne.

V. Uporaba. Omahljivost. **(Za srce.)** Ko bi zdaj nastopil goreči prerok Elija, bi moral mnogokje enako ostro posvariti tudi katoličane: »Kako dolgo omahujete na dve strani?« Vaš Zveličar vas je učil: »Nihče ne more služiti dvema gospodoma!« Kaj torej vedno omahujete med čednostjo in pregreho; Kristusovi hočete biti, pa se vendar nečete odreči izprijenemu svetu; Bogu hočete služiti, pa tudi še satanovi sužniki ostati, čeravno ste se pri sv. krstu odpovedali satanu in njegovim delom. Oh, dragi otroci, z žalostjo opazujem, da tudi tukaj med vami ni popolnoma brez takih nesrečnih omahljivcev, ki nimajo nikakršne stalnosti; danes obetajo Bogu, da mu hočejo zvesto služiti, jutri pa se že odločijo zato, kar jim strast, hudo nagnjenje veleva; mika jih čednost in svetost, a tudi grehu in hudobiji se nečejo popolnoma odpovedati itd. Oh, predragi, taka omahljivost, — to ni nič! Bog je neskončno velik Gospod, ki hoče zvestih služabnikov, ki mu služijo s popolnim srcem, ne pa omahljivih polovičarjev! Njegova vrhovna postava se glasi: »Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca!« In pa to omahovanje med nebesi in peklom, to ni igrača, to je strašno resna reč, ki odločuje vso večnost. Proč torej vse omahovanje, proč vse polovičarstvo! Ponovimo zvestobo, ki so jo namesto nas pri sv. krstu obljubili naši botri! *A. Kržič.*

D. Ascetika.

Liber regulae pastoralis sancti Gregorii papae I., cognomento Magni.

»Ars est artium regimen animarum.« Pars I., c. 1.

(Dalje.)

Omenili smo že v zadnji številki »Voditeljevi«, da je I. del »Regulae« namenjen najbolj pripravnikom za dušno pastirstvo, drugi pa da razvija potrebne lastnosti in čednosti dušnega pastirja. V 11. poglavjih so splošna pravila dušnopastirske modrosti. V vseh poglavjih vodi pisatelj učenca tako, da mu kaže povsodi zlato srednjo pot (in medio virtus) dejanskih čednosti in ga hoče tako pripraviti na posebna pravila, kako učiti, voditi, svariti razne podložnike v njih najrazličnejših potrebah.

II. Del.

1. Prvo poglavje obsega razporedbo celega drugega dela.

Posode Gospodove namreč nosijo, kateri prevzamejo skrb po svojem posredovanju voditi duše v večna bivališča. Kako se torej morajo očiščevati, kateri želijo to delo vestno opravljati! Zato je Bog sam bil zapovedal, da se naj duhovnik varuje ničemurnih skrbi, ampak ima pred vsem le eno skrb, da ne misli nič nepoštenega ali celo podlega, kdor je postavljen drugim v vzgled. Duhovnik mora po svoji resnobi kazati, koliko odgovornost da nosi v srcu. Zato je nosil duhovnik na svojih prsih, pred svojimi očmi skrbno zapisana imena dvanajsterih očakov.

Imena očetov na prsih nositi ni nič drugega, kot njih življenje neprenehoma premišljevati. Zakaj le tedaj hodi duhovnik brez spotikljaja, če neprenehoma premišljuje vzglede prednikov, če v enomer pozorno gleda na stopinje svetnikov, če zadušuje nedovoljene misli, da njegova dejanja ne prekoračijo svetega reda. Potrebno je, da vodnik natančno presodi, kaj je dobro in hudo, kaj je storiti v tej, kaj v oni priložnosti.

Zato je tudi zapisano: »Deni pa v naprsnik sodbe uk in resnico, ki bosta na prsih Aronovih, kadar pojde pred Gospoda; in bo nosil sodbo Izraelovih otrok na svojih prsih pred obličjem Gospodovim vselej.« Ex. 28, 30.

2. Duhovnik mora namreč sodbo Izraelovih sinov na prsih nositi:

A. Pred obličjem Gospodovim, in zadeve podložnikov presojevati objektivno kot nepristranski sodnik, da se mu nič človeškega ne primeša v tem, kar dela v božjem imenu. In ko nastopa proti tujim pregreham, naj ostane tako treznega duha, da mu ne oskruni sodbe skrivna

zavist, in je tudi ne skali nagla jeza. Če namreč pomislimo, kako natančen in pravičen je božji sodnik, mora sveti strah prešiniti vsakega, ki je postavljen za sodnika podložnikom. In tak pameten strah navdaja potem dušo pastirjevo s ponižnostjo in jo očiščuje, da se ne prevzame, da je ne omadežujejo mesene želje, in da njenega pogleda ne otemni poželenje oči.

3. Pastir naj bode tudi krepek v dejanju, da kaže svojim podložnikom pot življenja s svojim življenjem in da čreda, ki posnema pastirjev glas in njegove lastnosti; lažje stopa po njegovih vzgledih kot po njegovih naukih.

Kdor mora namreč po svojem poklicu najvišje reči govoriti, je prav vsled tega prisiljen najvzvišenejše vzglede kazati tudi v dejanju. Tisti nauk namreč bolj seže v srce, ako ga pove tak, ki ga uporablja tudi v življenju; kar namreč z besedo zapoveduje, podpira z vzgledom, da se lažje zgodi. Zato beremo pri preroku: Stopi na visoki hrib, ki pridiguješ Sionu. (Is. 40, 9.)

Naj pastir ne misli samo v srcu, kar je prav, ampak naj tudi ljudi kvišku vabi s krepkimi dejanji, naj ne hrepeni po ugodnostih sedanjega življenja, naj se ne udaje strahu pred britkostmi. Po božjem povelju naj nosi duhovnik na obeh plečih naramnik v spomin, da je njegova duša neobčutljiva za sladkosti in britkosti in da po besedah sv. Pavla z orožjem pravice od desne in leve stopajoč, se opira le samo na postavo duha, in ga ne upogne nobena nizkotna skušnjava. Ne sme ga veselje prevzeti, ne sme ga zopernost zmotiti, ne sme ga vabljenje dovesti v grešno poželenje, ne sme ga težava pobiti in nagniti k obupu: kazati mora, ko ne da nobeni strasti ukloniti duha, kako krasen naramnik da pokriva njegova pleča.

4. Pastir bodi premišljen v molčanju, koristen v besedi, da ne bo ne povedal, kar treba zamolčati, in tudi ne zamolčal, kar je treba povedati. Nepremišljeno govorjenje vodi v zmoto, kdor pa o nepravem času molči, pusti v zmoti tiste, ki jih je bilo mogoče poučiti. Dogaja se namreč pogosto, da si neprevidni pastirji ne upajo povedati očitno, kar je prav, iz strahu, da bi kje ne prišli v nemilost, in so tako po besedah večne resnice ne pastirji, ampak zli najemniki; ko namreč vidijo volka, bežijo ko se z molčanjem skrijejo. To so mutasti psi, ki ne znajo lajati«. (Is. 56, 10.)

Zato se zopet pritožuje Bog: Vi niste stopili v bran, in se niste postavili kakor zid za hišo Izraelovo, da bi trdno stali v boju na dan Gospodov. (Ezech. 13, 5.) Ex adverso ascendere — se postaviti v bran, se pravi: za brambo črede se s prostodušno besedo oglasiti pred vsako oblastjo. V Gospodov dan, t. j. v dan, ko pošlje Gospod pra-

vično šibo strahovalko, se zoperstaviti krivičnikom, se pravi, narediti ozidje hiši Izraelovi proti sovražnikom.

In zopet: »Tvoji preroki so ti videli le laži in traparije in niso odkrili tvojega hudodelstva, da bi te bili privabili k pokori.« (Žal. p. Jer. 2, 14.) Sv. Pavel: (Pastir) se mora držati resnične besede, katera je po nauku, da mu je mogoče opominjati v zdravem nauku in prepričati tiste, ki zoper govoré. (Tit. 1, 9.)

In Malahija prerok: »Duhovnikove ustnice naj hranijo učenost in postava naj se išče iz njegovih ust, ker angel je Gospoda vojskinih trum.« (Mal. 2, 7.)

Službo klicatelja prevzame, kdorkoli stopi v duhovski stan, da hodi pred sodnikom, ki pride strahovit. Če torej duhovnlk ne ve ali ne upa govoriti, je nem predhodnik sodnikov. Zato je sedel sv. Duh nad prve pastirje v podobi jezikov, in takoj so začeli govoriti. Mojzesu je bilo naročeno, naj duhovnik nosi ob robu svojega oblačila zvončke, da ga je slišati, ko gre opravljat službo božjo. Smrt se mu žuga, če bi hodil tiho ali se skrival — krepko mora nastopiti, ut audiatur sonitus, quando ingreditur et egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, ut non moriatur. (Ex. 28, 35.)

Zvončki, ki morajo biti prišiti na duhovsko oblačilo, pomenjajo pravična dejanja po besedah prerokovih: Sacerdotes tui induantur iustitiam. (Ps. 131, 9.)

Pa ko namerava pastir govoriti, naj vse premisli, da kje ne rani kakega srca, ko se sam sebe ima za modrega. — Zato veleva božja Resnica: Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos (Marc. 9, 49). Sol znači modrost v govorjenju. Kdor si prizadeva modro govoriti, naj gleda, da po njegovi besedi ne naredi zmede v edinosti med poslušalci. — Nikar bolj modrovati, kot se spodobi modrovati, ampak modrovati, kar je prav. (Rom. 12, 3.)

Naj govornik pazi, da nič krivega ne pove, da pa tudi, kar je prav, modro in kratko izrazi — čenčavost sicer še tisto pokvari, kar je govornik povedal dobrega.

5. Jako lepo je razvita v 5. poglavju misel: Kako se naj pastirjev duh vedno vspenja in plava v premišljevanju, v duhovnih višavah pa se zopet ponižuje k slabostim in težavam siromakov. Ko hrepeni po duhovnih dobrinah, ne prezira siroščine revežev, pa tudi ko se bavi s slabostmi siromakov, da nikar ne zabi duha povzdigovati proti nebu in sam sebe ne zanemari. Kako lepo ve sv. Pavel spajati ljubezen do Boga in skrb za bližnjega. Njegov duh predira v zamaknjenju v skrivnosti tretjih nebes — pa se od tam spusti njegov čisti duh navzdol, da pouči zakonce, ki so si v skrbeh, kako naj bo njih občevanje, kake so njih zak. dolžnosti. Čvrstega njegovega duha ljubezen

božja dviga v nebo, a ljubezen do bližnjega veže njegovo srce z ljudmi: Quis infirmatur — et ego non infirmor? quis scandalizatur et ego non uror (II. Kor. 11, 29)?

Tako je delal tudi Mojzes. Mnogokrat je zahajal na goro in v šotor pred Boga; znotraj je njegov duh govoril z Bogom, zunaj pa je imel opravke z ljudmi; in je dal tako vsem pastirjem ljudstva lep vzgled, kako treba skrbeti za blagor ljudi, pa zopet iti v svetišče pred Boga ali v samoto svojega srca in gojiti sv. premišljevanje.

Prav tako je delala Beseda božja, ki je meso postala. Na gori je molil, med ljudstvom je delal čudeže in je dal nam vzgled, da če še tako rodi gojimo premišljevanje, naj vendar nikar ne pozabimo s siromaki imeti sočutja in jim skazovati dobrote; tedaj raste čudovito ljubezen, čim bolj se poniža do slabotnih ljudi; čim bolj stopa doli k bedi — tem močnejše dojemlje moč navzgor.

Taki pa naj bodo predstojniki, da jim bodo zaupali podložniki, in jim bodo radi potožili svojo bedo, da bodo k njemu se zatekali, kakor v materino naročje in ko vidijo, da jih omadežuje greh, da ga po njegovem blagem opominu in po spokorni molitvi izbrišejo.

Sicer je ta ljubezen do bližnjega dostikrat tudi nevarna priložnost, ko grehe umiva, grešno blato ognusi lepoto njegove duše, vendar bo dobrega pastirja utrdil Gospod, da se bo tem lažje rešil lastne skušnjave, čim večje usmiljenje ima do bližnjega.

6. Pastir bodi pridnim pohleven tovariš, grešnikovim prestopkom pravičen in goreč nasprotnik. To je imenitno načelo: da se namreč duhovnik nad pridne ovce v ničemer ne povišuje, če pa krivda hudobnih terja, da pa brž pokaže veljavo svoje višje službe. Naj ne kaže časti svoje, ampak enakost med pridnimi podložniki, naj se pa tudi ne boji grešnikom pokazati sveto pravico. Po naravi smo sicer vsi ljudje enaki pa razna mera zmožnosti, zaslug in krivd nas pomika nad druge ali zapostavlja drugim. Božja modrost pa prav to razliko, izvirajočo iz zla, uporablja tako, da ljudje drug drugega lepo vodijo. Zatorej se pa naj noben predstojnik ne povzdiguje s tem, kar je postal, po oblasti, ampak naj prevdarja, kaj je bil po svoji naravi, in naj se ne veseli nad tem, da more zdaj vladati, ampak da more tem več koristiti. (Non praeesse se hominibus gaudeant sed prodesse). O naših svetih očakih se ne bere, da so bili kralji nad ljudmi, ampak pastirji med ovcami. In ko je Gospod rekel Noetu in njegovim sinovom: »Naraščajte in množite se in polnite zemljo«, je takoj dostavil: »In strah in trepet pred Vami naj obhaja vse živali zemlje. (Gen. 9, 1. 2. 7.)

Ker je torej razločno povedano, naj se človeka bojé živali, je v tem tudi povedano naj pred človekom ne trepeče človek. Človek je

namreč le od neumne živali po svoji naravi različen, ne pa od drugega človeka, zato je rečeno, naj se ga boje živali, ne pa ljudje. — Protinaravno bi namreč bilo, bati se enakega. Vendar pa je treba, da predstojniki podložnike strahujejo, če vidijo, da se njih podložniki ne boje Boga, da se vsaj iz strahu pred ljudmi varuje greha, kdor se ga ne boji zavoljo pravice božje. In nikakor v tem ni napuh, ako zahtevajo, da se jih podložniki boje, ker v tem ne iščejo svoje časti; ampak pravičnosti podložnikov. V tem namreč da strahujejo krivičnike, vladajajo nekako bolj živali kot ljudi; v toliko namreč, v kolikor so poživinjeni, potrebujejo tudi strahovanja.

B. Dogodi se pa žal pogosto, da se predstojnik prav vsled svoje veljave prevzame; in ko vidi, da mu je vse podložno, da ga vsakdo hitro sluša; če kaj dobrega ukrene, ga vse hvali, če kaj slabega stori, mu nihče resno ne oporeka, ali se celo hvali, kar bi bilo treba grajati na njem, ko vse to vidi, se duh ob vsem tem prevzame. Ko ga od zunaj vse časti, ga znotraj resnica zapusti, pozabi svojo slabost, veruje tujim glasovom in ima sebe za takega, kakor sliši od zunaj, ne pa za takega, kakršni bi se moral spoznati od znotraj.

Podložnike zaničuje in ne pripoznava, da so mu po naravnem redu enaki, in ko je slučajno nad njih povišan po oblasti, meni da jih tudi nadkriljuje po zasluženju. Domišljuje si, da je modrejši od vseh, ker ima večjo oblast od njihove. Vtepe si v glavo in čisto vživi v idejo, da je res nekaj več od drugih, ima tudi drugo mero in drugo moralo za podložnike in drugo zase, postane podoben tistemu, o katerem se bere v Job 41, 25: Omne sublime videt, et ipse est rex super omnes filios superbiae. In to je vzrok, da Bog zavrže takega človeka. Savel je bil izprva ponižen, ko je prišel na visoko mesto, ga je napuh zmotil; sv. Gregor lepo pravi: »Per humilitatem praelatus, per superbiam reprobus est, Domino attestante, qui ait: »Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel (I. Reg. 15, 17)?

Res čudno: Dokler je bil sam pred seboj majhen, je bil pred Bogom velik; ko se je pa zazdel sam sebi velik, postal je majhen pred Bogom. Svojo oblast torej lepo vzdržuje, kdor jo krepko drži in se ob enem ž njo vojskuje. Lepo jo vzdržuje, kdor ve ž njo nad grehom kraljevati, in se ob enem ne nad druge povzdigovati. Duh človekov se že rad povzdiguje, če tudi nima zato posebnega vzroka; toliko bolj pa začne rasti, če pride do kake oblasti. Svojo oblast torej tisti lepo uporablja, kdor se je v toliko poslužuje, v kolikor ga podpira v poklicu, pa se zopet v toliko zoper njo vojskuje, v kolikor mu morda dela skušnjave, tako, da se čuti dobrim enakega, hudobnim pa v sveti maščevalnosti predstojnika.

To zlato srednjo pot lepše in boljše spoznamo na vzgledu sv. Petra. Izvoljen je in postavljen od Boga samega za najvišjega pastirja. Toda glej! Ko ga hoče pridni, dobri Kornelij preponižno počastiti, se Peter brani rekoč: Surge, et ego ipse homo sum. (Act. 10, 26.) Ko pa najde krivdo v Ananiju in Safiri, takoj vzraste v svoji sveti oblasti visoko nad njiju. (Act. 5, 5.) Ko njuno lažnjivost pregleda, se takoj zavé svojega najvišjega cerkvenega dostojanstva in sodne oblasti zoper grešnike, kar tudi takoj pokaže. Pravičnost poviša Kornelija do Petra, in poniža Petra do Kornelija, Peter se pokaže njemu enakega, — gorečnost za pravico je vzbudila pred grešniki zavest oblasti. In sv. Pavel se pravičnim bratom ni hotel kazati predstojnika; saj so ga pridni itak smatrali za takega. Zato jim tudi piše: »Non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri — in takoj dostavi vzrok: Fide enim statis (II. Kor. 1, 23). V istem listu: Nos autem servos vestros per Christum. (II. Kor. 4, 5.) In zopet dobrim Tesaloničanom: Facti sumus parvuli in medio vestrum (I. Thess. 2, 7). Ko pa zapazi, da med čredo ni kaj v redu, se takoj pokaže učenika: »Quid vultis? In virga veniam ad vos?« (I. Kor. 4, 21.)

Iz tega je razvidno, da pastirsko službo tisti dobro opravlja, ki bolj gospoduje in strahuje grehe kot pa brate svoje. Zato si naj predstojniki to dobro zapomnijo! Naj sicer kaznujejo grešnike, kakor terja pravičnost, naj pa se vendar pri tem ne povzdigujejo nad brate, ki so grešili, — kar terja ponižnost; večkrat je še celo potrebno, da ko predstojniki krivičnike kaznujemo, jih natihoma v mislih nad se povzdigujemo. Njim, ki so se zmotili, po pravici kazen naložimo, nam pa za naše prestopke marsikdaj nihče ne reče niti besede. Toliko večje dolgove imamo pred Gospodom, kolikor manj nas kdo svari, in toliko večjo odgovornost imamo, koliko bolj slobodno grešimo pred ljudmi. V tem so podložniki na boljšem kot predstojniki: kolikor bolj se jih strahuje za grehe, toliko lažji odgovor jih čaka onstran groba. Naj torej predstojnik ohrani v srcu ponižnost, v vodstvu pa resnost. Neprenehoma naj ima pred očmi to-le ravnilo: Ponižnost naj ne zabrede v slabost, da pravičnost ne popusti vajeti, ker ne bilo bi prav, da bi se predstojnik tako poniževal, da bi se ga krivičnik več ne bal. Naj vzdržujejo predstojniki na zunaj, kar so prejeli drugim v korist, naj ne pozabijo znotraj, česar se jim je bati samim za-se. In naj predstojniki to tudi v dejanju pokažejo, da se bode videlo, da so iz srca ponižni, da izvrševaje svojo oblast pokažejo, da nimajo grehov, katere kaznujejo, in da podložniki tudi lahko posnemajo njih ponižnost. Zatorej si naj predstojniki neprenehoma prizadevajo, da čimbolj se razodeva njih oblast na zunaj, tembolj jo zadušujejo v sebi, da ne omoti

mišljenja, da ne išče svojega samoljubja; vedno naj bode pameten ponižen duh gospodar, oblast pa v njegovi službi.

Vodilo, ki smo ga dosedaj razvijali, utrdimo z besedami sv. pisma: »Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis. (Eccl. 32, 1.) Sv. Peter zapoveduje: »Non dominantes in clero, sed forma facti gregis«. (I. Petr. 5, 3.) Istotako svari predstojnike pred napuhom Sin božji sam: »Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, et qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. (Matth. 20, 25 sq.)

Rekli smo pa, da ponižnost ne sme preiti v slabost, da se med krivičniki kje bolj ne pokaže predstojnikova enakost kot oblast. Helijevo ravnanje ni bila pobožna ponižnost, ampak grešna slabost. Zato pravi Gospod: Honorasti filios tuos magis, quam me. (I. Reg. 2, 29.) In nad duhovniki se huduje Gospod: Quod fractum est, non alligastis, et quod abiectum est, non reduxistis. (Ezech. 34, 4.) Zgubljen je, kdor je zgubil stan božje milosti, pa ga brezbrižen pastir ne poišče in ne vzdigne v stan milosti. Dušna rana pa se obveže, če pravična ostrost krivico strahuje in užene.

Semtertje se pa dogodi, da se rana še shujša in še bolj boli, če se prehudo poveže. Zato je potreba dušnemu zdravniku prave modrosti, ki se razodeva v ostrosti in dobrotljivosti in izkazuje podložnikom usmiljenje materinega srca in moč očetove roke. Pri tem pa ne bodi niti očetova resnoba pretrda, niti materina dobrotljivost premehka. Druga naj druge nikakor ne zapusti, ena brez druge zaide na krivo pot. Usmiljenje bodi modro in resnoba mila pa ostra (pie saeviens).

Vina in olja je vlil usmiljeni Samarijan, da je rezko vino očistilo rane, olje pa, da bi jih hladilo in ozdravilo. Združevati je torej treba dobrotljivost z ostrostjo, treba je neke srednje poti, da niti prevelika ostrost ne razdraži podložnikov, jih pa tudi prevelika dobrotljivost ne oškoduje.

To je lepo predpodabljala škrinja zaveze, v kateri je bila razun kamenitih plošč shranjena ozelenela palica in sladka mana. — Če ima pastir v svojem srcu učenost svetega pisma in božjih zapovedi, imej tudi resnobo, ki jo pomenja palica, in dobrotljivost, ki jo znači mana.

7. Ko pastir oskrbljuje zunanje zadeve naj ne pozabi dušnih potreb, in ko se trudi za dušni blagor naj ne zanemarja reda na zunaj. Krivo je, na zunaj se zamotati in na duši propadati, neredno je, samo dušno skrb imeti, pa opuščati vsako skrb, ki jo je ovcam dolžan na zunaj. Nekateri namreč čisto pozabijo, da so svojim bratom pred vsem pastirji duš — in se na vso moč za posvetno brigajo. Če imajo

dosti posvetnih skrbi, jih radostno opravljajo, če jih ni, jih pa želijo noč in dan. To jim je uteha in zavžitek, če imajo dosti posvetnih skrbi, nepokojni so, če jih ni. In tako se zgodi, da ko jih tlačijo posvetne zadeve, ne vedo, kaj in kako bi morali učiti druge. Zato pa začne tudi pešati duhovno življenje podložnikov. Tisti, ki želi duhovno napredovati, se spodtakne ob vzgledu svojega predstojnika. Če hira glava, pešajo tudi udje, kako bi vojska sovražnika zasledila in ukrotila, če vojvoda krene na krivo pot. Manjka pravega opomina, ki bi dramil duhove podložnikom, njihovih napak nihče prav ne pograja; predstojnika skrbijo posvetne reči, varstvo črede pa mu pade iz spomina. Ovce ne morejo spoznati luči resnice, ko namreč pastirjevo skrb zazibljejo druge stvari, se vzbudi vihar skušnjav in posvetni prah oslepi dušno oko vernikom. Zato pa je rekel Odrešenik človeškega rodu, ko je najprvo svaril pred požrešnostjo: Attendite autem vobis, ut non graventur corda vestra in crapula et ebrietate, — je takoj dostavil: Aut in curis huius vitae. (Luc. 21, 34.) In da bi si to bolj zapomnili, nas takoj želi presuniti s svetim strahom rekoč: Ne forte superveniat in vos repentina dies illa. Tamquam laqueus enim veniet super omnes, qui sedent super faciem omnis terrae. (Luc. 21, 34. 35.) In zopet pravi: Nemo potest duobus dominis servire. (Luc. 16, 13.) Istotako sv. Pavel: Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat, cui se probavit. (2. Tim. 2, 4.) Do vrh glave je imel Mojzes z Izraelci opraviti, ki so s tožbami prihajali pred njega. Zato pa je kaj rad sprejel nasvet Jetrov in je izvolil izmed ljudstva sodnikov, da je sam skrbel bolj za duhovno vodstvo. (II. knj. Mojz. 18, 17 i. dr.)

Podložniki naj torej vravnavajo nižje zadeve, predstojniki pa vodijo višje, da ne bo njihovega očesa otemnil pozemeljski prah. Vsak predstojnik je glava svojih podložnikov; da torej morejo njih noge hoditi pravo pot, jim mora iz višine svetiti oko. Kako se pa drzne dušni voditelj imeti pastirsko čast, kako se strinja to z njegovo častjo, da je sam prostovoljno ves zamotan v zemeljske zadeve, ko bi moral prav pred tem svariti druge. Nad takim ravnanjem se grozi Gospod po preroku rekoč: Et erit sicut populus, sic sacerdos. (Osee 4, 9.) Duhovnik je namreč enak ljudstvu, kadar je ravno takega zemeljskega, posvetnega, mesenega mišljenja kot ljudstvo. To dejstvo britko objokuje prerok Jeremija nad judovskimi duhovniki: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum. (Thren. 4, 1.)

Povsod pa je treba pametno pot hoditi. Tudi tisti ne delajo prav, ki se v duhovne reči tako zamislijo, da na vse drugo pozabijo. Tisti, ki čisto zanemarijo skrb za telo, ne prihitijo na pomoč ljudskim potrebščinam. Takih pridigarjev pa ljudstvo ne posluša rado, ker pastir

ošteva na njih le pogreške, nič pa se ne briga za njih potrebščine. Duha siromakovega ne prešine učena beseda pastirjeva, če mu ga ne priporoči njegova usmiljena roka. Le tedaj seme božje besede rado vzklije, če porosi srce poslušalčevo dobrotljivost govornikova. Zatorej naj pastir tako svari pred grehi, da ob enem dobrohotno obrača pozornost na njih telesni blagor. Očividno naroča to sveti Peter z besedami: Pascite, qui in vobis est, gregem Dei: providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie (I. Petr. 5, 1, 2).

8. Pogubno je za duhovnika, če v svojem delovanju bolj išče priznanja od strani ljudi, kot nepristranske resnice. In sovražnik Odrešenikov je tisti, ki kot njegov namestnik v njegovem imenu dela, pa namestu Njega išče ljubezni njegove neveste, cerkve božje[1]. Za prešestvo je smatrati, če se želi priljubiti mladenič očem neveste, kateri donese ženinove darove. Tak duhovnik zaide v eno ali drugo skrajnost, ali postane premehek ali pa pretrd — premehek ker se jim želi prikupiti, zato se jih ne upa svariti. Tistim velja beseda prerokova: Vae his, qui consuunt pulvillos sub omni cubitu manus, et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas. (Ezech. 13, 18.)

Blazine pod oba lakta in pod glavo polagati, kaj pomeni to drugega kot ljudem, ki padajo v grehe, prizanašati, h grehu molčati, grehe spregledovati. Tak je samoljuben duhovnik do tistih, ki bi mu utegnili škodovati. Če pa vidi, da mu ne more kdo škodovati, do tistih je osoren, jih ne opominja dobrohotno, pozabi na pastirsko krotkost, in vlada kot gospodovalec. Bolj ljubi sebe kot svojega Gospoda, se ne boji njegove sodbe; vesel je, da sme delati kar in kakor hoče, da mu le nihče ne oporeka. Kdor torej hoče krivo ravnati, in vendar želi, da drugi molče, je sam sebi priča, da sebe bolj ljubi kot resnico. Nihče namreč ne živi tako, da bi v tem ali onem ne grešil. Tisti bolj ljubi resnico kot sebe, ki želi, da mu vsakdo resnico v lice pove. Zato je sv. Peter radovoljno sprejel ukor sv. Pavla (Gal. 2, 11) in David je ponižno poslušal ukor svojega podložnika. (II. Reg 12, 7.) Eno pa je vendar treba pri vsem tem paziti, da prosta beseda, ki jo pusti podložnikom, ne gre predaleč, da se ne prevzamejo. Ljubezni podložnikov naj torej išče pastir zato, da bo mogel uspešno delovati. Težko je, da bi nepriljubljen pastir imel voljne poslušalce, če še tako sveto resnico govori. Drži naj se torej tega-le ravnila: Naj skuša pridobiti ljubezen svojih ovčic, da ga bodo rade poslušale, naj pa vendar te ljubezni ne išče za-se, ampak za Jezusa Kristusa, v čigar službi je in

[1] Namreč ljudi, ki tvorijo cerkev Kristusovo.

ki pregleduje njegovo srce. Lepo se je ravnal po tem vodilu sv. apostol Pavel, ki pravi: Sicut et ego per omnia omnibus placeo (I. Cor. 10, 33), ki pa zopet veli: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. (Gal. 1, 10.) Sv. Pavel torej želi in ne želi ljudem ugajati, ker prav v tem, da želi ugajati, ne išče sebe, ampak resnico.

9. Pastir mora znati razločevati med resnično in navidezno čednostjo. Dostikrat se pod plaščem varčnosti skriva skopost, a ravnotako pod imenom darežljivosti zapravljivost. Čestokrat bi se neredna popustljivost rada imenovala pobožnost, nagla jeza bi bila rada sveta gorečnost. Tudi se rado naglo nepremišljeno dejanje zove uspeh bistroumnosti, predolgo odlaganje pa resno premišljevanje. Zato je potreba dušnemu pastirju treznega prevdarka, da prav pazljivo razločuje, do kam sega čednost, kje je začetek zla in greha, da ne bo krenil od prave čednostne poti, niti na desno niti na levo.

10. Kdaj mora dušni pastir zoper greh nastopiti, kdaj se delati, kot da ga ne vidi; kdaj je treba odločno nastopati, kdaj pohlevno trpeti? Dostikrat ne kaže naravnost kaj pokarati, ampak se kazati mirnega, pa vendar dati na znanje, da ve za greh. Grešnik vidi, da ga pastir dobro pozna, da ga pa vendar prenaša — zato se na tihem sramuje in redkeje greši ali pa greh opusti. Tako je delal neskončno modri pastir s svojim ljudstvom za časa Izaija preroka: Mentita es et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens. et quasi non videns. (Isai. 57, 11.) Bog se je torej delal, kot da bi ne videl grehov, pa vendar je dal jasno na znanje, da jih vidi.

Včasih pa je zopet treba očitne hudobije mirno prenašati, če vsled posebnih razmer ne bi bilo primerno, očitno zoper nje nastopiti. Če prerežeš rano o nepravem času, jo lahko še hujše pokvariš in če o nepravem času rabiš zdravila, morda pozneje ne bodo pomagala nikoli več. Ko pa čaka dobri duhovnik ugodne prilike za posvarjenje, se vadi njegova duša v potrpežljivosti. Zato pravi psalmist: Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores. (Ps. 128, 3.) Česar ne more popraviti, to pa nosi kot breme, ki se mu je naložilo na rame.

Če včasih dušni pastir prav rahlo in varno a natančno postopa, zasledi iz malih znamenj velike pregrehe, kakor nam pripoveduje prerok Ecehijel znani vzgled. Bog mu veli: Fili hominis, fode parietem. (8, 8.) In nato pripoveduje prerok: Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi: et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium abominatio et universa idola domus Israel depicta erant in pariete. Kaj podobnega zasledi marsikdaj moder in vesten spovednik.

Nekatere pregreške pa je treba bolj milo soditi. Kdor namreč greši iz same nevednosti ali slabosti, njega je treba bolj z lepim opominjati. Vsi pač vemo, da smo po naravi pokvarjeni in slabi, dokler živimo. Vsakdo torej lahko sam po sebi spozna, kako je treba z drugimi imeti usmiljenje; kako bi mogel take, ki grešijo le iz pozabljivosti ali slabosti, tolikanj ostro prijemati, ko pozna sam svojo veliko slabost. V tem smislu piše tudi sv. Pavel tako lepo: Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris. (Galat. 6, 1.)

Včasih pa je treba ostro nastopiti, da če grešnik sam svoje krivde ne spozna, mu vsaj drugi njeno težo odkrije. Pastirjeva dolžnost je namreč v pridigah razlagati rajsko slavo, odkrivati mreže in skušnjave, ki nam jih nastavlja peklenski sovražnik, in grehe podložnikov, ki jih ne sme mirno gledati in trpeti, ostro prijemati — kdor pa ne gori svete nevolje zoper grehe, sam postane deležen vseh pregreh.

11. Težke so dolžnosti dušnega pastirja, pa vendar jih bode dobro oskrboval, če v svetem strahu božjem, v duhu ljubezni goreče premišljuje vsak dan božje izreke in božje zapovedi. V kolikor vpeša njegova gorečnost in njegovo hrepenenje po nebeški domovini v občevanju s svetom, v toliko morajo zopet njegovo dušo oživljati božji opomini in vkolikor duhovnik v svetni družbi vpeša na svoji duši, naj se zopet na perutih svetega kesanja povzdigne do ljubezni duhovne domovine.

V pogovorih z ljudmi srce postane čisto prazno in gotovo je, da v posvetnih skrbeh samo ob sebi popolnoma obnemore, če ne skrbi zato, da v duhovnem pouku sproti vstaja in se oživlja. Zato sv. Pavel opominja predstojnika duhovne črede: »Dum venio, attende lectioni«. (I. Tim. IV, 13.) Zato veli David: »Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est«. (Ps. 118, 97.) Če se držijo duhovniki teh opominov in se ravnajo po njih, bodo, kakor veleva sv. Peter: »Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe«. (I. Petr. 3, 15.) *J. Č.*

III.

Cerkveni letopis.

†

Papež Leon XIII.

Veličasten prizor zre človek, stoječ ob solnčnem zahodu na morskem obrežju. Žarko solnce siplje z jasnega neba zadnje žarke na morsko površino ter v prekrasne boje odeva drhtajoče valovje. Polagoma se solnčna obla približuje na obzorju vodeni postelji, zdi se, zdaj-le se je namočila v morske valove, zatem polagoma tone v globočino morja, dokler ne izgine tudi zadnji krajec pod vodo, opazovalec pa začudeno zre naprej čarobnost, ki jo je ostavilo za seboj že zatonelo solnce.

Enak prizor se je zadnji čas zvršil pred našimi duševnimi očmi; še stojimo zamišljeni in zremo v daljavo, večerni žarki še nas z očarujočo svetlobo obsipajo, a solnca samega več ne vidimo, zašlo je, utonila je v morje večnosti »luč z neba«, — papež Leon XIII. se je umaknil s pozornice sveta, vladarsko žezlo mu je padlo iz trudnih rok in se zamenjalo z oljkino vejo večnega miru, papeško trokrono mu je snel kralj nebes in zemlje z glave, da mu da zato krono večnega življenja, Petrovi ključi so zaprli tudi za njim vrata večnosti, odkoder ni več povratka.

Leon XIII. je umrl! Dan 20. jul., smrtni dan Leonov, ostane svetovnozgodovinskega pomena, ker ta dan je videl smrt enega največjih mož, kar jih pozna zgodovina novejšega časa. V kupoli sv. Petra v Rimu so bile zadnje tedne obrnjene oči celega sveta; nositelja najvišje oblasti na zemlji so sicer obdajale smrtne težave, ki so dedščina vseh Adamovih otrok, a tudi v tem hipu se je pokazalo veličje divne Kristusove naprave, primata ž njegovo neodoljivo privlačno silo.

A tudi Leo sam za svojo osebo se je kakor v življenju, tudi v bolezni in ob smrti pokazal — velikega moža; v življenju je učil in kazal, kako treba živeti in delati, ob smrti pa, kako treba kristjanu in možu umreti.

Kako veličastno in ganljivo zveni Leonova predsmrtnica, ki si jo je sam sestavil! Neustrašno gleda neizogibni smrti v oči, zavedejoč se velike odgovornosti, ki ga čaka, ob enem pa trdno zaupajoč v usmiljenje božje:

Fatalis ruit hora, LEO; iam tempus abire est,
Pro meritisque viam carpere perpetuam.
Quae te sors maneat? caelum sperare iubebant,
Largus contulerat quae tibi dona Deus.

At summae claves, immenso pondere munus
Tot tibi gestum annos, haec meditare gemens:
Qui namque in populis excelso praestat honore,
Hei misero, poenas acrius inde luet.
Haec inter trepido dulcis succurrit imago,
Dulcior atque animo vox sonat alloquii:
»Quid te tanta premit formido? aevique peracti
Quid seriem repetens, tristia corde foves?«
»Christus adest miserans: humili veniamque roganti
Erratum, ah fidas! eluet omne tibi.«

Božja previdnost ga je postavila na Petrovo stolico, da siplje v brezdanji kaos današnjih zmot in dvomov žarke nebeškega nauka. Leon je bil prerok ljudstva božjega na zemlji. Proti pogubnim strujam materijalizma in skepticizma je neutrudno oznanjeval večnoveljavna načela Kristusovega evangelija, ki so edina zanesljiva podlaga blaginje držav in narodov, nad zevajoča žrela topov in drugega smrtonosnega orožja krutega militarizma je dvigal oljkino vejico miru, bil je v resnici knez miru. — Tudi krščanska znanost polaga lovorov venec na grob svojega modrega pospešitelja.

Povsem objektivno sodbo o papežu Leonu XIII. bo izrekla zgodovina, kadar čas odmakne njegovo podobo nekoliko dalje, da bo mogoča popolna perspektiva, a gotovo je, da Leon XIII. ostane eden največjih papežev. Poleg osebnih vrlin uma in srca vzbuja občudovanje njegovo pronicavo presojevanje časovnih razmer in potreb, katerim je našel vselej primeren lek. Svojega visokega poslanja si je bil popolnoma svest in je v izvrševanju svoje službe bil neutrudljiv. Njegov močen duh in jeklena volja sta vedno obvladovala tvar; že telesno strt, se je dvignil iz bolniške postelje ter podpisaval in dajal potrebne naredbe. Mirne duše je mogel pred svojo smrtjo reči: »Ne vem, če je bilo vse prav, kar sem storil, trdno sem pa prepričan, da sem se vselej ravnal po glasu vesti in sv. vere.«

Ves čas svoje bolezni, ki je trajala 17 dni, do zadnjih trenutkov je ohranil vedrost in spokojnost duha. Ves omikani svet mu je izražal svoje sočutje v bolezni in ob smrti.

A železnemu zakonu narave se mora ukloniti tudi največji duh, ki je spojen s tvarjo. Od 14. jul. naprej so Leonu moči vidno pojemale, polotila se ga je utrujenost in potlačenost, dokler ni 20. jul. ob 4. uri popoldne izpustil svoje duše v roke Stvarniku.

Ko je kardinal kamerlengo uradno potrdil smrt, so dne 21. truplo mazilili ter ga izpostavili najprej v prestolni dvorani, drobovino pa shranili v posebni urni v cerkvi sv. Vincencija in Anastazija, dne 22. jul. so ga pa prenesli v Petrovo cerkev in izpostavili v zakramentalni kapeli, kjer si ga je ljudstvo moglo ogledati in mu izkazati zadnjo čast. Dne 23. so se začele v Petrovi cerkvi slovesne zadušnice, ki so se zaključile dne 31. julija, mrliča so pa shranili že v soboto 25. jul. zvečer v začasno grobnico nad

korno kapelo, dokler se ne prenese v grobnico, ki si jo je Leon XIII. dal pripraviti v lateranski baziliki.

Kakor po vsem katoliškem svetu, tako so se tudi po naših škofijah opravile razne pobožnosti za večni pokoj rajnega papeža. V posebnih pastirskih listih so škofje naznanili svojim vernikom smrt papeževo ter zaukazali žalobno zvonjenje, slovesne zadušnice in druge pobožnosti. Tudi c. kr. uradi so se povsod udeležili slovesnih zadušnic.

»Requiem aeternam dona ei Domine et lux perpetua luceat ei« — je bil zadnji pozdrav, s katerim so se v Rimu poslovili od Leonove grobnice in s katerim so se pri nas zaključila mrtvaška opravila, s tem se tudi mi poslovimo od njega.

Leon XIII. je umrl; njegovo truplo gre pot vsega mesa, duša pa živi v božjem naročju; enako pa ostane neumrljiv tudi primat, ki ga je Leon nosil, neumrljiva ostane cerkev, kateri je bil dan za pastirja, neumrljive ostanejo tudi ideje, ki jih je zasejal v široke brazde božje njive. In tem idejam se klanjamo, zanje se hočemo boriti, zanje delati, po njih živeti tudi ko Leona ni več.

Pij X.

Ob 5. uri popoldne dne 31. jul. je kardinalski kolegij (62 kardinalov) slovesno šel v konklave, da ločen od zunanjega sveta[1] izvrši svojo najodličnejšo pravico in cerkvi izbere novega vidnega poglavarja.

Opoldne 4. avgusta je prvi kardinal-dijakon iz balkona Petrove cerkve naznanil zbrani množici radostno novico, da imamo novega papeža, kardinala Jožefa Sarto, patrijarha beneškega, ki si je dal ime Pija X. Hitro potem je novi papež sprejel izraz udanosti od kardinalskega kolegija ter iz znotranje loggie sv. Petra podelil urbi et orbi prvi papežev blagoslov. V nedeljo dne 9. avg. je bil slovesno kronan v Petrovi cerkvi.

Novi papež se je porodil dne 2. junija 1835 v Riese, v škofiji Treviso kot najstarejši izmed 8 otrok priprostih staršev. Svoje bogoslovske študije je dovršil v škofijskem semenišču v Padovi ter bil 18. dec. 1858 v mašnika posvečen. Dasi mu je bila profesura ponujena, se je rajši posvetil praktičnemu dušeskrbju ter deloval prav plodonosno kot župnik v Tombolo in Salzano. Škof treviški je spoznal njegovo pastirsko spretnost in gorečnost ter ga je imenoval stolnim kanonikom; nekaj časa je bil semeniški spiritual, po smrti škofovi pa kapitolski vikar. L. 1884. je postal škof v Mantovi in kot tak je zlasti skrbel za dobro vzgojo duhovščine in za pravilno cerkveno petje. Kot mantovski škof je sklical tudi škofijsko sinodo.

[1] Vsak avstrijski katoličan mora obžalovati, da se je v ta eminentno cerkveni čin vmešala avstrijska vlada s svojim »veto« proti izvolitvi kardinala Rampolle in da se je v to dal porabiti visoki cerkveni dostojanstvenik, ki bi vendar moral imeti jasen pojem o pravicah cerkve in države. Sicer se pa ta korak prav strinja z današnjimi cerkvenopolitičnimi razmerami v Avstriji.

Kardinal Parochi, mantovski rojak in poseben prijatelj Sartov, je obrnil nanj pozornost Leona XIII., ki ga je 12. jun. 1893 imenoval kardinalom, tri dni pozneje pa beneškim patrijarhom, kot takega ga pa italijanska vlada dolgo ni hotela pripoznati. Kot patrijarh beneški je l. 1900 od 12. do 15. maja praznoval stoletnico izvolitve kardinala Barnaba Chiaramonti O. S. B. za papeža Pija VII.

Novoizvoljeni papež slovi zaradi svoje milosrčnosti, priprostosti in ljubezni do ubožcev. V resnici smemo nazrevati v tem prst božje previdnosti, da je v današnjih časih, ko bolj in bolj prevladujejo demokraška načela, prišel na Petrovo stolico mož iz ljudstva in za ljudstvo. Zopet se je o tej priliki pokazalo, da je v cerkvi katoliški z načelom avtoritete prav modro združeno tudi načelo enakopravnosti.

Pred novim papežem še leži odprta, nepopisana knjiga, v katero se bodo zapisovala dejanja njegovega pontifikata. Kristusova cerkev ni pozidana na osebnih vrlinah posameznih ljudi in njena veljava nič ne izgubi zaradi slabosti njenih služabnikov, vendar pa osebnost posameznih poglavarjev, zlasti papežev, daje določeno smer in nekak kolorit cerkvenemu življenju in delovanju, ker prvi vzrok (causa prima) deluje po drugotnih vzrokih (per causas secundas). Zatorej se iz src vseh pravovernih kristjanov, ki vsi v Piju X. častijo naslednika sv. Petra in vidnega namestnika Jezusa Kristusa, vzdiguje vroča molitev v nebesa, da Bog ohrani svojega služabnika ter vsemu njegovemu delovanju podeli svoj obilni blagoslov.

Brezdvomno čaka novega papeža težavna naloga, ker vsak čas ima svoje potrebe, na katere se mora cerkev ozirati. Ljudomili papež bo pač sposoben, da praktično izvede socijologična načela svojega prednika, da uvede razne reforme, ki jih zahteva naš čas, da utrdi disciplino med duhovščino ter nadaljuje veliko delo Leona XIII. o zjedinjenju vzhodne cerkve itd.

Naša dolžnost bo pa, v sinovski pokorščini slušati glas najvišjega pastirja na zemlji ter pod njegovim vodstvom delovati za božje kraljestvo.

Četrta lavantinska sinoda se je otvorila na praznik sv. apostola Jerneja in zaključila na praznik velikega cerkv. učenika in neustrašnega prvoboritelja afrikanske cerkve sv. Avguština. Vdeležencev je bilo 218 in sicer so bile zastopane vse hierarhične stopinje in službe. Vršilo se je pet generalnih kongregacij in tri javne slovesne seje. Vrh tega so vmes zborovali štirje odseki ter pretresovali odkazane jim konstitucije. V vsem je bilo pripravljenih za sinodo 45 konstitucij, ki se pa seveda niso mogle vse prebrati. Kadar izidejo v knjigi, bo o njih še govor v našem listu. Prebrale in sprejele so se naslednje konstitucije: De lectione s. Scripturae, de vera et falsa reformatione, apostasia a Roma, de democratia christiana, de organisatione catholica — iz I. oddelka (tit. I.); de cultu B. M. V., Angelorum et Sanctorum veneratione, de cantu ecclesiastico in lingua populari, de iuribus et officiis vitricorum (tit. II.); de ss. Theologiae professoribus (tit. III.); de archivio dioecesano, decanali et parochiali, de valore constitutionum synodalium (tit. IV.).

Sinoda je izvolila razna diec. sodišča, med katerimi je kot nova uredba omeniti kolegij presojevalcev knjig, pa izpraševalce ordinandov in aspirantov na župnijske nadarbine. Prav slovesno se je obnovila tudi zaobljuba presv. Srcu Jezusovemu. S sinodo so bile združene male duhovne vaje s tremi premišljevanji, ki jih je imel stolni župnik, preč. g. F. J.

Bohinc. Sinodo je s svojim obiskom počastil tudi prevzv. nadškof zagrebški ter je sinodalcem v četrtek maševal.

Sinoda je brezdvomno važen pojav cerkvenega življenja v škofiji. Na svetu sicer ni stvari, ki bi vsem ljudem ugajala, in tako tudi sinoda vsakomur ne ugaja. Takim kritikom, ki vse boljše vedo in hočejo — z jezikom — vse predrugačiti, moramo povedati, da celo zastopniki t. zv. reformnega katolicizma zahtevajo obnovitev škofijskih sinod. Treba je sinodo presojati iz idealno-krščanskega stališča, ne pa iz stališča pustega materializma. V sinodi se vresničujejo besede sv. Ciprijana: »Ecclesia est plebs sacerdoti adunata et pastori suo grex adhaerens.« Katoliški duhovnik tudi ne more prezreti vrednosti prelepih molitev, ki se v sinodi skupno opravljajo. Iz psihologičnega stališča je sinoda še prav posebnega pomena za one duhovnike, ki pastirujejo na osamljenih župnijah; za nje je nujna potreba, da se od časa do časa odtegnejo svojim malenkostnim razmericam in vstopijo v tak častitljiv zbor, kakor je sinoda. Onih neprijetnosti, ki ga srečajo, ako zapusti svoje gnezdo, se pač apostolski mož, učenik samozatajevanja, ne bo ustrašil. In naposled tudi ni najmanjšega pomena, ako zopet enkrat sliši govoriti latinščino in se mu ponudi priložnost, da i sam izpregovori v njej. V resnici je velika kulturna prednost, na katoro je katoliški duhovnik lahko ponosen, da se v naši cerkvi goji in čuva žlahtna dedščina klasične starine, latinski jezik.

Sinodalni odloki pa naj ne ostanejo samo na papirju, ampak naj preidejo v življenje; duh apostolski in duh velikega Avguština naj prešine vse posamezne duhovnike in ljudstvo, ker tega nam je potreba, kakor lačnemu kruha.

Ljubljanska škofijska sinoda. Komaj je bila zaključena lavantinska sinoda, sešla se je sinoda v sosedni ljubljanski škofiji, ki se je vršila dne 1., 2. in 3. septembra. Navzočih je bilo okoli 350 duhovnikov. V ljubljanski škofiji so nekdaj bile sinode velikega pomena in so znatno pripomogle, da so se odbili blatni valovi t. zv. reformacije. Od l. 1778 pa v ljubljanski škofiji ni bilo več sinode, zatorej letošnje leto začrta novo brazdo v zgodovini ljubljanske škofije.

Kot nekaka priprava k tej sinodi so bile konference dekanov, ki jih je sedanji mil. knezoškof skliceval vsako leto, pa ascetično-poučne konference »Sodalitatis SS. Cordis«, ki so se vršile po posameznih dekanijah. Končavši svoje apostolsko obiskovanje po škofiji, hotel je knezoškof postaviti mnogoteremu delu v obrambo sv. vere in zboljšanje duhovske discipline krono na glavo s sinodo.

Vspored za sinodo je objavil v slovenskem jeziku uradni list v št. VII., bil je isti, kakor pri lav. sinodi, ker tako ga predpisuje »pontificale romanum« in »caeremoniale episcoporum«. Z zborovanjem so bile združene duhovne vaje, ki jih je imel slavni jezuit p. N. Nilles iz Inomosta.

Na sinodi izdane konstitucije izidejo brezdvomno svoj čas v posebni knjigi in tedaj se natančneje ozremo na nje.

Slovenci pa smemo ponosni biti, da smo v enem letu v bližnjih mestih imeli dve sinodi. Naj zunanji svet, ki tako rad slabo sodi o nas, iz tega spozna, da ne spimo, ampak delamo, kolikor moremo, nebeški Pastir pa naj da setvi rast.

Katoliški shodi. Najsijajnejši pojav katoliškega življenja med nemškimi katoličani je v zadnjem času katoliški shod v staroslavnem Ko-

linu, ki se je vršil od 23.—27. avgusta. Do 20.000 ljudi iz vseh slojev se je zbralo krog svojih škofov, na čelu jim kardinal-nadškof kolinski. Praznovala se je s tem shodom ob enem 50letnica nemških katoliških shodov, ki so tako velikanske važnosti za probujo katoliške zavesti na Nemškem. Tudi nasprotni, protestantski listi niso mogli utajiti svojega občudovanja nad shodom zaradi enodušnosti, ki je prevevala srca nebrojnih vdeležencev, višine misli, na kateri so se kretali slavni govorniki, zaradi taktnosti, s katero so izražali svoje želje in prepričanje, ne da bi žalili ali izzivali drugoverce, in zaradi patriotičnega duha, ki se je kaj lepo pridružil verskemu navdušenju.

Dne 30. in 31. avgusta se je pa vršil tretji katoliški shod češko-moravskih katoličanov v Brnu. Namen temu shodu ni bila kaka politična demonstracija, ampak edinole, da se posvetuje o sredstvih, kako pomagati hudo stiskanim katoličanom češke narodnosti. Med drugim je shod izrekel odločen ugovor zoper »veto«, ki ga je avstrijska vlada podala pri volitvi papeža.

Vzhodna cerkev. Carigrajski patrijarh Joahim je meseca julija lansk. leta razposlal okrožnico na vse vzhodne pravoslavne cerkve, v kateri je stavil v pretres naslednje točke: 1. Kako bi se dalo doseči zedinjenje vseh vzhodnih pravoslavnih cerkev? 2. Kako bi bilo mogoče zedinjenje rimo-katoliške in protestantske cerkve (!) s pravoslavno? 3. Vprašanje o starokatolicizmu. 4. Reforma jul. koledarja.

Zanimivo je, kar je na to odgovoril ruski sv. sinod, kateri glas pač med vzhodnimi cerkvami največ tehta. Na patrijarhovo dokaj optimistično pismo je došel od hladne Neve pesimističen odgovor[1], da je izpolnjenje naštetih predlogov dandanes povse nemogoče.

Glede 1. točke priznava sv. sinod važnost in potrebo zedinjenja vzhodnih autokefalnih cerkev. Vzhodno-pravoslavna cerkev se zedinjuje po svojih škofih v vesoljnih zborih. V današnjih okoliščinah je pa celo nemogoč tak vesoljni zbor, ker so posamezne cerkve ločene po državnih mejah in ker bi se vsako medcerkveno shajanje dotaknilo tudi meddržavnih odnošajev. Taka edinost je torej pač ideal starega cerkvenega jedinstva, dandanes ga pa pač lahko pravoslavni želijo in zanj molijo, izvesti se pa ne da.

S tem je torej najvišja oblast ruske cerkve uradno priznala rano, na kateri boleha vzhodna cerkev: zasužnjenost cerkve pod državno oblast. Sv. sinod ima prav, da je popolna cerkv. edinost nemogoča, ker je vsaka cerkev priklenjena na svojo vlado. Le če bi vse cerkve bile pod žezlom enega vladarja, bi bila mogoča taka edinost. Tolažijo se pravoslavni z edinostjo v veri in ljubezni. Toda če so pravoslavni še dandanes kolikor toliko edini v dogmah, je to le dedščina stare cerkvene edinosti. Ako danes nastopijo okoliščine slične onim ob času prvih sedem vesoljnih cerkv. zborov, da bi trebalo določiti dogmo proti zmotam, je pravoslavna cerkev nesposobna zato in razdor v veri neizogiben. Kako daleč so vzhodne cerkve od one edinosti, ki jo Kristus hoče imeti v svoji cerkvi, nam živo opisuje ruski pravoslavni teolog A. Kirějev. »Na kake vzglede«, pravi, »dejanske in ljubavne zveze moremo mi kazati? V resnici, če izvzameš oficijelne pozdrave pri nastopu stolic itd. mi te vzajemnosti ne vidimo;

[1] Pismo patrijarhovo in odgovor ruskega sinoda povzemamo iz petrograjskega lista »Cerkv. Věstnik«, št. 24. in 25. l. 1903.

mi gremo narazen, mi težimo na različne strani, religiji se pogostoma primešava tudi politika! Ta razcepljenost naša tudi pojašnjuje, zakaj nas vkljub naši nedvomni dogmatični pravotnosti (?) Zapad premaguje celo na našem lastnem ozemlju. Kakšno je to živo, ljubavno medcerkveno občenje, ko izmed sto pravoslavnih omikancev komaj eden ve našteti vse pravoslavne autokefalne cerkve«[1]. Zatorej je pa tudi naravnost smešno, ko isti pisatelj trdi, da je Rim odpadel od »vselenskega jedinstva«.

Ko bi hoteli, bi lahko našli pravoslavni vzrok tej razcepljenosti, in ta je: manjka jim Petrova skala, manjka jim najvišjega pastirja, kateremu je rečeno: Pasi moja jagnjeta, pasi moje ovce. (Jan. 21, 15 squ.)

Glede druge točke, zedinjenja s katoliško cerkvijo in s protestantizmom, najprej zatrjuje sv. sinod, da ruska cerkev, v soglasju z drugimi autokefalnimi pravosl. cerkvami, neprestano moli, čaka in upa, da se po zavisti hudičevi ločena deca povrne v krilo »svete, vesoljne in apostolske cerkve«. Sv. sinod izjavlja dalje, da priznava naše krščenje in trdi sv. red po latinskem obredu, — v praksi so pravoslavni delali in še delajo ravno nasprotno. Z apostolom Pavlom kliče sv. sinod: »Naše srce je razširjeno« (2. Kor. 6, 11), a kmalu zatem izbruhne ves srd na zahodnjake, češ, dandanes ni misliti na to, da ublažimo svoje odnošaje napram zahodnim kristjanom ter da jih z ljubeznijo kličemo k zedinjenju. Veliko več, navdaja nas skrb in strah, kako da obvarujemo poverjeno nam čredo proti napadom in poskusom latincev in protestantov. Zlasti odločno odklanja zbližanje z Rimom, češ, znane so nam težnje Rima. Zlasti da je zapriseženi cilj današnjega papeštva spreobrnjenje Rusije in ruskega naroda. Ne smemo se dati zavesti miroljubnim himnam in izjavam polnim ljubezni.

Tudi zbližanje s protestanti da je nesprejemljivo, ker ti nimajo zmisla za cerkveno življenje ter smatrajo pravoslavno cerkev za mračnjaško in duševno mrtvo, sejejo med pravoslavnim narodom svoje zmote in podkapajo ugled pravoslavni duhovščini.

Torej nobenega stika z zahodnim kršč. ne mara oficijelna ruska cerkev; pod vlado Pobjedonoščeva tudi ni pričakovati drugačnega mišljenja od petrograjskega sinoda, toda ideje si bodo tudi preko njegovih glav našle pot.

Nekoliko več simpatije kaže ruski sinod do anglikanske cerkve in do starokatolicizma, češ, anglikanska cerkev spoštuje pravoslavno cerkev in njo, ne Rim, priznava za varhinjo očetovskih izročil ter v zvezi ž njo išče svoje opravičenje. — Občudovati moramo naivnost ruske najvišje cerkv. oblasti. V anglikanski cerkvi poka na vse strani, le parlament jo še po konci drži; njeni verniki se deloma obračajo h katolicizmu, deloma se pogrezajo v verski indiferentizem, le malo jih je pa, ki skušajo rešiti »high Church« z zvezo s pravoslavno cerkvijo. Celo v anglikanski cerkvi v zedinjenih državah v Ameriki je nastala posebna stranka, ki deluje naravnost za združenje z Rimom. Pristaš te stranke Rev. Lloyd daje očitno darove za Petrov novčič. Rev. Spencer Jones piše v listu »The Lamp« (Newyork): »Mi se moramo priključiti splošnemu očetu krščanstva, moramo se zediniti z rimsko cerkvijo, materjo in predstojnico vseh cerkva, v njej se nahaja sedež najvišje oblasti, v njej najdemo središče katoliške edinosti,

[1] Cerkov. Věstnik br. 27, str. 843.

v njej vidimo sedež Petrov, kateremu je Gospod rekel: Ti si Peter in na to skalo bom pozidal svojo cerkev...« Še bolj klaverno lice kaže starokatolicizem, ki je le prehodna stopnja k protestantizmu. Takih zaveznikov si torej želi oficijelna ruska cerkev; v Petrogradu je ustanovljena celo posebna komisija, ki bi naj pripravila most med starokatolicizmom in pravoslovjem.

Tudi na vprašanje o preosnovi julijanskega koledarja daje sv. sinod nikaven odgovor. S tem vprašanjem da se peča poseben odbor carske akademije znanosti, a o zedinjenju z gregorijanskim koledarjem more biti govor k večjemu le v civilnem področju, ruska cerkev pa da bo i dalje zadržala julijanski koledar. — Prav to zopet kaže, kako ozkosrčno stališče zavzema oficijelna ruska cerkev. Strah pred Rimom ji i tu zastira oči, zakaj po izjavi »Cerk. Věstnika« (br. 25) je julijanski koledar eden izmed simbolov pravoslavja in zlasti pri neruskih pravoslavnih kristjanih bi sprejetje gregorijanskega koledarja značilo prestop h katolicizmu! Sprejetje novega koledarja, piše drug ruski list »Rusk. Věstnik«, je nepotrebna asimilacija z zahodom, ki bi napravila zmešnjavo v praznikih, v ljudskih običajih in narodnem mišljenju ter bi dala orožje v roke razkolnim ločinam zoper državno cerkev. S tem bi se dalje priznalo, da je julijanski koledar zastarel in slabši kakor nov, to bi pa vrglo senco na pravoslavno cerkev samo in bi napravilo razpor med svetno in cerkveno oblastjo, ako bi ena sprejela nov koledar, druga pa ne. Torej naj se rajši utaji resnica, da je star koledar slab, da le ne pride v nevarnost sv. pravoslavje. V resnici mora imeti uradna ruska cerkev obupno stališče, da se v taki stvari, ki z dogmo nima znotranje zveze, ne upa spremeniti, kar je že zdavna potrebno spremembe. Tako se pravoslavna cerkev trdovratno upira vsemu, kar bi jo utegnilo vzdramiti od dolgega spanja, nasprotno pa njeni zastopniki iz antagonizma proti Rimu vedoma ali nevedoma srkajo ideje, ki izjedajo temelje pozitivnega krščanstva, če se le dajo rabiti proti Rimu. S takim tesnosrčnim konservatizmom si pač mora ruska cerkev odtujiti duhove, ki imajo nekoliko širje obzorje.

H koncu svoje poslanice sv. sinod opozarja na žalosten pojav, kako se v samem krilu pravoslavne cerkve javljajo novi razpori.

O smrti Leona XIII. je pravoslavno časopisje večinoma dostojno pisalo; »Cerk. Věstnik« priznava v njem finega diplomata, napram pravoslavnemu svetu da je ravnal dalekovidno in v sami Rusiji da je dosegel znatnih uspehov, izpražnjene škofovske stolice so se popolnile, novi zavodi otvorili, precej oseb iz visokih ruskih krogov se je spreobrnilo h katolicizmu.

Tudi o novem papežu piše isti list, kako goreče ga je beneško ljudstvo ljubilo ter da je ta ljubav poleg njegovih nravstvenih vrlin bila povod njegove izvolitve za papeža.

Dne 19. julija po starem stilu je ruska cerkev obhajala velikansko versko-narodno slovesnost v Sarovu, namreč proglašenje za svetnika meniha Serafima (r. 19. jul. 1759, † 2. jan. 1833). Živel je kot puščavnik in zelo spominja na stare stilite. Od carja pa do najnižjih slojev se je zbralo blizu $^1/_2$ milijona ljudi. Kakor vse druge zadeve, je tudi proglašenje svetnokom odvisno od volje carjeve, a brez ozira na to je ta svečanost veličasten pojav verskega čuta ruskega naroda. Sicer so pa ti »svetniki«, ki jih carski ukaz spravi na oltar, velika ovira cerkvenega zedinjenja.

Misijonski obzornik.

Azija.

Palestina. Lazarist o. Klinkenberg je iz Tabghe poslal listu ‚Katholische Missionen' natančno poročilo o koleri, ki je začetkom tega leta razsajala v sv. deželi. Iz Egipta se je priselila neizprosna morilka in je zlasti v mestih Gaza, Jafa, Lydda in Tiberias hudo gospodovala. V petih mesecih je zahtevala 15—20.000 žrtev. Uradni podatki turške vlade so nezanesljivi, ker izključujejo vse drugoverce.

Iz Sirije poroča jezuvit o. Angelil o šolah na Libanonu. Pouk in vzgojo ima 45 učiteljev in učiteljic v rokah. Šolskih otrok je 2600, ki so večinoma osiroteli. Stariši so namreč vsled gospodarske bede prodali svoje murve in hiše in se preselili v Ameriko, otroke pa prepustili njih usodi. Teh sirot so se usmilili misijonarji. Da bi jih iztrgali neizogibni nravni propalosti, jih vzgojujejo v svojih zavodih ter jim oskrbé tudi bodoči poklic. Štiri dečke so že poslali v poljedelsko šolo v Tamail, in ravnatelj je prav zadovoljen ž njimi. V krajih Šumié, Gebail in Batrun skoro ni mizarja, tesarja, zidarja, krojača, čevljarja, urarja, pri katerem ne bi bil kak učenec iz jezuvitskih šol. V računstvu dobro izurjene kaj radi jemljejo trgovci v svoje trgovine. Nekaj dečkov je vstopilo tudi v semenišča, kjer so jih prav veseli; pri drugih pa se je zasledil poklic za redovniški stan. V obče se gojenci navzamejo dobrega duha. O. Angelil je prišel na svojem misijonskem potovanju v Šumié. Na ulici mu prihiti nasproti 14letni deček, z zavihanimi rokavi, črn kakor saje, stopi k njemu in mu spoštljivo poljubi roko. Prišel je iz kovačnice. »Umazan sem«, pravi, »in črn kakor hudiček, a sem vaš gojenec bil v Ghaziru. Mojster, kateremu ste me izročili, je dober in že dobivam majhno plačo. Delam marljivo; poglejte moje roke!« — »In tvoja duša?« ga vpraša jezuvit. — »Oče, bodite zadovoljni z menoj. Vsak mesec prejemam sv. zakramente in nikdar ne opustim večerne molitve. Pridite in poglejte, kako delam!« In je vzel misijonarja v kovačnico, kjer mu je vse razkazal in razložil in dobrodušno ponudil — cigaretko.

O. Angelil poroča tudi, kako ginljivo in udano umirajo nekateri teh mladih Libanoncev. Dvanajstletni deček Tano iz Sehfida je bil vzgled pobožnosti in marljivosti. Pa loti se ga huda mrzlica. Vsako zdravilo je brezuspešno. Smrt ga že objema s svojo koščeno roko. Deček pa pravi svoji materi: »Mama, umreti moram; pa ne smeš žalovati. Oče (misijonar) nam je povedal, da imajo mladi umirajoči več upanja priti v nebesa. Torej je boljše, da zdaj umrjem.« Nato še je pregledal vse podobice, ki jih je v šoli dobil radi vztrajne marljivosti, je poljubljal in pobožno pritiskal na čelo in prsi. Ko je prejel sv. popotnico, se obrne k materi, rekoč: »Mama, k Bogu grem, v nebesa grem.« Bile so to zadnje njegove besede. Smrtni angel je utrgal mlado cvetko.

Mezopotamija. Kaldejski patrijarh Emmanuel Thomas poroča iz Mossula, da se je nad 50.000 nestorijancev povrnilo v naročje kat. cerkve. V zimi so prišli vsi zastopniki večjih rodov, med njimi tudi škof Išo iz Dure v Mossul, kjer so pred patrijarhom slovesno izjavili, da vsprejmejo nauke katoliške cerkve. Vsi poslanci so storili svojo veroizpoved, se spovedali in prejeli sv. obhajilo iz rok patrijarha. (Oeuvre des écoles d' Orient, 1903. str. 40).

Kitajsko. Apostolski vikarijat južnovzhodni Čeli. Jezuvit o. Jubaru pripoveduje prve dogodke, ki jih je doživel na Kitajskem. Ko so prišli novi, mladi misijonarji, jih je vzel o. Gouverneur seboj ter jih vpeljal v kitajske vasi, katere so bile njemu izročene v oskrbovanje. Ker je bil ta obisk prej naznanjen, so prišli možje iz vsake vasi naproti, da se prišlecem dostojno poklonijo. O. Gouverneur jih predstavlja, Kitajci pa ime vsakega misijonarja pozdravijo z veselim vriskom. V vsaki vasi se je opravila kratka pobožnost v kapelicah, ki so večinoma prav skromno opravljene. O. Gouverneur je novodošlim razkazal misijonska stanovanja in šole, ki jih je bil z velikim trudom postavil. V vasi Tsi-kia-čoangu je misijonska hiša iz opeke pozidana in je prav prijazna, ima 2 sobi in vsprejemnico. Dve mizi, pet stolov in sv. razpelo, to je vsa oprava tega stanovanja. Tukaj so misijonarjem pripravili tudi obed. Serviralo se je v majhnih, pisanih posodicah. In kakor je pri Kitajcih običaj, je med obedom vse ljudstvo bilo zbrano okrog misijonarjev. Polni radosti in sv. navdušenja so se misijonarji poslavljali od svojih ovčic. »O ti dobri Kitajci!« sklepa o. Jubaru svoje zanimivo poročilo, »za zveličanje tako dobrih, globokovernih duš mora človek z veseljem biti pripravljen, dati svoje življenje.«

Iz vseh strani Kitajskega prihajajo tolažilne vesti, da se vsepovsod oglaša nenavadno mnogo katehumenov. Jezuviti v Kiangnamu ne morejo zmagati svojega dela.

Višja vzgojevališča se lepo razvijajo. 6. decembra je bila blagoslovljena in otvorjena nova šola francoskih Marijinih bratov v Pekingu, in ima prostora za 300 gojencev.

Indija zahodna. V vladikovini Haidarabad se je o. Civati zavzel za uboge starce in ustanavlja azil za bolehne stare ljudi. Pagani brez usmiljenja izpostavljajo starčke. V hišah ne smejo umirati, to bi onesnažilo njih zidovje. Hindu imajo celo prislovico: »Hočeš-li kaj neumnega početi? Tki novo obleko in daj jo starcu!« Misijonarji nikakor ne morejo v ta kamenita srca vcepiti ljubezni in spoštovanja do starih ljudi. Zato pa hoče o. Civati dejansko pokazati, kaj premore krščanska vera. Verba movent, exempla trahunt. Vodstvo azila bo v rokah evropskih sester. Oglasilo se je že mnogo starčkov, da bi dobili prostor v azilu, ki bo za te ljudi — nebeški preddvor.

Apostolska prefektura Bettiah-Nepal. 16. marca t. l. so divji tigri napadli in raztrgali kapucina o. Kozma Glader. Misijonar, ki je bil še le 40 let star, je deloval na postaji Ramnagar. Omenjenega dne se je napotil v Somesar v Himalaya-gorovju, da bi prinesel bratu Jeremiju Raffeiner denarja in potrebnega živeža. Ker so njegovi trije sluge težko nosili, je hitel o. Kozma naprej v Somesar, da bi jim od tam poslal druge tri v pomoč. Ob 11. uri predpoldnem je šel skozi vas Gubardain, od tam pa navzgor v Himalaya-gorovje. Že je videl svoj cilj, misijonsko hišo, kar ga napadejo trije tigri. Ko pridejo nosilci na mesto nesreče, najdejo misijonarjev klobuk, čevelj in nabito puško. Iz Somesara se hitro nato odpravi moštvo in po krvavem sledu iščejo ponesrečenca do polnoči; še le drugo jutro, dne 17. marca se jim posreči, najti strašno razmesarjeno telo misijonarjevo. Ena noga je bila odtrgana, druge je manjkal kos. Grlo so zveri odgriznile, levo lice razkraspale, trebuh in prsi razdrapale. Črevje in obisti so ležale okrog mrliča, nekaj pa jih je manjkalo. Pogled na po-

nesrečenca je bil tako pretresljiv, da so vsi glasno jokali. Njegovega pogreba, ki se je vršil istega dne zvečer v Bettiahu, se je poleg vernikov udeležilo tudi mnogo paganov in mohamedanov, kajti o. Kozma je bil vsem ljub in drag.

Nadškofija Bombay ima po zadnjem poročilu: nadškofa, 19 duhovnikov, 48 jezuvitov, 17 školastikov, 22 bratov in 93 sester. V 11 župnijskih šolah se poučuje 954 otrok, sestre vzgojujejo v 10 zavodih 1992 otrok in na 4 višjih učiliščih se izobrazuje 2845 gojencev. Misijon ima tudi več dobrodelnih zavodov, kjer se izkazujejo telesna dela usmiljenja.

Pondicherry. Francoska vlada je ‚eksportirala' pogubno kulturno borbo tudi v naselbine. V Pondicherry je kolonialni minister v uradnem listu obelodanil ukaz, vsled katerega se morajo vse šole v naselbinah laicizirati. Vsa razpela in verske podobe morajo izginiti iz šol, na mesto toli zaslužnih sester sv. Jožefa iz Clugny morajo stopiti lajiki. Ta publikacija je vzbudila veliko ogorčenje med prebivalstvom. Kristjani, pagani in mohamedani so vložili protest na namestnika, ki pa se je za podrobne nasvete obrnil — v Pariz.

Korea. Po poročilu apostolskega vikarja misijon lepo napreduje; lani je bilo 5807 odraslih krščenih. Razmere na Korei nam dobro osvetli pismo misijonarja J. Marije Wilhelm, ki deluje na polutoku že iz l. 1883 in sicer v provinciji Hoang-Hai. Njegov distrikt obsega 15 postaj in šteje 1550 katolikov in 1400 katehumenov. Spreobrnjenci kažejo nenavadno gorečnost v molitvi in radi obiskujejo nedeljske šole, v katerih poučujejo katehisti. Wilhelm ima še posebnega posla (cursor apostolicus), ki zdaj pa zdaj obiskuje te šole in misijonarju poroča o katehumenih. Tako najde duhovnik pripravljena tla. — Pred krščevanjem je izpraševanje krščanskega nauka. Pri tem se izve marsikaj. Neka pobožna žena je misijonarju povedala, kako napaja svojega paganskega moža z blagoslovljeno vodo, da bi se spreobrnil. — Misijonarju je treba velike previdnosti. Krsti le take, ki spričajo resno voljo, da hočejo biti katoličani. Pagan iz Ongčina je prosil sv. krsta. Dvakrat je prišel 240 lis (1 lis = 402 *m*) daleč k misijonarju; katekizem je vedel dobro na izust, a razumel je malo. Vzrok, da si je tako želel, krščen biti, je bil ta-le: V njegovi rodbini še nikdo ni doživel 60. leta, da bi mogel praznovati huancap (60. rojstni dan). Ta mož pa je štel že 59 let in je zatrjeval, da se lepše ne more pripraviti na izredno slovesnost, kakor da se da krstiti. Sevé misijonar ga je dobro pripravil in mu potem izpolnil srčno željo.

Japonsko ima že okrog 60.000 katoličanov. V štirih škofijah delujejo misijonarji mirno a uspešno. V šolah dosežejo Marijini bratje, ki imajo svoje kolegije v Tokiu, Yokohami, Osaki in Nagasaki, in sestre v svojih penzionatih povoljne uspehe. — O. Ferrand je prepotoval Evropo in Kanado, da bi nabral denarja za katoliški dijaški dom, ki bo najbrž še letos izgotovljen. — Velike važnosti so na Japonskem konference, ki jih imajo izurjeni misijonarji zlasti v mestih. O. Mihael Steichen je izdal natančno študijo o krščanskih ‚daimijos' (stara poročila je imenujejo kralje) v francoskem in angleškem jeziku.

Na Japonskem pa je tudi ljulika krivoverstva močno pognala. V listih Shinjin, Rikugô, Zasshi in drugih se tajijo ali pa umoversko razlagajo temeljne krščanske resnice. »Morebiti je malo dežel na svetu, kjer se je

razširjalo krščanstvo, ki bi pognalo toliko krivih ver, kakor Japonsko«, piše poročevalec. (Japan Daily Mail, 10. marca 1902.)

Buddhizem se je prilagodil novodobnemu naziranju, se zavil v plašč učenosti in se ponuja mladim Japoncem. Buddhistično založništvo v Kyotu Zusho Shuppan Kaisha je napovedalo dvoje velikih del. Prvo ‚Daizôkyô' bo obsegalo 360 zvezkov, drugo ‚Daihannyakyô' pa 120 zvezkov.

V Hakedoti je dne 26. marca t. l. ogenj upepelil samostan trapistov. Rešiti so mogli le Najsvetejše, nekaj kipov in knjig. Menihi so se naselili v sirotiščnici. Upamo, da jih krščanska radodarnost ne bo prezrla.

Filipine. Osiroteli škofiji Nueva Caceres in Nueva Segovia sta dobili za škofa dva ameriška duhovnika: F. Z. Rookera, bivšega tajnika apostolskega delegata Satolli in Denisa J. Dougherty-a profesorja v Filadelfiji. V najbližji bodočnosti jima morajo slediti duhovniki na Filipine; njih pomanjkanje je veliko. Ker so redovniki odpotovali na Kitajsko, v južno Ameriko in na Špansko, pride ponekod na enega duhovnika 10.000 do 20.000 duš. Od 920 menihov, ki so pred vstajo oskrbovali 800 župnij, jih je zdaj na Filipinah samo 333. — Zavodi jezuvitov na Manili so prenapolnjeni. Novo generalno semenišče v Manili bo tudi jezuvitom izročeno v skrb. Očetje observatorija so pred kratkim objavili celo vrsto važnih del. — Nadškofija Manila je po odstopu msgr. Nozaleda de Villas dobila novega škofa, msgr. J. Harty, ki je bil župnik v krajih St. Leo in St. Louis.

Afrika.

Vzhodna Afrika. Kapucin o. Evangelista je l. 1892. ustanovil misijonsko postajo v Berberi, glavnem mestu Somali-dežele. Nestrpnost mosleminov in predsodke domačinov je mogla premagati le krščanska ljubezen, skrb za bolnike in reveže. V tem oziru so se posebno odlikovale frančiškanke iz Calaisa. L. 1901. se je poučevalo v štirih šolah sto otrok. In postaja Berbera je obetala, biti misijonsko središče za Somali-rodove. A Mohammed Abdileh, ‚besni Mullah' imenovan, je s svojo drhaljo v zadnjih treh letih neprestano napadal in pustošil Somali-deželo. Dasi je dvakrat podlegel in bil občutno tepen, vendar-le ni miroval in je lani zopet napadel Berbero. Vsled teh napadov je misijon prebil bridke ure. Poročila misijonarjev nam rišejo neizrekljivo bedo. V Berberi so matere vsled grozne lakote zavživale meso lastnih otrok. Misijon je storil vse mogoče, da bi olajšal to grozovito nesrečo.

Apostolski vikarijat južni Sansibar. Iz Dar-es-Salama poroča benediktinec o. J. Henle. Dne 15. septembra l. 1902. je bila apostolska prefektura južni Sansibar povzdignjena v apostolski vikarijat in o. Cassian Spiss imenovan za prvega apostolskega vikarija in titularnega škofa v Ostracini. Škof je rojen Tirolec in je služboval dve leti kot kapelan v svoji domovini. L. 1892. je stopil v benediktinsko misijonsko družbo sv. Otilije. V Afriki, kamor so ga bili poslali že naslednje leto, je neumorno deloval ne samo v dušnem pastirstvu, marveč tudi s peresom. Preložil je dr. Knechtov komentar k bibličnim vedam v Suaheli-jezik, izdal Kiheheslovar, ki je prišel na svetlo v Berolinu, lani pa sta zagledala beli dan Suaheli-katekizem in molitvenik v istem jeziku. Zdaj pripravlja učeni škof izdajo Kingoni-slovarja. Apostolski vikarijat južni Sansibar ima 10 misijonskih postaj:

Dar-es-Salam,	ki šteje	459	katolikov,	120	katehumenov	in	6	šol;
Kurasini,	» »	301	»	100	»	»	3	»
Lukuledi,	» »	1000	»	408	»	»	5	»
Nyangao,	» »	412	»	550	»	»	7	»
Tossamaganga,	» »	130	»	200	»	»	4	»
Madibira,	» »	44	»	70	»	»	4	»
Peramiho,	» »	111	»	400	»	»	4	»
Kiyonsera,	» »	8	»	310	»	»	1	»
Kwiro,	» »	8	»	150	»	»	2	»

Zadnje postaje so bile še le pred kratkim ustanovljene, odtod tako majhno število vernikov. Sicer pa je upati na teh zadnjih, po 20 do 30 dni hoda od morja oddaljenih postajah dobrih uspehov, zlasti če se dobi potrebno število učiteljev.

Škofovska stolnica v Dar-es-Salamu je dozidana in tudi posvečena. A notranje oprave še manjka mnogo. Cerkev še nima stranskih oltarjev, niti orgel, tla so nabita iz ila in apna. — K sklepu Henlejevega poročila je škof lastnoročno zapisal prošnjo za nujno podporo, da bi mogel pozidati samostanček pri svoji katedrali in pa krščansko ljudsko šolo, ki bi jo šolskim bratom izročil v skrb.

Južna Afrika. Južni Sambesi. Jezuviti imajo v Boromi lepo uravnano meteorologično postajo. Zadnji čas pa so tudi v Buluwaju ob zgornjem Sambesi postavili zvezdarnico, s katero je združena tudi meteorologična in magnetična postaja. Vodja nove zvezdarnice je o. Edmund Götz.

Kakor o. Hiller poroča, je vlada misijonarjem odtegnila od letne podpore 4000 mark, ker sama trpi pomanjkanje. — Ker je v deževni perijodi dež izostal, so polja vsa posušena in ogorela in na vrata že trka strašen gost — lakota. Ne samo, da mnogo črncev umrje vsled gladu, marveč to tudi iz druge strani ovira misijonsko delovanje. Nikdo se ne briga za nauke misijonarjev, marveč leni črnci preklinjajo Boga, ki jim je odrekel dež in odvzel kruha. Zato misijonar prosi nujne pomoči, da bi mogel pomagati revežem.

Portugiški Sambesi. Jezuvit br. Fr. Mergens, ki je bil prestavljen iz Borome na postajo Meruru-Sumbo, opisuje zanimivo 14dnevno potovanje ob reki Sambesi do nove postaje. Črnci, h katerim je dospel, so močne, lepe postave in še nepokvarjeni od Evropejcev. Poleg pouka odraslih se misijonarji pečajo zlasti z odgojo otrok, ki so večinoma otroci prostih ljudi, ne pa sužnji, kakor v Boromi. Mergens je v svojem poročilu naznanil tudi smrt mladega, krepkega misijonarja, Jurija Lindlohr, ki je 10 let deloval ob Sambesiju.

O. Torrend, ki je prej misijonaril v Tete, kjer je spisal jezikovno znamenito delo: ‚A comparative Grammar of the South African Bantu-Languages (London 1891), je zdaj v Meruru-Sumbo. V daljšem poročilu piše o zaprekah, ki ovirajo misijonsko delovanje. V prvi vrsti je pač despotična vlada med temi rodovi. Dasi so chiwangi (predstojniki posameznih vasi) vazali portugiške vlade, v resnici vendar vladajo samostojno temveč, čimbolj so oddaljeni od morja. — »Prišel sem«, pripoveduje jezuvit, »v vas chiwanga M'nyonga. Črni gospod ima 5 žen, sicer pa ni ravno hudoben človek. Pokličem ga k sebi in mu rečem: ‚Čuj, M'nyonga, če ti je Bog dal razum, dal ti ga je gotovo za to, da bi ga rabil. Ni-li res?

Ti pa ravnaš, kakor oni, katerim je Bog iz dobrih vzrokov odtegnil razum'. — ‚Kako to misliš?' — ‚Povem ti. Bojiš se, zvedeti božje zapovedi, kakor bi se s tem mogel odtegniti njegovim ukazom. Komaj da se prikažeš tu in tam v cerkvi. In če prideš, skrbiš za to, da nihče drug iz tvoje vasi ne pride. Zakaj ne prideš s svojimi ženami in otroci?' — ‚Ako bi sosedje hodili, bi tudi jaz prišel'. — ‚O ne, to ni pravi vzrok, ki ga nosiš v svojem srcu! Ti si neodvisen in storiš, kar ti drago. Le priznaj, pravi vzrok je strah, da bi tvoje žene, ako bi poslušale božjo besedo, zvedele reči, ki tebi ne bi bile ljube. Kaj ne, da je tako? Nadalje se bojiš, da bi Bog malo neljubo potrkal na tvoje srce. Kaj ne da? Bogu bi bil pokoren, pa le pod pogojem, da ti nič težkega ne naloži. Ali ni tako? Ne bi se obotavljal, izvršiti kaj težkega, če bi ti Matekenga (slavni poglavar) zapovedal, pa zavoljo Boga ne bi storil niti trohice tega, kar bi storil zavoljo Matekenga. Ali ni res? Kakor da bi Bog ne bil tvoj edini Gospod?' — ‚No dobro, prihodnjo nedeljo pa pridem s svojimi ženami v cerkev'. — M'nyonga je svojo obljubo v resnici izpolnil, je bil pri sv. maši in je pridigo zvesto poslušal. Prišle so tudi žene. Upam, da bo milost božja vkljub vsem potežkočam vendarle zmagala.«

O. Torrend poučuje v nedeljo in prve tri dni v tednu na misijonski postaji, zadnje dni tedna pa hodi po severnem delu okraja, med tem ko superijor prve dni tedna poučuje po južnem delu misijonskega okraja. O. Torrend je zložil za memoriranje božjih zapovedi lahko pesmico: ‚Posipiri-tatu', katere se črnci z veseljem in hitro nauče.

Transvaal. Sestra Hildegarda v Braamfonteinu pri Johannesburgu poroča o delovanju nemških uršulink. Vsa skrb uršulink je osredotočena doslej le na katoličane in njih otroke. Dobra sestra pa je vzkliknila v svojem poročilu: »In vendar, po čem hrepeni srce misijonarja bolj, kakor po paganih!« Število krščenih, a zanemarjenih otrok, ki vstopajo v šolo, je od dne do dne večje, doseglo je že 220. Sestre so z delom preobložene, in še jih prosijo na pet novih postaj.

Zahodna Afrika. Skoro na celi zahodni obali od Senegambije do portugiških naselbin misijonarijo očetje sv. Duha. Misijon ob Ubangi, ki je pritok reke Kongo, ima 8 naselbin; med njimi je gotovo najvažnejša Brazzaville, kjer se spravlja kavčuk in slonova kost. Ker pa so te reči redkejše postale, zato v vasi Brazzaville ne stanuje več kakor 100 Evropejcev in do 2000 črncev. Dušno pastirstvo je v rokah gorečega o. Malessard, ki hiti od bajte do bajte, da pomaga umirajočim. — Ob reki Ubangi je ljudstvo še na prav nizki stopinji. Človeško meso se sicer ne sme več javno prodajati, a ljudožrcev še ni zmanjkalo. Pred vojsko ali pred lovom so človeške daritve še običajne in so združene s kanibalskimi pojedinami.

Ena najtežavnejših postaj pa je St. Paul, kjer prebivajo divji Bondžo. Misijonarji zbirajo in odkupujejo revne otroke sužnjev in jih imajo že okoli 100. Zamorski katekizem, ki ga je sestavil msgr. Le Roy, je že preložen v Bondžo-jezik. — Tudi odrasli prihajajo h krščanskemu nauku in po nedeljah k sv. maši. Pa ker se še s koledarjem dobro ne razumejo, pridejo včasih po dva dni prezgodaj. — Misijonar gre tudi med ljudstvo v vasi, kjer pa često naleti na nepremagljive težave. Pot od kanibalizma do katolicizma je pač dolga in težavna. »Dokler beli (misijonar) govori z nami«, to je njih načelo, »mu ne smemo ugovarjati, da se ne razjezi in nas ne umori s svojo coprnijo. Ako je odišel, govorimo in delamo, kar se nam

ljubi.« Pouk sme trajati le 10—15 minut, sicer ne poslušajo. Iz njihovega povpraševanja in iz odgovorov se zrcali globoka propalost ljudožrcev. »Praviš nam, da morajo vsi ljudje umreti. Zakaj pa ne vprašaš Boga, kateri dan pride smrt? Ko bi zvedeli dan smrti, bi se potrudili, da bi povžili hitro vse pridelke«, tako govoré često. — Da bi ga črnci prišli poslušat, jim misijonar najprej zapoje lepo duhovno pesem. In kmalu pridejo ženske z otroci, in tudi drugi, da bi videli, »kako misijonar odpira usta«. K sklepu pouka pričakujejo vselej darov. Njih brezbrižnost za nadnaravne reči je strašna. Kos mesa jim velja nad vse. Edini uspeh, ki ga je o. Brauchênes dosegel tekom dveh let, je ta, da je krstil tri umirajoče otroke. Misijonarji porabljajo čas za jezikovne študije, sestavljajo slovar in izdelujejo katehetske pripomočke, da se bodo njih nasledniki lažje gibali. Upajmo in molimo, da Bog to revno, v najnižje babarstvo pogreznjeno ljudstvo privede do spoznanja resnice.

Apostolsko prefekturo Slonova kost (Elfenbeinküste) sta bila leta 1895. ustanovila oo. Hamard in Bonhomme. L. 1899. je mrzlica umorila apostolskega prefekta o. Matija Ray, tri očete in eno sestro. Na povelje gospodske je bilo misijonsko poslopje sežgano, da se zabrani nalezljiva bolezen. Komaj so si nekaj zopet uravnali, že se prikaže drugič strašni gost l. 1901. Še o pravem času so pobegnili misijonarji in sestre, le eden je čakal gotove smrti v bolnišnici. Umrl je kot žrtev zvestobe v poklicu. A vkljub temu ima lyonsko semenišče že šest postaj: Grand-Bassam, Dabou, Jacqueville, Moousso, Memni in Aby-Assinic, ki so vse ob morju. Zdaj je apostolski prefekt o. Hamard in njemu pomaga misijonariti 19 duhovnikov, 6 bratov in 6 sester. Kristjanov šteje prefektura 550.

Amerika.

Britska severna Amerika. »Približno 50 let je minilo«, tako piše msgr. Breynat O. M. I., apostolski vikar Mackenzie, »da je bil škof Provencher edini nadpastir takratnega vikarijata sv. Bonifacija. Na razpolago mu je bilo majhno število misijonarjev, med njimi dva oblata brezmadežnega Spočetja. Danes pa šteje kongregacija v severozahodu okrog 300 misijonarjev, s katerimi skupno deluje 60—70 posvetnih duhovnikov. Poklicani so na to misijonsko polje še tudi jezuviti, redemptoristi, trapisti in še drugi redovniki. Nekdanji apostolski vikarijat sv. Bonifacija se je razrastel v veliko provincijo s tremi škofijami in tremi apostolskimi vikarijati. Nadpastirji so vsi iz družbe oblatov. Med Indijanci je 26 obrtnih šol.

Škofija Vancouver je povzdignjena v nadškofijo z dvema sufraganoma, ki sta: škof v New Westminstru in apostolski vikar v Mackenzie. Rezidenca nadškofova ostane Victoria na otoku Vancouver.

Kakor izvemo iz lista ‚Indian Advocate' (1903, št. 4.), je bil lani 6. junija v kolegiju propagande v Rimu Albert Ne-gahn-quet, Indijanec iz rodu Pottawatomie, posvečen v mašnika. Prej je bil gojenec benediktinske šole presv. Srca v Oklahomi.

Združene države. ‚The Rewiew' (St. Louis, 1903. str. 215) prinaša statistiko o katoličanih. Samo v državah Nova Mexiko in Rhode Island imajo katoličani pretežno večino, v Arizoni $^1/_3$, v državah New York, Louisiana, Massachusetts in Wisconsin skoro $^1/_3$, v Kaliforniji, Illinois in New Hampshire pa $^1/_4$. V drugih državah je katoličanov malo, najmanj v Noth Carolini, kjer jih je le $^1/_4$ %. — Pavlisti pridno in uspešno misi-

jonarijo med protestanti. Od 7. sept. do 21. dec. 1902. se je povrnilo 380 protestantov, samo v Chicagi 86 v naročje katoliške cerkve.

Na otoku Cuba je sv. oče Leon XIII., blagega spomina, po apostolski konštituciji »Actum praeclare« od 20. februarja ustanovil dve novi škofiji: Pinar de Rio in Cienfuegos.

Južna Amerika. Columbija. Albert Ströbele poroča, da se mu je lani posrečilo na otoku Providence v karaibskem morju ustanoviti prvo krščansko občino in otvoriti šolo, katero obiskuje 150 otrok. Misijonar upa ves otok zopet pridobiti katoliški cerkvi. Kardinal Gibbons mu je obljubil zamorske sestre iz Baltimore. Ströbele namerjava tudi na otoku, ki ima milo, zdravo podnebje, ustanoviti sanatorij za bolehne duhovnike.

Britska Guyana. Demarara ima po zadnjem poročilu 18 postaj, na katerih deluje 17 duhovnikov. 30 šol pohaja 4422 otrok; misijon ima 22 cerkvic in dve sirotišnici. Katoličanov je okrog 22.000.

Chile. Španski časopis ‚Razon y Fé' (1903, str. 272) piše, da se katoličani krepko borijo za proste šole. Nadškofija Santiago ima 103 župnije; šol je 96, katere obiskuje okrog 8000 orok. Vodstvo in vzdrževanje šol je izključno v rokah cerkve. Stroški so lani znašali 157.600 pezov (1 pezo je približno 2 K). Večinoma je ta denar darovala duhovščina, nadškof dr. Casanova sam je žrtvoval 21.793 pezov.

Škofija Aneud. V Puerto Montt, v središču jezuvitskega misijona, se je obhajal od 10.—12. febr. t. l. prvi katoliški shod. Katoliki so pod vodstvom izvrstnega škofa Don Ramon Jara že dalje časa združeni v Unión Católica.

Bolivija. Holandski dominikanci so se naselili v Boliviji ter prevzeli vodstvo semenišča La Paz, kakor naznanja ‚Année Dominicaine' (1903, štv. 216). *J. E. Kociper.*

IV.

Slovstvo.

a) Ocene.

Biblične vede.

Sveto evangjelje po Ivanu. Preveo po Vulgati i protumačio po sv. Otcih dr. Josip Stadler, metropolita i nadbiskup vrhbosanski. Troškom kaptola vrhbosanskoga. U Sarajevu. Tiskara Thiera i Voglera. 1902. Str. XXIV + 736. Cena meh. vez. 5 K, trdo vez. 6 K.

Kateremu Jugoslovanu bi ne bilo znano ime Stadlerjevo? Ime, ki se je posebno letos neštevilnokrat izgovarjalo in pisalo in sicer od mnogih strani z ogorčenjem in nevoljo, toda po krivici; kajti dognano je, da je Stadler ravnal tako, kakor mora ravnati poštenjak in katoliški škof. Kdor ne verjame, da je Stadler v resnici apostolski mož, ta se naj pelje v Bosno in si naj ogleda njega samega in pa Sarajevo; treba se je razhajati po tem velezanimivem, ker na spol orientalskem mestu le samo par ur, pa zadostovale bodo, da se vsakdo s svojimi očmi prepriča o velikanskih podjetjih, zavodih, šolah itd., katere je ustanovil vrli Stadler. Pisatelj teh vrstic je bil v Sarajevu prvikrat l. 1878 kot vojak-prostak, drugikrat pa l. 1900 in čudil se

je zelo kulturnemu napredku bosanske metropole v dveh desetletjih; in ravno Stadler ima neminljivih zaslug za ta razvoj, ker njemu pripada glavni delež krščansko-civilizatoričnega delovanja v Bosni.

Čuditi se moramo potemtakem, da ima slavni Stadler še sploh kaj časa za pisateljevanje. Dovršil je namreč l. 1902 zares ogromno književno delo: komentar vseh 4 evangelistov. V »Voditelju« III. l. str. 87—89 smo ocenili Stadlerjev komentar sv. evangelja po Lukežu in zato nam zdaj ni treba obširneje govoriti o zgoraj naznanjeni knjigi, ker komentar sv. evangelija po Ivanu je osnovan in izpeljan po ravno istem načinu, kakor Lukežev.

Stadlerjevi komentarji so strogo cerkveni, sestavljeni na edino pravi podlagi sv. cerkv. očetov in to je tudi njih najboljše priporočilo; seveda pa se tudi ne prezirajo novejši tolmači, ker pogosto se navajajo n. pr. Bisping, Pölzl in posebno Knabenbauer. V biblično kritičnem oziru pač niso ti komentarji velikega pomena, česar pa sicer pisatelj sam ni nameraval, ker on je hotel podati hrvaški duhovščini poljudno-znanstveno in praktično razlago sv. evangelija, kar se mu je izvrstno posrečilo.

Letos prinaša »Vrhbosna« iz Stadlerjevega peresa kot prilogo razlaganje »Dejanja apost.« in pa modroslovje. *J. Zidanšek.*

Dogmatika.

Die Elemente der Eucharistie in den ersten drei Jahrhunderten. Von Dr. Alois Scheiwiler, Rektor der Kantonsrealschule in St. Gallen. Mainz, Franz Kirchheim. 1903. Str. 183.

Ta knjiga je 4. snopič III. zvezka znanstvenega zbornika »Forschungen zur Christlichen Literatur- und Dogmengeschichte«[1], katerega izdajata vseučiliščna profesorja dr. A. Ehrhard (Freiburg, Breisg.) in dr. J. P. Kirsch (Freiburg, Švica). Vsebina te knjige je zelo zanimiva, ker obdeluje predmet, o katerem je v novejšem času nastal velik slovstven boj med učenjaki. Povzročil ga je Harnack s svojim spisom: »Brot und Wasser, die Eucharistischen Elemente bei Justin« v »Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur« von O. v. Gebhardt und A. Harnack. VII. 2. 1891, S. 115 - 144.

Harnack trdi v svoji razpravi, da je v prvi krščanski dobi sv. cerkev pri obhajanju Gospodove večerje rabila večinoma vodo mesto vina za konsekracijo, in da so prvi kristjani Kristusovo ustanovo tako umevali, da je njeno posvečenje navezano na celotno jed ali večerjo, ne pa na kruh in vino. Nekateri so res darovali kruh in vodo mesto vina. »Eine so einschneidende Abweichung in dem Ritual am Anfang des 3. Jahrhundertes konnte nicht vorgenommen werden, wenn sie nicht eine ältere Überlieferung für sich hätte« (S. 124). Ustno izročilo pa Harnack posname pred vsem iz Justina c. 65—67 I. Apol., 63. pisma Ciprijanovega in iz Pijonovih mučeniških listin. Ako so se pa prvi kristjani malomarno vedli do tvarine Gospodove večerje in so rabili mesto vina tudi vodo, potem ni tvarina glavna stvar, ampak dejanje, jed, večerja. »Es handelt sich . . . um die menschliche Nahrung in ihrer einfachsten Form, um Essen und Trinken, also um eine Handlung. Die Handlung ist das Entscheidende. Die wichtigste Funktion des natürlichen Lebens hat der Herr geheiligt, indem er die Nahrung als seinen Leib und sein Blut bezeichnet hat. So hat er sich für die Seinen auf immer mitten hineingestellt in ihr natürliches Leben und sie angewiesen, die Erhaltung und das Wachstum dieses natürlichen

[1] Prim. »Voditelj« 1900, str. 86.

Lebens zur Kraft des Wachstums des geistlichen Lebens zu machen« (Harnack, Op. cit. S. 142).

Proti tako racionalistični podmeni je nastopilo mnogo, celo protestantskih učenjakov n. pr. Zahn (Brot und Wein im Abendmahl der alten Kirche. Erlangen--Leipzig 1892), Jülicher (Zur Geschichte der Abendmahlsfeier der ältesten Kirche), Holtzheuer (Das Abendmahl und die neuere Kritik. Berlin 1896. S. 13). A ti pisatelji dokazujejo večinoma na podlagi Justina, da prvi kristjani niso rabili vode mesto vina pri konsekraciji.

Nasprotje v tako važnem vprašanju je izvabilo rektorja Scheiwilerja, da se je več let pečal z zgodovinsko preiskavo o tem predmetu. Sad tega truda je njegova knjiga: Die Elemente der Eucharistie in den ersten drei Jahrhunderten. Njegovo delo ima torej prednost pred dosedanjimi slične vsebine, ker preiskuje mnogo znamenitih starih del iz prvih stoletij, in sicer vse, katere je mogel po knjigarnah dobiti. Ozira se na »Nauk dvanajsterih apostolov« (koncem I. stoletja spisan), na liste sv. Ignacija Antiohijskega (začetek II. stoletja), Justina posebno temeljito (str. 26—43), Ireneja (str. 43—56), Klementa Aleksandrijskega (str. 56—76), Origena (66—85), Hipolita Rimskega, Tertulijana (str. 87—105), Ciprijana (str. 105—119), na slike in napise starih spomenikov (str. 119—131), na pričevanje krivovercev Teodota, Marka, Marciona, na apokrife Περίοδοι Θωμᾶ, Acta Petri, Acta Iohannis, Acta Philippi. Natančno zasleduje Harnackovo dokazovanje o stari navadi v nekaterih katoliških krogih severne Afrike, katere graja Ciprijan, ker so darovali vodo mesto vina (Miror, unde hoc usurpatum sit, ut in quibusdam locis aqua offeratur c. 11.)

Ko je pisatelj v I. delu svoje razprave (str. 1—131) preiskal poročila cerkvenih pisateljev prvih treh stoletij, se v drugem delu z dobrim uspehom izkaže tudi z necerkvenimi, gnostičnimi poročili, kaj so takrat verovali o tvarini sv. Rešnjega Telesa (str. 132—175). In tako pride do čisto drugega prepričanja, kakor ga je našel Harnack.

Cela vrsta poročil namreč kaže, da je pri obhajanju skrivnosti Gospodove zadnje večerje kruh in vino bistvena tvarina, ne pa voda. Posvečenje se ne nanaša na jed, na zavživanje kot tako, ampak le v kolikor sta tamkaj kruh in vino. Prvim kristjanom ni bilo nikakor vse eno, kakšno tvarino so rabili. Kruh in vino (pomešano z vodo) sta bila od cerkve strogo ukazana. Kjerkoli pa tega ukaza niso izvrševali v cerkvi in tudi zunaj nje, ugovarja cerkev z vso odločnostjo in uči, da tako obhajanje nič ne velja.

Res je, da se v poročilih vino kot druga tvarina večkrat izrečno ne omenja, mnogokrat stoji samo ποτήριον — calix. A iz tega še ne sledi, da je ta tvarina nebistvena. Saj se že v sv. pismu kruh večkrat omenja, kakor vino. Harnack hoče z Rim, 14, 21: Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον — bonum est non manducare carnem, et non libere vinum dokazati, da že sv. Pavel ni maral za vino, ker ga ni smatral za potrebno pri evharistiji. Zahn in Jülicher sta pa tako dokazovanje dobro zavrnila. Jülicher pravi:

Den Mut, diesen Satz des Paulus in das Verzeichnis der Quellenstellen aufzunehmen, die beim Abendmahl »Wasser nennen«, würde ich, da doch weder eine Silbe vom Wasser, noch vom Abendmahl darin steht, höchstens finden, wenn schon vorher feststünde, daß zu des Apostels Zeiten die Eucharistie durchweg, ohne Bedenken, bald mit Wasser, bald mit Wein gefeiert wurde. Da das nicht bewiesen ist, ist mit Rom. 14 für unser Problem nichts zu machen (Op. cit. S. 228). Da sv. pismo omenja kelih mesto vina, je tudi opravičeno. »Das Brot kann man in die Hand nehmen, den Wein nicht, man muß das Gefäß ergreifen, um den Wein reichen

zu können (Zahn, S. 24). Sploh pa nepristranska znanstvena eksegeza sv. pisma ne more prezirati dejstva, da je v kelihu vedno vino, kadar se govori o najsvetejšem zakramentu, dasi se omenja samo kelih. Tega ni bilo treba posebej poudarjati, kaj je v kelihu, dokler niso pričeli nekateri darovati vode; saj je bilo samo ob sebi umevno, da je le kruh in vino prava tvarina.

Da se pa vino redkeje omenja, kakor kruh, je opravičeno iz mnogih razlogov. Če stari pisatelji pišejo o »lomljenju kruha«, so prvi kristjani dobro razumeli, kaj k temu spada. Vina večkrat niso mogli imenovati radi paganskih obrekovanj, da kristjani pripravljajo bogate pojedine. Če pa tudi vina pisatelji ne omenjajo, pa povedó, da je po konsekraciji bila tamkaj Jezusova kri. Harnack tudi ne razločuje med pripravljanjem evharistije pri najsvetejši daritvi in med navadnimi obhajili, pri katerih je bila že zgodaj v navadi samo podoba kruha. Zato nima Harnackova vodena podmena v pisanih virih nikake podlage.

Iz tega sledi nadalje, da je tudi druga trditev Harnackova, kakor da bi bila tvarina kruha in vina le postranska, jed pa glavna stvar, popolnoma neutemeljena. Viri učijo: Kruh in vino sta potrebna in edina tvarina evharističnega praznovanja. Na nju se ozira evharistična daritev, nazivanje sv. Duha. Ona se spremenita tako, da je pod njuno podobo meso in kri Jezusova in sicer po molitvi predstojnikovi (προεστώς). Spremenjena poživita telo in dušo na čudežen način. Daritev in zakrament, oboje imamo ob enem. Tega nas uči celo starokrščansko slovstvo.

Cela znanstvena obravnava Scheiwilerjeva je nov dokaz, da se katoliškim učenjakom ni treba bati dogmatične zgodovine. Tudi ti lahko popolnoma nepristransko in stvarno preiskujejo današnje dogme v starokrščanskem slovstvu. Treba je le razločevati stvar samo in pa izraze. Stvar sama sega nazaj do Kristusa, besede so se v raznih dobah spreminjale. Sholastika jih rabi drugače, drugače prva doba krščanstva, drugače izražajo verske resnice moderni bogoslovci. A resnice ostanejo vedno iste, ki jih je prinesel Kristus, in smo jih prejeli po božjem razodetju. Tistim pa, ki katoliškim pisateljem predbacivajo »Befangenheit«, »Unmöglichkeit objektiver Forschung« lahko rečemo, kakor Kahnis Bauru: »Wenn doch die, welche kein konfessionelles Interesse haben, anfangen wollten einzusehen, daß sie ein antikonfessionelles haben, daß sie in ihrer Unparteilichkeit ebenfalls Partei sind.«

Dr. Jos. Somrek.

Nravoslovje.

Casus conscientiae ad usum confessariorum compositi et soluti ab Augustino Lehmkuhl S. I. I. Casus de theologiae moralis principiis et de praeceptis atque officiis christianis speciatim sumptis. 8° (IV + 566) Friburgi Brisgoviae 1903, Herder. K 7·68. vez. 10 K.

Znamenit nravoslovec Lehmkuhl je poprej že izdal II. del »Casus conscientiae« (Glej oceno letnik V. str. 501.) V sedanjem prvem delu se ravna po istih načelih, kakor v poprej izdanem. Kazuistična metoda je posebno pripravna, na vzgledih pojasniti nravna načela. Kdorkoli hoče biti spreten in »confessione audienda«, naj z zanimanjem sežе po Lehmkuhlovi knjigi.

Prikrojena je sedanjim časovnim razmeram. Tu najdemo načela in navodila za najrazličnejše pojave modernega socijalnega življenja v hiralnicah, kjer katoliške redovnice skrbijo za dušno tolažbo razkolnikov in protestantov (pag. 217 cas. 121), o časnikarjih, ki pišejo v nekatoliške časopise (pag. 225. cas. 124), o dvoboju (pag. 263, cas. 153, 154, 219), o kirurgičnih operacijah (pag. 359, cas. 220), o monopolu petroleja (pag. 451, cas. 277), o delavskih pogodbah (pag. 452, cas. 278, 279, 281), o stavbenih mojstrih (pag. 457, cas. 280), o masonskih družbah (pag. 541 cas. 318), o

zavarovanju (pag. 335, n. 662, 665) za življenje (pag. 465 cas. 284–286) i. dr. Vse te in enake točke pa so samostalno tako jasno obdelane, da čitatelj lahko rabi to knjigo, če tudi Lehmkuhlove moralke ne pozna.

V posameznih slučajih navede pisatelj najprej splošna nravna načela, še le po njih reši potem slučaj. Čitateljem gotovo ustrežemo, če jim pokažemo na vzgledu, kako obravnava Lehmkuhl svoje slučaje.

Casus 59 (O hipnotizmu in spiritizmu): Amalia variis nervorum morbis affecta adiit hypnotizatorem, qui repetitis experimentis levamen sat magnum ei attulit; fatetur tamen suggestionibus eius fieri etiam, ut sequentibus diebus certa hora insuperabili vi adigeretur ad actiones, quae hypnotizatori placuerint; seque non raro prava erga eum inclinatione moveri. — Nuper etiam interfuit conventui, in quo aliquis artem suam legendi cogitationes alienas produxit, idque, sicut Amalia miratur, stupenda dexteritate et exactitudine.

Quaeritur: 1° quid de hypnotismo sit censendum.
2° quid sit iudicandum de arte illa intus legendi in mentibus aliorum.
3° quid de spiritismo tenendum sit et quid Amaliae iniungendum.

Solutio.

Ad Quaesitum 1m R. 1. Aliud fortasse de hypnotismo in se, aliud de eius adiunctis dici debet. Si in se consideratur hypnotismus, quo quis sive manipulationibus sive fixo rei intuitu diutius producto sopitur seu in somnum inducitur, id malum non est; neque videtur viribus naturalibus contradicere hoc modo quosdam morbos curari vel iis saltem levamen afferri posse. Quare si re vera tali modo aeger sublevatur, neque peccaminosae circumstantiae accedunt; cautela quidem aegro inculcanda est, curandi tamen ratio non absolute interdicenda.

R. 2. Attamen, si verum est ab hypnotizatore suggestiones imprimi posse, quae postea mentem occupent, sollicitent, quodammodo pertrahant ad ea, quae hypnotizator voluerit: haec nova ratio est, cur summa cautela sit necessaria. Verum quidem est istas suggestiones, si in rebus indifferentibus sistitur, per se sine peccato produci vel sustineri. Attamen persona hypnotizata evidenti se exponit periculo, ne pertrahatur ad illicita, nisi medicus hypnotizator sit notus ut homo fidissimus et maxime timoratae conscientiae; atque ex hac ratione meo iudicio facile res evadet illicita.

R. 3. Magis etiam res illicita evadet, quam primum constiterit inclinationem pravam oriri inter infirmam et medicum, vel hunc utcumque suo influxu in damnum infirmae abuti.

Ad Quaesitum 2m R. 1. Praetensa illa ars in mentibus aliorum intus legendi nihil videtur esse nisi iactantia quaedam, re ipsa sensibilitas quaedam magna, quae ex minimis signis sese prodentibus sciat coniectare, in quodnam obiectum mentis intuitus et voluntatis affectus tendat. — Ad animum usque ipsum penetrare ne diabolus quidem potest, multo minus homo in corpore existens, sed ex se solus Deus.

Ad Quaesitum 3m R. 1. Dubitari nequit, quin Amalia assistens conventui spiritistico gravissime peccaverit. Est enim res superstitione et diabolica illusione plena. Quam plurima quidem explicari possunt et accidunt putida fraude praestigiatorum: alia tamen solo diabolico interventu fieri posse manifestum est. Quod indubitanter dici debet de apparitione defunctorum, si re vera non praestigiator eos apparere fingit, sed — ut aliquando fit — ipsi in sua specie videntur apparere, et de eorum narratione circa sortem alterius vitae.

R. 2. Effata ista spiritistica mendaciis haereticis sunt plena; pleraque in id tendunt, ut fides aeternarum poenarum labefactetur atque ita vitiis omnibus habenae laxentur.

R. 3. Amaliae igitur 1. omnis communicatio cum spiritistis severe interdicenda est; 2. etiam hypnotismus saltem in iis adiunctis, quae in casu Amaliae occurunt; 3. cum in fide naufragium videatur fecisse, sine dubio circa fidem instruenda et interroganda est, atque si se ad meliorem frugem receperit, absolutio quidem danda est, nisi forte ob externatam haeresim recursus ad altiorem superiorem fuerit necessarius.

Ta prav moderni vzgled nam kaže, na kak način in kako spretno rešuje Lehmkuhl razne slučaje. Ker je probabilist, ima milejše nazore (prim, pag. 33, cas. 18), vendar bi tudi aequi-probabilist večinoma prišel do istih odločitev. Knjiga ima toliko poučljivega in temeljito premišljenega posebno de restitutione, de contractis, de virtutibus erga Deum et homines, da jo bo vsak spovednik bral z največjo koristjo. *Dr. Jos. Somrek.*

Cerkvena zgodovina in umetnost.

Dictionnaire d' archéologie chrétienne et de liturgie. Publié par Le R. P. Dom Fernand Cabrol, bénédictin de Solesmes, prieur de Farnborough (Angleterre) Paris, Letouzey et Ané, éditeurs. 1903. Fasc. I. Lex 8°, col. 1—288. 5 Fr.

Na krščanskem starinoslovnem kongresu v Rimu l. 1900 se je sprožila tudi želja po novem arheologičnem slovarju, ki bi odgovarjal današnjim znanstvenim zahtevam. Odkar je izdal Martigny svoj »Dictionnaire des Antiquités chrétiennes« l. 1855 in 1878, in je tega izpopolnil s pomočjo nekaterih sodelavcev F. Ks. Kraus v svoji »Realencyklopädie der christlichen Altertümer« 1880, je poznanje starokrščanskih starin mnogo napredovalo. V prvi vrsti se je razvilo raziskavanje na liturgičnem polju, in ravno iz te stroke še nimamo nobene celotne publikacije. Letos pa je začel izhajati zaželjeni slovar. Že naslov kaže na pridobitev novega znanstvenega polja — slovar obsega tudi liturgijo. Njegova temeljitost se razvidi že iz velikega števila sodelavcev. Na čelu stoji učenec slavnega liturgika Gueranger-a — benediktinec o. Cabrol, ki slovi kot liturgični raziskovalec. Devet drugih benediktincev iz kongregacije solesmeške, med njimi Leclercq, Morin in Moquereau, mu stojé ob strani. Razven njih še sodeluje 29 učenjakov redovnega in duhovskega stanu, večinoma Francozi, pa tudi Nemci. Čestitati moramo posebno, da vidimo med njimi vrle zastopnike orientalskih študij, kakor so Chabot, Clugnet, o. Petit in drugi. Slovan bo v knjigi marsikaj našel za razumevanje vzhodnih obredov. — Gradivo novega slovarja je jako obširno. Prvi snopič s svojimi 288 polustranicami obsega črke A—ACCUSA—TION. Na liturgijo pride dobra tretjina. Tu najdeš razprave o Abelu in Abrahamu v liturgiji, o himnu ἀκάθιστος, članke abiuratio, ablutio, absolutio, accent z ozirom na koral, acclamatio v liturgiji itd. Članki so pisani kratko in jedernato. To se pravi, da tu ne najdeš praznega opisovanja in govoričenja, ampak samo fakta, navzlic temu pa so članki precej obsežni. Gradivo je jako obširno in pisatelj se mora truditi, da ga pove na razmerno malem prostoru. Včasi bi človek želel več podatkov in manj slovstva, ki ni vsakemu dostopno. Vsak članek nosi na čelu kazalo, da ti ni treba vsega prečitati, ampak, da veš, kje naj iščeš. N. pr. Pod zaglavjem Absolutio najdeš I. Aetimologia, definitio II. Absolutio feriae V. in Coena Domini. III. Absolutio mortuorum. IV. Origo et antiquitas. Na koncu sledi obširna bibliografija. Sodim, da ta obsega četrtinko vseh člankov. Knjiga znači v nekaterih ozirih znanstveni napredek. Ne zbira samo, kar se je dosihdob pisalo, ampak poda nove date in včasi dovršene, sklepčne članke.

N. pr. pod zaglavjem »kratice« (abréviations) se podaja cela statistika kratic D. M. Tu čitaš vseh 110 napisov, ki se začenjajo s paganskim slovilom D(is) M(anibus) sacrum, a so navzlic temu krščanski.

Manj zasluži pohvale tehnična oprava knjige. Tisek je predroben, posebno so male črke v literarnih podatkih. Dodane svetlotiskane table so dobre, vsi klišeji v tekstu, ki so narisani po figuriranih predmetih, pa nimajo nobene znanstvene veljave. Vendar pa je cena 5 frankov za en snopič nizka, in želeti je, da bi si naša semenišča omislila to delo, ki je neobhodno potrebno za znanstveno delovanje, pa tudi predavanje. *A. Stegenšek.*

Zagrebački arcidjakonat do god. 1642. Napisao Janko Barlé. (Preštampano iz »Katoličkoga Lista«.) U Zagrebu 1903. Tiskara C. Albrecht. Str. 104. C. 80 v.

Knjižica nam ne podaje celokupne zgodovine starodavnega arhidijakonata zagrebškega, ampak g. pisatelj se je po vsebini in časovno omejil le na krajše podatke, ki jih je povzel iz najstarejšega popisa župnij iz l. 1334, potem iz l. 1501. in 1574, dalje so mu služili kot vir vizitacijski, še ohranjeni zapisniki iz leta 1622, 1630, 1634 in 1642. Poleg uvoda ter splošnega zgodovinskega pregleda o zagreb. arhidijakonatu in o stanju svečeništva in naroda nam knjižica popisuje 45 župnij. Kulturni zgodovinar najde tu mnogo drobnih pa zanimivih, žal, malo veselih ilustracij o kulturno-nravnem stanju duhovščine in naroda.

Te z veliko marljivostjo zbrane podatke bi še naj g. pisatelj sam ali pa kdo drugi spopolnil z etimologičnim razlaganjem krajevnih imen, z arheološkimi preiskavami, s celotnim (kolikor je mogoče) redom dušnih pastirjev do današnjega dne, s podatki o lokalnem šolstvu, o gospodarskih razmerah prejšnjih stoletij (na podlagi urbarijev) itd.

Zgodovinska veda je pri Hrvatih sicer dokaj razvita, a cerkvena zgodovina, zlasti lokalna, je še slabo obdelana, menda slabše kakor pri nas. G. Barlétu bo torej hvaležen vsak prijatelj zgodovine za njegov trud. Naj bi le našel posnemovalcev pri Hrvatih in pri nas, kjer bo »Zgodovinsko društvo« mlajše moči prav rado sprejelo v svoje kolo. *F. K.*

Slava Jezusu. Pesmi na čast božjemu Izveličarju za mešan zbor, deloma z orgljami. Izdal P. Hugolin Sattner Ord. Ff. Min. V Ljubljani 1903. Partitura in 4 glasovi 8 K, vsak nadaljni glas 50 vin. Lastna založba (frančiškanski samostan v Ljubljani).

Frančiškanski samostan ljubljanski zalaga naše boljše cerkvene zbore s prelepimi zbirkami cerkvenih pesmi, in vsak pevski zbor pričakuje željno nadaljne zbirke. Dokaz, kako zelo umeta oba meniha-skladatelja Sattner in Hribar, združiti umetnost in poljudnost. V pričujoči zbirki pa je Hugolin Sattner zbral venec starejših in mladih skladateljev okoli sebe — zastopani so Foerster, Mitterer, Goller, Laharnar, Hribar, Spindler, Hladnik itd. — in nudi v 55 komadih, razdeljenih v 6 skupin (ime Jezusovo, pred sv. obhajilom, po sv. obhajilu, pred sv. R. T., Srce Jezusovo, male dnevnice v čast presv. S. J.) izborno porabne tvarine za tihe sv. maše in ne strogo liturgične pobožnosti v čast božjemu Zveličarju. Glede na notranjo vrednost so skladbe prav neenake; poleg navadnih priprostih skladbic, pri katerih smo se povpraševali, »kaj pa je tebe treba bilo« — nahajamo tudi celo vrsto odličnih skladeb trajne vrednosti, n. pr. št. 29, 23, 19, 11 (srednji del pretežek!) 27, 39, 40, 47. Trivijalna ni nobena skladba, zato priporočamo zbirko vsem pevskim zborom kar najtopleje; vsak bo namreč našel za svoje moči in svoj okus primernega gradiva. »Corrigenda« bi se pač naj na enem mestu sestavila, ne na dveh; sicer pa še manjka str. 23, tretji sistem, tretji takt v sopranu pred noto b oddelatelj. Cena ni previsoka. G. izdajatelju vsa čast. *F. Trop.*

Homiletika in ascetika.

Johann Nepomuk Tschupik, Doktor der Theologie, Priester der Gesellschaft Jesu, Domprediger in Wien. Sämtliche Kanzelreden. Neu bearbeitet und herausgegeben von Johann Hertkens, Oberpfarrer. Vierter Band. Fastenpredigten. Erster bis vierter Jahrgang. Mit kirchlicher Approbation. Paderborn. 1902. Druck und Verlag der Bonifacius-Druckerei. Velika 8°. Str. 6 + 514. Cena broš. m. 3·30, vez. m. 4·80.

Tschupikov življenjepis že poznamo. Njegove cerkvene govore za nedelje in praznike smo že ocenili, — in sicer pohvalno, ker to v istini zaslužijo.

Takega priznanja pa ne moremo izreči o četrtem zvezku, ki objavlja njegove »postne pridige«, ker nam manj podaja, kakor bi od njega po pravici smeli pričakovati.

Postne pridige so za cerkvenega govornika najhvaležnejša snov v celem letu. Nobena slovesnost, noben slučaj, nobena priložnost ne podaja toliko zanimivih in ganljivih predmetov v premišljevanje, kakor trpljenje Kristusovo. V njem se namreč izvrši odrešenje; raditega je isto vrhunec Kristusove ljubezni do nas ter nas posebno nagiba k ljubezni do našega Zveličarja.

Sloveči cerkveni govorniki so vsled tega ravno v postnih pridigah iskali ter tudi — našli najugodnejšo priliko, vernikov srca mogočno presuniti ter vneti za Odrešenika. Postne pridige so neprecenljivi biseri na obširnem polju cerkvenega govorništva. Kako divne so postne pridige Massillionove, ali oboževanega patra Agostino da Montefeltro ali duhovitega in uzornega pridigarja Segnerija!

Takega vznosa pogrešamo v Tschupikovih postnih pridigah. Niti vsebina, niti oblika njihova ni prikladna vzvišenosti velepomenljive snovi. Priprostost je sicer tudi umetnost, a umetniškega značaja le-ta Tschupikova priprostost tudi nima.

Štirje letniki postnih pridig so zbrani v tem zvezku Tschupikovih cerkvenih govorov. Snov je v vsakem letniku različna. Načrt je sledeči:

1. V prvem letniku izrazi Tschupik takoj v uvodnem govoru snov za ves postni čas, hoče namreč spodbiti razne krive nazore, o katerih mnogi mislijo, da so pravi in gotovi, čeravno so krivi in duhu evangelija nasprotni. Orožje pa povzame iz zgodovine trpljenja našega umirajočega Odrešenika. Prvi krivi nazor nam kaže s svojim vzgledom hudobni izdajalec Judež. On namreč neče poslušati zadnjega velikega govora Kristusovega pri zadnji večerji, temveč se mu odtegne, kakor pravi evangelist: »Cum ergo accepisset ille buccelam, exivit continno« (Ioh. 13, 30). Taki so kristjani, ki božje besede nečejo poslušati, češ: tega nam ni treba. Prvi govor ovrže to mnenje. Drugi govor ima to-le snov: Judež se je tako jezil, da je Magdalena toliko mazila porabila, za tristo denarjev. Ko je pa hotel Jezusa prodati, je lahkomišljeno vprašal: Quid vultis mihi dare? Dobil je samo — 30 srebrnjakov. Taki so ljudje: Posvetno srečo cenijo najvišje, kar je pa najdražje, skrb za večno zveličanje, za to jim ni mari. Tretji govor: Jezus je tako vnet v molitvi, ljudje se pa za njo ne brigajo! Četrti govor: Peter se tako zanaša na svojo krepost, et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego; a je vendar tako slaboten! Taki so ljudje; mislijo, da so pravični, a so veliki grešniki. 22 govorov obsega prvi letnik; govoril je namreč vsako nedeljo, sredo in petek v postnem času, na veliki petek dvakrat.

Kakor se iz načrtov vidi, je snov zelo zanimiva, pripravna, da bi vzbujala največjo pozornost pri poslušalcih. A izvršitev ni posebne vrednosti; nekoliko citatov iz svetega pisma, sličnih narekov in — vse je gotovo. Drugi del je navadno čisto kratek in še bornejši vsled pomanjkanja velikih misli.

2. Drugi letnik ima za snov: »Kristus je bil v življenju učitelj naroda, v svojem trpljenju pa učitelj velikašev. Jaz bodem torej v tem svetem času pokore prednašal in razlagal tiste nauke, katere je podal Jezus v svojem trpljenju oblastvom in svojim sodnikom.«

Temu načrtu Tschupik ne ostane vedno zvest. Ne razlaga namreč samo naukov Jezusovih na oblastva in na posvetne velikaše, temveč sploh njegove nauke iz poslednjih trenutkov Jezusovega trpljenja. Takoj prvi govor se nič ne ozira na predstojnike, temveč razlaga sploh, kako Bog sovraži hlimbo in kako Bog varuje odkritosrčne. Le nekateri govori so namenjeni samo predstojnikom, kakor: nevednost predstojnikov gledé na obnašanje podložnikov, o zlorabi vladarske moči itd.

Taka snov se mi zdi za Tschupika najbolj značilna; on je namreč pridigoval pri sv. Štefanu na Dunaju, kjer ga je poslušala najodličnejša gospoda iz cesarskega dvora, prvi državniki in višji krogi. A taka oblika postnih pridig pred takim občinstvom nas naravnoč preseneti. Kakšen razloček med to skromno, neznatno priprostostjo in med onim bujnim oduševljenjem, ki veje iz velikih in klasičnih govorov Segnerijevih ali pa francoskih dvornih pridigarjev!

3. »Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius« (Rom. 8, 9). Tako se začne tretji letnik. Trpeči Jezus nas s svojimi vzgledi uči, v čem obstoji pravi duh krščanstva . . .

Prvi govor razjasni to vprašanje. Pravi duh krščanstva se kaže v notranjosti, ne pa, kakor mnogi menijo, v zunanjosti. Govornik razklada potem čednosti, ki soglašajo s pravim krščanskim duhom in biča pregrehe, ki mu nasprotujejo. Posebno lepi so govori 15., 16., 17. in 18., v katerih pridigar govori o krščanski popolnosti, v kateri se kaže pravi krščanski duh v najlepšem sijaju.

4. Zelo ganljiva je snov četrtega letnika, predmet so mu osebe, ki so Jezusu v trpljenju stregle.

Prva taka oseba je Jožef Arimatejski, »vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus et iustus; hic non consenserat consilio et actibus eorum« (Luc. 23, 50).

Druge osebe so: Peter, ki vsaj obljubi, da se bo za Jezusa do smrti potegoval, angel, ki Jezusa tolaži, Pilatova žena, Pilat sam, ki si roke umije zatrjevaje Jezusovo nedolžnost, žalujoče žene jeruzalemske, Simon Cirenejski, vojščaki, ki iz spoštovanja pred Jezusom nečejo razrezati njegovega plašča, desni ropar na križu, mati Jezusova, Marija Kleofa in Marija Magdalena pod križem, Janez poleg Marije device, mnogoteri iz množice, ki se trkajo ob prsa, Nikodem, stotnik, ki ob smrti Kristusovi spričuje, da je Jezus pravi Bog.

Za priprosto ljudstvo je ravno taka snov silno zanimiva, vsak govornik jo bo v postnem času z velikim haskom uporabil.

Oblika je skoraj pri vseh govorih enaka: po prav kratkem uvodu pride razprava, navadno v dveh delih, ki si medsebojno nasprotujeta.

Pomanjkljivo je, da se izreki iz patristike nikjer natančno ne navajajo.

Brez posebne zanimivosti so govori tudi raditega, ker se ne navedejo nikjer kakšni posebno lepi vzgledi, iz svetovne zgodovine še celo ne.

Na str. 265. je omenjeno, da se na Dunaju v cerkvi sv. Štefana časté ostanki sv. krvi Jezusove, ki so bili tjekaj prineseni iz samostana sester frančiškank v Mantovi. Je-li ta kri Jezusova še sedaj v cerkvi sv. Štefana, nam ni znano; zanimivo (in po vsem potrebno) bi pa bilo, da se za avtenciteto te, ako je resnična, neprecenljive relikvije, v knjigi podajo natančnejši podatki. *Dr. Ant. Medved.*

Manna quotidianum sacerdotum sive preces ante et post Missae celebrationem cum brevibus meditationum punctis pro singulis anni diebus. Preces edidit, meditationum puncta composuit, appendicem adiecit Dr. Iac. Schmitt, praelat. et

in eccl. cath. Friburg. canonicus. Tom. I.—III. Ed. IV. Frib. Br. Herder 1903. Cena vsem trem zv. 10 m., vez. 14 m.

Od mnogih duhovnikov — pravi pisatelj v uvodu I. zvezka — se je izrazila želja, da bi dobili večjo zbirko molitev, ki se molijo pred in po sv. maši: »ut earum et multitudine seligendi praeberetur facultas, et varietate orantis vitaretur taedium.« Obilje takih molitev nudi knjiga P. Bopperta »Scutum fidei«, a pisatelju se je zdelo »minus convenire hoc opus maiori numero sacerdotum, imprimis propter nimiam eius amplitudinem molemque, qua pretium augebatur, impediebatur commodior usus.«

Ta sodba se pa da deloma obrniti tudi na Schmittovo delo. V rokah imamo tri obsežne zvezke; v vsakem so najprej za posamezne dneve točke za premišljevanje, potem po ena molitev pred in po maši, potem sledi »appendix«, kjer najdemo najprej kratek navod o metodi premišljevanja, pripravo in zahvalo po sv. maši iz rimskega misala, potem »exercitia pia ante et post missam« iz knjižice »Memoriale vitae sacerdotalis«; naposled pride še »additamentum« s spovednimi in nekaterimi drugimi molitvami. In ta »appendix« z »additamentum« je doslovno isti v vseh treh zvezkih! Snov za vsakdanje premišljevanje — kar bi imelo biti poglavitno — je podana zelo na kratko, sodi torej bolj za samostalno premišljevanje, in dotični odstavki so tiskani s premajhnimi črkami. Pred- in pomašne molitve, ki so pridejane dnevnemu premišljevanju, so povzete iz »Scutum fidei«, točke za premišljevanje pa iz različnih ascetov, ki jih navaja pisatelj v uvodu na str. VI.

Na ta način je pač narastel znaten »opus« s tremi debelimi zvezki, drugače bo pa mislil kupec, ki deloma isto tvarino plača v vseh treh zvezkih. Zatorej tudi to delo — »minus convenit«. *F. K.*

Katehetika.

Neue Wege im Religions-Unterricht von Johann Valerian. Würzburg. F. X. Bucher'sche Verlagsbuchhandlung. 1902. M. 0·50.

»Nicht Neuerungssucht und altkluges Besserwissen, nicht vornehmes Raisonieren und Wichtigthun, sondern schlichtes Streben, unserem Religionsunterricht, idealen Angelpunkt unserer Schularbeit zu dienen und zur Besserung der Methode ein Quentlein beizusteuern« je privedlo pedagoga neduhovnika, da je spisal knjižico s 60 strani o metodi krščanskega nauka.

Pisatelj kritikuje Deharbov katekizem in trdi, da je bolj spisan za bogoslovce, kakor za otroke. Posamezni nauki so preabstraktni, težko razumljivi. Katekizem podaje pretežko hrano, dasi bi moral dajati le mleko. Znanstveni jezik v katekizmu je eden poglavitnih vzrokov, da so uspehi verskega pouka tako slabi. Druga pomanjkljivost je analitična metoda. To dokazuje na vzgledih. Konečno poda načrt, kako bi naj bil po njegovem mnenju katekizem uravnan. *Dr. J. S.*

Die Analyse und Synthese im Religionsunterricht. Eine Ergänzung, beziehungsweise Kritik der Schrift: Neue Wege im Religionsunterricht, Von Joh. Scholasticus. Würzburg, Bucher 1902. S. 44. M. 0·40.

Pseudonimni pisatelj te knjižice ima zelo zdrave nazore o katekizmu in o celem verskem pouku. Mnogokrat opozarja na pretiravanja, ki jih ima Valerian v zgoraj omenjeni »Neue Wege«. Psihologična metoda je potrebna, a brez analitične nemogoča. Biblične zgodbe so najboljši pomoček za uspešen pouk v katekizmu. Težko je kje tako jasno povedano in razloženo razmerje med katekizmom in svetopisemskimi zgodbami. O koncentričnih krogih pri pouku lepo razpravlja. To knjižico bo vsak katehet bral z velikim zanimanjem, pa tudi z dobičkom.

Dr. J. S.

b) Književni razgled.

Biblične vede.

Comma ioanneum[1]. Obžalovati je, da so katoliški bogoslovci do najnovejšega časa nekatere biblične vede, posebno biblično kritiko, skoro popolnoma prepuščali protestantom in se vsled tega morali pri predavanjih na visokih šolah in bogoslovskih učiliščih posluževati kot podlage izključno le protestantskih izdaj[2]. Toda v zadnjem času se je stvar obrnila na bolje, odkar je izdal slavni papež Leon XIII. svojo krasno okrožnico »Providentissimus Deus« z dne 18. nov. 1893 o sv. pismu, kjer nazivlje sv. oče biblično vedo »partem sacrae theologiae excellentiae et utilitatis quam maximae«, »nobilissimum studium«, »theologiae prope animam«, brez katere »nequeat theologia rite et pro dignitate tractari«. Sv. oče izraža nadalje v svoji okrožnici srčno željo, da bi se našlo precejšnje število katoliških učenjakov, ki bi tudi stvar sv. pisma vredno zastopali in branili zoper sovražne napade. In res, sv. oče ni izpregovoril zastonj. Njegova slavna okrožnica ni vzbudila samo občudovanja, ampak tudi veliko zanimanje za biblične vede, tudi za biblično kritiko, o čemer nam priča že več člankov kat. učenjakov po raznih listih in dejstvo, da imamo že dve katol. kritični izdaji nov. zak.[3]

To oživljenje navdušenja za biblične vede med kat. bogoslovci se kaže tudi v obnovljenem zanimanju za vprašanje o pristnosti (authentia, genuinitas) t. zv. »comma ioanneum«.

I. Status quaestionis.

»Comma ioanneum« se imenuje drugi del 7. in prvi del 8. vrste 5. poglavja I. Janezovega lista, ki se glasita v svoji celoti, t. j. s komatom vred, kakor ju berejo zagovorniki komatove pristnosti: 7. v. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in caelo: PATER, VERBUM ET SPIRITUS SANCTUS: et hi tres unum sunt. 8. v. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua et sanguis: et hi tres unum sunt. Veliko pisane besede tvorijo imenovani koma[4]. O teh besedah se je tri stoletja sem dvomilo in prepiralo med učenjaki in se med nekatoličani še taji in prepira, ali so to pristne (genuinus) Janezove besede[5], z drugimi besedami ali tvorijo enega izmed sv. pisemskih dokazov (argumenta scripturistica) za skrivnost presv. Trojice,

---

[1] Viri: Cornely S. I. Historica et critica Introductio in U. T. ll. ss. Parisiis a. 1886 vol. III. — Fr. Brandscheid, Nov. test. gr. et lat. Friburgi a. 1893. in Handbuch der Einleitung ins N. T. Freiburg 1893 — P. Mich. Hetzenauer O. C. Nov. test. gr. et lat. Oeniponte II. vol. 1896, 1898 in Wesen und Principien der Bibelkritik auf kath. Grundlage, Innsbruck, 1900. — Schneedorfer, Compend. histor. ll. ss. N. T. Pragae a. 1893. — Kathol. Kirchenzeitung (Salzburg), letnik 1899, štev. 35, 46, 48, 98—100; letnik 1900, štev. 1—4.

[2] N. pr. Tischendorf, Westcott-Hort; med učenci najnavadnejša je bila izdaja angleške sv. pis. družbe.

[3] Glej v začetku spisa naštete vire.

[4] Krivo torej ali vsaj nenatančno je, kakor se še vedno sliši in bere: comma ioanneum = I. Ioann. 5, 7. Prav bi bilo le: comma ioann. = I. Ioann. 5, 7 b—8 a. To kažejo rokopisi in prestave, v katerih koma manjka.

[5] Pristnost je dvojna: pristnost v ožjem in širjem pomenu besede. Pristen v ožjem pomenu se imenuje kak tekst, ako prihaja res od onega pisatelja, čigar ime nosi, pristen v širjem pomenu, če prihaja vsaj iz one dobe in onega kraja, katerima se pripisuje. (Prim. Schneedorfer, Comp. hist. ll. ss. N. T. str. 102.)

dasi skoro dosledno manjkajo v vseh nam ohranjenih grških rokopisih (codices graeci)[1] in nelatinskih prestavah in jih navaja le prav malo sv. očetov, ali niso morebiti le tuja in vsled tega neinspirirana in nekanonična pritiklina poznejšega časa, nastala iz kake obrobne glose, tako da bi se morala omenjena dva verza kritično glasiti v grščini: 7. v. Ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες, 8. v. τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν.

Vendar katoliška biblična kritika[2], ki se pri svojih raziskovanjih ne opira samo na zmotljivo človeško pamet, ampak tudi na nadnaravna načela nezmotljive sv. cerkve, ki je »custos, magistra, iudex verbi Dei revelati«, ima dovolj jasnih dokazov za pristnost imenovanega komata, katerim v očigled je katoličanu nemogoče tajiti ali tudi le dvomiti o njej.

II. Dokazi.

A. Resolucija sv. oficija[3]. Dne 28. febr. 1897 je objavil »Il Monitore Ecclesiastico« sledečo določbo: »Sacra Congregaz. Suprema del S. Officio. Feria IV. die 13. Ian. 1897. In Cong. Gen.li S. R. et U. I. habita coram E.mis ac RR. DD. Cardinalibus contra haereticam pravitatem Gen.libus Inq.bus, proposito dubio: ‚Utrum tuto negari, aut saltem in dubium revocari possit esse authenticum textum S. Ioannis, in epistola prima, cap. V., vers 7., quod sic se habet: Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in caelo: Pater, Verbum et Spiritus Sanctus: et hi tres unum sunt?' Omnibus diligentissimo examine perpensis, praehabitoque DD. Consultorum voto, iidem E.mi Cardinales respondendum mandarunt: ‚Negative'. Feria vero VI., die 15. eiusdem mensis et anni, in solita Audientia r. p. d. Adsessori S. O. impertita, facta de suprascriptis accurata relatione SS.mo D. N. Leoni PP. XIII.. Sanctitas Sua resolutionem Em.orum Patrum adprobavit et confirmavit. I. Can. Mancini S. R. et U. I. Not.«

Ker nas odločbe sv. cerkve vežejo le v tem, na kar direktno merijo, vpraša se:

1. Ali je res hotela kongregacija sv. oficija ali rimske in vesoljne inkvizicije s to resolucijo izreči komatovo pristnost v ožjem pomenu, kakor trdijo nekateri kat.[4] učenjaki, ali pa ne pomenja resolucija nič drugega, nego da ima koma doka-

---

[1] Zaradi še pomanjkljive slov. terminologije v tej stroki naj se nam dovoli, da rabimo manj precizno slovensko besedo za ta pojem.

[2] Razločujemo naravno ali historično in nadnaravno ali teologično bibl. kritiko. Prva sodi o pristnosti in nepokvarjenosti sv. knjig s pomočjo zgolj človeške pameti in na podlagi zgolj naravnih načel in virov, nadnaravna pa s pomočjo po veri razsvetljene pameti iz nadnaravnih načel in virov. Izmed poslednjih so nekateri (n. pr. rokopisi, prestave, citati) v materialnem oziru skupni obema, dasi jih formalno nazirata in rabita različno, prva kot zgolj zgodovinske dokumente, druga kot priče mišljenja sv. cerkve. Katoliška bibl. kritika združuje v sebi naravno in nadnaravno tako, da prva drugi mora nadelavati pot. (Prim. Hetzenauer, Wesen und Principien der Bibelkrit. str. 9. sqq.)

[3] Omenjeni kat. krit. izdaji Brandscheida in Hetzenauerja (glej naštete vire) sta na podlagi kat. bibl. kritike sprejeli koma v svoj tekst in poslednji navaja v kritičnem aparatu, kakor tudi na koncu omenjene knjižice »Wesen und Principien der Bibelkritik« svoje vzroke zato in sicer kot prvi in glavni dokaz to resolucijo sv. oficija. Na njegova razmotrivanja se najbolj ozira tudi ta razprava.

[4] Pri nekatoličanih seveda nima resolucija nikake veljave.

zivno moč[1], k večjemu, da je inspiriran in kanoničen del sv. pisma, kakor menijo drugi.

V dokaz, da je le prvo mnenje pravo, oglejmo si *a)* razvitek in stanje vprašanja o komatovi pristnosti za časa, ko se je vprašalo v Rim in je izšla resolucija. Od 16. stoletja sem se je prepiralo o pristnosti, tako da je mogel slavni Cornely[2] zapisati besede: »Volumen magnae molis conficeret, qui omnia, quae ab interpretibus et theologis ad versum illum sive defendendum sive impugnandum conscripta sunt, colligeret, digereret.« V zadnjih desetletjih pa se je vprašanje obnovilo in postalo eno izmed najbolj perečih med katoličani in protestanti. Katoliški dogmatiki pač od nekdaj trdijo in zagovarjajo komatovo pristnost v ožjem pomenu besede, a novozakonskim strokovnjakom iz novejše dobe, katoličanom kakor protestantom, je veljala njegova nepristnost za nepobitno dejstvo[3]. Tu se obrne nekdo o tem vprašanju v Rim in dobi od kongregacije za odgovor zgoraj navedeno resolucijo, da se »tuto« ne da tajiti, ne dvomiti, da je koma pristen Janezov tekst.

Ako hoče v teh razmerah biti resolucija premišljena (»omnibus diligentissimo examine perpensis«) in pametna, morala se je kongregacija in se posledno mora tudi njena resolucija ozirati na povod in namen stavljenega vprašanja, kakor tudi na pravo preporno točko komatovega vprašanja, t. j. na pristnost v ožjem pomenu. Da se je to res zgodilo, za to nam jamči potrdilo in podpis resolucije od sv. očeta samega, kakor tudi dejstvo, da so možje sv. kongregacij, s papežem na čelu, redoma sami učenjaki, ki morejo stvar ne samo auktoritativno odločiti, ampak tudi znanstveno dobro presoditi.

b) Vpraševalec je izrecno vprašal, ali se da tajiti ali dvomiti, (comma) esse authenticum textum s. Ioannis. Ta genetiv, ki more biti le gen. subiectivus, possessivus ali auctoris, izključuje vsako drugo razlago besede authenticus, razven p r i s t e n v ožjem pomenu, torej se more le na to pristnost nanašati tudi odgovor, resolucija.

c) Nekateri učenjaki[4] so se v prepiru o pomenu resolucije obrnili do dobro poučenih oseb v Rimu z vprašanjem, kaj je hotel sv. oficij izjaviti s svojo resolucijo. Za odgovor so dobili, da je edino prav, misliti na pristnost v ožjem pomenu.

2. Kako nas torej veže ta resolucija? — Odločbe kongregacij se ne opirajo na magisterium infallibile in zato niso nezmotljive in neprekliljive (irreformabilis), če tudi so podpisane in potrjene od papeža, ampak le na magisterium authenticum in zahtevajo torej le t. zv. assensus religiosus, t. j. katoličan se mora tako dolgo držati autentične odločbe, dokler se neovrgljivo ne dokaže, da je odločba kriva, in sicer ne samo na zunaj, ampak podvreči mora tudi svojo notranjo sodbo[5]. Tako je tudi s to resolucijo, t. j. mi moramo fide religiosa verjeti, da je koma pristen

---

[1] Ta je dvojna: kot argumentum scripturisticum in arg. traditionale. Da tvori koma vsaj arg. traditionale za skrivnost presv. Trojice, o tem ni nikdo dvomil, ker se je od nekdaj rabil vsaj v latinski cerkvi.

[2] Gl. njegovo med viri navedeno delo str. 668.

[3] Kdor se je predrznil trditi nasprotno, tega so zavrnili tako ali enako: »Der richtige moderne Theologe erschrickt und die Zornesader schwillt ihm an, wenn in unseren Tagen ein Theologe es wagt, sich zur Echtheit von I. Joh. 5, 7. freimüthig zu bekennen. Er ist auch in großer Versuchung, einen Vertreter der Echtheit unbesehen in die Rubrik der zurückgebliebenen Leute einzukatastriren.« (Prot. Kölling, Die Echtheit von I. Joh. 5, 7. Breslau 1893. str. 17.)

[4] Med njimi že večkrat imenovani Hetzenauer.

[5] Prim. Müller, Theol. moral. ed. VIII. Vindobonae 1899. str. 5, 218.

Janezov tekst, dokler se nasprotno neovrgljivo ne dokaže, kar pa je nemogoče, ne sicer glede te odločbe same na sebi, ampak glede splošne rabe komata v nezmotljivi cerkvi, kakor bomo videli v naslednjih dokazih. Kdor bi še torej tajil komatovo pristnost, bi ne bil sicer krivoverec, vendar bi si zaslužil kako drugo teološko cenzuro.

3. Iz tega sledi tudi odgovor na vprašanje, ali je zdaj vsled te resolucije prepir o komatovi pristnosti rešen in ali nima bibl. kritika s tem zvezanih rok? — Sv. cerkev je s to odločbo izrekla svoje prepričanje o komatovi pristnosti in s tem odločila tudi naše stališče napram temu vprašanju[1], kakor je tudi potrdila in vrlo podprla druge naravne in nadnaravne dokaze kat. bibl. kritike za komatovo pristnost. Stvar je torej s stališča nadnaravne[2] bibl. kritike rešena.

Ni pa cerkev s tem zaključila znanstvenega delovanja naravne kritike. Ta naj naprej raziskuje o tem vprašanju, dokler se ji ne posreči tudi na podlagi zgolj naravnih načel in virov neovrgljiv dokaz komatove pristnosti. V tem smislu se glasi tudi odgovor, ki ga je dobil Vaughan v tem oziru iz Rima: »Die Absicht des Decretes des heil. Officiums in betreff der Stelle über »die drei Zeugen« sei nicht, die Discussion über die Echtheit dieser Stelle zu schließen, das Feld der biblischen Kritik werde durch dieses Decret gar nicht berührt.« — V vsem tem se lepo kaže, v koliko smo mi katoličani tudi glede bibl. kritike na boljšem nasproti protestantom, priznavajočim le naravno kritiko, ker imamo resnico že davno pred njimi.

4. Sv. oficij je prav za prav (explicite) priznal le pristnost onega komatovega dela, ki se nahaja v 7. v., ker se je vprašanje, ne dovolj natančno[3], glasilo le o 7. v. Vendar smemo trditi, da se zaradi brezpogojne notranje zveze obeh delov implicite nanaša resolucija na ves koma.

B. Dokaz iz cerkvenih očetov in drugih pisateljev.

Izmed teh se o nekaterih le sodi, da merijo v svojih spisih na naš koma, n. pr. o Tertulijanu († 240)[4], sv. Ciprijanu († 258)[5], sv. Avguštinu († 430)[6], a drugi ga izrecno navajajo n. pr. krivoverec Priscilijan († 385)[7], nad 450 afriških škofov, zbranih l. 484. okoli svojega nadškofa sv. Evgenija na cerkvenem zboru v Kartagi v svojem veroizpovedanju na arijskega kralja Vandalov, Hunerika, [med njimi je bil tudi Vigilij, škof iz Tapsa († 484), ki sam uporablja koma zoper arijance], nadalje pisatelj (sv. Avguštin?) »Speculum Scripturae« iz 5. ali 6. stoletja, potem sv. Fulgencij († 533), Kasiodor († ok. 565), sv. Isidor Španec († 636) in drugi poznejši pisatelji latinski, tako da imamo vsaj od druge polovice 5. stoletja naprej zanesljive, od stoletja do stoletja se množeče priče, da se je bral koma v latinski cerkvi in njeni prestavi.

---

[1] Glej prejšnjo točko.

[2] Med gotovimi nauki nadnaravne in resničnimi rezultati naravne kritike seveda ne more biti pravega nasprotstva, ker verum cum vero pugnare nequit. Ako pa vendar je, je to znamenje, da so naravna načela ali sama kriva, ali pa so se krivo rabila. V našem slučaju je po splošnem mnenju kritikov uporaba sedaj veljavnih načel in sestavov naravne kritike prava, ako se torej vendar nahaja nasprotje, morajo biti načela in sestavi sami krivi. Prim. Kath. Kirchenzeitung, l. 1900, št. 4. in Hetzenauer, n. n. m. str. 11.

[3] Glej status quaestionis. — [4] Contra Praxean, 25. — De pudicitia, 21.

[5] De unit. eccl. 6. — [6] Tractatus in Ioan. 36, 10. — De civ. Dei V, 11.

[7] Čigar dela so se še le pred kratkim (l. 1885.) našla v nekem vircburškem rokopisu iz 6. stol.

A ti navedeni sv. očetje in pisatelji, četudi jih je malo, ne pričajo komatove pristnosti samo z naravno-znanstvenega stališča kot pisatelji iz stare dobe, ampak tudi kot priče naziranju drugih sv. očetov in sv. cerkve sploh. Rabijo namreč koma kot inspirirano božjo besedo, kot sv. pisemski dokaz zoper arijance, ne da bi jim kdo ugovarjal, češ, da se sklicujejo na neinspirirane, nekanonične, zgolj človeške besede, ne arijanci sami, ne drugi sv. očetje in pisatelji in tudi ne rimska cerkev, kateri stvar ni mogla ostati neznana. Qui tacet, consentire videtur. Koma mora torej biti inspiriran in kanoničen, to pa je le, ako je tudi pristen vsaj v ožjem pomenu besede, ker s smrtjo zadnjega apostola (sv. Janeza) je končana revelatio publica in inspiratio.

C. Dokaz iz splošne rabe v nezmotljivi cerkvi.

Sv. cerkev je spričano vsaj od 5. stol.[1] sem splošno uporabljala naš koma, in sicer na že omenjenem cerkvenem zboru v Kartagi l. 484. in IV. lateranskem l. 1215. (cap. Damnamus), v odloku Innocencija III. (de celebr. Miss. cap. In quadam), v liturgiji (n. pr. v listu na belo nedeljo; v kapitolu none na praznik presv. Trojice), posebno pa v bogoslovski šoli, kakor piše dr. Egger[2]: »Hoc commate Theologi catholici inde a magnis magistris Scholae usque ad nostra tempora ad probandum et defendendum dogma ss. Trinitatis constanter, unanimiter et asseveranter usi sunt, et quidem tamquam argumento scripturistico, ut aiunt, non tamquam argumento mere traditionali.« K tem pripada n. pr. Bellarmin[3], Tournely[4] in novejši dogmatiki vsi: Franzelin[5], Kleutgen[6], ki celo trdi: (comma) »salva fide respui aut in dubium vocari non posse«, Perrone[7], i. dr. In ti učenjaki niso samo navajali komata med dokazi presv. Trojice, ampak tudi njegovo pristnost v obširnih razpravah odločno zagovarjali, in vse to, ne da bi jim sv. cerkev količkaj ugovarjala. Ker se pa s pojmom nezmotljivosti sv. cerkve ne da združiti misel, da bi toliko stoletij sem mogla zgolj človeška izmišljotina, nastala po pomoti ali prevari, veljati v bogoslovni šoli, cerkveni liturgiji in cerkvenim zborom za klasičen dokaz iz sv. pisma, za inspirirano in kanonično besedo božjo, mora biti koma inspiriran in kanoničen in zato tudi pristen del sv. pisma vsaj v širjem pomenu. Dasi sicer verska resnica o skrivnosti presv. Trojice ne zavisi samo od tega komata, ker imamo za to dovolj drugih sv. pisemskih dokazov, vendar bi si cerkev, ako bi bila kaj takega pripustila, po pravici zaslužila očitanje »gravissimi erroris« protestantskega kritika Tischendorfa, ki pravi: »Error vero longe est gravissimus, si qui, quod de sancta Trinitate ecclesia Christi praecepit, a verbis illis Ioanni obtrusis vel maxime pendere opinati sunt.«

D. Dokaz iz najstarejših grških rokopisov.

Izmed nam ohranjenih grških rokopisov imajo koma le trije manj važni[8], ki ne dokažejo mnogo. Nasprotno pa se da na zgodovinskem potu in s pomočjo notranjih vzrokov dokazati, da se je v najstarejših, sicer izgubljenih grških rokopisih moral nahajati koma.

---

[1] Glej prejšnji dokaz. — [2] Dogm. gen. str. 308.

[3] De Christo l. 1. c. 6. 11. locus. — [4] Prael. Theol. t. 2. de trin. arg. 2.

[5] De Deo trino, str. 16—38. — [6] Prael. Theol. n. 852.

[7] Prael. Theol. V. 3, 64.

[8] Codex: 34 dublinensis (16. stol.), 162 vaticanus (14. ali 15. stol.), 173 neapolitanus (11. stol., toda o komatu se zdi, da je pripisan na rob še le v 17. stol.)

Ne da se namreč tajiti, da se je l. 484. (cerkveni zbor v Kartagi) bral koma v latinski prestavi I. Janezovega lista, ker drugače bi ga kat. škofje omenjenega zbora ne mogli navajati kot sv. pisemski dokaz zoper arijance[1]. Je to res, potem se je moral od začetka nahajati v lat. prestavi, ker je nemogoče, da bi se dogmatično tako važen tekst zgolj človeškega izvira kedaj pozneje vrinil v cerkveno prestavo sv. knjig kot božja beseda non animadvertente, non suspicante, non recusante, non vetante, immo approbante Ecclesia infallibili. Ako pa se je nahajal koma v lat. prestavi I. Janezovega lista že spočetkoma, se je nahajal tudi v grškem izvirniku; kajti iz istega vzroka je nemogoče, da bi se bile te besede pri prestavljanju vtihotapile v prestavo, ne da bi kdo ugovarjal. Ako pa so se brale v grških rokopisih za časa latinske prestave (koncem 1. in v prvi polovici 2. stoletja)[2], ki se lahko prištevajo že najstarejšim prepisom, sledi, da so se brale tudi v izvirniku (protographum, original), t. j. koma prihaja od sv. pisatelja samega, je pristen Janezov tekst, ker v dobi, ki je tako blizu apostolski in v kateri še niso vznemirjali in razdvajali sv. cerkve hudi trinitarični boji, je z ozirom na pazljivost, s katero so se čuvale sv. knjige nemogoče misliti na pačenje besede božje že v najstarejših grških rokopisih samih[3].

E. Dokaz iz autencije vulgate.

Sv. tridentinski zbor je potrdil[4] vulgato za avtentično prestavo sv. pisma, t. j. da se bistveno vjema z inspiriranim izvirnikom. Ne da pa se tajiti, da dogmatično tako važen tekst, kakor je naš koma, tvori bistven del sv. pisma. Mora se torej avtentična prestava strinjati v njem z izvirnikom, ali koma je pristen tekst sv. Janeza.

Da, ta avtencija in splošna raba v sv. cerkvi dajeta vulgati toliko prednost, da ne prekaša samo vseh drugih prestav, ampak tu in tam celo nam ohranjene grške rokopise[5]. Cornely piše o tem[6]: »Si forte textus inveniatur in Vulgata, qui in hodierno textu primigenio aliisque versionibus desit, hic quoque legitimum praebet argumentum atque argumentum hoc erit scripturisticum, si constans huius textus in Ecclesia catholica usus demonstrari potest.« To pravilo govori kakor nalašč za naš koma, ki sicer skoro dosledno manjka v znanih nam grških rokopisih, a se vendar nahaja v vulgati, in čigar splošno rabo v katoliški[7] cerkvi smo že do-

---

[1] Isto sledi tudi iz raznih starih rokopisov vulgate in iz citatov sv. očetov in drugih pisateljev (prim. dokaz B).

[2] Prim. Schneedorfer, n. n. m. str. 79.

[3] Prim. Schneedorfer, n. n. m. str. 100 sq.

[4] Sess. IV. decret. de editione et usu ss. ll.

[5] Prim. Schneedorfer, n. n. m. str. 101 sq.; Kath. Kirchenzeitung, leta 1899, štev. 35.

[6] Historica et critica introductio, vol. 1. n. 176. — Slično tudi dr. Simar (Lehrbuch der Dogm. Freiburg, 1899, str. 71): »Sollte sich aber jemals in rebus fidei et morum ein Widerspruch zwischen der Vulgata und einer anderen Textesform herausstellen, so müsste die Vulgata als massgebend betrachtet werden, d. h. ihre Lehre müsste als die von Gott geoffenbarte gelten.«

[7] Tako sklepamo po znanih besedah sv. Ireneja (Adv. haeres. III. 3. n. 2): »Ad hanc (romanam) enim ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam«, in po pravilu sv. Avguština (Contr. Iulian. l. 1. c. 4. n. 14.): »Non est, cur provoces ad Orientis antistites, quia et ipsi utique Christiani sunt, et utriusque partis terrarum fides ista una est.«

kazali[1]. Koma tvori torej argumentum scripturisticum, ne mere traditionale, zato pa mora biti prava beseda božja, pristen vsaj v širjem pomenu.

Razven tega je vulgata tudi kritično najboljša prestava, kakor se splošno priznava[2]. Hurter n. pr. pravi[3]: »Quod si ope criticae diversitatis occurrens non possit conciliari, praesumptio stat pro vulgata, non solum ex ratione theologica scil. specialis Dei providentiae, sed etiam ob rationes criticas: nam Hieronymus meliores vetustioresque habuit codices quam nos, quorum codices fere non sunt antiquiores sec. IX.; et codices lingua originali conscripti longe facilius potuerunt corrumpi, quam versiones, quae usu quotidiano in ecclesiis frequentantur.« Vulgata je torej tudi z zgolj znanstvenega stališča merodajnejša in verodostojnejša od nam ohranjenih grških rokopisov. In ta vulgata ima naš koma, ki mora torej biti pristen.

F. Dokaz iz kanonov tridentinskega in vatikanskega cerkv. zbora.

Sv. tridentinski cerkv. zbor je določil[4]: »Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt, et in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit, ... anathema sit«, in sv. vatik. cerkv. zbor je to določilo obnovil skoro z istimi besedami[5].

A rekli smo že, da tvori naš koma bistven del I. Janezovega lista[6], da se nahaja v oni stari vulgati, o kateri govori kanon, in da se je tudi vedno prebiral če ne v grški, pa v latinski cerkvi, »cuius consensus«, kakor pravi dr. Egger, »stat pro ipsa Ecclesia catholica«. Po pravici smemo torej trditi, ker so vsi pogoji izpolnjeni, da se nanašata ta kanona tudi na naš koma in dokazujeta o njem direktno sicer le, da je inspiriran in kanoničen, a ravno s tem indirektno tudi, da je pristen vsaj v širjem pomenu.

Pri nekaterih dosedanjih dokazih smo prišli do zaključka, da mora biti koma pristen vsaj v širjem pomenu besede, t. j. zapisan pred smrtjo zadnjega apostola, ker s to preneha revelatio publica in inspiratio. Ako pa je koma pristen v širjem pomenu, potem je le dvoje mogoče: ali je vpisal te besede v Janezov list kak nepoznan, nikjer imenovan, od Boga navdahnjen mož iz apostolske dobe, ali pa jih je zapisal (ozir. narekoval) sv. Janez sam. Za prvo trditev nimamo ne samo nobenega pozitivnega dokaza, niti najmanjšega oporišča, ampak ona naravnost nasprotuje zgoraj navedeni resoluciji sv. oficija. Preostaja nam torej samo priznati, da je koma pristen Janezov tekst ali pristen v ožjem pomenu.

Sklicevati se na stik, kakor to storijo nekateri zagovorniki in nasprotniki komatove pristnosti, v našem slučaju ne kaže, posebno, ako uvažujemo, katere besede pravzaprav tvorijo koma, in da tudi oni sv. očetje, ki niso brali komata v svojih eksemplarih, niso opazili pomanjkanja pravega stika. K večjemu je moški spol τρεῖς v 8. v. brez komata malo čuden.

---

[1] Prim. dokaze B in C.

[2] Cornely (n. n. m. n. 177) piše o tem: »Hodie peritiores interpretes uno ore confitentur, non solum omnium latinarum versionum Vulgatam nostram esse optimam, sed inter reliquas quoque antiquas translationes eam primatum tenere, quum et puriore textu primigenio usus sit s. Hieronymus illumque maiori cum fidelitate reddiderit.« — Prim. konstit. Siksta V. »Aeternus ille« z dne 1. marca 1589 kot predgovor njegove izdaje in predgovor h Klementini (od Bellarmina).

[3] Theol. gen. str. 201. — [4] Sess. IV., decr. de canon scriptur.

[5] Sess. III. cap. 2, can. 4. — [6] Glej prejšnje dokaze.

III. Ugovori.

Nasprotniki komatove pristnosti se sklicujejo pred vsem:

a) na nam ohranjene grške rokopise, češ, da so rokopisi najboljše priče pristnosti ali nepristnosti; in ti rokopisi, izvzemši tri manj važne, dosledno opuščajo koma, torej ta ne more biti pristen.

Odgovor: Rokopisi so res najboljše priče pristnosti ali nepristnosti, toda najstarejši rokopisi, kateri pa se nam niso ohranili. Naši rokopisi segajo k večjemu do 4. stol. nazaj [1].

To so nadalje rokopisi, ki so 1. nastali pod vplivom onih 50 eksemplarov, ki jih je na povelje cesarja Konštantina l. 331. oskrbel Evzebij, znani zgodovinar in škof v Cezareji, in ki so preplavili glavne cerkve v državi ter odločilno vplivali na poznejše rokopise [2]. Prav mogoče in verjetno pa je, da je ta Evzebij, ki je bil začetkoma zvest pristaš arijancev in vse svoje življenje omahoval med arianizmom in pravoverstvom [3], arijancem na ljubo izpustil naš koma v teh eksemplarih, iz katerih je potem prešla potvara tudi v druge rokopise. Izmed nam ohranjenih rokopisov pa ne presega nobeden l. 331. Znano in umljivo je, da so tako še hujše, kakor Evzebij, delali s sv. pisemskim tekstom drugi krivoverci.

To so 2. rokopisi, ki so bili najbolj prepuščeni samovoljnosti in nepazljivosti nebrojnih prepisavcev in so zaradi tega mnogo trpeli glede svoje oblike vsled neštevilnih prostovoljnih in neprostovoljnih pomot. Da sta scriptio continua in pomanjkanje ločil bila povod mnogim napakam, je tudi znano [4]. Ma našem mestu je še posebej jako lahko mogoče, da je zaradi enakih začetkov 7. in 8. v. in zaradi t. zv. homeotelevcije [5]

(ΤΡΕΙΣΕΙΣΙΝΟΙΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΕΣΕΝΤΩ in
ΤΡΕΙΣΕΙΣΙΝΟΙΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΕΣΕΝΤΗΓΗΤΟ)

preskočilo prepisavčevo oko s prve skupine besed na drugo, in je tako izpadel naš koma v nekaterih rokopisih že pred Evzebijevimi, pomota, ki je prešla po prepisovanju še v druge.

To so 3. oni rokopisi, katere je in kakor jih je rabila grška cerkev, o kateri pravijo pisatelji [6]: »Ecclesia haeresibus divisa, ab haeterodoxis Patriarchis et Episcopis gubernata, facta praeda praepotentiae et instrumentum aulae imperatoris, approbans errores, proiciens veritatem.« Da so se v taki cerkvi pačili in pokvarjali tudi sv. pisemski rokopisi, se nam ne more zdeti čudno [7]. A najstarejši rokopisi so imeli koma, kakor smo dokazali II. D.

---

[1] Prim. Schneedorfer, n. n. m. str. 74.

[2] Kakor pripomni protest. Kölling (Die Echtheit von I. Joh. 5, 7. str. 19 sqq.)

[3] Prim. Alzog, Patrologie, str. 226 sqq.

[4] Prim. Schneedorfer, n. n. m. str. 98 sq.

[5] Podobno se glaseči konci besed, stavkov ali njihovih delov. — Prim. Hetzenauer, n. n. m. str. 166 sq.

[6] Prim. Baur, Argumenta contra orientalem Ecclesiam, Oenipote 1897, stran 6—12, 91 sq.

[7] Ista obsodba zadene tudi naša najslavnejša (ker najstarejša, edina iz 4. stol.) rokopisa B in ℵ, naj si že pripadata oni petdesetorici Evzebijevi ali ne. Saj se že slišijo o njiju glasovi, češ, »da sta se nam ta dva ohranila ravno zato, ker sta bila najslabša.« (Besede Burgona v knjigi prot. Nestla: Einführung in das gr. N. T. Göttingen 1899, str. 191.)

»Ceterum«, pripomni dr. Egger[1], »multo facilius intelligitur talem textum ex aliquibus codicibus excidisse, quam de novo, nemine reclamante, sacrae Scripturae insertum . . . fuisse.«

b) Na razne starodavne prestave sv. pisma. Sklepajo tako: »Skoro v vseh nelatinskih prestavah (sirskih[2], koptski[3], etiopski[4], armenski[5], slovanski[6]) in tudi v nekaterih latinskih rokopisih manjka koma, torej ni pristen.

Odgovor. Res je, da te prestave ne navajajo našega komata, vendar to dejstvo se da prav lahko umeti in razložiti. Te prestave so namreč ali nastale iz že pokvarjenih izvirnikov, ker prihajajo večinoma (razven sirske Pešito in morebiti koptske) iz poznejših stoletij, ali pa so bile same pokvarjene, če ne od začetka pa pozneje v verskih prepirih. O takem pačenju prestav, posebej glede našega mesta, nam priča Prologus galeatus in epistolas catholicas (sv. Hieronima?): »Quae (epistolae) si, sicut ab eis digestae sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum verterentur eloquium, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum se varietas impugnaret, illo praecipue loco, ubi de unitate Trinitatis in prima Ioannis epistola positum legimus: in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse a fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc est aquae sanguinis et spiritus, in ipsa sua editione ponentibus, et Patris Verbique ac Spiritus Sancti testimonium omittentibus. In quo maxime et fides catholica roboratur, et Patris et Filii ac Spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur.« Dasi se zdi, da govori tu pisatelj le o latinskih prestavljavcih (in latinum verterentur eloquium), in jim očita potvaro našega komata, vendar smemo trditi, da je bilo pri nelatinskih prestavah takih »infideles translatores« še več. Tudi ne izgubi ta prolog svoje dokazivne moči za naš koma, naj si že prihaja od sv. Hieronima, kateremu se med drugimi pripisuje, ali ne, saj je moral nastati vsaj pred letom 541.[7] in nam vsled tega jasno spričuje, kaki usodi so bile prepuščene te prestave in kako se je o njih in posebej o našem komatu mislilo in pisalo že v 6. stol.

A drugače je bilo z vulgato sv. Hieronima in njeno predhodnico italo, revidirano od sv. Hieronima in deloma (N. Z.[8]) sprejeto v Hieronimovo vulgato. To je čuvala nezmotljiva cerkev rimska, jo vedno in povsod rabila in nazadnje potrdila za autentično cerkveno prestavo.

c) Na sv. očete. Pravijo namreč: Velika večina latinskih očetov ne navaja komata; pri grških očetih pa se ne najde niti najmanjši sled njegov, dasi navajajo njemu najbližja mesta in bi v trinitaričnih bojih rabili tako jasen dokaz za skrivnost presv. Trojice. Torej sv. očetje komata niso brali v svojem tekstu, zato ne more biti pristen.

Odg. Mora se priznati, da je to molčanje sv. očetov res jako čudno, vendar se tudi da nekoliko razlagati. Najverjetnejše namreč je, da večina sv. očetov res ni brala komata v svojih eksemplarih, ker je bil izpadel zaradi navedenih vzrokov[9], in zato se je drugim sv. očetom, dasi so ga poznali, zdel premalo verjeten in spričan, da bi se mogli sklicevati nanj v boju zoper krivoverce.

---

[1] Dogm. spec. str. 112. — [2] Pešito, St. Z. iz 1. stol., N. Z. iz 2. stol. Jakobitska Filokseniana ok. 508. — Prim. Schneedorfer, n. n. m. str. 85 sqq.

[3] Iz (2. ali) 3. stol. — [4] Iz 4. stol. — [5] Iz 5. stol. — [6] Iz 9. stol.

[7] Ker je že sprejet v fuldenski rokopis iz l. 541.

[8] Iz St. Z.: Bar. I. in II. Mak., Sir., Sap. — Prim. Wetzer-Welte's Kirchenlexikon, V., predelek 2023. — Pomotoma krivo pravi Alozog (Patrologie) na str. 390, da je sv. Hieronim na novo prestavil tudi N. Z., prav pa na str. 173.

[9] Glej III. a.

Toda, kako čudno se nam tudi zdi to molčanje sv. očetov in cerkvenih pisateljev, vendar je samo ob sebi le negativen dokaz in ne more ovreči pozitivnega dokaza pri drugih očetih[1]. Veliko bolj čudno, da po katoliških načelih naravnost neumljivo bi bilo, da bi bila nezmotljiva rimska cerkev prezrla in pripustila tako hudo pačenje božjih, sebi v varstvo izročenih[2] knjig bodisi s prostovoljnimi ali neprostovoljnimi[3] potvarami, in potem to zgolj človeško izmišljotino skozi stoletja rabila kot klasičen sv. pisemski dokaz v bogoslovnih šolah in nazadnje autentično potrdila za inspiriran in pristen tekst sv. Janeza. Ta nezmotljivost sv. cerkve nam zanesljivo jamči za inspiracijo in kanoniciteto in vsled tega tudi pristnost v širjem pomenu, autentična razsodba sv. oficija pa tudi za pristnost v ožjem pomenu[4]. Zato prav sklepa dr. Egger[5]: »His perpensis nefas omnino esse videtur, ut theologus catholicus comma hocce Ioanneum, quod Ecclesia tam manifesto usu non interrupto saeculorum ut verbum Dei inspiratum venerabatur atque ad demonstrandum dogma fundamentale fidei adhibebat, tamquam inspirationem spuriam reiiciat atque in censu verbi mere humani habeat.« Te besede je zapisal pisatelj, še predno je izšla resolucija sv. oficija. Tembolj veljajo zdaj, ko je govorilo »magisterium authenticum.«

Fr. Ostrž.

Koralno vprašanje.

»Voditelj« je v 2. štev. tek. letnika omenil, kako se je zadnja leta poostrilo nasprotstvo proti »oficijelnim« koralnim knjigam, katere je tiskal Pustet v Reznu. Še se bije ta boj; a kdor je pazno zasledoval to gibanje in primerjal Pustetove knjige z izdajo solemško, ki sledi koralnim rokopisom, ta mora z veseljem pozdravljati dejstvo, da je rimska stolica pohvalila trud benediktincev in dala prostost glede na koralne izdaje, katero so hoteli v prilog mediceje omejiti.

Molitorjeve knjige so pripomogle, da so se začeli širji krogi zanimati za koralno vprašanje. Zato menimo, da ustrežemo cenj. čitateljem, ako v naslednjem podamo vsebino omenjenih del. Pisateljevo delo je zasnovano na najširji podlagi ter navaja veliko število dosedaj še nepoznanih dokumentov in bo ostalo trdna podlaga nadaljnemu raziskovanju. V letošnjem »Kirchenmusik. Jahrbuch« je pobijal jezuit profesor Weidinger Molitorjeve teze, a ni omajal njegovih dokazov, istotako tudi ni Bogaërts prepričal s svojim juristično izbornim člankom, da še Rim vedno vstraja pri svoji »oficijelni« izdaji, ker v sami papeževi baziliki se je vpeljal tradicijonalni koral. Naslov Molitorjevi knjigi je:

Die Nach-Tridentinische Choral-Reform zu Rom. Ein Beitrag zur Musikgeschichte des XVI. und XVII. Jahrhunderts von P. Raphael Molitor, Benediktiner der Beuroner Kongregation. Verlag von F. E. C. Leuckart in Leipzig, 1901, 1902, I. del: Die Choral-Reform unter Gregor XIII. 8°, XVI, 305 str. II. del: Die Choral-Reform unter Klemens VIII. und Paul V. V, 283 str. — Eine werte Geschichte, Graz 1903, 44 str.

S cerkvenim petjem se je pečal tridentinski zbor v svoji 22. in 24. seji. Nekateri prelatje so tožili, kako kontrapunktično preveč zamotana polifonija zaduši besede in onemogoči razumevanje teksta; najboljè da bi bilo, da se za vselej pahne iz svetišča večglasno petje in se pripusti samo enoglasni koral, a španski škofje

---

[1] Glej II. B. — [2] Prim. dr. Simar, Lehrb. der Dogm. str. 70, 27.

[3] Precej razširjeno je mnenje, da je koma nastal iz obrobne mistične razlage besed spiritus, aqua, sanguis v 8. v. o presv. Trojici, katera razlaga se je pozneje pomotoma privzela v tekst kot inspiriran in pristen del sv. pisma. Tudi to mnenje je iz istega vzroka nemogoče. — [4] Glej II, A. 1. — [5] Dogm. spec. str. 112.

so temu ugovarjali, češ, tudi polifonija je cerkvi primerna, ako se ohrani v gotovih mejah. Tudi cesar Ferdinand je po svojih zastopnikih opozarjal, kako slabe nasledke za umetnost in lepoto božje službe bi imel tak strog odlok o cerkveni glasbi. Zato se je cerkveni zbor omejil le na splošno prepoved nedostojne glasbe v hiši božji, posamezne provincijalne sinode pa naj po svojih potrebah in navadah podrejenih škofij uredijo cerkveno glasbo. Med tem naj škofje odločijo, kar je bilo najbolj nujno.

Papež Pij V., ki je izdal brevir in misale, ni nikakor mislil reformirati koralnih melodij (seveda so se morale prilagoditi malo predrugačenemu tekstu misala), niti njegov naslednik Gregorij XIII. Ta papež, juristično naobražen mož, si je postavil veliko nalogo, zediniti iztočno cerkev z rimsko, spravil je bazilijance, ustanovil več kolegijev, uredil koledar, postavil komisijo za revizijo sv. pisma, ustanovil ali vsaj razširil papežko tiskarno, kjer bi se naj tiskale liturgične knjige v različnih jezikih — pač dela dovolj, da ni utegnil mnogo misliti na reformo korala. A vendar je izdal velevažen breve, s katerim se začne nova doba za gregorijanski koral. Brž kone so ga njegovi glasbeniki opozorili na to, da je sedaj, ko sta misale (1570) in brevir (1568) reformirana, ko je tudi papeževa tiskarna urejena, pač lepa prilika, izdati nov graduale, ker se je pri prirejevanju melodij sv. tekstu vrinilo mnogo inačic in pomot. S kratka, dne 25. oktobra 1577 sta dobila njegova glasbenika, »musici familiares«, Janez Petralojzij Palestrina in Hanibal Zoilo papežev breve z naročilom, pregledati antifonarije, gradualije, psalterije i. dr. in je, kolikor bi se jima potrebno dozdevalo, očistiti, popraviti in predelati.

Kaj je nameraval papež Gregorij s svojim naročilom? Ali naj Palestrina in Zoilo predelata staroslavni koral, ki je več kakor tisoč let bil pristna last sv. cerkve in njena žlahtna cvetka, predelati po svoji volji in po svojem naziranju? Nikakor ne! Papež je ukazal popraviti tiste pomote, ki so nastale vsled prilagodenja melodij reformiranemu besedilu po tridentinskem koncilu.

Palestrina in Zoilo sta se marljivo lotila dela v jeseni l. 1577. Čez leto dni je bilo delo dovršeno in pripravljeno za tisek. Začela so se poganjanja s tiskarno. Palestrina je bil izdelal dominicale ali proprium de tempore, Zoilo proprium in commune de sanctis. A do tiska ni prišlo, niti za vladanja Gregorija XIII., niti njegovega naslednika Siksta V. To je pač zelo čudno, ko so se vendar celo zasebna dela drugih izdajateljev, n. pr. Quidetti-ja (directorium chori 1582; passiones, lamentationes 1586, officium hebd. s. 1587; praefationes 1588) v Rimu in Liechtensteina (1580 graduale) v Benetkah hitro razširila in prikupila. Zakaj se ni Palestrinovo in Zoilovo delo tiskalo, ko ga je vendar sam papež naročil? O tem se je mnogo domnevalo, a zelo verjetno je, da je papež sam ustavil nadaljno delo, ko je spoznal velike ovire in težkoče, ki bi se stavile novim »oficijelnim« knjigam, ko so vendar imele cerkve svoje dragocene rokopise; nadalje, ko je spoznal, da sta glasbenika preveč po svoje reformirala.

V Rimu je takrat živel nek Fernando de las Infantas, španski duhovnik, ki se je tudi z glasbo mnogo pečal. Ta je sporočil svojemu kralju Filipu II., kako dva rimska muzika popravljata, da, spreminjata koral, kar bo v neizmerno škodo, naj vendar kralj prepreči nadaljno delo. Filip je od rimske stolice zahteval pojasnil, in zagotovilo se mu je, da se ne bo nič spremenilo. Tudi papežu je omenjeni duhovnik Fernando dvakrat predložil spomenice, kjer prosi, naj se vendar ne dovoli kvariti stari koral, umotvor sv. Gregorija naj se ne potvari ob vladanju papeža Gregorija v njegovem lastnem mestu.

Palestrina in Zoilo sta torej prekoračila svojo nalogo in po svoje reformirala gregor. melodijo. Ni se čuditi, da papež ni več mislil na reformo korala, katero so

želeli bolj muziki kakor on sam; oba glasbenika pa sta popustila delo, ki več ni obetalo nobene nagrade.

Tokrat je ostalo vse pri starem, zmagala je tradicija.

Papež Gregorij XIII. je umrl l. 1585. Njegov naslednik Sikst V., ki je prinesel seboj na prestol tri imenitne strasti — ljubil je knjige, umetnosti in stavbe — je ustanovil kongregacijo sv. obredov, da varuje stare obrede, na novo vpelje in reformira druge, in revidira pontificale, rituale in caeremoniale. Gregorij XIV. je nadaljeval to delo, Klement VIII. pa je dokončal.

Za vladanja Klementa VIII. je izumil priprost delavec v tiskarni »stamparia orientale«, Leonardo Parasoli nov način, tiskati koralne knjige v večji obliki z velikimi notami in velikimi črkami. Poprejšnje izdaje koralnih knjig niso dosegle velikih rokopisov, kakor so jih takrat rabili, ko so gledali vsi pevci v eno knjigo. Pomagal mu je cistercijanec don Fulgencij Valezij, pospeševal pa »iznajdbo« vodja tiskarne Janez Raimondi. Trebalo je sedaj izrabiti to iznajdbo. Izumitelja sta dobila papežki patent za petnajst let na iznajdbo, tiskati knjige z »velikimi notami in črkami«; tudi se jima ne bo kršila predpravica, ko bi hotel papež prej ali slej reformirati koral. Da se izumitelja s svojo iznajdbo okoristita, trebalo je hitro začeti tiskati; zvedela sta, da je Gregorij XIII. Palestrini in Zoilu naročil reformirati koral; — Palestrina jima to potrdi, a tudi pove, da je on zgotovil le prvi del graduala, drugi del pa Zoilo; pa če počakata tri ali štiri mesece, bi izgotovil tudi drugi del. Parasoli in Fulgencij obljubita Palestrini za graduale in antifonale 1000 skudov. Palestrina gre z rokopisom h kardinalu Gesualdo in se ponudi vpričo kongregacije svetih obredov, svoje delo dati preskušati. Navzoči kardinali so se laskavo izrazili: delo Palestrinovo ne potrebuje poprave, tudi ni nihče sposoben za to.

S tem se je obrnila pozornost kongregacije zopet na reformo korala. Izumitelja sta vložila pri papežu prošnjo, da se jima da zagotovilo glede na reformo. Rada bi začela tiskati; kake melodije, to jima ni mar. Le pozneje se naj ne priredi oficijelna izdaja, ki bi jima prekrižala račun. Papež naj torej zapove, »da smeta tiskati takrat običajne koralne knjige z vsemi pogreški«, samo kaka oficijelna izdaja naj se odloži za petnajst let, ali pa naj dovoli natis od Palestrine in sotrudnikov reformiranih melodij, ki so že zgotovljene. S tem bi se pač spolnila želja tridentinskega zbora in papeža Gregorija XIII. Tedaj bi lahko vsako še tako veliko svoto z veseljem in brez nevarnosti zaupala.«

Klement VIII. se res odloči za poslednji predlog. Kongregacija da tiskarjema nek atest dne 21. januarja 1594, kjer pohvali novo iznajdbo; toda tiskati smeta rokopis le, ko se preskuša in potrdi. Ali cerkvam se ne sme kratiti pravica v koralnih stvareh.

To je bilo tiskarjem premalo. Če se bodo cerkve držale svojega starega korala, kdo bo kupil njihove knjige! Pregovorila sta kardinala Friderika Borromeja, nečaka sv. Karola Bor., da je pri kongregaciji zastopal njihove težnje. Vsaj poprej tiskane koralne knjige se morajo oficijelno odpraviti. Zakaj, če se tudi smejo rabiti stari rokopisi, ki so še dobro ohranjeni, to nikakor ne velja o tiskanih knjigah, ki so po nevednosti in nemarnosti tiskarjev polne pogreškov vsake vrste in se od rokopisov zelo razlikujejo. To se naj zgodi v Italiji v dveh, drugod v treh letih. Drugače nimata upanja poprodati svojih knjig.

Sedaj se je pridno agitiralo. Drugi atest se je dal tiskarjema, kjer se priznava, da je ne le tiskarska iznajdba, ampak tudi reforma korala hvalevredno delo. Vendar zahteva kongregacija na vsak način, pregledati rokopis. Cerkve se ne smejo

siliti, da zavržejo stare knjige in si nabavijo nove, a opominjajo se, očistiti knjige pogreškov, če je to brez poškodbe knjig mogoče.

Stvar se je sukala vedno bolj v prid tiskarjem. Palestrina pa sedaj nenadoma zboli in umrje 2. februarja 1594. Njegovo glasbeno zapuščino z reformiranimi melodijami vred podeduje njegov sin Iginij. Ž njim se začneta Fulgencij in Parasoli hitro po očetovi smrti pogajati, a sin zahteva dvakrat toliko kakor oče. Tiskarja pregledata rokopis z glasbeniki in skleneta z Iginijem dne 14. marca 1594 kupno pogodbo. Ker je rajni Giovanni Pierluigi, kakor je razvidno iz breveja Gregorija XIII., po naročilu tega papeža popravil in reformiral graduale de tempore, de sanctis in antifonar; nadalje, ker sta cistercijanec Fulgencij Valerij in Leonardo Parasoli iznašla nov način, tiskati z velikimi notami in črkami in sta že dobila papežki patent: se pogodita imenovana z Iginijem, da jima ta proda vse koralne reči rimskega obreda, kolikor jih je, kakor hitro jih papež ali kdo drugi v njegovem imenu odobri. Zato pa obljubita Iginiju ali njegovim dedičem 2105 skudov, in sicer prvo leto ali vsaj v 18 mesecih 1105, drugo v letnih obrokih po 100 skudov.

Pogodba je bila odvisna od papeževega potrdila. Tega pa ni zaprosil Iginij ampak Fulgencij in Parosoli. Po papeževem naročilu sta se zopet zatekla h kongregaciji in dobila dne 29. marcija še bolj ugoden atest.

Kardinal del Monte pokliče po naročilu kongregacije štiri rimske glasbenike, da presodijo rokopis, med njimi nam že znanega Fulgencija Valerija. Del Monte je hotel odpotovati, zato bi rad to zadevo hitro rešil. A Iginij je delal ovire: ni hotel rokopisa izročiti. Celih osem mesecev ga je obdržal — hotel je pač izpopolniti marsikatero vrzel, katerih je našel precej v rokopisu. S praznimi izgovori je zadrževal kupce, med tem pa po drugih dal izpopolniti, kar je manjkalo. A manjkalo je mnogo: cel sanctuarij in večji del antifonarija, toliko, da so mogli kupci pozneje trditi: rokopis v svoji celoti ni delo Palestrinovo, ampak koga drugega. Da se pa ne bi koj na prvi pogled videlo, kaj je dal Iginio sam skrpati, je ta del pomazal in potrgal, da bi mu dal starejše lice.

Iginio je sedaj zahteval novo kupno pogodbo, v kateri Iginio prodaja »neko pesmarico, pod naslovom Graduale de Tempore et de Sanctis et Antiphonarium, katero je v pričujoči redakciji, kakor se zatrjuje, po naročilu Gregorija XIII. spisal oziroma popravil in reformiral rajni Janez Peter Alojzij, njegov oče in bivši kapelnik pri sv. Petru.« — Rokopis se je predložil zato poklicani komisiji, ne mené se za Iginijev protest, češ, noben muzik ni vreden, kritikovati delo slavnega Palestrine.

Veščaki so spoznali, da delo ni enotno, da so mnoge in velike razlike med prvim in drugim delom graduala, zato ni mogoče, da bi ga bil Palestrina spisal. Če se ne popravi, se ne sme nikakor porabiti za reformiran koral.

Na podlagi tega poročila so kardinali zavrgli rokopis, ker je »poln pogreškov, inačic in nedoslednosti«, ter prepovedali natis v Rimu in zunaj Rima dne 2. majnika 1598.

Še predno se je sklenila razsodba o rokopisu, zahteva Iginij, da mu Raimondi, ki je prvi podpisal kupno pogodbo, plača prvi obrok, 1000 skudov. Raimondi je imel rokopis, o čigar vrednosti se je že takrat različno sodilo, in se je s strahom spomnil, da se je v drugi kupni pogodbi izpustilo papeževo odobrenje rokopisa kot pogoj medsebojne obveznosti. Čim bolj pa terja Iginij, tem vstrajneje se brani Raimondi. Iginij ga toži (avgusta 1596); nenadoma vloži tudi Fulgencij tožbo zoper Iginija, češ, njega niso vprašali, ko so sklepali drugo pogodbo. Res se je moral izročiti rokopis dne 21. oktobra Fulgenciju. Raimondi se izgovarja s tem, da rokopis ni od Palestrina izdelan, vendar je bil dne 5. novembra obsojen, plačati v treh

dneh 1000 skudov. Rokopis je dobil Fulgencij, plačati bi moral Raimondi, in vse to na ljubo »iznajdbi« ter »velikim notam in črkam!«

V svoji stiski se zateče h kardinal-vikariju. Ta bi bil dal Iginija skoro zapreti, a pravočasno si je Iginij priskrbel »non gravetur«; vsaj prepovedalo se mu je, nadlegovati nadalje nasprotno stranko. Iginij spravi svoj proces pred apostolsko kamoro; sedaj ga zopet toži Parasoli pri kriminalnem sodišču zaradi krive prisege in goljufije, posebno pa, da je eno in isto reč dvakrat prodal in še celo kot delo svojega očeta. Kazenska preiskava se je začela začetkom februarja 1597. Glasbeniki, ki so presojali rokopis, izrečejo: delo ni enotno, prvi del je sicer dober, drugi del pa ni za tisek, k večjemu se bo za rokopis dobilo toliko, da se plača papir in trud.

V civilni tožbi pa Iginio še vedno zahteva svojih tisoč skudov in skuša potlačiti kazensko obtožbo. Nazadnje odloči sam papež, da se ima vršiti obravnava pred apostolsko kamoro, in sicer pred sodnikom Kamilom Perino. Kmalu odpokličejo Perinota iz Rima, njegovo mesto pa zasede monsignor Alà. Ta hitro obsodi Raimondija, da mora plačati kupnino v treh dneh. Raimondi rekurira do kardinal-legata, ki je bil ob enem prefekt kongregacije svetih obredov ter je bil o pravi vrednosti rokopisa dobro poučen. Ta razveljavi obsodbo in prepove Ali, sploh še kaj ukreniti v tej zadevi; Olivares, dekan rote, mu bo izročil svoj votum. A ta votum je določal, da smejo kupci vrniti Iginiju njegov rokopis brez vsake odškodnine. Iginij se še ne uda. Rota naj odloči, ker kardinal-legat ni kompetenten. Pa tudi Rota ga obsodi dne 2. junija 1599. Še v tretje se poskuša Iginij izviti, a sreča mu ni bila mila. Iginijev zastopnik dobi poziv (2. oktobra 1602), da sme proti pobotnici rokopis odnesti — Iginio ga ne sprejme. Na to se sklene »deponi libros istos penes sacrum montem pietatis«. Nadaljna usoda tega rokopisa je povsem neznana. Iginij je umrl l. 1610.

Klement VIII. je priredil novo izdajo pontifikala l. 1596; l. 1600 je izšel caeremoniale. Muzikalni del so priredili rimski glasbeniki Marenzio, Nanino in Dragoni. Bržkone so dobili tudi nalogo, predelati na enak način vse druge koralne knjige, vsaj Nanino je to trdil. Te knjige je tiskal Raimondi. Dosedaj mu je nova »iznajdba«, do katere si je sčasoma pridobil popolno lastninsko pravico (1607), prinesla le malo dobička, povzročila pa mu mnogo stroškov. Privilegij pa bi mu bil potekel že l. 1608. V Benetkah so marljivo tiskali koralne knjige . . . Zvitemu možu se je posrečilo (1608) podajšati privilegij za nadaljnih petnajst let, tudi za slučaj »ko bi hotel papež prej ali slej zapovedati reformo korala«. Raimondi bi smel te koralne knjige izključno sam tiskati. Zato si je s pomočjo bogatih zaveznikov oskrbel tiskarske potrebščine.

Papež Pavel V. je v imenovanem privilegiju le pogojno govoril o koralni reformi. Raimondi mu je to misel vsiljeval že tri leta, tudi kardinal Cesi ga je ogreval za njo. Začetkom l. 1608 popraša papež generalnega prokuratorja avgustincev, bi-li nove koralne knjige koristile cerkvi ali ne? Prokurator temu pritrdi, zakaj knjige bi se ob tej priliki mogle očistiti različnih pomot; treba pa z delom hitro začeti. Dne 28. avgusta naroči papež štirim kardinalom, sestaviti komisijo dobrih, zvedenih glasbenikov. Predsednik komisije je zopet del Monte. Papežev breve tudi tukaj povdarja, naj se pomote, ki so se tekom časa vrinile, popravijo; ne prvotna oblika melodij, ampak pomote se naj odpravijo. Če knjige potrebujejo popravka, naj jih glasbeniki reformirajo, če ga ne potrebujejo, naj je kardinali pregledajo. A pred tiskom se morajo papežu v potrjenje izročiti. Šest rimskih glasbenikov se loti dela, a zediniti se ne morejo o reformi, in delo počiva zopet tri leta. Zato izbere del

Monte dva izmed njih. Felice Anerio in Francesco Soriano izgotovita še pred letom dni celi graduale, ga podpišeta in izročita Raimondu.

Začetkom l. 1612 sporoči tiskar papežu, da je rokopis dogotovljen, naj se pregleda in dovoli tisek. Tudi bula naj se sestavi, s katero se imajo nove knjige vpeljati. Raimondi si je to bulo sam osnoval. V uvodu naj se ob kratkem razloži zgodovina koralne reforme od tridentinskega zbora sem, kako sta se ž njo brezuspešno trudila Gregorij XIII. in Klement VIII., a sedaj je ljubi Bog tako uravnal, da se je posrečilo iznajti nov način tiskati koralne knjige. Zato je papež sam naročil to delo, ki je še manjkalo med reformiranimi liturgičnimi knjigami, a se je sedaj srečno izvršilo.« — Pa bodo-li cerkve sprejele novi koral? ta misel je tiskarja posebno mučila. Pa tudi zato je poskrbel v svoji buli: Vsak, kdor poje ta koral, je deležen odpustka, vsak kdor ga posluša (!) ali pripomaga z denarnim prispevkom v nakup novih knjig, tudi delavci v tiskarni, zadobé odpustek. In ko bi se cerkve še vedno branile? Zapovedati se mora v buli: stare knjige se imajo odpraviti, kdor ne uboga, ne zadosti dolžnosti pri opravljanju oficija in zapade zato določenim kaznim. V Italiji se imajo uvesti nove knjige v 8, drugod v 14 mesecih. Vse to si je Raimondi v buli sestavil, katero naj papež podpiše in izda.

Zopet je preteklo leto, a še se ni tiskalo. Raimondi je pač pričakoval, da bo sveta stolica gmotno podpirala podjetje, toda čakal je zaman. Posreči se mu pridobiti bogate zaveznike. Izračunal jim je, koliko dobička bo nov koral prinesel, namreč najmanj 200.000 skudov, če smejo rabiti cerkve stare knjige; če se jim to ne dovoli, tedaj okroglo 1,000.000 skudov. — Kjer se gre za tak dobiček, tam se najdejo hitro deležniki. Začela se je širiti natihoma vest, da Raimondi nima denarja in išče zaveznikov; sveta stolica pa bi rada videla, da kdo od zunaj poprosi reformiranih knjig in se tako izključi sumničenje, kakor bi se v Rimu iz dobičkarije hotele prirediti nove oficijelne knjige.

Te novice sliši nek Teyxeira, komornik na florentinskem knežjem dvoru. V duhu si računa, koliko bi novi koral tudi njemu pomagal, ako bi mogel svojega gospoda, velikega vojvodo Kozima, pridobiti za svojo misel. Res se mu to posreči. Kmalu pride »od toskanske rodbine popolnoma odvisni« del Monte v Florenco in pove, da se samo iz španskih dežel pričakuje okroglih deset milijonov v zlatu; Kozimo torej že lahko računa na kake tri milijone. Intrigantni in izdajalski Teyxeira mora pobegniti v Milan, ker je bil španskemu namestniku izdal neke državne tajnosti, in skuša španskega kralja Filipa III. pridobiti za nove knjige, ki bi kralju prinesle okoli 14 milijonov, ko bi za vse svoje dežele koralne knjige sam založil in jih cerkvam prodajal po isti ceni, kakor so stali navadni rokopisi. On, Teyxeira, ne zahteva za svoj trud nič več, kakor svotico $3^1/_2$ milijona tolarjev.

Toda španski kralj Filip se ne da speljati na led. Poprej pokliče cerkvene dostojanstvenike v posebno komisijo ali junto, da se naj izjavijo o tem predmetu, sam se posvetuje s svojimi državniki in naroči poslancu v Rimu pozvedovati.

Junta odločno svari kralja pred Teyxeiro in označi sploh vsako reformo korala kot nepotrebno in zelo škodljivo. Ta izjava je še dandanes važna za presojo korala. Poslanec iz Rima poroča, da se ne namerava izdati oficijelna in obligatna knjiga.

Med tem, ko so se drugod vršile take spletke, je Raimondi pridno tiskal svoj graduale. Bule sicer ni dobil od papeža, a dobil je breve, kjer se cerkve opominjajo, sprejeti nove knjige. Ta breve natisne začetkom knjige, na prvi strani pa »cum cantu Pauli V. Pont. Max. iussu reformato«. A čudno! Breve mora zopet iztrgati — papež ga v zadnjem trenutku zopet prekliče, ne ve se prav, kaj ga je k temu privedlo. Raimondi sedaj na njegovo mesto postavi svoj

tiskarski privilegij iz l. 1608. A na prvi strani je vendar ostalo . . . Pauli V. iussu . . ., kar je bilo sicer historično resnično, a za knjige sedaj brezpomembno. Prvi del graduala je bil do polovice dotiskan, ko umre Raimondi 13. febr. 1614. Njegova deviza — in exultatione metent — se je slabo obnesla. Vsejedno se je delo nadaljevalo in dokončalo l. 1615. Raimondi se je trudil, tiskarsko delo krasno izvršiti. Res je v tem oziru presegala »mediceja« s svojimi lepimi inicijalami, »velikimi notami in črkami« daleč vse druge koralne tiske, čeravno se z boljšimi rokopisi ni mogla meriti. A oficijelna izdaja ni postala nikjer. Na Špansko sta prišla le dva izvoda, in to v knjižnico v Escorial, čez Alpe nekaj izvodov, precej jih pa je pokupil prokurator avgustincev, ki se je za reformo zanimal.

Ta izdaja se je kmalu pozabila. Povsod pa so začeli »po svoje« reformirati koralne melodije in so si pripovedovali, da je sam papež odobril odstop od tradicije . . . V Rimu se je hudoval Doni (1593—1647) nad reformo: kardinal Bonna (1609—1674) je imenoval reformo »smešno«, novi koral je cerkvi samo škodoval; koral se mora ohraniti, kakršen je.

P. Molitor še dokaže na vzgledih, po kakih načelih sta Anerio in Soriano »reformirala«. Kot najvišji princip sta smatrala krajšanje in razbremenjenje nenaglašenih zlogov, drugače pa sta bila zelo nedosledna, reči bi se moglo: načelo jima je bilo breznačelnost.

»Le v tradicijonelnih melodijah se kaže najlepše pravo bistvo korala. Morebiti bi slabi pevci bili hvaležni, če bi se jim gregorijanske melodije priredile za njihove razmere. Krajšanje pa v smislu rimske reforme v zgodovinsko-umetnem oziru ni ne razvoj niti reforma.« *F. Trop.*

V.

Raznoterosti.

Star vrtljiv tabernakelj. Panoga »mozaične umetnosti«, ali vsaj njej podobna je »marketerija« — marqueterie —, ki je vloženo delo tankih lesenih koscev, prilepljenih na leseno podlago. Deli slike so ali užgani, ali narisani z železnim ostrim klinčkom tudi barvani ter umetno sestavljeni, da storé kako veliko sliko. Njih velikost je različna.

V prejšnjih dobah so gostoma z marketerijo okraševali tabernaklje, ker je cerkev zahtevala, naj bodo leseni. »Tabernaculum regulariter debet esse ligneum, extra deauratum . . .« S. C. E. 1575[1].

Sv. Karol Bor. je radi tega priporočal pred vsem topolov in vrbin les, ker ta suhoto ohrani in je primeren za izdelovanje različnih okraskov na tabernaklju.

V stolpu sv. »Treh Kraljev«, podružnice sv. Benedikta, se je med raznimi starinami našel star vrtljiv tabernakelj (Drehtabernakel) okrašen z marketerijo.

Na videz so taki tabernaklji praktični, vendar se ne morejo priporočati, ker je gotovo nedostojno, Najsvetejše v kolobaru vrteti. Ne dajo se tudi dovolj trdno zapreti, in zarad tega niso varni prahú in mrčesa.

Iz teh vzrokov menda imenovani tabernakelj ni bil zavržen, ker še je v podružnici drug tak manjše vrednosti.

---

[1] Gl. Jacob, die Kunst im Dienste der Kirche, str. 150.

Izdelan pa je ukusno in natančno. Ima tri strani, vendar je ena stran bila z zeleno-modro oljnato barvo popolnoma prebarvana.

Prva stran predstavlja: »Jezus dobri pastir«. Slika pastirjeva je 28 *cm* visoka, v levici drži pastirsko palico; z desnico podaja ovčici šopek zelenja. Okoli njega se pase 15 ovčic. Obnebje je iz topolovine, hribi iz orehovega lesa. Trata pa je zalita s kolofonijem, v katerega so vložene slike: Jezus dobri pastir in ovčice. Dobri pastir stoji med dvema drevesoma; deblo in veje so vložene; listi in sadovje na drevesoma pa na deskice užgani.

Telo pastirjevo je natančno izdelano, obraz, očesa, obleka nežno užgana ali z ostrim klinčkom narisana. Senčne strani so tako precizno izdelane, kakor bi bile z najbolj živo barvo narejene.

Na drugi strani je »zadnja večerja«; Jezus v sredi dvanajsterih apostolov; pred njim na mizi jagnje, kruh, posodbe za vino in dva noža. Tudi ta slika je dovršeno natančno izpeljana. Apostol »ljubezni« se naslanja na prsi Jezusove; prav ljubezniva podoba. Sedem deskic tvori celotno oliko vloženo na kolofonsko podlago.

Tretja stran kaže Jeruzalem s Kalvarijo. Ta slika je nekoliko poškodovana. Bila je celo prebarvana z zeleno-modro oljnato barvo. Na Kalvariji se vidita dva križa, med katerima plava »polna luna«. Zakaj je ta stran bila prebarvana, je težko določiti, ker slika ni tako močno poškodovana. Marketerija je tudi na tej strani natančno izpeljana.

Kdo je ta vrtljiv tabernakelj napravil? Pripoveduje se, da je bil prej pri oo. kapucinih v Radgoni. Ker so bili oo. kapucini leta 1614 oziroma 1620[1] v Radgono vpeljani, bi tedaj v to dobo smeli staviti omenjeno delo. Kapucinski samostan v Radgoni pa je bil razpuščen vsled ukaza cesarja Jožefa in tedaj je gotovo kak dobrotnik podružnice »sv. Treh kraljev« nakupil tabernakelj in ga podaril cerkvi.

F. Zmazek.

Te Deum. Angleški škof Wordsworth je dokazal v svoji brošuri »The Deum« (London 1902), da je sestavljen Te Deum iz dveh različnih himnov, katerima je pridjanih nekaj verziklov iz psalterija. Prvi himnus obsega 13 verzov in je slavospev sv. Trojici, drugi opeva Kristusa, začenši z besedami Tu rex Christe. Za liberandum bi moralo stati (kakor v starih rokopisih) mundum; namesto numerari se ima glasiti munerari. *Fr. Trop.*

[1] Martin Brenner, 1898, pag. 594.